COLL.
6
(XXIV)

SĀRA-SAMUCCAYA

(a Classical Indonesian compendium of high ideals)

Prof. Dr. Raghu Vira, M.A., Ph.D., D.Litt. et Phil.

1962

JAWA LIT. 141

ECOLE FRANÇAISE
BIBLIOTHEQUE
D'EXTRÊME ORIENT

Published by the
INTERNATIONAL ACADEMY OF INDIAN CULTURE
J22 Hauz Khas Enclave
New Delhi 16 (India)

Price Rs. 40.

Printed by
The Academy's own printing works
The Arya Bharati Mudranalaya
New Delhi 16

Ecole Française d'Extrême-Orient
Bibliothèque
Paris N° 3721

ŚATA-PIṬAKA SERIES

INDO-ASIAN LITERATURES

Volume 24

Reproduced in original scripts and languages
Translated, annotated and critically evaluated by
specialists of the East and the West
in a Series of Collectanea

Founded by
RAGHU VIRA *M.A., Ph.D., D.Litt. et Phil.*
EDITOR-IN-CHIEF

आचार्य-रघुवीर-समुपक्रान्तं

जम्बुद्वीप-राष्ट्राणां
(भारत-नेपाल-गान्धार-शूलिक-तुरुष्क-पारस-ताजक-भोट-चीन-मोंगोल-मञ्जु-
उदयवर्प-सिंहल-सुवर्णभू-श्याम-कम्बुज-चम्पा-द्वीपान्तरादीनां)

एकैकेषां समस्रोतसां संस्कृति-साहित्य-समुच्चय-
सरितां सागरभूतं

शतपिटकम्

DVĪPĀNTARA-PIṬAKA

being
the Indonesian Collectanea
in
the series of Indo-Asian Literatures
forming
the Śatapiṭaka

Vol. 7

SĀRA-SAMUCCAYA

शतपिटकस्य

द्वीपान्तर-पिटके

सप्तमो भागः

सारसमुच्चयः

आचार्यरघुवीरेण ताडपत्रादिग्रन्थान् संपरिष्कृत्य पाठान्तरानुवादटिप्पणीभिः
समानसंदर्भैश्च समलङ्कृतः ॥

PREFACE

The Sāra-samuccaya is the Gītā of the Balinese Hindus. As designed by its author Vararuci, it contains the essence of the high teachings and noble ideals set forth in the Mahābhārata. It richly merits the devotion and reverence that has been bestowed upon it through the centuries by the denizens of the idyllic island.

The present edition is based upon six mss. which we have designated क, ख, ग, च, छ and ज. Out of these, five are photograph copies of paper transcripts made from original palm-leaves, four transcripts in Balinese and one in Roman. Three of these belong to the Leiden University collection and two to the Djakarta Museum. The sixth is a palm-leaf or *lontar* (*lon* "leaf" + *tar* "palm" ताल). A short description is given hereunder :

MS. क

It is entered as MDCLXX (Cod. 4471) in the second part of the "Supplement op den Catalogus van de Javaansche en Madoereesche Handschriften der Leidsche Universiteits-Bibliotheek", compiled by Dr. H. H. Juynboll, and published in 1911. The ms. contains 131 pages written in clear Balinese script. It ends abruptly at śloka 497 (see footnote 7).

The manuscript is a hand copy made from an original palm-leaf.

On the margins there appear corrections and notings in Dutch.

The Sanskrit text has been preserved extremely well. It is rare to find Sanskrit text in such good condition in Indonesian manuscripts.

I am grateful to the Leiden University for having provided me with a photographic copy of this and the other two mss. ग and च.

MS. ख

It is also a Balinese transcript on paper containing 258 marked pages. The writing is clear and beautiful but readings are horribly corrupt (e.g. म्याष for व्यास, such distortions are usually not shared by other mss.). It is marked M.S., K.B.C., Copyright, Royal Batavia Society, no. 661 BR.

It gives a complete text of Sāra-samuccaya. It ends with a fragmentary Sans-

ECOLE FRANÇAISE ☆ BIBLIOTHEQUE ☆ D'EXTRÊME ORIENT

krit line यश्च पञ्चतपाः कश्चित् । ये च तोय ॥०॥०॥

There are no marginal notings or corrections.

I am grateful to the Djakarta Museum for having supplied me with a complete photographic copy of this ms. and of छ.

MS. ग

Leiden Cod. Or. 4470, entered on the Catalogue mentioned before, page 276, under MDCLXIX. It contains 105 pages. It is also a paper manuscript transcribed in Balinese characters with occasional marginal notings. The transcript bears the date, eleventh month of Śaka year 1802 or 1880 A.D. by a brāhmaṇa of Āryavaṃśa in the region Kavivisaya. It is an incomplete manuscript. It ends with śloka 448.

The colophon runs : इति सारसमुच्चय । पश्चात् लिनिखितें कविविषय । दे सं माध्य कुषाव्यन्तर । ब्रह्मवंश सिर । कं मङ्गल निं अन् रात् । आर्य्यवंशज । गुह्य सार्क्करा । रिं वै । बु । उ । कुरन्तिल् । एकादश मास । त । ५ । रः । ङ । तँ । ० । इ शककाल । १८०२ । वर्ष नि भूमि । यन् वुस् पस्तुतिनुरुन् । वनः मच्चेकि । दिन्याहङ्षानि । माण्ध्या गेमुलय् मान्तुक् मर इं कविविषय । अपन् लरङन् त्मॅन् । दे सं रक्षें सरात् ॥ ० ॥ अन्तुस विरूप निं अक्षर । लिन्तं कवोन् । बाप् कव्नं । ससर् । सुसुर् । तुन लृविः क्वेः ॥

MS. च

Leiden Cod. Or. 4469, entered in the Catalogue, page 275, under MDCLXVIII. It contains 117 pages transcribed in Balinese on paper. The transcript is dated in the month of Āṣāḍha, Kṛṣṇapakṣa, Śaka year 1771 (1849 A.D.). The colophon also mentions Svecchāpura. The manuscript is complete. There are occasional marginal notings in Dutch.

The colophon runs : पश्चात् सिनुरत् रिं वे । क । वृ । वार लङ्किर् । कृष्णपक्ष । पिं । ८ । शशिः आषाढ । रः । ४ । तँ । ६ । इ शककाल । १७७१ । पर्य्यन्तुसक्न विरूप निं अक्षर । म्वं कुरं लृविःन्य । अपन् उलिः इं अत्यन्तविमूढ । कदि तम्पक् इं रकटा पपलय्वन् रिं ह्लि । कपजॉङन दे सं सुद्यमवोस् । नियतं दद्यक्न कदीर्घायुषन् सं मदृव्य । दे र सं अनुरत् अपन् लहुरूवु ऐश्वर्य्य । अवेश्म रिं स्वेच्छापुर ॥०॥ ओं सरस्वत्यै नमः । ओं ग्मुं गणपतये नमः । ओं श्रीगुरुभ्यो नमः । ओं अविघ्नमस्तु ॥ ० ॥ ० ॥ पुस्तक अदृबेन् पदन्त पुतु गेल्गेल् । अग्रिय रिं त्गल्लल ॥ ० ॥ ० ॥ इति सारसमुच्चय ॥ ० ॥

MS. छ

It is a Djakarta manuscript marked M.S., K.B.C., Royal Batavia Society, No. 574. It is a Roman transcript from a *lontar* of the Batavia Society No. 860.

It contains 98 pages on paper. The manuscript is of little textual value.

The colophon reads : त्लस् । पर्य्यन्तुसक्न विरूप निं अक्षर इकि । म्वं कुरं लृविःन्य । अपन् उलिः इं अत्यन्तमूढ । कदि तम्पकिं रकटा पपलय्वन् रिं ह्लि । कपजॉङन दे सं सुद्यमवोस् । नियतन् दद्यक्न कदीर्घायुषन् सं मदृव्य ॥ ओं सरस्वत्यै नमः । ओं ग्मुं गणपतये नमः । ओं श्रीगुरुभ्यो नमः । ओं अविघ्नमस्तु । स्लेवसुणुरात् (?) । रिं दिन । च । उ । तुलु । तं पिं । १० शशिः । क ७ । There are two more lines, but they are not legible.

MS. ज

It is a lontar acquired by me from Bali. It consists of 91 leaves, 46 × 3·5 cm., four lines to a page. Like ख it is a complete manuscript ending with the Sanskrit line : यश्च पञ्चतपः कश्चत् । ये च तोया.

* *

As in Indian mss., there is no separation of words. All Sanskrit verses are regularly divided in four parts. A few observations are called for with regard to the representation of Sanskrit phonemes.

The mss. have neither an औ nor a ख. Throughout they are replaced by ओ and क respectively, e.g. क्यातो for ख्यातौ and दुःक for दुःख. Similarly ए often replaces ऐ. ट and ठ are not distinguished, nor ध, ड and ढ; for all of them there is only one graphic symbol. The similarity of form between न and भ, ग and श, प and ष, ई and अनुस्वार sometimes causes confusion. In ms. क the virāma sign marking a final consonant has been confused with य. The *pĕpĕt* is uncertain.

Phonetically, though not graphically, द and ध get mixed up, धन and दान becoming interchangeable (see stanza 30). Similarly तथापि appears as ततापि.

Distinction between short and long अ and इ is not always maintained. शस्त्र may stand for शास्त्र and vice versa.

अनुस्वार is often replaced by ङ when followed by श, स or ह, e.g. अङ्श, सङ्गय, अहिङ्सा, पुङ्सां etc. and मानङ्हित्वा (stanza 417).

Doubling of consonants after र is normal. Still one finds instances like अर्थ.

Phonologically, India may be divided into व and ब areas, e.g. Kashmir and Panjab are व areas while Bihar and Bengal are ब areas. There are certain words like व्यास (st. 1), बह्लि (st. 432), बामलोचना (st. 433), दृव्य for द्रव्य (st. 27) and ब्रत (283), where all Sāra-samuccaya mss. normally show a ब. On the other hand Sāra-samuccaya readings are from a व area—वाल (for बाल, st. 35), वान्धव (st.25), वुध (st. 408),

अवुध (st. 408), निरावाध (st. 417), वृहस्पति (st. 436), वन्धन (st. 450), अनुवन्धिनी (st. 454), वंहयेत (st. 45), अब्रुवन् (st. 123), ब्रूयात्, पिवेत् (st. 262), लब्ध्वा (st. 281), वीज—and the व is met with not in one particular ms. but in all.

Some peculiarities of sandhi may also be noted. Sandhi is not regularly observed between *pādas*. Final अः and त् sometimes remain अः and त् without being replaced by ओ or द् as required by rules of sandhi. नरः धर्मपथेन (st. 26), and अर्ज्जयेत् ज्ञानं (st. 31) are examples from within a *pāda*.

The *visarga* in आः is often retained where it should be elided or converted into a sibilant. Common to all mss. are : ये प्रसक्ताः विलीनाः ते (st. 439), नियमाः तारयन्ति हि (st. 135), कृथाः मनः (st. 272), स्वाध्यायशीलाः जनयन्ति (st. 280), चोराः वाचो (st. 127), अभाग्याः तेषां (st. 282), दरिद्राः भुञ्जते सदा (st. 296), प्रवृत्ताः विनिवर्त्तन्ते (st. 365), ब्राह्मणावसथाः नृप (st. 369), °वशाः वयं (st. 385). An initial consonant (particularly य and व) has been, now and then, doubled after a final *anusvāra*, the *anusvāra* itself having often got elided, and that in all mss.—त व्वुधः for तं वुधः (st. 418), कामसुखंल्लोके (st. 463), पुरुषं व्वा (st. 498), एक य्यदि for एकं यदि (st. 41), पूर्त्तं व्विहन्यते (st. 220), लोकिकं व्वेदिकं for लौकिकं वैदिकं (st. 242), शीघ्रतर व्वायोः (only one ms. क has शीघ्रतरं वायोः, st. 246), सर्व्वं य्यदा for सर्वं यदा (st. 252). In st. 451 the mss. read in unison वादान् (for वादांस्) तितिक्षति, in st. 123 कुर्वन् इह (for कुर्वन्निह), in st. 244 सम्यम्मिथ्या (for सम्यङ् मिथ्या), in st. 260 °भाक् (for °भाग्) भवेत्, in st. 287 दरिद्रा (for दरिद्राः) पापकर्मणि. एकत स्त्रियः (for एकतः स्त्रियः) in st. 432 is permissible in the system of Pāṇini.

ण and न are often differentiated in the Balinese script. But here and there we find a ण replaced by न in all the manuscripts, e.g. रूपानि (for रूपाणि, st. 633), पुष्पानि (st. 360), वार्य्यमानो (st. 354), भाष्यमान (st. 351).

Although the script has three distinct forms for the three sibilants श, ष and स, there are instances of स replacing श or ष in all the manuscripts, e.g. निस्फल (for निष्फल, st. 21), निस्कृति or निस्कृत्ति (for निष्कृति, st. 196).

* *

The text of the Sanskrit ślokas in Sāra-samuccaya has inestimable value for the textual criticism of the Mahābhārata. Out of the 517 ślokas, we have been able to trace as many as 321 from the available Mahābhārata material as represented by the Vulgate and the Critical editions of Poona. Of the remaining 196, further efforts may reveal correspondences of some more ślokas. The majority of 321 ślokas are from Books 3, 5, 12 and 13 named Araṇya, Udyoga, Śānti and Anuśāsana Parvans. A few stanzas are derived from books 1, 2 and 6, named

ECOLE FRANÇAISE BIBLIOTHEQUE D'EXTREME ORIENT

Ādi, Sabhā and Bhīṣma Parvans. Virāṭa and other Parvans dealing with battles had nothing to contribute.

The Sāra-samuccaya is so far the biggest contribution to Mahābhārata's textual testimonia from outside India. Even the abridged versions of the Mahābhārata that have come down to us in Indonesia are not so prolific in their quotations. There, the quotations are mostly fragmentary single *pādas* or single hemistichs. Complete ślokas are not the norm. Moreover, Sabhā, Araṇya, Śānti and Anuśāsana have been lost. This loss further adds to the value of Sāra-samuccaya.

Sāra-samuccaya's purpose and content are didactic as against the purpose and content of the Ādi, Virāṭa, Bhīṣma, Mausala, Mahāprasthānika and Svargārohaṇa abridgements in Old-Javanese, which are telling the story for the recreation of the people, both high and low.

Sāra-samuccaya has served the same purpose in Indonesia as the Gītā in India. Both are taken out of the Mahābhārata. The one extols Vyāsa and the other Kṛṣṇa. The Gītā is more philosophical while the Sāra-samuccaya ordains mental and spiritual attitudes and patterns of behaviour.

Its author, Vararuci, as well as the Sāra-samuccaya itself, are both unknown in Indian literature. The two names do occur but in entirely different contexts. The honorific prefix Bhagavān that is associated with the name of Vararuci cannot be taken as an indication that he hailed from India or that the compilation of Sāra-samuccaya was an importation into Indonesia. Vararuci and Sāra-samuccaya could easily have been Indonesian, just as the abridgements of the Mahābhārata Parvans are. Abridgement was a necessity for the royal courts and the people of Indonesia.

The text is very well preserved. Manuscript क may be said to represent a pristine tradition. It does not mean that it is free from faults. While editing the Sanskrit ślokas, the critical text of the Mahābhārata for Books 1, 2, 3, 5, 6, 12 and the collation sheets of Book 13 proved to be essential guides and instruments. My own experience with the editing of the Virāṭa Parvan which familiarized me with the variety of Mahābhārata text problems served me in good stead in editing the Sāra-samuccaya.

The Mahābhārata text of Vararuci was not a pure recension. It belonged neither to the North nor to the South. It was a misch-codex. Of course, the North dominates as does the Kashmirian व phonology. But Southern readings are

also here. The very first śloka affords evidence of the mixed state of our text. The exact place of Sāra-samuccaya readings in the long life of Mahābhārata tradition could perhaps be established only if all the available Indian misch-codices could be collated and grouped scientifically. The Poona Critical Edition has on the whole kept out the misch-codices. The editors were pursuing the idea of reaching the Ur-text of Vyāsa. Of course the mss. did not allow that The Mahābhārata is a living literature. Its life has been lived not only in pure recensions but in mixed versions as well. Whenever we shall be called upon the study of the relationship of any text in India or ontside to the Mahābhārata, we are bound to require to have before us a proper emplacement in time and locale of the misch-codices. How far that can be achieved could be determined only by patient and long research. In the present edition we have done the only thing possible, namely the recording of the correspondences between the readings of the Sāra-samuccaya and the recensions or sub-recensions of the Mahābhārata as recorded in the Critical Edition. The Sāra-samuccaya agrees now with one recension and then with the other. Often it cuts across the recensions. It also provides fresh variants, although I am convinced that most of these fresh variants could be found if all the available Mahābhārata manuscripts in India were to be gone into. The Critical Edition has utilized only a fraction of the existing material.*

It is only rarely that Sāra-samuccaya manuscripts show two variants. They are usually of a very minor nature.

The Sanskrit text is followed by Old-Javanese paraphrase and exegesis. The Old-Javanese style is influenced by Sanskrit commentary style. How far it accords with Sanskrit commentarial tradition is illustrated by the Sanskrit *chāyā* which has been appended after Old-Javanese words or phrases. It is only when we translate the Old-Javanese into Sanskrit that we partially recreate the atmosphere which must have existed in the tenth or eleventh century A D., when Sanskrit *ācāryas* explained to their eager disciples the thoughts and values that moulded their lives and actions. Translating back into Sanskrit has been a recognised part of Tibetan and Chinese studies. It has been undertaken by Indian and Europeans alike.

* In the notes, N and S stand for North and South versions, Ś for Śāradā, K for Kashmiri, N for Nepali, V for Maithili (North Bihar), B for Bengali, D for Devanāgarī, Da for Arjunamiśra's version, Dn for Nilakaṇṭha's Vulgate, T for Telugu, G for Grantha (Tamil Nad) and M for Malayalam.

But the purpose was different; it was to reconstruct a lost text. Here our purpose is not to reconstruct a lost text but to reformulate and grasp, through the clear and precise medium of Sanskrit, situations in Old-Javanese which through the modern medium of Dutch and English present a far-offish look, the time distance being lengthened by the linguistic distance. Through Sanskrit the distances are minimised, and particularly for the Indian Pandits.

As regards the organisation of this edition, there are 517 sections, each dominated by a stanza. Each section has been divided into five sub-sections. The first sub-section appears in Balinese script and represents the full text of the mss., only that the ślokas are serially numbered. The second sub-section is in Devanāgarī. As in the previous volumes of the Śatapiṭaka Series we have reproduced, side by side with Sanskrit, the Kawi or Old-Javanese portion into Devanāgarī characters. It is to help the Indian Pandits and students to get close to Old-Javanese. Within brackets appear the Sanskrit *chāyā* or translations. The third sub-section is formed by a free English translation of the Sanskrit ślokas. The Old-Javanese has been rendered into English for the first six ślokas only. Thereafter, Old-Javanese covers more or less the same ground as Sanskrit. The fourth and fifth sections are occupied by the notes arranged in three columns. The fourth section contains references to the Mahābhārata, the Indische Sprüche or Manu, with or without variants. The fifth section, which follows the references, is formed by serially numbered variants from mss., with occasional grammatical analyses of Old-Javanese formations.

With the aid of Devanāgarī transcription, Sanskrit *chāyā*, English translation and the footnotes, Sanskritists in India and abroad, will find in Sāra-samuccaya yet another text through which they could initiate themselves into the history and culture of ancient Java and contemporary Bali and Lombok. To the Bali and Lombok populace and Padendas the publication of their Scripture will be a matter of joy and welome.

* *

At the end I shall narrate the story of how this text was taken up and brought to completion.

It was in 1952 that I met Prof. C. Hooykaas in London and invited him to come to India and participate in the promulgation of the Indonesian Division of the Śatapiṭaka. Prof. Hooykaas agreed. He selected Sāra-samuccaya as the ideal text

on which he and I would collaborate, he concentrating on the Old-Javanese exegesis and I on the Sanskrit stanzas. Prof. Hooykaas collated a number of mss., constituted the Old-Javanese text and collected references to the Sanskrit stanzas from the Indische Sprüche. It was a long work, done with great patience, care and skill. This he did while in London. In June 1953 he came over to Nagpur, where the Academy was then located and spent a few months with me. At my request he prepared a word-to-word English rendering of the Old-Javanese, adding here and there word analyses. Together, we went over the entire work, I dictating an English translation of the Sanskrit ślokas and he explaining the Old-Javanese. After a few months Prof. Hooykaas left. We then thought that it would be possible to prepare the press-copy and publish the work within a year or so.

But before getting the press-copy ready, it was necessary to have a complete set of collation sheets on which every variation, minor or major, with or without textual value, had been registered. The obtainment of the photographs of mss. took a long time. When they were all in my hands, a small staff had to be trained in the Balinese script and in putting the mss. readings on sheets on which there was a column for every syllable.

The next item was the tracing of the stanzas from the vast ocean of the Mahābhārata. The Mahābhārata Critical Edition, started at Poona more than thirty-five years ago, has not yet been completed. The 13th Book, entitled Anuśāsana Parvan, had to be referred to in a general way, pointing out its variants but not the recensions or groups of mss. Chapter and stanza numbers were extracted from the Vulgate as printed by the Citraśālā Press, Poona, 1933. For the variae lectiones I am indebted to my friend, the late P. K. Gode, Curator of the Bhandarkar Oriental Research Institute, who secured for me a copy of the Anuśāsana Parvan collation sheets for stanzas in the Śāra-samuccaya.

Besides, my occupation with other divisions of the Śatapiṭaka Plan, carried me to other lands such as China, Manchuria, Inner and Outer Mongolia, and I was kept away from the Sāra-samuccaya for years together. The Tibetan and Mongolian Divisions had to be organized and put on the rails. But the Indonesian Division was not neglected. The sapling planted with the loving help of Prof. Hooykaas has been growing. Dr. Lokesh Chandra, Dr. Sudarshana Devi and Dr. Sharada Rani have joined the Indonesian team. Drs. Sudarshana and Sharada have contributed during these years six Old-Javanese texts : Wṛhaspati-tattwa, Ślokāntara, Gaṇapati-tattwa, Wrati-śāsana, Sang Hyang Tattwa-jñāna, Tattwa Sang Hyang

Mahājñāna (Śatapiṭaka Series Nos. 1, 2, 6, 20 and 23).

It was the indefatigable Dr. Lokesh Chandra, who put his energy to the Sāra-samuccaya last year. It is he who spent nine industrious months to complete the Balinese printing types, to train young compositors to appreciate and master their setting, and got the press-copy going. When, however, he wrote to Prof. Hooykaas, he found that the Professor was busy and not available to revise the Old-Javanese portion. Needless to say that it would have given me great satisfaction if the Sāra-samuccaya could have passed through Prof. Hooykaas' keen eyes before it passed on to the printing press. Here it is my duty and joy to express deep appreciation and cordial gratitude to Prof. Hooykaas for his services to this Edition.

The heavy burden of reading the proof-sheets of over 400 pages in three scripts (Balinese, Devanāgarī and Roman) and three languages (Old-Javanese, Sanskrit and English) has been cheerfully borne by Doctors Lokesh Chandra, Sharada Rani and Sudarshana Devi Singhal. Without their cooperation the work could not have been printed within the short span of a year.

Vaiśākha-pūrṇimā, Raghu Vira

Indraprastha (*New Delhi*)

A REGISTER OF MAHĀBHĀRATA ŚLOKAS IN SĀRA-SAMUCCAYA

Mbh.	*Sār.*	*Mbh.*	*Sār.*	*Mbh.*	*Sār.*
१.१.२०४	४५	३.२.२४	५०८	३.१८१.३५	२७९
१.२.२३६	६	३.२.२५	५०९	३.१८१.३६	२८०
१.२.२३७	४	३.२.२६	४८३	३.१८१.३७	२८१
१.२.२४०	५	३.२.२९	४४९	३.१८१.३८	२८२
१.२.२४१	३	३.२.३३	४५३	३.१९१.२१	
१.५६.२७	२	३.२.३४	४५४	(२९७.६३)	३२५
१.५६.३३	७	३.२.३८	४६९	३.१९६.१९	२४७
१.६६.१३	२४८	३.२.३९	४७०	३.१९७.३१	११३
१.६९.१	३४७	३.२.४२	४६७	३.१९८.४३	३२३
१.६९.९	३५३	३.२.४६	४७८	३.१९८.५३	२२
१.६९.१२	३४८	३.२.४७	२७०	३.१९८.५४	४६५
१.६९.१५	१३३	३.२.५२		३.१९८.६३	
१.७०.६९३*		(५.३६.३२)	२३०	(१२.३०९)	५३
पंक्ति ६,७	४२९	३.२.५३		३.१९८.६४	४८
१.७४.४	१०१	(१२.३४४.२)	२२८	३.२००.६	२९८
१.७४.५	४५१	३.२.५४	२२९	३.२००.१२५	१८९
१.८०.८४०*पंक्ति५-६		३.३०.४	१११	३.२०२.१७	७७
(३.२.३५)	४६२	३.३०.५	११२	३.२०३.४०	१०९
१.८२.६		३.३०.२५	१००	३.२०३.४१	
(१२.२८८.१५)	१०७	३.३०.४२		(१२.३१६.१२)	७२
१.८२.११	१२६	(१.३८.९)	९८	३.२०३.४२,	
२.५.८१,८३	१९६	३.३२.२, ३	२०३	१२.३१६.१३	१४०
३.१.२२	३०६	३.३२.२२	२०	३.२०६.१५	
३.१.५८	३०७	३.८०.३३	२८३	(१२.३१७.१३)	५०७
३.२.१२* (श्लोक २)		३.८०.३७	२८५	३.२०६.१६	४१०
(१३.७.७)	२२५	३.८०.३९	२८४	३.२४५.१४	५०६
३.२.१५	५१२	३.१५४.१३	३२७	३.२४५.१५	५०३

Mbh.	*Sār.*	*Mbh.*	*Sār.*	*Mbh.*	*Sār.*
३.२४५.१८	५४	५.३४.४०	९७	५.४०.२५	६५
३.२४६.२४	२९७	५.३४.४३	३५२	५.४०.२६	६६
३.२४७.३५	१३	५.३४.४६	१६६	५.४३.१२	६३
३.२४७.३९	४००	५.३४.४८	२९६	५.४४.५	२४१
३.२४७ ४५	५०५	५.३४.४९		५.५३.१८	१९८
३.२७८.२७	८५	(१२.२८.२९)	२९५	५.५८.२०	२७७
३.२८१.३४,		५.३४.६७	३३२	५.७०.१८	२७३
१२.१५६.२१	१६३	५.३४.७४	१२५	५.७०.६०	१०५
३.२८१.४८	३१९	५.३४.७५	१२८	५.१०५.७	२९३
३.२८४.३२	३२६	५.३५.३४	२३	५.१०५.८	
३.२९७ ४१	२४६	५.३६.७	१२७	(३.५२.८)	
३.२९७.४५	१७४	५.३६.४५		(५.१०.८)	२२०
३.२९७.५९	२८६	(१२.२६.३१)	५०२	५.११३.९	२०१
५.४.६	३५१	५.३७.३१	२३८	५.१२२.३५	१८
५.४.४२	३४३	५.३७.३३	३३१	५.१३७.८	३५४
५.२७.२३		५.३७.५३	३९२	६.२४.५६	५११
(२.५७.१९)		५.३८.१	२५५	६.२८.५	४०३
(५.३६.६६)	१०३	५.३९.२५	२३६	६.३९.२८	२१७
५.२९.२१	६२	५.३९.४२	८३	१२.२.६३	१९
५.३३.२६	३१२	५.३९.४२	९९	१२.८.२४	२९२
३.३३.३०	३४९	५.३९.५१	१८३	१२.१७.१४	३९७
५.३३.३६	३५०	५.३९.५३	२८	१२.२६.१७	४९५
५.३३.३९	३१६	५.३९.५७	४७	१२.२८.१५	३७७
५.३३.४५	२३२	५.३९.६०	२५६	१२.२८.१६	५०४
५.३३.४८	४०	५.३९.६१	२७२	१२.२८.३५	३७५
५.३३.५०	१२३	५.३९.६९	४२२	१२.२८.४१	११८
५.३३.५१, ५३	१८८	५.४०.६	४३७	१२.२८.४३	३७४
५.३३.५९	२३७	५.४०.१६	३८	१२.२८.५१	४९३
५.३४.३७	१६८	५.४०.२४	६४	१२.३७.२९	१९४

Mbh.	*Sār.*
१२.३७.३५	३५६
१२.६६.६	४१५
१२.७१.६	१६१
१२.७६.३६	
(५.१३१.३६)	
(१२ ७६.१३)	२३५
१२.८०.२०	७१
१२.६५.६	१०२
१२.१०५.६	१७६
१२.१०५.१२	४६६
१२.१०५.४४	४७१
१२.१०५.४५	४६८
१२.१०५.४६,४७	६६
१२.१०६.२६	२४०
१२.११५.११	१३१
१२.१२४.१५	१६५
१२.१२४.६०	१६४
१२.१३०.१२	१३२
१२.१३०.१६	४२
१२.१७०.११	४७७
१२.१७१.१	
(१३.१६३.११)	२६६
१२.१७४.३	२८७
१२.१७४.७	५१
१२.१७४.१२	३६०
१२.१७४.१३	३६५
१२.१७४.१५	३६१
१२.१७४.१६	३५६

Mbh.	*Sār.*
१२.१७४.१६	५१७
१२.१५३.५,१२	४०६
१२.१५६.१३	१७६
१२.१५६.१६	११५
१२.१५७.१०	४२४
१२.१५८.२	७३
१२.१६१.४३	३६३
१२.१६८.१५	४६०
१२.१६८.१६	४६१
१२.१६८.१७	४६४
१२.१६८.३६	४६३
१२.१६६.१४	३७०
१२.१६६.१५	३७
१२.१६६.२१	३८४
१३.१६६.२८	१३४
१२.१८०.१६	८८
१२.१८३.१४	३६८
१२.१८७.३६,	
१२.२२४.३४	८७
१२.१६२.६१	१३५
१२.१६४.१८	३६५
१२.२०४.१६	५१६
१२.२०५.६	५१५
१२.२०५.१८	४०७
१२.२०६.१०	४८६
१२.२०७.४	४०६
१२.२०७.१२	४४७
१२.२०८.६	७०
१२.२०८.८	६५

Mbh.	*Sār.*
१२.२०८.६,१०	१३८
१२.२०६.१, २	४२५
१२.२१३.१५	७६
१२.२१७.६	३६४
१२.२१७.११	५१३
१२.२२१.४०	२५८
१२.२२८.२	४०८
१२.२३७.२६	१८६
१२.२४३.७	४५०
१२.२५१.१४	१५६
१२.२५१.२१	१४२
१२.२५२.२, ३	४६४
१२.२५८.१७	२४६
१२.२५८.२७	२५०
१२.२५८.२८	२५३
१२.२६१.६४	१३०
१२.२६२.३७	२६५
१२.२६३.११	
(१६६.२४)	३२८
१२-२६६.५	४१४
१२.२६६.१०	४१६
१२.२६८.७	४५६
१२.२७१.११	४११
१२.२७१.१२	४१२
१२.२७१.१३	४१३
१२.२७५.१५	१७१
१२.२७६.१०	४१
१२.२७६.२३	४२६
१२.२७७.१५	४८८

Mbh.	*Sār.*
१२.२७७.१६	४८६
१२.२७७.४३	४८०
१२.२७६.२५	६८
१२.२८१.१६	२६६
१२.२८२.१६	१६०
१२.२८२.१७,१८	२१५
१२.२८२.१६	२१६
१२.२८३.२७	३१०
१२.२८४.२१	२६
१२ २८४.२५	४६६
१२.२८५.२५	६१
१२.२८६.२८	४०५
१२.२८६.३१	६
१२.२८६.३२	१०
१२.२८६.३४	१५
१२.२८७.६	५१४
१२.२८७.२७	३७८
१२.२८७.३७	१७५
१२.२८७.४४	२७
१२.२८८.२७	१०८
१२.२६७.१६	८
१२.२६७.६	२४
१२.३०६.१०६,१०७	
	३६८
१२.३०६.६	१२२
१२.३०६.१५	१२०
१२.३०६.१८	३८५
१२.३०६.४०	३८८
१२.३०६.४१	३६

Mbh.	*Sār.*
१२.३०६.४५	५५
१२.३०६ ५१	३८६
१२.३०६.७६	१२
१२.३०६.८०	२५
१२.३०६.८४	४६२
१२.३०६.६१	१८४
१२.३१६.२६	४८१
१२.३१६.३०	४८४
१२.३१७.५	४२३
१२.३१७.६	४६६
१२.३१७.१२	४६७
१२.३१७.१४	
(३.२.४५)	
(११.२.१५)	३६०
१२.३१८.३८	३६४
१२.३१८.४१	
(३.२००.२१)	३६३
१२.३३७.३	१
१३.१.७३	३५८
१३.७.२४	४५७
१३.६.३	२१६
१३.१३.२	७६
१३.१३.३	८२
१३.१३.४	८१
१३.१३.५	८०
१३.१३.६	१६२
१३.२२.१२	१७०
१३.३६.६	२३६
२३.३७.११	११६

Mbh.	*Sār.*
१३.३८.१२	४३०
१३.३८.१६	४३५
१३.३८.१७	४३४
१३.३८.२६	४३२
१३.३६.८६	४३६
१३.४८.४८	१६७
१३.४८.४६	१६६
१३.५७.२८	२०६
१३.५८.१६	२०६
१३.५८.२०	२०८
१३.५६.५	२०४
१३.५६.७	२१४
१३.५६.१०	१७३
१३.५६.११	२२६
१३.६२.२३	२०५
१३.७५.१४, १५	७४
१३.६३.४६	४५८
१३.६६.१८, १६	२११
१३.६८.५०, ५१	२१०
१३.६८.५६	२३१
१३.१०४.११	१२१
१३.१०४.१४	१५३
१३.१०४.२०, २१	१५६
१३.१०४.३५	१२६
१३.१०४.३६	११६
१३.१०४.८०	२४३
१३.१०४.८१	२४४
१३.१०८.६	७५
१३.१११.१३, १४	३६

Mbh.	*Sār.*	*Mbh.*	*Sār.*	*Mbh.*	*Sār.*
१३.११५.८	१४९	१३.१२०.१०		१३.१३०.३३	२१२
१३.११६.१२	१५२	(३.१९८.८९)	१५७	१३.१६३.१२	१७७
१३.११६.२३	१५०	१३.१२१.११	१९२	१८.५.६२	१७

N. B. In the case of Mahābhārata books 1 to 12 references are to the Critical Edition, but for book 13 references are to the Vulgate (Citraśālā Press, Poona, 1933)

ECOLE FRANÇAISE
BIBLIOTHEQUE
D'EXTRÊME ORIENT

BALINESE SCRIPT
LETTERS AND THEIR DESIGNATIONS

बलिद्वीप–वर्णमाला

तद्रूपाणि बलिभाषानामानि च ॥

स्वराः
(शास्त्रस्वर)

अ	ᬅ	अकार, ह-वयः, अ-वयः
आ	ᬆ	अकार दीर्घ, अकार म-तॅदुं (सछत्रः)
इ	ᬇ	इकार
ई	ᬈ	इकार दीर्घ
उ	ᬉ	उकार
ऊ	ᬊ	उकार दीर्घ, उकार म-तॅदुं (सछत्रः)
ऋ (रॅ)	ᬋ	प-रॅ रॅ, प म-रेफ
	...ᬋ᭄	गेम्पेलन् प-रॅ रॅ (संयुक्त ऋकारः)
ॠ (रॅउ)	ᬌ	प-रॅरॅ दीर्घ, प म-रेफ दीर्घ
	...ᬌ᭄	गेम्पेलन् प-रॅरॅ दीर्घ (संयुक्त ऋकारः)
ऌ (लॅ)	ᬍ	ड-लॅलॅ
	...ᬍ᭄	गन्तुङन् (निलम्बमानः) ल म-पॅपॅत्
ॡ (लॅउ)	ᬎ	ड-लॅलॅ दीर्घ
	...ᬎ᭄	गन्तुङन् (निलम्बमानः ल म-पॅपॅत् म-तॅदुं (सछत्रः)
ए	ᬏ	एकार
ऐ	ᬐ	ऐसान्य (ऐशानी दिक्)
ओ	ᬑ	ओकार
औ	ᬒ	ओकार म-तॅदुं, ओकार वृद्धि
अॅ	ᬓ	अकार म-पॅपॅत्

स्वर मात्राः
(पङङ्गे-स्वर, सन्दङन्-स्वर)

ा	...ᬂ	तॅदुं, तरुं (छत्रम्)
ि	...ᬀ	उलु (शिरः)
ी	...ᬁ	उलु-सरि, सूचिक (स-केसरं शिरः, स-सूचिकं शिरः)
ु	...ᬾ	सुकु (पादः)
ू	...ᬿ	सुकु-इलुत् (कुञ्चितः पादः)

ं ◌ं चक्र, चक्र म-रेफ,गुवुं म-चॅलॅक्(विद्धा वक्ररेखा)

◌ं ◌्र... तलि

◌ं ◌ैं... तलि म-रेफ

◌ो ◌ु...◌ तलि-तॅदुं, तलि-तरुं, तॅदुं-तलि

◌ो ◌ैं...◌ तॅदुं-तलि म-रेफ

◌ं ◌ं... पॅपॅत्

◌ा ◌ं...◌ पॅपॅत् म-तॅदुं

◌ं व ◌ं सुकु कॅम्बुं (स्फीतः पादः) [अर्धस्वर]

य ◌्य नन्य [अर्धस्वर]

विसर्गादयः

(पङक्ते-तॅङॅनन्)

: ◌ः बिसः, विसर्ग

◌ं ◌ं सुरं

◌ं ◌ं चॅचॅक् (बिन्दुः)

◌ं ◌ं अदॅगदॅग् (स्तम्भः)रजॅग्, पगॅः, पगॅर्

(वृतिः, सीमा)

◌ं ◌ं उलु-चन्द्र (शिरश्चन्द्रः), अर्ध-चन्द्र

व्यञ्जनानि

(अक्षर, शास्त्र, व्यञ्जन)

क ◌क क-दन्ति ◌क् गन्तुङन् क

ख ◌ख ख-खग ◌ख् गन्तुङन् ख

ग ◌ग ग-दन्ति ◌ग् गन्तुङन् ग

घ ◌घ घ-घोर ◌घ् गन्तुङन् घ-घोर

ङ ◌ङ ङ-दन्ति ◌ङ् गन्तुङन् ङ

च ◌च च-दन्ति ◌च् गन्तुङन् च

छ ◌छ छ-लेछ ◌छ् गन्तुङन् छ-लेछ

(छकारो ल-सदृश इच्छा-शब्दान्तर्गतः)

ज ◌ज ज-दन्ति ◌ज् गन्तुङन् ज

झ ◌झ झ-झर (झर-शब्दान्तर्गतः)

ञ ◌ञ ञ-दन्ति ◌ञ् गन्तुङन् ञ

ञ्ञ =ज्ञ । अस्योच्चारणं दन्य–यथा महा-राष्ट्र्याम्

ट ◌ट ट-लटिक् ◌ट् गन्तुङन् ट-लटिक्

ठ ◌ठ ठ-शठ ◌ठ् गन्तुङन् ठ-शठ

ड ◌ड ड-डमरु ◌ड् गन्तुङन् ड-डमरु

ढ ◌ढ ढ-मूढ ◌ढ् गन्तुङन् ढ-मूढ

ण ◌ण ण-रम्बत् (तरंगवत्) ◌ण् गन्तुङन् ण-रम्बत्,

◌ण् ण=कोजों

त ◌त त-दन्ति ◌त् गन्तुङन् त

थ ◌थ थ-थवा (अथवा-शब्दान्तर्गतः) ◌थ् गन्तुङन् थ-थवा

द ◌द द-दन्ति ◌द् द-लिन्दुं

ध ◌ध ध-मध् ◌ध् गन्तुङन् ध-मधु

न ◌न न-दन्ति ◌न् न-कोजों

प ◌प प-दन्ति ...◌ गेम्पेलन् प

फ ◌फ फ-फल ...◌ ...◌ गेम्पेलन् फ-फल

ब ◌ब ब-दन्ति ◌ब् गन्तुङन् ब

भ ◌भ भ-कॅम्बं ◌भ् गन्तुङन् भ-कॅम्बं

म ◌म म-दन्ति ◌म् गन्तुङन् म

य ◌य य-दन्ति ◌्य गन्तुङन् य, नन्य

र ◌र र-दन्ति ◌ु चक्र, गुवुं

ल ◌ल ल-दन्ति ◌ल् गन्तुङन् ल

व ◌व व-दन्ति ◌व् गन्तुङन् व, सुकु कॅम्बुं

श ◌श श-शशी ◌श् गन्तुङन् श-शशी

ष ◌ष ष-षप (ष-सर्षप इति समीचीनं स्यात्)

...◌ गेम्पेलन् ष-षप

स ◌स स-दन्ति ...◌ गेम्पेलन् स

ह ◌ह ह-दन्ति ◌ह् गन्तुङन् ह

* * *

अकारान्तानि व्यञ्जनानि "अक्षर-पोलोस्" इत्युच्यन्ते । तेषामुच्चारणं स्वर-जॅग्जॅग् (अॅ, आॅ), स्वर-सोन्दोः (अ) इत्येतैः साहाय्येन कार्यम् । व्यञ्जनसंयोगेषु स्वरहीनं व्यञ्जनं "व्यञ्जन, अक्षर-पदॅम्" इति वोच्यते ॥

* * *

व्यञ्जनानि द्विविधानि–(१) अक्षर-दन्ति
(२) अक्षर-वयः ॥

एषु १८ अक्षर-दन्ति-नामानि—
क, ग, ङ । च, ज, ञ । त, द, न ।
प, ब, म । य, र, ल, व । स, ह ॥

शिष्टानि व्यञ्जनानि अक्षर-वयः–नामानि ॥

* * *

अक्षर-अञ्चॅं–नामानो बहवः संक्षेपाः । यथा

सप्तवार ◌न रविवार

◌स सोमवार

◌ा ◌ै अंगारवार

◌्ध बुधवार

◌ु बृहस्पतिवार

◌्क शुक्रवार

◌श शनिवार ॥

अङ्का:

(अङ्क)

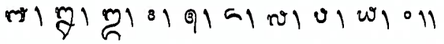

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ ०

विरामचिह्नानि

(चिरि पँपओसन्)

 पँपन्तॅन्, पन्ति (पत्रादौ कथादौ च)

* * *

 चरिक् (सिकि)

 चरिक् कलि:

चिरि पङविर्ति किदुं, पसलिनन्

पमद

चिरि पङविर्ति कॅंकविन्, पसलिनन्

ཀཱཀཱ ཀཱཀཱ ཀཱཀཱ

(भगवता) **पराशर** (पराशरेण) । **प्रसूत** (प्रसूतः) **रि ह्डः** (मध्ये) **निकं कृष्णद्वीप** (कृष्णद्वीपस्य) । **भगवान्** (भगवान्) **ब्यास** (व्यासः) **ङरनिर** (नाम तस्य) । **सिर** (असौ) **त** (अथ) **सॅम्बहॅन्**[14] (नमस्कार्यः) । **कम्नन्**[15] (अथ) **इ ङ्हुलुन्** (अनेन दासेन, मया) **मुजरक्न**[16] (कथयिष्यते) **सार** (सारः) **निं गवे** (कृतेः) **निर** (तस्य) **अजि**[17] (धर्मशास्त्रस्य) ॥

आसीद् भगवान् महर्षिः । तस्य [किञ्चिद्] गूढं नासीत् । स त्रिलोकेषु प्रपूजितः । स सर्वभावानाम-ज्ञानतमो नुदति । स देव्याः सत्यवत्याः सुतः । स भगवता पराशरेण सह संवेशनस्य (नियोगस्य) फलम् । स कृष्णद्वीपस्य मध्ये प्रसूतः । तस्य नाम भगवान् व्यासः । तस्मै नमः । अथानेन दासेन मया तस्य कृतेर्धर्मशास्त्रस्य सारः कथयिष्यते ॥

May there be no impediments.

His Reverence Vararuci collected all the essentials of the Mahābhārata, the composition of His Reverence Vyāsa, to whom Vararuci pays homage in the following verse.

"Obeisance to the Great Seer, of vast learning and supreme nobility, who dispels the darkness of ignorance, the son whom Satyavatī begot out of her own being from Parāśara, in the midst of an island."

There was a great seer. There was nothing he did not know. He was honoured in the three worlds. He dispelled the darkness of ignorance of all beings. He was the son of Her Ladyship Satyavatī, begotten of her union with His Reverence Parāśara. He was born in the middle of the Kṛṣṇa island. His name is His Reverence Vyāsa. Before this person should communicate the essence of his wise composition, he must pay his homage to His Reverence.

The following notes on the testimony of Sārasamuccaya for the textual criticism of the MBh. refer to the Poona critical edition. The abbreviations are the same as given there.

MBh. 12.337.3. a) परमाभ्युदारं is found only in Southern mss. T1, G1.3.6 M5.7. परमभ्युदारं is found in one Kawi ms. ख, two Arjunamiśra mss. and M1.

b) आत्मभावात् is not recorded in the critical apparatus of the Poona ed. The closest variant in Poona is आत्मभाजं (K1.2.4 D5.7). N shows आत्मवन्तं and आत्मयोगात्. S has only आत्मवन्तं.

c) For सत्यवती S and N both show a variant गन्धवती.

In the Bengali recension of the Sabhāparvan after the first śloka there are two stanzas of which the second is :

जज्ञे बहुज्ञं परमत्युदारं
यं द्वीपमध्ये सुतमात्मयोगात् ।
पराशरात् सत्यवती महर्षि
तस्मै नमोऽज्ञानतमोनुदाय ॥

१-१. ॥०॥ ॐ अविघ्न°...°मुपुलकॅ इति क त्रुटितम् ।

२. ज—ओं अविघ्नमस्तु नम सिधं ।

३. √पुपुल्-अकॅन् ।

४-४. क त्रुटितम् ।

५. मतं-न्य-न् (मतं 'कारणं, हेतुः', न्य 'तस्य', न् 'यत्') ।

६. प-नमस्कार ।

७. च—बहुज्ञबहुज्ञम् ।

८. ख—परम° ।

९-९. °भावात्...महर्षि— इति क त्रुटितम् ।

१०. क ख च—ज्ञन°, ग छ—ज्ञान°, ज—ज्ञातमोनुद्धय ।

११. क-√पिङ्ग ।

१२. क-°इन्°-√त्वं-अन् । कर्मणि °इन्° अन्तःसर्गः । क...अन् इत्यपि कर्मण्येव । त्वं इति पूजा । कत्वं इति पूजितः ।

१३. √रन्तस्-°उम्°-अॅकन् ।

१४. प-तॅमु-अन् । √तॅमु संवेशने ।

१५. √सॅम्बः-अॅन् ।

१६. क-मॅन-न् ।

१७. म्-उजर्-अकॅन्-अ । √उजर् भाषणे ।

१८. ख—हजि ।

ꦲꦥꦤ꧀ ꦲꦭ꧀ꦮꦫꦏ꧀ꦱꦶꦢ꧀ꦥꦲꦤ꧀ ꦲꦥꦤ꧀ ꦔ ꦲꦶꦪꦥꦲꦤ꧀ ꦏꦶꦪꦶ꧀ ।

ꦏꦺꦴꦂꦔ ꦤꦺꦴꦏ꧀ꦱꦶꦝꦶ ꦏꦭ꧀ꦮꦤ꧀ꦶꦲꦴ ꦲꦥꦤ꧀ ꦔꦺꦴꦂꦔꦲꦭ꧀ꦮꦫꦏ꧀ꦱꦶꦢ꧀ꦥꦲꦤ꧀ ॥ ३ ॥

ꦏꦥꦲꦤ꧀ ꦔꦺꦴꦂꦔꦭꦲꦶꦤ꧀ ꦲ ꦲꦲꦶꦤ꧀ ꦥꦥꦲꦤ꧀ ꦔꦏꦺ ꦲꦶꦪꦥꦲꦤ꧀ ꦲ ꦏꦲꦶꦪꦶ꧀ ꦏꦲꦶꦪꦶ꧀ ꦥꦲꦤ꧀ ꦲꦭ꧀ꦮꦫꦏ꧀ꦱꦶꦢ꧀ꦥꦲꦤ꧀ ꦲꦥꦤ꧀ ꦔꦺꦴꦂꦔ

of gold, jewels and of all precious things, so is this whole composition of his, i.e. the Mahābhārata, which is a dharmaśāstra. This (MBh.) is the ripe product of the superior rasas of primaeval esoteric knowledge.

MBh. 1.56.27. a) अतिमहान् is the Southern reading (cf. Appendix 1 line 24. N has भगवान् and सुमहान्. One of our Kawi mss. क reads हि महान् for अतिमहान् which is attested by a Malayalam ms. M3. This is an instance of Kawi mss. showing two MBh. variants.

c) उभौ रत्ननिधी ख्यातौ appears as ख्यातावुभौ रत्ननिधी in the Poona constituted text, which represents the North. S has ख्यातौ रत्नाकरौ तद्वत्.

d) तथा भारतमुच्यते is a Northern reading, S has महाभारतमुच्यते.

१. क—हि महत् । समुद्रोऽतिमहान्, side by side with हिमवान् गिरिः, is the Indian Ocean.

२. क ख ग ज—°विधि, च—°विधी, छ—°विदि ।

३. क ख ग च छ ज—क्यातो।

४. क-उत्तम-अॅन् निर ।

५. कदि-अङ्ग ।

६. कलि-अन्। √कलि 'खनने', °अन् 'स्थानम्' । कल्यन् 'खनिः' ।

७-७. क—हिक् ।

८. स-क्वेः ।

९. ग—भारत (कथा इति नास्ति) ।

१०. √गवे-°इन्° । °इन्° इति कर्मणि ।

११. √तसक्-अन् ।

ꦤꦶꦠꦶꦲꦱꦺꦴꦠ꧀ꦩꦢꦱ꧀ꦩꦚ꧀ꦗꦪꦤ꧀ꦠꦺ ꦲꦶꦤꦶꦪꦺꦱꦸꦩꦶꦪꦃꦧꦿꦠꦪꦺꦴꦱ꧀ꦠꦿꦪꦺ ।

ꦥꦿꦪꦺꦴꦗꦤꦤꦶꦂꦤꦶꦂꦱꦂꦮꦶꦢꦪꦃꦤꦿꦪꦺꦴꦱ꧀ꦠꦿꦪꦃ ॥ ८ ॥

ꦲꦾꦶꦤ꧀ ꦥꦿꦩꦱꦾꦺꦴꦤꦶ ꦄ ꦲꦾꦺꦴꦱ꧀ꦠꦶ ꦄꦤꦾꦺꦴꦤꦶ ꦄꦏꦱ꧀ꦩꦶꦏ꧀ ꦲꦾꦺꦴꦱ꧀ꦠꦶ ꦄꦤꦾꦺꦴꦤꦶ ꦄꦲꦶꦱ

ꦮꦶꦤ ꦲꦶꦏ । ꦲ ꦲꦶꦏ ꦥꦏꦚꦾꦲ ꦤꦚꦲꦤ ॥

अनाश्रित्यैतदाख्यानं कथा भुवि न विद्यते ।
आहारमनुपाश्रित्य शरीरस्येव धारणा[1] ॥ ५ ॥

तातन् (न जातु) **हन** (विद्यते) **अजि** (कथा) **रिं भुवन** (भुवने) । [2]**तन्** (न) **पकाश्रय** (आश्रयते) **इकि** (एतद्) **ब्यासवचन** (व्यासवचनं) ।[2] **कद्यङ्ग निं** (यथा) **शरीर** (शरीरं) **तन्** (न) **हन** (विद्यते)। **य** (यद्) **तन्** (न) **पकाश्रय** (आश्रयते) **ङाहार**[3] (आहारं) ॥

सा कथा भुवने न जातु विद्यते यैतद् व्यासवचनं नाश्रयते । यथा तच्छरीरं न विद्यते यदाहारं नाश्रयते ॥

There is no tale in this world which does not hang on this narration. It is like unto a body which maintains itself on food.

MBh. 1.2.240. c) अनुपाश्रित्य of lontars is found only in three Southern mss. T2 G3 M3, the rest अनपाश्रित्य.

d) Our धारणा only in three Southern mss. T2 G7 M4, others धारणम्.

१. ख च छ—धारण, ज—स्फरणा।

२-२. क त्रुटितम् ।

३. =ङ-आहार । क ग च छ—ङहार, ख—ङ्हार ।

ꦮꦺꦴꦤ ꦲꦶꦔꦭꦲꦭꦏ꧀ꦱꦶ ꦤꦚꦲꦤ ꦤꦾꦲꦤ ꦤꦾꦲꦤ ।
ꦥꦶꦁꦏꦭꦱꦶꦭꦚꦾꦲꦶ ꦮꦺꦴꦤ ꦤꦾꦲꦤ ꦱꦶꦫꦱ꧀ꦠꦺꦚ ꦲꦤꦲꦤ ॥ ८ ॥

ꦱꦧꦲꦶ ꦥꦲꦏꦂ ꦲꦏꦂꦒꦭꦲꦶꦏꦶꦤ । ꦲꦲꦶ ꦲꦲ ꦏꦶꦤ ꦒꦾꦶ ꦒꦸꦤ꧀ꦤ ꦲꦶꦏꦶ ꦔ ꦲꦶꦏꦶ ꦔ ꦲꦶꦒ ꦲꦶꦏꦶ । ꦥꦶꦔꦏꦶꦒ ꦠꦸꦲ ꦔꦶꦤ ꦔꦲꦺꦴꦒ꧀ꦒꦲ ꦒꦾꦶꦒ꧀ ꦲꦲꦺꦴꦒ꧀ꦒꦲ । ꦒꦭ꧀ꦭ ꦏꦶ ꦲꦶꦲ ꦒꦸꦤ꧀ꦤ ꦥꦲꦺꦴꦏ꧀ꦱꦶ । ꦒꦾꦺꦴꦒꦶ ꦒꦾꦭ꧀ꦱꦶꦲꦶ ꦏꦶ ꦲꦲꦶ ꦱꦲꦺꦴꦒ꧀ꦒꦲ ꦒꦾꦶꦒ꧀ ꦥꦸꦲꦶ ꦲꦶ ꦱꦚꦾꦲ । ꦲꦲꦶ ꦲꦲ ꦱꦚꦾꦲ ꦲꦶ ꦲꦲꦺꦴꦒ꧀ꦒꦲ ꦒꦾꦶꦒ꧀ ꦥꦸꦲꦶ ꦲꦶ ꦱꦚꦾꦲ ꦒꦾꦶꦒ꧀ ꦥꦸꦲꦶ ꦲꦶ ꦱꦚꦾꦲ । ꦔꦺꦴꦒꦶꦒ꧀ ꦲꦲꦶ ꦲꦶꦒꦸ । ꦲꦲꦶ ꦲꦲ ꦱꦚꦾꦲ ꦲꦶ ꦲꦲꦺꦴꦒ꧀ꦒꦲ ꦒꦾꦶꦒ꧀ ꦥꦸꦲꦶ ꦲꦶ ꦱꦚꦾꦲ ꦒꦾꦶꦒ꧀ ꦥꦸꦲꦶ ꦲꦶ ꦱꦚꦾꦲ ।
ꦔꦭꦾꦒꦶꦒ꧀ ꦲꦲꦶ ꦲꦶꦒꦸ । ꦲꦲꦶ ꦲꦲ ꦱꦚꦾꦲ ꦲꦶ ꦲꦲꦺꦴꦒ꧀ꦒꦲ ꦒꦾꦶꦒ꧀ ꦥꦸꦲꦶ ꦲꦶ ꦱꦚꦾꦲ ।
ꦲꦲꦺꦴꦒ꧀ꦒꦲ

महाराजाय जनमेजयाय भगवतो वैशम्पायनस्योपदेशः । एष सारसमुच्चयस्योद्गमः ॥

After having heard this narrative another narrative will sound insipid. Just as after having listened to the notes of a male cuckoo, the harsh cries of a crow jar on one's ears.

Something more about this excellence. If somebody has enjoyed the hearing of this story how would it be possible for him to enjoy another tale or a song or a flute. When the music of a cuckoo has pervaded the heart with the sweetness of its melody then one would hardly find pleasure in listening to the cawings of a crow.

Thus spoke Bhagavān Vararuci while paying his obeisance to Bhagavān Vyāsa. Henceforth he will say what is best in this Bhārata epic. It is designated Sārasamuccaya. Sāra signifies essence. Samuccaya is its accumulation. It is the work of Bhagavān Vararuci. This didactic discourse was delivered at the time of the narration of the Bhārata epic by Bhagavān Vaiśampāyana to Mahārāja Janamejaya.

MBh. 1.2.236. b) Lontars show श्रव्यम् (mss. ख, ग, च, छ, ज) and श्राव्यम् (ms. क). In Poona ed. श्राव्यम् is an all-India reading; only K1.3 B2.4 Da Dn1 D1.7. 11 show श्रव्यम्. Kawi रोच्यते (रोद्यते in क) is replaced by रोचते in Poona ed.; रोच्यते is not recorded even as a variant. रोद्यते of our best ms. क may point to a contamination between रोच्यते and विद्यते. विद्यते is found in D13 and the text of the commentator Arjunamiśra.

१. क—रोद्यते ।
२-२. क त्रुटितं पश्चाल्लिखितं च ।
३. √ऋडॉ-°उम्° ।
४. √बड्नु ।
५. क-√ह्यन्-अ ।
६-६. च—न्हॅर्ंमुजर्कॅन्, ज—न्हॅर्ं°। उम्-√उजर्-अकॅन् ।
७. क अधिपाठः—लुम्कस् त सिर मुजरकॅन् सार निं भारतकथा ।
८. क— इकी, छ—इकिं ।
९. ख—हिङरनन् । इन्-√अरन्-अन् ।
१०. ज—पुपुल्न्य । प-√पुपुल्-न्य ।
११. च छ—पित्कॅत् । √तॅकॅत् ।
१२. √चरित-°उम्°-अकॅन् ।
१३. वित्-अन् ।

ECOLE FRANÇAISE BIBLIOTHEQUE D'EXTREME ORIENT

ꦥꦂꦩꦺ ꦥꦫꦤ꧀ ꦠꦸ ꦏꦸꦭꦺ ꦲꦏꦸꦱꦶꦭ꧀ ꦲꦤ

सर्वभूतेष्वेष मनुष्यजन्मा हि शुभाशुभं कर्म कर्तुं शक्नोति । यो ह्यशुभकर्मा स शुभकर्मसु तार्येत । इति फलं मनुष्यभावस्य ॥

Among all beings man alone performs good and evil acts. If one be engrossed in evil, he should be taken across towards good.

MBh. 12.297.19. a) Our मानुषः is replaced by मानसं in Poona ed.

c) For अशुभेषु समाविष्टं Poona has अशुभेभ्यः समाक्षिप्य (Northern variant सदाक्षिप्य).

d) For अवकारयेत् Poona अवतारयेत् (var. अवतारय, अवधारय, अवधारयेत्). Note however that क and त can easily be confused in the Balinese script.

१. √गवे-°उम्°-अकॅन् ।
२. √अॅन्तस् ।

ꦏꦸꦥ꦳ꦪꦺꦴꦤꦶ꦳ ꦥꦶꦃꦒꦾꦃꦤ꦳ꦺꦴ꦳ ꦱꦗꦺꦴꦏꦱꦪꦱꦏꦺꦴꦪꦶ ।
ꦱꦚ꦳ꦱꦥꦺꦴꦒ꦳ꦾꦱꦸꦥꦶ꦳ ꦲꦱꦸꦗꦺꦴ꦳ ꦒꦺꦴꦒ꦳ ꦲꦶꦭ꦳ꦸꦱꦪꦺꦴꦤꦶ ॥ ४ ॥

ꦲꦒꦺꦴꦤꦸꦏꦶ꦳ ꦒꦺꦴꦪ꦳ ꦏꦸꦒ꦳ ꦸꦴ ꦲꦏꦱꦸꦕꦺꦴꦥ । ꦲꦺꦏꦶ꦳ ꦒꦏꦶ꦳ ꦥꦶꦃꦏꦺꦴꦥ । ꦲꦶ ꦏꦉꦶ꦳ ꦸꦴ ꦒ꦳ ꦸꦴ
ꦏꦺꦴꦃꦤꦺꦴꦤꦸ꦳ ꦶ ꦲꦺꦭꦶ꦳ꦏꦶ । ꦲꦺꦥꦲꦪꦥꦏꦶ꦳ ꦥꦒꦪꦲꦶꦭ꦳ꦱꦾ ꦤꦶꦃꦏꦶ꦳ । ꦪꦉꦾꦸꦥꦶ꦳
ꦱꦚ꦳ꦱꦥꦺꦴꦒ꦳ꦾꦶꦃꦏꦉꦶ꦳ ꦗꦸꦴ ॥

उपभोगैः परित्यक्तं नात्मानमवसादयेत् ।
चण्डालत्वेऽपि मानुष्यं [1]सर्व्वथा तात[1] दुर्ल्लभम् ॥ ९ ॥

मतंन्यन् (अतः) **हय्व** (मा) **जुग**[2] (खलु) **व्वं** (पुरुषः) **मनस्ताप** (मनस्तापं कुर्यात्) । **अन्** (यदि) **तन्** (न) **परिभव** (विभवति) । **सि ददि व्वं** (मनुष्यभावः) **त प्व** (खलु) **कगॉङ्क्न**[3] (महीयेत) **रि अम्बॅक्** (हृदये) । **अपयपन्** (यतः) **परमदुर्ल्लभ** (परमदुर्लभं) **इकि** (एतद्) **सि जन्ममानुष** (मानुषजन्म) **ङरन्य** (नाम) । **यद्यपि** (यद्यपि) **चण्डालयोनि** (चण्डालयोनिः) **तुवि** (एव) ॥

यदि न विभवति तथापि पुरुषो मनस्तापं न कुर्यात् । तस्य खलु हृदये मनुष्यभावो महीयेत । यद्यपि चण्डालयोनिरेव । परमदुर्लभं ह्येतन्मानुषजन्म नाम ॥

If one be devoid of prosperity one should not be unhappy about it. The human frame even though as a pariah is most invaluable.

MBh.12.286.31. a) Our परित्यक्तं appears only in three Devanāgarī mss. The general reading for North and South is अपि त्यक्तं with a Kashmirian variant अभित्यक्तं.

b) अवसादयेत् has a variant सादयेन्नरः. Ds1 reads साधयेत्. घ appears in two lontars also.

d) सर्वथा तात दुर्लभं is also the reading of the Poona text.

१-१. क—सर्व्वषात्वति, ख—सर्व्वार्षित्वाथ, ग—सर्व्वार्षत्वथ, च—सर्व्वषत्वात, छ—सर्व्वथत्वात ।

ꦏꦸꦥ꦳ꦪꦺꦴꦤꦶ꦳ ꦥꦶꦃꦒꦾꦃꦤ꦳ꦺꦴ꦳ ꦱꦗꦺꦴꦏꦱꦪꦱꦏꦺꦴꦪꦶ ।
ꦱꦚ꦳ꦱꦥꦺꦴꦒ꦳ꦾꦱꦸꦥꦶ꦳ ꦲꦱꦸꦗꦺꦴ꦳ ꦒꦺꦴꦒ꦳ ꦸꦴ ꦲꦏꦱꦸꦕꦺꦴꦥ । ꦲꦺꦏꦶ꦳ ꦒꦏꦶ꦳ ꦥꦶꦃꦏꦺꦴꦥ । ꦲꦶ ꦏꦉꦶ꦳ ꦸꦴ ꦒ꦳ ꦸꦴ
ꦏꦺꦴꦃꦤꦺꦴꦤꦸ꦳ ꦶ ꦲꦺꦭꦶ꦳ꦏꦶ । ꦲꦺꦥꦲꦪꦥꦏꦶ꦳ ꦥꦒꦪꦲꦶꦭ꦳ꦱꦾ ꦤꦶꦃꦏꦶ꦳ । ꦪꦉꦾꦸꦥꦶ꦳
ꦱꦚ꦳ꦱꦥꦺꦴꦒ꦳ꦾꦶꦃꦏꦉꦶ꦳ ꦗꦸꦴ ॥

इयं हि योनिः प्रथमा यां प्राप्य जगतीपते ।
आत्मानं शक्यते त्रातुं[1] कर्म्मभिः शुभलक्षणैः ॥ १० ॥

अपन् (यतः) **इकि** (एषः) **ददि**[2] **व्वं** (मनुष्यभावः) । **उत्तम** (उत्तमः) **जुग** (हि) **य** (एषः) । **निमित्त** (निमित्तं) **नि मङ्कन** (तस्य) । **व्वं** (शक्नोति) **वि** (हि) **य** (सः) **तुमुलुं**[3] (त्रातुं) **अवक्न्य** (आत्मानं) **सङ्कें**[4] **संसार** (संसारात्) । **मकसाधनं** (साधनं कृत्वा) **शुभकर्म्म** (शुभकर्माणि) । **हिङन्**[5] (सीमा) **इं कोत्तमन्** (उत्तमत्वस्य) **इं ददि व्वं** (मनुष्यभावस्य) **इक** (एतस्य) ॥

यत एष मनुष्यभावः । उत्तमो ह्येष तन्निमित्तम् । स हि शुभकर्माणि साधनं कृत्वा संसारादात्मानं त्रातुं शक्नोति । एष सीमा मनुष्यभावस्योत्तमत्वस्य ॥

This birth is the foremost, O King ! Having acquired it one is able to save himself by noble deeds.

MBh. 12.286.32. c) आत्मानं शक्यते त्रातुं is probably the older reading, आत्मानं being governed by त्रातुं. All Poona mss. however have the more normal आत्मा for आत्मानं and read आत्मा वै शक्यते त्रातुं. It would be strange to think that no trace of आत्मानं has been left in Indian mss. One can only recommend a looking up of more Indian mss.

१. ख—थ्रतुं, ग—त्रतं, च ज—त्रातं, छ—त्राती ।
२. ख—सि ददि ।
३. √तुलुं-°उम्° ।
४. क—संङ्कें, ग—सङ्के, छ—संङ्के ।
५. √हिङ-न् ।

ཀྱཻཔཱཅ ཁཱཅཁཱཅཀྱཱཅཔྱཱཅཔྱཱཅཁྱཱཅཁྱཱཅ ཁ ཁཱཅཀྱཱཅཱི ཡཱ ।
ཅཀྱཱ ཁཱིཀྱཱཅཡཱཡཱི ཀྱཱཁཱི ཡཱཀྱཅཱ ཁཱི ཁཱཅཱིཡྱཀྱཱི ॥ ཅཅ ॥
ཧཱཁ ཀྱ ཀྱེ ཀཱཁི ཅཱཔཡཱཡཱཁཱི ཀྱཁེ ལྱཁཱཁེཡྱ । ཀཱཡྱ ཁཱི ཁཱཅཁཱཅཱཔཱཅཱཁ ཁཱཀྱཱཁཱི
ཅཱཅ । ཀྱཱ ཀྱ ཡ । ཀྱེ ཨཔཅཱ ཅཱཅ ཀྱི ཀྱཁཱཁ ཁཱཀྱཁཱཁཱི ཀཱཡྱ ཀཱ ཅཱཅཱཁཱི । ཀྱཔ ཁཱི
ཀཱཁི ཁཱཀྱ ཀྱེཁེ ཅཁཱཁཱི ཀྱཁཱཅཔཱཁཱཀྱ ॥

इहैव[1] नरकव्याधेश्चिकित्सां न [2]करोति यः ।
गत्वा निरौषधं स्थानं सरुजः किं करिष्यति ॥ ११ ॥

हन (विद्यते) **ए** (चेत्) **व्वं** (मनुष्यः) **तन्** (न) **गवयकॅन्** (करोति) **इकं** (तानि) **शुभकर्म्म** (शुभकर्माणि)। **तम्ब** (औषधं) **निं नरकलोक** (नरकलोकस्य) **काङ्कॅन्**[3] **लर** (व्याधिमतस्य)। **प्जः** (मृतः) **ए** (हि) **य** (सः)। **व्वं** (मनुष्यः) **अलर** (सरुजः) **मर** (गच्छति) **रिं देश** (देशं) **कतुनन्**[4] **तम्ब** (निरौषधं) **त ङरनिक** (नाम)। **रूप निं** (व्यक्तं) **तन्** (न) **कत्मु**[5] (लभ्यते) **इकं एनक्** (शुभं) **कोलहन्य**[6] (स्वकर्मफलं) ॥

One who does not remedy the hell-disease while he is in the incarnation of man, what then will he do when he goes to non-human incarnations where he lacks the remedy of doing conscious noble deeds.

१. क ग ज—°च, ख—°च्च, च छ—°हेच।
२. च—'करो' इत्यतः परं द्वादश-श्लोके चतुर्थपादे 'प्राप्य' इति यावन्नास्ति।
३. क-√अङ्कॅन्।
४. क-√तुन-अॅन्।
५. ख ग ज—तॅमु।
६. क-√उलः-अन्-न्य।

ཀཱཁཱཅཱཁྱཱི ལྱཀྱཡྱ ཡཱཁཡྱཱི པྲཱཔྱ ལྱེལྱཁཡཱི ।
ཧཱཡཱཀྱཱཁི ཡཱཅཱཡཱཁཡྱཱཁི ཱྱཱཡཱཁཱ ཁ པྱཅེཡྱཱཡཱ ॥ ཅཅ ॥
པཱཁཅཱཡྱ । པཱིཔཱཁཱི ཀཱ པྱ ཁཱཁཱིཡྱཁཱིཁཱི ཨི ཡཱཁི པྱེ । ལྱེལྱཁ ཏི ཡ ཀཱ ।
ཡཱཁཱཡཱཁཱི ཧཱལྱཱ ཁི ཡཱཁ ཀྱི ལྱཀྱ ཀྱཁཱ । ཡཱཁཱིཡྱཀྱ ཁི ཀཱཁི ཀྱཱཁཱཅ ཡྱཡཱ ཀཱ པྱ
ཡཱཡྱཁཱ ॥

[1]सोपानभूतं स्वर्गस्य मानुष्यं[2] प्राप्य[1] दुर्ल्लभम् ।
तथात्मानं समादध्याद् ध्वंसेत न पुनर्य्यथा ॥ १२ ॥

परमार्थन्य (अस्यार्थः)। **पॅंपॅंडॅन्** (उपयुज्येत) **त ए व** (हि) **कतॅम्वनिकि** (लाभः) **सि ददि व्वं** (मनुष्यभावस्य)। **दुर्ल्लभ** (दुर्लभः) **वि य त** (खलु सः)। **साक्षात्** (साक्षात्) **हण्ड** (सोपानं) **निं**[3] **मर** (गमनाय) **रिं**[3] **स्वर्ग इक** (स्वर्गं)। **सनिमित्त निं** (यथा) **तन् तिबा** (न ध्वंसेत) **मुवः**[4] (पुनः) **त ए व** (तथा) **दम्लक्न** (समादध्यात्) ॥

Having acquired the human frame which is difficult of attainment and which forms a ladder to heaven, one should act in such a manner that one does not slip down again.

MBh.12.309.79. a) All the lontars read °भूत for °भूतं. Poona ed. registers no such variation.
d) For our ध्वंसेत Poona has भ्रश्येत, भ्रश्यते, म्रियते etc. ध्वंसेत is not found in any Poona mss.
१-१. च नास्ति।
२. क—म°, ख—°षम्, ग—मनुष्याम्।
३-३. च छ नास्ति।
४. क—म्वः।

ཀོལྱཱཁྱཱིཀྱིཡ ཅྱཱཁྱཱི པྱཡཱཁྱཱིཀཱཀྱཱ ཡཱཅཱ ।
ཅཱཁཱ ཡཱཅཱི ཁཱཡྱཅཱཁཱ ཀོལྱ ཁཱཅཱི པཱཁཱཅཱཔཱཁྱཅཱཁཱ ॥ ཅཅ ॥
ཨཔཱཁི ཅཱཁི ཁཅྱ ཡཱཅྱ । པཱཁཔཡཱཁི ལྱཡཱཁལྱཡཱཁོལྱ ཅཱཁ ཡ । ཅཱཁེ ཀི པ་ཁ
པཱཁཁྱཱཁི ཀོལྱཔྱཡ ཅཱཁ । ཁཱཡིཁཅྱ । ཅཱཁེ ལྱཡཱཁལྱཡཱཁོལྱ ཡཱཅྱ । ཀི པ་ཁ ཅཱཁ
ཨཱཁི ཁཱཁཱཁྱཱི པྱཡཱཁྱ । ཀི པྱཁཱི ཁི ཁཱཁཱཁྱཱཁྱ । ཨེཁཅྱ ཁ ཡ ཡྱཡཅ । ཁྱཡྱཁ པཅཡཱཁ
ཁི ཀོལྱཔྱཡ । པཅཡཱཁ ཁཱཁི ཨེཅྱཱཁཱཁ । ཁྱཁཅ ཁི ཨེཡྱཱཁཱཁྱ । ཡ ཁིཁཅྱཁི ཁི པཱིཁཱཁཱཁ ।
ཨེཡྱཱཁྱཱཁ । ཁཱཁཱཁཱཡྱཁ । ཁཱཅེ ཅཱཁེ ལྱཡཱཁལྱཡཱཁོལྱ ཀི པ་ཁ । ཁཱཁེ । པཅཡ ཅཱཁ । ཡཁེ-
ཁྱཱཁི ཡཱཅྱ ཅཁ པ་ཁཱིཁ ལྱཡཱཁལྱཡཱཁོལྱ ॥

कर्म्मभूमिरियं ब्रह्मन् फलभूमिरसौ मता ।
इह यत् कुरुते कर्म्म तत् परत्रोपभुज्यते ॥ १३ ॥

अपन् (अथ) **इकि** (यद्) **जन्म** (जन्म) **मङ्के** (इह)। **पगवयन्**[1] (करणभूमिः) **शुभाशुभकर्म्म** (शुभाशुभकर्मणां) **जुग य**[2] (हि तद्)। **इकं** (यद्) **रि पॅन**[3] (परत्र) **पभुक्त्यन्** (उपभोगभूमिः) **कर्म्मफल**

(कर्मफलानां) इक (सा) । कलिङन्य[४] (अस्यार्थः) । इकं (यानि) शुभाशुभकर्म्म (शुभाशुभकर्माणि) मङ्के (इह) । रि[५] पॅन[६] (परत्र) इक (तद्) अन् (यद्) कभुक्ति (भुज्यते) फलन्य (तत्फलं) । रि प्गत् (अवसाने) नि[७] कभुक्त्यन्य[८] (तद्भोगस्य) । मंजन्म (जायते) त य मुवः (अथ स पुनः) । तुमूत[९] (अनुसर्तुं) वासना (वासनां) नि कर्म्मफल (कर्मफलानां) । वासना (वासना) ङर्नि (नाम) संस्कार (संस्कारस्य) । तुरः (शेषः) नि[१०] अम्बॅ[११]मात्र (वासलेशस्य) । य (सः) तिनूत् (अनुस्रियते) नि परिभाषा[१२] (परिभाषया, दण्डेन) । स्वर्गच्युत (स्वर्गच्युतः) । नरकच्युत (नरकच्युतः) । कुनं (अथ) इकं (यानि) शुभाशुभकर्म्म (शुभाशुभकर्माणि) रि पॅन (परत्र) । तन् पफल (अफलानि) इक (तानि) । मतंन्यन् (अतः) मङ्के (इह) जुग (एव) पॅंपॅाङ[१३] (समाचरेत्) शुभाशुभकर्म्म (शुभाशुभकर्माणि) ॥

O Brahman, the human incarnation forms the domain of action. Beyond is the domain of enjoyments of their results. Whatever deeds are performed here, they are enjoyed hereafter. The birth herebelow is the region of doing acts, noble or ignoble. The next world is the region of enjoyment of the fruits of actions. The meaning is that the actions good or evil are done here while their fruit is obtained hereafter, and when the enjoyment comes to an end, one is again born in order to follow vāsanā for fruits of actions. Vāsanā is saṃskāra or impression. It is the wee bit of odour that is left over. It is followed by punishment. He falls from beyond, which may be either heaven or hell. Now as regards good or evil actions that may be done in hell or heaven, they yield no fruit. Hence one should perform actions good or evil in this world only.

MBh. 3.247.35. Poona ed. has reversed the order of the two hemistichs.

c) For कुरुते all Poona mss. have क्रियते but in 3.245.19 where c d recur, a Śāradā ms. (Ś1) supports कुरुते.

१. प-√गवे-अन् ।

२. ख ग च छ ज—युक्तिन्य । य is found in क only. It seems to be the original. युक्तिन्य of other lontars is a later effort at emphasis.

३. ख ग—पॉन, च छ—प्ना ।

४. क-√लिङ-अन्-न्य ।

५. क ख ग—रिं ।

६. क ख ग—पॉन, च छ—प्ना ।

७. ग—नो, च—नि ।

८. क-√भुक्ति-अन्-न्य ।

९. √तूत्-°उम्°-अ ।

१०. क नास्ति ।

११. ख—हम्बॅ, च छ ज—आम्बॅ, ग—अम्बॉ ।

१२. Note परिभाषा as punishment.

१३. क—ङमॉंपॉङ, ख—पॉंपॉंङ, ग—ङमॉंपॉं, च—ङमॅंपॅंङ, छ—ङमॅंपॅङ, ज—ङमॅंपॅङ ।

ཀྱཱིཾ ཡཱ ཨཀྱ ཏྱེ । ཨཱཡཀྱཱིཨཱཡཱཨཔཨ ཡཱ ཡཨ । ཡཱཨི པཡཱི ཨཔཨཱཨ ཁྱཱཔཱི ཨཱི ཨཱིཨཔཡཱི । ཨྱེསྱཨ ཀྱཨཔཱི । ཡཱཡོཨཀྱཱཨི པྲཱཨཀྱ ཡ ཀྱི ཨཱཨཔཨཡཨི ཨཱི ཨེཡྱཨཨཡཨ । ཨཨཨཔཨཀཱཨ ཨཱི ཡཨཨཨཨི ཨེཨཨཔ । ཨྱེཀྱཱཨསཨ ཁྱཱི ॥

मानुष्यं दुर्ल्लभं प्राप्य विद्युल्लसितचञ्चलम् ।
भवक्षये[१] मतिः कार्य्या भवोपकरणेषु[२] च ॥ १४ ॥

इकिं तं (यदेतद्) जन्म ब्वं(मनुष्यजन्म) । क्षणिकस्वभाव (क्षणिकस्वभावं) त य (हि तद्) । तन् पहि (अभेदः) लवन् कडप् (लसितेन) नि किलत् (विद्युतः) । दुर्ल्लभ (दुर्लभं) तोवि (खलु) । मतंन्यन् (अतः) पॅंङकन[३] (यतेत, मतिं कुर्यात्) य (सः) रि कगवयन्[४] (करणे) नि धर्म्मसाधन (धर्मसाधनानां) । सकारण (सर्वं कारणं) नि मनाशनं संसार[५] (संसारनाशनस्य, भवक्षयस्य) । स्वर्गफल (स्वर्गफलस्य) कुनं (च) ॥

Having attained the human body which is difficult to acquire and which lasts only as long as a flash of lightning, one should determine destroying existence and its instruments.

---

१. ख छ—भा°, च—भावा° । It is difficult to decide whether the original is भव or भाव in the third and fourth quarters. The manuscripts are equally divided between the two and offer no basis for the superiority of the one over the other.

२. ख—भावोपका°, ग—°कारणेषु, च छ—भा° ।

३. √पॉं-अकॅन्-अ ।

४. क-√गवे-अन् ।

५. ख—शरीर । It is an emendation.

ཀྱཨ ཨྱེསྱཨཡཨཀྱི ཨྲཱཨྱ ཡཨཀྱཱི ཀྱཨཨཀྱཨ ཨཨཀ ।
ཨེཨྲཨཡཨཀྱཨ ཨཨཡཨཀྱ ཨཀྱཨཡཨི ཨཨཨཨཔཨཀྱཱིཨཡཨ ॥ ཀཀ ॥

ཡཨཨ ཨྲ ཡཱཡཱིཨྱ ཡཨཱི ཏྱེ । ཏཱིཨྱཨ ཀྱི ཨེཨྱཨཨཡཨཨ । ཀྱཱིཨི ཀྱི ཨེཨཡཨཨཡཨ ཨཨཡཨ ।
ཀྱཨཨཨཀྱཱིཨྱཨྱ । ཨ ཀྱཨཨ ཨཨཡཨཀྱཨཨ ཡཨཨྱ ॥

यो दुर्ल्लभतरं प्राप्य मानुष्यं[१] लोभतो नरः ।
धर्म्मावमन्ता[२] कामात्मा भवेत् सकलवञ्चितः ॥ १५ ॥

हन (विद्यते) ष्व (चेत्) तुमॅमुं (प्राप्य) ददि ष्वं (मानुष्यं)। विमुख (विमुखः) रिं धर्म्मसाधन (धर्मसाधनेभ्यः)। ज्नॅक् (रमते) रिं अर्थकाम (अर्थकामेषु) आरः (हा धिक्)। लोभाम्बॅक्य[3] (लोभात्मा)। य इक (स किल) कबञ्चन (वञ्चितः) ङरन्य[4] (नाम)॥

The person who having been born as a man, which is not at all easy, and who out of greed and because of having given himself up to passion, comes to disregard dharma, he indeed loses all.

MBh. 12.286.34. b) Our लोभतो does not appear in Poona ed. It is replaced by इह वै, द्विषते, सततं and प्रभवं. Only one Bengali ms. has लभते which is the closest approach to लोभतो.

d) For सकलवञ्चितः Poona reads स खलु वञ्च्यते and खलु स वञ्च्यते. For वञ्च्यते the variants are वध्यते and वञ्चते. वञ्चितः occurs in all the Telugu mss., four Grantham mss. and four Malayalam mss. There is no Northern mss. with वञ्चितः.

१. क—मन°, ख—मानुष, ग च छ—मानुष्य, ज—मनुष्य.

२. ख—धर्म्मार्थ°, ग—धर्म्मवा°, च—धर्म्मतमन्त, छ—धर्म्मतमन्तन्, ज—धर्म्मथ°। The reading अर्थ for अव is obviously imported from the Kawi paraphrase where it is an addition. अवमन्ता has been translated in Kawi by विमुख which is correct.

३. It is an exact translation of Sanskrit लोभात्मा, modelled after कामात्मा.

४. सकलवञ्चितः is a perfect reading. सकल however stands un-paraphrased in Kawi. Kawi seems to suggest स किल वञ्चितः।

ꦲꦤꦸꦱ꧀ꦠꦸꦥ꧀ꦢꦸꦃꦛꦶ ꦩꦲꦢ꧀ꦢꦸꦃꦛꦶꦱꦶꦏ꧀ꦱꦪꦤ꧀ꦠꦶ ।
ꦲꦱ꧀ꦭꦸꦁꦒ꧀ ꦪꦃꦏꦶ ꦩꦶꦲꦁꦏ꧀ꦱꦧꦂꦒ꧀ꦪꦲꦤ꧀ꦠꦶ ꦥꦁꦏ꧀ꦠꦶꦃ ॥ ꣑꣘ ॥

ꦤꦸꦲꦤ꧀ ꦭꦁꦏ꧀ ꦱꦶ ꦲꦲꦶ ꦗꦸ । ꦥꦫꦶꦩꦸ ꦗꦸ ꦏꦶ ꦧꦼꦭꦼꦁꦱꦺꦴꦤ꧀ । ꦲꦩ꧀ꦧꦺꦴꦏ꧀ ꦗꦸ ꦩꦸꦤꦶꦱ꧀ꦮꦫ꧀ ।
ꦲꦤꦸꦏꦂꦱꦺꦴꦤ꧀ ꦲꦤ꧀ ꦲꦤꦸꦏꦂꦱꦺꦴꦤ꧀ ꦲꦱꦶꦏ

ꦄ ꦱꦶ ꦲꦺꦴꦭ꧀ꦢꦩꦤꦱ꧀ꦠꦸ ꦄꦂꦣꦩ꧀ ꦩꦺꦮꦢꦶꦠꦶꦕꦫꦺꦠ꧀ ॥ ꣑꣓ ॥

ꦲꦤ꧀ꦠꦶ ꦥꦲꦺꦴꦭ꧀ꦲꦤ꧀ꦠꦶ ꦲꦤ꧀ꦠꦶ ꦲꦺꦴꦭ꧀ꦲꦤ꧀ꦠꦂ ꦲꦴꦕꦾꦺꦏꦶ । ꦲꦤ꧀ꦠꦶ ꦲꦺꦴꦭ꧀ꦲꦤ꧀ꦠꦂ ꦲꦴꦕꦾꦺꦏꦶ । ꦲꦺꦴꦭ꧀ ꦠꦸꦕ꧀ ꦤꦸꦏꦲꦺꦴꦭ꧀ ꦤꦸꦪꦸꦥꦸꦏꦶ ।
ꦲꦶꦪꦴ ꦏꦴꦤꦸꦗꦸꦏꦶ ꦲꦺꦴꦭ꧀ꦲꦤ꧀ꦠꦂ ꦤꦸꦪꦸ ꦲꦤꦶ ꦥꦲꦺꦴꦭ꧀ꦲꦴ ꦥꦶ ꦏꦴꦤꦸꦗꦸꦏꦶ ꦲꦺꦴꦭ꧀ꦲꦤ꧀ꦠꦂ । ꦤꦸꦲꦤꦶ
ꦲꦺꦴꦭ꧀ꦲꦤ꧀ꦠꦂ ꦤꦸꦪꦸ ꦲꦤꦶ ꦥꦲꦺꦴꦭ꧀ꦲꦴ ॥

कामार्थौ लिप्समानस्तु[1] धर्म्ममेवादितश्चरेत् ।
न हि धर्म्मादपेत्यार्थः कामो वापि कदाचन ॥ १८ ॥

यन् (यः) **परमार्थन्य** (अस्यार्थः) । **यन्** (यदा) **अर्थकाम** (अर्थकामौ) **साध्यन्**[2] (साध्येतां) । **धर्म्म** (धर्मं) **जुग** (एव) **लूकसक्न**[3] (चरेत्) **रुमुहुन्**[4] (आदितः) । **नियत** (नियतं) **कतॅम्वन्**[5] (प्राप्तिः) **इं अर्थकाम** (अर्थकामयोः) **म्ने** (भविष्यति) । **तन्** (न) **परमार्थ** (ध्रुवा) **वि** (खलु) **कतॅम्वन्** (प्राप्तिः) **इं अर्थकाम** (अर्थकामयोः) । **देंनि अनसर्**[6] (अपेत्य) **सकें**[7] **धर्म्म** (धर्मात्) ॥

Seeking kāma and artha one must start with the pursuit of dharma. By ignoring dharma there is neither artha nor kāma.

MBh. 5.122.35. No significant variant.

१. च—लिप्समना°, छ—°मना°, ज—लिप्साम° ।
२. √साध्य-अॅन् ।
३. √लूकस्-अकॅन्-अ ।
४. √रुहुन्-°उम्° ।
५. क-√तॅमु-अन् ।
६. √ससर् ।
७. सक-इं ।

ꦲꦺꦴꦭ꧀ꦭꦶꦩ꧀ ꦥꦸꦔꦪꦴꦒ꧀ꦒꦶ ꦄ ꦔ ꦲꦄꦴꦪꦶ ꦔ ꦲꦺꦴꦭ꧀ꦭꦶꦩ꧀ ।
ꦲꦴꦔ ꦲꦸꦏ꧀ꦱꦲꦴꦃ ꦲꦺꦴꦱꦶꦏꦶ ꦲꦺꦴꦭ꧀ꦭ ꦲꦴꦪ ꦲꦸꦏ꧀ꦱꦶ ॥ ꣑꣔ ॥

ꦏꦴꦩ ꦄ ꦥꦗ꧀ꦗꦴ ꦄ ꦲꦺꦴꦭ꧀ꦭꦶꦩ꧀ ꦔ ꦔꦴ ꦄꦲꦸꦏ꧀ ꦲꦺꦴꦭ꧀ꦭꦶꦩ꧀ ꦔꦴ ꦏꦴꦩꦶꦤꦶ ।
ꦲꦴꦔ ꦲꦸꦏ꧀ꦱꦏꦭꦴ ꦏꦴꦕꦶꦠ꧀ ꦲꦺꦴꦭ꧀ꦭ ꦲꦴꦪ ꦲꦸꦏ꧀ꦱꦶ ॥ ꣑꣕ ॥

धार्म्मिकं पूजयन्ति च[1] न धनाढ्यं[2] न कामिनम् ।
[3]धने सुखकला काचिद्[3] धर्म्मे तु परमं सुखम् ॥ १९ ॥

कुनं (अथ) **सं पण्डित** (पण्डितः) । **सं धार्म्मिक** (धार्मिकः) **जुग** (हि) । **इनस्तुति**[4] **निर** (स्तूयते) । **इनलूम्**[5] **निर** (पूज्यते) । **अन्** (हि) **सिर** (सः) **प्रसिद्ध** (खलु) **अन्मु**[6] (लभते) **सुख** (सुखं) ।

तन् (न) **पङलूम्**[7] (पूजनं) **सुगिः** (धनिनः) । **कामी** (कामिनः) । **अपन्** (यतः) **तन्** (न) **तुहु** (खलु) **सुख** (सुखं) । **रि**[8] **हन** (भावे) **निं अहङ्कारज्ञान** (अहङ्काराज्ञानस्य) । **रि स्डॅं निं धनकाम व्यवहार** (धनकामव्यवहाराणां) ॥

Respect is paid to a man of dharma, and not to one who is rich or given to passion. In riches one may find a bit of happiness, but in dharma there is absolute bliss.

MBh. 12.263.54cd, 55cd. a) धार्मिकम् is found only in D5.7 T G1-3. Other mss. have धार्मिकान्. All Poona mss. read पूजयन्तीह.

b) Lontars would point to धनस्य and not to धनाढ्यं. Only one corrupt lontar ख reads धानस्यम्. धनाढ्यं is attested by D7 T G1.3 M1.5-7. Other Poona mss. read धनाढ्यान्. कामिनं appears only in D7 M1.5.6, others कामिनः.

c) Our lontars are horribly corrupt. धने सुखकला काचित् is the dominant reading in Poona mss.

१. क ख ग च छ ज—ज्ञा ।
२. क—दनस्य, ख—धानस्यं ग—धानस्य, च छ—दानस्य, ज— धनस्य ।
३-३. क—मानरोधकलकचित्, ख ज—मानरोधकलाका (ज—क) धिक्, ग—वानरोधकालकाधिक्, च—मानरोधकालकादिक्, छ—मानरोदकलकादिक् ।
४. इन्-√अस्तुति ।
५. इन्-√अलूम् ।
६. √तॅमु ।
७. मं-√अलूम् ।
८. ज—रिं ।

ꦲꦺꦴꦭ꧀ ꦔꦪ ꦥꦸꦪꦴ ꦲꦴꦭ꧀ꦭꦸ ꦲꦺꦴꦶꦤꦶ ꦲꦭꦁꦏꦶꦪꦴꦤ꧀ꦒꦴꦪ ।
ꦲ ꦲ ꦔꦺꦴꦲꦺꦴꦥꦾꦶꦃꦱꦸꦒꦶꦃ ꦠꦤꦥꦴꦪ ꦲꦴꦤꦶꦭꦸꦒꦴꦪ ॥ ꣑꣗ ॥

ꦤꦴꦲ ꦲꦺꦴꦭ꧀ ꦔꦴꦤꦭ꧀ ꦲꦴꦪ ꦲꦶ ꦲꦴꦪ ꦔꦶ ꦲꦺꦴꦶꦤꦶ ꦤꦴꦲ ꦲ ꦲꦴꦲꦶ ꦔꦴꦶ ꦥꦴꦲꦴ ꦲ ꦲꦴꦲꦴ
ꦔꦴ ꦲꦶ ꦔꦴꦪꦴꦔꦴ ꦲꦴꦗꦶꦏꦶ ꦲꦴꦭꦶ ꦲꦴꦲꦶ ॥

धर्म्म एव प्लवो नान्यः स्वर्गं समभिवाञ्छताम्[1] ।
स च नौर्व्वणिजस्तटं[2] जलधेः पारमिच्छतः ॥ २० ॥

इकं (यद्) **धर्म्म** (धर्मः) **ङरन्य** (नाम) । **हनु** (मार्गः) **निं**[3] **मर** (गमनस्य) **रिं स्वर्ग** (स्वर्गं) **इक** (सः) । **कदि** (यथा) **गति** (गतिः) **निं परहु** (प्लवस्य) । **अन्** (सः) **हनु** (मार्गः) **निं बण्याग**[4] (वणिजः) **नॅन्तस्**[5] (पारं गच्छतः) **इं तसिक्** (जलधेः) ॥

For those sailing to heaven, dharma is the only raft. Dharma is the boat for merchants who must cross over to the other shore of the ocean.

ECOLE FRANÇAISE BIBLIOTHEQUE ORIENT

MBh. 3.32.22. b) समभिवाञ्छतां is replaced in all Poona mss. by द्रौपदि गच्छताम्. Poona shows no variants.

c) For स च lontars would point to another variant स वा or सदा. The general Southern reading is स वै. Only one Malayalam ms. has स च. The constituted text has सैव. For तटं our lontars read चतं. In Poona the pāda is सैव नौः सागरस्येव.

d) Poona वणिजः पारमिच्छतः (N पारमिच्छतः).

१. ख— समाधिवाञ्च°, च— समदिवाञ्च° ।
२. क—°तश्चतं, च छ—°नितश्चातम्, ज—र्वाणितश्वतम् ।
३. ग ज—नि ।
४. ख च छ—बन्यग, ग ज—बण्यगा ।
५. √तॅन्तस् ।

ꠘꠣꠜꠇ ꠇꠣꠞꠤꠘꠣꠇꠣꠇꠣꠇꠣꠇꠣꠇꠣꠞꠣꠞꠣꠇ ꠡꠣꠜꠣꠇꠣꠞꠣꠇꠣꠞꠣꠇ ꠣꠇ ꠣꠇꠣꠘꠣꠇꠣ ।
ꠞꠞꠣꠇꠣ ꠘꠣꠇꠣꠞꠣꠇꠣꠞꠣꠇꠣꠞ

सल्विर[2] (सर्वे विधाः) **नि व्वं** (पुरुषाणां) **कनिष्ठमध्यमोत्तम** (कनिष्ठमध्यमोत्तमाः) **तुवि** (अपि)। **यावत्** (यावद्) **गवे** (कुर्वन्ति) **हयु** (कल्याणं) **कज्नॅक्**[3] (रताः) **नि हतिन्य** (मनसा)। **नियत** (नियतं) **सिद्ध** (सिद्धिः) **नि ससिनाध्यन्य**[4] (सर्वेषां साध्यमानानां तेषां)॥

As one's mind advances in the enjoyment of doing good, so do all one's projects come to fruition. Here there is no doubt.

MBh.5.35.34. b) Poona ed. (all mss. here and in 12.219.7) कुरुते for रमते. मनः is a Northern reading, S has generally मतिं. In 12.219.7 मनः is the only reading in N and S.

c d) Lontars have two readings, तथा तथास्य in ক and तथा कृतस्य in others. कृतस्य is not attested by any Poona ms. (5.35.34, 12.219.7). सिध्यन्ति सर्वार्था of our text is the Southern reading, North having सर्वार्थाः सिध्यन्ते. See also 12.219.7.

१. ख ग ज—कृतस्य, च छ—कृत्तस्या।
२. स-ल्विर्-अ।
३. क-√जनॅक्। ka- prefix denotes a passive participle, so: delighted in, taken pleasure in.
४. स-√साध्य-°इन्°-न्य।

ꦮꦼꦭ꧀ꦮꦶꦂ ꦄꦪꦤ꧀ ꦥꦶꦠꦫꦃ ꦥꦶꦢꦶꦂ ꦮꦼꦭꦸ꧀ꦏꦺꦴꦠꦸꦪꦸꦏ꧀ ꦄꦪꦤ꧀ꦠꦶ ।
ꦮꦼꦭꦺꦴꦱꦄꦤꦄꦪꦸꦱ꧀ꦠꦂ ꦥꦸꦤꦺꦴꦂ ꦄꦪꦤ꧀ꦠꦂ ꦄꦪꦤ꧀ꦄꦪꦤ꧀ꦠꦂ ॥ ꦱ꧓ ॥

ꦮꦼꦭꦺ ꦒꦄꦴꦒꦭꦶ ꦠꦺꦤꦺ ꦮꦼꦭꦸ । ꦥꦶꦫꦶꦥ꧀ꦥ ꦄꦥ꧀ꦠ ꦏꦶ ꦥꦶꦒꦤꦥꦄꦤ । ꦠꦺꦴꦱꦶꦤꦺ ꦭꦸꦪꦃꦲꦴꦒꦶ
ꦄ । ꦭꦺ ꦥꦶꦄꦱꦄꦴꦒꦸꦪ ꦄ ꦥꦤ꧀ꦢꦶꦠ । ꦄꦴꦒꦄꦪꦥꦄꦤ꧀ । ꦮꦼꦭꦸ ꦄꦥ꧀ꦠꦏꦄꦩꦄꦤꦄꦤꦁ ꦠꦺꦴꦱꦺꦴ ꦥꦶꦫꦤ꧀ ॥

धर्म्मः सदा हितः पुंसां धर्म्मश्चैवाश्रयः सताम्।
धर्म्माल्लोकास्त्रयस्तात[1] **प्रवृत्ताः सचराचराः॥ २४॥**

म्वं (अथ) **कोत्तमन्** (उत्तमत्वं) **इकं धर्म्म** (धर्मस्य)। **प्रसिद्ध** (नियतं) **सङ्क** (मूलं) **नि हितावसान** (हितावसानस्य)। **इरिकं** (तेभ्यः, तेषां कृते ये) **मुलहकॅन्**[2] (उपासते) **य** (एतं धर्मं)। **म्वं**[3] (अथ) **पिनकाश्रय** (आश्रयभूतः) **सं पण्डित** (पण्डितानां)। **संक्षेपन्य** (अस्य संक्षेपः)। **धर्म्म** (धर्मः) **मन्तसकॅन्**[4] (तारयति) **इकं त्रिलोकं** (त्रिलोकं)॥

Dharma always brings benefit. It is the refuge of the noble. The three worlds, together with all that moves and that does not move, flow from dharma.

MBh.12.297.6. a) सदा and a large number of Southern mss. (D7 T G1. 3.6 M1.5-7), others read सताम्.

१. क ग—°क्तामति, च छ—°क्त्रमाति, ज—°क्त्रमति।
२. अ-√पगॅः।
३. क नास्ति।
४. √तूत्-अकॅन्। क—तुतक°, ख—तूत्त°, ग—तु°, ज—तुता°।
५. क-√दमॅल्-अन्।
६. क नास्ति, छ—व्नं।
७. क-√लर-अकॅन्-अ।
८. क ख नास्ति, ज—पनपान।
९. क—पमङतीत°।

c) Poona reads तात त्राताः. which is also the reading of our best lontar क. Other lontars seem to point to

१. क—°तात, ख च छ—°त्रत, ग—°त्रया, ज—°त्रातः।
२. म्-√उलः-अकॅन्।
३. च छ ज—व्वं।
४. म्-√अॅन्तस्-अकॅन्। क—न्तसकॅन्।

ꦮꦼꦱ꧀ꦪ ꦒꦄꦴꦒꦭꦶ ꦮꦶꦒꦺꦴꦮꦼꦭꦼꦤ꧀ꦢꦺꦴꦏ꧀ꦥꦏ꧀ꦱꦄꦴꦒꦶꦤꦶ ।
ꦒꦄꦴꦒꦄꦲꦴꦒ꧀ ꦥꦸꦤ꧀ꦪꦏꦂꦩꦸꦤ꧀ꦒꦄꦤꦸꦱꦫꦶꦟꦶ ꦏ ꦒꦠꦄꦴꦱ꧀ꦪ ꦮꦶꦒꦸꦒꦄꦴꦒ꧀ ॥ ꦱ꧗ ॥

ꦲꦏ ꦥ ꦥꦺ ꦒꦄꦴꦏꦶ ꦱꦶꦤ꧀ꦝ ꦄꦥꦺꦴꦂ ꦒꦸꦛꦶꦤ꧀ ꦲ । ꦄꦺ ꦒꦸꦒꦄꦴꦏꦶ ꦏꦄꦱꦺꦴꦒ꧀ ꦲꦏꦶ ꦮꦼꦭꦸ ꦱꦄꦴꦪꦄꦴꦒ ।
ꦄ ꦠꦸꦏ ꦥꦺ ꦄꦴꦒꦪꦥꦄꦤ꧀ ꦱꦶ ꦄꦺ ꦥꦤ꧀ꦝꦶꦒ । ꦒꦄꦴꦏ ꦏꦄꦱꦄꦴꦒ꧀ ꦒꦄꦒꦺ ꦮꦶꦒꦸꦒ । ꦄꦪꦒꦸꦏ
ꦄꦱꦄꦴꦪꦄꦴꦒ ꦥꦏꦥꦏ ꦪꦄꦴꦒꦶꦒꦄꦴꦒꦮꦶꦥꦶꦒ ꦒꦸꦥꦶ ॥

यस्य नोत्क्रामति[1] **मतिर्धर्म्ममार्गानुसारिणी।**
तमाहुः पुण्यकर्म्माणं न शोच्यो मित्रबान्धवैः॥ २५॥

हन (विद्यते) **व** (चेत्) **व्वं**(पुरुषः) **तन्** (न) **लिङ्गर्** (उत्क्रामति) **अपगॅः**[2] (स्थिरा) **बुद्धिन्य** (बुद्धिर्यस्य)। **अर्**[3] (अथ) **तूतकॅन्**[4] (अनुसरति) **कदम्लन्**[5] (करणं) **इं धर्म्मसाधन** (धर्मसाधनस्य)। **य इक** (सः) **व्वं**[6] (पुरुषः) **भाग्यमन्त** (भाग्यवान्) **लि** (उच्यते) **सं पण्डित** (पण्डितैः)। **तन्** (न) **कलराकन**[7] (शोच्येत) **देनि कदं मित्रन्य** (तन्मित्रबान्धवैः)। **यद्यन्** (यद्यपि) **मानाशकान** (?) **पनपन**[8] (?) **मङतीतजीवित**[9] **तुवि** (अतीतजीवितोऽपि)॥

One, whose mind constantly treads the path of dharma and does not deviate, him they call the man of noble deeds. His kith and kin have no worry with regard to him.

MBh.12.309.80. b) धर्मं is found only in Ś1 K1.2. 4.7 B8 D4.5.9, others have स्वर्गं.

d) न शोच्यो is attested only by K6 न शोच्यं, other mss. have generally अशोच्यं.

१. क ग—°क्तामति, च छ—°क्त्रमाति, ज—°क्त्रमति।
२. अ-√पगॅः।
३. क नास्ति।
४. √तूत्-अकॅन्। क—तुतक°, ख—तूत्त°, ग—तु°, ज—तुता°।
५. क-√दमॅल्-अन्।
६. क नास्ति, छ—व्नं।
७. क-√लर-अकॅन्-अ।
८. क ख नास्ति, ज—पनपान।
९. क—पमङतीत°।

ꦮꦶꦒꦺꦴꦱꦄꦴꦒꦸꦪꦃꦒꦺꦴꦲꦶꦒꦺꦴ ꦒꦸꦄꦱꦶꦒꦶ ꦥꦺꦴꦄꦪꦃ ꦒꦸꦮꦺꦴꦏꦶ ꦥꦱ꧀ꦥꦶꦒꦥꦶ ꦄꦪꦥꦸꦄꦶꦒꦸꦏꦺꦴꦒꦶ ।

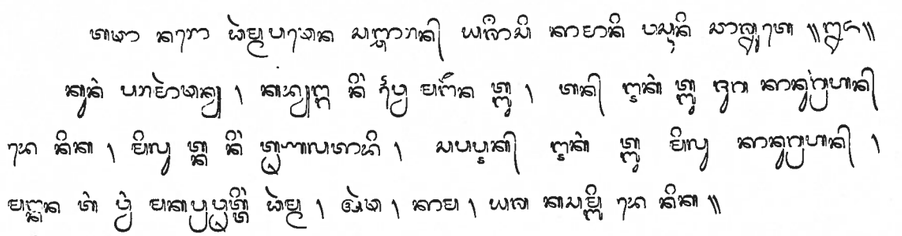

यथेक्षुहेतोरिह सेचितं[1] पयः तृणानि[2] वल्लीरपि[3] सम्प्रसिञ्चति ।
तथा नरो धर्म्मपथेन[4] सञ्चरन् यशांसि कामानि वसूनि चाश्नुते ॥ २६ ॥

कुनं (अथ) **परमार्थन्य** (अस्यार्थः) । **कद्यङ्ग**[5] (यथा) **निं व्वं** (पयसः) **मङॅन**[6] (सेचनं) **त्वु** (इक्षोः) । **तन्** (न) **इकं** (सः) **त्वु** (इक्षुः) **जुग** (एव) **कानुग्रहन्**[7] (अनुगृह्यते) **दे निक** (एतेन) । **मिलु**[8] (अनुगच्छति) **त्क** (पर्यन्तं) **निं तृणलतादि** (तृणलतादीनां) । **सपञ्चक्** (समीपस्थानि) **इकं त्वु** (सर्वाणि इक्षोः) **मिलु** (सह) **कानुग्रहन्** (अनुगृह्यन्ते) । **मङ्कन** (तथा) **तं** (सः) **व्वं** (नरः) **मकप्रवृत्ति धर्म्म** (धर्मप्रवृत्तः) । **अर्थ** (अर्थाः) । **काम** (कामाः) । **यश** (यशांसि) **कसम्बि**[9] (समश्यन्ते) **दे निक** (तेन) ॥

Water that irrigates sugarcane helps the weeds too. Similarly, walking the way of dharma, one gains riches, fame and worldly desires.

१. क ग ज—सेवि°, च छ—शेवि° ।
२. ख च—तृण, छ—त्रण ।
३. ग ज—वल्लि°, च—वलि°, छ—वल्लि° ।
४. ग—धर्म्मेपनेन ।
५. कदि-अङ्ग ।
६. क—पन्ङॅनॉ, ख च छ—°नॉ, ग—°नॅ, ज—पङॅनॅ ।
७. क-√अनुग्रह-अॅन् ।
८. म्-√इलु ।
९. क-√सम्बि(=समि) । क—°मि, ख—°म्भी, ग—कसा° ।

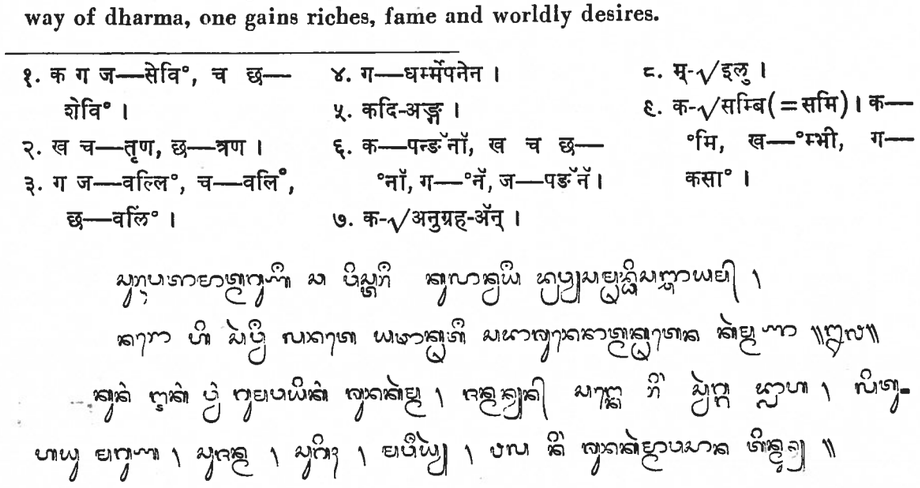

सुरूपतामात्मगुणं च विस्तरं कुलान्वयं द्रव्यसमृद्धिसञ्चयम्[1] ।
नरो हि सर्व्वं लभते यथाकृतं सदाशुभेनात्मकृतेन कर्म्मणा ॥ २७ ॥

कुनं (अथ) **इकं** (यः) **व्वं** (नरः) **गुमवय्**[2] (करोति) **इकं शुभकर्म्म**(शुभकर्माणि) । **जन्मन्यन्** (तस्य जन्म) **सङ्के रिं स्वर्गं** (स्वर्गमूलं) **द्लाह** (परत्र) । **लुितुहयु** (सुरूपः) **मगुण** (गुणवान्) । **सुजन्म** (सुजन्मा) । **सुगिः** (समृद्धः) । **मवीर्य्य** (वीर्यवान्) । [इति] **फल** (फलं) **निं शुभकर्म्मावसान** (शुभकर्मावसानस्य) **तिन्मुन्य**[3] (लभ्यते तेन) ॥

Whatever one has sown, that one reaps—ample loveliness and charm, birth in a noble family, wealth and prosperity in high measure.

MBh.12.287.44. a) सुरूपतां is found in eight mss. from the North and South (K7 B8 D4.9 T1 M1. 5.6), others स्वरूपतां. For गुणं Poona has only कृतं.
c) सर्वं occurs in nine N mss. (K6.7 B6.7.9. Da 3. a4 D5.7), others mostly सर्वो.
d) सदाशुभेन is a corruption for शुभाशुभेन, for which there is no variant in Poona.
१. ज—द्रव्यसवृद्धि° ।
२. छ—तुवय्, ख—तुवयक्न ।
३. √तॅमु-°इन्°-न्य ।

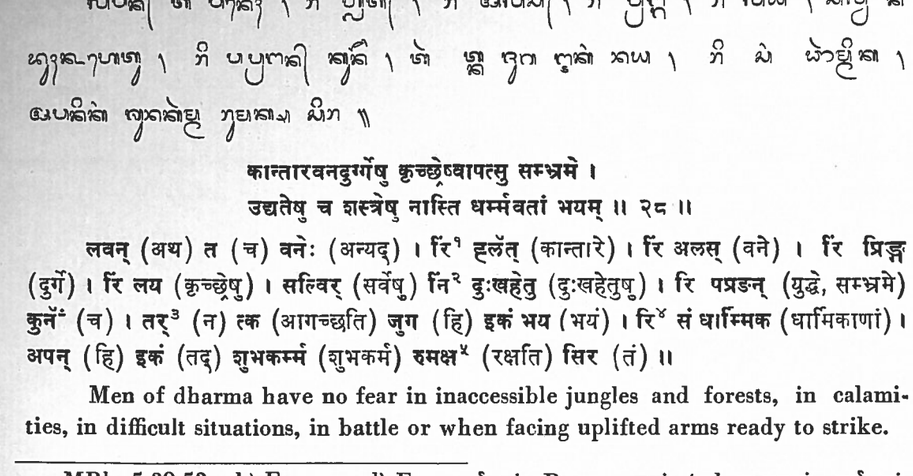

कान्तारवनदुर्गेषु कृच्छ्रेष्वापत्सु सम्भ्रमे ।
उद्यतेषु च शस्त्रेषु नास्ति धर्म्मवतां भयम् ॥ २८ ॥

लवन् (अथ) **त** (च) **वनेः** (अन्यद्) । **रिं**[1] **हलॅत्** (कान्तारे) । **रिं अलस्** (वने) । **रिं प्रिङ्ग** (दुर्गे) । **रिं लय** (कृच्छ्रेषु) । **सल्विर्** (सर्वेषु) **निं**[2] **दुःखहेतु** (दुःखहेतुषु) । **रि पप्रङन्** (युद्धे, सम्भ्रमे) **कुनॅं**[3] (च) । **तर्**[3] (न) **त्क** (आगच्छति) **जुग** (हि) **इकं भय** (भयं) । **रिं**[4] **सं धार्म्मिक** (धार्मिकाणां) । **अपन्** (हि) **इकं** (तद्) **शुभकर्म्म** (शुभकर्म) **रुमक्ष**[5] (रक्षति) **सिर** (तं) ॥

Men of dharma have no fear in inaccessible jungles and forests, in calamities, in difficult situations, in battle or when facing uplifted arms ready to strike.

MBh. 5.39.53. b) For कृच्छ्रेषु Poona has कृच्छ्रासु.
d) For धर्मवतां Poona constituted text reads शेष- वतां (v.l. सत्त्ववतां, धर्मभृतां, शीलवतां, सत्यवतां, कोशवतां).

S भयं नास्ति महात्मनाम्.
१. क ग ज—रिं।
२. ख ग—रिं।
३. ख ग—त।
४. च छ—रिं।
५. √रक्ष-°उम्°। ख—°क्षे।

ཐཱསཱནཱམཱསཏཱཿ པྲདཱཿ རཱུཔཝཏྱཿ སྭལཾཀྲཏཱཿ ।
ཝཱསཿ པྲཱསཱདཔྲྀཥྛེ ཙ བྷཝནྟི ཤུབྷཀརྨྞཱཎཱམ྄ ॥ ༢༩ ॥

ལབནཱི ཏ ཝནེཿ ། ཨཀཾ སྟྲཱིརཏྣ ཨནབྦི ཧཡུ ། ཨསཾསཌནྟ ། ཨཀཾ ཛལུཛལུ ། ཨཀཾ ཛལུཛལུ ། ཨཀཾ ཛལུཛལུ

मतंन्य[1] (अतः) **देयनिक**[2] (कर्तव्यं) **सं मेङॅत्**[3] (विदुषः)। **अपगॅः**[4] (स्थिरः) **कदि तन् क्नें**[5] **पाति**[6] (अमरवत्)। **ल्विरनिर**[7]**न्** (एवं) **पङर्ज्जन**[8] (अर्जयेत्) **ज्ञान** (ज्ञानं)। **अर्थ** (अर्थं)। **कुनं** (परं) **यन्** (यदा) **पङर्ज्जन** (अर्जयेत्) **धर्म्म** (धर्मं)। **कदि** (यथा) **कतोन**[9] (दृश्येत) **रुमङ्कत्**[10] (गृह्णन्) **मस्तकनिर**[11] (तस्य मस्तकं)। **त** (अथ) **प्व** (नु) **इकं** (सः) **मृत्यु** (मृत्युः) **देनिर** (तेन)। **अहोसना**[12] (अवधेयः) **पलय्वन**[13] (पलाय्यः) **जुग** (हि) **सिर** (सः, मृत्युः)॥

The wise one accumulates knowledge and worldly goods slowly and steadily as if he would never come to end. But when he comes to dharma he acts as if he has no time to lose, as if death itself has caught hold of him by his hair.

Cf. Ind. Spr. 94/32.

१. ख—°न्यन्।
२. च छ—निक।
३. म-√इङॅत्।
४. अ-√पगॅः।
५. √कन-इं।
६. क ख ग नास्ति।
७. ल्विर्-अन्-निर।
८. प-ङ-√अर्जन।
९. क √तोन्-अ।
१०. √रङ्कत्-°उम्°।
११. ख ग छ ज नास्ति।
१२. अ-√होस्-अन्-अ।
१३. प-√लयु-अन्-अ। च—मल°, ग—°ना।

यद्धनाद्भयमिह धुवं धनं परित्यजेत् ।
तपोनाग्नेर्भयं यदि तपो जीवितभयाद्भयं न तपेत् ॥ ३१ ॥

यन् (यदि) **ध्रुह**[2] (जानीयात्) **क्तिकं** (अयं) **ध्वं** (जनः) **अन्** (यद्) **निरन्तराङिन्ते**[3] (निरन्तरं पश्यति) **मनुङ्गं**[4] (आरोहति) **रि मस्तकन्य** (मस्तके) **इकं मृत्यु** (मृत्युः)। **यय** (ततः) **तन्**[5] (न) **ह्युनन्य**[6] (रुचिस्तस्य) **मङन** (आहारे) **तुवि** (अपि)। **ङूनिङूनि**[7] (किमुत) **कगवयन्**[8] (कारिता) **इं अधर्म्म** (अधर्मस्य)॥

If this person should perceive death which is standing on the forehead, he would have no taste even for food, let alone the taste for pursuing ignoble ends.

१. ख ग च छ ज—रुच्यते।
२. √ध्रुः-अ।
३. अं-√इन्ते।
४. म-√तुङ्गं।
५. ग—तन्हन्, च—तन्तन्।
६. √ह्युन्-अन्-न्य।

७. ङ-√उनि[2]। ख—°युनि, ग ज—°युनि।
८. क-√गवे-अन्।

युवैव धर्म्ममन्विच्छेद् युवा वित्तं युवा श्रुतम् ।
तिर्य्यग्भवति वै दर्भ उत्पतन्[1] **न च विद्धयति**[2] **॥ ३३ ॥**

मतंन्य (अतः) **देयन्**[3] (आचरणं) **इं वं** (मनुष्यस्य)। **पॅंपॉङन्**[4] (उपयोज्यं) **इकं कयौवनन्**[5] (यौवनं)। **पण्डॅं**[6] (युक्तकालः) **निं**[7] **अवक्** (कायस्य)। **साधनाक्न** (साधयितुं) **रि कार्ज्जनन्**[8] (अर्जनं) **इं**[9] **धर्म्म** (धर्मस्य)। **अर्थ** (अर्थस्य)। **ज्ञान**[10] (ज्ञानस्य)। **कुनं** (च) **अपन्**[11] (यतः) **तन्** (न) **पड** (तुल्या) **कशक्तिन्** (शक्तिः) **इं अतुह**[12] (वार्धक्यस्य) **लवन् ररै** (यौवनेन)। **दृष्टान्त** (दृष्टान्तः) **नहन्** (एषः) **यं** (यः) **अललं**[13] (दर्भः) **अतुह** (वृद्धः)। **त्लस् रुमॅप**[14] (नतः)। **मरि**[15] **न्** (विरता) **अलण्डॅप्**[16] (तिग्मता) **इक** (सा)॥

One should seek dharma, wealth and wisdom while still young. When old the blade of darbha grass bends and is unable to pierce.

१. ख—उत्पात, ग—उत्पा, छ—ओत्पत, च—उत्पत।
२. ग—रि°।
३. √दे-य्-अन्। य् is euphonic.
४. √पॉं-पॉं-अन्। क—पॉंपॅङन्, ख—पॅं°, ग—पॉंपॅं°, छ—पॅंपॅं°, ज—पॅंपॅं°।
५. क-√यौवन-अॅन्।
६. ग—हनॅदॅं।
७. क—ङि।
८. क-√अर्जन-अॅन्।
९. क— इ।
१०. च छ नास्ति।
११. क ख ग—अपं, च छ ज—आप।
१२. अ-√तुह।
१३. अ-√ललं।
१४. √रुमॅप्-अ।
१५. म-√अरि।
१६. अ-√लण्डॅप्।

पेंपुं पथमें थाः लाङ्गाः अ लाङ्ग ङुगें गय लगींः ।
थाजाथुं ङीःअथलाःग्याथुं लथाः काथुं ङ ठीःथुगा ॥ ८३ ॥

ಬಬಾಕಿ ಜಾ ಬಾಗಕ್ಕ । ಜ್ಞಾತಿ ಭೂಬಾಲಬಾಕಿ । ಜಗ್ಗಿ ಜ್ಞೀತಿ ಖಿಕಬ್ಬಾ ಭೂಬಾಲ । ಆಬಾಕಿ ಇವಜೀ ಭೂಬಾಲ । ಖಾಕಿ ಜಾಜ್ಞಾಕಿ ಜಾಭಾ । ಸಿ ಜಾಖಾಖ ಜಿ ಬಾಜಾ ಗ್ಞಾ ಜಾಸಿಗಾ । ಜಿಂ ಬಾಜಾ । ಬಿಜ್ಞಾ । ೨೯೮೬ ॥

पूर्व्वे वयसि यः शान्तः स शान्त इति मे मतिः ।
धातुषु[1] क्षीयमाणेषु शमः कस्य न विद्यते ॥ ३४ ॥

लवन् त (अथ च) **वनेः** (अन्यद्) । **इकं उपशमन्** (उपशमी) । **ररै** (युवा) **वितकं** (खलु सः) **सिनङ्गः**[2] (उच्यते) **उपशम** (उपशान्तः) । [3]**अपन्** (यतः) **जातिं** (स्वभावः) **उपशम** (उपशमस्य) ।[3] **यन्**[4] (यदा) **कत्कान्**[5] (अभिभूतः) **तुह** (जरया) । **रि क्षय** (क्षये) **निं धातु** (धातूनां) **ङ्कें** (इह) **रिं**[6] **शरीर** (शरीरस्य) । **नां वात** (वात-) । **पित्त** (पित्त-) । **श्लेष्म** (-श्लेष्मणां) ॥

One who remains unsubdued by passions in youth, he alone is termed restrained. When passions lose their fury in old age, restraint is natural.

Ind. Spr. 4180/347.
a) आद्ये (v.l. पूर्वे)
d) जायते for विद्यते.
१. क ज—धतुमु, ख च—°मु, ग—°पु, छ—चातुमु ।
२. √सङ्गः°इन्° ।
३-३. च छ नास्ति ।
४. क ख ग ज—अन् ।
५. क-√त्क-अन् ।
६. ख ग च छ ज नास्ति ।

ಖಬಾಕಿ ಜಾಜಾಕಿಖಾಖ ಬಾಬಾಖ ಭಬ್ಞಾಜಾಕಿಖಾಖ ಖಜಾ ।
ಭ್ಞಾಜಾಜಾಗಜಾಭಾಖಾಖಾಗಾ ಖ್ಞಬಿಗಾ ಕಿಖಾಜಾಕಿಖಾಖಾಗಾ ॥ ೨೯೭ ॥

ಕಿಬಾಕಿ ಬಗಿಕ್ಞಖ ಕಿ ಜಾಜಿ । ಕಾಗಿಖಾಖಕಿ । ಖಿಗ್ಗಿ ಞಾಕ್ಞಿ ಕಿ ಕಾಗಾಗಖಾಕಿ । ಞಾಕಿ ಕಾಗಿಖಾಖಕಿ । ಬಿ ಜಾಜಾ । ಖಿಗ್ಗಿ ಞಾಕ್ಞಿ ಕಿಕಾ । ಕಾಞ್ಞ ಬ ಬಿ ಜಾಜಾ । ಜಾಗಿ ಕಿಖಬ್ಞಿ ಖ್ಞಾಞ್ಞ ಜಾ ಗಾಗಿಕಾ । ಖಿಬಾಕಿ ಜಿಗಿಕಿ ಖಿಗ್ಗಿ ಞಾಕ್ಞಿಞ್ಞ । ಬಿಗಿ ಬಿ ಜಿಜಿ ಞಾಗಾ । ಖಜಿಕ್ಞಾಕಿ ಭೂಜಿಗಾಕ್ಞ ಕಾಗಿಖಾಖಕಿ ಖಿಕ್ಞಿಬ್ಞಿಜಿ ॥

युवत्वापेक्षया बालो[1] वृद्धत्वापेक्षया युवा ।
मृत्योरुत्सङ्गमारुह्य स्थविरः किमपेक्षते[2] ॥ ३५ ॥

निहन्(एवं) **परिक्रम**[3] (क्रमः) **निं ददि** (भावस्य) । **कयौवनन्**[4] (यौवनं) । **अङ्गैः** (नूनं) **इनन्ति**[5]

(अपेक्ष्यते) **निं कररयन्**[6] (बाल्येन) । **इकं** (यद्) **कयौवनन्** (यौवनं) । **सि तुह** (वृद्धत्वं) । **अङ्गैः** (नूनं) **इनन्ति** (अपेक्ष्यते) **निक** (तेन) । **कत्मु** (लब्धे) **प्व** (अथ) **सि तुह** (वृद्धत्वे) । **हनें किसप्वन्**[7] (सति उत्सङ्गे) **इं मृत्यु** (मृत्योः) **त ङरनिक** । **अपरन् तिकं** (किं तद् यद्) **अङ्गैः** (नूनं) **इनन्तिन्य**[8] (अपेक्ष्यते) । **ङिङ्गैः**[9] (केवलं) **सि**[10] **पाति** (मरणं) **जुग** (एव) । **मतंन्यन्** (अतः) **उसॉनक्न**[11] (त्वरेत) **कगवयन्** (आचरणं) **इं धर्म्मप्रवृत्ति** (धर्मप्रवृत्तेः) ॥

A child looks forward to youth, a youth to old age, but having mounted into the lap of death, what does an old man look up to ?

---

१. क ख ग च छ ज—वालः ।
२. छ—किमवे° ।
३. क—पर° ।
४. क-√यौवन-अॅन् ।
५. इन्-√अन्ति ।
६. क-√ररय्-अन् ।
७. किसपु-अन् । छ—सप्वं° ।
८. क ग च छ ज—अन्ति° ।
९. (अ)ङ-हिं ।
१०. क नास्ति ।
११. √उसॉन्-अकॅन्-अ ।

ಭ್ಞಾ ಜಿಗಿಗಬಞ್ಞಾಜಾ ಖಿಜಞ್ಞಿ ಗ್ಞಾಜಾಖಾಗಜಿಗಿ ।
ಭಖಾಭ್ಞ ಡಿಬಿಜಾಜಾಖಾಗಾಖ ಜ್ಞಗಿ ಜಖಾಜಿ ಖಜಾಬಾಗಾಜಿ ॥ ೨೯೮ ॥

ಖಬಾಕಿ ಖಿ ಬಿಞ್ಞ ಭ್ಞಾಞ್ಞ, ಜಾಗಿಜಾ । ಖಿಭ ಭ್ಞಾಖಿ ಬಿಜಾಜಾಖಾಗಜಿ ಜಿಜಾ । ಜಿಜಿಞ್ಞಾ ಜಿ ಭಾಗಿಬಿ-ಜಾಖಾಖ । ಜಾಖಾಖ ಬಿಞ್ಞ ಭಾಗಿಬಿ । ಞ್ಞಾ ಜಾ ಬಾಜಿ । ಖಜಿಞ್ಞಾ ಭಾಖ್ಞ ಭ್ಞಾಬಾಜ । ಭಖ್ಞಾಖಞ್ಞ ಞ್ಞಿಗಿ ಜ್ಞಾಜಾಖಾಖ । ಜಾಭ್ಞಾಞ್ಞಾಖಾಞ್ಞ ಜಿಜಾ ಗಿ ಬಾಜಾಜಿ ॥

पुरा शरीरमन्तको भिनत्ति रोगसारथिः ।
प्रसह्य जीवितक्षये शुभं महत् समाहरेत्[1] ॥ ३६ ॥

अपन् (यद्) **सं ह्यं मृत्यु** (देवो मृत्युः) **ङरनिर** (नाम) । **सर्व्वं** (सर्वे) **व्याधि** (व्याधयः) **पिनकसारथि निर** (सारथीकृतास्तस्य) । **निमित्त** (निमित्तं) **निं हुरिप्क्षय** (जीवनक्षयस्य) । **क्षय** (क्षये) **प्वं**[2] (अथ) **हुरिप्** (जीवनस्य) । **त्क** (एति) **तं पाति** (मृत्युः) । **मतंन्य** (अतः) **हय्व** (मा) **प्रमाद** (प्रमदः) । **उसॉनक्न** (त्वरत) **जुगं** (हि) **शुभकर्म्मं** (शुभकर्माणि) । **तुमुन्तुनक्न**[3] (वहेयुः) **कित** (युष्मान्) **रिं परन्** (पथि) ॥

First death, piloted by disease, breaks the human frame. So, when life declines, one must perform great good.

MBh.12.309.41. b) than 20 N and S mss., °सारथिः is found in no less others have °सायकैः. d) For शुभं Poona has तपो in all N and S mss.

Our best lontar क reads समाहरेत्, others समाचरेत्. Poona constituted text तपो समाचरेत् ।

१. ख ग ज—°चरेत्, च छ—समाहर).

२. क—ष्व, च—स्वं, छ—ष्वं ।

३. √तुन्तुन्-°उम्°-अकॅन्-अ ।

ꠘꠤꠝ꠰ꠟꠇ ꠅꠞꠣꠀꠞ꠰ ꠘꠘꠇꠞꠤꠑꠞꠤ ꠀꠛꠘ ꠍꠤꠟꠤꠑꠞꠤ ।

ꠇꠅꠀ ꠤꠞ ꠍꠅꠀꠅꠤ ꠀꠘꠘꠇꠘꠀ ꠘꠘꠇꠘꠇꠅꠀ ꠘꠤꠞꠤꠘꠤ ॥ ꠇꠛ ॥

ꠘꠅꠤꠀꠘ ꠞꠤꠞꠤꠀꠤ ꠣꠝ ꠇ । ꠘꠇꠘꠀꠤ ꠝꠝꠝ ꠇꠀ ꠘ ꠣꠤꠞꠤ ꠘꠘꠀꠘ ꠘꠅꠤꠀꠘ ꠍꠅꠘꠇ-
ꠀꠅꠇꠀ । ꠍꠘꠀꠤ ꠍꠣꠤꠇꠘ ꠇꠘꠀ ꠇꠘꠞꠤꠞꠤ । ꠘꠘꠀ ꠀꠅꠞꠤ ꠘꠘꠀ ꠤꠞ ꠇꠘ ꠣꠝ ꠇꠘꠤ । ꠘꠘꠀ
ꠍꠘꠘꠀ ꠘꠘꠀꠘ ꠤꠞ ꠇꠘ ꠣꠝ ꠇꠘꠤ ꠞꠤꠞꠤ ॥

युवैव धर्म्मशीलः स्यादनित्यं खलु जीवितम् ।
को हि जानाति कस्याद्य मृत्युसेना पतिष्यति ॥ ३७ ॥

मतंन्य (अतः) **पॅंपॉडन्**[1] (उपयुज्येत) **व्नं त** (युष्माकं शक्तिः) । **मङ्केन्**[2] (यावद्) **ररॅ** (युवा) **त** (अथ) **त्व** (हि) **कितन्**[3] (त्वं) **त्कसक्तन**[4] (त्वरस्व) **अगवे**[5] (कर्तुं) **धर्म्मसाधन** (धर्मसाधनानि) । **अपन्** (यतः) **अनित्य** (अनित्यं) **इकि** (इदं) **हुरिप्** (जीवितं) । **स्यप** (कः) **कारि**[6] (विद्यते) **व्रुह** (जानीयात्) **रि त्क** (आगमनं) **नि पाति** (मृत्योः) । **स्यप** (कः) **मंव्रुहन**[7] (ज्ञापयेत्) **रि**[8] **त्क** (आगमनं) **नि पातिन्य** (मृत्योस्तस्य) **विः** (च) ॥

One should take to dharma while young. Life is uncertain. Who knows as to when death's armies will strike.

MBh. 12. 169. 15ab, 14ef (note the transposition).

b) अनित्यं खलु जीवितं is found in eleven Northern mss., others read अनिमित्तं हि जीवितम्.

d) Our reading मृत्युसेना पतिष्यति is found in two mss. only D4.9 (D9 पतिष्यते), others read मृत्युसेना निवेक्ष्यते and मृत्युकालो भविष्यति.

१. क ख—पॉंपॉं°, ग—पॉंपॅं°, च—पॅंपॅं°, छ—पॅंपॅडॅन्, ज—पॅंपॅं° ।

२. क—°न्य ।

३. ग—कित ।

४. √त्कस्-अकॅन्-अ । क—त्कस, ख ज—लूकसा, ग—लूकस, च—लूकास ।

५. अ-√गवे । ग—गवय ।

६. क-√अरि ।

७. म्-ङ-√व्रुः-अन्-अ । क—कव्रुहन, छ—ङव्रुहन ।

८. क नास्ति, ख ग च छ ज—इ ।

ꠘꠤ ꠘꠘꠀꠘꠤꠞꠤꠘꠤ ꠘꠘꠀꠘꠤꠞꠤꠘꠤ ꠍꠤꠟꠤꠑꠞꠤ ꠘꠘꠀꠘꠤꠞꠤꠘꠤ ।

ꠇꠅꠀ ꠘꠘꠀꠘꠤꠞꠤꠘꠤ ꠘꠘꠀꠘꠤꠞꠤꠘꠤ ꠀꠛꠘ

ꣳगीता भाषाम । ꣳ मृतभारी सृज्य गीता दाराः । दशोत्सृजी पिण्डीम् गीतं वेदभाषाम ।

अहाभयङ्ग ग्रन्थाम् कीता गी गृङ्गी द्युङ्गीपम ॥

मृतं शरीरमुत्सृज्य काष्ठलोष्ठसमं जनाः ।
मुहूर्त्तमुपरुह्याथ ततो यान्ति पराङ्मुखाः ॥ ३९ ॥

लवन् (अथ) **तत्त्व** (तत्त्वं) **निकं कदं** (बान्धवानां) **ङरन्य** (नाम) । **रि पातिन्त** (मृत्यौ तव) । **कारि**[1] (उत्सृष्टं) **तिकं शरीर** (शरीरं) **तन्पमूल्य**[2] (निर्मूल्यं) । **मकान्तं**[3] (अन्तं मन्यमानाः) **तिम्पलक्न**[4] (संगमनस्य) । **तन्** (न) **हन** (विद्यते) **पहिन्य** (तद्भेदः) **लवन्**[5] **वर्त्त विङ्क** (यष्टिकर्पराभ्यां) । **य** (अथ) **त** (सः) **सिनुङ्कॅमन्**[6] (नमस्कार्यः) **इं कदं**[7]**त** (स्वबान्धवैः) । **इरिकं साधन** (क्षणमात्रं) । **इ**[8] **ङकसन्** (अन्ते) **लुङ्ग** (यान्ति) **तिक**[9] **मलकं** (पराङ्मुखाः) । **मतंन्यन्** (अतः) **प्रिहॅन्** (समाचरेत्) **तिकं धर्म्मसाधन** (धर्मसाधनानि) । **सहायन्त** (सहायास्तव) **तुस्काक्न कित** (आनयेयुस्त्वां) **रि भुक्ति मुक्तिपद** (मुक्तिपदभोगे) ॥

People accompany the corpse, they shed tears for a moment, then they leave it as if it were a log of wood or a clod of clay, and turn their faces away.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.111.13cd, 14ab.

c) There are numerous variations: बान्धवा: सुहृदश्चैव, मुहूर्तमुपरुह्याथ (°रुध्याथ, °युज्ज्याथ, °तिष्ठन्ति, °रुन्धन्ति), मुहूर्तमिव रोदित्वा. Lontars क ख ग—उपरुह्यथ, च छ—उपरुह्यात, ज—उपरुह्याथ । १. क-√अरि । २. तन्-म-मूल्य । ३. मक-√अन्त-ङ । ४. √तिम्पल्-अकॅन्-अ । ५. ख ग च छ ज नास्ति । ६. √सुङ्कॅम्-°इन्°-अन् । क च छ—°नि । ७. क—काकदं । ८. क नास्ति । ९. ग—तिकं, छ—हिक ।

ꣳगता वेदृ पगी गृज्यृ ङाज्ञगीम्यृगता ।
पिगॅम्यृङा पागता भ्यृग्रिगीगॅम्यङा भ्यृङ्टपगा ॥ ४० ॥

गी वेदृ ङ्का ङागाज्ञगी गाय । ङागाज्ञगी पिङप गागृ । गी ग्लृ ङी यङृ ।
ङ्गाङ्का गी पङङ्गीसी । ङ्का ग्रसीङ्का गाङ्गृ । ग्रभ्यङ्गीङ्गा । पयर्भ्यी ङाग गागृ । गी
ङयृग्रागी ग्रन्ङ्गङ गृगे॰ङ्गा । ङ्गदॅङ्गी । ग्रा गा गी गाभ्गृ । पागेज्ञग ग्रङागङ्गीङ्गी गागृ ।
गी ङ्गगीङ्ग सी गाङ्गयज्ञगीयज्ञगी । सी गाङ्गी गाङ्ग ङागृङ्गाङ्ग । ग्रृङ्गङ्का ङी ङ्गङ् गागृ ॥

एको धर्म्मः परं श्रेयः क्षमैका शान्तिरुच्यते ।
विद्यैका परमा तुष्टिरहिंसैका सुखावहा ॥ ४० ॥

ञ्जि (केवलः) **धर्म्म** (धर्मः) **क्त**[1] (एव) **साक्षात्** (साक्षात्) **हयु** (श्रेयान्) । **साक्षात्** (साक्षात्) **विभव** (विभवः) **ङरन्य** (नाम) । **ञ्जि** (एकं) **ल्व** (औदार्यं) **निं मनः** (मनसः) । **क्लान्त** (सहिष्णुता) **रिं पनस्तिस्** (शीतोष्णयोः) । **क्त** (ध्रुवं) **प्रसिद्ध** (प्रसिद्धं) **तम्ब** (औषधं) । **प्रायश्चित्त** (प्रायश्चित्तं) । **पमङॅम्**[2] (घातकं) **लर** (आधिव्याधीनां) **ङरन्य** । **ञ्जि** (केवलं) **सम्यग्ज्ञान** (सम्यग्ज्ञानं) **तुतुर्त्त**[3] (स्वोपदेशानां) । **अजिन्त** (स्वाध्यायः) । **वु**ः (ज्ञानं) **त**[4] (युष्माकं) **रिं तत्त्व** (तत्त्वानां) । **परमार्थ** (परमार्थतः, अस्यार्थः) **इनकम्बॅक्** (तुष्टात्मा) **ङरन्य** (नाम तस्य) । **ञ्जि** (एका) **अहिंसा** (अहिंसा) । **सि**[5] **तन्पमातिमाति**[6] (न हिंसनं) । **सि तन्** हन (अभावः) **कक्रोध** (क्रोधविषयस्य) । **व्यक्त** (व्यक्तं) **निं सुख**(सुखस्य) **ङरन्य** (नाम) ॥

Dharma alone is the highest good. Forbearance is tranquility. Knowledge is supreme satisfaction. Non-injury brings joy.

MBh.5.33.48. b) उच्यते of our lontars is replaced by उत्तमा in Poona mss. c) तुष्टिः is found in D3 T1 G (except G2) M, others read दृष्टिः and तृप्तिः. १. च छ नास्ति । २. प-√पडॅम् । ३. तुतुर्-त (त=तव) । ४. ग—ति, छ नास्ति । ५. च छ नास्ति । ६. तन्-म(=प)-√पाति[2] ।

ङगा ध्यगी ङागङ्गाभ्यृ ग्रज्ञग्ध्या ङिभ्यृग्रिम्यि ङागङगी ।
ꣳग्ध्यृग्रङगीङ्गा ज्ञाङ्गृग्रीग ग्रृगीग ग्रज्ञध्यृ प्रृगङिग्ध्यागी ॥ ४९ ॥

ध्यङी ग्ध्यृङ्गप ङ्का ओ पोग्रृ ओगाद्य । गाङी ओज्ञध्य ग्रृ ꣳगीङ्गा ओङ्गाङ्गृ गाध्यु ।
ओग्रृङ्गपपोग्रृध्यप । ओग्रज्ञृ द्याग ओग । ङागृ ध्यृङ् पङाध्यङ्गिग ग्रङपोग्रङपो । ग्रगाध्यु ङ्गी
ग्रृपग्रृङी । गाङी ओङ्गाङ् गी ओङ्गीगाङ्ग्रृ । गाङ गी ग्रृगाङगाग्ध्यृग । ओग ओ पोग्रृ गाध्यु ॥

एकं यदि भवेच्छास्त्रं श्रेयो निस्संशयं भवेत् ।
बहुत्वादिह शास्त्राणां गुहां श्रेयः प्रवेशितम् ॥ ४१ ॥

यन् (यदि) **तुङ्कल**[1] (भवेदेकं) **क्त** (हि) **सं ह्यं** (पुण्यः) **आगम** (आगमः) । **तन्** (न) **संशय** (संशयः) **ङ्कं** (पुरुषः) **इरिकं**[2] (यस्मिन्) **सिनङ्कः**[3] (मन्येत) **हयु** (श्रेयः) । **स्वर्गापिवर्ग्गफल** (स्वर्गापवर्गफलं) । **अक्वेः मर** (बहुत्वात्) **सिर** (तेषां) । **कप्व** (सर्वाणि) **दुदू** (विभिन्नानि) **पक्षनिर** (स्वपक्षः) **सोवंसोवं** (एकैकस्य) । **४हेतु** (हेतुः) **निं वुलङुन्**[4] (संभ्रमस्य) । **तन्** (न) **अङ्गः**

(निश्चयः) रि अङ्गेहक्न (निश्चये) । हन (विद्यते) रि गुहागह्वर (गुहागह्वरे) । सिर[५] (तद्) सं ह्यं (पुण्यं) हयु (श्रेयः) ॥

Had there been one single scripture, it would have been an undoubted gain. On account of the variety of scriptures good has been put into a deep cavern.

MBh.12.276.10. a) भवेत्). १. √तुङ्गल्-अ ।
शास्त्रं यदि भवेदेकं. c) शास्त्रैश्च बहुभिर्भूयः. २. इ-रिकं ।
b) व्यक्तं श्रेयो (v.l. श्रेयो व्यक्तं in 20 N S mss.) भवेत्तदा (some S mss. तदा श्रेयः प्रवेशितम्. d) श्रेयो गुह्यं प्रवेशितम्, only one ms. D4 reads गुह्यं श्रेयः प्रवेशितम्. ३. √सङ्गः-°इन्° । ४-४. च छ नास्ति । ५. क—त ।

ꡏ ꡓꡊꡊ ꡔꡖꡊꡒꡊ ꡓꡊꡍꡊ ꡖꡊꡒꡊꡔꡊꡏꡊꡊꡏꡊ ꡊ ।
ꡊꡔꡓꡊꡍꡏ ꡏꡊ ꡊꡒꡔꡊꡏ ꡊꡒꡔꡊꡏꡊ ꡓꡔꡊꡍꡊ ꡏꡊꡍꡊ ॥ ꡊꡖ ॥

ꡏꡊꡍꡊꡏ ꡖꡓ । ꡓꡊꡏ ꡔꡖꡊ ꡏꡊꡏꡒꡍꡓ ꡍꡏ । ꡔꡖꡊꡒꡊꡏ ꡊꡒꡔꡊꡏꡊ ꡍꡏ ꡔꡖꡊꡒꡊꡏ ꡖꡊꡒꡊꡏ ꡊꡒꡔꡊꡏꡊ ।
ꡍꡏ ꡊꡓꡍ ꡔꡍꡊ ꡊ ꡔꡍꡊꡊ । ꡊꡔꡏꡍꡊꡓ ꡒꡊꡒꡊ ꡊꡒꡔꡊꡏꡊ । ꡍꡏ ꡓꡊꡏ ꡔꡖꡊꡒꡊꡏ ꡊꡒꡔꡊꡏꡊ ।
ꡓꡊꡏ ꡖꡊꡒꡊꡏꡊ ꡓꡊꡍꡊꡓꡊꡏꡊꡓꡊꡏ ꡏꡊꡍꡊꡓꡍ । ꡓꡊꡏꡊꡓꡊꡏ ꡏꡊꡓ ꡖꡊꡏꡊ । ꡓꡊꡏꡊꡓꡊꡏ ꡏꡊꡓ ꡓꡍꡊꡓꡏ
ꡏꡊꡍꡊꡓꡍ ॥

mā tāta vṛddhān paribhūḥ śikṣasvāgamayasva ca ।
ahēriva hi dharmmasya sūkṣmā duranugā gatiḥ ॥ ४२ ॥

मतंन्य (अतः) **बप** (तात) । **हय्व** (मा) **जुग** (हि) **मसम्पै**[१] (परिभूः) **रि**[२] **व्वं** (जनान्) **मतुह** (वृद्धान्) । **लोत्** (सदा) **अतञ्चामिन्त** (परिपृच्छ, आगमयस्व) **विनरः**[३] (शिक्षितुं) ।[४] **रि कदि** (उपमानं) **सिर** (ते) **त** (अथ) **प्व** (खलु) **कित** (तव) । **अपन्** (यतः) **इकं धर्म्म** (धर्मः) **डरन्य** (नाम)। **पड लवन्** (सदृशः) **उला** (अहिना) । **रि कप्व तन्** (न) **किननिश्चयन्**[५] (निश्चिता) **लरिनिर** (गतिस्तस्य) । **दद्यन्**[६] (आगतः) **सक लोर्** (उत्तरतः) । **दद्यन्** (आगतः) **सक किदुल्** (दक्षिणतः) **मरिकं** (असौ) **उला** (अहिः) ॥

My child, do not insult or ignore the elders. Sit at their feet and learn. The ways of dharma are like those of the snake, fine and untraceable.

MBh.12.130.19cd. d) पदं दुःखं गवेषितुं, but one ms. D9 सूक्ष्मा दिवनुगा (corrupt

for दुरनुगा) गतिः.
१. क—सम्पै ।
२. ग ज—रि ।
३. √वरः-°इन्° ।
४. क च छ ज नास्ति ।
५. क-°इन्°-निश्चय-अॅन् ।
६. √ददि-अन् ।

ꡏꡊꡍꡊꡏꡊꡓꡊꡏ ꡊꡒꡔꡊꡏꡊꡏꡊꡓꡊꡏ ꡊꡒꡔꡊꡏꡊꡏ ꡓꡊ ꡏꡊꡓ ꡔꡖꡊꡒꡊꡏ ।
ꡓꡊꡏ ꡊꡒꡔꡊꡏꡊꡓꡊꡏꡊꡓꡊꡏꡊꡏ ꡓꡊꡍꡊꡓꡍ ꡊꡒꡔꡊꡏꡊ ꡊꡒꡔꡊꡏꡊ ॥ ꡊꡗ ॥

ꡓꡍ ꡏꡊꡓꡊꡏꡊ ꡊꡒꡔꡊꡏꡊ । ꡏꡍꡊꡏ ꡓꡊꡏꡊ ꡊꡍ ꡍꡏꡍ ꡊꡒꡔꡊꡏꡊꡏꡊꡓꡊꡏ । ꡊꡍ ꡍꡏꡍ ꡊꡒꡔꡊꡏꡊꡏ । ꡊꡒꡔꡊꡏꡊꡏ ꡓꡊꡏ ꡍꡏꡍ ꡔꡖꡊꡒꡊꡏ ।
ꡔꡖꡊꡒꡊꡏ ꡓꡊꡏꡊ । ꡊꡍ ꡍꡏꡍ ꡏꡍꡊꡏ । ꡊꡔꡏꡍꡊꡓ ꡊꡍ ꡍꡏꡍ ꡔꡖꡊꡒꡊꡏ । ꡊꡒꡔꡊꡏꡊ ꡊꡒꡔꡊꡏꡊ ꡊꡒꡔꡊꡏꡊꡏꡊꡓꡊꡏ ।
ꡍꡏꡍꡊꡓꡍ ꡊꡒꡔꡊꡏꡊ । ꡊꡒꡔꡊꡏꡊꡏꡊꡓꡊꡏ ꡊꡒꡔꡊꡏꡊꡏ ꡓꡊ ꡏꡊꡓ ꡔꡖꡊꡒꡊꡏ ।
ꡔꡖꡊꡒꡊꡏ ꡓꡊꡏꡊ ꡊꡍ ꡍꡏꡍ ꡏꡍꡊꡏ ꡊꡒꡔꡊꡏꡊꡏꡊꡓꡊꡏ ।
ꡏꡊꡍꡊꡏꡊꡓꡊꡏ ꡊꡒꡔꡊꡏꡊꡏꡊꡓꡊꡏ ꡊꡒꡔꡊꡏꡊꡏ ꡓꡊ ꡏꡊꡓ ꡔꡖꡊꡒꡊꡏ ॥

śrutirvvēdaḥ samākhyātō dharmmaśāstraṁ tu vai smṛtiḥ ।
tē sarvvārthēṣvamīmāṁsyē tābhyāṁ dharmmō vinirbhṛtaḥ ?[१] ॥ ४३ ॥

न्यं (एतद्) **उजरक्न** (समाख्येयं) **सकऋं** (अधुना) । **श्रुति** (श्रुतिः) **डरन्य** (नाम) **सं ह्यं** (पुण्याः) **चतुर्व्वेद** (चत्वारो वेदाः) । **सं ह्यं** (पुण्यं) **धर्म्मशास्त्र** (धर्मशास्त्रं) **स्मृति** (स्मृतिः) **डरनिर** (नाम) । **सं ह्यं** (पुण्या) **श्रुति** (श्रुतिः) । **लवन्** (च) **सं ह्यं** (पुण्या) **स्मृति**[२] (स्मृतिः) । **सिर** (ते) **जुग** (हि) **प्रमाणाक्न** (प्रमाणीकुर्यात्) । **तूतक्न** (अनुसरेत्) **वरवरः निर** (तयोः शिक्षां) । **रि असिं प्रयोजन** (सर्वप्रयोजनेषु) । **यावत्** (यावद्) **मङ्कन** (एवं) **परिपूर्ण्ण** (परिपूर्णा) **हलुप्** (शोभना) **सं ह्यं** (पुण्या) **धर्म्मप्रवृत्ति** (धर्मप्रवृत्तिः) ॥

Śruti is the four holy Vedas. Smṛtis are the dharma scriptures. It is these two, śruti and smṛti, which have to be consulted in all matters. They hold the dharma.

---

१. क ज—°र्बभो, ख—°ब्बभो, ग—°र्बतः, च छ—°र्बबो । २. च छ—श्रुति ।

ꡔꡖꡊꡒꡊꡏꡊꡓꡊꡏ ꡖꡊꡔ ꡊꡔꡖꡊꡔꡊꡏꡊꡓꡊꡏꡊꡔꡊꡏꡊꡔ ꡊꡒꡔꡊꡏꡊ ।
ꡓꡍꡊ ꡔꡖꡊꡏ ꡔꡖꡊꡒꡊꡏꡊꡓꡊꡏ ꡔꡖꡊꡏꡊꡓꡊꡏꡊꡓꡊꡏ ꡊꡒꡔꡊꡏꡊ ॥ ꡊꡊ ॥
ꡔꡖꡊꡒꡊꡏ ꡔꡖꡊꡏꡊꡓꡊꡏ ꡔꡖꡊꡏꡊꡓꡊꡏꡊꡓꡊꡏ ꡔꡖꡊꡏꡊꡓꡊꡏꡊꡓꡊꡏ ꡊꡒꡔꡊꡏꡊ । ꡔꡖꡊꡏꡊꡓꡊꡏꡊꡓꡊꡏꡊꡓꡊꡏ ꡔꡖꡊꡏꡊꡓꡊꡏꡊꡓꡊꡏꡊꡓꡊꡏ ꡔꡖꡊꡏꡊꡓꡊꡏꡊꡓꡊꡏꡊꡓꡊꡏꡊꡓꡊꡏ

[illegible]

चातुर्व्वर्ण्यं[1] **तथा लोकाश्चत्वारश्चाश्रमाः पृथक् ।**
भूतं भव्यं[2] **भविष्यच्च सर्व्वं वेदात् प्रसिद्धयति ॥ ४४ ॥**

अपन् (अथ) **सं ह्यं** (पुण्याः) **वेद** (वेदाः) **ङरनिर** (नाम)। **सिर** (ते) **सङ्क** (मूलं) **निं चतुर्व्वर्ण** (चतुर्वर्णानां)। **सिर** (ते) **तुमिङ्कः**[3] (शासते) **उत्पत्तिन्य** (तदुत्पत्तिं)। **त्क रि** (पर्यन्तं) **आचारन्य** (आचारानां)।[4] **सोवंसोवं** (एकैकस्य)। **मङ्कनं** (एवं) **रात्** (लोकाः)। **मङ्कनं** (एव) **चतुराश्रम** (चत्वार आश्रमाः)। **चतुराश्रम** (चत्वार आश्रमाः) **ङरन्** (तन्नामानि) **सं ब्रह्मचारी** (ब्रह्मचारी)। **गृहस्थ** (गृहस्थः)। **वानप्रस्थ** (वानप्रस्थः)। **भिक्षुक** (भिक्षुकः)। **वस्तु** (वस्तूनि) **हुवुस्** (पूर्वं) **ददि** (भूतानि)। **वस्तु** (वस्तूनि) **रङें** (अधुना) **हन** (विद्यन्ते)। **वस्तु** (वस्तूनि) **याङ्कें** (यानि) **दद्य**[5] (अपेक्षितानि) **कुनें** (च)। **इक** (तद्) **त** (अथ) **कबेः** (सर्वं)। **सं ह्यं वद** (पुण्या वेदाः) **सङ्क निक** (तन्मूलं)॥

The four divisions of society (Brāhmaṇas and others), the four worlds, as well as the four stages of life (brahmacārī, etc.), the past, the present and the future—all flow from the Veda.

Cf. Manu 12.97.

१. ख ग च छ ज—°वर्ण्नं। ३. √तिङ्कः-°उम्°।
२. क ख—भावम्, च—भवाम्, ४. च छ नास्ति।

[illegible]

इतिहासपुराणाभ्यां वेदं[1] **समुपबृंहयेत् ।**

बिभेत्यल्पश्रुताद्वेदो मामयं प्रचरिष्यति ॥ ४५ ॥

न्दान् (अथ) **सं ह्यं** (पुण्यं) **वेद** (वेदं)। **परिपूर्णकिन** (परिपूरयेत्) **सिर** (एतं)। **मकसाधन** (साधनेन) **सं ह्यं इतिहास** (पुण्येतिहासेन)। **सं ह्यं पुराण** (पुण्यपुराणेन)। **अपन्** (यतः) **अतकुत्**[2] (बिभेति)। **सं ह्यं** (पुण्यः) **वेद** (वेदः) **रिं अक्विङ्**[3] **अजिन्य** (अल्पात् तच्छ्रुतात्)। **लिं निर** (वचनं तस्य)। **कमुं ह्यं** (त्वं भद्र)।[4] **हय्व** (मा) **तिकि** (अत्र) **उमरा**[5] (प्रचरिष्यसि) **रि कमि** (मयि)। **लिं** (तस्य) **निर** (वचः) **मङ्कन**(ईदृशं) **रक्व**[6] (खलु) **अतकुत्**[7] (भयात्)॥

Veda is to be supplemented with itihāsa and purāṇa. Veda is afraid of a man of little knowledge—he will strike (प्रहरिष्यति) me.

MBh.1.1.204. d) Our प्रचरिष्यति is found only in one Kashmiri ms. K4 D8 M (exc. M3) read प्रचलिष्यति, others प्रतरिष्यति, प्रचलिष्यति, प्रहरिष्यति.

१. क ख ग च ज—वेदः, छ—वदः।
२. अ-√तकुत्।
३. क ख ग च ज—अक्विड।
४. क ख ग च छ ज नास्ति।
५. क च छ—उमर, ख ग ज—उमरा। उम्-√पर-अ।
६. ख ग नास्ति।
७. क ख ग च छ ज—हतकुत्।

[illegible]

श्रुत्युक्तः परमो धर्म्मस्तथा स्मृतिगतोऽपरः ।
शिष्टाचारः परः प्रोक्तस्त्रयो धर्म्माः सनातनाः ॥ ४६ ॥

कुनं (अथ) **केङेंतकन**[1] (अवधेहि)। **सार्सि**[2] (सर्वं यत्किंचित्) **काजर्** (उक्तं) **दे सं ह्यं श्रुति** (पुण्यश्रुत्या)। **धर्म्म** (धर्मः) **ङरनिक** (तन्नाम)। **सकाजर्** (सर्वमुक्तं) **दे सं ह्यं स्मृति** (पुण्यस्मृत्या) **कुनें** (च)। **धर्म्म** (धर्मः) **त ङरनिक** (तन्नाम)। **शिष्टाचार** (शिष्टाचारः) **कुनं** (च)। **आचार** (आचारः) **निक सं शिष्ट** (शिष्टानां)। **धर्म्म** (धर्मः) **त** (अथ) **ङरनिक** (तन्नाम)। **शिष्ट** (शिष्टः) **ङरन्** (नाम) **सं सत्यवादी** (सत्यवादी)। **सं आप्त** (आप्तः) [क्षीरस्वामी in his comm. on Amara-

kośa explains आप्तः by अविसंवादिवाक्] [3]सं पतीर्थन्[3] (पुण्यतीर्थः, पुण्यतोयपुरुषः)। सं पनडहन्[४] (क्षेत्रं) उपदेश (उपदेशस्य)। संक्षेप (संक्षेपेणः) इक (एते) कतिग[५] (त्रयः)। धर्म्म (धर्माः) ङरनिर (नाम) ॥

The highest dharma is taught by śruti. Another is the dharma laid down in smṛti. Still another is the behaviour of men of truth and piety. These three dharmas are ancient and everlasting.

१. क-√इङॅत्-अकॅन्-अ। क— केङॅत।
२. स-असिं।
३-३. ख नास्ति।
४. प-√तडः-अन्।
५. क-तिग।

ན ཏཏ་ པརསྱ་ སནྡདྱཱཏ་ པྲཏིཀཱུལཾ་ ཡདཱཏྨནཿ ।
ཨཥ་ སཾཀྵེཔཏོ་ དྷརྨྨཿ ཀཱམཱདནྱཏ་ པྲཝརྟྟཏེ ॥ ४७ ॥

कुनं (अथ) देयन्त (व्यवहारस्तव)।[२] हन (विद्येत) य (एषा) प्रवृत्ति (प्रवृत्तिः)। कपुहर[3] (कृता) देंनि काय। [४]वाक्।[४] मनः (काय-वाङ-मनोभिः)। [५]न्दातन् पनुखे[५] (न सुखदा) य रि कित (या तुभ्यं)। मगवे[६] (करोति) दुःख (दुःखं) पुहर हृद्रोग (हृद्रोगमूलं)। यतिक (सा) तन् (न) उलहक्षनन्त (क्रियेत त्वया) रिं[७] लेन् (परान् प्रति)। हय्व (मा) तन्हरिम्बवा (?)। इक[८] गतिन्त (तव गतिः) मङ्कन (एवं)। यतिक (अथ) संक्षेप (संक्षेपः) निं धर्म्म[९] (धर्मस्य) ङरन्य (नाम)। व्यर्थ (व्यर्थं) कदम्लन् (करणं) इं धर्म्म (धर्मस्य) यन् मङ्कन (यद्येवं)। लीलान्त (आत्मलीलया, कामात्) त् गवयक्षन य (कुर्यास्तत्) ॥

Do not do to others what is disagreeable to your own self. This is dharma in brief. All else proceeds from kāma.

MBh. 5.39.57. c) D1 M support our reading एष संक्षेपतो धर्मः, others read संग्रहेणैष धर्मः स्यात्.
d) Our अन्यत् is supported by D9 G M, others read अन्यः.
१. ख ग च छ—°द्यात्, ज— °द्यत्।
२. ग च नास्ति।
३. क-√पुहर।
४. छ नास्ति।
५-५. न्दातन् म-√सुख-इ।
६. म-√गवे।
७. ज—रि।
८. क— इकं।
९. क—धर्म्मादि।

ཡེ ཏུ ཤིཥྚཱཿ སུནིཡཏཱཿ སཏྱཱརྫྫཝཔརཱཡཎཱཿ ।
དྷརྨྱཾ པནྠཱནམཱརཱུཌྷཱསྟེཥཱཾ ཝྲྀཏྟཾ སམཱཙརཱ ॥ ४८ ॥

कुनं (परं) सर्व्वदाय (सर्वं वृत्तं)। इक सं शिष्ट (शिष्टानां)। सं[१] आप्त (आप्तानां)। सत्यवादी (सत्यवादिनां)। जितेन्द्रिय (जितेन्द्रियाः, सुनियताः) त सिर (अथ ते)। सत्यालरिस्[२] (सत्यपरायणाः) दुगदुग (आर्जववन्तः)। नियत (नियतं) पसण्डन्[3] (आश्रयः) धर्म्म (धर्मस्य) सोलः[४] निर (तत् सर्ववृत्तं)। प्रवृत्ति निर[५] (तत्प्रवृत्तिः)। यतिक (एषा) तूतक्षनन्त[६] (अनुसरणीया त्वया)। कतूतन् (अनुसृता) इक (चेद् एषा)। यतिक (एषा) धर्म्मप्रवृत्ति (धर्मप्रवृत्तिः) ङरन्य (नाम) ॥

Follow the actions of pious men, who are well-restrained, who are devoted to truth and simplicity and who are treading the path of dharma.

MBh.3.198.64: ये तु शिष्टाः सुनियताः श्रुतित्यागपरायणाः। धर्म्यं पन्थानमारूढाः सत्यधर्मपरायणाः ॥
12.309.11 is closer to our stanza. a) For our शिष्टाः Poona reads तुष्टाः (v.l. निष्ठाः, दृष्टाः, हृष्टाः).
b) Our सत्यार्जव is supported by K7 V1 D4.7.9 T G1.3.6, the constituted text having सत्यागम
d) तानुपास्स्व च पृच्छ च. Among our lontars only क has समाचर, others समाचरेत्.
१. क च छ ज—अं।
२. सत्य-अ-√लरिस्। अ-लरिस् going away = परायण।
३. प-√सण्ड-अॅन्। क—

सण्डान् । ५. छ नास्ति । ६. √तूत्-अकॅन्-अ-न्त ।
४. स-√उलः ।

ꡐꡡꡂꡗ ꡈꡚꡡꡗꡚꡂꡡ ꡐꡢꡡꡗ ꡊꡡꡗꡡꡚ ꡊꡡꡗꡡꡚꡐꡂꡗ ।
ꡊꡐꡡꡚꡡꡗꡚꡡꡚꡐ ꡐꡂꡐꡢꡡꡚꡡꡚꡐ ꡊꡡꡗꡡꡚꡐꡂꡗ ॥ ३४ ॥

ꡚꡡꡗ ꡂꡗ ꡐꡡꡚ ꡐꡢꡡ । ꡗꡐꡂꡗ ꡖꡡꡗꡂ ꡂꡗꡐꡡꡗ । ꡞꡐꡡꡗ ꡐꡡꡗ ꡐꡡꡚꡂ ꡂꡗ । ꡐꡡꡗ ꡐꡡꡚꡡꡚꡐꡡꡚꡂ ꡂꡗꡂ । ꡐꡡꡗ ꡈꡐꡡ ꡚꡡꡐ ꡂꡗ ꡗꡐꡂꡗꡂ ꡈꡐꡡꡚꡡꡗꡚꡡꡗ । ꡐꡡꡗ ꡐꡡꡚꡡꡚꡐꡡꡚꡂ ꡂꡗꡂ । ꡂꡗ ꡚꡡꡗꡚꡡꡗ ꡂꡗꡂ । ꡚꡡꡗ ꡂꡗꡂ ꡚꡡꡐꡡꡚꡡꡗ ꡐꡡꡗ । ꡚꡡꡗ ꡐꡡꡚꡡꡚꡐꡡꡚꡂ ꡂꡗꡂ

among humans of those whose motivation is not dharma.

Kawi has misinterpreted puttikā: as pūtikā: 'rotten eggs'.

MBh.12.174.7. a) पुलक and पुलाक, both forms are attested in our lontars (क ग – पुलाक, others पुलक) as well as in Indian mss. पुलक is the more distinctive form. पुलाक, Hindi पुलाओ, is cooked rice.

c) Our तादृशा: is attested by K7 D4.5.7.9 (but all second time), the rest have तद्विधा: .

१. च ज—करणम् । २. √वूक्-अन्-ई । ३. ज—नि । ४. ग—ह्न, ज—इ । ५. प-√कन । ग—पक्त, च—पाप° ।

ᬳᬶᬬᬸᬦ᭄ᬢᬲ᭄ᬢᬶᬯᬸᬢᬸᬭᬕᬸᬚᬶᬢᬸᬭᬕᬸᬚᬶᬢᬸᬭᬕᬸᬚᬶ

कृच्छ्रां योनिमनुप्राप्य न विन्दन्ति सुखं जनाः ॥ ५४ ॥

कुनं (अथ) **ल्विर् निकं मूढ** (मूढविधाः)। **ज्नॅक् रिं अधर्म्म** (अधर्मरुचयः)। **अन्तस्न्य** (तत्तारणं) **सकें**[2] **निरय** (निरयात्)। [3]**मंजन्म** (जायन्ते) **त य**[3] (अथ ते) **तिर्य्यक्प्राणी**[4] (तिर्यक्प्राणिनः)। **मेषमहिषादि** (मेषमहिषादयः)।[5] **ब्वत् निं** (कृच्छ्रं) **जन्मन्य** (तज्जन्मनः) **ज्मः** (परत्र)। **मंजन्म** (जायन्ते) **त य**[6] (अथ ते) **रिं नीच** (नीचेषु)। **कसकितन्**[7] (रुज्यन्ते) **त य** (अथ ते) **किनुञ्चं**[8] (पीड्यन्ते) **इं**[9] **लर** (व्याधिभिः) **प्रिहतिन्**[8] (मनोनुदैः)। [10]**°तन्** (नैव) **त्मुं**[10] (विन्दन्ति) **सुख** (सुखं)॥

The dull-witted have no interest in dharma. They are born as low creatures. Thus incarnated they attain no joy.

MBh.3.245.18. a) Poona मूढाः for मन्दाः. d) Poona न सुखं विन्दते जनाः [v.l. न विदन्ते सुखं जनाः in Ś1 K1.2 B1, and सुखं विन्दन्ति नो जनाः in S (except G3]. Lontars read विदन्ति.

१-१. ख नास्ति। २. क—सङ्कें। ३-३. क ग नास्ति। ४. क—°क्। प्राणी। ५. च नास्ति। ६. ग—यन्। ७. क-√सकित्-अन्। ८. √कुञ्चं-°इन्°। ९. प्रिः-हति-न्। क ख ग ज—°ति। १०-१०. च—तन् न्मुं।

ꠘꠤꠑꠤ ꠘꠤꠑꠤ ꠛꠤꠔꠛꠤ ꠔꠤꠘꠞ ꠔ ꠑꠤꠢꠣꠞ ꠛꠤꠑꠤꠛꠤ।
ꠢꠣꠞꠞ ꠑ ꠘꠤꠔ ꠢꠣꠛꠤꠞ ꠑꠘꠞꠣꠢꠤꠘꠤ ꠛꠤꠢꠣꠔꠑꠞ ॥ ४४ ॥
ꠑꠤꠞꠤꠢꠣꠞ ꠔꠞꠣꠞ ꠛꠤꠢꠤ ꠢꠣꠛꠤ ।
ꠔꠤꠘꠞ ꠔ ꠑꠤꠢꠣꠞ ꠛꠤꠢꠤ ꠔꠞꠣꠞ ꠛꠤꠑꠤꠛꠤ ।
ꠢꠣꠞꠞ ꠑ ꠘꠤꠔ ꠢꠣꠛꠤꠞ ꠑꠘꠞꠣꠢꠤꠘꠤ ꠛꠤꠢꠣꠔꠑꠞ ॥ ४४ ॥
ꠑꠤꠞꠤꠢꠣꠞ ꠔꠞꠣꠞ ꠛꠤꠢꠤ ꠢꠣꠛꠤ ।
ꠔꠤꠘꠞ ꠔ ꠑꠤꠢꠣꠞ ꠛꠤꠢꠤ ꠔꠞꠣꠞ ꠛꠤꠑꠤꠛꠤ ।

धनस्य यस्य राजतो भयं न चास्ति चोरतः ।
मृतं च यन्न मुञ्चति समर्ज्जयस्व तद्धनम् ॥ ५५ ॥

मतंन्यन् (अतः) **निहन्** (एतद्) **जुग** (हि) **ङुलह** (कर्तव्यं)। **हन य** (विद्यते) **मास्** (सुवर्णं) **तन्** (न) **कन्नं** (शक्यते) **रिनम्पस्** (हर्तुं)। **तन्** (न) **कन्नं** (शक्यते) **इनहल्** (चोरयितुं)। **तुमूत्**[1] (अनुगच्छति) **इ**[2] **पातिन्त** (तव मरणे)। **इकं** (तद्) **मास्** (धनं) **मङ्कन** (तादृशः) **क्रमन्य** (तत्क्रमः)। **यतिक** (तस्य) **प्रिहॅन्** (यतस्व) **अर्ज्जनन्त** (अर्जनं)॥

Earn the wealth which neither the state can demand nor the thief can take

away, and again which one does not leave behind at death.

MBh.12.309.45 (as above). १. क च ज—तमु°। २. क—रिं, ख—हि।

ꠘꠤꠑꠤ ꠘꠤꠑꠤ ꠛꠤꠔꠛꠤ ꠔꠤꠘꠞ ꠔ ꠑꠤꠢꠣꠞ ꠛꠤꠑꠤꠛꠤ।
ꠢꠣꠞꠞ ꠑ ꠘꠤꠔ ꠢꠣꠛꠤꠞ ꠑꠘꠞꠣꠢꠤꠘꠤ ꠛꠤꠢꠣꠔꠑꠞ ॥ ४४ ॥
ꠑꠤꠞꠤꠢꠣꠞ ꠔꠞꠣꠞ ꠛꠤꠢꠤ ꠢꠣꠛꠤ ।
ꠔꠤꠘꠞ ꠔ ꠑꠤꠢꠣꠞ ꠛꠤꠢꠤ ꠔꠞꠣꠞ ꠛꠤꠑꠤꠛꠤ ।
ꠢꠣꠞꠞ ꠑ ꠘꠤꠔ ꠢꠣꠛꠤꠞ ꠑꠘꠞꠣꠢꠤꠘꠤ ꠛꠤꠢꠣꠔꠑꠞ ॥ ४४ ॥
ꠑꠤꠞꠤꠢꠣꠞ ꠔꠞꠣꠞ ꠛꠤꠢꠤ ꠢꠣꠛꠤ ।
ꠔꠤꠘꠞ ꠔ ꠑꠤꠢꠣꠞ ꠛꠤꠢꠤ ꠔꠞꠣꠞ ꠛꠤꠑꠤꠛꠤ ।

धर्म्मश्चेन्नावसीदेत कपालेनापि जीवतः[1] **।**
आढ्योऽस्मीत्यवगन्तव्यं धर्म्मवित्ता हि साधवः ॥ ५६ ॥

यद्यपिन् (यद्यपि) **अत्यन्त** (अत्यन्तं) **दरिद्र** (दरिद्रः) **क्त** (खलु) **ङुं** (पुरुषः)। **महुरिप**[2] **त**[3] (जीवेत्) **देंन तस्यन्** (भिक्षान्नेन)। **यन्** (यदि) **लङ्कें**[2] (ध्रुवः) **अपगॅः** (स्थिरः) **रिं धर्म्मप्रवृत्ति** (धर्मप्रवृत्तौ)। **हिङॅपॅन्** (अवगन्तव्यः) **त सुगिः** (आढ्यः) **जुगावक्त** (हि ममात्मा)। **अपन्** (यतः) **अङ्कु** (केवलं) **धर्म्मप्रवृत्ति** (धर्मप्रवृत्तिः)।[4] **मास्** (सुवर्णं) **मणिक्** (माणिक्यं) **सं साधु** (साधोः) **ङरनिर**[5] (उच्यते)। **यतिक** (तद्) **प्रिहॅन्** (प्रयतितव्यं) **अर्ज्जनन्** (अर्जनाय)। **यतिक** (तद्) **लिं** (वचनं) **ममि** (मम) **मास्** (सुवर्णं) **मणिक्** (माणिक्यं) **तन्** (न) **वन** (पीड्यं) **रिं चोरभयादि** (चोरभयादिना)॥

If one lives on alms and does not let dharma down, one should consider oneself rich. Dharma is the treasure of the virtuous.

१. क—जिन°, ख—जीवि°, ग—जिवि°, ज—जि°। २. क—अ°। ३. च नास्ति। ४. क ख ज नास्ति। ५. ख—°का।

ꠘꠤꠑꠤ ꠘꠤꠑꠤ ꠛꠤꠔꠛꠤ ꠔꠤꠘꠞ ꠔ ꠑꠤꠢꠣꠞ ꠛꠤꠑꠤꠛꠤ।
ꠢꠣꠞꠞ ꠑ ꠘꠤꠔ ꠢꠣꠛꠤꠞ ꠑꠘꠞꠣꠢꠤꠘꠤ ꠛꠤꠢꠣꠔꠑꠞ ॥ ४४ ॥
ꠑꠤꠞꠤꠢꠣꠞ ꠔꠞꠣꠞ ꠛꠤꠢꠤ ꠢꠣꠛꠤ ।
ꠔꠤꠘꠞ ꠔ ꠑꠤꠢꠣꠞ ꠛꠤꠢꠤ ꠔꠞꠣꠞ ꠛꠤꠑꠤꠛꠤ ।
ꠢꠣꠞꠞ ꠑ ꠘꠤꠔ ꠢꠣꠛꠤꠞ ꠑꠘꠞꠣꠢꠤꠘꠤ ꠛꠤꠢꠣꠔꠑꠞ ॥ ४४ ॥
ꠑꠤꠞꠤꠢꠣꠞ ꠔꠞꠣꠞ ꠛꠤꠢꠤ ꠢꠣꠛꠤ ।
ꠔꠤꠘꠞ ꠔ ꠑꠤꠢꠣꠞ ꠛꠤꠢꠤ ꠔꠞꠣꠞ ꠛꠤꠑꠤꠛꠤ ।

ᱱᱚᱦᱚᱱᱤ ᱥᱤᱧ ᱫᱚᱦᱤ । ᱮᱧᱟ ᱚᱲ ᱢᱟᱨᱚᱦᱚ ᱦᱩᱭᱩᱧᱩᱱᱚᱠ ᱚᱞᱮᱭ ᱯᱩᱭᱩᱫᱤᱱᱤ । ᱦᱚᱦᱚᱱᱤ ᱯᱚᱞᱮᱭ ᱩᱯᱚᱵᱤᱦᱚᱠ ᱫᱤᱱᱚ । ᱮᱯᱚ ᱫᱚᱦᱚᱱᱮᱭ ᱦᱚ ᱢᱩᱦᱚᱥᱤᱭ ᱮᱢᱚᱱᱚᱢᱤ । ᱢᱚᱦᱚᱱᱤ । ᱢᱮᱧᱩ । ᱥᱤᱱᱤᱫ ᱱᱩᱭᱚᱢ ᱦᱩᱭᱩᱧᱩᱱᱚᱠ ᱦᱚᱧᱩᱱᱚᱠᱤᱫ ᱯᱟᱦᱟᱱᱟᱫᱤᱱᱟ ॥

धर्म्ममाचरतो वृत्तिर्यदि नोपगमिष्यति ।
न [1]नाम किं[1]? शिलोञ्छाम्बु[2] शाकाद्यपि विपत्स्यते ॥ ५७ ॥

लवन् (अथ) **लि** (वचनं) **ममि** (मम) । **इक** (ये) **सं केवल** (केवलं) **तुमुङ्कलनं**[3] (निध्यास्यन्ति) **धर्म्मप्रवृत्ति** (धर्मप्रवृत्तिं) । **तातन्** (न) **पनॅम्ब**[4] (उपगमिष्यन्ति) **उपजीवननिर** (स्वोपजीवनं) । **अप मतंन्य** (किं तत्कारणं) **तर्** (न) **पोलिः** (प्राप्स्यन्ति) **अङसग्** (शिलोञ्छं) । **गङन्** (शाकं) ।[5] **ब्बे** (अम्बु) । **ल्विर् नि सुलभ** (सुलभविधं) **तॅक्वनन् इ हरकनिर ॥**

If the practice of dharma should leave no scope for earning life's requisites, water, herbs and grains can still be gleaned.

१-१. क—नामकी, ख ज—नमर्क्कि, ग—नामर्कि, च छ—नामर्क्किं ।
२. क—सिलोञ्चाम्बु, ख ज—सिलोञ्चम्बु, ग—सि°, च छ—सिलाञ्चम्बु ।
३. क—नं(तुमुङ्कल नास्ति) ।
४. प-√तॅमु-अ ।
५. छ नास्ति दण्डः ।

ᱥᱟᱱᱛᱤ ᱦᱚᱱᱟᱱᱟᱹᱢᱤᱭᱩᱜᱩ ᱠᱟᱭᱩᱞᱩ ᱯᱤᱞᱟᱣᱟᱦᱟᱱᱟᱣ ।
ᱥᱟᱠᱩ ᱢᱟᱞᱟᱱᱟᱹᱦᱤᱢᱟᱞᱤᱭᱤ ᱯᱤᱞᱟᱨᱭᱚ ᱠᱤᱱᱤ ᱯᱨᱟᱣᱟᱦᱟᱠᱟᱢᱤ ॥ ५७ ॥

ᱵᱤᱦᱟᱱᱤ ᱢᱮᱧᱩᱱᱚᱠ । ᱚᱨᱚᱱᱟᱹᱣ ᱞᱟᱜ ᱢᱟᱲᱩᱞᱤ ᱢᱤ ᱚᱞᱮᱭᱤ । ᱞᱩᱠᱠᱟ ᱮᱧᱟ ᱢᱩᱭᱩ ᱢᱤ ᱚᱞᱮᱭᱤ । ᱵᱤᱫᱤᱨᱢᱚᱦᱚᱱᱩᱞᱤ ᱚᱨᱚᱦᱟ ᱮᱧᱟᱹᱣᱟᱱᱟᱹᱣ । ᱢᱟᱠᱟᱵ ᱢᱩᱱᱩᱦᱟᱱᱤ ᱢᱟ ᱚᱵᱩ ᱵᱤᱞᱚᱠᱟᱜ ।
ᱢᱟᱜᱩᱵᱟᱱᱟᱹᱣ ᱯᱟᱲᱟᱢᱟᱱᱤ ᱚᱨᱚᱦᱟ ᱮᱧᱟᱹᱣᱟᱱᱟᱹᱣ ॥

सन्ति शाकान्यरण्येषु नद्यश्च विमलोदकाः ।
चन्द्रः सामान्यदीपोऽयं विभवैः किं प्रयोजनम् ॥ ५८ ॥

निहन् (एतद्) **केङॅत**[1] (उपधार्य) । **अक्वेः** (बहूनि) **मर** (सन्ति) **साम्सम्** (शाकानि) **रि अलस्** (अरण्येषु) । **मङ्कन** (तथा) **इकं ल्वः** (नद्यः) **रि अलस्** (अरण्येषु) । **निर्म्मलादलम्** (निर्मल-गभीर-) **अहो** (-स्वच्छं) **बजुन्य** (तज्जलं) । **कुनं** (च) **सुलुहन्** (दीपः) **त सं ह्यं निशाकर** (देवो निशाकरः) । **तातन्** (न) **पदोन्** (प्रयोजनं) **कार्ज्जनन्**[2] (अर्जनेन) **इं विभव** (विभवानां) । **सुग्यन्** (केवलं)

कालक्षेप (कालक्षेपः) ॥

Herbs grow in forests. There are rivers with clean waters. The moon is the universal lamp. What more purposes can riches serve ?

१. क-√इङॅत्-अ ।
२. क-√अर्जन-अॅन् ।

ᱯᱭᱯᱩᱭᱟᱱᱟᱹᱢᱤᱭᱩᱜᱩ ᱦᱚᱱᱟᱱᱟᱹᱢᱤᱭᱩᱜᱩ ᱵᱤᱭᱟᱦᱟᱱᱟᱣ ᱥᱟᱦᱟᱠᱟᱨᱭᱟᱱᱟᱹᱣ ।
ᱮᱞᱩᱭᱤ ᱯᱩᱭᱩᱥᱩᱭᱚᱢᱤ ᱦᱤ ᱯᱟᱨᱟᱣᱟᱜᱤ ᱮᱢᱤ ᱮᱢᱤ ᱱᱟᱣᱟᱜᱟᱱᱟᱹᱣ ᱦᱟᱧᱩᱱᱚᱠ ॥ ५९ ॥

ᱱᱤᱦᱚᱱᱤ ᱫᱚᱦᱚᱱᱤ ᱩᱞᱦᱚ । ᱦᱤ ᱦᱩᱱᱤᱵᱟᱱᱟᱹᱣᱤᱱᱤ ᱦᱟᱣᱟᱨᱟᱦᱟᱣ ᱨᱩᱦᱟᱣᱟᱱ ᱨᱮᱭ । ᱮᱧᱟ ᱱᱟᱣᱟᱜᱚᱱᱚᱢᱤᱭᱟᱜ ᱚᱞᱮᱭᱟᱦᱟᱣᱟᱱ । ᱯᱟᱞᱮᱫ ᱦᱤᱱᱤᱫᱚᱠ ᱚᱞᱮᱭᱟᱦᱟᱣᱟᱱ ᱦᱤᱱᱤᱫᱚᱠ ᱱᱟᱣᱟᱜᱟᱱᱟᱹᱣ ᱯᱟᱨᱟᱣᱟᱜᱤ ᱨᱮᱭ । ᱱᱟᱦᱤᱢ ᱠᱩᱞᱩ ᱦᱤᱱᱤᱫᱚᱠ ᱯᱤᱞᱟᱣᱟᱱᱟᱹᱣ ।
ᱱᱤᱦᱚᱱᱤ ᱫᱚᱦᱚᱱᱤ ᱩᱞᱦᱚ ᱱᱤᱦᱚᱱᱤ ᱫᱚᱦᱚᱱᱤ ᱩᱞᱦᱚ ᱱᱤᱦᱚᱱᱤ ᱫᱚᱦᱚᱱᱤ ᱩᱞᱦᱚ ᱱᱤᱦᱚᱱᱤ ᱫᱚᱦᱚᱱᱤ ᱩᱞᱦᱚ

ཀྱཱཧྱཱཨ ཁཱཛྲཱཡཱཁྱཱཨ སིཀྱཱཡཱཀྱཱཨ ཧྱཱིཧཱཛྱཱཡཱ ।
ཨེནྡྲཱཡ ཀཱམཱཡཱཀྱཱཨ ཡཱཛྱཱཡཱཀྱཱཨ ཀཱམཱཡཱཀྱཱཨ ॥ ཀ༠ ॥

ཨཔཱཀཱ ཙ པཱཀཱཏ། ཨཔཱཀྱཱཏྟཱ ཀྱཱ ཀཱཔཱཨ སྟྭཱ ཨ པཱཀྱ ཨེནྡྲ ཀཱཀཱིཏ། པཱཡཱཡཱཏྟཱཡཱ ।
ཙཱཀཱི པཱིཏ ཨཔཱཀཱི ཙཱཔཱཀཱི ཀཱི ཀྱཱཔཱཀཱི ཀྱཱ ཀཱཔ། སྟྲཱཀཱི པཱཀཱཡཱཀྱཱ ཏྱཱ ཨིཀ ཀྱཱཨ ཨ
པཱཀྱཱཡཱ ། སྟྲཱཀཱི ཀྱཱཔཱཡཱཡཱ པཱཀྱཱཀཱི ། ཀཱཡཱཀྱཱཔཱཡཱཏ། ॥

ཨཱཡཱཀྱ ཀི ཨཱཏྨེཏྱེནྟྲ ཡཱཡཱཀྱཱཨ ཨཱཡཱཔེ ॥

बुद्धेन[1] शान्तदान्तेन[2] नित्यमभ्युत्थितात्मना ।
धर्म्मस्य गतिरन्वेष्या मत्स्यस्य गतिरप्स्विव ॥ ६० ॥

लवन् त वनेः (अथ चान्यद्) । **अत्यन्त रिं गहन** (अत्यन्त-गहनः) **क्त** (खलु) **सं ह्यं धर्म्म** (धर्मः) **ङरनिर** (नाम)।[3] **परमसूक्ष्म** (परमसूक्ष्मः)। **तन्** (न) **पहि** (भेदः) **लवन् तपक्** (गति-क्षेपेन) **निं इवक्** (मत्स्यस्य) **रिं व्वै** (अप्सु)। **न्दान्** (परं) **पिनेत्**[4] (अन्वेष्यः) **जुग** (हि) **सिर** (स धर्मः) **दे सं पण्डित** (पण्डितेन)। **क्लन्** (स्थिरेण) **उपशमा** (उपशान्तेन) **पग्वन्**[5] (दान्तेन)। **कोत्साहन्**[6] (उत्साहवता) ॥

काण्ड (काण्डः) **नि**[7] **चतुर्व्वर्ण्ण** (चतुर्वर्णस्य) **याजरक्न**[8] (कथ्येत) **सकऋं** (अधुना) ॥

One should investigate the path of dharma, which is as inscrutable as the path of fish in water. To this end one must be enlightened, restrained, controlled and ever active.

Cf. Harivaṃśa 4245. ददत° ।

१. क ख—बुधेन, ग ज—बुदेन । ३. च नास्ति । ६. क-√उत्साह्-अँन् ।
२. क—शात°, ख—दातद°, ग—धातद°, च छ ज— ४. √पेत्-°इन्° । ५. √पगँः-अन् । ७. च छ ज—निं । ८. य+√अजर्-अकॅन्-अ ।

ཧྱཱཧྨཱཎཱཡ ཀྵཏྲིཡཱཡ ཝཻཤྱཱཡསྟྲཡཱཡ ཨེནྡྲཱ ཧྱཱིཧཱཛཱཡཡཱ ।
ཨཛྱེཥ ཨཀཱཏཱིཡཱཡ ཤཱུདྲཱཡ ནཱསྟྱིཧ པཉྩམཱཡ ॥ ཀཨ ॥

ཧྱཱཧྨཱཎ ཨཱཧཱི ཀིཾ ཨེནྡྲ । ཧྱཱཏྱཱཡཱི ཀྵཏྲིཡ । ཧྱཱཏྱཱཡཱི ཝཻཤྱ । ཤཱུཀ ཨེ ཨེནྡྲ

ཡཱིཀ । ཀཱཔ ཧྱཱིཧཱཛཱི ཨིཀ । ཧྱཱིཧཱཛཱི ཀཱཀཱི པཱིཏ ཨེཀཏ། । ཨཔཱཀྱ ཀི ཤྱཱི ཀིཀཱཀྱ
ཀྱཱཧྱཱཡཱཀྱཱི ཀྱཱཀྱཱཔཱཡཱཔཱི ཀིཀཱིཀཱཀྱ ཨིཀ ཨཱིཀཱཡཱཧྱཱཧྱཱཨཱཏྟཱཡཱ । ཀཱཔཱིཏ ཀི ཨཏ། ཀིཀཱཡ ཡཱིཀ
ཀི པཱཏྱཱཡཱི ཨིཀ ཏྟྲཱཡཱཨཱཏྟཱཡ । ཀཔཱཡ ཡཱཛྱཱཨཱཏྟཱཡ ཀཱཔ ཧྱཱིཧཱཛཱི ཨིཀ ཀཱཡཱིཀ । ཨྱཱཀ ཀྱཱཨ
ཤྱཱཏྱཱིཏྱེནྟྲ ཀཱཀཱི ། ཀཱཔཱཡཱཀྱཱི ཀཱཔ ཨཱཏྱཱིཡ ཨིཀ ཀཱཡཱིཀ ཀཱཀ ། ཨ ཀྱཨཱ
ཤྱཱཏྱཱིཏྱེནྟྲ ཀཱཀཱི ། ཧྱཱཀ ཧཱཔ ཀཱཔཡ ཨི པེནྟྲ ཀཱཀ ॥

ब्राह्मण: क्षत्रियो[1] वैश्यस्त्रयो वर्ण्णा द्विजातय: ।
चतुर्थ एकजातीय: शूद्रो नास्तीह पञ्चम: ॥ ६१ ॥

ब्राह्मण (ब्राह्मणः) **आदि** (आद्यः) **निं वर्ण्ण** (वर्णानां)।[2] **तुमूत्** (अनुसरति, ततः) **क्षत्रिय** (क्षत्रियः)।[3] **तुमूत्** (अनुसरति, ततः) **वैश्य** (वैश्यः)। [4]**इक** (एते) **सं वर्ण्ण** (वर्णाः) **तिग** (त्रयः)।[4] **कप्व** (सर्वे) **द्विजाति सिर** (द्विजातयस्ते)। **द्विजाति** (द्विजातिः) **ङरनिं** (नाम) **पिर्व**[5] (द्विः) **मंजन्म** (जायते)। **अपन्** (यतः) **रि स्डॅं निर न् ब्रह्मचारी** (ब्रह्मचर्यस्य काले) **गुरुकुलवासी** (गुरुकुलवासी)। **किनॅनन्**[6] (उपादेयाः) **सिर** (तेन) **दीक्षाव्रतसंस्कार** (दीक्षाव्रतसंस्काराः)। **कपिर्व**[7] (द्वितीयं) **निं**[8] **जन्म निर** (तज्जन्मनः) **तिक** (तद् यद्)।[9] **रि हुवुस् निर** (तेन पूर्णाः) **कृतसंस्कार** (संस्काराः)। **नहन्** (इति) **मतंन्यन्** (तत्कारणं) **कप्व**[10] (सर्वे) **द्विजाति** (द्विजातयः) **सिर** (ते) **कतिग** (त्रयः)। **कुनं** (परं) **इकं शूद्र** (शूद्रः) **कपात्** (चतुर्थः) **निं वर्ण्ण** (वर्णानां)। **एकजाति** (एकजातयस्ते) **सं** (ये) **कदि** (सदृशाः) **रसिक** (तेन)। **तन्** (न) **ददि** (भवति) **किनॅनन्**[7] (उपादेयता) **व्रतसंस्कार** (व्रतसंस्काराणां)। **तातन्** (न हि) **ब्रह्मचारी** (ब्रह्मचारी)। **मङ्कुन** (इति) **काण्ड** (काण्डं) **निकं वर्ण्ण** (वर्णानां) **अन्** (ये) **पात्** (चत्वारः)। **य इक** (एषः) **चतुर्व्वर्ण्ण** (चतुर्वर्णः) **ङरन्य** (नाम)। **तन्** (न) **हन** (विद्यते) **कलिम** (पञ्चमः) **निं वर्ण्ण** (वर्णानां) **ङरन्य** (नाम) ॥

Brāhmaṇa, kṣatriya and vaiśya are the three dvi-jātis 'twice-born.' Śūdra is the fourth. He is eka-jāti 'once-born'. There is no fifth.

MBh.12.285.25ab. a) K1.2.4 as above, others read ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्यास्.

१. छ—क्षे° । ३. छ नास्ति । ७. च छ ज—कपि° ।
२. च छ नास्ति । ४-४. च छ नास्ति । ८. ग—नि ।
५. च छ—र्व । ९. क ख ग ज नास्ति ।
६. √क्न-°इन्°-अन् । क—किन्नान् । १०. च—ताप्व ।

ꣳꣳꣳꣳ ꣳꣳꣳꣳ ꣳꣳꣳ ꣳꣳ ꣳꣳꣳꣳ ꣳꣳꣳꣳꣳꣳ ꣳꣳꣳꣳꣳ ꣳꣳꣳ ।
ꣳꣳꣳꣳꣳꣳ

only 11 syllables, while our text has 12. For mahāvratāni Poona has mahāvratā (v.l. एते गुणा: and एतानि वै). K1.4 B Dn D2-4.6.7 read vratāni vai. For dvādaśa vai brāhmaṇasya Poona reads dvādaśa brāhmaṇasya.

१. क ख ग च छ ज—°व्र° ।
२. ख ग नास्ति, च—न्यान्, छ—न्याद्, ज—न्य ।
३. छ नास्ति ।
४-४. क नास्ति ।
५. ख—प्रतेकन्य ।
६. क—पग्वं° ।
७. छ—देनि ङरन्य ।
८. ख नास्ति ।
९. ख ग च छ ज नास्ति ।
१०. म-√ताॅब् ।
११. क ग छ ज—आल्लिङ ।
१२. ज—°नि ।
१३. च छ—क्लन्, ज—कॅलन् ।

꣈ꣂ꣑꣈ꣀ꣑ꣀ ꣇ꣁ꣑ꣀꣂ꣑ ꣇ꣁ꣑ꣀ

(नयति) सिर (तं) रिं स्वर्गं (स्वर्गे) द्लाह (परेत्य) ॥

A vaiśya should study with a brāhmaṇa or a kṣatriya. He should help his dependents with monies at the due time. By maintaining the three sacred fires and inhaling their sacred fumes he attains heaven and shares the pleasures of gods.

MBh.5.40.25. a) Poona reads ब्राह्मणान् क्षत्रियांश्च.
c) त्रेतापूर्वं is found in K1.2 D1.2 G2.4.5 M(except M1), Dg त्रयीपूतं, others त्रेतापूतं.
१. क—त्रैता, ख—त्रैतां, ज—त्रैत ।
२. ख—°र्गान्, ग—°र्गं, च—स्वाग्गन्, छ—स्वार्गंन् ।
३. क नास्ति, ग—रिं ।
४-४. ख ग च छ ज—रिं ।
५. क नास्ति ।
६. च छ—सिर ।
७. छ—रिं ।
८. ग च छ—°ग्लेंममूजा (ज—°मुज) ।
९. च छ नास्ति ।
१०. क—त्रियग्नि, छ—त्रया° ।
११. क—त्रियग्नि, छ—त्रिया° ।
१२. ख ग च नास्ति ।
१३. √रतें-°उम्° ।
१४. क—नि ।
१५-१५. क नास्ति ।
१६. म-√तुनु ।
१७. क—त्रय°, ख च छ—त्र्याग्नि ।
१८. छ नास्ति ।
१९-१९. ग नास्ति ।
२०. क ज—इकं ।
२१. √त्क-°उम्°-अकॅन् ।

ཤཱུདྲེ ནཱིཏྱཱུཔཱསྱཱཿ ས྄ཝ ཝརྱྱཿ སཾཡཏཻརྱཱཏྨཝདྷི། ཏཱཡཾཡཱཿ པཱུཛྱཡཱནཱཿ ། ཏུཥྚེཥྭེཏེཥྭཝྱཡཿ དགྡྷཔཱཔསྟྱཀྟྭཱ དེཧཾ སིདྡྷིམིཥྚཱཾལླབྷེཏ ॥ ཀྲ ॥

ཡདྱཔྱེ ཏཱཝཏཱ ཀཏྟཱཝྱཾ ཤཱུདྲསྱ ཏཏྐྲམཾ ཀུརྱཱཏ྄ སུསེཝཱ ཏཾ ཏྲཡོ ཝརྞཱཿ སཾཡཏཻརྱཱཏྨཝདྷི། ཏཱཡཾཡཱཿ པཱུཛྱཡཱནཱཿ ། ཏུཥྚེཥྭེཏེཥྭཝྱཡཿ དགྡྷཔཱཔསྟྱཀྟྭཱ དེཧཾ སིདྡྷིམིཥྚཱཾལླབྷེཏ ॥ ཀྲ ॥

ཡདྱཔྱེ ཏཱཝཏཱ ཀཏྟཱཝྱཾ ཤཱུདྲསྱ ཏཏྐྲམཾ ཀུརྱཱཏ྄ སུསེཝཱ ཏཾ ཏྲཡོ ཝརྞཱཿ སཾཡཏཻརྱཱཏྨཝདྷི། ཏཱཡཾཡཱཿ པཱུཛྱཡཱནཱཿ ། ཏུཥྚེཥྭེཏེཥྭཝྱཡཿ དགྡྷཔཱཔསྟྱཀྟྭཱ དེཧཾ སིདྡྷིམིཥྚཱཾལླབྷེཏ ॥ ཀྲ ॥

ཡདྱཔྱེ ཏཱཝཏཱ ཀཏྟཱཝྱཾ ཤཱུདྲསྱ ཏཏྐྲམཾ ཀུརྱཱཏ྄ སུསེཝཱ ཏཾ ཏྲཡོ ཝརྞཱཿ སཾཡཏཻརྱཱཏྨཝདྷི། ཏཱཡཾཡཱཿ པཱུཛྱཡཱནཱཿ ། ཏུཥྚེཥྭེཏེཥྭཝྱཡཿ དགྡྷཔཱཔསྟྱཀྟྭཱ དེཧཾ སིདྡྷིམིཥྚཱཾལླབྷེཏ ॥ ཀྲ ॥

ཡདྱཔྱེ ཏཱཝཏཱ ཀཏྟཱཝྱཾ ཤཱུདྲསྱ ཏཏྐྲམཾ ཀུརྱཱཏ྄ སུསེཝཱ ཏཾ ཏྲཡོ ཝརྞཱཿ སཾཡཏཻརྱཱཏྨཝདྷི། ཏཱཡཾཡཱཿ པཱུཛྱཡཱནཱཿ ། ཏུཥྚེཥྭེཏེཥྭཝྱཡཿ དགྡྷཔཱཔསྟྱཀྟྭཱ དེཧཾ སིདྡྷིམིཥྚཱཾལླབྷེཏ ॥ ཀྲ ॥

ब्रह्म क्षत्रं वैश्यवर्ण्णं च शूद्रः क्रमेणैतान्[1] न्यायतः पूज्यमानः ।
तुष्टेष्वेतेष्वव्ययो दग्धपापस्त्यक्त्वा देहं सिद्धिमिष्टांल्लभेत ॥ ६६ ॥

यद्यत् (यद्) **उलहनि** (कर्तव्यं) **शूद्र** (शूद्रस्य) । **भक्त्य** (भक्तिं कुर्यात्) **सुमेवा**[2] (सेवेत) **रि**[3] **सं ब्राह्मण** (ब्राह्मणान्) । **रि सं**[4] **क्षत्रिय** (क्षत्रियान्) । **रिं वैश्य** (वैश्यान्) । [5]**यथाक्रम** (यथाक्रमं) **जुग**[5] (एव) । **परितुष्ट** (परितुष्टाः) **सं त्लुन्** (एते त्रयः) **सिनेवकन्य**[6] (सेवितास्तेन) । **हिलं त** (नष्टमथं) **पापन्यय** (पापमस्य) । **सिद्ध** (सिद्धानि) **सकार्य्यन्य**[7] (सर्वाणि तत्कार्याणि) ॥

A śūdra should duly serve brāhmaṇas, kṣatriyas and vaiśyas. When they are pleased and satisfied his troubles are over, his sins are burnt up. After leaving his body he accomplishes what he had aspired.

MBh.5.40.26. a) पूज्यमानः is found only in three mss. Dn2 G3.5, others have पूजयानः.
d) Our सिद्धिमिष्टांल्लभेत has its counterpart in T1 G1.3.4 सिद्धिमिष्टां व्रजेच्च, Poona constituted text स्वर्गसुखानि भुंक्ते.
१. क—°णधो, ख ग ज—°णादो, च—°नदो, छ—°नदो ।
२. √सेवा-°उम्° ।
३. क नास्ति, च छ ज—रिं ।
४. क ज नास्ति ।
५-५. क—जुग यथाक्रम ।
६. √सेवक-°इन्°-न्य । क—सिनेवन्य ।
७. ख—कार्य्यन्य ।

ཤཱུདྲེ ནཱིཏྱཱུཔཱསྱཱཿ ས྄ཝ ཝརྱྱཿ སཾཡཏཻརྱཱཏྨཝདྷི། ཏཱཡཾཡཱཿ པཱུཛྱཡཱནཱཿ ། ཏུཥྚེཥྭེཏེཥྭཝྱཡཿ དགྡྷཔཱཔསྟྱཀྟྭཱ དེཧཾ སིདྡྷིམིཥྚཱཾལླབྷེཏ ॥ ཀྲ ॥

ཤཱུདྲེ ནཱིཏྱཱུཔཱསྱཱཿ ས྄ཝ ཝརྱྱཿ སཾཡཏཻརྱཱཏྨཝདྷི། ཏཱཡཾཡཱཿ པཱུཛྱཡཱནཱཿ ། ཏུཥྚེཥྭེཏེཥྭཝྱཡཿ དགྡྷཔཱཔསྟྱཀྟྭཱ དེཧཾ སིདྡྷིམིཥྚཱཾལླབྷེཏ ॥ ཀྲ ॥

ཤཱུདྲེ ནཱིཏྱཱུཔཱསྱཱཿ ས྄ཝ ཝརྱྱཿ སཾཡཏཻརྱཱཏྨཝདྷི། ཏཱཡཾཡཱཿ པཱུཛྱཡཱནཱཿ ། ཏུཥྚེཥྭེཏེཥྭཝྱཡཿ དགྡྷཔཱཔསྟྱཀྟྭཱ དེཧཾ སིདྡྷིམིཥྚཱཾལླབྷེཏ ॥ ཀྲ ॥

ཤཱུདྲེ ནཱིཏྱཱུཔཱསྱཱཿ ས྄ཝ ཝརྱྱཿ སཾཡཏཻརྱཱཏྨཝདྷི། ཏཱཡཾཡཱཿ པཱུཛྱཡཱནཱཿ ། ཏུཥྚེཥྭེཏེཥྭཝྱཡཿ དགྡྷཔཱཔསྟྱཀྟྭཱ དེཧཾ སིདྡྷིམིཥྚཱཾལླབྷེཏ ॥ ཀྲ ॥

राजा भीरुर्ब्राह्मणः सर्व्वभक्षो वैश्योऽनीहावान् हीनवर्ण्णोऽलसश्च ।
विद्वानशीलो वृत्तहीनः कुलीनः[1] सत्याद् भ्रष्टो ब्राह्मणः स्त्री च दुष्टा ॥ ६७ ॥

हन प्व (विद्यते) **मङ्के** (अधुना) **क्रमन्य** (तत्क्रमः) । **रतु** (राजा) **ल्विल्वि** (भीरुः) । **ब्राह्मण** (ब्राह्मणः) **सर्व्वभक्ष** (सर्वभक्षः) । **वैश्य** (वैश्यः) **निरुत्साह** (निरुत्साहः) **रिं क्रयविक्रयादि कर्म्म** (क्रयविक्रयादिकर्मसु) । **शूद्र** (शूद्रः) **अलूमॅः**[2] (अलसः) **सेवक** (सेवने) **रिं**[3] **सं त्रिवर्ण्ण** (त्रिवर्णस्य) । **पण्डित** (पण्डितः) **दुश्शील** (दुश्शीलः) । **सुजन्म** (सुजन्मा) **अनसर्** (चलितः) **रिं**[4] **मर्य्यादान्य** (स्वमर्यादायाः) ।[4] **ब्राह्मण** (ब्राह्मणः) **तन्सत्य** (असत्यः) । **स्त्री** (स्त्री) **दुष्ट** (दुष्टा) **दुश्शीला**[5] (दुश्शीला) ॥

A cowardly monarch, an omnivorous brāhmaṇa, a non-aspiring vaiśya, a lazy śūdra, a depraved man of learning, a man of high birth without high conduct, a brāhmaṇa fallen from truth, a woman gone astray.

MBh.12.279.24. a) For राजा भीः Poona reads भीरू राजन्यः.

c) For विद्वानशीलो Poona reads विद्वांश्चाशीलो.

१. छ नास्ति । २. च—-लूमॉः, ज— -लूमॅः । ३. च ज—रि । ४. क—रि । ५. छ नास्ति । ६. ग—दुश्शिल ॥ हन प्व मङ्के क्रमन्य ॥

ꣳꣃ ꣇ꣁ꣆ꣀꣀ ꣄ꣅꣁꣅꣀꣀ ꣆ꣁ꣇꣆꣇ꣁ꣇ꣂꣀꣂ ꣄꣆꣆ꣀ ꣆ꣁ꣇ꣀ꣇ꣁ

Straightforwardness, kindness, restraint, control over one's senses—these, according to Manu, are the virtues to be cultivated in common by all the four varṇas.

१. प-साधारण-अॅन् ।
२. क—स ।
३. क—°स, ग—नृसं° ।
४. क—°शस, ग—°संश, च—°सऽश, ज—°स ।
५. ग—सात्मासुकमर ।
६. म-√पुहर ।
७. √तङ्गः-°उम्°-अन्-अ ।
८. √हृत्-°उम्°-अ ।

꣑꣡ꣻꣳꣳꣴ ꣇ꣻꣵꣻꣴꣻ꣇ꣻ ꣑ꣻꣵꣻꣳꣻꣴꣻ ꣑ꣻꣳꣻꣴꣻꣵꣻ ꣑ꣻꣳꣻꣴꣻꣵꣻ ꣑ꣻꣳꣻꣴꣻꣵ

कुनं (अथ) इकं (एतद्) सि तन्नृशंस्य (आनृशंस्यं)। य इक (तद्) मुख्य (मुख्यं) निं धर्म्म (धर्माणां)। यप्वन् (या) सि क्लन् (क्षमा)। प्रसिद्ध (परमा) निं कशक्तिन्[2] इक (शक्तीनां सा)। इक (यद्) ब्रुः त (ज्ञानं) अमवावक्त[3] (स्ववृत्तस्य)। मेङॅत[4] रि (जानीध्वं) सववन्य (संपूर्णस्य वृत्तस्य)। डुनिवेः (प्रथमं) ब्रुः त (ज्ञानं) रिं आत्मतत्त्व (आत्मतत्त्वानां)। य इक (सः) परमार्थ (अर्थः) रहस्यज्ञान (रहस्यज्ञानस्य) डरन्य (नाम)। कुनं (परं) वस्तु (वस्तु) निं व्रत (व्रतानां) डरन्य (नाम)। सि सत्य जुग (सत्यमेव) ॥

Kindness is the highest law. Forgiveness is the greatest strength. Knowledge of self is the supreme science. The vow of truth is the noblest vow.

MBh.3.203.41, 12.316. 12abc. a) Only our best lontar क has आनृशंस्यं, others read अ° (=K2 Dc2 D4 in 3.203.41, and G3 in 12.316.12). d) Our सत्यव्रतं परं व्रतं appears as सत्यं व्रतं परं व्रतं in Dc D4.6 G3. Poona constituted text reads परं सत्यव्रतं व्रतम्. All our lontars read व्रतम् with ब्.

१. ग—तलं, छ—तली।
२. क-√शक्ति-न्।
३. अ-√वव+अवक्-त। क च छ—मवा°, ज—मववक्त।
४. √इङॅत्।

ꦲꦤꦸꦱꦁꦱꦏꦂꦩꦤ꧀ ꦏꦸꦥꦫꦩꦁ ꦕ ꦮꦣ꧀ꦗꦁꦠꦶ ꦲꦤꦸꦱꦁꦱꦏꦂꦩꦤ꧀ ।
ꦲꦤꦸꦱꦁꦱꦏꦂꦩꦤ꧀ꦱꦶꦤꦶꦁ ꦮꦣ꧀ꦗꦁꦠꦶ ꦤꦫꦏꦥꦢꦩ꧀ ॥ ७२ ॥

निहन् (एषः) हल (दोषः) निं नृशंस (नृशंसस्य)। तन् (न) किनोनॅङन्[2] (काम्यते) जुग यन् (यद्यपि) हन (विद्यते) रिं रात् (जगति)। देंनि व्वं (मनुष्यैः) अधम (अधमैः) तुवि (अपि)। तन् (न) किनह्यनन्[3] (काम्यते) इक (सः)। कदि क्रम (यथा क्रमः) निकं[4] व्वं (मनुष्याणां) सुमिङ्गहि[5] वि (ये वर्जयन्ति कण्टकान्)। सुमुर् माति (शुष्कं कूपं)। अपुय् (अग्निं) कुनॅं[6] (च)। मङ्कन (एवं) तिकं[7] (वृत्तं) सर्व्वजनन् (सर्वेषां जनानां ये) तुमिङ्गलकॅन्[8] (वर्जयन्ति) इकं व्वं नृशंस (नृशंसजनान्) ॥

ꦏꦟ꧀ꦛꦏꦤ꧀ ꦏꦸꦥꦩꦒ꧀ꦒꦶꦁ ꦕ ꦮꦗ꧀ꦗꦾꦤ꧀ꦠꦶ ꦲꦾ ꦥꦼꦭꦺꦴꦪꦤ꧀ꦛꦶ ꦲꦾꦲ ꦲꦤꦂ ।
ꦲꦾꦲ ꦏꦸꦛꦶꦲꦭꦺꦴꦏꦺꦴꦏꦶꦁ ꦥꦼꦭꦺꦴꦪꦤ꧀ꦛꦶ ꦲꦤꦂꦲꦾꦭꦶ ॥ ७३ ॥

ꦲꦶꦥꦲꦶ ꦲꦾꦲ ꦶꦁ ꦏꦸꦛꦺꦴꦪ ।
ꦲꦾꦶ ꦲꦶꦤꦂꦱꦺꦴꦤꦶꦂꦤꦶ ꦠꦸꦂ ꦲꦾꦶ ꦲꦾꦲ ꦶꦁ ꦤꦂ ꦲꦾꦶ ।
ꦤꦸꦲꦶ ꦥꦼ ꦲꦾꦲꦾꦺꦴ ꦲꦾꦶ ꦥꦼ ꦲꦾꦶ ꦲꦾꦲ ꦶꦁ ꦤꦂ ꦲꦾꦶ ।
ꦲꦾꦺꦴ ꦲꦾꦲꦶ ꦲꦾꦶ ꦲꦶꦤꦲꦾꦺꦴꦏꦲꦶ ꦠꦸꦂ ꦲꦾꦶ ꦲꦾꦲ ꦶꦁ ꦤꦂ ꦲꦾꦶ ॥

कण्टकान् कूपमग्निं च वर्ज्जयन्ति सदा नराः।
तथा नृशंसकर्म्माणं वर्ज्जयन्ति नराधमम्[1] ॥ ७३ ॥

निहन् (एषः) हल (दोषः) निं नृशंस (नृशंसस्य)। तन् (न) किनोनॅङन्[2] (काम्यते) जुग यन् (यद्यपि) हन (विद्यते) रिं रात् (जगति)। देंनि व्वं (मनुष्यैः) अधम (अधमैः) तुवि (अपि)। तन् (न) किनह्यनन्[3] (काम्यते) इक (सः)। कदि क्रम (यथा क्रमः) निकं[4] व्वं (मनुष्याणां) सुमिङ्गहि[5] वि (ये वर्जयन्ति कण्टकान्)। सुमुर् माति (शुष्कं कूपं)। अपुय् (अग्निं) कुनॅं[6] (च)। मङ्कन (एवं) तिकं[7] (वृत्तं) सर्व्वजनन् (सर्वेषां जनानां ये) तुमिङ्गलकॅन्[8] (वर्जयन्ति) इकं व्वं नृशंस (नृशंसजनान्) ॥

Men always avoid thorns, dry wells, fire, men of vile activity and the depraved ones.

MBh.12.158.2. b) For सदा Poona यथा (v.l. बुधा in M).
d) Lontars point to नराधमाः. Poona reads नरा नरम् (v.l. नराधिप in K2 D1, नराधिपं in K4, तदा नरं in K5, सदा नरं in T2 G1).

१. क ख ग च छ ज—°धमः।
२. क-°इन्°-√उनॅं-अन्। क—किनोन°।
३. क-°इन्°-√ह्यन्-अन्।
४. च छ—निं।
५. √सिङ्गः-°उम्°-इ। क ज—°हिं।
६. क—कुनं।
७. ग—इकं, छ—हिकं।
८. √तिङ्गल्-°उम्°-अकॅन्। क—तुमिङ्ग°।

ꦲꦤꦸꦱꦁꦱꦏꦂꦩꦤ꧀ ꦏꦸꦥꦫꦩꦁ ꦕ ꦮꦣ꧀ꦗꦁꦠꦶ ꦲꦤꦸꦱꦁꦱꦏꦂꦩꦤ꧀ꦱꦶꦤꦶꦁ ।
ꦲꦤꦸꦱꦁꦱꦏꦂꦩꦤ꧀ꦱꦶꦤꦶꦁ ꦮꦣ꧀ꦗꦁꦠꦶ ꦤꦫꦏꦥꦢꦩ꧀ ॥ ७२ ॥

ꦲꦶꦥꦲꦶ ꦲꦾꦲ ꦶꦁ ꦏꦸꦛꦺꦴꦪ ।
ꦲꦾꦶ ꦲꦶꦤꦂꦱꦺꦴꦤꦶꦂꦤꦶ ꦠꦸꦂ ꦲꦾꦶ ꦲꦾꦲ ꦶꦁ ꦤꦂ ꦲꦾꦶ ।
ꦤꦸꦲꦶ ꦥꦼ ꦲꦾꦲꦾꦺꦴ ꦲꦾꦶ ꦥꦼ ꦲꦾꦶ ꦲꦾꦲ ꦶꦁ ꦤꦂ ꦲꦾꦶ ।
ꦲꦾꦺꦴ ꦲꦾꦲꦶ ꦲꦾꦶ ꦲꦶꦤꦲꦾꦺꦴꦏꦲꦶ ꦠꦸꦂ ꦲꦾꦶ ꦲꦾꦲ ꦶꦁ ꦤꦂ ꦲꦾꦶ ॥

दानाद्दमो विशिष्टो हि दानमुन्नतिकारणम्।
दाता कुप्यति नो दान्तस्तस्माद्दानात् परो दमः ॥ ७४ ॥

निहन् (एतद्) कोत्तमन्[1] (उत्तमत्वं) इं दम (दमस्य)। दम (दमः) डरनिं[2] (नाम) कोपशमन्[3] (उपशमस्य)। मकहेतु (हेतुः) मेङॅत्[4] (ज्ञानस्य)। ब्रुःत (तव ज्ञानं) मितुतुरि (उपदेशः) मनःत (तव मनसः)। यतिक (अथ सः) लूविः (वरः) सङ्कॅं[5] दान (दानात्)। इकं[6] (तद्) दान (दानं) डरन्य (नाम)। कीर्त्ति (कीर्त्तिः) लवन् (च) उच्चपद (उच्चपदं च)। फल निक (तत्फलं)। न्दान् (परं) सोर् (अवरं) इक (तद्) देंनि दम (दमात्)। अपन् (अथ) इक (यः) सं दाता (दाता)। ददि (भवति) सिर (सः) तन् पकदृब्यं[7] दम (अदमवान्)। कतमन्[8] (प्रवेश्यते) क्रोधादि (क्रोधादिभिः)। कुनं (परं) सं (यः) मकदृब्यं दम (दमवान्)। नियतन्य[9] (नियतं) तन् (न) विपथ (विपथः) सिर (सः) अपन्

अतुतुर् (उपदेशात्) । मतंन्यन् (तत्कारणात्) लूविः (वरः) तं (सः) दम (दमः) सङ्कें दान (दानात्) ॥

Restraint is superior to alms-giving. Alms-giving makes a man proud. He becomes angry, but not so a man of restraint. Hence the superiority.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.75.14cd 15ab. a) For हि several mss. वै.

b) There are many variants: इति, ददत्, ददन्, दत्त्वा for दानं. केचिद् (or किंचिद्) विजानते (or द्विजातये) for उन्नतिकारणम्.

१. क-√उत्तम-अॅन् ।
२. ख—ङरन्य ।
३. क-√उपशम-अॅन् ।
४. म-√इङॅत् । क ग ज—इ°, च छ—हि° ।
५. छ—सङ्के ।
६. क—इक ।
७. तन् म-क-दृश्य-ङ ।
८. क-√तम-अॅन् ।
९. क—नियत ।

ꠇꠛꠑꠞꠑꠛꠣꠀꠞꠀꠇꠣꠉꠞꠣ ꠢꠀ ꠛꠣꠑꠞ ꠇꠞꠣꠉꠞꠀꠢꠣꠑꠞ ।
ꠑ ꠛꠣꠇꠣꠞ ꠇꠢ ꠑꠞꠛꠣꠑꠞꠣ ꠑ ꠑꠞꠉꠞꠣꠉꠞꠛꠣꠢꠣꠑꠞ ॥ ७४ ॥

ꠢꠞꠣꠑ ꠣ ꠞꠣꠇꠣ । ꠣꠑ ꠇꠞꠣ ꠐꠞꠑꠛꠣꠉꠞ ꠢꠀꠑ ꠢꠞꠣꠑꠞꠣꠑ ꠑꠞꠣꠑ । ꠇꠞꠣ ꠑ ꠢꠞꠑꠛꠣꠉꠞ ꠞꠣꠑ । ꠇꠞꠣ ꠑ ꠞꠑꠞꠣꠉꠞꠀꠢ ꠞꠑꠞ । ꠑ ꠢꠀꠞꠣꠑ ꠞꠑꠞ ꠇꠣ

इन्द्रियाण्येव तत् सर्व्वं यत् स्वर्गनरकावुभौ ।
निगृहीतनिस्सृष्टानि[1] स्वर्गाय नरकाय च ॥ ७७ ॥

न्यं (अथ) **पाजर** (उपदेशः) **वनेः** (अन्यः) । **इन्द्रिय** (इन्द्रियाणि) **इकं** (एतानि) **सिनङ्गः**[2] (मन्यन्ते) **स्वर्गनरक** (स्वर्गनरकौ) ।[3] **क्रमन्य** (तत्क्रमः) । **यन्** (यदा) **कवश** (शक्तः) **कहृतन्य**[4] (तन्निग्रहे) । **य इक** (सः) **साक्षात्** (साक्षात्) **स्वर्ग** (स्वर्गः) **डरन्य** (नाम) । **यत्वन्** (परं) **तन्** (न) **कवश** (शक्तः) **कहृतन्य**[4] (तन्निग्रहे) । **साक्षात्** (साक्षात्) **नरक इक** (नरकोऽसौ) ॥

Heaven and hell are our own senses. When we control them it is hell.

MBh.3.202.17. c) For निस्सृष्टानि Poona reads विसृष्टानि (without v.l.)

१. क च छ—°निसृ°, ख ग छ—°निसृष्ट° । २. च छ—°ङ्गः । ३. छ नास्ति । ४. √हृत् । ५. ज—कृत्य ।

जीवितं साधुवृत्तं च योगक्षेमं बलं यशः ।
धर्म्ममर्थं च पुष्णाति नृणामिन्द्रियनिग्रहः ॥ ७८ ॥

फल (फलं) **निं**[1] [2]**कहृतन्** (निग्रहस्य) **इं**[2] **इन्द्रिय** (इन्द्रियाणां) ।[3] **निहन्** (एवं) ।[4] **कदीर्घायुषन्**[5] (दीर्घायुष्यं) । **उलः रहयु** (साधुवृत्तं) । **पगॅः** (स्थैर्यं) **निं**[6] **योग** (योगस्य) । **कशक्तिन्**[7] (शक्तिः) ।[4] **यश** (यशः) । **धर्म्म** (धर्मः) । **अर्थ** (अर्थः) । **यतिक** (इत्येतानि) **कत्मु** (प्राप्यन्ते) **रिं**[7] **कवशन्** (निग्रहेण) **इं**[8] **इन्द्रिय** (इन्द्रियाणां) ॥

Life, good behaviour, security, power, fame, dharma and prosperity are sustained and nourished by restraining the senses.

१. क—नि । निनिं । २-२. क—कहृतनि, ख—कहृत- ३. क ख नास्ति । ४. छ नास्ति । ५. क-दीर्घायुष-अॅन् ।

६: ख—रिं । ८. च—रिं । ९: क—इ ।
७. क-√शक्ति-अॅन् ।

मनसा त्रिविधं चैव वाचा चैव चतुर्विधम् ।
कायेन त्रिविधं चापि दशकर्म्मपथांश्चरेत् ॥ ७९ ॥

हन (विद्यन्ते) **कर्म्मपथ** (कर्मपथाः) **डरन्य** (नाम) । **कहृतन्** (निग्रहः) **इं**[1] **इन्द्रिय** (इन्द्रियाणां) । **सपुलुः** (दश) **क्वेःन्य** (तद्विधान्) । **उलहक्न** (चरेत्) ।[2] **क्रमन्य** (तत्क्रमः) । **प्रवृत्यन्** (प्रवृत्तिः) **इं मनः** (मनसः) **सकऋं** (अधुना) । **त्लु** (त्रयः) **क्वेःन्य** (तद्विधाः) । **उलहन्** (वृत्तानि) **इं**[1] **वाक्** (वाचः) । **पात्** (चत्वारि) । **प्रवृत्यन्** (प्रवृत्तयः) **इं काय** (कायस्य) ।[3] **त्लु** (तिस्रः) ।[4] **पिण्ड** (पिण्डं) **सपुलुः** (दश) । **प्रवृत्यन्** (प्रवृत्तयः) **इं काय**[3] (काय-) ।[2] **वाक्** (वाक्-) ।[2] **मनः** (मनसां) ।[2] **केङॅत**[5] (उपधार्यन्तां) ॥

There are ten roads of action—three of mind, four of speech and three of body.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.13.2. The order of pādas in MBh. mss. in as follows:
कायेन त्रिविधं कर्म वाचा चापि चतुर्विधम् । मनसा त्रिविधं चैव दश कर्मपथांस्त्यजेत् ॥
The variants to the above are:
a) चैव for कर्म.
b) Only a few mss. वाचा चैव, some others वाचापि च.
c) Only a few mss. चापि.
d) Some mss. शुभ for दश.
Some mss. धर्म for कर्म.
Some mss. फलं चरेत्, पथं चरेत् for पथांश्चरेत्.

१. क—इ । २. छ नास्ति । ३-३. ग नास्ति । ४. क छ नास्ति । ५. क-√इङॅत्-अ ।

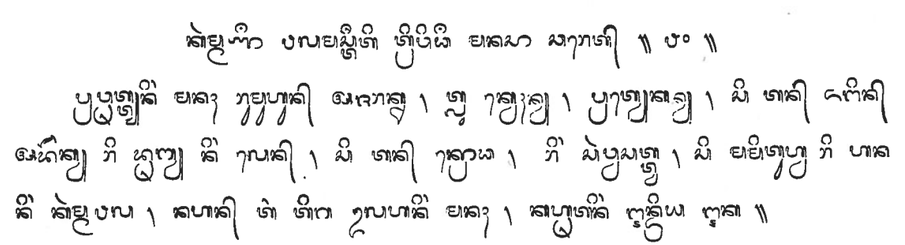

अनभिध्यां परस्वेषु सर्व्वसत्त्वेषु चारुषम् ? ।
कर्म्मणां फलमस्तीति त्रिविधं मनसा चरेत् ॥ ८० ॥

प्रवृत्यन् (प्रवृत्तिक्षेत्रं) **इं मनः** (मनसः) **रुमुहुन्**[1] (प्रथमं) **अजरकन** (उपदिशामि) । **त्लु** (त्रयः) **क्वेःन्य** (तद्विधाः) । **प्रत्येकन्य** (तेषां प्रत्येकं) । **सि तन् एङिन्**[2] (अकामः) **अदॅङ्कुच**[3] (अलोभः) **रि दृब्य**[4] (द्रव्येषु) **निं लेन्** (परेषां) । **सि तन् क्रोध** (अक्रोधः) । **रिं सर्व्वसत्त्व** (सर्वसत्त्वेषु) । **सि ममितुह्व** (विश्वासः) **रि हन** (भावे) **निं कर्म्मफल**[5] (कर्मफलानां) । **नहन्** (इति) **तं** (एतानि) **तिग** (त्रीणि) **उलहन्** (प्रवृत्तिक्षेत्राणि) **इं मनः** (मनसः) । **कहुतन्** (निग्रहः) **इं इन्द्रिय** (इन्द्रियाणां) **इक** (सः) ॥

One must cultivate three attitudes—no desire for other's goods, kindliness to all creatures and a robust faith in the fructification of deeds.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.13.5. a) Most mss. अनभिध्या.
b) All mss. सौहृदं for चारुषम् (?).
d) Some mss. स्मरेत् for चरेत्.
१. √रुहुन्-°उम्° ।
२. अ-√इङिन् ।
३. अ-√दॅङ्कु-अ ।
४. ग—दृवे ।
५. ग—धर्म्मफला ।

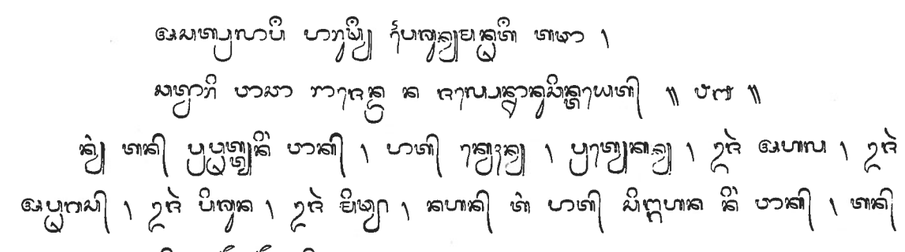

असत्प्रलापं पारुष्यं पैशुन्यमनृतं तथा ।
चत्वारि वाचा राजेन्द्र न जल्पेन्नानुचिन्तयेत् ॥ ८१ ॥

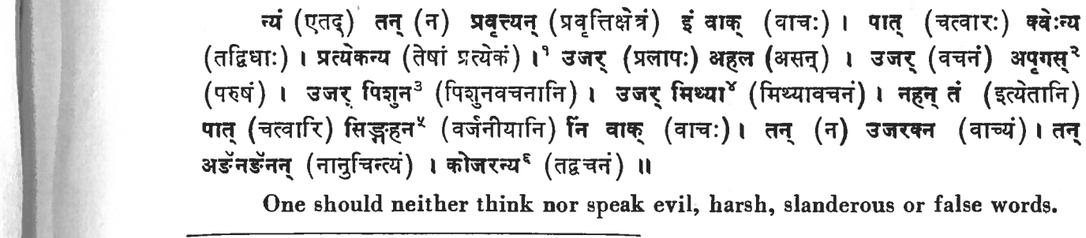

न्यं (एतद्) **तन्** (न) **प्रवृत्यन्** (प्रवृत्तिक्षेत्रं) **इं वाक्** (वाचः) । **पात्** (चत्वारः) **क्वेःन्य** (तद्विधाः) । **प्रत्येकन्य** (तेषां प्रत्येकं) ।[1] **उजर्** (प्रलापः) **अहल** (असन्) । **उजर्** (वचनं) **अपुगस्**[2] (परुषं) । **उजर् पिशुन**[3] (पिशुनवचनानि) । **उजर् मिथ्या**[4] (मिथ्यावचनं) । **नहन् तं** (इत्येतानि) **पात्** (चत्वारि) **सिङ्गहन**[5] (वर्जनीयानि) **निं वाक्** (वाचः) । **तन्** (न) **उजरक्न** (वाच्यं) । **तन् अङॅनङॅनन्** (नानुचिन्त्यं) । **कोजरन्य**[6] (तद्वचनं) ॥

One should neither think nor speak evil, harsh, slanderous or false words.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.13.4. c) Some mss. एतानि for चत्वारि.
d) Some mss. कुर्यात् or जल्पन् for जल्पेत्. Some mss. नापि for नानु°.
१. छ नास्ति ।
२. ग छ—अमृगस् ।
३. क—मित्य ।
४. क—पिसुन, च छ ज—मित्यं ।
५. ख—सिनिङ्गहन, ग—सिनङ्गहन, ज—सिङ्कुहन ।
६. क-√उजर्-अॅन्-न्य ।

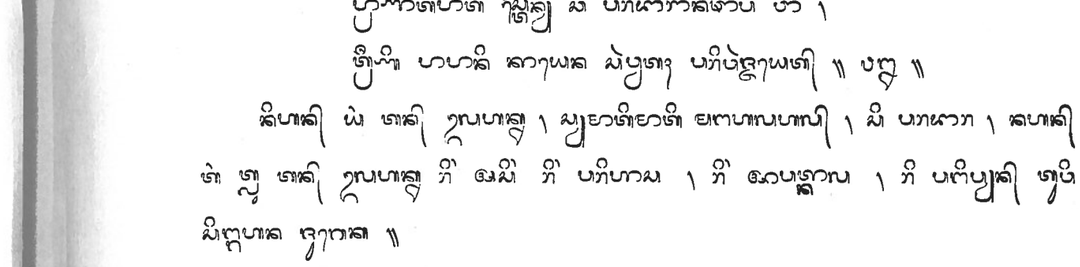

प्राणातिपातं स्तैन्यं च परदारानथापि[1] **वा ।**
त्रीणि पापानि कायेन सर्व्वतः परिवर्ज्जयेत् ॥ ८२ ॥

निहन् यं (एतद्) **तन्** (न) **उलहक्न** (कार्यं) । **स्यमातिमाति**[2] (मारणं) **मङहलहल्** (स्तैन्यं) । **सि परदार** (परदारत्वं) । **नहन्** (इति) **तं**[3] (एतानि) **त्लु** (त्रीणि) **तन्** (न) **उलहक्न** (कार्याणि) **रिं अंसि** (सर्वथा) **रिं परिहास** (परिहासे) । **रिं आपत्काल** (आपत्काले) । **रि**[4] **पडिप्यन्**[5] (स्वप्ने) **तुवि** (अपि) **सिङ्गहन** (परिवर्ज्येरन्) **जुगेक** (एव तानि) ॥

Murder, theft and adultery—one must altogether avoid these three bodily sins.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.13.3. a) Some mss. lontars. b) Some mss. परदारं support °तिपातः of the (as in our lontars) or पारदार्यं for परदारान्. A few mss. परदारा- for the whole

pāda.

d) Some mss. नित्यशः for सर्व्वतः.

१. क ज—°धरमवापि, ख—°धारमवापि, ग च—°दार-मवापि, छ—°डारमवापि । २. √पाति । ३. ज नास्ति। ४. ख छ—रिं। ५. प-ङ्-√इपि-अन् ।

𑰀𑰢𑰸𑰬 𑰁𑰀𑰬 𑰢𑰬𑰬 𑰬𑰀𑰫𑰀𑰢𑰸𑰬𑰽 𑰀𑰽𑰢𑰬𑰢𑰸𑰬 ।

𑰢𑰸𑰢𑰬𑰢𑰬𑰫𑰬𑰢𑰸𑰬𑰽𑰀 𑰢𑰬𑰬𑰢𑰸𑰬 𑰀𑰫𑰸𑰢𑰸𑰬𑰢𑰸𑰬𑰢𑰸𑰬 ॥ ८२ ॥

कायेन मनसा वाचा यदभीक्ष्णं निषेव्यते ।
तदेवापहरत्येनं तस्मात् कल्याणमाचरेत् ॥ ८३ ॥

अपन् (यतः) **इकं** (यद्) **किनतह्वन्**[1] (निषेव्यते) **इकं व्वं** (पुरुषेण) । **कोलहन्य**[2] (तद्धृतं) । **काङॅनङॅनन्य** (तच्चिन्तनं) । **कोचपन्य** (तद्वचनं) । **य जुग** (एतान्येव) **ब्वत्** (भृशं) **उमलप्**[3] (अपहरन्ति) **इकं व्वं** (पुरुषं) । **जनॅक्** (कल्याणं) **कतह्वन्** (आचरेत्) **इरिक**[4] **विः** (एव) ।[5] **मतंन्यन्** (तत्कारणात्) **इकं** (यद्) **हयु** (धर्मः) **अतिक** (तद्) **ङभ्यासन्** (अभ्यस्येत्) । **रिं काय** (काय-) ।[6] **वाक्** (वाक्-) ।[6] **मनः** (मनस्सु) ॥

Whatever one does with body, mind and speech, that carries him along. Hence one should do only that which is beneficial.

MBh.5.39.42. a) For कायेन Poona has कर्मणा (without v.l.). b) For निषेव्यते Poona has निषेवते (without v.l.).

१. क-°इन्°-√तहु-अन् । २. क-√उलः-अन्-न्य । ३. उम्-√अलप् । ४. च छ—इका । ५. क नास्ति । ६. छ नास्ति ।

𑰢𑰬𑰀 𑰀𑰬𑰢𑰸𑰬𑰽 𑰀𑰢𑰸𑰬 𑰀 𑰬𑰸𑰢𑰸𑰬𑰢 𑰀𑰢𑰸𑰬𑰢𑰸𑰬 𑰁𑰀𑰢 ।

𑰀𑰀𑰸𑰬 𑰢𑰸𑰬𑰸𑰬𑰀𑰀𑰽 𑰀𑰢 𑰁𑰀𑰢 𑰀𑰸𑰬𑰬𑰸𑰬𑰢𑰸𑰬𑰢 ॥ ७० ॥

𑰬𑰸𑰬𑰸𑰬𑰢𑰸𑰬 𑰬𑰸𑰬𑰸𑰬𑰢𑰸𑰬 । 𑰀𑰀 𑰬𑰸𑰬𑰸𑰬𑰢𑰸𑰬 । 𑰢𑰬𑰀 । 𑰁𑰀𑰢 । 𑰢𑰬𑰢 𑰬 𑰁𑰢𑰸𑰬𑰢𑰸𑰬 ।

𑰀𑰀𑰸𑰬 𑰀𑰸𑰬𑰸𑰬𑰀 𑰀𑰸𑰬𑰢 𑰢𑰬𑰢 𑰢𑰬𑰀 𑰀𑰸𑰬𑰢𑰸𑰬𑰢 ।

𑰸𑰬𑰢𑰸𑰬𑰢𑰸𑰬𑰢𑰸𑰬 𑰀𑰸𑰬𑰢𑰸𑰬𑰢 𑰬𑰸𑰬𑰢𑰸𑰬𑰢 ॥ ८४ ॥

वाचि कर्म्मणि चित्ते च दुर्ल्लभः सगुणो जनः ।
यस्य त्वेवंविधं कार्यं स जनः सर्व्वदुर्ल्लभः ॥ ८४ ॥

हुवुस्न्यन् (तदन्तः) **दुर्ल्लभ** (दुर्लभः) **इकं** (यः) **सगुण** (सगुणः) । **रिं काय** (काय-) । **वाक्** (वाङ्-) ।[1] **मनः** (-मनस्सु) । **हन** (विद्यते) **व्व** (चेत्) **माङ्कन**[2] (?) । **सिर** (सः) **व्कस्** (सीमा) **नि दुर्ल्लभ** (दुर्लभत्वस्य) । **तन्** (न) **माङ्कन्य**[3] (?) **जुग** (हि) **सिरन्**[4] (सः) **पिनकेवॅः**[5] (दुर्लभः कृतः) ॥

Rare is the person who is virtuous in speech, action and mind.

१. छ नास्ति । २. क—मक, ख ग ज—मङ्कॅन, च छ—मङ्कन । ३. क—मकेन्य, ख ज—मङ्कॅन्य, ग—मङ्कॅन्या । ४. क—सिरान, ख ग—सिरान् । ५. पिनक-√इवॅः ।

𑰀𑰢𑰸𑰬 𑰁𑰸𑰬𑰸𑰬𑰀 𑰀𑰸𑰬𑰢 𑰢𑰬𑰢 𑰢𑰬𑰀 𑰀𑰸𑰬𑰢𑰸𑰬𑰢 ।

𑰸𑰬𑰀𑰢 𑰢𑰬𑰢𑰸𑰬𑰢 𑰢𑰸𑰬𑰢𑰸𑰬𑰢 𑰢𑰬𑰢𑰸𑰬𑰢 ॥ ८५ ॥

मनसा निश्चयं कृत्वा ततो वाचा विधीयते ।
क्रियते कर्म्मणा पश्चात् प्रधानं वै मनस्ततः[1] **॥ ८५ ॥**

कुनं (अथ) **संक्षेपन्य** (तत्संक्षेपः) । **मनः** (मनः) **निमित्त** (निमित्तं) **निं**[2] **निश्चयज्ञान** (निश्चयज्ञानस्य) । [3]**ददि** (भवति) **व्वं**[4] **निश्चयज्ञान** (निश्चयज्ञानं) । [4]**लुम्कस्** (आरभते) **तं** (अथ) [4]**ओजर्**[3] (वचनं) । **लुम्कस्**[5] (आरभते) **तं**[6] (अथ) **मप्रवृत्ति** (प्रवृत्तिः) । **मतंन्यन्** (तत्कारणात्) **मनः** (मनः) **ङरनिक** (उच्यते) **प्रधानन्** (प्रधानं) **मङ्कन** (इत्येवं) ॥

Mind makes the decision. Speech follows it. Lastly it is rendered into deeds. Thus the mind is the chief.

MBh.3.278.27. b) विधीयते is supported by Dc Dn2.n3 D2, other Poona mss. अभिधीयते. d) For वै Poona reads मे (without v.l.).

१. क—मनस्तता, ख ज—मनस्तथा, ग च छ—मनस्तथ । २. च छ नास्ति । ३-३. च छ त्रुटितम् । ४. क—प्व, ख—व्वं ।

५-५. क ज नास्ति । ६. √लॅकस्-°उम्° । ७. ग—त ।

ꣳꣳꣳ

Poona 12.299.16a मनसि न्या । ज—सुमहयें, छ—सुमहयै।

व्याकुले चक्षुः.

१. ख—निकं । ४. ग—रि । ७. क ख ग ज—मुलत य ।
२. छ नास्ति । ५. क—नि । ८. ख नास्ति ।
३. ख ग ज—न्य, च छ— ६. √सहाय-°उमृ°-इं । क— ९. ख ग च छ ज—ऋडः ।
सुमहयं, ख—सुमहाये, च १०. ख—इडन्यं ।

ศึษฺยาสฺยาวาจฺยเทศสฺย กฺลินฺนนาฑีวฺรณสฺย จ ।
อเภเทऽปิ มโนเภทาชฺชนะ ปฺรายेण วจฺยเต ॥ ๘๙ ॥

निहन् (एतद्) मर (अधुना) केङॅतन्त (उपधार्यतां) । हन (विद्यते) य अवयव (अवयवः) निं[1] स्त्री (स्त्रियाः) । तन् (न) योग्य (योग्यः) वुवुसॅन् (वक्तुं) प्रदेशन्य (तत्प्रदेशः) । रिनहस्य[2] (गोपनीयः) विः (हि) ।[3] म्वं (च) हन (विद्यते) त (अथ) कनि (व्रणं) अत्लूस् (क्लिन्नं) हडुरुवक्[4] (?) । इक (अथ) तं (तद्) रिनहस्यन्यं[5] (रहस्यभूतं) स्त्री (स्त्रियाः) ।[6] लवन् (सह) इकं कनि[7] (व्रणेन) । न्ध (कुत्र भवेत्) पहि (भेदः) निक (तस्य) ।[8] यन् (यदि) इङॅतिडॅतॅन् (विचार्यते) । न्दान् (अथ) कबञ्चन (वञ्चितः) जुगं[9] (हि) व्वं (जनः) दे निक (तेन) । सुमङ्गः (चिन्तयति) य (एतद्) दुद्द (भिन्नं) ।[10] मकहेतु (हेतुर्भवति) विकल्प (विकल्पः) निं मनः (मनसः) । हिङन्यन्[11] (इति) मनः (मनः) इकं प्रधान (प्रधानं) ङरन्य (नाम) ॥

There is no difference between the feminine private organ and a festering wet wound. It is the male's mind that makes the difference and takes him astray.

१. क—नि । ३. क ख ज नास्ति । ५. क—°निं ।
२. √रहस्य-°इन्° । ४. क ज—अङुरुवॅक् । ६. क ग च छ ज नास्ति ।

७. ज—कनिन् । ९. च छ—जुग । ११. ख—हीङन्यं । च—हिङनन् ।
८. ख नास्ति । १०. च नास्ति ।

ลาเลตฺยุทฺวิเชते โลโก วกฺตฺราสว อิติ สฺปฺฤหา ।
ปฺรวจฺยเต เชเนนาตฺมา สंชฺญาศพฺเทः สฺวยंกฺฤเตः ॥ ๙๐ ॥

लवन् वनेः (अन्यच्च) । हन य[1] (विद्यते) मुखासव (मुखासवः) ङरन्य (नाम) । मद्य (मद्यं) ।[2] मतहपन् (चूषितं) तुतुक् (मुखात्) असिलिः (परस्परं) ।[3] मङ्कन (एवं) रक्व (जानीहि) क्रम निक (क्रमं) सं कामी (कामिनः) म्वं (च) कामिनी (कामिन्याः) । यन् (यदि) दॅलॄन् (दृश्येत) ।[4] तन् (न) हन (विद्यते) भेदन्य (तद्भेदः) लवन् इलु (लालायाः) ।[5] य[6] (एतस्मात्) मुखासव (मुखासवात्) । न्दान् (अथ) यन् (यदि) इलु (लाला) पङरन् (अभिधीयते) इं व्वं (पुरुषेण) । एलिक्[7] (जुगुप्सावान्) अजॅजॅब् य (उद्विग्नो भवति) । यप्वन् (परं यदा) मुखासव (मुखासवः) पङरन्य[8] (नामास्य) । हर्ष य (हृष्यति जनः) ।[9] त करिन् (अथातः) उमञ्चन (प्रवञ्चति) अवक्न्य (आत्मानं) । मकसाधन (साधनं कृत्वा) ङरन् (नाम) करिकं व्वं (पुरुषः) । अन् मङ्कन (एवं) । इकं[10] ङरन् (संज्ञा) गवे (कर्म) निकं व्वं इक (पुरुषस्य) । हिङन्यन् (इति) अग्लिस् (बलवद्) इकं मनः (मनः) कलिङनिक (उच्यते) ॥

When it is termed saliva, men recoil. But when it is termed oral wine men crave for it. Men deceive themselves by terms that they have themselves fashioned.

१. छ नास्ति ।
२. ख नास्ति ।
३. ग च छ ज नास्ति ।
४. क नास्ति ।
५. क—य इलु । य ।
६. अ-√इलिक् ।
७. क—ङरन्य, ख—मङ° ।
८. क ख—इक, ख ग च—इका ।

ꠅꠣꠀꠞꠥꠛꠥꠞꠀ ꠣꠤꠀꠋꠥꠟꠥ ꠣꠞꠥꠟꠋꠀ ꠅꠣꠟꠣꠋ ꠇꠥꠛꠣ ।
ꠅꠣꠟꠀꠎꠣꠞ ꠡꠞꠞꠇ ꠞꠥꠞꠥꠎꠞꠥꠋꠣꠋꠟꠥꠋꠣ ꠞꠣꠎꠋ ॥ ꣘꣘ ॥

ꠎꠣꠛꠣꠞꠞꠇ ꠞꠣꠎꠋ । ꠎꠥꠡꠣꠟ ꠎꠥꠞꠞ ꠥꠡꠣ ꠞꠥꠛ । ꠎꠥꠛ ꠎꠥꠣ ꠤꠣꠥꠟꠣ ꠞꠞ ꠟꠥꠞꠥꠞ
ꠥꠡꠞꠣ । ꠞꠥꠡꠞꠞꠥ । ꠣꠤꠣ ꠟꠥꠟ ꠞꠞ ꠥꠡꠥ । ꠎꠥꠛ ꠤꠣꠞꠥꠞ ꠣꠞꠣ ꠅꠣꠣꠋꠣ । ꠅꠣꠣ ꠎꠣꠎꠣꠋ
ꠥꠡꠥ । ꠞꠥꠡꠞꠣ ꠤꠣꠞꠥꠞ ꠣꠞꠣ ꠣꠣꠞ । ꠞꠞꠣꠋꠣ ꠞꠣꠎꠋ ꠣꠣꠞꠣ ꠞꠥꠞꠥꠎꠞꠥꠋꠣꠋꠟꠥꠋꠣ ।

अभिन्नेष्वपि कार्य्येषु भिद्यते मनसः क्रिया ।
अन्यथैव स्तनं पुत्र[1]श्चिन्तयत्यन्यथा पतिः[1] ॥ ९१ ॥

तोनॅन्[2] (द्रष्टव्यं) **वनेः** (अन्यद्) ।[3] **तुङ्गल** (भवेदेवं) **तुवि** (एव) **इकं वस्तु** (वस्तु) । **दुद्दू** (भिन्नः) **जुग** (हि) **आग्रह** (आग्रहः) **निं सव्वंसव्वं**[4] (एकैकपुरुषस्य) **इरिक** (तत्र) । **व्यक्तिन्य** (व्यक्तिरस्य) ।[5] **नां**[6] **सुसु** (स्तनं) **निं इबु** (मातुः) । **दुद्दू** (भिन्ना) **आप्ति** (आप्तिः) **निकं अनक्** (पुत्रस्य) । **अन्** (यदा) **मोनॅं**[7] (कामयते) **इं**[8] **इबु** (मातरं) । **लवन् आप्ति** (आप्त्या) **निकं बप** (पितुः) । **हिङन्यन्** (इति) **मनः** (मनः) **मगवे** (करोति) **भेद** (भेदं) ॥

Even though action does not vary, the mind makes the differentiation. The baby and the husband both suck the breast, but their thoughts are far apart.

१-१. क त्रुटितम् ।
२. √तोन्-अॅन् ।
३. क छ ज नास्ति ।
४. स-व्वं[2] । क—सर्व्वसर्व्व ।
५. छ नास्ति ।
६. क ख—ना ।
७. क ग—मोनं, ख छ—मोनि ।
८. क ख ग—इ, छ नास्ति ।

ꠞꠣꠞꠥꠎꠞꠥꠎꠞꠥꠋꠣꠋꠟꠥꠋꠣꠋꠞꠣꠋꠟꠥꠋꠣꠋꠤꠣꠋꠟꠥꠋꠣꠋꠤꠣꠋꠟꠥꠋꠣꠋꠤ

ꠢꠣꠉꠞꠋꠞꠣꠀꠞꠋ ꠣ ꠢꠣꠉꠞꠋ । ꠇꠞꠣꠑꠋ ꠠꠤꠞ ꠞꠤꠣ ꠢꠣꠢꠤꠞꠋꠑꠋ ꠞꠤꠣꠉꠣꠢꠤꠑꠋ ꠞꠤꠉ ꠉꠣꠢꠤ ।
ꠢꠣꠢꠤꠞꠋꠑꠋ ꠉꠣꠢꠤ ꠢꠣꠢꠇꠞꠋꠉꠞꠋ । ꠢꠣꠞꠣꠞꠋꠑꠋ ꠉꠣꠉꠣ ꠉꠣꠣꠣ ꠓꠤ ꠇꠢꠣꠢꠣꠞꠣꠉꠣ ॥

भावशुद्धिर्मनुष्यस्य विज्ञेया सर्व्वकर्म्मसु[1] ।
अन्यथा चुम्ब्यते कान्ता भावेन दुहितान्यथा ॥ ९३ ॥

लवन् वनेः (अन्यच्च) ।[2] **एङॅत** (स्मर्तव्यं) **जुग** (हि) **कित** (त्वया) । **अन्** (यत्) **शुद्धि निं**[3] **मनः** (मनःशुद्धिः) । **निकं व्वं** (पुरुषस्य) **तिनूत्** (अनुस्रियते) **निं**[3] **प्रवृत्तिन्य** (तत्प्रवृत्तिभिः) । **रिं असि वस्तु** (सर्ववस्तुषु) । **व्यक्तिन्य** (तद्व्यक्तिः) । **नहन् यं बप** (पिता) **हुमऋक्** (चुम्बति) **इ**[4] **स्त्रीन्य** (स्वस्त्रियं) । **सुवः** (अन्यथा) **हिनऋकन्य** (अथ चुम्ब्यते) **त अनकन्य** (स्वबाला) । **न्दान्** (अधुना) **दुदू**[5] (भिन्ना) **जुग** (हि) **आप्तिन्यन्**[6] (तदाप्तिः) **इकानऋकि** (चुम्बने) **इक कलिः** (द्वयोः) । **आप्तिन्यन्** (तदाप्तिः, भावः) **कप्व** (उभयोः) **हर्षान्दॅलन्य** (तद्दर्शने हर्षः) । **हिङन्यन्**[7] (इति) **मनः** (मनः) **कारण** (कारणं) **रिं क्रियाभेद** (क्रियाभेदस्य) ॥

It is the purity of sentiments that matters in all instances. The sentiment in kissing a wife is different from that in kissing a daughter.

Ind. Spr. 4579/2041.
a) मनुष्यैस्तु for मनुष्यस्य.
b) कर्तव्या for विज्ञेया.

२. च छ नास्ति । ३. क—नि । ४. ज—इं । ५. च नास्ति । ६. क—आप्तिन् । ७. ख—इङन्य ।
१. ग च छ—°कामसु ।

ꠢꠤꠞꠋꠑꠋꠞꠣ ꠣꠢꠣꠞꠣꠞꠣ ꠇꠢꠣ ꠉꠣꠞꠣ ꠉꠣꠇꠣꠞꠋ ।
ꠢꠣꠞꠣꠉꠤꠞꠋꠑꠋ ꠉꠣꠇꠣꠞꠋꠑꠋ ꠣꠞꠣꠇꠣꠞꠣꠞꠣ ꠉꠣꠞꠣꠉꠣ ॥ ७३ ॥

ꠢꠣ ꠉꠣꠞꠣꠞꠣ ꠇꠣꠞꠣꠉꠣ । ꠉꠣꠞꠣꠞꠣꠞꠣꠞꠣ ꠣꠞꠣꠞꠣꠞꠣꠞꠣ ꠉꠣꠞꠣꠞꠣꠞꠣꠞꠣ ।
ꠢꠣꠞꠣꠞꠣꠞꠣꠞꠣ ꠉꠣꠞꠣꠞꠣꠞꠣꠞꠣ ꠣꠞꠣꠞꠣꠞꠣꠞꠣ ꠉꠣꠞꠣꠞꠣꠞꠣꠞꠣ ॥

अभिध्यालुः परस्वेषु नेह नामुत्र नन्दति ।
तस्मादभिध्या सन्त्याज्या सर्व्वदाभीप्सता सुखम् ॥ ९४ ॥

हन त मङ्कॅ (विद्यते स्थात्र) **क्रमन्य** (तत्क्रमः) । **एङिन्**[1] (गृध्यालुः) **रि**[2] **दृव्य** (द्रव्येषु) **निं लेन्** (परेषां) । **मदॅङ्कि**[3] (ईर्ष्या) **रि सुखन्य** (तत्सुखेषु) । **इकं व्वं** (पुरुषः) **मङ्कन** (तथा) । **यतिक**

(अथ सः) **पिसनिङुन्** (कथं नु) ।[4] **तॅम्वं**[5] (अश्नुयात्) **सुख** (सुखं) **मङ्कॅ** (इह) ।[6] **रिं परलोक** (परलोके) **तुवि** (च) ।[7] **मतंन्यन्** (तत्कारणात्) **अय्यंकन**[8] (वर्ज्येत) **इक** (तद्) ।[9] **दे सं** (तेन यः) **मह्यून्**[10] (कामयते) **लङ्गॅं** (सर्वदा) **अनॅम्वं**[11] (प्राप्तुं) **सुख** (सुखं) ॥

Greed for other's goods brings joy neither here nor hereafter. People should seek joy by renouncing greed.

१. अ-√इङिन् । २. ज—रिं । ३. क—ददॅङ्कि, ग—मि°, च—मदॉङ्कि । ४. ख ग च ज नास्ति । ५. ख—तॅम्व । ६. क नास्ति । ७. च नास्ति । ८. √अरि । ९. ख च ज नास्ति । १०. क—अह्युन्य, छ—मह्यून । ११. क—आनम्व, ख—अनॅम्व ।

ꠢꠣꠇ ꠢꠣꠇꠣꠞꠣꠞꠣ ꠣꠞꠣꠞꠣ ꠉꠣꠞꠣ ꠉꠤꠞꠣꠞꠣ ꠢꠣꠉꠤꠞꠣꠞꠣ ।
ꠉꠣꠞꠣꠞꠣꠞꠣꠞꠣ ꠢꠤꠞꠣꠞꠣꠞꠣꠞꠣ ꠣꠞꠣꠞꠣꠞꠣꠞꠣ ॥ ७४ ॥

ꠉꠤꠞꠣꠞꠣ ꠉꠣꠞꠣꠇꠣꠢꠣꠞꠣꠞꠣ ꠓꠤ । ꠞꠣꠇ ꠞꠣꠞꠣ ꠇꠣꠞꠣ ꠣꠞꠣ ꠣꠞꠤꠢꠤꠞꠣ । ꠢꠣꠞꠣ ꠞꠣ ꠣꠞꠣꠞꠣ ।
ꠢꠣꠢ ꠞꠣ ꠣꠞꠣꠞꠣ । ꠢꠣꠢ ꠞꠣ ꠢꠣꠢꠣꠢꠣꠢꠣꠞꠣ ꠞꠣꠇ ꠢꠣꠢ ꠢꠣꠞꠣ ।
ꠢꠣꠢ ꠢꠣꠞꠣ ꠢꠣꠞꠣ ꠉꠣꠞꠣ । ꠢꠣꠢ ꠞꠣꠇ ꠞꠣꠞꠣꠞꠣꠞꠣ ॥

सदा समाहितं चित्तं नरो भूतेषु धारयेत् ।
नाभिध्यायेन्न स्पृहयेन्नाबद्धं चिन्तयेदसत् ॥ ९५ ॥

[1]न्यायेकि (एतद् वृत्तं) **कदेयाकनन्**[1] (चर्येत) **इं वं** (नरेण) । **इकं**[2] **बुद्धि** (बुद्धिः) **मासिः** (सकरुणा) **रिं सर्व्वप्राणी** (सर्वप्राणिषु) । **यतिक** (सा) **पगॅहक्न** (धारणीया) । [3]**हृव त** (न भवेद्) **दॅङ्कि** (ईर्ष्यालुः)। **हृव त** (न भवेत्) **इङिन्** (गृध्यालुः) ।[3] **हृव त** (न) **हुमयमयम्** (स्पृहयेत्) **इकं वस्तु** (वस्तुषु) **तन् हन** (अविद्यमानेषु) । **वस्तु** (वस्तूनि) **तन् युक्ति** (अयुक्तानि) **कुनॅं**[4] (च) । **हृव** (न) **इक** (तानि) **इनङॅनङॅन्** (चिन्तयेत्) ॥

One should always hold an equanimous mind towards all creatures. One should neither be greedy nor envious. One should think neither incoherent nor unrealistic thoughts.

MBh.12.208.8. a) For सदा and चित्तं do not appear among Poona variants. b) For नरो Poona reads सदा and for चित्तं, बुद्धया. Our मनो (without v.l.). c) For अभि° Poona has अप° and अव°.

१-१. क-√देय-अकॅन्-अन्। क— न्यदेयनिं। २. ग—इक। ३-३. च छ नास्ति। ४. क—कुनं।

ནིཡཙྪཱཡཙྪ སཾཡཙྪ ཙེནྡྲིཡཱཎི མནསྟཐཱ །
པྲཏིཥེདྷྱེཥྭཝདྱེཥུ དུརྦྷེབྷེཥྭཧིཏེཥུ ཙ ॥ ༩༦ ॥

ཡཏོནྱ ཧྲྀཏེནྱ། ཡནྱཱནི། པཀྵེཧནྱ ཀ པ ཏཱནི། པཱཎྜཱཏྱེ ། ཨཧཾ། ཡཱ། ཧཱཡ པཱཀཱཡ ཡཏྟཱཡཱ པཱཎིཧིཧིལ ། པནྡུ ཏྲཱཔྱེཏྱི། ། པནྡུ ཧྲྀཏྱེཡ ། པནྡུ ཧཱཎཝཀྱཱཎྜེནྱི ཨཔཧཱཎ ཀུརྀ ॥

नियच्छायच्छ संयच्छ चेन्द्रियाणि मनस्तथा ।
प्रतिषेध्येष्ववद्येषु दुर्ल्लभेष्वहितेषु च ॥ ९६ ॥

मतंन्य (अतः) **हृतॅन्** (नियम्यानि) **तल्यन** (आयम्यानि)। **पगॅहक्न** (संयम्यानि) [1]**त प्व**[1] (सर्वाणि) **इकं**[2] **पञ्चेन्द्रिय** (पञ्चेन्द्रियाणि)। **लवन्** (तथा) **मनः** (मनः)। **हय्व** (मा) **विनेः** (अनुज्ञेयं) **मम्बहं** (आचरणं) **हिनिलहिल** (प्रतिषेध्यं)। **वस्तु** (वस्तु) **इनुपॅत्** (अवद्यं)।[3] **वस्तु** (वस्तु) **दुर्ल्लभ** (दुर्लभं)। **वस्तु** (वस्तु) **तन्पनुखोंर**[4] (अहितं) **अवसान** (अवसाने) **कुनॅ**[5] (च) ॥

Control and restrain your senses and mind from engaging in prohibited, ignoble, unattainable and evil ends.

MBh.12.105.46ef-47ab. a) For आयच्छ Poona has यच्छ. आयच्छ is supported by three lontars ख, ग, ज, others have the Poona reading यच्छ.

b) चेन्द्रियाणि is found only in one Poona ms. K1, others इन्द्रियाणि (without sandhi with the previous संयच्छ). तथा is found only in D7S, other mss. read गिरं.

c) Poona reads प्रतिषिद्धानवाप्येषु with many variants. प्रतिषेध्य is found only K1.2.4D4. अवद्य is not found among Poona variants.

१-१. ग नास्ति।
२. क—इक।
३. क नास्ति।
४. छ—तन्पकेरिं।

ཡཱཝཏྱཱཡཏྟ པཱཔཱཡཏྟཱཡ ཏཱཝཏ པཱཎིཡཱ སཱཧཙཱཡཡ ।
མཱཏཻཥཱམཱཝཱཏྱམཙྪཱཏཱ ཧཱཡ པྲཱཡིཀཱཏཙྪཱཏཱཡ ॥ ༩༧ ॥

ཏྭཱཧཱ ཕེ ཏྭེཡྱཱ ཀི པཡནྱ ཧཏྟ ཧྲྀཡཱཡཱཎི ཡཱཝྱ ། ཏཱཔནྱ ། པཱཎིཡནྱ ། ཨཱཡཱཏཙྪནྱ ། ཨཱཡཱཏཙྪནྱ ། ཡ ཏཱ ཨཡཱཔཧཱ ཏྲྀཏཱཡ ཏྲྀཏཱཡ ། ཏྲྀཏཱ ཕེ ཡཱཏྟ ཏྲྀཏཱཡ ། ཨཱཏཱཝཱཎྜཱཎི ཡཱཏྟ ཏྲྀཏཱཡ ། ཡཱཎཱཎི པྲཱཎིཙྪ ཨི ཨཔཧཱཎ ཏཱཧཱ ། ཨཱཏཱཝཱཎྜཱཎི ཡཱཏྟ ཧཱཎཔཱཧཱཎཱཎི ॥

यस्येर्ष्या परवित्तेषु रूपे वीर्य्ये कुलान्वये ।
सुखसौभाग्यसत्कारे तस्य व्याधिरनन्तगः ॥ ९७ ॥

इकं व्वं (पुरुषः) **ईर्ष्या** (ईर्ष्यालुः) **रि पडन्य** (स्वसदृशेषु) **जन्म** (जन्मवत्सु) **तुमोन्** (पश्यन्) **मास्न्य** (तद्धनं)। **रूपन्य**[1] (तद्रूपं)।[2] **वीर्य्यन्य** (तद्वीर्यं)। **कसुजन्मन्य**[3] (तत्सुजन्म)। **सुखन्य**[4] (तत्सुखं)। **कसुभगन्य**[5] (तत्सौभाग्यं)। **कालूमन्य**[6] (तद्यशः)। **य त** (यद्येतानि) **अमुहर**[7] (कुर्वन्ति) **ईर्ष्या** (ईर्ष्यां) **इरिय**[8] (तस्य)। **इकं व्वं** (नरः) **मङ्कन क्रमन्य** (एवंक्रमः)। **यतिक**[9] (अथासौ) **प्रसिद्ध** (प्रसाधयति) **निं**[10] **संसार** (संसारं, दुःखं) **डरन्य** (नाम)। **करकॅत्** (संसक्तः) **लरन्य** (तद्व्याधिः) **तन्पतम्बन्** (अनौषधः) ॥

One who is envious of other's wealth, beauty, power and birth, happiness, fortune and glory, his torment is unending.

MBh.5.34.40. a) Poona य ईर्ष्युः (with variants). The closest Poona variant to our यस्येर्ष्या is G3.5 यस्यैषा (which can go back to यस्येर्ष्या). For परवित्तेषु lontars have परिवर्तेषु which is obviously a mistake for परवित्तेषु.

c) For सुख° Poona constituted text reads सुखे. Our text is supported by K2.4.5 Dn2 Ds D5.6.8.10 T G5 M1.2.

d) Poona reads अनन्तकः (v.l. निरन्तरः).

१. ख नास्ति।
२. ख ज नास्ति दण्डः।
३. ख—कसुजन्म।
४. ख ग च छ ज नास्ति।
५. ग—कसुभाग्यन्य।
६. क-√अलूर्म्-अन्-न्य।
७. अ-√पुहर।
८. ख—इप्याय, ज—इकाया।
९: क—इक, ख ग ज—इका।
१०: ग छ नास्ति।

ཨཱཝཱཡཱཝཔཙཱཡཡིཾ ཀཱཡཱཏཱཡ པཱཀཱཡཱཏཱཡ ཨཱཝཱཡཱཝཔཙཱཡཱི ।
ཏྭཔཱ ཝཱཡྱཱཨཡཡྱཱཡཱི པཱཙཱཡ ཨཱ ཏྭཱཀྵཱ ཀཱཙཱིཡི ॥ ༩༥ ॥

ཨིཔཱཀི ཙེ ཀཱཝཱཀཱཙ ། ཏྭཱཨི ཨེཔྱཱཝཔ ཧྲྀ ཀི ཡེཧྲྀཀཱཡཱཨ ། ཨེ ཨཱཝཱཡཱཝཔཱཀི ཡཱཝཱཏྱ ཏྭཱཨ ། ཨཱཝཱཡཱཝཔཱཀི ཀཱཨིཀ ། ཨེ ཏྲྀཀི ཀྲྀཔཱཝཡ ། ཏྭཱཨ ཀི པཱཀཱཡཱཨ ཧྲྀཔི ། ཧཱཏྲྀཨིཀ ཙིཨ ཨེཔཱཝཔཱཀི ཡཱཏྲྀ ཏྭཱཨཔྲྀཙྪི ། པིཏྲྀཝ ཨིཨཧྲྀཀི ། ཨིཀ ཀཱཨི ཀཱཙི ।

क्षमावतामयं लोकः परलोकः क्षमावताम् ।
इह सम्मानमृच्छन्ति[1] परत्र च शुभां गतिम् ॥ ९८ ॥

निहन् (एतद्) **तं** (अथ) **केङॅत**[2] (उपधार्यतां) । **इकि** (ये) **सर्व्वभाव** (सर्वसत्त्वाः) **त्क**[3] (आगताः) **रिं मर्त्यलोक** (मर्त्यलोके) । **सं क्षमावान्** (क्षमावान्) [4]**मकनु** (धारयति) **इक** (तान्) । **क्षमावान्**[4] (क्षमावान्) **ङरनिर**[5] (नाम) ।[6] **सं क्लन् उपशम** (स्थिरोपशमः) । **इक**[7] (ये) **रिं परलोक** (परलोके) **तुवि** (अपि) । **हनुनिर**[8] (धारणं) **तिक**[9] (तेषां नराणां) **अपयापन्** (यतः) **मङ्के** (इह) **इनस्तुति**[10] (स्तूयन्ते) । **पिनूजा**[11] (पूज्यन्ते) **किनत्वङन्**[12] (सम्मन्यन्ते) ।[13] **सिर**[14] (ते) **देंनि रात्** (लोकैः) ।[15] **रिं परलोक** (परलोके) । **उच्चपद** (उच्चपदं) **कत्मु** (अश्यते) **दे निर** (तैः) ॥

This world belongs to men of forbearance. That world belongs to men of forbearance. Here they are adored, thereafter they attain beatitude.

MBh.3.30.42,1.38.9cd. b) 3.30.42b, 1.38.9c read परश्चैव or परश्चापि for our परलोकः (only K2 Dc D2.5 परो लोकः in 3.30.42, and Ś1 K1 परलोकः in 1.38.9 support the lontar reading).

d) Southern mss. read परां for शुभां.

१. क च—सन्मानमृच्छन्ति, ख—सम्मानमृचन्ति, छ—सन्मनमृच्चान्ति ।
२. च छ—केङॅताक्न ।
३. क—ङ्के ।
४-४. क दृष्टिप्लुतिः ।
५. क—ङरन्, ख—ङरनि ।
६. क ज नास्ति दण्डः ।
७. क ग च छ ज—इकं ।
८. ख ग च छ ज—अनुनिर ।
९. ख—इका ।
१०. इन्-√अस्तुति ।
११. √पूजा-°इन्° ।
१२. क-°इन्°-√त्वं-अन् ।
१३. ख ग च छ ज नास्ति ।
१४. छ—सिर । (सदण्डः) ।
१५. ज नास्ति ।

ꠔꠕꠖ ꠗꠘꠙꠚꠛ ꠜꠝꠞꠟꠠꠡꠢꠣ ꠤꠥꠦꠧ꠨ ꠩꠪꠫꠬ ꠭꠮꠯ ।
꠰꠱꠲꠳꠴꠵꠶꠷꠸꠹꠺꠻ ꠼꠽꠾꠿ ꡀꡁꡂꡃ ꡄꡅꡆꡇ ꡈꡉꡊꡋ ॥ ꡌꡍ ॥

(मैत्री)। [5]क्रोधात्मक (क्रोधात्मकः) अवर्कि[5] (आत्मा) सर्व्वभाव (सर्वभावानां)। कप्व (सर्वे) ततुकर्[6] (युध्येरन्) नियतन्य (नियतं हि तत्)॥

If men of earth-like forbearance be not present among the people, there would be no comradeship among them. Dissensions arise out of anger.

MBh.3.30.25. c) For सख्यं Poona reads सन्धिः (v.l. सिद्धिः).
१. च नास्ति।
२-२. च छ नास्ति।
३. छ नास्ति।
४. ग च छ ज—रि।
५. ख—कॉलवन्।
६. ख—नियतन्य, च—नियतं।
७. ख नास्ति।
८-८. क—क्रोधात्मकपिर्कि, ग—क्रोधत्मकाविर्कि, च छ—क्रोधत्मकविर्कि, ज—क्रोधमकविर्कि।
९. क ख—तातुकर्।

ꠇꠤ ꠅꠞꠖꠘꠀꠖꠤꠖꠤ ꠘꠢꠛꠃ ꠅꠞꠀꠞꠍꠞꠀ ꠅꠤꠘꠞꠖꠤ।
ꠇꠘꠛꠀꠘꠀꠘꠖꠞꠃ ꠤꠢꠃꠣ ꠞꠀ ꠍꠀ ꠖꠞꠘ ꠢꠞꠖꠘ॥ ७०७ ॥

ꠘꠀꠀ ꠖ ꠅꠤ ꠖꠣ ꠞꠅꠤꠘꠀꠅꠤꠀꠘ ꠘꠢꠛꠀ। ꠞꠘꠀꠇꠀꠘꠀꠅ ꠀꠞꠀꠞꠀ। ꠀꠞꠃ ꠘꠞꠀ ꠤꠃ ꠢꠞꠇꠘꠀꠅꠤꠀꠘ ꠤꠤꠀꠘ। ꠤꠀ ꠘꠀꠖ ꠘꠀꠞ ꠖꠞꠘꠀꠅꠤꠀꠘ ꠞꠖꠢ। ꠘꠀꠖ ꠘꠞꠀ

अध्याधिजं कटुकं शीर्षरोगं यशोमुषं पापफलोदयं च ।
सतां पेयं यन्न पिबन्त्यसन्तो मन्युं महाराज पिब प्रशाम्य ॥ १०३ ॥

न्यं (अथ पश्य) सं किरिमन् (उपहारं ?)। हन य (एतद्) इनिनुम् (पीयते) सं पण्डित (पण्डितैः) । मंदनि[3] (करोति) पनस् (तापं) अमुहर (करोति) डॅलु (शीर्षरोगं)। तन् (न) लर (व्याधिः) इकि पिः (अयं हि)। मड्लिडकॅन् (हन्ति) यशापुहर[4] (यशः, करोति) पाप (पापं) तत्व य (एतत् सर्वं करोति)। तन् (न) इनिनुम् (पीयते) इकि (एतद्) देंनि सामान्यजन[5] (सामान्यजनैः)। सं उत्तमपुरुष (उत्तमपुरुषाः) जुग (हि) सिर (ते ये) न्नं (शक्ताः) मिनुम् (पातुं) । सिर (तेषां) तुहुन् (भवति) शक्ति[6] (शक्तिः) कलिङन्य (नाम)। क्रोध इक (क्रोधस्य) मङ्कन (एवं) क्रमन्य (क्रमः)। यतिक (सः) इनुमॅन्त[7] (त्वया पेयः)। कवशाक्नन्त (वशीकार्या त्वया) शक्तिन्य (अस्य शक्तिः)। रप्वन् (यथा) त्मुं (प्राप्नोषि) कोपशमन् (उपशमं) ॥

O great king, drink in anger and be quiet. Anger is intense headache, not born of a malady, robbing glory, evil in its consequences, to be drunk in by the very noble ones and by none else.

MBh.5.27.23 (as above). Cf. MBh.2,57.19 and 5. 36.66 with their variants.

१. क ख ग छ ज—पिचन्त्यसन्तः, च—पिचन्त्यशन्तः । २. क ख ग च छ ज—पव । ३. क—मंदे, च ज—मङधनि । ४. ख—यशामुहर । ५. ख ज—°जन्म । ६. क—शक्तिन्य । ७. क—इनुमन्त ।

आत्मोपमस्तु भूतेषु यो भवेदिह पूरुषः ।
त्यक्तदण्डो जितक्रोधः स प्रेत्य सुखमेधते ॥ १०४ ॥

अपयपन् (अथ) इकं (यः) व्वं (पुरुषः) ओपशम[1] (उपशान्तः)। तन् (न) पहि (भेदः) लवनवक्न्य[2] (स्वात्मना) त प्व इकं सर्व्वभाव[3] (सर्वभावानां) लिन्य[4] (वचनानि तस्य) अरः[5] हरिम्बव (मैत्रीयुतानि)। तातन् (न) पंडण्ड (दण्डयति)। तन् कतमन्[6] (नोपगतः) क्रोध (क्रोधेन)। य इक (एषा) व्यक्ति (व्यक्तिः) निं सर्व्वसुख (सर्वसुखानां)।[7] अपन् (यतः) मङ्कॅन् (इह) त्मुं (प्राप्नोति) सुख (सुखं)। रिं परलोक[8] (परलोके) सुख (सुखं) तः (हि) तिन्मुन्य (प्राप्यते तेन) ॥

The person, who has relinquished the rod and conquered his anger, who behaves towards others as if they were himself, hereafter he flourishes in joy and comfort.

१. क—उपशमा । २. च—°वक्न्य । (सदण्डः)। ३. ख—°भाव । (सदण्डः)। ४. क—लीन्य, च छ—लिन्य । (सदण्डः)। ५. ग—हरः । (सदण्डः)। ६. क-√तम-अॅन् । ७. क ख ग ज नास्ति दण्डः । ८. छ—°लोक । (सदण्डः)।

जातवैरस्तु पूरुषो दुःखं स्वपिति सर्व्वदा ।

अनिर्वृतेन मनसा स सर्प्प इव वेश्मनि ॥ १०५ ॥

कुनं (अथ) **इकं व्वं**[1] (पुरुषः) **अङ्कीं**[2] **तुकर्** (महावैरवान्)। **सदाकालादुःख**[3] (सदाकालं दुःखी) **इक सपरन्य** (सर्वमार्गेषु)। **सोलःन्य**[4] (सर्वकर्मसु)।[5] **रिं पतुर्व्वन्**[6] (शयने) **तुवि** (अपि)। **मकनिमित्त** (निमित्तं तस्य)।[5] **तन्** (न भवति) **अङ्कैः**[7] (धैर्यं) **नि हतिन्य** (हृदये)। **कदि** (यथा) **क्रम निं** (दशा) **अतुरु** (स्वपतः) [8]**रिं उमः**[8] (गृहे) **मेसि**[9] **सर्प्प** (ससर्पे) ॥

A person with enmity in his heart sleeps uneasily. His mind remains as troubled as if there were a snake in the house.

MBh.5.70.60. a) For तु Poona reads च. Only D2 reads तु.

b) For सर्वदा Poona reads नित्यदा (v.l. नित्यशः).

c) Lontars क च छ ज read अनिवृत्तेन, ख reads अनिर्वृतेन, ग reads अनिर्वृत्तेन, while Poona has अनिर्वृतेन (with variants अनिवृत्तेन K2.5 D2-4.6 G3, and अनिर्वृत्तेन K4 B1-3 D1.5.10 T2 G1.4 Cd).

१. ख—व्वं। (सदण्डः)।
२. अं-√गों।
३. ग—सदाकलदुःकं। (सदण्डः)।
४. ज नास्ति।
५. छ ज नास्ति दण्डः।
६. प-√तुरु-अन्।
७. च छ—आँङ्गः, ज—अङ्कैः।
८-८. छ—ङुमः।
९. म-√इसि।

ᨕᨚᨊᨗᨈᨗᨕᨘ ᨊᨗᨊᨗᨕ ᨿᨕᨗᨕ ᨈᨘᨗᨊᨗᨈᨗᨊᨚᨿᨗᨈᨗᨕᨘ ᨔ ।
ᨕᨚᨿᨗ ᨿᨗᨠᨘᨿᨗᨕ ᨕᨔᨗ ᨊᨚᨕᨿᨔᨚᨕᨘ ᨕᨔ ᨸᨗᨊᨘ ॥ ᩅ᩠ᩅ᩠ᩈ॥
ᨔᨿᨗᨊᨘ ᨿᨔ ᨈᨗᨿᨗ ᨿᨊᨗᨿᨗ ᨈᨗᨊᨗᨊᨘ । ᨸᨗᨈᨗᨊᨗᨊᨘ । ᨿᨗ ᨕᨔᨚᨔ । ᨿᨗ ᨕᨈᨚᨊᨈᨗᨊᨗ ।
ᨿᨗ ᨕᨔᨗ ᨊᨗᨊᨗᨊᨘ । ᨿᨗ ᨾᨘᨊᨗᨊᨗᨊᨘ ᨈᨗᨊᨗᨊᨘ ॥ ᩅ᩠ᩅ᩠ᩉ॥

आतुरस्य कुतो निद्रा त्रस्तस्यार्मषितस्य च ।
अर्थं चिन्तयतो वापि कामयानस्य वा पुनः ॥ १०६ ॥

समङ्कै मर[1] (अथ) **तन्** (न) **एनक्** (ससुखा) **तुरुन्य** (निद्रा)। [3]**प्रत्येकन्य** (तेषां प्रत्येकं)।[2] **व्वं अलर**। **व्वं** (पुरुषः) **अतकुत्** (सभयः)। **व्वं**[3] (पुरुषः) **हन** (विद्यते) **कग्लूंन्य**[4] (क्रोधोऽस्य)। **व्वं** (पुरुषः) **उमङ्कॅनङ्कॅन्** (चिन्तयन्) **सकार्य्यन्य** (सर्वं स्वकार्यं)। **व्वं** (पुरुषः) **सराग**[5] (सरागः) **कुनं** (वा) ॥

There is no sleep for one who is diseased, afraid, angry, worried about money, or for one who is in love.

१. क ग ज—मरं। २-२. च छ त्रुटितम्। ३. ग—व्वं।

४. क—कारलंन्य, छ—कग्लॅन्। ५. छ—सग।

ᨕᨚᨊᨗᨈᨗᨕᨘ ᨊᨗᨊᨗᨕ ᨿᨕᨗᨕ ᨈᨘᨗᨊᨗᨈᨗᨊᨚᨿᨗᨈᨗᨕᨘ ᨔ ।
ᨕᨚᨿᨗ ᨿᨗᨠᨘᨿᨗᨕ ᨕᨔᨗ ᨊᨚᨕᨿᨔᨚᨕᨘ ᨕᨔ ᨸᨗᨊᨘ ॥ ᩅ᩠ᩅ᩠ᩈ॥
ᨔᨿᨗᨊᨘ ᨿᨔ ᨈᨗᨿᨗ ᨿᨊᨗᨿᨗ ᨈᨗᨊᨗᨊᨘ । ᨸᨗᨈᨗᨊᨗᨊᨘ । ᨿᨗ ᨕᨔᨚᨔ । ᨿᨗ ᨕᨈᨚᨊᨈᨗᨊᨗ ।
ᨿᨗ ᨕᨔᨗ ᨊᨗᨊᨗᨊᨘ । ᨿᨗ ᨾᨘᨊᨗᨊᨗᨊᨘ ᨈᨗᨊᨗᨊᨘ ॥ ᩅ᩠ᩅ᩠ᩉ॥

अक्रोधनः क्रोधनेभ्यो विशिष्टस्तथा तितिक्षुरतितिक्षोर्व्विशिष्टः ।
अमानुषेभ्यो मानुषाश्च प्रधाना विद्वांस्तथैवाविदुषः प्रधानः ॥ १०७ ॥

संक्षेपन्य (तत्संक्षेपः)। **ल्विः** (विशिष्टः) **इकं व्वं** (जनः) **मङवशाक्न**[1] **क्रोध** (जितक्रोधः)। **सङ्कैं**[2] **किनवशाक्निं क्रोध** (क्रोधजितात्)। **मोन्** (यद्यपि) **पकल्विः** (विशिष्टः) **जुग** (हि) **अनुग्रहण वीर्य्यादि**[3] **तुवि** (वीर्याद्यनुगृहीतः)। **मङ्कन** (एवं) **इकं क्लन्** (धीरः)। **ल्विः** (विशिष्टः) **इक**[4] (सः) **सङ्कैं**[2] **तन् क्लन्** (अधीरात्)। **यद्यपिन्** (यद्यपि) **मङ्कन** (पूर्ववद् वीर्यादि) **कल्विःन्य** (तद्विशेषः)। **मङ्कन** (तथा) **मानुषजन्म** (मानुषजन्मा)। **ल्विः** (विशिष्टः) **जुगेंक**[5] (हि) **सङ्कैं**[2] **तन्मानुष** (अमानुषात्)।[6] **मोन्** (यद्यपि) **ल्विः** (विशिष्टः) **रिं**[7] **भोगोपभोगादि** (भोगोपभोगादिषु)। **मङ्कन** (तथा) **सं पण्डित** (पण्डितः)। [8]**ल्विः** (विशिष्टः) **सिर** (सः) **सङ्कैं तन्पण्डित** (अपण्डितात्)।[8] **यद्यपिन्** (यद्यपि) **समृद्धच**[9] (समृद्धः स्यात्) **रिं धनधान्यादि** (धनधान्यादिषु) ॥

One who does not get angry is superior to the angry ones. A tolerant person is superior to the intolerant. Men are superior to non-humans. And similarly a learned one is superior to one without learning.

MBh.1.82.6 (as above). Cf. 12,288.15.

१. म-क-√वश-अकॅन्। ख—मङवशन्।
२. क—सकें।
३. ग—निं विर्य्यदि।
४. ग—इकं।
५. जुग-इक।
६. छ नास्ति।
७. च छ—रि।
८-८. क त्रुटितम्।
९. क—समृध्ध।

यत् क्रोधनो यजति यद्ददाति यद्वा तपस्तपति यज्जुहोति[1] ।
वैवस्वतस्तद्धरत्यस्य सर्व्वं वृथा श्रमो[2] भवति क्रोधनस्य ॥ १०८ ॥

अपन् इकं (यः) **व्वं** (मनुष्यः) **ककवशा**[3] (वशीकृतः) **देनिं क्रोधन्य**[4] (स्वक्रोधेन) । **सल्विर्** (सर्वाणि) **निं पिनूजाकॅन्य**[5] (तत्पूजितानि) । **सावकन्** (सर्वाणि) **इं पवेःन्य**[6] **दान** (तद्दानानि) । **सल्विर्** (सर्वं) **निं तपन्य** (तत्तपः) । **सल्विर्** (सर्वाणि) **निं**[7] **हिनोमाकॅन्य**[8] (तद्धुतानि) । **इक त** (तेषां) **कबेः**[9] (सर्वेषां) **भटार यम** (भटारो यमः) **सिर उमलप्** (आहरति) **फल निक** (फल) । **तन्पफल** (न फलन्ति) **इरिय** (तस्मै) ।[10] **त्वस्** (तस्य) **ङ्गेल्**[11] (हृदयं पीडयते) । **मतंन्यत्**[12] (अतः) **कवशावन** (वशीक्रियेत) **तं क्रोध** (स्वक्रोधः) ॥

Whatever an angry person sacrifices, whatever he gives, whatever austerities he practises, whatever he pours into sacred fires, all that Vaivasvata robs away. The endeavours of an angry person become fruitless.

MBh.12.288.27. a) Our यजति is supported by K4 Da4 Dn1.n4 Ds D2, 3, 8 M5, others यजते.

b) For तपति Poona तप्यति (v.l. तपते).

c) For हरति Poona हरते (v.l. हरेत).

d) For वृथा श्रमो (lontars वृथा श्रमो वै) Poona मोघः श्रमो.

१: ख—यज्जोहोति ।
२. क—श्रमो वै, ख—श्रमो चै, ग—श्यमो वै, च छ ज—श्रमो वे ।
३. क छ—कवश ।
४. क—क्रोध ।
५. क—पिनूजकॅन् ।
६. ज—पवेःनि ।
७. ख च नास्ति ।
८. √होम °इन्°-अकॅन्-न्य । क—°कन्य ।
९. क ग ज—कबेः । (सदण्डः) ।
१०. ग ज नास्ति ।
११. क ख ग च छ—ङेल्, ज—हङेल् ।
१२. क—°न्यन् ।

नित्यं क्रोधात् तपो रक्षेच्छ्रियं रक्षेच्च मत्सरात् ।
विद्यां मानावमानाभ्यामात्मानं तु प्रमादतः ॥ १०९ ॥

निहन् (इति) **तं**[1] (एतानि) **कयत्नावन** (यतनीयानि) । **इकं तप**[2] (तपः) **रक्षन्** (रक्ष्यः) । **मकसाधन** (साधनं कृत्वा) **कपङॅमन्**[3] (मृत्युं) **इं क्रोध इक** (क्रोधस्य) । **कुनॅं**[4] (अथ) **ह्यं श्री** (श्रीः) । **पङॅम्** (मारणं) **निं**[5] **ईर्ष्या** (ईर्ष्यायाः) **पंरक्ष** (रक्षकं) **रि सिर** (तस्याः) । **कुनॅं**[4] (अथ) **सं ह्यं अजि** (विद्या) । [6]**पङॅम्** (नाशनं) **निं**[6] **अहंकार** (अहंकारस्य) **म्वं**[7] (च) **अवमान** (अवमानस्य) **पंरक्ष** (रक्षके) **रि सिर** (अस्याः) । **यव्वन्** (यद्) **करक्षन्यावक्त** (आत्मरक्षणं) । **सि तन्प्रमाद** (अप्रमादः) **साधन** (साधनं) **इरिक**[8] (तत्र) ॥

Penance is to be saved from anger, wealth from envy, learning from adulation and reviling, and one's self from negligence.

MBh.3.203.40. b) Our रक्षेच्च is found among variants here and in 12. 182.10 and 12.316 11. The consituted text of Poona reads in all the three passages रक्षेत.

c) अवमान is supported by Ś1 K1-3 D1 T2 G1.2. 4, others read अपमान. In 12.182.10 and 12.316.11 अवमान is the dominant reading.

१. छ—त ।
२. क—तप ।, छ—तपं ।
३. √पङॅम् ।
४. क—कुनं ।
५. ज—नि ।
६-६. ख—पधम्नि ।
७. ख नास्ति ।
८. ग—इका ।

ಆ ಕ್ರುದ್ಧ ವ್ಯಕ್ತಿ ಕೆಲವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬಹುದು । ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬಹುದು । ಹಿರಿಯರನ್ನು ಗಾಯಪಡಿಸಬಹುದು । ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಸಹ ಕೊಲ್ಲಬಹುದು । ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಸಹ ಬಹಳ ಹೀನ ಕೊಲೆಗಡುಕ ಮಾತನ್ನಾಡಬಹುದು । ಆದರೆ ಆ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಸಹ ಅಸಹ್ಯಪಡುವುದಿಲ್ಲ । ಆದರೆ ಆತನು ಅಸಹ್ಯಪಡುವಂತಾಗುತ್ತಾನೆ । ಆತನು ಕೊಲೆಗಡುಕನಾಗುತ್ತಾನೆ । ಆತನು ಕೊಲೆಗಡುಕನಾಗುತ್ತಾನೆ ॥

क्रोधो वैवस्वतो मृत्युस्तृष्णा[1] वैतरणी नदी ।
विद्या कामदुघा धेनुः सन्तोषो नन्दनं वनम् ॥ ११० ॥

लवन् त वनेः (अथान्यद्) । **इकिं**[2] (एषः) **क्रोध** (क्रोधः) **सिनङ्गः**[3] (मन्यते) **मृत्यु** (मृत्युः) **ङरन्य** (नाम)। **मङ्कन** (तथा) **इकि** (एषा) **तृष्णा** (तृष्णा) । **य इक** (एषा) **ᵛ्लवः** (नदी) **वैतरिणी**[4] (वैतरणी) **ङरन्य** (नाम) । **अत्यन्त बीभत्स** (अत्यन्तबीभत्सा) । **दुर्गम** (दुर्गमा) **तोवि** (च) । **अत्यन्त रिं तीस्** (अत्यन्तशीताः) । **अत्यन्त रिं पनस्** (अत्यन्ततप्ताः) **व्वैन्य** (तदापः) ।[5] **इकि** (एषा) **तृष्णा** (तृष्णा) **त वस्तु** (विषयः) **निं वैतरिणी ङरन्य** (वैतरण्याः) । **कुनें**[6] (अथ) **सं ह्यं अजि** (विद्या) । **सं ह्यं रहस्यज्ञान** (रहस्यज्ञानं) । **सिर** (सा) **लुम्बु** (गौः) **ममॅत्वकॅन्**[7] **सकह्यून्** (सर्वकामदुघा) । **कुनं इकं** (यः) **कसन्तोषन्**[8] (सन्तोषः) । **य इक** (सः) **नन्दनवन** (नन्दनं वनं) **ङरन्य** (नाम) । **तमन्** (उद्यानं) **रिं**[9] **इन्द्रलोक** (इन्द्रलोकस्य) । **इकं** (यद्) **नन्दनवन** (नन्दनवनं) **ङरन्य** (नाम)। **अत्यन्त** (अत्यन्तं) **रि**[10] **कोनङुनं**[11] (शोभनं) ॥

Anger is utter death. Avidity is the Vaitaraṇī river (hot, fetid, filled with blood and bones). Knowledge is the cow of the gods that grants all desires. Contentment is like Indra's grove Nandana.

Ind. Spr. 974. All lontars spell वैतरणी as °रिणि.

१. क—कृष्णा ।
२. ख—इकं, ग ज—इकि ।
३. ग—सिनङ्गुः ।
४-४. ख—तः वैः तरिणि ।
५. छ नास्ति दण्डः ।
६. क—कुनं ।
७. म-√वॅतु-अकॅन् ।
८. क-√सन्तोष-अॅन् ।
९. ख—रि ।
१०. च छ ज—रिं ।
११. क-√उनं[2] ।

ಕ್ರುದ್ಧಃ ಪಾಪಾನಿ ಕುರುತೇ ಕ್ರುದ್ಧೋ ಹನ್ಯಾದ್ ಗುರೂನಪಿ ।
ಕ್ರುದ್ಧಃ ಪರುಷಯಾ ವಾಚಾ ನರಃ ಸಾಧೂನಪಿ ಕ್ಷಿಪೇತ್ ॥ ೧೧೧ ॥

ಕುದ್ಧ ಮತ್ತು ಪ್ರಚೋದಿತನಾದ ಗಣ್ಯರನ್ನು ಗೌರವಿಸಲ್ಪಡುವವರನ್ನು ಸಹ ಕೊಲ್ಲಬಹುದು । ಹಿರಿಯರನ್ನು ಗಾಯಪಡಿಸಬಹುದು । ಮತ್ತು ಸಾಧುಗಳನ್ನು ಸಹ ಕೊಲ್ಲಬಹುದು ॥

क्रुद्धः पापानि कुरुते क्रुद्धो हन्याद् गुरूनपि ।
क्रुद्धः परुषया वाचा[1] नरः साधूनपि क्षिपेत् ॥ १११ ॥

कुनं (अथ) **इकं व्वं** (नरः) **ककवशा**[2] (वशीकृतः) **दॅनिं क्रोधन्य** (स्वक्रोधेन) । **नियत** (नियतं) **गुमवे** (कुरुते) **उलः**[3] **पाप** (पापकर्माणि) । **मकान्तं**[4] (तदन्तः) **व्नं** (शक्तः) **अमात्यनिं**[5] (हन्तुं) **गुरु** (गुरून्) । **व्नं त य** (अथ स शक्तः) **तुमिरस्कार**[6] (तिरस्कर्तुं) **सं साधु** (साधून्) । **तुम्के**[7] (यावत्) **सिर परुषवचन** (परुषवचनं) ॥

Irritated and provoked one commits sins, one may even kill elders, and even attack sages and seers with harsh words.

MBh.3.30.4. a) For ants. पापानि कुरुते Poona reads पापं नरः कुर्यात्. d) Poona reads श्रेयः सोऽप्यवमन्यते without variants.

१. ख—वाधा, ग च—वादा, छ—वाद, ज—वधा ।
२. क-क-√वश । क—कवश ।
३. क ग च छ ज—ङुलः ।
४. ग च छ—मकान्त, ज—मकन्त ।
५. √पाति ।
६. √तिरस्कार-°उम्° ।
७. √त्क-°उम्°-इ । ज—तुम्बे ।

ಕ್ರುದ್ಧಾಪ್ತಾಯೈ ಪ್ರಣಯಿಗಣಾ ಜ ಪಿಣ್ಡವಾಸಾಗೆ ಜೊಪೆಯಿಂಗಿ ।
ಜಾತೊಯ್ಯಲಿಙೆ ಪ್ರಾಣುಷ್ಯ ಜಾಪಾಯೈ ಪಿಲ್ಯಾಗಾ ಕ್ಷಯಿಂಗಿ ॥ ೧೧೨ ॥

ಬಹಳಷ್ಟು ಸಲ ಜನರು ಕೋಪಗೊಂಡಾಗ ಏನನ್ನು ಹೇಳಬಾರದೋ ಅದನ್ನು ಹೇಳಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ । ಮಾಡಬಾರದ್ದನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ । ಆದರೆ ಕೋಪಗೊಂಡವನಿಗೆ ಯಾವುದು ಹೇಳಬಾರದೋ ಅದು ಗೊತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ । ಯಾವುದು ಮಾಡಬಾರದೋ ಅದು ಗೊತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ । ಆತನಲ್ಲಿ ಅಸಹ್ಯ । ಆತನಲ್ಲಿ ಅಯೋಗ್ಯತೆ । ಆತನಿಗೆ ಯಾವುದು ಹೇಳಬಾರದೋ ಅದು ಗೊತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ । ಆತನಿಗೆ ಯಾವುದು ಮಾಡಬಾರದೋ ಅದು ಗೊತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ ॥

वाच्यावाच्यं प्रकुपितो न विजानाति कर्हिचित् ।
नाकार्य्यमस्ति क्रुद्धस्य नावाच्यं विद्यते क्वचित् ॥ ११२ ॥

लवन् (अथ) **[1]ल्विर्** (ये) **निं**[1] **ककवशा**[2] (वशीकृताः) **दॅनिं क्रोध** (क्रोधेन) । **[3]तन्** (न) **बुः** (विजानन्ति) **जुग** (अपि) **य रि**[4] (तानि) **सलःक्न** (असत्यकृतानि) **निं उजर्** (शब्दानां) ।[5] **[6]तातन्** (न) **बुः**[6] (विजानन्ति) **य रिं** (यद्) **उलः** (कृतं) **लरङन्** (निषिद्धं) । **लवन्** (यद्) **अधर्म्मं** (अधर्मं) । **व्नं** (स शक्तः) **उमुजरकॅन्**[7] (वक्तुं) **इकं** (यद्) **तन्** (न) **युक्ति** (युक्तं) **वुवुसक्न** (वक्तुं) ॥[3]

An excited person does not know the distinction between what may or may not be uttered. There is nothing that he may not do or utter.

MBh.3.30.5. a) °वाच्यं is supported by G4 M2, others have mostly °वाच्ये. For प्र Poona reads हि (without v.l.).
b) For विजानाति Poona reads प्रजानाति (without v.l.).
d) For क्वचित् Poona reads तथा (without v.l.).
१-१. ग—देनिं ।
२. क—कवशा ।
३-३. छ नास्ति ।
४. च—रिं ।
५. क नास्ति ।
६-६. च—ततग्नुः ।
७. उम्-√उजर्-अकॅन् ।

ꣁ꣄꣑ꣀ꣑ꣃ ꣘꣑꣄ꣂ ꣘꣑ꣀ꣑ꣀ꣑꣄ꣀ ꣑꣄꣑ꣀ꣑ꣃ

ꦏꦶꦪꦗ꧀ ꦏꦱꦶꦪꦏꦶꦤ ꦲ ꦏꦫꦺꦴꦴꦩ꧀ ꦝꦸꦏꦺ ꦒꦸꦫꦏ ꦒꦸꦤ ꦏꦶꦤ ॥

धर्म्मार्थहेतोः क्षमतस्तितिक्षोः शान्तिरुत्तमा ।
लोकसंग्रहणार्थं वै सा तु धैर्य्येण लभ्यते ॥ ११५ ॥

लवन्[1] **वनेः** (अन्यच्च) । **इक**[2] **सं** (यः) **क्लन्** (तितिक्षुः) **रिं पनस्तीस्** (ताप-शीतयोः) । **रिं कसिद्धन्** (साधने) **इं धर्म्म** (धर्मस्य) । **अर्थ** (अर्थस्य) । **क्लन्** (तितिक्षुः) **त** (अथ) **सिर** (यः) **रि**[3] **हलहयु** (पापपुण्ययोः) **निं**[4] **उजर्** (वाचि) । **कत्मु** (लभ्यते) **त पडॅम्** (मृत्युः) **निं क्रोध**[5] (क्रोधस्य) **दे निर** (तेन) । **मकनिमित्त**[6] (निमित्तं कृत्वा) **कधीरनिर** (स्वधैर्यं) । **काकर्षण**[7] (आकर्षणं) **इकं लोक** (लोकस्य) **दे निर** (तेन) ॥

To one who forgives and forbears for the sake of dharma and artha, śānti is the ultimate. And śānti is cultivated by patience.

MBh.12.156.16. a) क्षमतः is supported by only one ms. M2, the Poona text is क्षमते (v.l. क्षमति, क्षमया).

b) For तितिक्षोः Poona reads तितिक्षा (without v.l.). शान्तिरुत्तमा is supported by only two mss. B1.2, others have क्षान्तिरुच्यते, क्षान्तिरुत्तमा and in S धर्म उत्तमः .

c) वै is supported by three B and three D mss. and all the available S mss., others read तु, च, वा.

१. ख—लवन्त ।
२. ग—इकं ।
३. च छ—रिं ।
४. ख—निकं ।
५. ग—क्रोधः ।
६. क—मकनिमित्त । (सदण्डः) ।
७. क-√आकर्षण ।

ꦲꦱꦺꦴꦴꦒ꧀ ꦏꦪꦺꦴꦴꦒꦺꦤ ꦏꦸꦠꦱꦤꦩ꧀ ꦲ ꦏꦪꦺꦴꦴꦒꦺꦤ ꦱꦲꦶꦠꦺꦴꦴꦤ ।
ꦏꦸꦱꦶ ꦲꦴꦒ꧀ ꦲꦴꦱꦶ ꦲ ꦝꦴꦱꦶ ꦏ꧀ꦱꦴꦪꦶ꧀ ꦲ ꦠꦺꦤ꧀ꦝꦿꦪꦺꦴꦴꦒꦶ ॥ ꦼꦼꦼ ॥

नास्तिक्यं वेदनिन्दां च देवतानां च कुत्सनम् ।
द्वेषं दम्भं च मानं च क्रोधं[1] **तैक्ष्ण्यं च**[1] **वर्ज्जयेत् ॥ ११६ ॥**

निहन् (एते) **त** (अथ) **प्रकार** (प्रकाराः) । **निं अर्य्यंक्न**[2] (वर्ज्यानां) । **ल्विर्य्य** (विधास्तेषां) ।[3] **सि तन्पमितुहु** (अविश्वासः) **रि हन** (अस्तित्वे) **निं परलोक**[4] (परलोकस्य) । **लवन्** (तथा) [5]**फल** (फलेषु) **निं**[5] **शुभाशुभकर्म्म** (शुभाशुभकर्मणां) । **कनिन्दान्** (निन्दा) **सं ह्यं वेद** (वेदानां) । **कनिन्दान्** (निन्दा) **इं देवता** (देवतानां) । **ईर्ष्या** (ईर्ष्या) । **सि पूज्यन् मावक्** (आत्मपूजा, दम्भः) । **सि अहङ्कार** (अहंकारः) । **क्रोध** (क्रोधः) । **पनस्भार** (तैक्ष्ण्यं) । **ऋङॉऋङॉन्** (श्रूयतां श्रूयतां) । **समङ्कनं** (इत्येतानि) **अर्य्यंक्न** (वर्जयेत्) ।[6] **दोहक्न** (दूरतः स्थापयेत्) **सङ्कें**[7] **मनः** (मनसः) ॥

Atheism, reviling the Vedas and divinities, envy, hypocrisy, pride, wrath and sharpness must be avoided.

See MBh. (Citraśālā ed.) 13.104.36. b) For देवतानां some mss. read परनिन्दां.

c) Most mss. द्वेषस्तम्भाभिमानं च, द्वेषस्तम्भातिमानं च (or °मानांश्च, or °मानश्च), द्वेषस्तम्भोभिमानं च, द्वेषस्तम्भं च मानं च.

d) Mss. तैक्ष्ण्यं (or भैक्ष्यं) च परिवर्जयेत्.

१-१. छ—तेक्ष्ण्यञ्च ।
२. √अरि-अर्कॅन्-अ ।
३. छ नास्ति ।
४. छ—पलोकं ।
५-५. छ—फलि ।
६. ख ज नास्ति ।
७. क—सकें, च छ—सङ्के ।

ꦲꦱꦺꦴꦴꦒ꧀ ꦏꦪꦺꦴꦴꦒꦺꦤ ꦏꦸꦠꦱꦤꦩ꧀ ꦲ ꦏꦪꦺꦴꦴꦒꦺꦤ ꦱꦲꦶꦠꦺꦴꦴꦤ ।
ꦲꦴꦱꦶ ꦲꦴꦒ꧀ ꦲꦴꦱꦶ ꦲ ꦝꦴꦱꦶ ꦏ꧀ꦱꦴꦪꦶ꧀ ꦲ ꦠꦺꦤ꧀ꦝꦿꦪꦺꦴꦴꦒꦶ ॥ ꦼꦼꦼ ॥

ꦲꦏꦸꦱꦶꦏꦶ ꦲꦥꦺꦴꦴꦃ ꦏꦺꦴ ꦥꦺꦤ꧀ ꦶ ꦲꦴꦉ ꦶ ꦥꦴꦴꦉꦴꦱꦴ । ꦏꦺꦤ꧀ ꦥꦱ ꦶ ꦱꦴꦪꦴꦱꦴꦴꦤꦺꦴꦴꦤ꧀ꦤꦺꦴꦴꦤ꧀ । ꦲꦴꦴꦏꦶꦤ꧀ꦤꦶꦤ꧀ꦝꦴꦴꦤ꧀ ꦲꦴꦴꦏꦶꦤ꧀ꦤꦶꦤ꧀ꦝꦴ

यद्यपिन् (यद्यपि) **संशया** (संशयो भवेत्) **क्तं**[1] **व्वं** (पुरुषस्य) **रि हन** (अस्तित्वे) **निं परलोक** (परलोकस्य)। **म्वं** (च) **फल** (फलस्य) **निं शुभाशुभकर्म्म** (शुभाशुभकर्मणां)।[2] **तथापिन्** (तथापि) **मङ्कुन** (एवं)। **अर्य्यक्न** (वर्जयेत्) **जुग**[3] (एव) **इकं** (एतद्) **अशुभकर्म्म** (अशुभं कर्म)। **लिं सं ह्यं** (वचनं) **आगम** (आगमस्य)। **सिङ्गहन**[4] (वर्जय) **इकं** (तान्यशुभानि) **कर्म्म** (कर्माणि) **सेनुहुतकॅन्**[5] (सर्वं त्याज्यं) **सं पण्डित** (पण्डितेन)। **लृञोक**[6] (असत्यो भवेत्) **प्व** (अपि) **रक्व** (अथ) **सं पण्डित** (पण्डितः)। **अद्वा**[7] (द्विधा भवेत्) **सं ह्यं आगम** (आगमः)। **रि हन** (अस्तित्वे) **निं स्वर्गनरक** (स्वर्गनरकयोः)। **तन्पफल**[8] (अफलं भवेत्) **इकं शुभाशुभकर्म्म** (शुभाशुभकर्म)। **तन्** (न) **हन** (विद्यते) **तः** (हि) **कोचिव** (दोषः) **निं उमितुहु** (विश्वासे) **वरः** (शब्देषु) **सं पण्डित** (पण्डितानां)। **सुमिङ्गहनं** (वर्जयेत् [चेत् सः]) **अशुभप्रवृत्ति** (अशुभप्रवृत्तिं) **लिं** (इति वचनं) **सं ह्यं आगम** (आगमस्य)। [6]**अपगॅः**[10] (निश्चितः) **प्व** (अथ) **सं ह्यं आगम** (आगमः)।[6] **नियत** (नियतं) **मफल**[11] (फलवत्ता) **निं शुभाशुभकर्म्म** (शुभाशुभकर्मणां)।[12] **म्दः** (अथ) **हिलं** (हतः) **नास्तिकावस्** (नास्तिकः स्पष्टं)।[13] **कक्लमन्** (निमग्नः) **य** (सः) **रिं निरय** (निरये)॥

Even though there be doubt about the existence of the other world, the wise ought to give up evil. In the case of non-existence nothing will happen, but in case the other world does exist, the atheist is undone.

१. ज—कं। सेनुहुतकन्। १०. ज—अपङ्गॅः।
२. ज नास्ति। ६. छ—लृञोकं। ११. ज—पफल।
३. ख नास्ति। ७. अ-√द्व-अ। क ज—अद्व। १२. छ नास्ति।
४. √सिङ्गः। ८. छ—तन् फल। १३. ख ग च छ ज नास्ति।
५. स-इन्-√उहुत्-अकॅन्। क— ९-९. छ दृष्टिप्लुतिः।

ཨ ཧྱཧྱཔཱྀ པཧྱཀཱཡི པཧཱཀཱཡི པིཡཱྀཀྱཡཱ །
ཨོཁཱིཧྱཨཧཱཡཱིཁཱཡཱ ཁྱཧྱཱཡཱཔཱྀ པིཁཱཨཡཱ ॥ ཀཀཔ ॥

ཡཱི པཧྱཀཱཡ ཀྱཱ པཁ པཱྀ ཨི པཱཔྱཱཡ ཀི ཡཱཨ ཡི པཧཱཀཱཡཱ । ཨྱཱཁཱཨཡཱཨ ।
ཀྱཱི ཨེཔཡི ཨེཔིཁ ཨི པཱྀ ཨོཁཡ པིཀཧཱཀཱཡཱྀཁ । ཁཡོཀྱཀི པཧྱཀཱཡ པཱྀ ཡི
པཱྀ ཡིཁ ॥

न दृष्टपूर्व्वं प्रत्यक्षं परलोकं विदुर्बुधाः।
आगमांस्त्वनतिक्रम्य श्रद्धातव्यं विजानता॥ ११८॥

तन् (न) **प्रत्यक्ष** (प्रत्यक्षं) **क्त** (हि) **पङ्वुः** (ज्ञानं) **सं पण्डित**[1] (पण्डितानां) **रि हन** (अस्तित्वे) **निं परलोक** (परलोकस्य)। **स्वर्गनरक** (स्वर्गनरकयोः)। **कुनॅं**[2] (परं) **अपन्** (यतः) **अपॅगः** (स्थिरः) **सं ह्यं आगम**[3] (आगमः) **पिन्नमाणाक्निर** (प्रमाणीकृतस्तैः)। **मतंन्यन्** (अतः) **प्रत्यक्ष** (प्रत्यक्षं) **ल्विर्** (सर्वं) **निं** (तद्) **वुः निर** (ज्ञानं)॥

The wise know that the other world has neither been seen before nor is it visible to the eyes now. One has to take it on faith and not overstep the scriptures.

MBh.12.28.41. d) For षता (without v.l.). २. ख च छ—आगम। (सदण्डः)।
विजानता Poona reads बुभू- १. च—पण्डित। (सदण्डः)।

ཨེཧྱཨོཧྱཱཔྱཱ ཨཱ ཀཡཨཱཨི ཁཱཧྱཨོཾ ཨཱཔཱིཡཱཔྱཱཁཡཱ ॥
ཨེཔཧྱཱ ཨཱཁཨཡཱཨཱཀཡཨཱཁྱཱཁཡཨཡཱཧྱཱཁཡཱ ॥ ཀཀཔཡ ॥

ཡཔཁ། ཨ པཀཁ । ཡཨཁ། ཨཱཁི པཡཨཱཨཱཁ ཡཨཁ ཨེ ཨཱྀ ཀཡཨ । ཨཱཁི པིཨྱཧྱཱི
ཡཨཁ ཨེ ཨཱྀ ཨེཧྱཁཱཨཧྱ ཁྱཱཀྱི । ཧྱི ཨཱཁི ཨྱཧྱཱཁ པཁཡཨ ཨེ ཨཱྀ ཨོཁཡ । ཨིཡཨ
ཧིཡེ ཨི ཨོཧྱཱ । པཁེཁཡཨ པཡཨྱཡཨྱཡཧི ཀི ཨེཡཨཀ ॥

अप्रामाण्यं च वेदानां शास्त्राणां चातिलङ्घनम्[1]।
सर्व्वत्र चानवस्थानमेतन्नाशनमात्मनः॥ ११९॥

लवन् (अथ) **त वनेः** (चान्यद्)। **य[न्]** (यदि) **तन्** (न) **प्रमाणाक्न** (प्रमाणीक्रियते) **वरः** (उपदेशः) **सं ह्यं वेद** (वेदानां)। **तन्** (न) **पितुहुन्** (अवस्थानं) **वरः**[2] (उपदेशेषु) **सं ह्यं धर्म्मशास्त्र**[3] (धर्मशास्त्रस्य) **कुनॅं**[4] (अपि)। **म्वं** (च) **तन्** (न) **तूतक्न** (अनुपाल्यते) **पक्ष** (पक्षः, वचनं) **सं ह्यं आगम** (आगमस्य)। **नियत** (नियतं) **हिलं** (नाशनं) **निं आत्म** (आत्मनः)। **पुनर्भाव**[5] (पुनर्भावः) **वलुय्वलुय्** (मुहुर्मुहुः) **रिं संसार** (संसारे)॥

Not accepting the authority of the Vedas, overstepping the śāstras, loss of faith all over—these lead to one's annihilation.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.37.11. b) mss. चातिलंघनं, चाभिलंघनं, च विलंघनं, चैव लंघनं.
c) Many mss. अव्यवस्था च सर्वत्र.
१. क—चतिलंघ्यनम्, ख—चतिलङ्घ्यानम्, ग ज—चातिलङ्घ्यनम्, च—चतिलंग्यानम्।
२. क—रस।
३. ख—शास्त्र।
४. क—कुनं।
५. ग—पूर्ण्णभाव।

ꦤꦱ꧀ꦠꦶꦏ꧀ ꦩꦶꦤ꧀ꦤꦩꦾ꧀ꦪꦢ꧀ꦢꦁ ꦏꦸꦭꦼ ꦮꦶꦢ꧀ꦫꦺꦴꦩ꧀ ꦱꦺꦴꦤꦶꦠꦩ꧀ ।
ꦮꦩꦠꦃ꧑ ꦏꦸꦫꦸ ꦮꦶꦱ꧀ꦮꦧ꧀ꦣꦁ꧒ ꦤꦂ꧀ ꦫꦺꦍꦸꦩꦶꦮꦺꦴꦢ꧀ꦝꦠꦩ꧀ ॥ ꧑꧒꧐ ॥

नास्तिकं भिन्नमर्य्यादं कूले वातमिव स्थितम् ।
वामतः[1] कुरु विश्रब्धं[2] नरं रेणुमिवोद्धतम् ॥ १२० ॥

हन (विद्यते) **मर** (चेत्) **व्वं** (नरः) **नास्तिक** (नास्तिकः) । **तन्पमितुहु** (अश्रद्धः) **रि**[3] **हन** (अस्तित्वे) **निं शुभाशुभकर्म्मफल** (शुभाशुभकर्मफलानां) । **उमम्बः** (अतिलङ्घते) **इकं** (सर्वं) **सेनुहुतकॅन्** (प्रतिषिद्धं) **सं ह्यं आगम**[4] (आगमेन) । **यद्यपिन्** (यद्यपि) **अस्गॅह**[5] (आतिथेयः host) **य रि कित तुवि** (अस्मान् प्रत्यपि) । **दोहन** (दूरे स्थापनीयः) **जुग** (हि) **य** (सः) । **हय्व** (मा) **कित** (त्वं) **तङॅनिरिय** (दक्षिणपार्श्वे स्थापय तं) । **अपन्** (यतः) **तन्** (न) **हन** (विद्यते) **पहिन्य** (तद्भेदः) **लवन् अङिन्** (वातात्) **अदृस्**[6] (बलवतः) [7]**रि पिङ्गिर्** (कूले) **इं ल्वः**[7] (नद्याः) । **रूप निं** (यथा) **बस** (हन्यात्) **मनूब्**[8] (?) **अनिबाकन** (पातयेत्) । **हनन् कदि** (अन्यद्वा) **ल्बु** (रेणुं) **म्लुक्**[9] (भ्रान्तं, उद्धतं) **रूप निं** (तद्रूपं) **नियत** (नियतं) **मलित्** (?) **अनमाल**[10] (?) ॥

Be confident and put to your left (i.e. cast out) the atheist who has broken tradition, like the wind [the trees] on a river's bank. Cast him away just as one would the upraised dust.

MBh.12.309.15. a) Poona reads कूलपातमिवास्थिरम् (v.l. कुलपातं, कुलघातं, कूलघातं. Our स्थितं is supported by K6 B0.6.7.9 Da3.a4 Dn1.n4 Ds D2.3.8 G2.

c) विश्रब्धं is supported by K7 D4.9, D5.7 T2 G1-3 M1.5-7 विस्रब्धं, others विस्रब्धः, विश्रब्धः .

d) For नरं रेणुं Poona reads नरं वेणुं (v.l. रथरेणुं, नररेणुं, खुररेणुं, कररेणुं, खररेणुं). Our नरं रेणुं is supported by K6.7 D4.9.

१. ग—बपतः, ज—बमतः।
२. क—चिश्रण्धं, ख ग—चिश्रब्धं, छ—चिश्रण्डी, ज—चिश्रब्दं।
३. ज—रिं।
४. छ—गगम।
५. अ-√स्गॅः-अ।
६. अ-√दृस्। छ—अदृस्। (सदण्डः)।
७-७: ग—रिं पिङ्गिर्ल्वः।
८. म-√तूब्।
९. √म्लूक्।
१०. अ-√तमाल। च छ—अमल।

ꦤꦱ꧀ꦠꦶꦏ꧀ ꦏꦂꦩꦤ꧀ ꦏꦫꦺꦴꦤꦶ ꦏꦂꦩꦤ꧀ ꦤꦺꦴꦩꦶꦏꦂꦩꦤ꧀ ।
ꦥꦶꦥꦶꦭꦤꦺꦴ ꦲꦒ꧀ꦔꦱꦺꦴꦔꦏꦭꦺꦴ ꦲꦥꦤ꧀ꦝꦺ ꦏꦺꦴꦩꦶꦤ꧀ ॥ ꧑꧒꧑ ॥

ये नास्तिका निष्क्रियाश्च गुरुशास्त्रातिलङ्घिनः[1] ।
विहिंसका[2] दुराचारास्ते भवन्ति गतायुषः ॥ १२१ ॥

अपन् (अथ) **इकं व्वं** (पुरुषाः) **नास्तिक** (नास्तिकाः) । **व्वं** (पुरुषाः) **निष्क्रिय** (निष्क्रियाः) **कुनं**[3] (च) । **निष्क्रिय** (निष्क्रियः) **ङरीन** (नाम) **व्वं**[4] (पुरुषः) **तन्** (न) **पनिद्धाकॅन्**[5] (साध्नोति) **त्रिवर्ग** (त्रिवर्गं) ।[6] **व्वं** (पुरुषः) **तन्** (न) **पमिसिङ्गिः**[7] (विश्वसिति) **रस** (रसं) **सं ह्यं आगम** (आगमस्य) । **वरवरः**[8] (उपदेशान्) **सं गुरु कुनॅ**[9] (गुरोश्च) ।[10] [11]**व्वं** (नरः) **हिंसक प्रवृत्ति** (हिंसकप्रवृत्तिः) **कुनॅ**[9] (च) ।[11] **व्वं** (नराः) **दुराचार** (दुराचाराः) **कुनॅ**[9] (च) । **इक** (अथ) **त**[12] (ते) **व्वं** (नराः) **मङ्कन क्रमन्य** (एवंक्रमाः) । **य इक** (ते) **माति** (मृताः) **ङरन्य** (नाम) ॥

The atheists perform no rites. They transgress preceptors and scriptures. They hurt and injure. They misbehave. They lose their vital power.

MBh. (Citraśālā ed.) 13. 104.11. a) Some mss. वा (for च).

b) Many mss. °भिलङ्घिनः.

c) Mss. अधर्मज्ञा (for विहिंसका). विहिंसका is found in none. Some mss. गतायुषः (for दुराचाराः).

१. ख—°लङ्घनाः, ग—°शास्त्रैंतिलाङ्घनः, च—°लङ्घनः, छ—°लंगनः, ज—°स्त्रतिलङ्घनः।
२. क—विहिङ्घत, ख—विहिङ्घता, ग च ज—विहिङ्घतः, छ—विहिंपतः।
३. च छ—कुनॅं।
४. क ख नास्ति, छ सदण्डः।
५. √सिद्ध।
६. छ नास्ति।
७. क ग ज—पिसिङ्गिः। √सिङ्गिः।

८. क—वरः, ग—वरःवरः । १०. ग नास्ति । १२. क ख ग ज—तं ।
९. क—कुनं । ११-११. च छ नास्ति ।

ᨠᩖᩉᩢᨶᩣᩉᨶᩣᨾᩣᨶᨾᩮᩉᩢᨲᩩ ᩋᩮᩉᨾᩢᨶᩣᩋᩢᨾᩣᩉᩢᨶᩣᨻᩮᨶᩩᨶᩣᨶᩢ ।
ᨶᩉᩢᨶᩣᩉᨶᩣᨾᩣᨶᩢᨾᩩᨶᩩᩉᩢᨲᩩ ᨸᩩᨿᩩᨶᩩ ᨠᩩᨲᩢᨶᩣᨶᩢᨾᩩᨶᩣᨶᩢ ॥ ᩇᩇᩩ ॥

ᨾᩮᩉᨶᩣᨶᩢ ᨶᩣ ᨠᩩᨶᩩ ᨶᩣᨶᩢ ᨶᩣᨶᩢᨾᩩᨶᩣᨶᩢ । ᨶᩣᨾᩣᨶᨶᩉᨶᩢᨲᩩ ᨶᩩᨶ ᨲᩩᨾᩮᩇᩩᨶᩩ । ᨿᨿᩩ ᨾᩮ ᨸᩩᨿᩩᨲᩩ
ᨾᩮ ᨶᩩ ᨶᨶᩮᩉᩢᨲᩩ । ᨶᨶᩮᩉᩢ ᨸᩩᨿᩩᨲᩩ ᨿᨿᨶ ᨿᩣᨠᩩ ᨾᩮᩉᩢᨲᩩᨶᩩ । ᨠᩩᨲᩢᨶᩣᨶᩢ ᨲᩩᨶᩩ ᨸᩩᨿᩩᨲᩩ ᨿᨿᨶ
ᨻᩮᨠᩩᨶᨻᨶᩮᨠᩩ ᨿᩩᨶᨶ । ᨿᨿᩩᨶᩩ ᨿ ᨲᩩᨾᩮᨶᩣ । ᨶᨶᩮᩉᩢ ᨶᨶ ᨸᩩᨾᩮᩉᩢ ᨾᩮᩉᩢ ॥

ऐहलौकिकमीहन्ते मांसशोणितवर्द्धनाः ।
पारलौकिककृत्येषु[1] प्रसुप्ता भूशनास्तिकाः ॥ १२२ ॥

निहन् (एषः) **त**[2] (अथ) **क्रम** (क्रमः) **निकं नास्तिक** (नास्तिकानां) । **केवलावक्न्य** (केवलमात्मकायं) **जुग इनिङुन्य**[3] (एव पाल्यते तैः) । **यत्न** (यतन्ते) **रि**[4] **वृद्धय** (वृद्धिर्भवेत्) **निं**[5] **रः दगिन्य** (एतस्य शोणितस्य मांसस्य च) । **सांसि** (सर्वा या काचित्) **प्रवृत्ति** (प्रवृत्तिः) **मफल** (सफला) **मङ्के** (इह) **लिन्कसकन्य**[6] (धार्यते तैः) । **कुनं** (परं) **इकं**[7] **प्रवृत्ति** (प्रवृत्तिः) **मफल** (सफला) **स्वग्गापिवग्गं** (स्वर्गापवर्गयोः) **द्लाह** (परत्र) । **अतुरु** (स्वपन्ति) **य** (ते) **इरिक** (तत्र) । **तन्** (न) **वव ऋङें**: (निध्यायन्ति, शृण्वन्ति) **विः** (हि) ॥

The utter atheists seek the increase of what pertains to this world, e.g. flesh and blood. They are oblivious to such acts as pertain to the other world.

MBh.12.309.9. b) Poona °वर्धनम् (no v.l.).
c) कृत्येषु is supported by Śl K1.2.4, others read कार्येषु.

१. क ज—परलोकिक°, ख च छ—पारलोकिक°, ग—परलोकाक° ।
२. ज नास्ति ।
३. इन्-√इङ्-न्य ।
४. ग—रिं ।
५. क—नि ।
६. √लक्स्-°इन्°-अकॅन्-न्य ।
७. च—इका ।

ᨿᩩ ᨠᩮᨿᩩᨾᩮᩉᩢ ᨠᨶᩢ ᨠᩮᨸᩩᨶᩩᩉᩢ ᨿᨾᩣᨿᨶᩣ ᨿᨾᩮᩉᩢᨿᩣᨶᩣ ।
ᨻᩮᨸᩩᨻᨶᩩ ᨸᩩᨾᩩᩉᩢ ᨾᩮᩉᩢᨶᩩᩉᩢᨾᩣᨶᩣ ᨠᩮᨻᩮᨾᩮᨿᩩᨶᩩᩉᩢᨻᩣ ॥ ᩇᩇᩩᨶ ॥
ᨠᩩᨠᩮ ᨾᩮᩉᩢ ᨿᨿᩮ । ᨿᩩ ᩇᩩᨶᩣ ᩈᨶᩢᨲᩩ ᨾᩮᨿᩮᨶᩩᩉᩢᨶᩩ ᨾᩮ ᨸᩩᨻᨶᩩᩉᩢᨶᩩᩉᩢᨾᩣ । ᨸᩩᨿᩩᨶᩩ । ᩇᩩᨶᩣ ᨸᩩᨾᩩᩉᩢᨾᩣ

१०२

ᨿᩩᨶᩩᨠᩩᨲᩢᨶᩣᨶᩢ ᨸᩩᨿᩩᨸᩩᨿᩩᨶᩩᨠᩩ ᩈᨶᩢᨲᩩᨶᩩᨠᩩ ᨠᩩᨲᩢᨶᩣᨶᩢ ।
ᨸᩩᨻᨶᩩᨸᩩᨾᩩᨠᩩᨶᩩᩉᩢᨲᩩ ᨾᩮᩉᩢᨾᩩᨶᩩᨠᩩᨶᩩᩉᩢᨲᩩ ᨠᩩᨲᩢᨶᩣᨶᩢᨾᩩᨶᩣᨶᩢ ॥ ᩇᩇᩩᨶ ॥
ᨠᩩᨠᩮ ᨾᩮᩉᩢ ᨿᨿᩮ । ᨿᩩ ᩇᩩᨶᩣ ᩈᨶᩢᨲᩩ ᨾᩮᩉᩢᨶᩩᩉᩢᨾᩣᨶᩣ । ᨸᩩᨿᩩᨶᩩ । ᩇᩩᨶᩣ ᨸᩩᨾᩩᩉᩢᨾᩣ

द्वे कर्म्मणी नरः कुर्व्वन्निह लोके महीयते ।
अब्रुवन् परुषं किञ्चिदसतो नार्थयंस्तथा ।। १२३ ॥

कुनं (अथ) **लिं** (वचनं) **ममि** (भवेत्) ।[1] **र्व** (द्वे) **इकं**[2] **उलः**[3] (कर्मणी) **निमित्त** (निमित्ते) **निं व्वं** (लोकानां) **इनस्तुति** (स्तूयमानानां) । **लिवर्न्य** (तद्विधाः) । **इकं** (यः) **पिसनिङु** (नैव) **मुजरक्नं**[4] (भाषेत) **परुषवचन** (परुषवचनं) । **इकं** (यः) **पिसनिङु** (नैव) **कुमिरकिरं** (चिन्तयेत्) **उलः** (कर्म) **तन्युक्ति** (अयुक्तं) **कुनं** (च) ।[5] **समङ्कन** (एवं) **इकं व्वं** (नरः) **पिनूजिन्** (पूज्यते) **हनें** (विद्यमानः) **रात्** (लोके) ॥

In this world one becomes great by performing two kinds of deeds—uttering nothing that is harsh, and not making requests to the low and vile.

MBh.5.33.50. b) For इह Poona has अस्मिन्. महीयते is supported by the majority of S manuscripts, others read विराजते, विरोचते, अधिरोचते.
c) For अब्रुवन् most S mss. read न ब्रूयात्.
d) नार्थयन is adopted by the Poona text, the variants are अनर्चयन्, नार्चयन्, नाश्रयन्, अनर्थयन्. For नार्थयंस्तथा S variants are नार्थयेत च, नार्थयीत च.

१. ग ज नास्ति दण्डः ।
२. छ—इक ।
३. ज—उलः । (सदण्डः) ।
४. ग—उमुजरक्न, च छ ज—°क्न ।
५. छ नास्ति ।

ᨾᩣᨿᩩᨠᩣᨾᩣᨾᩤ ᨾᩣ ᨸᩣᨶᩩᨸᩩᨿᩩᨻᩮᨶᩮᩉᩢᨾᩤᨸᩩᨶᩣ ᨠᩣᨿᨶᩣᨾᩣ ।
ᨸᩣᨶᩣᨸᩩᨠᩣᨠᩩᨶᩩ ᨾᩮᩉᩢ ᨾᩮᩉᩢᨠᩩᨶᩩᨾᩮᩉᩢᨠᩩᨶᩣ ᨷᩣᨸᩣᨿᨶᩣᨾᩮᩉᩢ ॥ ᩇᩇᩩᨾ ॥
ᩇᩩᨶᩣ ᨾᩮᩉᩢ ᨿᨿᩮ । ᨾᩣᨿᩩ ᨾᩣ ᨾᩣ । ᨾᩣᨿᩩ ᨾᩣ ᨻᩮᨶᩮᩉᩢᨾᩩᨶᩣᨶᩢᨾᩮᩉᩢ । ᨾᩣᨿᩩ ᨾᩩᨶᩩᨠᩮᨾᩩᨶᩩᨠᩮ
ᨷᩣᨻᩮᨶᩩᨶᩣ ᨿᩮᨾᩩᨿᨸᩩ । ᨿᨸᩣᨠᩮ ᩇᩩᨶᩣ ᨶᩩᨶᩮ ᨿᨿᩮ । ᨷᩣᨿᩮ ᨾᩮᨿᩮ । ᨾᩣᨿᩮ ᩇᩩᨻᩮᨶᩮ
ᨻᩮᨾᩩᨾᩣᨶᩩ । ᨾᩣᨠᩮ ᨾᩣᨾᩣᨿᩩ ᨾᩣ ᨾᩣᨠᩮᨶᩣ ॥

सम्यगल्पं च वक्तव्यमविक्षिप्तेन चेतसा ।
वाक्प्रबन्धो[1] हि संरागाद्[2] विरागाद्वा भवेदसत् ॥ १२४ ॥

इक तं (यद्) **उजरक्न** (कथयेत्) । **रहय्व**[3] (धर्म्यं भवेत्) **त य** (तद्) । **हय्व** (मा) **त** (अथ)

विनिस्तारार्कॅन्[४] (विस्तारं कुर्यात्)। **हय्व** (मा) **ह्यन्ह्युन्** (कामयेत) **कवर्ज्जन**[५] (वर्जनं) **अङ्चप्** (भाषणस्य)। **अपन्** (अथ) **इकं उजर्** (वचनं) **यन्**[६] (चेत्) **जम्बत्** (?)।[७] **हनं** (भवति) **हर्ष** (हर्षः)। **हन**[८] (भवति) **इलिक्** (बीभत्सा) **पिनुहरन्य**[९] (तत्कृता)। **तन्** (न) **रहयु** (धर्म्यं) **त ङरनिक** (तन्नाम)॥

One should talk measured and correct words with a sane mind. Speech is corrupted by love and hatred.

१. छ—वाक्प्रवन्दो, ग ज— वाक्प्रवन्धो, च—वक्प्रवन्धो, छ—वक्प्रवन्दो।
२. क—संरागात्, ख—रागात्, ग—नारगत्, च छ ज—रगत्।
३. र-√हयु-अ।
४. √विस्तार-°इन्°-अकॅन्। क—°कन्।
५. क-√वर्ज्जन।
६. च छ ज—यज्।
७. च छ नास्ति।
८. क ख ज—हनं।
९. √पुहर-°इन्°-न्य।

ཨེབ་ཕཡཱཀ་ཁསྱཱཀཱ་ པིཏིཨི་ ཧབཱི་ མུཝེཡིཧ །
ཀཱཡཅ་ ཧཱིནཝཱིཧཱ་ པཱིཧཱཡཱཁེཝཱཀཡཅཔཧཱུཀཱ ॥ ཀཀ།། ॥

ཨེཔཱི་ ཏུཁེ་ ཨཱི་ ནཡཱཡ །ནཡཱཡ་ ཀ་ ཀཝཱཁནཱབུ །ཁཱི་ ཁུཏུཝུ་ ཏུཁེ་ མུཁ་ ཁཱཔུཡཱཀ་ ཀཡཱབུ །ཨཡུཔཱི་ ནཡཱཡ་ ཀཡཱཔི །ཨཱི་ ཁཱི་ ནཡཱཡ་ ཀཝཱཁནཱབུ །ཏུཀིཁེ་ ཟུཡུཁནཱཁེབུ་ ཁུཔི །པུཁི་ ཐཡུཔཡཱཀ་ ཨཡཀ ॥

अभ्यावहति कल्याणं विविधं वाक् सुभाषिता।
सैव[१] **दुर्भाषिता पुंसामनर्थायोपपद्यते ॥ १२५॥**

अपन् (अथ) **इकं उजर्** (वचनं) **यन्** (यदि) **रहयु** (शोभनं)। **रहयु** (कल्याणं भवति) **त** (अथ) **कोजरन्य**[२] (तद्वचनं)। **तन्** (न) **तुङ्गल्** (एकं) **इकं सुख** (सुखं) **कपुहर** (कृतं) **देन्य** (तेन)। **यद्यपिन्** (यद्यपि) **रहयु** (शोभनं) **तोवि** (अपि)।[३] **य[न्]** (यदि) **तन्** (न) **रहयु** (शोभनं) **कोजरन्य** (तद्वचनं)। **इरिकं उमुजरकॅन्य** (वक्तुः) **तुवि**[४] (अपि)। **प्वन्**[५] (अथ) **पमुहर** (करोति) **लर** (पीडां)॥

Well-formed speech brings much good. But if ill-formed it brings evil to men.

MBh.5.34.74. b) विविधं is supported by K1.4 B2-4 Dn2 D1.2, other mss. read सततं, विविधा.
c) For पुंसां Poona reads राजन् (without v.l.).
१. च छ—चेव।
२. क-√उजर्-अन्-न्य।
३. छ नास्ति दण्डः।

४. ग—तोवि।
५. ख—यप्वन्।

ཏཱཀསཱཡཱཀཱ་ ཝདནཱནིཥྤཏནྟི་ ཡེཧཱཧཏཿ་ ཤོཙཏི་ རཱཛྱཧཱནི།
པརསྱ་ ཝཱ་ མརྨྨསུ་ ཏེ་ པཏནྟི་ ཏསྨཱདྡྷཱིརོ་ ནཱཝསྲྀཛེཏ་ པརེཥུ ॥ ཀཀ།། ॥

इकं उजर् (शब्दाः) **अहल्** (पापाः) **तन्** (न) **पहि** (भिन्नाः) **लवन् ह्लु** (सायकेभ्यः)।[२] **सोङ्कन्य**[३] (मुखविवरणे) **सकतॅम्पुहन्**[४] (आहतः) **देन्य** (तैः) **जुग** (हि) **अलर** (शोचति)। **ऋसॅप्** (प्रविष्टाः) **रि हति** (हृदये)। **तातन्** (नहि) **कनॅ**[५] (प्राप्नोति) **पङन्** (अशनं) **तुरु**[६] (शयनं) **रि रहिन ङिङ** (राज्यहानि) **इकं व्वं** (नरः) **देन्य** (तस्मात्)। **मतंन्यत्** (अतः) **तन्** (न) **इनुजरकॅन्** (भाष्येरन्) **इक** (ते) **दे सं धीर**[७] (धीरैः) **पुरुष** (पुरुषैः)। **सङ अंह्ल** (पूतं) **मानॅब्**[८] (?) **मनः निर** (तन्मनः)॥

When wordy arrows fly out of one's mouth and strike a person, he worries day and night. They strike at his vitals. The wise should never hurl them.

MBh.1.82.11. c) For ते Poona reads ये. Our ते is supported by K (except K1) Ñ B D (except Da D5) M.
d) For तस्माद्धीरो Poona reads तान्पण्डितो. Compare 5.34.77, 12.288.9. Cf. also Citraśālā ed. 13.104.32.
१. क—राज्यहन्ति, ख ग—राज्य हान्ति, च छ ज—रज्य- हन्ति।
२. ज नास्ति दण्डः।
३. स-√उङ्कब्-न्य।
४. स-क-√तम्पुः-अन्।
५. क—कनं।
६. ज—तुरु। (सदण्डः)।
७. ख—वीर।
८. ग ज—मनॅब्।

ཨེཧཱཀྱཱཔྲྀཙྪིཏ་ ཧྲྀཧཡཱི་ ཛཱཡཏཱམྲྀཏཱི་ ཀཐཡཏཱ་ ཏཏཱཡཱ་ ཨཱིཥྚེཧཱཀྱཱིཧཱ་ པྲྀཙྪཏཱི །

ꠢꠣꠞꠣꠢꠤꠇ ꠢꠘꠇꠤ ꠤꠢꠣꠇꠞꠣꠤꠢꠣ ꠇꠞꠣꠢꠘꠣꠢꠣ ꠇꠤꠢꠘꠣꠢꠣ ꠇꠞꠣꠢꠘꠣꠢꠣ ॥ ४९५ ॥

ꠇꠤꠢꠣꠇ ꠢ ꠢꠣꠢꠘꠣꠢꠣ । ꠢꠣꠤꠇꠢꠣ ꠤꠇ ꠢꠣꠢꠣ । ꠢꠣꠢꠘꠇ ꠤꠇ ꠢꠣꠤꠇ । ꠢꠘꠣꠢꠘꠇ ।
ꠢꠣꠤꠇꠘꠇ ꠇꠞꠣꠢꠘꠣꠢꠣ ꠢꠣꠢꠘꠣꠢꠣ ꠢꠣꠢꠘꠣꠢꠣ ॥

मर्म्माण्यस्थीनि हृदयं तथासून् घोरा वाचो निर्दहन्तीह पुंसाम् ।
तस्माद्वाचं रुशतीं तीक्ष्णरूपां धर्म्मारामो[1] नित्यशो वर्ज्जयेत्ताम् ॥ १२७ ॥

निहन् त (अथ) **देन्यांलरे**[2] (पीडयन्ति) ।[3] **ऋसॅप** (प्रविशन्ति) **रिं प्राण** (प्राणान्, असून्) । **सुसुक्** (विद्धाः) **रि हति** (हृदये) । **त्कें तहुलन्**[4] (अस्थिषु) ।[3] **मतंन्यन्** (अतः) **अर्य्यंक्न**[5] **इक** (वर्ज्येरन्) **दे सं धार्म्मिक** (धार्मिकैः) ॥

Dreadful utterances burn out the vitals, the very bones, the hearts and even the life forces of men. Therefore one devoted to dharma must ever avoid harsh and hurting language.

MBh.5.36.7. c) तीक्ष्णरूपां is supported by D1 G2, most others read रूक्षरूपां. d) वर्जयेत्ताम् is supported by K4 T1 G2.4.5 M, others वर्जयीत, वर्जयेत.

१. क—धर्म्मरामो, ग—धर्म्मारमो, च छ ज—धर्म्मरमो। २. छ—देन्यंलरेः। ३. छ नास्ति दण्डः। ४. ग—तवुलन्। ५. √अरि-अकॅन्-अ।

ꠢꠣꠞꠣꠢꠤꠇ ꠇꠞꠣꠢꠘꠣꠢꠣ ꠢꠣꠢꠘꠣꠢꠣ ꠢꠣꠢꠘꠣꠢꠣ ।
ꠢꠣꠢꠣ ꠢꠣꠢꠘꠣꠢꠣ ꠢꠣꠢꠘꠣꠢꠣ ꠇ ꠢꠣꠢꠘꠣꠢꠣ ꠢꠣꠢꠘꠣꠢꠣ ॥ ४९६ ॥

ꠢꠣꠢꠘꠇ ꠤꠢꠣ ꠢꠣꠢꠣ । ꠢꠣꠇꠢꠣꠇ ꠢꠣꠢꠣꠢꠣꠢꠣꠇ । ꠢꠣꠢꠣꠢ ꠢꠣꠢꠣ ꠢꠣꠢꠣ ꠢꠣꠢꠣ
ꠢꠣꠢꠣ । ꠢꠣꠢꠘꠇ ꠤꠢꠣ ꠢꠣꠢꠣ । ꠢꠣꠢꠣꠢꠣ ꠢꠣꠢꠣꠢꠣꠢꠣꠇ । ꠢꠣꠢꠣ ꠢꠣꠢꠣ ꠤꠢꠣ ।
ꠢꠣꠢꠣꠢꠣ ꠢꠣꠢꠣꠢꠣꠢꠣ ꠢꠣꠢꠣ ꠢꠣꠢꠣꠢꠣ ꠢꠣꠢꠣ ꠢꠣꠢꠣꠢꠣ ॥

संरोहति शनैर्व्विद्धं[1] वनं परशुना हतम् ।
वाचा[2] दुरुक्तं बीभत्सं न संरोहति तत्क्षतम्[3] ॥ १२८ ॥

अपन् (अथ) **इकं अलस्**[4] (वनं) । **बिनबद्**[5] (छिन्नं दग्धं) **पिनहरदिन्** (निष्कृतं) । **तुमुवुः**[6] (संरोहति) **नियत**[7] **निक** (नियतमेतद्) **पूर्ण्ण** (पूर्णं) **मुवः** (पुनः) । **कुनं** (परं) **इकं मनः** (मनः) **लिनरन्**[8] (क्षतं) **इं**[9] **उजर्** (वाचा) **अलराहल**[8] (पीडयन्त्या पापया) ।[10] **तन्** (न) [11]**तुवुः इक**[11]

(संरोहति तत्) । **कलिङन्य** (तदर्थः) ।[10] **तन्** (न) **पनुवुहकॅन्**[12] (संरोपयन्ति) **बुद्धि** (बुद्धि) **उजर् अहल** (पापश्चदाः) ॥

A tree cut by an axe slowly regrows. But the wound made by ugly words does not heal.

MBh.5.34.75. a) For शनैः Poona reads शरैः. c) Our best lontar क reads बाचा, others वाचो and वचो. Poona has only वाचा. d) For तत्क्षतं Poona reads वाक्षतं (without v.l.).

१. क ख—शनैर्व्विद्धं, ग—शनैबिद्धं, च छ—सनेद्विद्धं, ज—शनेर्विद्धं। २. ख ग—वाचो, च छ ज—वचो। ३. ख ग च—तत्क्षणं, छ—तत्क्षणी। ४. ज—ललस्। ५. ज—बिनॅबद्। ६. √तुवुः-°उम्°। ७. छ—नियत।, ज नास्ति। ८-८. ख—लिनुर्व्वनिङ, ग ज—लिनुर्वनि, च छ—लिनुर्वनि। ९. क—आल, ख—आहल। १०. छ नास्ति दण्डः। ११-११. क—तुहु हिक, ग—तुहु इक। १२. ग—पनुहुह°, ज—सनुवुः अकॅन्।

ꠢꠣꠢꠣꠢꠣꠢꠣꠇ ꠢꠣꠢꠣꠢꠣꠢꠣꠇ ꠢꠣꠢꠣꠢꠣꠇ ।
ꠢꠣꠢꠣꠢꠣꠢꠣ ꠢꠣꠢꠣꠢꠣꠢꠣ ꠢꠣꠢꠣꠢꠣꠢꠣ ॥ ४९७ ॥

ꠢꠣꠇ ꠤꠢꠣꠢꠣꠢꠣꠇ । ꠢꠣꠢ ꠢꠣ ꠢꠣꠢꠣꠢ । ꠢꠣꠢꠣ ꠢꠣꠢ ꠢꠣꠢꠣꠢꠣ । ꠢꠣꠢꠣ ꠢꠣꠢ
ꠢꠣꠢꠣꠢ ꠢꠣꠢꠣ । ꠢꠣ ꠢꠣꠢꠣꠢ । ꠢꠣꠢꠣꠢꠣ ꠤꠢꠣꠢꠣꠢꠣ ꠢꠣꠢꠣ । ꠢꠣ ꠢꠣꠢꠣꠢ । ꠢꠣ ꠢꠣꠢꠣꠢꠣꠢꠣ ।
ꠢꠣ ꠢꠣꠢ । ꠢꠣ ꠢꠣꠢꠣꠢ ꠢꠣꠢꠣ । ꠢꠣꠢꠣꠢꠣ ꠢꠣꠢꠣꠢꠣꠢꠣ ꠢꠣꠢꠣ ꠢꠣꠢꠣꠢꠣ । ꠢꠣꠢꠣ ꠢꠣꠢ
ꠢꠣꠢꠣꠢꠣ ॥

हीनाङ्गानतिरिक्ताङ्गान् विद्याहीनान् विगर्हितान् ।
रूपद्रविणहीनांश्च सत्त्वहीनांश्च नाक्षिपेत् ॥ १२९ ॥

न्यं[1] (एते) **इनिलगकॅन्**[2] (दूरे करणीयाः) ।[3] **हन** (भवन्ति) **व्वं** (नराः) **विकार** (विकारवन्तः) । **कुरं ल्विः** (हीनातिरिक्ताः) **अवयवन्य** (अवयवा येषां) । **तन्** (न) **ब्रुः**[4] (जानन्ति) **मङजि**[4] (अध्येतुं) **कुनं** (च) ।[5] **व्वं** (नराः) **दुर्भाग**[6] (दुर्भाग्याः) ।[5] **दुब्बंल** (दुर्बलाः) **इनुपॅत्** (विगर्हिताः) **कुनं** (च) । [7]**व्वं** (नराः) **अहल**[7] (कुरूपाः) । **व्वं** (नराः) **तन्पमास्** (द्रविणहीनाः) । **व्वं** (नराः) **मूढ** (मूढाः) । **व्वं**[3] (नराः) **व्विदव्वि** (सत्त्वहीनाः) **कुनं** (च) । **यतिक** (ते) [8]**तन्** (न) **तिरस्कारान्**[8]

(तिरस्करणीयाः) तनुयन्[10] (?)। पावक् (शरीरभूताः) निं पारुष्य (पारुष्यस्य) अङुजर् (ये भाषन्ते) मङ्कून (एवं) ॥

Let no insult be shown to the crippled, to the man with an extra finger or toe, to the unlearned, the condemned, the ugly, the poor, the feeble.

See MBh. (Citraśalā ed.) 13.104.35. b) Many mss. वयोधिकान् (for विगर्हितान्).

d) Some mss. जाति (for सत्त्व). A few read सत्य.

१. ज—निहन्।
२. क—हिनिल, ख ग ज—हिनिलगन्।
३. क नास्ति।
४. ग—वुहि।
५. क च छ ज—अङजि, ग—हङजि।
६. छ नास्ति।
७. क—दुर्भग, ज—दूर्भग।
८-८. ग नास्ति।
९-९. क—तनिरस्कारान्, ख—तनिरस्तारान्, ग—तनिरास्तारान्, च छ—तनिरस्तरन्, ज—तनिरस्करन्।
१०. छ—तमुजन्।

ꠝꠣꠞꠣꠢꠇꠥꠟꠣꠢꠞꠣꠟ ꠢꠥꠣ ꠡꠣꠢꠝꠣ ꠝ ꠇꠣꠡꠞꠢꠣ ꠞꠝꠡꠣꠡꠣꠇ ꠝ ꠝꠣꠢꠥꠣꠇ ।
ꠝꠡꠥꠣꠡꠣꠝ ꠢꠣꠝꠞꠣꠡꠣꠡꠣꠡꠥꠣ ꠡꠣꠞꠣꠇꠣꠢꠥꠣ ꠡꠣꠞꠣꠢꠣꠇ ॥ ८८८ ॥

ꠢꠣꠝꠣꠢꠥꠣꠇ ꠢꠣꠞꠣ ꠝꠣ ꠢꠡꠣꠡꠣꠡꠥꠣꠝ । ꠝꠣ ꠢꠝꠣꠞꠣꠝ ꠝꠣꠝꠢꠥꠣꠇ । ꠡꠣꠇ ꠡꠞꠣꠢꠥꠣꠇ ।
ꠡꠣꠇ ꠡꠞꠣꠡꠣꠇ ꠡꠣꠞꠣꠇ । ꠡꠣꠇ ꠡꠞꠣꠡꠣꠇ । ꠞꠣꠇꠣꠡꠣ ꠡꠣꠇ ꠢꠥꠣꠡꠣꠡꠣꠝ । ꠝꠥꠣ ꠞꠣꠞ ꠣꠣꠝ
ꠝꠣꠢꠣꠡꠣꠇ ꠢꠣꠞꠣꠇ । ꠡꠣꠇ ꠡꠞꠣꠡꠣꠇ । ꠞꠣꠇꠣꠡꠣ ꠡꠣꠇ ꠢꠥꠣꠡꠣꠡꠣꠝ । ꠝꠥꠣ ꠞꠣꠞ ꠣꠣꠝ
ꠝꠣꠢꠣꠡꠣꠇ ꠢꠣꠞꠣꠇ । ꠡꠣꠇ ꠡꠞꠣꠡꠣꠇ । ꠞꠣꠇꠣꠡꠣ ꠡꠣꠇ ꠢꠥꠣꠡꠣꠡꠣꠝ । ꠝꠥꠣ ꠞꠣꠞ ꠣꠣꠝ
ꠝꠣꠢꠣꠡꠣꠇ ꠢꠣꠞꠣꠇ । ꠡꠣꠇ ꠡꠞꠣꠡꠣꠇ । ꠞꠣꠇꠣꠡꠣ ꠡꠣꠇ ꠢꠥꠣꠡꠣꠡꠣꠝ । ꠝꠥꠣ ꠞꠣꠞ ꠣꠣꠝ

नाक्रोशमिच्छेन्न मृषा वदेच्च न पैशुन्यं जनवादं[1] न कुर्य्यात्।
सत्यव्रतो मितभाषोऽप्रमत्तस्तस्य[2] वाग्द्वारमुपैति गुप्तिम्[3] ॥ १३० ॥

मतंन्यन्[4] (अतः) **मङ्कु** (इह) **सं महापण्डित**[4] (महापण्डितः)।[5] **सं मकव्रतं कसत्यन्** (धृतसत्यव्रतः)। **तन्** (न) **पङुमनुमन्**[6](आक्रोशेत्)। **तन्** (न) **पगवै** (कुर्यात्) **पैशुन्य** (पैशुन्यं)। **तन्** (न) **पङुपत्** (निन्देत्)।[7] **ङुनिवेः तन्** (न) **मृषावाद** (मृषा वदेत्)। **यत्न** (यतेत) **जुग** (हि) **सिर** (सः) **अमिहँरि**[8] (नियन्तुं) **उर्जानिर** (स्ववाचं)। **रुमक्ष** (रक्षेत्) **हल** (अन्येषां) **निं लेन्** (पापात्) ॥

One should not desire to abuse, speak what is false, or slander and gossip. If he is true and measured in speech, he protects and guards the wordy door.

MBh.12.261.24. a) (marg.) T1 G1.3 M1, 5.7, अर्हेत्, ऋच्छेत्. इच्छेत् is supported by B6 others read अच्छेत्, आच्छेत्. b) पैशुन्यं is supported by M6, others read पैशुनं. n is supported by T1 G1.3 M1.6.7.

d) Poona reads तथास्य वाग्द्वारमथो सुगुप्तम्.

१. ख—जनवदन्, ग—जनवादान्।
२. ख छ—°प्रमत्तः। तथास्य, ग—°प्रमत्तः। तटास्य, ज—°प्रमत्तः। ततस्य।
३. ख—गुप्तम्, ज—गुप्तिन्।
४. ग—मतंन्य।
५. ज—पण्डित।
६. च—॥
७. ख ग— पङुमनुमन।
८. ज नास्ति दण्डः।
९. √पिहँर्।

ꠢꠣꠞꠣꠢꠇꠥꠟꠣꠢꠞꠣꠟ ꠢꠥꠣ ꠡꠣꠢꠝꠣ ꠝ ꠇꠣꠡꠞꠢꠣ ꠞꠝꠡꠣꠡꠣꠇ ꠝ ꠝꠣꠢꠥꠣꠇ ।

ꠝ ꠢꠝꠣꠞꠣ ꠞꠥꠣꠞꠣꠢꠣꠇꠣ ꠣꠥꠣꠞꠣꠝꠣꠝꠣ ꠞꠥ ꠇꠣꠣꠣꠇꠣ ॥ ८८८ ॥

ꠞꠥꠣꠇ ꠞꠥꠣ ꠇꠣ ꠢꠥꠣꠇ ꠞꠥꠣꠢꠣꠇ । ꠡꠣꠇ ꠇꠣ ꠣꠥꠞꠥꠣ ꠡꠣꠇ ꠢꠝꠞꠥꠣꠇ । ꠝꠣꠞꠣꠇꠣꠢꠥꠣꠇ
ꠡꠣꠇ ꠇꠣ ꠞꠣꠞ । ꠝ ꠞꠥꠣ ꠞꠣꠢꠣꠡꠣꠇ ꠝꠣꠝꠣꠇ । ꠇꠣ ꠣꠥꠣꠞꠣꠝꠣꠝꠣ ꠝꠣꠝꠣꠇ । ꠣꠣꠞꠣꠇꠣꠢꠥꠣꠇ
ꠡꠣꠇ ꠇꠣ ꠞꠣꠞ । ꠝ ꠞꠥꠣ ꠞꠣꠢꠣꠡꠣꠇ ꠝꠣꠝꠣꠇ । ꠇꠣ ꠣꠥꠣꠞꠣꠝꠣꠝꠣ ꠝꠣꠝꠣꠇ । ꠣꠣꠞꠣꠇꠣꠢꠥꠣꠇ
ꠡꠣꠇ ꠇꠣ ꠞꠣꠞ । ꠝ ꠞꠥꠣ ꠞꠣꠢꠣꠡꠣꠇ ꠝꠣꠝꠣꠇ । ꠇꠣ ꠣꠥꠣꠞꠣꠝꠣꠝꠣ ꠝꠣꠝꠣꠇ । ꠣꠣꠞꠣꠇꠣꠢꠥꠣꠇ

प्रत्यक्षं गुणवादी यः परोक्षे तु विनिन्दकः।
स मानवः श्ववल्लोके[1] नष्टलोकपरायणः॥ १३१ ॥

कुनं (अथ) **इकं** (यः) **व्वं** (नरः) **मङ्कु** (इह) **क्रमन्य** (तत्क्रमः)। **यन्** (यदा) **रि**[2] **हक्रप्** (प्रत्यक्षं) **यन्**[3] (तदा) **पङलूम्** (स्तौति)। **अङुपॅत्** (विनिन्दति) **यन्** (यदा) **रि**[4] **वुरि**[4] (परोक्षे)। **य इक** (इत्येते) **च्योल्** (दुष्टाः) **ङरन्य** (नाम)।[5] **न्**[6] **हनें** (यदा) **रात्** (लोकेषु)। **दूरन्** (दूरं तिष्ठन्तु ते) **तॅम्वं** (लप्स्यन्ते) **हयु रिं** (शुभं) **इहत्र परत्र** (इहत्र परत्र) ॥

Counting the virtues when face to face, but reviling when out of sight—such a one is like a cur, who loses the world.

MBh.12.115.11. a) Several mss. प्रत्यक्ष-.

b) Poona text परोक्षं तु विनिन्दकः (v.l. परोक्षे चापि निन्दकः).

d) Several N mss. °परा-वरः for °परायणः.

१. क—शटोलोके, ख—शटोल्लोके, ग—शटोलोके, च छ—शतोलोके, ज—शदोलो।
२. ज—रिं।
३. ख नास्ति।
४. छ—रिं।
५. ज—हुरि।
६. ज नास्ति।
७. च छ नास्ति।

ꠝ ꠢꠣꠟꠥꠣ ꠡꠣꠇꠢꠣꠞꠣ ꠣꠥꠣ ꠝ ꠇꠣꠡꠣꠡꠥꠣ ꠝꠣꠢꠣꠡꠣꠝ ।

ECOLE FRANÇAISE D'EXTRÊME ORIENT BIBLIOTHÈQUE

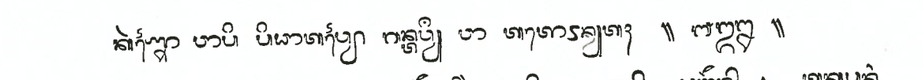

न वाच्यः परिवादो वै न श्रोतव्यः कदाचन ।
कर्णौ वापि पिधातव्यौ गन्तव्यं वा ततोऽन्यतः ॥ १३२ ॥

मतंन्यत्[1] (अतः) **तन्** (न) **उजरक्न** (वाच्यः) **जुग** (हि) **कोपॅतन्**[2] (परिवादः) **इं लेन्** (अन्येषां) । **तन्** (न) **ऋडॅन्** (श्रोतव्यः) । **तुकुपनं** (पिधातव्यौ) **तलिङ** (कर्णौ) । **मूर**[3] (अपधावितव्यं) **कुनॅं**[4] (च) ॥

Neither should one ever repeat or pronounce calumny. Either one should shut his ears or move on.

MBh.12.130.12.b) कदाचन is supported by Ś1 K4 D1, others read कथञ्चन.

c) For कर्णौ वापि Poona reads कर्णावेव (v.l. कर्णानेव, कर्णावती, कर्णावथ, कर्णौ तत्र, कर्णावत्र).

d) गन्तव्यं is supported by K3 D4.7 S, other mss. प्रस्थेयं.

१. क ज—मतंन्य, च छ—मतंन्यन् ।
२. क-√उपॅत्-अन् ।
३. √मूर्-अ ।
४. ख ज—कुनं ।

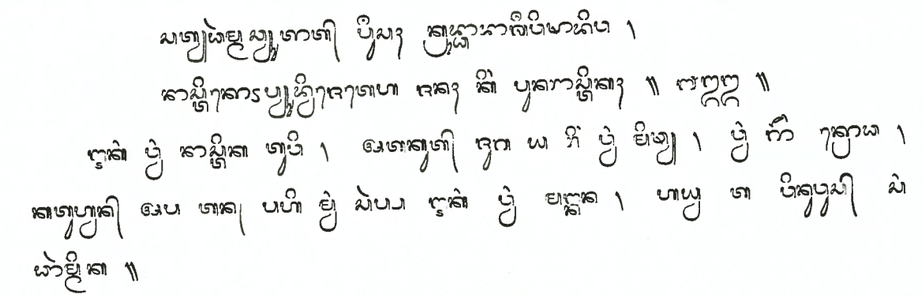

सत्यधर्म्मच्युतात् पुंसः क्रुद्धादाशीविषादिव ।
नास्तिकोऽप्युद्विजेतेह जनः किं पुनरास्तिकः ॥ १३३ ॥

इकं व्वं (नराः) **नास्तिक** (नास्तिकाः) **तुवि** (अपि) । **अतकुत्**[1] (भीताः) **जुग** (हि) **य रिं** (ते) **व्वं मिथ्य** (मिथ्यानरेभ्यः) । **व्वं**[2] (नरात्) **गॉं क्रोध**[3] (अतिक्रुद्धात्) ।[4] [5]**कतुह्वन्** (सत्यं) **अप**[5] (यतः) **तन्** (न) **पहि** (भेदः) **म्वं सर्प्प** (आशिविषात्) **इकं व्वं** (पुरुषस्य) **मङ्कन** (ईदृशस्य) । **हय्व** (न)

त (अथ) विनुवुस्[6] (उच्यते) **सं धार्म्मिक** (धार्मिकः) ॥

Even an atheist would recoil from the untruthful and the wrathful. Much more so the man of faith.

MBh.1.69.15. c) Poona अनास्तिकोऽप्युद्विजते (v.l. mostly in S नास्तिकोप्युद्विजत्येव, °जेदेनं, °जेदेव).

१. छ—अतकुत् । (सदण्डः)
२. ज—म्वं ।
३. ख—अक्रोध ।
४. छ—नास्ति ।
५-५. ख—कतुह्वन्तप ।
६. √वुवुस्-°इन् ° ।

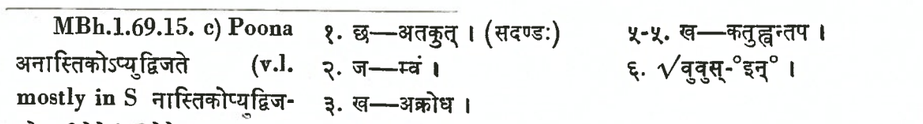

अमृतं चैव मृत्युश्च द्वयं देहे प्रतिष्ठितम् ।
मृत्युरापद्यते मोहात् सत्येनापद्यतेऽमृतम् ॥ १३४ ॥

तन् (न) **मदोः**[1] (दूरे) **मरिकं विष** (विषं) । **म्वं**[2] (च) **अमृत** (अमृतं) । **ङ्के** (इह) **रिं शरीर** (शरीरे) **कहनन्य** (तत्स्थानं) । **क्रमन्य** (तत्क्रमः) । **यन्** (यदि) **अपुङ्कु**[3] (मूढः) **इकं**[4] **व्वं** (नरः) **ज्नॅक्** (रतः) **रिं अधर्म्म** (अधर्मे) । **विष** (विषं) **कत्मु** (लभ्येत) **देन्य** (तेन) । **यप्वन्** (यदि तु) **अत्युः**[5] (धीरः) **रिं कसत्यन्**[6] (सत्ये) ।[7] **मपगॅः**[8] (स्थिरः) **रिं धर्म्म** (धर्मे) । **कत्मुं**[9] (आपद्येत) **अमृत** (अमृतं) ॥

In the body are lodged both mortality and immortality. It is out of ignorance that death takes hold. From truth follows deathlessness.

MBh.12.169.28. c) K4. 6.7 V1 B0.6-9 Da3.a4 Dn1.n4 Ds1.s2 D2.3.5.6.7 M1.5.6.7 support मृत्युः, others मृत्युं.

१. क—अदोः ।
२. क नास्ति, ख—म्व ।
३. अ-√पुङ्कॅ ।
४. च—तिकं ।
५. अ-√त्युः ।
६. क-√सत्य-अॅन् ।
७. क नास्ति ।
८. क—अपगः ।
९. ग—कॅत्मुं ।

꣆ ꣘ꣁꣃ꣄ꣅ꣆꣇꣈꣉꣊꣋ ꣌꣍꣎꣏꣐꣑꣒꣓ ꣔꣕ ।

꣘꣙ ꣚꣛꣜ ꣝꣞ ꣟꣠꣡꣢ ꣣꣤꣥꣦ ꣧ꣁ꣨ ॥ ꣩꣪ ॥

꣫꣬꣭꣮ ꣯ ꣰꣱ꣲꣳ ꣴꣵꣶꣷ ꣸꣹꣺ ।

ꣻ꣼ ꣽ ꣾ ꣿ ।

ꣁ ꣂꣃ ꣄ꣅ ꣆꣇ ꣈꣉ ।

ꣁ ꣊ꣁ ꣋ ꣌ꣁ ꣍ ꣎ꣁ ꣏ ꣐ꣁ ꣑ ꣒ꣁ ।

न यज्ञफलदानानि नियमास्तारयन्ति हि ।
यथा सत्यं परं लोके पुरुषं पुरुषर्षभ ॥ १३५ ॥

निहन् त (अथैतद्) **कोत्तमन्** (उत्तमत्वं) **इं कसत्यन्** (सत्यस्य) । **नां**[1] **यज्ञ**[2] (यज्ञः) । **नां**[1] **दान**[3] (दानं) । **नां**[1] **ब्रत** (व्रतं) । **कप्व** (सर्वाणि) **व्नं** (शक्नुवन्ति) **इक** (तानि) **मङॅन्तसकॅन्**[4] (तारयितुं) । **सोर्** (अवराणि) **तिक** (तानि) **दोंनि कसत्यन्** (सत्यात्) । **रिं**[5] **कप्व** (सर्वेषु) **अङॅन्तसकॅन्** (तारकेषु) ॥

Yajñas, charity and vows do not bring about a person's deliverance in the same way as absolute truth.

MBh.12.192.61. a) यज्ञफलदानानि is supported by K6 V1 B0.6.7.8(marg.). 9 Da4 Dn1.n4 Ds D2.3. 5.6.8 M1.6.7, most others read यज्ञाध्ययने दानं. c) परं is supported by Śl K1.2, others read परॅ, परो, परे. d) Poona यथा वै पुरुषर्षभ (v.l. तथेह, यथेह, तथा वै and भरतर्षभ).

१. ख ग च छ—ना, ज—न ।
२. ख—दान ।
३. ख—यज्ञ ।
४. म-ङ-अॅन्तस्-अकॅन् ।
५. ग च छ—रि ।

ꣁ ꣂꣃ ꣄ꣅ ꣆꣇ ꣈꣉ ꣊ ꣋ ꣌ꣁ ꣍ ꣎ꣁ ꣏ ꣐ꣁ ꣑ ꣒ꣁ ।

ब्राह्मणो वा मनुष्याणामादित्यो वापि तेजसाम् ।
शिरो वा सर्व्वगात्राणां धर्म्माणां सत्यमुत्तमम् ॥ १३६ ॥

यन् रिं जन्ममानुष (मानुषजन्मसु) । **ब्राह्मण** (ब्राह्मणः) **सिर ल्विः** (उत्तमः) । **कुनॅं** (अथ) **यन् रिं तेज** (तेजसां) । **सं ह्यं आदित्य** (आदित्यः) **सिर ल्विः** (उत्तमः) । **यन् रिं अवयव** (अवयवेषु) । **नां पाणिपादादि** (पाणिपादादिषु) । **हुलु**[1] (शिरः) **इकं विशेष** (विशेषं) । **यप्वन् रिं धर्म्म** (धर्मेषु) ।[2] **ङ्हिः** (हि) **कसत्यन्**[3] (सत्यं) **विशेष** (विशेषं) ॥

Among humans the brāhmaṇa, among luminaries the sun, among limbs the head, and among dharmas truth is supreme.

१. ज—हुलुं ।
२. च छ ज नास्ति दण्डः ।
३. क-√सत्य-अॅन् ।

ꣁ ꣂꣃ ꣄ꣅ ꣆꣇ ꣈꣉ ꣊ ꣋ ꣌ꣁ ꣍ ꣎ꣁ ꣏ ꣐ꣁ ꣑ ꣒ꣁ ।

यः परार्थेऽपहरति स्वां वाचं पुरुषाधमः ।
आत्मार्थं किं न [1]**कुर्य्यात् स**[1] **पापनरकनिर्भयः ॥ १३७ ॥**

हन (विद्यते) **त**[2] (सः) **व्वं** (नरः) **उजर्** (यस्य वाक्) **मकफल**[3] (पीडाफला) **लर निं पर** (अन्येषां) । **उमकुसार** (विश्वस्तः) **सिद्ध निं**[4] [5]**कार्य्य** (कार्यसिद्धौ) **निं**[6] **पर** (परेषां) **कुनं** (हि) । **न्दान्** (ततः) **मिथ्या** (मिथ्या) **य** (तद्) । **इकं**[7] **व्वं** (नरः) **मङ्कन** (तादृशः) **क्रमन्य** (तत्क्रमः) । **तन्** (न) **अतकुत्**[8] (भीतः) **रिं नरक** (नरकात्) **इक** (सः) । **त कारिन्** (किं नैव) **पगवयकॅन्** (करोति) **अवक्न्य** (स्वात्मने) **कपापन्**[9] (पापः) **ङरनिक** (नाम) । **अपन्** (यतः) **इकं पर** (परेभ्यः) **प्रसिद्ध** (साधिता) **निं**[4] **मुक्ति** (मुक्तिः) **कपापन्य**[10] (स्वपापानां) । [11]**संक्षेप निक**[11] (तत्संक्षेपः) ।[12] **तन्** (न) [13]**उजरक्नं** (भाषेत) **उजर्**[14] (वाचं) **मङ्कन**[13] (ईदृशीम्) ॥

A lowly person who abuses his tongue to help others, what would he not do to serve himself, free as he is of the awe of sin and hell.

१-१. क—कुर्य्यतु षः, ख—कुर्य्यात् सः, ग ज—कुर्य्यत्
२. क ग ज—य, ख नास्ति ।
३. च छ—धर्म्मकफल ।
४. क—नि ।

५-५. छ नास्ति ।
६. ख—रिं ।
७. ख—इक ।
८. ख—अतकुत ।
९. क-√पाप-अँन् । ख—कमापन् ।
१०. क—कपपन्, ख—पापन्य ।
११-११. क ग—संक्षेपन्य ।
१२. ख ग च छ ज नास्ति दण्डः ।
१३-१३. क छ—उजरक्न इक ।
१४. ग—उजर ।

ꡌꡤꡱ ꡔꡌꡡꡤꡱꡍꡱ ꡌꡌ ꡔꡥꡌꡔꡤꡔꡥꡍꡱꡍꡤꡍꡤꡒꡱ ।
ꡌꡡꡔꡥꡤꡔꡤꡔꡡꡔꡥꡡꡔꡥꡡꡔꡥꡡꡍꡱꡒꡱꡒꡤꡒꡱ ॥ ७८५ ॥

ꡡꡥꡍꡱ ꡍꡥ ꡥꡥꡔꡌꡡꡡꡒꡱ ꡍꡤꡍꡱ । ꡌꡡꡥ ꡌꡌ ꡌ । ꡌꡡꡥ ꡌꡌ ꡌꡌꡔꡌꡔꡤꡍꡱ ꡤꡍꡱꡍ । ꡌꡡꡥ ꡌꡌꡔꡌꡔꡤꡍꡱ ꡥꡥꡍꡱ । ꡤꡍꡱꡔꡤꡔꡤꡌꡌ ꡌꡌ ꡌ । ꡌꡡꡥ ꡌꡌ ꡔꡥꡡꡥꡥ । ꡌꡡꡥ ꡌꡌ ꡔꡥꡡꡥꡥ । ꡌꡡꡥ ꡡꡌꡥꡌꡌ ꡍ

(सुखावसानं) रिं सर्व्वभाव (सर्वभावानां)। य[६] (तद्) सत्य (सत्यं) ङरनिक (नाम)। मोन्[१०] (यद्यपि) यथाभूत (यथाभूतं) तोवि[११] (अपि)। य[न्] (तद्) तन् (न) पंदे (करोति) सुखावसान (सुखावसानं) रिं[१२] सर्व्वभाव (सर्वभावानां)। मिथ्या (मिथ्या) ङरनिक (नाम सा)॥

It is not the stating of facts that constitutes truth, or the stating of non-facts that constitutes a lie. Whatever is to the absolute good of creatures that is truth, and the rest is falsehood.

MBh.3.203 42c, 12.316.
13c यद्भूतहितमत्यन्तं.
१. ख ग च ज—मृषं।
२. ख ग च छ ज—मृषं।
३. क ज—कुनं।
४. क—कुनं।
५. छ नास्ति।
६. ग—निकं।
७. क—मदे।
८. ख—हितवसन।
९. क नास्ति।
१०. ख ग—मो।
११. क—तुवि।
१२. क—निं।

ཨེཏྟིཏཧཱསཡཱཏཱཡཱཏཱཝཱཏཱིཏ ཏྲཱཏཱཏཱ མིམྨིཏཱིཏཱཡཱཏཱཡཱཏཱ།

ཡཱཏཱི མིཡྨཡཱ མཱིི ཨ ཡཱཏཱི ཡཱཏཱཡཱ ཏྱཡཱཡཱིཏཱིཡཱ ཡ ॥ ཀ།ཀ ॥

ཡཱཡཱིཏྟྱཱི པྱཱཱིཨ། ཙཱིཨེ ཏྱཡཱཡཱིཡཱ། ཡཱཡྱ ཡཱི ཡཱཡིཏ ཀི ཨེཡྱཏྲཱཱིི། ཨེཡཱི
ཏྱཨེ ཏྲཱཏཱ ཏཱཡཱཏྟྱ། ཡ ཏྱཨ ཙིཡིཏྟྱ ཙི ཨཡཱཡཱིཡཱི ཏྱཨེ ཡཱཡྱཏྲཱཏྟྱ། ཨེ ཏྲཱཏཱ
ཨེཀཱ། ཨཱཡཨ། ཀྱཡཱཨཱ། ཡཱཨ ཏྱ ཡཱིཡཱཡཱཡཱི ཏྲཱཏཱ། ཏྟྱ ཡ ཡཱི ཡཱིཨེ ཀྱཨ
ཙིཨ། ཡཏྟྱཨ ཏྱཨེ ཀྱཡཨཱ ཀི ཡཱཡཱཡཱིཡཱ། ཡ ཡ ཡཡཱིཡཱཡཱི ཡཱཡྱཏྲཱཏྟྱ ཏཱཡཱ།
ཨཡཱཡཱཡཱིཡཱ ཏཱཡཱཙིཨེ ཡཱི ཨཡཱཡཱཨ ཀྱཨཏྟྱ ॥

धर्म्मार्थिकाममोक्षाणां प्राणाः संस्थितिहेतवः।
तान् निघ्नता किं न हतं रक्षा[१] भूतहितार्था च ॥ १४१ ॥

मतंन्यन्[२] (अतः) **प्रिहॅन्**[3] (यतेत) **तिकं भूतहित** (भूतहिताय)। **हत्व** (मा) **तन्** (मा) **मासिः** (रक्ताः) **रिं सर्व्वप्राणी**[४] (सर्वप्राणिषु)। **अपन्** (यतः) **इकं प्राण** (प्राणाः) **ङरन्य** (नाम)। **य इक** (ते) [५]**निमित्त** (निमित्तं) **निं**[५] **कपगॅहन्**[६] (संस्थितेः) **इकं**[७] **चतुर्व्वर्ग्ग** (चतुर्वर्गस्य)। **नां**[८] (अर्थात्) **धर्म्म** (धर्मः)। **अर्थ** (अर्थः)। **काम** (कामः)। **मोक्ष** (मोक्षश्च)। **हन प्व** (यदि) **मङिलङकॅन्** (निहन्यात्) **प्राण** (प्राणान्)। **न्य त**[९] (अथ किं) **तन्** (न) **हिलं** (हतं) **दे निक** (तेन)। **मङ्कन** (एवं) **इकं** (यः) **रुमक्ष** (रक्षति) **रिं भूतहित** (भूतहितं)। **य** (अथ) **त** (सः) **ममगॅहकॅन्**[१०]

(संस्थापयति) **चतुर्व्वर्ग्ग** (चतुर्वर्गं) **ङरन्य** (नाम)। **अभूतहित** (अभूतहितं) **ङरनिकं** (नाम यद्) **तन्** (न) **करक्ष** (रक्ष्यते) **देन्य** (तेन)॥

Life is the basis of dharma, artha, kāma and mokṣa. One who destroys life, destroys all, one who guards it guards the good of all.

Cf. Ind. Spr.3121/1319.
d) रक्षता किन्न रक्षितम्.
१. क ज—रक्षम्, ग च छ—राक्षम्।
२. ख ग ज—मतङ्कन्।
३. क—प्रिहन।
४. क—°प्रणी।
५-५. ग नास्ति।
६. क-√पगॅ:-अन्। क—पगॅः।
७. क—नि, ख—इं।
८. क—ना।
९. क—तं।
१०. म-√पगॅ:-अकॅन्।

ཨིཏིཙི ཡཱཨ ཙྱཡི ཙཱིཨཙྱཀྱི ཀཱཙི ཀཱཡཱཡཱཡཱཀ། ཨཡཱཡཱཡཱཀཡཱཡཱི།

ཡཱཡཱཡཱཡཱཀཱཨི ཙཱིཨཙྱཡཱ ཡཱཡཱི། ཨཱཡཱཡཱཨཱི ཨིཀཱཀཱཡཱཡཱི ॥ ཀཱཡཱཀ ॥

ཨེཡཱི ཏྱཨེ ཏྲེ ཨཡཱཡཱི ཙི ཙྱཙཱིཨ། ཨེཡ ཨཱིཡིཀྱཱ ཨིཨཱི པཀྱིཡཱཡཱཨིཨཱི ཀྱཨཱ
ཨི ཀྱཡཱི། ཏྱཨ ཡཱཡཱཡཱི ཡཱིཀྱིཡཱཡ ཀྱཱ ཡ། ཏྱཨེ ཡཱཀྱཨཨེཡྱཡཱཡཱ། ཡ ཡཱ
ཨེཏྟྱཨཱཨཱ། ཙི ཀྱཡཱི ॥

जीवितं यः स्वयं हीच्छेत् कथं सोऽन्यान् प्रघातयेत्।
यद्यदात्मनि हीच्छेत तत् परस्यापि चिन्तयेत् ॥ १४२ ॥

अपन् (अथ) **इकं** (यः) **व्वं**[१] (नरः) **नहत्**[२] (प्रभवति) **रिं हुरिप्न्य** (स्वजीवितं)। **अप** (किं स्यात्) **निमित्त** (निमित्तं) **निकन्** (तस्य यद्) **पङ्गिलङकॅन्**[3] (प्रघातयेत्) **प्राण** (प्राणान्) **निं लेन्** (अन्येषां)।[४] **इक** (यद्) **तातन्** (न) **हरिम्बवा क्त**[५] **य** (?)। **इकं** (यद्) **सनुखन**[६] (सर्वं सुखयति) **र्य्यवक्न्य**[७] (आत्मानं)। **य** [८]**त** (तद्) **अङॅनङॅनॅन्य**[८] (चिन्तयेत आत्मना)। **रिं लेन्** (परेभ्यः)॥

One who himself seeks to live, how can he destroy others. What he seeks for himself, that he should think for others too.

MBh.12.251.21. a) K1. 6.7 V1 B6.7.9 Da4 D4.6.9 T1 G1.3.6 support our lontar क and read जीवितं यः, Poona text जीवितुं यः.
Other lontars: ख—जीवितर्य्यः, ग—जिवतय्यः, छ—जिवितय्यः, ज—जिवंतर्य्यः. K1.6.7 B6.9 D4-7.9 support our ह्रीच्छेत्, Poona text चेच्छेत्.
b) Poona सोऽन्यं (without v.l. सोऽन्यान्). Lontars ग च छ ज read सोन्यन्.
c) Poona आत्मन इच्छेत.

K6.7 V1 B0.6-9 Da3.a4 Dn1.n4 Ds D2-9 T1 G3.6 support आत्मनि. Only one lontar क shows हिच्छेत, others इच्छेत. In Poona K6 and several others चेच्छेत.

१. क छ—व्व । २. क ख ग च ज—ङहत्, छ—ङहक् । ३. प-ङ-√हिलं-अकॅन् । ग—पडिहलकॅन् । ४. क नास्ति । ५. ज—वक्त । ६. √सुख । ७. ख च छ—य्यवकन्य । ८-८. क छ—ताङॅनङॅनॅन्, ख—ताङॅनङॅन्, ग ज—तङॅनङॅन्य, च—ताङॅनङॅनॅन्य ।

ധമ്മഗന്ധേ ഖുപി ധനർഘാ ഭന്തുഗാ ഛിഗ്ഗുത്തിഗാ ।
ധ ഭനാധാ പനപിധർഗ്ഗ ധൊധ്യുഗാ തുഗി ഗ്നനാ ഭധാ ॥ ൧൪൨ ॥

ധധനി ധ പനുധാ । തുനി ഥനിന ഗനന്തു । ധെനിഗ്യു പിഭനധ്യുധൊധന്തു । ഗഭി ധനാ । ധെപനി നി ഗനിന്തു । ഗഭധപ്പുന്തു ധ । ധന്തുനന്തു ഗുപി പിഭന്തുഗഭി ഖ്യനാധ । ധെഭ് ധന്തുഭ ഗഗ്ഗുന്തു । ധെപനനി ഗ നഭു ധ । തുഗുനി ധഭനധാധഭ പനപിധാ । ന്തു ഗ ഗ്നധാന്തു നിഭ ॥

यस्यान्ते श्वापि चरणौ कुरुते मूर्ध्न्यशङ्कितः ।
स कायः परपीडनैर्[1] ? [2]धार्य्यत इति[2] को नयः ॥ १४३ ॥

लवन् य[3] **वनेः** (अन्यच्च) । **ईकि** (एतद्) शरीर (शरीरं) **ङरन्य** (नाम) । [4]**अनित्य** (अनित्यः) **पिनकस्वभावन्य** (तत्स्वभावः कृतः) ।[4] [5]**तन्** (न) **लना** (नित्यः) ।[5] **अपन्**[6] (यतः) **रि पातिन्य** (मृत्यौ) । **तन्पमूल्य**[7] (न मूल्यवान्) **य**[8] (एषः) । **मस्तकन्य** (तन्मस्तके) **तुवि** (अपि) **लिनङ्कहन्**[9] (चरणौ क्रियेते) **इं शृगाल** (शुना) ।[10] **अन्** (यदा) **मङ्कन** (एवं) **तत्त्वन्य** (तस्य तत्त्वं) । **अपरन्** (किं) **त रक्व य** (अथ) । **इङुनि**[11] **मकसाधनं**[12] (साधनं कुर्यात्) **परपीडा** (परपीडार्थं) । **न्य** (किं स्यात्) **त** (ततः) **योग्य** (योग्यता) **निक** (अस्य) ॥

What sense is there in maintaining this body through torments to others, when at its end even a dog puts his paws on its head without awe.

१. क—परपीधानीर्, ख ग च—परपिधानि, छ—परबिधानि, ज—परपिधनि ।
२-२. क—धार्यतामिति ।
३. क नास्ति, च—यन् ।
४-४. ज नास्ति ।
५-५. क नास्ति ।
६. क—अप ।
७. ख ग च छ ज—तन् मूल्य ।
८. छ नास्ति ।
९. √लङ्कः-°इन्°-अन् । छ—लिनाङ्कह । न् ।

१०. ग नास्ति । छ—इरूनि । किमकासधान, छ—°साडन ।
११. क—इङुन्, ग—इङुनिकि । १२. ख च—°साधन, ग— ज—°सधन ।

ങിധഭഗ ഗന്തു പിഘ്രു ഗാ ങിഘ്രു ധഗന്ധുഗ്ഗുന്തി. ഗന്ധഗി ।
ഗന്ധഗാടധി പനധി പിധ്യു ധഘ്ഗ്നതി പനിഗാന്ധുഗ്ഗ ॥ ൧൪൪ ॥

ങിഗഗി ധഗ്ഗഗന്ധ ങിങി ഖനിന । പിപിഭ ഗുന്തുനി । പിപിഭ ഗഗു । പിപിഭ പുനിധ ന്തുഗന്തു । ധെഗി ധഘ്ഗ്നത । നഗധഘ്ഗ നന്തു ധ തുന്തുഗ് । ധഗധഗധത് പനപിധാ । ധെഗ ഗ ങിധിഘ്നന്തു ॥

क्रिमयो[1] भस्म विष्ठा वा निष्ठा यस्येदृशी भवेत् ।
कायोऽयं पलयं?[2] पीडच? यत्कथं[3] परिपाल्यते ॥ १४४ ॥

निहन् (एताः) **मरावस्था** (अवस्थाः) **निकि**[4] **शरीर** (शरीरस्य) । **पिलिः** (भवेत्) **हुलूर्** (कृमिः) । **पिलिः** (भवेत्) **हवु** (भस्म) । **पिलिः** (भवेत्) **पुरीष** (पुरीषं) **त्महन्य** (स तदन्तः) । **अन्** (अतः) **मङ्कन** (एवं) ।[4] **रक्षन्त**[5] (रक्ष्यते) **रक्व** (खलु) **य** (एतद्) **इङुन्**[6] (परिपाल्यते) ।[5] **मकसाधनं** (साधनं कृत्वा) **परपीडा** (परपीडां) । **अप** (किं) **त निमित्तन्य** (तन्निमित्तं) ॥

The body ends as worms, ashes and excreta. Why then tyrannize over others to nurture it?

१. क च छ ज—क्रिमियो । यत्कशी । ७. √इङु-अॅन् ।
२. क—अपलयं, ज—पालयं । ४. ख—निकं । ८. क नास्ति ।
३. क—यत्कतम्, ग ज— यत्काषं, च—यत्कशं, ५. ख ग च छ ज नास्ति दण्डः ।
६. ख—रकॅत ।

നമ്മുഗഭ്യിധ്യുഗാ ഗാപി ഖാനുഗ്ഗ ഷുപഗ്ഗാടപി ങ ।
പപി ങുഗപിഗാഗ്ഗാധ്യ ഗഗി പഗ്ഗാഗിപ നുധ്യിഗഭി ॥ ൧൪൫ ॥

ധിഗ്ഗന്ധുപന്തു । ങുഗപിഗ ഗിങി ഉധഗ । ധെപനി നുങി ഗ്ഗ ധുധന്തു । ധെഗുനു । ധെഗഗ്ഗി । ധഗ്ഗുന്തു ങ്ഗ്വി । ങ്ഗാഗനി പങ്ങപാപ ങുഗപിഗ । ഗങി ഗന ഗപി ങി പഗ്ഗിഗന്തു ധധനി ഉധ ന്തു പന്തു ॥

गच्छतस्तिष्ठतो वापि जाग्रतः स्वपतोऽपि न ।
फलं भूतहितार्थाय तत् पशोरिव चेष्टितम् ॥ १४५ ॥

संक्षेपन्य (तत्संक्षेपः) । **भूतहित** (भूतहितं) **तिकं**[1] (तद्) **उलह** (करणीयं) । **अपन्** (यतः) **इकं व्वं** (नरः) **लुमकु** (गच्छन्) । **अलुङ्गुः** (सीदन्) ।[2] **अतङ्गि** (तिष्ठन्) । **मतुरु**[3] (स्वपन्) **कुनँ**[4] (अपि) । **न्दातन्** (यदि न) **पककलं**[5] (फलभूतं) **भूतहित** (भूतहितं) । **तन्** (न) **हन** (विद्यते) **पहि** (भेदः) **निं**[6] **प्रवृत्तिन्य** (तत्प्रवृत्तेः) **लवन् उलः इं**[7] **पशु** (पशुवृत्तात्) ॥

Walking, standing, waking and sleeping, if one's activities do not benefit others, then it is a beast's motions.

१. च छ—इकं ।
२. क नास्ति ।
३. क—अतुरु ।
४. क—कुनं ।
५. ग च छ ज— पककल ।
६. ग—न्यं ।
७. क ग ज—निं ।

ᨀᨗᨈᨗ ᨕᨗᨊᨗ ᨒᨗᨊᨗᨊᨗᨑᨗᨑᨗ ᨊᨗᨔᨗᨊᨗ ᨕᨗᨊᨗ ᨒᨗᨑᨗ ᨕᨗᨊᨗᨀᨗ ।
ᨅᨗᨒᨗᨊᨗᨊᨗ ᨒᨗᨔᨗᨑᨗ ᨊᨗᨑᨗᨒᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨅᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨅᨗᨊᨗ ॥ ᩁᩃᩈ ॥
ᨊᨗᨑᨗᨀᨗ ᨑᨗᨊᨗ ᨅᨗᨊᨗᨔᨗᨒᨗ ᨊᨗᨑᨗᨔᨗᨒᨗ ᨊᨗᨑᨗᨀᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ।
ᨅᨗᨒᨗᨊᨗᨊᨗ ᨒᨗᨊᨗ ᨕᨗᨊᨗᨔᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ।
ᨊᨗᨑᨗᨔᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ।
ᨊᨗᨑᨗᨔᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ।
ᨊᨗᨑᨗᨔᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ।
ᨊᨗᨑᨗᨔᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ।
ᨊᨗᨑᨗᨔᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ।
ᨊᨗᨑᨗᨔᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ।
ᨊᨗᨑᨗᨔᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ॥

एकं सूते[1] **मृगारिणी बहून्**[2] **सूते वृकी सुतान् ।**
अत्तारः प्रलयं यान्ति नाद्यमानाः कथञ्चन ॥ १४६ ॥

निहन् (एतद्) **पाजर** (उपदिश्यते) **सकऋं** (अधुना) **नां किदं** (मृगी) । **सकतुङ्गल्** (एकं) **दे निक** (सा) **मानक्** (सूते) । **कुनं** (परं) **इकं शृगाल** (शुनी) ।[3] **मानक्** (सूते) **इक** (सा) [4]**सकपितु** (सह सप्त) **नँम्**[4] (षट्) । **कलिङनिक** (अर्थ एषः) । [5]**रिं** (यावद्) **नँम्** (षट्) **पितु** (सप्त) ।[5] **तन्** (न) **अहुरिप्** (जीवन्ति) **इक** (ते) **कबेः** (सर्वे) । **अपन्** (यतः) **इकं** (यः) **अमङन्**[6] (अत्ति) । **उपलक्षण** (उपलक्षणं) **रिं मकार्य्य**[7] (कर्तुः) **रिं**[8] **हल** (पापस्य) । **य इक** (सः) **कगॉङन्** (अभिभूतः) **इं विघ्न** (विघ्नैः) । **कुनं** (परं) **इकं** (ये) **पिनङन्** (अद्यन्ते) । **सल्विर्** (सर्वविधानि) **निं किनार्य्य** (क्रियन्ते) **रिं हल** (पापकार्याणि तेषु) । **तह** (न) **इक** (ते) ॥

A lioness brings forth just one cub, a bitch (in Skt. a she-wolf) many. The difference: one eats, the others are eaten. It is the eater, the perpetrator of sin, who comes to end, and not the others.

(Note मृगारिणी as the feminine of मृगारि. वृकी is translated by Kawi as शृगाली which means a bitch, and not a she-jackal as in Sanskrit)

१. क ख ग च छ—सुत, ज— सूत ।
२. क ग च छ ज—बहु, ख— बहू ।
३. ख च छ नास्ति ।
४-४. क—सकसपुलुः ।
५-५. क—ए, ग—रिं नँम्पितुः ।
६. √पङन् ।
७. ख—कार्य्यं ।
८: ख ग च छ ज नास्ति ।

ᨕᨗᨊᨗᨊᨗᨀᨗᨔᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨒᨗᨔᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨔᨗ ।
ᨔ ᨔᨗᨒᨗᨔᨗ ᨒᨗᨑᨗᨊᨗᨒᨗᨔᨗ ᨔᨗᨅᨗᨒᨗᨔᨗᨅᨗᨒᨗᨔᨗᨅᨗᨒᨗᨔᨗᨊᨗᨊᨗ ॥ ᩁᩃᩉ ॥
ᨊᨗᨑᨗ ᨔᨗᨊ ᨒᨗ ᨔᨗᨅᨗ ᨔᨗᨔᨗᨒᨗ । ᨊᨗᨒᨗᨊᨗᨊᨗ ᨕᨗᨊᨗᨔᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨒᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ।
ᨊᨗᨑᨗᨔᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ । ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ।
ᨊᨗᨑᨗᨔᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ।
ᨊᨗᨑᨗᨔᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ।
ᨊᨗᨑᨗᨔᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ।
ᨊᨗᨑᨗᨔᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ।
ᨊᨗᨑᨗᨔᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ᨊᨗᨑᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗᨊᨗ ॥

वधबन्धपरिक्लेशान् प्राणिनो न करोति यः ।
स सर्व्वस्य हितं प्रेप्सुः सुखमत्यन्तमश्नुते ॥ १४७ ॥

हन (विद्यन्ते) **मर** (चेत्) **व्वं** (नराः) **मङ्के** (इह) **क्रमन्य** (तत्क्रमाः) । **तप्वन्** (नैव) **पगवे** (कुर्वन्ति) **परिक्लेश**[1] (परिक्लेशं) **रिं प्राणी** (प्राणिनां) । **तन्पङपुसि**[2] (न बध्नन्ति) । [3]**तन्पमाति** (न घ्नन्ति) ।[3] **केवल** (केवलं) **सानुकन**[4] (सुखं ददति) **रिं प्राणी** (प्राणिनः) **तप्व** (अथैतद्) **गिनवेन्य** (तेषां कर्म) । **य इक** (ते) **सिनङ्गः** (मन्यन्ते) **अमङ्गिः**[5] (अश्नुवते) **परमसुख** (परमसुखं) **ङरन्य** (नाम) ॥

One who does not butcher, captivate or torment creatures, one who seeks to comfort all, he attains absolute happiness.

१. ग—परिक्लेषान् ।
२. तन्-म-ङ√अपुस्-इ ।
३-३. क नास्ति । तन्-म-√पाति ।
४. क—सनुकनि ।
५. ग नास्ति ।

ᨕᨗᨔᨗᨒᨗᨅᨗᨕᨗ ᨕᨗᨕᨗᨒᨗᨕᨗ ᨊᨗᨕᨗ ᨊᨗᨅᨗᨒᨗᨕᨗ ᨕᨗᨒᨗ ᨔ ।

ꦲꦲꦺ ꦱꦚꦤ꧀ꦢꦺꦴꦲꦾꦤ꧀ꦢꦺꦴꦲꦾꦏ꧀ ꦥꦿꦴꦱꦶꦃꦱꦚ ꦏ ꦥꦶꦏꦺꦴ ꦪꦺ ॥ ꣋ꣀꣅ ॥

ꦏꦸꦤꦺꦁ꧀[2] ꦥꦂꦱꦚ꧀ ꦏꦶꦃꦲꦺꦴ । ꦲꦏꦺꦴ ꦗꦺꦴ ꦲꦲꦺꦴꦲꦶꦪꦲꦶꦪꦲꦶꦏꦶ ꦲꦲꦺꦴ ꦲꦤꦺꦴ । ꦲꦥꦶꦏꦲꦤ꧀ꦢꦺꦴ ।
ꦲꦥꦶꦏꦲꦤ꧀ꦢꦺꦴ ꦪꦲꦶꦤꦲ ꦲꦸꦥꦲ ꦏꦲꦤ꧀ꦢꦺꦴ ꦲꦤꦺꦴ । ꦲꦏꦸꦱꦶꦃꦤ꧀ꦢꦺꦴ ꦏꦲꦺꦴꦲꦶꦪꦲꦶꦪꦲꦶꦏꦶ ॥

यच्चिन्तयति यद्याति रतिं बध्नाति यत्र च ।
तथा[1] चाप्नोत्ययत्नेन प्राणिनो न हिनस्ति यः ॥ १४८ ॥

कुनँ[2] (अथ) **फलन्य** (तत्फलं) **निहन्** (एतद्) । **इकं** (यः) **व्वं** (नरः) **तन्पमातिमाति** (न हन्ति) **न् हनँ रात्** (यदा विद्यते इह लोके) । **सेनङँनङँन्य** (सर्वं तच्चिन्तितं) । **सपिनरन्य** (सर्वं तद्यातं) । **सकह्यन्य** (सर्वं तद्दत्तं) **यतिक** (इत्येतानि) **सुलभ** (सुलभानि) **कत्मु** (आप्यन्ते) **देन्य** (तेन) । **तनुलिःन्य** (नोपलभ्यन्ते) **कसकितन्** (व्याधयः) ॥

By not injuring creatures one achieves without effort what one aspires, towards what one moves and wherein one puts his heart.

१. क ख च छ—तदा, ग—तटा, ज—तद । २. क—कुनं ।

ꦤꦸꦥꦲꦥꦸꦤ꧀ꦥꦿꦗꦴꦲꦾꦲꦾ ꦥꦸꦤꦺꦴ꧀ ꦥꦸꦤꦺꦴꦤꦶ ꦏꦺꦴꦲꦺꦴꦪꦶꦤꦶ ꦱꦸꦗꦴꦲꦶꦤꦶ ।
ꦥꦿꦧꦸꦲꦏꦺꦴꦴꦲꦺꦴꦏꦺꦴꦴꦲꦶꦃꦲ ꦥꦸꦛ꧀ꦛꦲꦶꦪꦲ ꦏꦸꦗꦴꦲꦾꦗꦴꦲꦶꦪꦲꦶ ॥ ꣋ꣀꣅ ॥

ꦲꦱꦶꦤꦂ ꦲꦤꦺ । ꦲꦲꦺ ꦲꦱꦶꦤꦂꦲꦲꦾꦲꦺ ꦲꦲꦾꦤꦺ । ꦥꦶꦃꦥꦺꦴ꧀ꦤꦺꦴ ꦲꦲꦾꦤꦺ । ꦲꦲꦶ-
ꦲꦲꦾꦲꦾꦲꦺ ꦲꦤꦺꦴ । ꦲꦲꦲꦲ ꦲꦥꦸꦤ꧀ꦤꦺꦴꦲꦺ । ꦲꦲꦾꦲꦺ । ꦲꦲꦤꦺꦴꦤꦺꦴꦲꦺ । ꦲꦾꦲꦾ ꦤꦺꦴꦤꦺꦴ꧀ ꦲꦤꦺꦴ ।
ꦲꦲꦺ ꦶꦃꦲꦥꦸꦾꦸꦾꦶ ꦲꦲꦾ ꦶꦲꦥꦲꦲꦲꦺꦴꦲꦺ ॥

रूपमव्यङ्गतामायुः [1]पूर्णां प्रज्ञां शौर्य्यं (?) स्मृतिम्[1] ।
प्राप्तुकामैर्नरैर्हिंसा[2] वर्ज्जनीया कृतात्मभिः ॥ १४९ ॥

कलिङन्य (तद्वचनं) ।[3] **यन्** (यदि) **कलितुहय्वन्**[4] (रूपं) **साध्यन्त** (साध्यं त्वया) ।[3] **परिपूर्ण्ण** (परिपूर्णत्वं) **मर्य्य विकार** (विकाराभावः) **कुनँ**[4] (च) । **कदीर्घायुषन्** (दीर्घायुष्यं) **कुनँ**[4] (च) । **अथवा** (अथवा) **कप्रज्ञान्** (प्रज्ञा) । **कशूरन्** (शौर्य्यं) ।[5] **कशक्तिन्** (शक्तिः) । **तुतुर् लङ्गँ** (नित्योपदेशः) **कुनँ**[4] (च) । **इकं**[3] **हिंसाप्रवृत्ति**[5] (हिंसाप्रवृत्तिः) **हय्व** (न) **गिनवयकँन्**[6] (आचरणीया) ॥

Disciplined men wishing to acquire beauty, perfection, longevity, full wisdom and valour must avoid himsā.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.115.8. b) All mss. बुद्धिं सत्त्वं बलं स्मृतिं (a few mss. स्मृतं).
c) Some mss. प्राप्तकामैर्.
d) Most mss. वर्जिता वै महात्मभिः.
१-१. क—पूर्णप्रज्ञालितुः स्मृतिं, ख—पूर्णं प्रज्ञलितुस्मृतं, ग च—पूर्णं प्रज्ञालितुः स्मृतिम्, छ—पूर्णीं प्रज्ञालितुः । स्मृतिम्, ज—पूर्णं प्रज्ञलितुः स्मृतिम् । लितु is a Kawi word.
२. क—प्रप्तुकमैंन°, ख—प्राप्तुंकामेन्नरेहिङ्सा, ग—प्रम्संकामेर्न्नरेहिङ्स, च—प्राप्तंकमेनुरेहिङ्स, छ—प्राप्तीकमेनरेहिस, ज—प्रप्तंकमैर्न्नरेहिङषा ।
३. छ नास्ति ।
४. क—°हयुन् । क-√लितु-√हयु-अन् ।
५. क—कुनं ।
६. ज नास्ति दण्डः ।
७. ग—इक ।
८. छ—°त्ति । (सदण्डः) ।
९. क—गिनवयकं, ख च—गिनवेयकँन्, ज—गिनवायेकँन् ।

ꦲꦲꦺꦴꦲꦾ ꦄꦥꦸꦤꦺꦴꦏꦺꦴꦲꦾꦏ꧀ ꦗꦲ ꦲꦲꦺꦴꦶ ꦲꦲꦺꦴꦥꦲꦗ ।
ꦲꦲꦺꦴꦲꦾ ꦲꦾꦤ꧀ ꦲꦤꦺꦴꦲꦺꦴꦶꦲ ꦲꦲꦺꦴꦶꦥꦲ ꦏ ꦄꦶꦤꦺꦴꦲꦾ ॥ ꣋ꣀꣅ° ॥

ꦱꦥꦲꦏꦶ ꦥꦗꦏ꧀ । ꦲꦲꦺ ꦗꦺꦴ ꦏꦸꦂꦪꦥꦲꦤꦶꦲꦶ ꦲꦲꦺꦴꦲꦾ । ꦲꦲꦺꦴꦲꦾ ꦲꦲꦗ । ꦲꦲꦾ ꦲꦶ ꦗꦶ ।
ꦾ ꦲꦲ ꦥꦶꦏꦏꦥꦲꦤꦶꦲꦤ꧀ꦢꦺꦴ ꦲꦶ ꦄꦥꦸꦾꦲꦺꦴꦥ । ꦏꦥꦲꦶ ꦲꦶ ꦲꦶꦴꦲꦾꦲꦶꦃꦲꦾ । ꦄꦶꦤꦸꦥꦱꦶ ꦲꦶ ꦲꦲꦺꦴꦲꦾ
ꦲꦲꦺ । ꦏꦲꦤꦶꦤꦺꦴ ꦄꦥꦸꦾꦲꦺꦴꦥ । ꦲꦶ ꦲꦲꦲꦲꦾ ꦥꦲꦲꦾ ॥

अभयं सर्व्वभूतेभ्यो यो ददाति दयापरः ।
अभयं तस्य भूतानि ददतीह न संशयः ॥ १५० ॥

लवन् वनेः (अन्यच्च) । **इकं** (यः) **व्वं** (नरः) **उमेहकँन्** (ददाति) **इं अभय** (अभयं) । **अभय** (अभयं) **ङरन्य** (नाम) । **तय निं ङ्दि** (भयाभावः) । **य त विनेहकँन्य**[1] (तद् दत्तं) **रिं सर्व्वभाव** (सर्वभावेभ्यः) । **वेत् निं** (कारणात्) **गोँन्यासिःन्य**[2] (स्वातिस्नेहस्य, दयापरः) । **सिनुवल्** (प्रतिदीयते) [3]**रिं अभय**[3] (अभयं) **इक** (तस्य) । **दोँनि सर्व्वभाव** (सर्वभावैः) ।[4] **रिं इहत्र परत्र** (इहत्र परत्र च) ॥

If out of kindness one gives protection to all living beings, then other beings afford fearlessness to him. There is no doubt about it.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.116.23. c) Some mss. सर्वं for तस्य.
d) All mss. ददतीत्यनुशुश्रुम (or °मः).
Cf. MBh. 12.185.4, 236. 27, Manu 6.39.
१. क—विनेहकँन्, ग च छ ज—°न्य । (सदण्डः) ।
२. ख—गोँन्यासि । न्य, छ—गोँन्या । सिःन्य, ग ज—ङ्गोँन्यसिःन्य ।

३-३: छ—रि भय । ४. क नास्ति ।

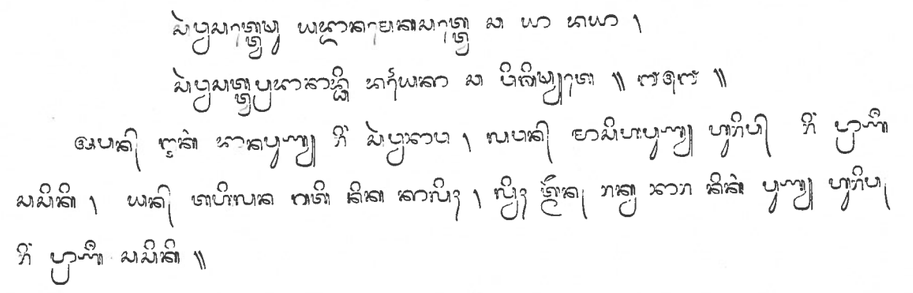

सर्व्वसत्त्वे[1]षु यद्दानमेकसत्त्वे[1] च या दया ।
सर्व्वसत्त्वप्रदानाद्धि दयैका च विशिष्यते ॥ १५१ ॥

अपन् (अथ) **इकं** (यद्) **दानपुण्य** (दानपुण्यं) **रिं सर्व्वभाव** (सर्वभावेभ्यः) । **लवन् मासिहपुण्य हुरिप्**[2] (जीवनदयापुण्येन) **रिं प्राणी** (प्राणिने) **ससिकि** (एकस्मै) । **यन्** (यदि) **तहिलन** (तोल्यते) **गति निक** (गतिः) **कालिः**[3] (द्वयोः) । **ल्विः** (विशेषः) **त्मॅन्** (खलु) **रक्व** (अथ) **भार** (भारः) **निकं पुण्य हुरिप्**[4] (जीवनपुण्यस्य) **रिं**[5] **प्राणी** (एकस्मै) **ससिकि** (प्राणिने) ॥

Alms and gifts to all weighed against gift of life to one, the latter is certainly weightier.

१-१. क नास्ति । कालिः । (सदण्डः) । ५. ज—रि ।
२. छ—हुरिप् । (सदण्डः) । ४. छ—हुरिप् ।, ज—हुरिप ।
३. ग ज—कलिः ।, च छ— (सदण्डः) ।

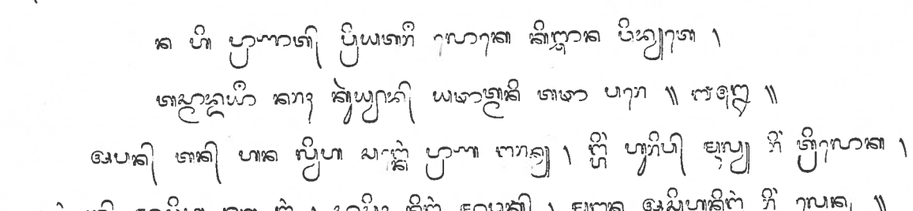

न हि प्राणात् प्रियतरं लोके किञ्चन विद्यते ।
तस्माद्दयां[1] नरः कुर्य्याद् यथात्मनि तथा परे ॥ १५२ ॥

अप[न्] (यतः) **तन्** (न) **हन** (विद्यते) **ल्विह** (वरं) **सङ्कें प्राण** (प्राणात्) **ङरन्य** (नाम) ।

ङ्कें (केवलं) **हुरिप्** (जीवनं) **मूल्य** (मूल्यवत्) **रिं त्रिलोक** (त्रिलोके) । **मतंन्यन्** (तस्मात्) **मासिह**[2] (दयां कुर्यात्) **जुग** (हि) **ङ्कें** (नरः) ।[3] **सासिः** ([यथा] सर्वा दया) **निं वं मावक्** (आत्मने) । **मङ्कन** (तथा) **असिहनि** (दयां कुर्यात्) **वं** (जनः) **रिं**[4] **लेन्** (परे) ॥

There is nothing dearer than life. Therefore one should be as kind to others as to himself.

MBh.13.116.12 (Citra-śālā ed.) a) Some mss. **प्राणैः for प्राणात्.**
१. क—तस्मद्धाय, ख ग— तस्मद्दायान्, च—तस्मद्धय, छ—तस्मद्दय, ज—तस्म-द्धयन् ।
२. छ—मासि ।
३. क ज नास्ति दण्डः ।
४. च छ—इं ।

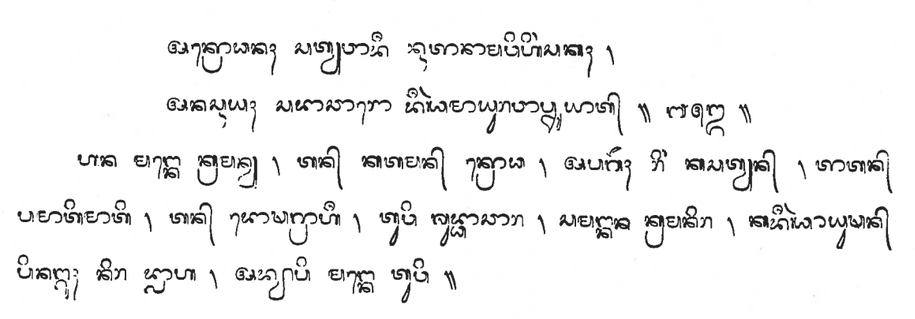

अक्रोधनः सत्यवादी भूतानामविहिंसकः ।
अनसूयः सदाचारो दीर्घमायुरवाप्नुयात्[1] ॥ १५३ ॥

हन[2] (यदि) **मङ्कें** (एषः) **क्रमन्य** (तत्क्रमः) ।[3] **तन्** (न) **कतमन्** (आविष्टः) **क्रोध** (क्रोधः) । **अपगॅः** (धीरः) **रिं कसत्यन्** (सत्ये) । **तातन्** (न जातु) **पमातिमाति**[4] (हिंसकः) ।[4] **तन्** (न) **दोषग्राही** (दोषग्राही) । [5]**तुवि** (अपि) **शुद्धाचार**[5] (शुद्धाचारः) ।[6] **समङ्कन** (यद्येवं) **क्रमनिर** (तस्य क्रमः) । **कदीर्घायुषन्** (दीर्घायुः) **पिनङ्गुः निर** (अवाप्यते तेन) **द्लाह** (परत्र) । **अद्यापि**[4] (अद्यापि) **मङ्कें** (इह) **तुवि** (च) ॥

Not given to wrath, truthful, not hurting any creatures, not slandering, following the right conduct—thereby one lives long.

MBh.13.104.14 (Citra-śālā ed.) b) Some mss. जिह्मश्च. अप्यहिंसकः for अविहिंसकः. c) All mss. अनसूयुर- d) All mss. शतं वर्षाणि जीवति. दीर्घमायुरवाप्नुयात् is MBh.12.327.104b.
१. ख—दीग्घ्याम°, ग—

दिग्घ्याम°, च छ ज— दिग्घ्यंम° ।
२. क—हन त ।
३. क ग ज नास्ति ।
४. च—य मातिमाति ।
५. क नास्ति ।
६-६. क—शुद्धाचर तुवि ।
७. ज नास्ति दण्डः ।

རོལཾལྷུས ཕྱིལཾལྷུས ཧུགཱཨཱགཱཿ ཕྱཧཱགིཾཱཿ ।
ཨཔནྡྷྱཨཱཔཡུཿ ཧཱཧ གཱཧཡཱ ཨནྡྷཱགཱཧཨཱཡཱགི ॥ ཀ༦༣ ॥

ནྡྷཱི ཡིཨེ ཕྱེ ཡཱཏྟ ནྡྷཡནྡྷ । ཨེཨནྡྷ ཀི ཕྱེ ནཱཏྟུས । ཕྱཱཡི ཙ ཡ । ཧུགཱཨཱགཱ ।
ཧིཨཱཔཕྱཕྱཇྱི । ཨཨུཔཱཡུཡ । ཧུཡཱཡ ཡ ཡཏྟ । ཏྟྱཱཨནྡྷཨ ཀྱཨི ཀི ཕེཕྱཨནྡྷནྡྷ
ཨཱསིཀཨིཨ ॥

दौष्कुला व्याधिबहुला दुराचाराः प्रहारिणः[1] ।
भवन्त्यल्पायुषः पापा रोदुक? कश्मलोदयात् ॥ १५४ ॥

कुनं[2] (अथ) **तिकं**[3] (ये) **व्वं**[4] (नराः) **मङ्के क्रमन्य**[5] (एवंक्रमाः) ।[6] **मंजन्म** (जायन्ते) **रिं व्वं कश्मल** (कश्मलनरेषु) । **व्याधि**[7] **त य** (व्याधिता ये) । **दुराचार** (दुराचाराः) । **हिंसाप्रवृत्ति** (हिंसाप्रवृत्तयः) । **अल्पायुष** (अल्पायुषः) ।[8] **दुमेः य मङ्कन** (कारणमेतस्य) ।[9] **क्रूरकर्म्म** (क्रूरकर्माणि) **ङूनि** (भूते) **रिं**[10] **पूर्व्वजन्मन्य** (स्वपूर्वजन्मनि) **कलिङनिक** (इत्युच्यते) ॥

Lowly born, infested by ailments, following evil ways, aggressive—such sinners do not live long. Their lives are cut short by the emergence of debasing elements.

१. ग—प्रहरिकः ।
२. क—कुनं ।
३. छ—हिकं ।
४. ग छ नास्ति ।
५. ग—क्रमन्यं ।
६. ज पुनरावृत्तिः— कदि- ग्घ्र्यंयुषन् पिनङ्गः निर दृलह । अद्यापि मङ्के तुवि ॥
७. छ—व्यडिक् ।
८. छ नास्ति ।
९. ग नास्ति ।
१०. ज—रि ।

ཀཡ ཡཨནྡྷཔཨཡྱི ཨཱཀཱཿ ཤུཀཱཡཨཱཏྱིཡཀཱཿ ।
ཨ ཧཱཀཱཡི ཡེཤུཨཱཡི ཡ པྱཡུཡྱི ཨ ཡིཨཡཱཿ ॥ ཀ༦༦ ॥

ཡཔྱཀི ཡཱཏྟ ནྡྷཡ ནིཨ ཕྱེ । ཨཀཱཡཔ ཡཱཡི ནི ཡཡཱཡི । ཡཨཔཏྟཡ
ཨཱཡཨཱཏྱིཏྱ । ཀནྡྷྱ ནི ཧཱཏྟྱནྡྷ । ཧཱཧཱཀི ཡཱཡི ནིཨ ཏྱཨ ཏྱཨཡཔི ནིཨ । ཨཡ ཕྱ
ཡེཤུ । ཡེཧ । ཨཱཡ । ནིཨ ཡིཡྱ ཨཱཡཔི ཀཨནིཨ ॥

ये धनान्यपकर्षन्ति नराः स्वबलमाश्रिताः ।
न हरेद् ? धर्म्मकामं च प्रमुषन्ति न संशयः ॥ १५५ ॥

यव्वन् (यदि) **मङ्के** (एषः) **क्रम** (क्रमः) **निकं**[1] **व्वं** (नराणां) । **अङलप्** (गृह्णन्ति) **मास्** (धनानि) **निं**[2] **ममास्**[3] (धनिभ्यः) । **मकपङ्कङ**[4] (आश्रित्य) **कशक्तिन्य** (स्वशक्तिं) । **क्वेः** (बाहुल्यात्) **निं**[5] **हम्बन्य** (स्वभृत्यानां) । **तातन्** (नैव) **मास्** (धनं) **निक** (यद्) **जुग** (हि) **इनलप्** (गृहीतं) **निक** (तैः) ।[6] **अप** (किं) **प्व** (ततः) **धर्म्मं** (धर्मः) । **अर्थं** (अर्थः) । **काम** (कामः) । **निक**[7] (एते) **मिलु**[8] (सह यान्ति) **कालप्** (गृहीताः) **देनिक** (तेन) ॥

Recoursing to physical force they may rob people of their possessions (*artha*), but in return they lose all three, dharma, possessions (*artha*) and pleasures (*kāma*).

१. च छ—निं ।
२. ज—नि ।
३. ग—पमास् ।
४. च—पकपङध, छ—मकपङड ।
५. क—नि ।
६. क ख नास्ति ।
७. ख—इका ।
८. म्-√इलु ।

ཨཔཱཡཀི ཡཱཏྟ ཀཱཡཔྱཡིཨཀི ཧཱཔྱི ཀཨཱ ཀཱཨཱ པྱཨཏྟཨཔཨཱཡཨཱཀི ।
ཨེཔྱཨཱཿ ཏྱཏྱིཨཱཿ ཀཔྱཱཨཱ ཡྱཱཀཨ ཀྱཡཡིཨཔཨཱཨཱཿ ॥ ཀ༦ཀ ॥

ནྡྷྱཨེ ཀྱཨཱ ཕྱེ ཧཱཕྱཀི ཧཱཨ པ ཀྱཨཡཔཡྱ । ཧྱཀྱ ནི ཨཡིཀཡིཨ । ཡ ཀྱཨཱ པཧྱ
ནི ཧཱཀི ཧཱཨ ཨཧཱཨནྡྷྱ । ཡིཡཧཡིཨ. ཨཔཱཨནྡྷ । ནྡྷྱཨེ ཀྱཨེ ཡཡིཨ ཀཱཨནྡྷ । ཨནྡྷྱནྡྷྱཀི
ཨེཔྱཨེཏཡཨ ཀྱཀིཡ । ནིཧཱཨཀི པཡནྡྷ ཨཨིཨ ནྡྷྱཨ ནི ཡྱཨ ཡཱཨ ཀི ཀྱཨཡ ॥

ङरन्य (नाम)।[७] सव्वन्यन् (सर्वद्रव्याणि) सव्वंसंशय (सर्वसंशययुक्तानि) इरिय (तस्य)। निहन् (एतद्) पडन्य[८] (तत्समं) कदि (यथा) क्रम (क्रमः) निं मृग (मृगस्य) मर (आगतस्य) रिं ग्राम (ग्रामं)॥

One who does not thieve and rob lives happily. A thief is ever afraid, like a deer who has entered a village.

MBh.12.251.14cd. ab) न किञ्चित् कस्यचित् कुर्वन् निर्भयः शुचिरावसेत्.

MBh.12.251.15ab. c) Our शङ्कितः is supported by M1.5-7, other mss. शङ्कते.

d) Poona text एयिवान् for our आगतः.

१. क—करश्चित्, ख ग ज—कश्चिन्न, च—काश्चिन, छ—काश्चिद।

२. ख—ष्णेनः, ज—स्तेनः।

३. क ज—°वगतः।

४. ख—कुन।

५. ख नास्ति।

६. लीला + असि।

७-७. ग नास्ति।

८. ख ग च छ ज नास्ति।

ᱡᱤᱨᱱᱭᱚ ᱥ ᱣᱥᱚᱧᱫᱭᱟᱦᱩᱨ᱃ ᱯᱩᱨᱩᱱᱣᱥᱩᱫᱷᱤᱭᱚᱫᱚᱨᱩ᱃

ᱵ ᱦᱩᱱᱩᱨᱫᱷᱩᱱᱚ ᱦᱚᱱᱩᱞᱩᱱ ᱣᱟᱱᱤᱩ ᱨᱮᱣᱚ ᱣᱚᱦᱚ ᱯᱟᱨᱚᱣᱚᱞᱤ ॥ ᱙᱓ᱛ ॥

ᱥᱩ ᱜᱤᱵᱚ ᱯᱩᱥᱤᱞᱩ ᱦᱩᱱᱩᱱᱩ᱃ ᱫᱟᱢᱩᱞᱤᱱᱤᱞᱤ ᱮᱱᱟᱱᱩ᱃ ᱥᱤ ᱚ ᱯᱟᱲᱤᱣᱟ᱃ ᱯᱩᱨᱩᱱᱩᱱᱟᱱᱩ᱃

ᱥᱤ ᱱᱟᱞᱤ ᱞᱩᱦᱩᱱᱤ ᱞᱩᱫᱩᱦᱩᱱᱩᱞᱤ᱃ ᱥᱤ ᱱᱟᱞᱤ ᱮᱦᱟᱱᱤ᱃ ᱥᱤ ᱞᱩᱜᱚᱱᱟᱲᱩ ᱣᱚᱱᱩ᱃ ᱵᱚᱱᱟᱞᱤ

ᱜᱮ ᱩᱨᱩᱱᱩ ᱯᱚᱦᱩ ᱥᱤ ᱞᱩᱱᱩ᱃ ᱥᱤ ᱚ ᱞᱩᱦᱚᱱᱚᱯᱩᱨᱩᱵ॥

त्रीण्येव च धनान्याहुः पुरुषस्योत्तमव्रताः।

न द्रुह्याच्चैव दद्याच्च सत्यं चैव सदा वदेत् ॥ १५७ ॥

त्लु (त्रीणि) तिकं प्रसिद्ध (प्रसिद्धानि) दृव्य[१] (द्रव्याणि)।[२] मास् (सुवर्णं) मणिक् (माणिक्यं) ङरन्य (नाम)। लिं सं पण्डित (इत्युच्यते पण्डितैः)। प्रत्येकन्य (तेषु प्रत्येकं)। सि तन् मह्यन्[३] (अकामः) ममात्यमात्यनि[४] (मारयितुं)। सि तन्द्रोहि (अद्रोहः)। सि मुजरक्नं[५] सत्य (सत्यवचनं)। नहन् (इति) तं दृव्य[६] (द्रव्याणि) वस्तु (वस्तूनि) निं मूल्य (मूल्यवन्ति)। लिं सं (वचनं) महापुरुष (महापुरुषस्य)॥

Three are highest vows and richest treasures—non-envy, gifts and veracity.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.120.10. a) All mss. तु पदान्याहुः. So also 3.198.89. b) Most mss. °व्रतं, a few mss. °प्रति, some mss. °त्तमं व्रतं for व्रताः. MBh.3. द्रुह्यात्. So also 3.198.89. 198.89 सतां वृत्तमनुत्तमम्. c) All mss. द्रुह्येत् for

d) Most mss. परं, some mss. परान् for सदा.

१. क—द्रव्य।

२. क नास्ति।

३. क ख ज—अह्यन्।

४. क—ममत्यमत्यन, ग—मषत्यमत्यनि, ज—ममत्यमत्यनि।

५. √उजर्। ग—मुजरक्न।

६. क—दृव्य।

ᱦᱩᱨᱩᱱᱤᱵ ᱣᱟᱱᱩᱯᱚᱱᱟᱣ ᱯᱩᱦᱩᱱᱟᱣ ᱚᱱᱤᱡᱟᱣ ᱥ।

ᱣ ᱢᱟᱱᱤᱦᱩᱦᱩᱱᱟ ᱯᱩᱡᱤᱛᱤᱨᱩ ᱣ ᱣᱩᱦᱟᱱᱤᱨᱟᱱᱤᱣᱤ ॥ ᱙᱓ᱜ ॥

ᱚᱯᱟᱱᱤ ᱮᱢᱟ ᱮᱯᱩᱨᱩ ᱞᱟᱜᱩᱯᱩ ᱢᱤ ᱣᱟᱦᱚᱱᱚᱯᱩᱨᱩ᱃ ᱣᱟᱲᱟᱱᱤ ᱥᱟᱢ ᱯᱤᱦᱟᱱᱤ᱃ ᱣᱟᱤ ᱵᱤᱦᱩ

ᱠᱩᱛᱤ᱃ ᱚᱮᱤ ᱢᱤ ᱞᱟᱞᱟᱨᱩᱣ᱃ ᱣ ᱮᱢᱟ ᱣᱩᱦᱟ ᱮᱟᱨᱩ᱃ ᱯᱩᱲᱤ ᱤᱱᱮᱩᱦᱟᱞᱟ ᱮᱢᱟ॥

दुःखिने बन्धुवर्गाय सुहृदे संश्रिताय च।

या नाभिद्रुह्यता वृत्तिः सा कृपातिगरीयसी ॥ १५८ ॥

अपन् (अथ) इकं उलः (वृत्तं) मनुलुं (साहाय्यदानं) रिं कदंवर्ग (बन्धुवर्गाय)। कत्कन्[१] लर प्रिहति (व्याधिशोकाभिभूताय)। यनिं[२] मित्र (मित्राय) कुनें[२-३] (च)। अन् रिं ममराश्रय (शरणागताय)। य इक (इत्येषा) कृपा (कृपा) ङरन्य (नाम)। क्स् (शिखरं) निं इनुत्तम[४] (उत्तमस्य) इक (तत्)॥

The loving attitude for a kin in distress and for a friend seeking refuge is the most precious tenderness.

---

१. क-√त्क-अॅन्।

२. क—रिं।

३. क—कुनं, ज—कुनाँ।

४. च छ— उत्तम।

ᱯᱟᱦᱟᱨᱟᱱ ᱵ ᱱᱟᱠᱩᱯᱩᱱᱟ᱃ ᱚᱯᱩᱯᱚᱱᱟᱱᱩᱭ ᱠᱚᱦᱤᱱᱤᱥᱤᱜᱤ᱃

ᱵ ᱯᱤᱦᱩᱱᱩᱞᱟᱠᱟᱣᱭᱤᱡᱩ ᱭᱟᱦᱟᱱᱟᱡᱩᱜᱤᱨᱤᱱᱟᱭᱯᱟᱱᱟᱞᱤ ॥ ᱙᱓ᱝ ॥

ᱱᱩᱵᱚ ᱵᱟᱯᱟᱨᱟᱱᱟᱱᱟᱞᱤ᱃ ᱚᱯᱩᱨᱟᱭᱟᱜᱤ ᱱᱟᱞᱤ ᱮᱞᱟᱱᱩ᱃ ᱱᱟᱭᱩ ᱚᱮᱱᱩᱞᱟᱱᱟᱞᱤᱱᱟᱞᱤ

ᱚᱮᱤ ᱚᱮᱭᱩᱱᱟᱱ ᱚᱮᱞᱟᱨᱭᱩᱣ ॥

परदारा न गन्तव्याः सर्व्ववर्णेषु कर्हिचित्।

न ह्यीदृशमनायुष्यं यथान्यस्त्रीनिषेवणम् ॥ १५९ ॥

इकं कपरदारान्[१] (परदारत्वं)। सर्व्वदायनि (सर्वथा यतस्व) तन् उलहक्न[२] (अकरणे)

इक (तस्य)।[3] हय्व (न) अङुलहकॅन्[४] (कुर्यात्) अंसि (किञ्चिद्) अमुहर[५] (यत् करोति) अल्पायुष (अल्पायुष्यं)॥

Nothing is more debasing than violating others' consorts.

MBh.13.104.20cd 21 d) All mss. लोके किञ्चन
ab. a) Many mss. read विद्यते (a few mss. दृश्यते). the feminine singular गन्तव्या.

२. ख—उलहकॅन्।
३. छ नास्ति।
४. क ग ज— ङुलहकॅन्।
५. क—अपुहर, ग ज—अमुहर्। १. च—कपरधरन्, घ—कपरडरन्, ज—कपरदरन्।

ꠇꠇꠀ ꠘꠞꠟꠞꠇꠞ ꠔꠀꠋꠞꠇꠞꠇ ꠞꠞꠟꠔꠀꠔꠞꠘꠞꠇꠞꠔꠋꠞꠇ ।
ꠇꠔꠘꠞꠟꠞꠇꠞꠇ ꠇꠘꠔꠞꠘ ꠔꠞꠘꠞꠟꠇꠞꠔ ꠔꠇꠞꠘꠞꠟꠞꠔꠞꠇ ॥ ꠘꠘꠐ ॥
ꠘ ꠇ ꠘꠇꠔꠞꠘ । ꠔ ꠘꠞꠟꠞꠔ । ꠔ ꠘꠞꠋꠞꠔ । ꠔ ꠘꠞꠘ ꠋꠞ ꠔꠇꠞꠟꠞꠞꠔ । ꠔ ꠔꠘꠞꠘꠞꠇ
ꠋꠞꠔꠞꠘꠞꠘ । ꠞꠇ ꠔꠞꠘꠞꠟꠔꠞꠘꠞꠇ ꠘꠞꠇ ꠋꠞꠇ । ꠘꠞꠋꠞꠔꠞꠋꠞꠔ ꠋꠞꠇ ॥

तत् प्राज्ञेन विनीतेन ज्ञानविज्ञानवेदिना।
नायुष्कामेन[1] सेव्याः स्युर्म्मनसापि परस्त्रियः॥ १६०॥

य त (अथ) मतंन्य (तत्कारणं)। **सं प्राज्ञ** (प्राज्ञः)। **सं सुशील** (सुशीलः)। **सं वुः** (ज्ञानी) **रिर**[2] **परिज्ञान** (परिज्ञानेषु)।[3] **सं** (यः) **अह्यन्** (कामयते) **दीर्घ्यायुष** (दीर्घायुष्यं)। **तर्** (न) **लम्ब-लम्बान्** (स्तोकं) **जुग** (अपि) **सिर** (सः)। **मङॅनङॅनं**[4] (मनसा चिन्तयेत्) **कपरदारान्**[5] (परदारत्वं)॥

A wise disciplined soul, conscious of its obligatious and striving for righteous living does not harbour evil with regard to others' womenfolk.

---

१. क च छ ज—अयुष्कामेन।
२. ज नास्ति।
३. ख नास्ति।
४. ग—मङॅमङॅनङ।
५. ग—कापराधरन्, च—कपरधारन्, छ—कपरडारन्, ज—कपरदरन्।

ꠇꠞꠘꠞꠔ ꠘꠞꠘꠞꠔꠞꠋꠞꠇꠞꠔ ꠞꠘꠞꠔ ꠔꠞꠋꠞꠔ ।
ꠔꠞꠋꠞꠔ ꠔꠞꠋꠞꠔ ꠔ ꠘꠞꠘ ꠇꠞꠘꠞꠔ ꠔꠞꠋꠞꠔ ꠞꠘꠞꠔ ॥ ꠘꠘꠑ ॥
ꠔꠇꠞꠘ ꠔꠞꠋꠞꠔ । ꠔꠞꠘ ꠘꠞꠟꠞꠔ । ꠔꠞꠋꠞꠔ ꠘꠞꠟꠞꠔ ꠘꠞꠘ ꠔꠞꠋꠞꠔ ।

ꠇꠞꠘꠞꠔ ꠘꠞꠘꠞꠔꠞꠋꠞꠇꠞꠔ ꠞꠘꠞꠔ ꠔꠞꠋꠞꠔ ।
ꠇꠞꠘꠞꠔꠞꠋꠞꠇꠞꠔ ꠞꠘꠞꠔ ꠔꠞꠋꠞꠔ ꠞꠘꠞꠔ ꠔꠞꠋꠞꠔ ꠞꠘꠞꠔ ꠔꠞꠋꠞꠔ ॥

तदेव संस्पर्शसुखं सैव चान्ते विडम्बना।
स्वासु चान्यासु च स्त्रीषु परस्त्रीष्वथ को गुणः॥ १६१॥

लवन् (अथ) **त विः** (च) **इकं**[1] **सुख** (सुखं) **निं अहरस्** (संस्पर्शस्य) **म्वं स्त्री निङ्कं**[2] (स्वस्त्रीभिः)।[3] **य[न्]तः**[4] (यदथ) **कत्मु** (प्राप्यते) **इरिकं परस्त्री** (परस्त्रीषु)। **तन्** (न) **पहि** (भेदः) **विः** (हि) **देन्यागवे**[5] (करोति हि) **वञ्चन** (वञ्चनं) **तः**[6]। **मङ्कन** (एवं) **रिं अवसान** (अवसाने) **विसिः** (विडम्बना)। **यय तः** (अथ) **नियत** (नियतत्वं) **निक** (तस्य) **तन्** (न) **पहि** (भेदः)। **मङ्कन प्व य** (इत्येवं)। **अप** (अथ) **त** (किं) **फल** (फलं) **निं**[7] **परस्त्री**[8] (परस्त्रीणां) **न् केङिनक्न** (काम्यमानानां)॥

The same is the joy of touch, the same the mockery at the end. There is hardly any difference between one's own spouse and other dames. Why then run after others.

---

१. च छ नास्ति।
२. च—निकंङ्कं।
३. च छ नास्ति।
४-४. क—यातः नियत, च छ ज—यातः।
५. दे-न्य-अ-√गवे। क—**देन्यगवै**, ग ज—देन्यगवे।
६. क—नः।
७. ज—नि।
८. ख—स्त्री, ग—पलस्त्रि।

ꠇꠞꠘꠞꠔ ꠘꠞꠘꠞꠔꠞꠋꠞꠇꠞꠔ ꠞꠘꠞꠔ ꠔꠞꠋꠞꠔ ।
ꠔꠞꠋꠞꠔꠞꠋꠞꠇꠞꠔ ꠞꠘꠞꠔ ꠔꠞꠋꠞꠔ ꠞꠘꠞꠔ ꠔꠞꠋꠞꠔ ॥ ꠘꠘꠒ ॥
ꠞꠘꠞꠔꠞꠋꠞꠇꠞꠔ ꠇꠞꠘꠞꠔ ꠞꠘꠞꠔ ꠔꠞꠋꠞꠔ ꠇꠞ ꠘꠞ । ꠇꠞꠘꠞ ꠘꠞꠘꠞ । ꠞꠘꠞꠔ । ꠞꠘꠞꠔ । ꠞꠘꠞꠘꠞꠔꠞꠘ ।
ꠞꠘꠞꠔꠞꠘꠞꠔꠞꠘ ꠞꠘꠞꠔꠞꠋꠞꠘꠞꠔꠞꠋ । ꠞꠘꠞꠔꠞꠘ ꠘꠞꠘꠞ ꠘꠞ ꠞꠘꠞꠔꠞꠘꠞꠔꠞꠘꠞꠇ ꠘꠞꠘꠞ ꠘꠞꠔ । ꠘꠞꠔ ꠇꠞꠋꠞꠔ ।
ꠔꠞꠔꠞꠘꠞꠔ ꠘꠞꠘꠞꠔꠞꠘꠞꠔꠞꠋ । ꠘꠞꠔ ꠇꠞꠋꠞꠔ ॥

तस्माद् वाक्कायचित्तैस्तु नाचरेदशुभं नरः।
शुभाशुभं ह्याचरति तस्य तस्याश्नुते फलम्॥ १६२॥

मतंन्यन्[1] (तस्माद्) **निहन्** (एतद्) **कदायकन** (आचरितव्यं) **निं व्वं** (नरेण)। **तन्** (न) **वाक्**। **काय**[2]। **मनः**[3] (वाक्कायमनांसि)। **कवर्ज्जना** (वर्ज्यैरन्)।[4] **मकोलहं**[5] (आचर्तुं) **अशुभकर्म्म** (अशुभकर्म)। **अपन्** (यतः) **इकं** (यः) **व्वं** (नरः) **मुलहकॅन्** (करोति) **इकं** (शुभं) **हयु** (कर्म)। **हयु** (शुभं) **तिन्मुन्य**

(अश्यते तेन)। **यत्वन्** (यदि) **हल** (पापं) **पिनकोलःन्य** (आचर्यते तेन)। **हल**[६] (पापं) **तिन्मुन्य** (अश्यते तेन)॥

Let speech, body and mind not act viciously. For, every act, noble or vicious, that is done there is a corresponding reward and punishment.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.13.6. a) All mss. वाक्-कायमनसा.

c) Mss. शुभाशुभान्याचरन् हि or शुभान्येवाचरन् लोके.

d) Some mss. भक्तो नारायणस्य हि.

१. क च छ—°न्य।
२. क—तन् काय।
३. क—तन् मनः।
४. क ख नास्ति दण्डः।
५. मक-√उलः-अ-ङ।
६. ग ज—अहल।

ꡌꡁꡒꡒꡁꡒ ꡅꡔꡒꡍꡁꡒꡏ ꡌꡁꡒꡏꡅ ꡅꡁꡌꡅ ꡔꡏꡒ ।
ꡌꡍꡁꡔꡒꡒꡍ ꡒꡒꡏ ꡅ ꡔꡏꡅꡒꡁꡌꡒꡏꡒꡏꡒꡁꡍꡏꡒꡁ ॥ ꡒꡒꡍ ॥

ꡔꡍꡅ ꡌꡒꡒꡁꡏꡍ ꡅꡔꡒꡒꡅ । ꡒꡒꡏ ꡔꡁꡒꡌꡍꡔꡒꡒꡒꡍ । ꡅꡌꡒꡒꡒꡅ ꡔꡏꡒꡅ । ꡌꡒꡅ ꡒꡒꡏ । ꡅꡁꡌ । ꡌꡍꡅ ꡔꡏꡒꡅ ꡒꡒꡏ । ꡌꡍꡁꡔꡒꡒꡍ ꡒꡒꡏ

अपन् (अधुना) **इकि** (एतानि) **त्रिभुवन** (त्रिभुवनानि) **तुवि**[1] (अपि)। **किननिइचयकॅन्** (निश्चितं) **इकान्** अलह (जेयानि)। **ककवश** (वशीकर्तुं) **विः** (शक्यानि)। **दे निक सं अपगॅः** (धीरेण) **रिं शील-युक्ति** (शीलयुक्त्या)। **अपन्**[2] (यतः) **तन्** हन (नास्ति) **तन्** (न) **कत्कन्**[3] (जीयते) **दे निक सं सुशील**[4] (सुशीलेन)॥

With śīla one can conquer the three worlds. Śīla is the invincible instrument.

MBh.12.124.15. d) N लोके शीलवतां भवेत् (D7 S सतां for भवेत्).

१. ज—वि। २. ख—आप, ग च छ ज—अप। ३. ज—कत्क। ४. च—स्वशिल।

ꠇꠣꠉ ꠉꠥꠘꠣꠇꠤ ꠉꠟꠞꠟ ꠙꠘꠟꠞꠥꠉꠟ ꠉꠞꠞꠣꠟꠉꠟ ।
ꠘ ꠙꠘꠟ ꠇꠣꠉꠞꠟꠘꠣꠅꠣꠘ ꠟꠞꠇꠣꠉ ꠇꠣꠉꠞꠟꠘꠣꠘꠘꠤ ॥ ꠞꠅꠅ ॥

ꠇꠣꠉ ꠇꠞꠣꠘ ꠉꠥꠘꠣꠘ ꠣꠞ ꠘꠘꠣ ꠉꠟ । ꠙꠘ ꠉꠥꠉꠟꠞ ꠤꠇ ꠘꠘꠣ ꠉꠟ ꠟꠞꠇꠣꠉ । ꠅꠉꠙꠘꠤ
ꠙ ꠉꠞꠟꠘꠣꠘ ꠤꠇꠘ ꠣꠞ ꠟꠞꠙꠣꠉ । ꠣꠞ ꠉꠣꠘꠉ । ꠣꠞ ꠘꠣꠉꠞꠞꠣꠅꠤ । ꠅꠉꠙꠘꠤ ꠉꠟꠉ ꠞꠘꠘ
ꠘꠘꠞꠟ । ꠟꠘꠤ ꠙꠘꠤ ꠙꠘ ꠇꠣꠉꠟꠟꠟꠞꠟ ॥

शीलं प्रधानं पुरुषे तद्यस्येह प्रणश्यति।
न तस्य जीवितेनार्थो दुःशीलं किंप्रयोजनम्॥ १६६॥

शील (शीलं) **क्तिकं** (ननु) **प्रधान** (प्रधानं) **रिं ददि व्वं** (पुरुषभावे)। **हन** (विद्यते) **'प्रवृत्ति** (प्रवृत्तिः) **निं ददि व्वं**[1] (मनुष्यभावस्य) **दुश्शील** (दुश्शीलत्वे)। **अपरन्**[2] (किं) **त** (अथ) **प्रयोजन** (प्रयोजनं) **निक** (तस्य) **रिं हुरिप्** (जीवितेन)। **रिं विभव** (धनेन)। **रिं कप्रज्ञान्** (प्रज्ञया)। **अपन्**[3] (यतः) **व्यर्थ** (व्यर्थं) **इक** (तत्) **कबेः** (सर्वं)। **य[न्]** (यदि) **तन्** (न) **हन** (विद्यते) **शीलयुक्ति**[4] (शीलयुक्तिः)॥

In man śīla is preeminent. With its loss, life loses its meaning.

MBh.5.34.46. d) All mss. न धनेन न बन्धुभिः.

१-१. क नास्ति। २. क—अपन्। ३. ग—अप। ४. क—शिला।

ꠙꠣꠅꠤꠇꠣꠘꠣꠉ ꠟꠞꠣꠘꠣꠘ ꠉꠞꠉꠟꠟ ꠣꠞꠘꠘ ꠙꠣꠉꠞꠣꠘꠣꠇꠟ ।
ꠅꠉꠞ ꠙꠥꠟ ꠙ ꠅꠞꠣꠙꠥꠟ ꠘꠙꠥꠙꠥꠟ ꠘꠣꠉ ꠙꠣꠉꠞꠣꠘꠣꠇꠙ ॥ ꠞꠅꠙ ॥

ꠘꠘꠣꠘ ꠣꠞ ꠅꠞꠣꠙꠥꠟ ꠉꠞꠣꠘꠣꠘ ꠣꠞ ꠘꠘꠣ ꠉꠟ ।
ꠘꠘꠣꠘ ꠙꠘꠤ ꠙꠘꠤ ꠣꠞ ꠅꠞꠣꠙꠥꠟ ꠘꠘꠣꠘ ꠣꠞ ꠘꠘꠣ ꠉꠟ ॥ ꠞꠅꠞ ॥

ज्यायांसमपि शीलेन विहीनं नैव पूजयेत्।
अपि शूद्रं तु धर्म्मज्ञं सद्वृत्तं चापि पूजयेत्॥ १६७॥

यद्यपि[1] (यद्यपि) **ब्राह्मण** (ब्राह्मणः) **तुह** (वृद्धः) **तुवि** (अपि)। **यन्** (यदि) **दुश्शील** (दुःशीलः)।[2] **तन्** (न) **योग्य** (योग्यः) **कत्वॅङन**[3] (पूजयितुं)।[2] **मोन्** (यदि) **शूद्र तुवि** (शूद्रोऽपि)।[2] **यन्** (यदि) **धार्म्मिक** (धार्मिकः)। **सुशील** (सुशीलः)। **पूजान्** (पूजनीयः) **कत्वङन** (माननीयः) **जुगेक** (हि सः)। **[4]लि** (वचनं) **सं ह्यं अजि**[4] (धर्मशास्त्रस्य)॥

One superior in status but weak in śīla claims no respect. On the other hand, a śūdra, low in status, but versed in dharma and correct in conduct, is worthy of respect.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.48.48. b) Some mss. रहितं for विहीनं.
c) Some mss. च for तु.
Some mss. सद्वृत्तं for धर्मज्ञं.
d) Some mss. धर्मज्ञं for सद्वृत्तं, and इह, अपि or अभि for चापि.

१. क—यद्यपिन्।
२. छ नास्ति।
३. क-√त्वं-अन्-अ।
४-४. क नास्ति।

ꠙꠣꠉꠞꠣꠘ ꠘꠘꠣꠘꠣꠙꠣꠘ ꠅꠞꠣꠇꠣ ꠉꠞꠣꠘ ꠙꠣꠉꠞꠣꠘꠣꠘ ꠘꠘꠣꠘꠣꠙꠣꠘ ।
ꠙꠣꠉꠞꠣꠘ ꠘꠘꠣꠘꠣꠙꠣꠘ ꠞꠥꠉ ꠘꠥꠉ ꠉꠞꠣꠘꠣꠘ ꠘꠘꠣꠘꠣꠙꠣꠘ ॥ ꠞꠅꠟ ॥

ꠙꠥꠙꠥꠣꠘ ꠘꠘꠣꠘꠣꠙꠣꠘ ꠅꠞꠣꠇꠣ ꠉꠞꠣꠘ ꠙꠣꠉꠞꠣꠘꠣꠘ ꠘꠘꠣꠘꠣꠙꠣꠘ ।
ꠙꠥꠙꠥꠣꠘ ꠘꠘꠣꠘꠣꠙꠣꠘ ꠞꠥꠉ ꠘꠥꠉ ꠉꠞꠣꠘꠣꠘ ꠘꠘꠣꠘꠣꠙꠣꠘ ॥ ꠞꠅꠟ ॥

ꠙꠥꠙꠥꠣꠘ ꠘꠘꠣꠘꠣꠙꠣꠘ ꠅꠞꠣꠇꠣ ꠉꠞꠣꠘ ꠙꠣꠉꠞꠣꠘꠣꠘ ꠘꠘꠣꠘꠣꠙꠣꠘ ।
ꠙꠥꠙꠥꠣꠘ ꠘꠘꠣꠘꠣꠙꠣꠘ ꠞꠥꠉ ꠘꠥꠉ ꠉꠞꠣꠘꠣꠘ ꠘꠘꠣꠘꠣꠙꠣꠘ ॥ ꠞꠅꠟ ॥

ꠙꠥꠙꠥꠣꠘ ꠘꠘꠣꠘꠣꠙꠣꠘ ꠅꠞꠣꠇꠣ ꠉꠞꠣꠘ ꠙꠣꠉꠞꠣꠘꠣꠘ ꠘꠘꠣꠘꠣꠙꠣꠘ ।
ꠙꠥꠙꠥꠣꠘ ꠘꠘꠣꠘꠣꠙꠣꠘ ꠞꠥꠉ ꠘꠥꠉ ꠉꠞꠣꠘꠣꠘ ꠘꠘꠣꠘꠣꠙꠣꠘ ॥ ꠞꠅꠟ ॥

वृत्तेन रक्ष्यते धर्म्मो विद्या योगेन रक्ष्यते।
मूजया रक्ष्यते रूपं कुलं शीलेन रक्ष्यते॥ १६८॥

प्रवृत्ति रहयु[1] (धर्मप्रवृत्तिः) **क्त** (खलु) **[2]साधन** (साधनं) **निं**[2] **रुमक्षं**[3] **धर्म्म** (धर्मरक्षायाः)। **यप्वन्** (या हि) **सं ह्यं** अजि (विद्या)। **[4]ज्ञान** (ज्ञानं) **पगॅः**[4] (सन्ततं) **एकतान** (एकतानं) **साधन** (साधनं) **रिं करक्षनिर** (तद्रक्षायाः)। **[5]कुनं** (अथ) **इकं** (यद्) **रूप** (रूपं)।[5] **सि रदिन्** (मूजा) **पंरक्ष** (रक्षिका) **इरिक** (तस्य)। **यप्वन्** (यद्धि) **कसुजन्मन्** (सुजन्म)। **कसुशीलन्** (सुशीलं) **साधन**

(साधनं) निं रुमक्ष इक (तद्रक्षणस्य) ॥

Conduct guards dharma, diligence guards learning, cosmetics guard beauty, śila guards high birth.

MBh.5.34.37. a) All mss. शीलेन for वृत्तेन.
b) योगेन is N reading, S (mostly) अभ्यासेन.
d) Only one ms. D1

वृत्तेन.
१. क—रहहयु ।
२-२. ख—साधनिं, छ—साडन-निं ।
३. छ—रुमाक्षें, ज—रुमक्षा ।
४-४. क ख च छ—ज्ञानापगें: ।
५-५. क नास्ति ।

ꣳ꣄꣝꣔ꣃ꣔ꣃ꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ ꣞꣄꣟꣄ ꣇ ꣘꣙꣠ ꣞꣄꣟꣄ ꣄꣘꣟ꣂ꣔ꣃ꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ꣘꣙꣠ꣂ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ।
꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ॥ ꣘꣙꣠꣞꣄ ॥

꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ।
꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ॥

आत्मानमाख्याति ¿कुली[1] न यो[2] नरः? स्वशीलचारित्रकृतैः शुभोदयैः ।
प्रणष्टमप्यात्मकुलं तथा नरः पुनः प्रकाशं कुरुते स्वशीलतः ॥ १६९ ॥

उलः (वृत्तं) रहयु (धर्म्यं) मर हेतु (हेतुः) निकं (येन) व्वं (नरस्य) किनव्रुहन्[3] (ज्ञायते) कसु-जन्मन्य (सुजन्म) । यद्यपिन् (यद्यपि) हिलङः (प्रणष्टं स्यात्) वतं (हि) कव्वङन् (कुलं) । [4]यन् (यदि) सुशील (सुशीलः) इकं (सः) व्वं (नरः) ।[5]न्दान् (तदा) किनव्रुहन् (ज्ञायते) मुवः (पुनः) कव्वङन् (कुलं) इक (तद्) ॥

A man is proclaimed by his śila, conduct or actions and their consequences. One's śila illumines and broadcasts one's birth even though it might have been forgotten and lost.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.48.49. a) All mss. हि कर्मभिर्नरः for कुली न यो नरः.
b) Most mss. सु for स्व. Most mss. कुलैः, a few कृतं for कृतैः. Most mss. शुभा- शुभं or शुभाशुभैः for शुभोदयैः.
c) Many mss. प्रनष्ट°. Many mss. अप्याशु for अप्यात्म.
d) Many mss. प्रकाशी- कुरुते. All mss. कर्मभिः or कर्मतः for शीलतः.
१. क ख ग च छ ज—कुलि ।
२. क—योर् ।
३. क-°इन्°-√व्रुः-अन् ।
४-४. ख ग च छ ज नास्ति ।

꣇ ꣘꣙꣠ ꣇ ꣘꣙꣠ ꣇ ꣘꣙꣠ꣂ꣘꣙꣠ ꣇ ꣘꣙꣠ꣂ꣘꣙꣠ꣂ꣘꣙꣠ ꣇ ꣘꣙꣠ꣂ꣘꣙꣠ꣂ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ।
꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ॥ ꣘꣙꣠꣞꣄ ॥

꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ।
꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ॥

सर्व्वे च वेदाः सह षड्भिरङ्गैः साङ्ख्यं पुराणं च कुले च जन्म ।
सर्व्वाणि नैतानि गतिर्भवन्ति शीलव्यपेतस्य नरस्य[1] राजन् ॥ १७० ॥

अपन् (अथ) सं ह्यं चतुर्व्वेद[2] (चत्वारो वेदाः) सह (सह) षडङ्गोपाङ्गनिर (षडङ्गोपाङ्गैः) । सं ह्यं साङ्ख्य (सांख्यं) । सं ह्यं पुराण[3] (पुराणं) । लवन् (च) इक कसुजन्मन् (सुजन्म) इकं कुल (कुले) कुनें:[4] (च) । इक त कबेः (एतानि सर्वाणि) ।[5] तन् (न) कत्मु (लभ्यते) फल (फलं) निक[6] (एतेषां) दे निं कदुश्शीलन्[7] (दुःशीलत्वात्) ।[8] कलिङन्य (अर्थात्) । व्यर्थ (व्यर्थं) व्रुःन्य[9] अङ्गज (तस्य शास्त्रस्याध्ययनं) लवन् (च) कसुजन्मन्य[10] (तत्सुजन्म) ॥

Knowledge of Vedas, of their six branches and sub-branches, of Sāṅkhya and Purāṇa, high birth—all these avail not in the absence of śila.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.22.12. c) All mss. नैतानि सर्वाणि.
d) Many mss. नृप द्विजस्य for नरस्य राजन्.
१. छ नास्ति ।
२. च छ—सदण्डः ।
३. छ—पुराणः ।
४. क—कुनं ।
५. च छ नास्ति ।
६. छ—निका । (सदण्डः) ।
७. क—दुश्शील, ज—दुशिलन् ।
८. क नास्ति ।
९. क ख—व्रुन्य, छ—व्रुक्न्य ।
१०. छ—कसुजन्मन् ।

꣇ ꣘꣙꣠ꣂ꣘꣙꣠ ꣇ ꣘꣙꣠ ꣘꣙꣠ꣂ꣘꣙꣠ꣂ꣘꣙꣠ ꣇ ꣘꣙꣠ꣂ꣘꣙꣠ꣂ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ।
꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ॥ ꣘꣙꣠꣞꣄ ॥

꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ।
꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ꣘꣙꣠꣞꣄꣟꣄꣝ꣃ꣘꣙꣠ꣂ ॥

ཐམ་ཁ ཡེ ཤིན ཐབ། ཐམ་ཁེ ཏིཡེན། ཁཀི ལྟེ ཏྲཱཁཁ ཐནྟེ། སཀི ལྟེ ཐནྟེ།
ཁཡུཏིཡཁི ཏྲཁ། ཁཐཁི ཤྲིཡྱ ལྟེ ཐཡིཏི ཧྲཱཁ ཀི ཁཁཱཏཁཁ སྲཱཧ ॥

न बान्धवा न च वित्तं न विद्या न च श्रुतं न च मन्त्रा न वीर्य्यम् ।
[1]दुःखात् त्रातुं[1] सर्व्व एवोत्सहन्ते परत्र शीले न तु तत्र लोके ॥ १७१ ॥

लवन् (अथ) **त वनेः** (चान्यद्) । **तर्** (न) **व्नं** (उत्सहन्ते) **इकं कदं** (बान्धवाः) **कुलगोत्र** (कुलगोत्रं) **मतुलुं** (उपकर्तुं) **मङॅन्तसकॅन्** (तारणे) । **सङ्कें कप्रिहति** (शोकात्) । **मङ्कनं**[2] (तथा) **मास्** (वित्तं) **सल्विर्** (सर्वविधं) **निं**[3] **दृब्य** (द्रव्यं) । **मङ्कनं**[2] (तथा) **कसुजन्मन्** (सुजन्म) । **मङ्कनं** (तथा) **अजि** (विद्या) । **मङ्कन**[4] (तथा) **सं ह्यं मन्त्र** (मन्त्राः) । **मङ्कनं**[2] (तथा) **वीर्य्य** (वीर्यं) । **तन्** (न) **व्नं** (उत्सहन्ते) **जुर्गंक** (अपि ते) **मनुलुं**[5] (उपकर्तुं) । **कुनॅ**[6] (परं) **व्नं** (उत्सहते) **मनुलुं** (उपकर्तुं) ।[7] **कसुशीलन्** (सुशीलं) **जुग** (हि) । **अपन्** (यतः) **प्रसिद्ध** (नूनं) **व्नं** (उत्सहते) [8]**मङॅम्** (निहन्तुं) **इं**[8] **दुःख** (दुःखं) **रिं परलोक** (परलोके) **द्लाह** (परत्र) ॥

Neither kinsmen, nor money, nor learning, nor scriptures, nor mantras, nor prowess—singly or collectively—have the capacity to take one out of distress. It is only śīla that can do so.

MBh.12.275.15. a) विद्या is found in no Poona ms. Poona reads कौली, कौल्यं or कुलीनं for न विद्या.
b) मन्त्राः is mostly N, S has mostly मन्त्रो.
d) Our तत्र लोके is not in Poona mss.(यान्ति शान्तिम्).
१-१. क—दुःकत्रातूं, ख—दुःकात्रातुं, ग—दुःकात्र, च—दुकत्र, छ ज—दुःकत्र ।
२. च छ—मङ्कन ।
३. ज—नि ।
४. ख—मङ्कनं ।
५. √तुलुं । ग—पनुलुं, छ—दं मनुलुं ।
६. क—कुनं ।
७. छ नास्ति ।
८-८. ख—हुमदॅमि, ग—मधॅमि, च—मधॅं, छ—मड्मॅं, ज—मदॅमि ।

ཁཡ ཁཤཱཁཡཁཏྲཱཧྲཱཁི ཡཀིཡྱི ཧྲཱཁཡཱཁཡཡི ।
ཡ པྲཱཁཡཁཡཀིཡྱི ཡཁཏྲཱཁཡཡཏྲཱཁཁ ॥ ཁསསྟ ॥

ཧཱཁ ཁ ལྟེ ཡཱཏྲ སྲཡཏྲ । ཡཱཁཡ ཨཁཏྲཱཁཡ । ཡཡཏྲ ཨཁཀཱཁཡ ཁཁཱཁཁཁ । ཀི ལྟེ
ཡཀིཡྱ । ཁཁཁཀི ཁ ཡ ཡཁཁཏྲ । ཏྲཁ ཁ ལྟེ ཡཏྲཁ । པྱཡྱི ཧཁཁཏྲ । པཏྲཏྲ । ཆ
ཁཡཏྲ ཁཡྱེ ལྟེལྟེཏྲ । ཨཡཁཀི ཁཁཁཡཁཀི སྲཏྲ ཀི ཧཁཡ ॥

यो लोकमनुगृह्णाति दरिद्रं दीनमानसम् ।
स पुत्रपशुभिर्वृद्धिं यशश्चाक्षयमश्नुते ॥ १७२ ॥

हन त[1] (विद्यतेऽथ) **व्नं** (नरः) **मङ्के** (एवं) **क्रमन्य** (क्रमो यस्य) । **मवेः अनुग्रह** (अनुगृह्णाति) ।[2] **मसुख** (सुखयति) **अगवे बोधन** (बोधयति) ।[1] [3]**रिं व्नं** (नरं) **दरिद्र** (दरिद्रं) ।[3] **एनक्** (सहर्षं) **त य** (अथ) **मनःन्य**[4] (तन्मनः) । **इक त**[5] **व्नं** (इति नरः) **मङ्कन** (ईदृशः) । **वृद्धि** (वर्धते) **हनक्न्य** (स्वपुत्रैः) । **पुतुन्य** (स्वपौत्रैः) । **क्क** (प्रजाभिः) **वेत्न्य** (तत्कारणं) **त्कें**[6] (यावत्) **व्नंव्नंन्य** (तच्छक्तिः) । **लवन्** (च) **कोचपन्** (यशः) **इ**[7] **लक्स्न्य** (तदाचरणस्य) **रिं हयु** (धर्मे) ॥

By coming to the aid of the poor and the depressed, one prospers in sons and cattle, and captures eternal glory.

१. ख नास्ति ।
२. ख ग ज नास्ति ।
३-३. ख ग च छ ज नास्ति ।
४. क—मनन्य ।
५. क ख ज—तं ।
६. च—त्के ।
७. क—इं ।

ཨཡིཀྱཡཔི ཀཡ ཁིཁི ཁཀཀྱཔིཀྱཡཱཁཀཡཡི ।
པྱཡཀཁཡཁཏྲཡཏྲཀི ཡ ཀྱཔ པཀཡ ཏྲཡཀཡ ॥ ཁསསྟ ॥

ཀསཁི ཡཀཏྲཀིཁ । ཧཱཁ ཡ ཡཱཏྲ སྲཡཏྲ । ཡཡཀཏྲ ཀཡཔི । ཡཔྱི ཁི ཡཁཀིཁཁིཁ
ཀི ཧཱཁ । ཁིཁ ཨཡཁཁ ཁཡཏྲཁི པྱཧཁི । ཡཁ ཁ ཡ ཡཡིཏྲ ཁཁཁཁ ཏྲཀིཡ । ཁིཁྱཔྱི
ཁ ཡ । ཏྲཁ ཡཏྲཁ སྲཡཏྲ । ཡ ཏྲཁ པྱཀཡཁཏྲཡ ཁཁཁྱ । ཧཀཧྱ ཡཏྲཁ པིཀཡཁ ཁི
ལྟེ ॥

अमित्रमपि यो दीनं शरणैषिणमागतम्[1] ।
व्यसनेष्वनुगृह्णाति स वै पुरुष उच्यते ॥ १७३ ॥

लेन् (अन्यद्) **सङ्केरिक**[2] (अस्मात्) । **हन य** (विद्यते) **मङ्के** (यस्यैवं) **क्रमन्य** (क्रमः) । **मुमुक्न्य**[3] (स्वममित्रं) **तोवि** (अपि) । **सल्विर्** (सर्वं) **निं मकिरकिर** (चिन्तकं) **रिं हल** (पापानां) । **दीन** (दीनं) **अलर** (व्याधितं) **कत्कन्** (अभिभूतं) **प्रिहति** (शोकेन) । **मर त य** (आगतं) **ममिन्त**[4] (प्रार्थयन्तं) **शरण** (शरणाय) **इरिय** (तस्य) । **तिनुलुंन्य** (अनुगृह्यते तेन) **त य** (अथ सः) । **इकं** (इति) **मङ्कन** (एवं) **क्रमन्य** (तत्क्रमः) । **य इक** (सः) **पुरुषसत्तम** (पुरुषसत्तमः) **डरन्य** (नाम) । **तुहु** (ध्रुवं) **सज्जन** (सज्जनः) **विशेष** (विशेषः) **निं व्नं** (नरेषु) ॥

It is the he-man who obliges even an enemy fallen on bad days, wretched, miserable and come in search of refuge.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.59.10. a) All mss. चेद् for यो.

c) All mss. व्यसने योऽनुगृह्णाति.

d) All mss. °सत्तमः for उच्यते.

१. च छ—शरणेसिनमगतम् ।

२. क च छ ज—सकेरिक ।

३. क—मुसुःवन्य, ख—मुसुः, च ज—मुसुःन्य, छ—मुसक्न्य ।

४. क ख ज—मिन्त, ग—पिन्त।

ꦱꦮꦂꦣꦃ ꦥ꧀ꦫꦮꦱꦢ꧀ꦪꦤ꧀ ꦩꦶꦟ꧀ꦝꦾ꧀ ꦩꦶꦟ꧀ꦝꦾ꧀ ꦒꦽꦲꦺ ꦱꦢ꧀ꦪꦃ ।
ꦢꦺꦴꦒꦸꦃꦱꦾ꧀ ꦄꦧꦶꦱꦁꦝꦾ꧀ ꦄꦠꦺ ꦩꦶꦟ꧀ꦝꦾ꧀ ꦲꦶꦴꦃꦒꦶꦃ ॥ ꣘꣱ꣵꣳ ॥

ꦏ꧀ꦭꦺ ꦒꦶꦒ꧀ꦝꦺꦴ ꦏꦶ ꦩꦶꦟ꧀ꦝꦾ꧀ ꦤꦴꦤꦾ꧀ ꦭ ꦏ꧀ꦭꦺ ꦢꦺꦴꦱꦤꦺꦴ । ꦥꦺꦴꦱꦶꦝ । ꦤꦺꦴꦪꦴꦤꦴ । ꦒꦸꦪꦴꦱꦶ ꦩꦶꦟ꧀ꦝꦾ꧀ ꦏꦶ ꦝꦺ ꦲꦶꦱꦭꦪꦴꦒꦴꦏꦶ । ꦢꦺꦥꦴꦪꦴ ꦢꦺꦥꦴꦒꦺꦴꦥꦴꦪꦴꦏꦶ । ꦱꦴꦤꦺ ꦩꦶꦟ꧀ꦝꦾ꧀ ꦄꦺ ꦒꦸꦥꦴꦪꦴꦝ꧀ । ꦱꦸꦒꦶ ꦏꦶꦤ ꦒꦸꦱ । ꦮꦸꦝꦶꦏꦶ ꦝꦺ ꦢꦺꦱꦺꦴ । ꦥꦺꦴꦱꦸꦴꦏꦶ । ꦪꦲꦶꦪꦲꦶ ꦩꦶꦟ꧀ꦝꦾ꧀ ꦏꦶꦤ । ꦱꦴꦤꦺ ꦒꦸꦱ꧀ ꦝꦺ ꦒꦪꦴ ꦲꦴꦒꦾ꧀ । ꦄꦴꦏꦧꦾ꧀ꦒꦾ꧀ ꦩꦶꦟ꧀ꦝꦾ꧀ ꦏꦶꦤ ॥

सार्थः प्रवसतो मित्रं भार्य्या मित्रं गृहे सतः ।
आतुरस्य भिषङ् मित्रं दानं मित्रं मरिष्यतः[1] ॥ १७४ ॥

न्यं[2] (एते) **रिञ्चि** (प्रकाराः) **निं[3] मित्र** (मित्राणां) **डरन्य** (नाम)। **न्यं अदगं** (सार्थः)। **वणिज**। **बण्याग** (वणिजः)। **येकि** (इत्येषः) **मित्र** (मित्रं) **निं[3] व्वं** (नरस्य) **मंलम्पुरन्[4]** (प्रवसतः)। **अपसः** (वियुक्तस्य) **अपदोहन्[4]** (दूरस्थितस्य)। **कुनं मित्र** (मित्रं) **सं गृहस्थ** (गृहस्थस्य)। **स्त्री निर इक** (तत्स्त्री)। **यव्वन्** (यो हि) **व्वं** (नरः) **अलर** (आतुरः)। **वल्यन्** (भिषक्)।[5] **ममिममि[6]** (वैद्यः) **मित्र निक** (तन्मित्रं)। **कुनं इकं व्वं** (यो नरः) **मेः** (आसन्नः) **मात्य** (मरणं)। **दानपुण्य** (दानपुण्यं) **मित्र निक** (मित्रं तस्य) ॥

On a journey the caravan is the friend, while in home wife is the ally, to the ailing the doctor and to the dying alms serve as the comrade.

MBh.3.297.45 (almost without variants).

१. क ख ग ज—मरष्यतः, च छ—मरस्यतः ।

२. क—निहन् ।

३. ग—नि ।

४. √लम्पुर् ।

५. √दोः ।

६. ख नास्ति ।

७. क ख ग च छ ज—ममिममि । (सदण्डः)।

ꦏ ꦮꦗꦏ ꦏ ꦥꦶꦗꦏ ꦏꦶꦤ꧀ꦕꦶꦢ꧀ꦏꦶ ꦏꦱ꧀ꦪꦕꦶꦢ꧀ꦏꦶ ꦥ꧀ꦫꦢꦶꦥꦢ꧀ꦪꦠꦺ ।
ꦮꦏꦥꦺꦴꦒ꧀ꦪꦴꦒꦮꦏꦴꦭꦺ ꦠꦁꦏ꧀ꦭꦺ ꦱ꧀ꦭꦏꦺꦴꦪꦺꦴꦤꦺꦴ ꦗꦺꦤꦺꦴ ꦥꦿꦢꦶꦥꦢ꧀ꦪꦠꦺ ॥ ꣘꣱ꣵꣶ ॥

ꦤꦶꦩꦴ ꦒꦺꦴ ꦮꦴꦏ । ꦒꦴꦏꦶ ꦤꦸꦥ । ꦒꦴꦏꦶ ꦤꦸꦤ꧀ꦒ । ꦤꦸꦪꦴꦱꦶ ꦥꦸꦤ꧀ ꦏꦶꦱꦴ । ꦄꦤ꧀ꦒꦸꦃ ꦤꦸꦱꦺꦴ ꦥꦸ ꦤꦸꦪꦴꦱꦶꦝ꧀ ꦤꦸꦱꦺꦴ ꦮꦴꦏꦥꦸꦁꦒꦸ । ꦄ ꦤꦸꦏ ꦤꦸꦪꦴꦱꦶ ꦥꦸꦤ꧀ ꦏꦶꦱꦺꦴ ꦮꦴꦏꦥꦸꦁꦒꦸ ॥

न माता न पिता किञ्चित् कस्यचित् प्रतिपद्यते ।
दानपथ्योदनो जन्तुः स्वकर्म्मफलमश्नुते ॥ १७५ ॥

इक (यद्) **तं** (अथ) **दान** (दानं)। **तन्** (न) **बप** (पिता)। **तन्** (न) **इबु** (माता)। **उमुक्ति** (भुंक्ते) **फल निक** (तत्फलं)। **अंङ्कु** (केवलं) **इकं** (यः) **व्वं** (नरः) **गुमवयकॅन्** (करोति) **इकं दानपुण्य** (दानपुण्यं)। **[1]य जुग** (स हि) **उमुक्ति** (भुंक्ते) **फल निकं** (फलं) **दानपुण्य**[1] (दानपुण्यस्य) ॥

Neither the mother nor the father share one's destiny. Alms supply health-giving provisions on the journey beyond. One can only eat the fruits of deeds done by one's self.

MBh.12.287.37. c) Some Poona mss. °पथ्यौदनो. १-१. क नास्ति ।

ꦄꦱꦺꦴꦩꦾꦺꦴꦱꦾ꧀ ꦧꦸꦣꦃ ꦥ꧀ꦫꦴꦣꦸꦂꦢꦤꦾ꧀ ꦕꦁꦣꦺ ꦕ ꦩꦶꦪꦱꦪꦺ ।
ꦄꦥꦱ꧀ꦥꦶꦂꦪꦺꦴꦏ ꦲꦶꦁꦒꦶ ꦲꦶ ꦒꦾꦴꦒꦴ ꦒꦴꦩꦴꦒꦾꦴꦒꦴ ꦮꦾꦴꦱꦪꦺ ॥ ꣘꣱ꣵꣷ ॥

ꦲꦶꦥꦴꦏꦺ ꦒꦺꦴ ꦮꦴꦏ ꦱꦶ ꦕ ꦥꦱ꧀ꦥꦶꦪꦴ । ꦠꦸꦏꦺ ꦩꦶ ꦲꦴꦪꦸ ꦲꦶꦤ꧀ꦤꦸ । ꦠꦸꦏꦺ ꦩꦶ ꦤꦸꦶꦏ ꦲꦴꦒꦾ꧀ꦒꦴ ꦏꦴꦪꦥꦴꦪꦏꦺ ꦚꦺꦤ꧀ꦢꦸꦩꦴꦪꦏ । ꦄꦥꦺꦏꦺ ꦪꦏꦺ ꦱꦤ꧀ꦤꦶ ꦠꦸꦏ । ꦲꦶꦁꦒꦾ꧀ ꦏꦴꦚꦶꦤꦸꦶ ꦲꦴꦪꦸ । ꦥꦮ ꦱꦥꦏ꧀ ꦥꦱ ꦲꦶ ꦒꦾꦴꦏꦴꦩꦴꦏ ॥

अमात्सर्य्यं बुधाः प्राहुर्दानं धर्म्मे च संयमम् ।
अवस्थितेन[1] नित्यं हि त्यागे त्वासाद्यते शुभम् ॥ १७६ ॥

निहन् (एतद्) **तं** (अथ) **दान** (दानं) **लि** (प्राहुः) **सं पण्डित** (बुधाः)। **इकं सि हय्व किम्बुरु** (अमात्सर्यं)। **[2]इकं[3] सि ज्नॅक्** (भोगः) **रि[2] कगवयन्[4] इं धर्म्मसाधन** (धर्मसाधनस्य)। **अपन्** (यतः) **यन्** (यदि) **लङ्गॅं[5]** (नित्यं) **इक** (तद्)।[4] **नित्य** (नित्यं) **कतॅम्बन्[6]** (प्राप्यते) **इं[7] हयु** (धर्मेण)। **पड** (समं) **लबन् फल** (फलेन) **नि** त्यागदान (त्यागदानयोः) ॥

The wise are not jealous. They are not niggardly. They restrain themselves in dharma and are equipoised.

MBh.12.156.13. b) सत्येनामत्सरी भवेत्.
S and some N mss. दाने.
c) For our हि all Poona mss. च.
d) All Poona mss. ४. छ—तग°, ज—गग°.
५. ग नास्ति ।
६: ज—कत्मुन् । क-√तॅमु-अॅन् ।
७. च—इ ।
१. ग—अहिङ्क्षयन ।
२-२. क—ज्नक् त य मुल: रिं।
३. ख—इका ।

꣘ ꣘ꣀ꣘ꣀ꣘ꣀ ꣘ꣀ

आश्चर्य्य मत (आश्चर्यमेव) **सङ्गलुन्** (अस्माकं) **रि सं** (तेषु ये) **व्नं**[२] (शक्ताः) **तुमिङ्गलकॅन्**[3] (परित्यक्तुं) **क्वेः** (राशीन्) **निं दृव्यनिर** (स्वद्रव्याणां)। **प्रसिद्ध** (सिद्धिः) **मुलहकॅन्**[४] (करणे) **इं दुष्कर** (दुष्करस्य) **ङरनिर**[५] (नाम)। **हेतु** (हेतुः) **निं मङ्कन** (एतस्य)। **नोर** (न विद्यते) **परन्** (मार्गः) **रि**[६] **कमि** (अस्माकं)। **न्दातन्** (न) **व्नं** (शक्नुमः) **जुग** (हि) **कमि** (वयं) **तुमिङ्गलकॅन्**[७] (परित्यक्तुं) **इकं** (यद्) **तन्** (न) हन (विद्यते) **रि कमि** (अस्माकं)। **तन्** (न) **पहुवुसन्** (अन्तं याति) **तृष्णा** (तृष्णा) **अङ्यमयम्**[८] (कामस्य) **कलिङन्य**[९] (इत्युच्यते)॥

Those who donate large sums do something extraordinary. We cannot relinquish our hold even on sums that we do not possess.

MBh.12.105.9. c) वर्त।
Poona text त्वेनान्. Our एतान् is found in B1 Da D7 T1 G2-4 M.
१. क ग च छ ज—वत, ख—
२. क नास्ति।
३. क—°कन्, छ सदण्डः।
४. ख—हुमुलहकॅन्।
५. क ख ग ज—ङरनिका।
६. ज—रिं।
७. ग—तुङ्गलकॅन्, च—तुमिङ्गलकॅन्।
८. ग—मङ्यमयम्।
९. ख—कलिङनिका।

ཞེཅཔཱཀེཅཏེཅིཀྱཱ ཀ ཨཱཅཱཪྱྱཱ ཀཱཀཱ ཀྱཱཀྱཱ ।
ཅཀྱཱཔ ཀཱཅིཀེཅཱཡ ཨཱཁཏཱཁཱ པིཔཱཀྱཱཡ ॥ ཀཔཱ ॥
ཁྱཱཀི । ཨཁྱཱཀྱཱཏེ ཡི ཡཱཀིཀ ཐཱཔཀ ཨཱཁ ཀི ཁཅཱཡྱཱཡིཀ । ཀཱཁི པཱཨཱཁི
ཀྱཱཁ । ཨཞཔཁི ཀཁཱཔཨ ཀྱཱཀྱཱཡི ཀཨཱཁི ཐཱཡི । ཨཱཁཨཱཁྱ ཏྱཀ ཁཱཀིཀ । ཀཔཁི
ཡཱཀྱཁཱིཁ ཀཨཱཁྱ । ཡཨ ཁཱཛིཔཡིཁི ཀཱཁིཁ ॥

अर्थवानर्थमर्थिभ्यो[१] **न ददात्यत्र को गुणः।**
एकैव गतिरर्थस्य दानमन्या विपत्तयः॥ १८०॥

कुनॅं[२] (अथ)।[3] **अन्क्वङुजर्** (अहं कथयामि) **सं**[४] **सुगिः** (अर्थवान्) **मवेः** (ददाति) **दान** (दानं) **रिं काश्यसिः** (मित्रेभ्यः)। **तन् पद्दोन्** (अप्रयोजनं) **इक** (तद्)। **अपन्** (यतः) **केवल** (केवलं) **तुङ्गल्** (एवं) **दोनिं** (प्रयोजनं) **मास्** (अर्थस्य)। **[५]दानाक्न** (दानकरणं) **जुग**[५] (एव) **कारिः** (हि)। **लेन्** (अन्यद्) **सङ्केरिक**[६] **दोन्य** (तत्प्रयोजनात्)। **लर** (विपत्तयः) **कतिवसॅन्**[७] (मृत्युः) **ङरनिक** (नाम)॥

What advantage is there in hoarding? There is only one ultimate for monies—either one expends them or they are gone.

---

१. क ज—अर्थचनर्थ°, ख—अर्थचानर्थ°, ग—अथचानर्थ°, च छ—अर्थचनार्थमार्षिभ्यो।
२. क—कुनं।
३. छ नास्ति।
४. ख नास्ति।
५-५. ख—दाना जुगक्न।
६. क— सकेरिक।
७. क—कतिवसन्, छ सदण्डः।

ཡཨཱཁི ཎིཔིཡི ཀྱཨཔ པཀྱཱཀཨ ཀྱཱཁྱ ཀྱཱཁྱཱཀཨཱི ।
ཨཁྱིཔིཁྱི པཡི ཁྱཱཀཀྱ པིཨཱཀཨ ཎིཡཱཀཨ ཨཡི ॥ ཀཔཱཀ ॥
ཡཱཁྱ ཡཨ ཀྱཨ ཨེ ཅཨཁི ཀྱཱཡ ཁིཀ । ཅཨ ཡིཁྱིཁྱི ཁིཀ ཡཨཱི ཁིཀ । ཀྱཡིཔ
ཁིཀ ཁྱཔི । ཡཨི པཨཱཔཨེ ཨཱཔཡཀཅཨཁི । ཀྱཡ པི ཨིཀ ཡི ཎིཡཨཀ ཎི ཀཨཱི
ཁྱ ཡི ཀཨི ཀཨཨ ཎི པཨྱ ཨཀྱི । ཡཀཅཨྱཁི ཀྱཔཱི । ཁྱཨེ པིཨཱཀཨ ཡཨཱཔཨེ
ཨཱཔཡཀཅཨཁི ॥

धनानि जीवितं चैव परार्थे प्राज्ञ उत्सृजेत्॥
सन्निमित्तं वरं त्यागो विनाशे नियते सति॥ १८१॥

मङ्के मर दे सं एनक् व्ुः निर। [१]**तर्** (न) **तिन्डॅत्**[१] (निषिध्येत) **निर** (तेन) **मास् निर** (स्वधनं)। **हुरिप् निर** (स्वजीवितं) **तुवि** (अपि)। [२]**यन्** (यदि) **पकफलं**[२] (फलभूतं) **कपरमार्थन्**[3] (परमार्थः)। **व्ुः** (जानन्) **वि**[४] **सिर** (सः) **रिं**[५] **नियत** (नियतत्वं) **निं पाति**[६] (विनाशस्य) **स्वं** (च) **रि**[७] **तन् हन** (नास्तित्वं) **निं वस्तु** (वस्तूनां) **लङ्गें** (नित्यत्वस्य)। **मतंन्यन्** (अतः) **लूहें** (वरं) **इकं विनाश** (विनाशः) **मकफलं कपरमार्थन्**[८] (परमार्थफलभूतः)॥

The intelligent soul expends its wealth and life in the cause of others. Let the spending be for a good cause, as otherwise too, the two will not endure.

1nd.Spr. 3063/1297.
१-१. ग—तितिन्डॅत्। √डॅत्-°इन्°।
२-२. क—यनकफलं।
३. क—कपरर्थन्, ग—कपरार्टान्, ज—कपरार्थान्।
४. ग—इ।
५. छ—रि।
६. ख—पति। (सदण्डः)।
७. क नास्ति।
८. क—परार्थान्, ख—कपरार्थान्, ज—कपरर्थन्।

ཨཨཨཱི ཁྱཀྱཱཨ ཁྱཱི ཡཨ ཁྱཨ ཁྱཔཨྱཨ ཎཨྱ ।
ཅཱཡཔཨཁྱཨྱ ཅཱཡིཡཨཁྱ ཎཨྱཔཨཱཅཱཎཨ ཨཁྱཨཡཨྱ ॥ ཀཔཱཁ ॥

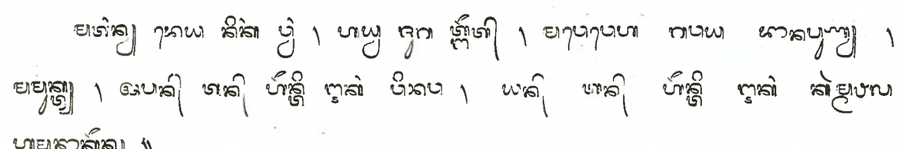

ददध्वं भुञ्जत भृशं मा भूत कृपणा जनाः ।
कर्म्मक्षयेण क्षीयन्ते नोपभोगेन सञ्चयाः ॥ १८२ ॥

मतंन्य (अतः) **देय निकं** (कर्तव्यं) **ब्वं** (नरस्य) । **हय्व** (मा) **जुग** (हि) **त्रुँत्** (निषेधं कुरुत) । **मवेवेह**[1] (भृशं दत्त) **गवय**[2] (साधनाय) **दानपुण्य** (दानपुण्यानां) । **ममुक्त्य**[3] (भुञ्जत) । [4]**अपन्** (यतः) **तन्** (न) **हॅन्ति** (क्षीयते) **इकं**[5] **विभव** (विभवः) । **यन्**[6] (यदा) **तन्** (न) **हॅन्ति** (क्षीयते) **इकं**[5] **कर्म्मफल** (कर्मफलं) **हुमनाकॅन्य** (तत्कारणं) ॥

Endow gifts, enjoy to the brim, be not niggards, O men. Accumulations are not exhausted by enjoying them, but by the wasting away of deeds.

१. च—पवेवेह । ३. म-√भुक्ति-अ । ५. ग च छ ज—कं ।
२. ख— अगवय, ग— अगवेय । ४. छ नास्ति दण्डः । ६. क ग—य ।

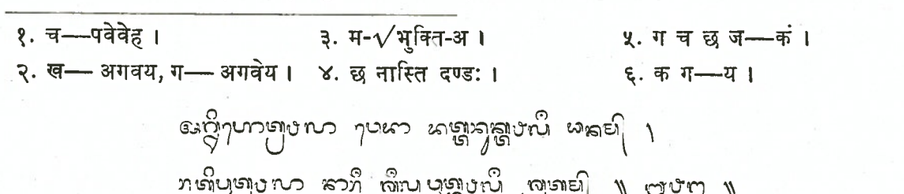

अग्निहोत्रफला वेदा दत्तभुक्तफलं धनम् ।
रतिपुत्रफला[1] नारी शीलवृत्तफलं श्रुतम् ॥ १८३ ॥

निहन् (अथ) **पाजर** (उपदेशो भवेत्) **ममि** (मम) । **फल** (फलं) **सं ह्यं वेदन्** (वेदानां) **इनजि** (अधीतानां) । **कपूजान्** (पूजा) **सं ह्यं शिवाग्नि** (शिवाग्नेः) । **रप्वन्**[2] (यथा) **बुः** (जानीयात्) **रिं मन्त्र** (मन्त्रान्) । **यज्ञाङ्ग विधिविधानादि** (यज्ञाङ्गविधिविधानादि) । **कुनं** (अथ) **दोन्** (प्रयोजनं) **इं धनन्**[3] (धनस्य) **हिननाकॅन्**[4] (उपार्जने) । **भुक्तिन्**[5] (भोगः) **दानावन** (दानं) । **यप्वन् दोनिं** (प्रयोजनं) **अनक्बि** (नार्याः) । **दय्यन्** (आस्पदं) **इं आलिङ्गनादि क्रीडा**[6] (आलिङ्गनादिक्रीडायाः) **मपुत्रपुत्री-सन्तान** (पुत्रपुत्रीसन्तानस्य) । **कुनॅ**[7-8] **फल** (फलं) **सं ह्यं अजिन्**[9] (धर्मस्य) **किनबुहन्** (ज्ञातस्य) ।[5] **हय्वन्** (समृद्धिः) **इं शील** (शीलस्य) **म्वं** (च) **आचार** (आचारस्य) । **शील** (शीलं) **डरनिं** (नाम) [6]**स्वभाव** (स्वभावः) । **आचार** (आचारः) **डरनिं**[6] (नाम) **प्रवृत्ति** (प्रवृत्तेः) **कवरः रिं अजि** (शास्त्रोपदिष्टायाः) ॥

If you have cultivated the Vedas you must offer oblations into the sacred fires, if you have earned money you must donate it and use it, if you have a wife let her be your joy and a mother of your sons, if you have mastered the scriptures your śīla and conduct must be perfect.

MBh.5.39.51. Poona text transposes b) and d) D3.4.9 follow our pāda-sequence.

c) नारी is supported by several B D G mss., others दारा.

१. ख ग च छ ज—रतपुत्रफला, ज—रतपुत्रफल ।
२. क—रप्वत् ।
३. ख च छ—दानन् ।
४. क—हिननाकन् ।
५. च ज सदण्डः ।
६. क—कुनं ।
७. ख—अजि ।
८. छ नास्ति दण्डः ।
९-९. छ नास्ति ।

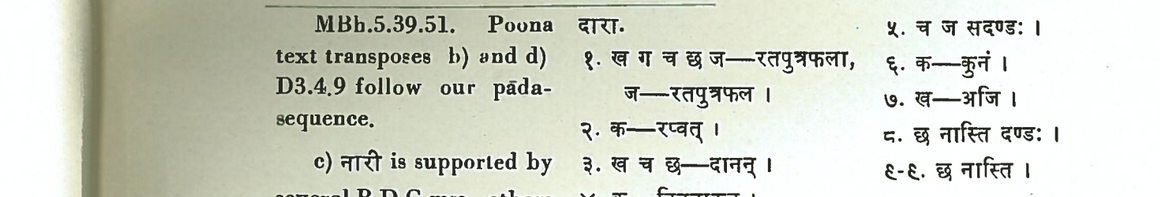

धनेन किं यन्न ददाति नाश्नुते बलेन किं येन रिपून् न बाधते ।
श्रुतेन किं येन न धर्म्ममाचरेत् किमात्मना[1] यो न जितेन्द्रियो वशी ॥ १८४ ॥

न्ध करि (किमथ) दोन् (प्रयोजनं) इं धन (धनस्य)। यन् (यदा) तन् (न) दानाक्न (दीयते)। तन् (न) भुक्तिन्[२] (भुज्यते)। मङ्कनं[३] (तथा) कशक्तितन् (शक्तिः)। तन्पदोन् (व्यर्था) इक (सा) य[न्] (यदि) तन् (न) साधन (साधनं) निं मङलहक्नं[४] (पराजयस्य) मुसुः (रिपूणां)। मङ्कनं (तथा) अजि (श्रुतं)।[५] तन्पदोन् (व्यर्थ) इक (तद्) य[न्] (यदि) तन् (न) सुलुह (प्रकाशनं) रिं धर्म्मसाधन (धर्मसाधनस्य)। मङ्कनं[६] (तथा) बुद्धि (बुद्धिः) कप्रज्ञान् (प्रज्ञा)। तन्पदोन् (व्यर्था) इक[७] (सा) यन्[८] (यदि) तन् (न) पङलहक्नेन्द्रिय[९] (दमनमिन्द्रियाणां)। तन् (न) पङवशावनं[१०] (वशीकरणं) रजः (रजसः) तमः (तमसः)॥

What good are unutilized goods, what good the valour that does not subdue the foes, what good the books that lead not to dharma, what avail the self which has not its senses under control.

MBh.12.309.91. b) K6 V1 B6-9 Da3.a4 Ds1 D2. 3.8 रिपुं. Our lontars क ज—रिपुन्, च छ—रिपु.

१. क—किमर्म, ख च छ ज—किमर्म्म, ग—किमार्म्म।
२. ग च—भुक्ति।
३. क—मङ्कन।
४. क ज—मङलहक्न।
५. छ नास्ति।
६. छ—मङ्कन।
७. ख—इका। (सदण्डः)।
८. ख ग च छ ज—य।
९. तन् म-ङ·√अलः-अकॅन्-अ।
१०. क—पङवशाक्न, ग ज—पङवशक्न।

ꤔꤢꤟ ꤕꤢꤱꤒꤢꤱꤕꤢꤟꤒꤢꤶꤢ ꤔꤢꤒꤢꤱꤔꤢꤟꤒꤢꤶꤢ ꤔꤢꤒꤢꤶꤢ ꤔ ।

ꤔ ꤖꤢꤔꤢꤱꤔꤢꤟꤒꤢꤶꤢ ꤔꤢꤒꤢꤱꤔꤢꤟꤒꤢꤶꤢ ꤔꤢꤒꤢꤶꤢ ꤔ ॥ ꤖꤥꤥ ॥

यस्य प्रदानवन्ध्यानि धनान्यायान्ति यान्ति च।
स लोहकारभस्त्रेव श्वसन्नपि[१] न[२] जीवति॥ १८५॥

कुनं (अथ) **इकं व्वं** (नराः) **लुङ्हा त्का** (आयान्ति यान्ति च) **मास्न्य** (तद्धनानि)। **तन्** (न) **पकहेतुं** (हेतुभूतानि) **दान**[३] (दानस्य)। **य**[४] **इक** (सः) **माति** (मृतः) **ङरन्य** (नाम)। **तुहुन्** (सत्यं) **माम्बॅकन्** (श्वसनं)। **भेदन्य** (तद्भेदः) **सङ्कें**[५] **वङ्के** (शवात्)। **तन्** (न) **पहि** (भेदः) **लवन् उबुर्बान** (भस्त्रायाः) **पण्डेन्सि** (लोहकारस्य)॥

If riches ebb and flow but bear no fruit, then life is lifeless. It may be likened to a smith's bellows, which breathe but have no soul.

Cf. Ind. Spr.5372/2432.
ab) यस्य धर्मविहीनस्य दिना-न्यायान्ति यान्ति च।

१. ख ग—ञ्चसन्नापि, च—ञ्चसनपी, छ—ञ्चसनपि, ज—ञ्चसन्नपि।
२. च ज नास्ति।
३. क—धन, च—धान।
४. ज—इय।
५. च छ—सकें।

ꤔꤢꤒꤢꤱꤔꤢꤟꤒꤢꤶꤢ ꤔꤢꤒꤢꤱꤔꤢꤟꤒꤢꤶꤢ ꤔꤢꤒꤢꤶꤢ ꤔ ।

ꤔ ꤖꤢꤔꤢꤱꤔꤢꤟꤒꤢꤶꤢ ꤔꤢꤒꤢꤱꤔꤢꤟꤒꤢꤶꤢ ꤔꤢꤒꤢꤶꤢ ꤔ ॥ ꤖꤥꤥ ॥

दानं[१] हि भूताभयदक्षिणायाः सर्व्वाणि दानान्यधितिष्ठतीह।
तीक्ष्णां तनुं यः प्रथमं जहाति सोऽनन्तमाप्नोत्यभयं प्रजाभ्यः॥ १८६॥

हन त (अथ विद्यते) **अभयदान** (अभयदानं) **ङरन्य** (नाम)। **ल्विः** (वरं) **सङ्कें**[२] **सर्व्वदान** (सर्वदानेभ्यः)। **महीदानादि**[३] (महीदानादिभ्यः)। **क्रमन्य** (तत्क्रमः)। **अभय** (अभयं)। **तय** (अभावः) **निं तकुत्** (भयस्य)। **दान** (दानं)। **य त**[४] (तद्) **विनेहक्न्य**[५] (यद्दीयते) **रिं सर्व्वभाव** (सर्वभावेभ्यः)।[६] **तन्** (न) **पगवे** (कारणं) **तकुत्** (भयस्य) **निं सर्व्वभाव** (सर्वभावानां) **कलिङन्य** (इति उच्यते)। **इकं व्वं** (नराः) **मङ्कन** (ईदृशाः) **क्रमन्य** (तत्क्रमः)।[६] **य इक** (सः) **तन्** (न) **कतमन्** (उपगम्यः) **भयान्** (भयस्य) **हनें** (यदा विद्यते) **रात्** (प्रजासु)। [७]**अमोघासिः** (अथ सस्नेहाः) **अल्लस्**[७] (सदयाः) **अनुकूल** (अनुकूलाः) **भक्ति** (भक्ताः) **इकं सर्व्वभाव** (सर्वभावाः) **इरिय** (तं प्रति) **दलाह** (परत्र)॥

The gift of fearlessness stands above all other gifts.

MBh.12.237.26. (no important v.l.).

१. क ख —धनं ।
२. क—सकें ।
३. क—महीधनादि ।
४-४. ज—त य ।
५. क—°कन्य ।
६. छ नास्ति ।
७-७. अमोघ+असिः । छ—अमोघासि व्लस् ।

ꣳꣀ꣟꣈ꣂꣀ꣟꣈ꣂꣀ꣟꣈ꣂ

(परत्र) ॥

The two stand high above heaven—one who feeds the people in famine and the other who lavishes gold in times of prosperity.

MBh.5.33.51 a, 53b tally with our first hemistich.

१-१. क—चान्नदात च । २. क नास्ति । सुभिक्षे, ख ग च छ ज ३. म्-√उङ्गै । त्रुटितम् । ४. ख ग—इ ।

ꦄꦪꦤꦺꦏꦱ꦳ ꦱ ꦪꦛ꧀ꦛꦺꦴ ꦄꦥꦶꦛꦺꦴꦱꦶꦪꦤꦺꦏꦱ꦳ ꦱ ।

ꦱꦤ꧀ꦛꦶꦱ꦳ꦺꦴꦪꦱꦺꦴꦥꦂꦒꦏ ꦱ ꦥꦶꦪꦸꦱ꦳ ꦱ ꦩꦲꦤꦱ꦳ꦺꦴꦪꦶ ॥ ꣘꣑꣐ ॥

ꦄꦪ꧀ ꦱꦸꦪꦤꦱꦺꦴꦪ । ꦥꦿꦲꦸꦪꦤꦱꦺꦴꦪ । ꦲꦏ ꦄꦤꦶꦪꦺꦴꦩꦺꦴꦪꦏ ꦏꦂꦤ꧀ꦛ । ꦩꦂꦭ꧀ ꦄ ꦲꦶ ꦄꦲꦶꦪꦺꦴꦩꦺꦴꦪꦶ । ꦲꦏ ꦥꦒꦺꦴꦪꦺꦴꦩꦺꦴꦪꦏ ꦏꦂꦤ꧀ꦛ । ꦩꦂꦭ꧀ ꦄ ꦲꦶ ꦄꦲꦶꦪꦺꦴꦩꦺꦴꦪꦶ । ꦲꦏ ꦄꦪꦤꦺꦏꦱ꦳ ꦱ ꦏꦂꦤ꧀ꦛ । ꦏꦱꦺꦴꦪꦤꦺꦴꦪ । ꦲꦤꦶꦪꦺꦴꦩꦺꦴꦪ । ꦲꦤꦶꦪꦺꦴꦩꦺꦴꦪꦏ ꦱꦸꦤ꧀ꦛ । ꦏꦸꦱ꦳ ꦲꦏ ꦲꦏꦱꦺꦴꦪ । ꦲꦏ ꦄꦪꦤꦺꦏꦱ꦳ ꦱ ꦏꦂꦤ꧀ꦛ । ꦲꦏ ꦥꦒꦺꦴꦪꦺꦴꦩꦺꦴꦪꦏ ꦏꦂꦤ꧀ꦛ । ꦏꦱꦺꦴꦪꦤꦺꦴꦪ । ꦲꦤꦶꦪꦺꦴꦩꦺꦴꦪ । ꦲꦤꦶꦪꦺꦴꦩꦺꦴꦪꦏ ꦱꦸꦤ꧀ꦛ । ꦏꦸꦱ꦳ ꦲꦏ ꦲꦏꦱꦺꦴꦪ । ꦲꦏ ꦄꦪꦤꦺꦏꦱ꦳ ꦱ ꦏꦂꦤ꧀ꦛ । ꦲꦏ ꦥꦒꦺꦴꦪꦺꦴꦩꦺꦴꦪꦏ ꦏꦂꦤ꧀ꦛ । ꦏꦱꦺꦴꦪꦤꦺꦴꦪ । ꦲꦤꦶꦪꦺꦴꦩꦺꦴꦪ । ꦲꦤꦶꦪꦺꦴꦩꦺꦴꦪꦏ ꦱꦸꦤ꧀ꦛ । ꦏꦸꦱ꦳ ꦲꦏ ꦲꦏꦱꦺꦴꦪ ।

अयनेषु च यद्दत्तं षडशीतिमुखेषु[1] च ।
चन्द्रसूर्य्योपरागे च विषुवे च तदक्षयम् ॥ १८९ ॥

न्यं (एते) **शुभकाल** (शुभकालाः) ।[2] **प्रत्येकन्य** (तेषु प्रत्येकं) ।[3] **हन** (भवति) **दक्षिणायन ङरन्य** (दक्षिणायनं) । **तम्बे** (आरम्भः) **सं ह्यं आदित्याङिदुल्** (आदित्यस्य दक्षिणगमनं) । **हन** (भवति) **उत्तरायण** (उत्तरायणं) **ङरन्य** । **तम्बे** (आरम्भः) **सं ह्यं** (आदित्यस्य) **आदित्याङलोर्** (उत्तरगमनं) । **हन** (भवन्ति) **षडशीतिमुख**[4] **ङरन्य** (षडशीतिमुखानि) । **सोमग्रह** (सोमग्रहः) । **सूर्य्यग्रह** (सूर्यग्रहः) । **विषुवकाल** (विषुवकालः) **कुनं** (च) ।[5] **इकं**[6] (यानि) **वस्तु** (वस्तूनि) **दानाक्न**[7] (दीयन्ते) **रि**[8] **काल** (कालेषु) **समङ्कन** (ईदृशेषु) । **अतिशय** (अतिशयः) **रक्व** (हि) **भार** (भारः) **नि**[9] **फल निक** (तत्फलस्य) ॥

Holy alms distributed during equinoctial and solsticial points, during the sun's entrance into the four signs (Pisces, Gemini, Virgo and Sagittarius) and during solar or lunar eclipses bear unending fruit.

MBh.(Citraśālā ed.)3. 200.125. a) अयने विषुवे चैव. d) दत्तमक्षयमुच्यते. Adhyāya 200 of Citraśālā ed. is missing in the Poona critical edition. It

is a late insertion into the MBh. The present quotation would place the date of insertion to be prior to the composition of Sārasamuccaya.

१. च छ—शदाक्षितिमुकेषु । २. ग च छ ज नास्ति । ३. छ नास्ति । ४. च छ—सदासितिमुक । ५. ज नास्ति । ६. च छ—इक । ७. क—धनाक्न । ८. क च छ—रिं । ९. ख ग छ ज—निं ।

ꦥꦿꦱꦸꦤ꧀ꦠꦱꦤ꧀ꦠꦥꦤꦶꦤ꧀ꦝꦶꦮ꧀ꦝ꦳ꦏꦏꦏꦶꦟ꧀ꦝꦶꦪꦺꦴꦝꦺꦴꦥꦶ ꦩꦲꦤꦺꦴꦥꦭꦏ꦳ꦺꦴ ।

ꦄꦪꦺꦴꦔ꧀ꦪꦺꦴꦥꦗꦶꦛꦏ꦳ꦺꦴ ꦩꦲꦺꦴ ꦏ ꦥꦂꦣꦺꦴꦔ꧀ ꦱꦩꦲꦺꦴꦪꦺꦴ ॥ ꣘꣑꣐ ॥

ꦲꦔ꧀ꦪꦺꦴꦥꦶꦏꦶ ꦄꦭ꧀ꦝꦶꦏ꦳ꦺꦴ ꦠꦸꦮꦶ ꦲꦔꦏ । ꦭꦸꦔꦶ ꦲꦂꦤ꧀ꦛꦺꦴꦏ ꦥꦶꦭ꧀ꦥꦶ ꦔ । ꦄꦏꦺꦴꦴ ꦥꦶꦭ꧀ꦥꦶ ꦲꦔꦥꦶ । ꦲꦔꦶꦪꦺꦴꦩꦺꦴꦪꦏ ꦏꦂꦤ꧀ꦛ । ꦲꦔꦺꦴꦪꦤꦺꦴꦪ । ꦲꦔꦶꦪꦺꦴꦩꦺꦴꦪꦶ । ꦄꦪ

परार्थे, other mss. mostly किमुतान्याः.
१-१: छ—नरपार्थे ।
२-२. ग नास्ति ।
३. क—मङॅनेः, ख—मङने ।
४. छ नास्ति ।
५. क—य यद्यपिन् ।
६-६. ख ग च छ ज नास्ति ।
७. ख—निका ।
८. च छ नास्ति ।
९. क—मुहर ।

ꣳꣳꣳ

१. छ—म्वं ।　　३. प-√तॅमु । ग—पनॅमुं ।　　५. क—कुनं ।
२. ख ग च छ ज नास्ति ।　　४. ज—अङ्गैः ।

ན མཐའ་མཉམ་པ་ མཆི ན མཐའ་ནན་པའི་ཚེ་ཡང་ ।
ན རྒྱུན་ཆོག་ཤེས་པ་ཡི་ ཡོན་ཏན་གཏམ་ན ཅེ་ལྟེ་བའི་ ॥ ཀུལ་ཅ ॥
དཔའ་ སྙིང་ ཐེག་ཆེ་ ཡང་ । ཡིན་ ཐུབ་པོ་ཡིས་ཀང་ ཡིན་ཏེ་ ।
ཡིན་ ཐབས་ ཀྱིས་ སྐྱེས་པས་ན । ཡིན་ གོ་ མཚན་ཉིད་ । ཐམས་ དཔའ་ ཤེ ।
ཡིན་ ཐབས་ ཀྱིས་ སྐྱེས་པས་ན । ཡིན་ གོ་ མཚན་ཉིད་ । ཐམས་ དཔའ་ ཤེ ।
ཐབ་ མིག ། སྟོབས་ཆེ་ ཡང་ ཁྱབ་ཅིང་ ། དཔའ་ བོ་ཐབས་ཀྱི་ ཀྱིས་ཀང་ ॥

न दद्याद्यशसे दानं न भयान्नोपकारिणे ।
न नृत्तगीतशीलेभ्यो हासकेभ्यो न धार्म्मिकः ॥ १९४ ॥

देय (प्रयोजनं) **निं अवेह दान** (दानस्य) । **हय्व** (न) **मप्रयोजन** (प्रयोजनं स्यात्) **पालूमन्**[1] (स्तुतिः) । **हय्व** (न) **देंनि व्दि** (भयात्) । **हय्व** (न) **मफल** (फलं स्यात्) **प्रत्युपकार** (प्रत्युपकारः) । **हय्व** (न) **रिं**[2] **भण्डगिण** (नृत्तगीतशीलेभ्यः) । **मङ्कन** (एवं) **देय** (आचरेत्) **सं धार्म्मिक** (धार्मिकः) । **मवेह** (यदि दद्यात्) **मत**[3] **सिर** (सः) । **न्दातन्** (अथ न) **दान** (दानं) **ङरनिक** (नाम) । **वेवेः**[4] **देंमकन्**[5] (दान-दानं) **प्रत्युपकार** (प्रत्युपकारः) **ङरनिक** (नाम तस्य) ॥

A man of dharma must not give for fame, nor out of fear, nor in return for a favour, nor to dancers, singers and buffoons.

MBh.12.37.29. c) °शीले- supported by Ś1 K1.2.4 ख्यो is supported by Ś1 K1. D1. All Poona mss. च 2.4 D1, other mss. °शीलेषु. for न.
d) हासकेभ्यो is again

२. क—रि ।
३. म्-√अत ।
४. छ—वेवे, ज—वेःवेः ।
५. √देंमक्-अन् ।
१. प-√अलम्-अन् ।

ཡང་ པིཏ་ ཙ་ ཀྲཱཏཱ་ མཁའ་ཤེས་ཡིན་དེ་ཤ་ ཡཤི ।
ཡཤིཀྱི་ མཐུ་ཤྲཱུཏི་ཡཱ་ཁྱབ་ཀྱང་ ཡིན་ ཡཤ་ཀྱི་ཡུལ་ཅེ་ཡིན་ ॥ཀུལ་ཐ॥
ཁྱོད་ ཡཤ་ ཀྱང་ ཤུལ་ཁྱོད་ མིན་ ཐེག་ཆེ་ ཡང་ ། ཡཤ་ཀྱི་ ཡུལ་ཅེ་ ཡིན་ ཏེ ।
ཁྱོད་ གི་ མིན ། ཁེ་པའི་ མིན་ ཡུལ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ ॥

माता पिता वा प्राणानां भवतामर्थिनौ यदि ।
ताभ्यां सम्प्रतिदातव्यास्ते हि ताभ्यामुपार्ज्जिताः ॥ १९५ ॥

कुनें[1] (अथ) **यन्** (यदि) **बप इबुन्त** (स्वमातापितरौ) **सिर ममिन्त**[2] (अर्थयेतां) **दान** (दानं) । **यद्यन्** (यद्यपि) **हुरिप्त** (प्राणानां) **तोवि** (हि) । **सुङ्कन** (सम्प्रतिदातव्यं) **जुग** (हि) **रि**[3] **सिर** (ताभ्यां) । **अपन्** (यतः) **सिर** (तौ) **हुमनाकॅन्**[4] (अजनयतां) **इक** (इति) ॥

If parents should demand even one's life, one should not waver.

१. क—कुनं ।　२. ख—हमिन्त ।　३. छ—रिं ।　४. √हन-°उम्°-अकॅन् ।

ཡན་ཏྲཱ་ཡཱ་པི་ཐཱ་ཀྱོ་ ཀུན་ཏི་ ཐཱ་ཡ་ཐཱ་ཐ་ ཏེ་ཁ་ཡཱ་ཅ་ཀྱཱ་ ।
ཁ ཡཤ་ཀྱི་ རིལ་བུ་ཡིད་ ཁམ་ རེ་ཡི་ ཏེ་ཁ་ཡཱ་ཐཱ་ཀྱོ་པི ॥ ཀུལ་ཅ ॥
ཨཔ་ཡ་པ་ཏེ་ ཨཀོ་ ཀུ་ཁ་ ཧུ་ཤ་ཆ་ ཁཱ་ཤུ་ཀྱི་ ཀུ་ཁ་ རིག ། ཀུ་རི་ཏེ་ ཡཤ་ ཀི་ ཏེ་ཁ ।
ཏེ་ཀུ་ཡཱ་ཡ་ ཡུ་ཏེ་ཁ་ ཀུ་ཁ་ ཐཱ་ཁུ་པུ ། ཡ་ཡ་ ཡཤ་ཏེ་ ཁཱ་པུ་ཏེ་ ཐ་ཡུ་པུ་ཆ་ ཐ་ཡུ་ཏེ་ ཡཤ་ཡུ་ཏེ་ ॥

यन्माता पितरौ क्लेशं सहेते गर्भधारणे ।
न तस्य निष्कृतिः शक्या कर्त्तुं वर्षशतैरपि ॥ १९६ ॥

अपयपन् (यतः) **अगें** (महत्) **इकं दुःख** (दुःखं) **कभुक्ति** (भुज्यते) **दे निर** (ताभ्यां)।[1] **डूनिन्**[2] (यदा) **हन** (आसीः) **रिं गर्भं** (गर्भे)। **सर्व्वदाय** (सर्वस्वं) **हुतंत** (तव ऋणं) **इक** (तद्) **सकऋं** (अधुना) । **यय तन्** (न) **कन्नंन्यं** (शक्यं) **सहुऋन्त** (निष्कर्तुं त्वया) **सातुस् तहुन्** (शतवर्षैः) ॥

For the pains that parents undergo in nurturing the child in the womb, the child cannot compensate even in a hundred years.

MBh.2.5.81, 83.　१. छ नास्ति ।　२. क—डुनित्, ख—डुनि ।

ཡཤིཡཱཁི་ ཁཱཅ་ ཀྱཱ་ཁཱཀྱཡ་ ཡ་ ཁྱཡཱསུཏྱཱཀ་ ཡཱཅཱི ।
ཁྱཱཡིཡཱཀྱཱསྱཡཡི་ པཏྱེ་ རིཀྱཅྱ་ རིཀྱཱཀྱཡཱཀྱ ॥ ཀུལ་ཅ ॥
ཀུཏི་ ཁྱཱཅཀྱ ། ཁཱཏེ་ ཁྱ་ ཨེ་ ཀྱཁཱཀྱི ། ཡཤིཡཁ་ ཡིཏེ་ ཀྱཁཡཱཅཀྱ་ ཡཱཅ ། ཡཱཡ
ཡཱཁཀ་ ཡི་ སུཡི་ ། ཅེཁཱི་ ཡི་ ཁྱཡི་ ཀྱཡཱཅྱ་ རི་ ཡཏྱཱཀྱི་ ཀྱཁཡཱཅྱ ། ཀུཏི་ ཡི་

ಬಾಸಿ । ಚಾಲಾಬಾಕ್ಕಿ ಚಾಲ್ಲಾ ಗಾಸ ಹೀಸಾ ॥

दरिद्रान् भज कौन्तेय मा प्रयच्छेश्वरे धनम्[1] ।
व्याधितस्यौषधं पथ्यं नीरुजस्य किमौषधैः ॥ १९७ ॥

कुनॅ[2] (अथ) **प्वानकु** (मम पुत्र) ।[3] **कमुं** (त्वं) **ब्क** (पुत्र) **सं कोन्ती** (देवीकुन्याः) । **दरिद्रह**[4] (दरिद्रः स्यात्) **तिकं** (यः) **वेहनन्त** (तस्मै देयं त्वया) **दान** (दानं) । **हय्व** (मा) **मवेः** (प्रयच्छ) **रिं सुगिः** (ईश्वरे) । **अपन्** (यतः) **रिं व्याधि** (व्याधितस्य) **योग्य** (योग्यं, पथ्यं) **नि तम्बान्** (औषधं) **वेहक्न** (दद्यात्) ।[4] **कुनॅ**[2] (परं) **रिं वरस्** (नीरुजस्य) । **तन्पक्नं** (न सार्थं) **तम्बा** (औषधं) **दे निक** ॥

O son of Kuntī, serve the destitutes. Do not lavish your fortune on the favoured ones. Medicament is for the ailing and ailing alone.

Ind.Spr.2714/1112. २. क—कुनं । ५. छ नास्ति ।
a) भर for भज. ३. च छ नास्ति ।
१. च—दानं, छ—दानी । ४. क ख ग ज—दरिद्रअ ।

ಬಾಲಾಬಾಲ್ಲಾ ಖಿಸಾಚಾಲ್ಲಾ ಖಾಗ್ಲಾಗಾಗ್ಲಿಖಿಚಾಕ್ಲಾಗ್ಲಾ ।
ಸಾಕ್ಲಾಖಿಖ್ಲಿ ಬಾಗಾ ಖಾಗ್ಲಾಸಾಬಾಚಾ ಬಾಚಾ ಬ್ಲಾಖಿಬಾಚಾ ॥ ೧೯೮ ॥
ಬಾಕ ಬ ಬ್ಲಿ ಬಾಗಿಚ್ಲ । ಕ್ಲಾಚಾಕಿ ಬಲಬಾಕ್ಲ । ೭ಬಾಬ ಹಿಸಾ ಬಾಕಾಬಾಚಾಕ್ಲಾಕಿ ಬಲಬಾಕ್ಲ ।
ಬಲಾಕಿ ಬ್ಲಾಕ್ಲಾಲಿಬ ಬ ಬಿಗಾಬಾ ಹಿ ಖಿಲ್ಲಿ ಚಾಗಾಕ್ಲ । ಬಚಿಗಾಸಾ ಸಾಚ್ಲ ಗಿ ಸಾಗಬಾಹಿ ಬಾಕ ಗಿ
ಬಲಬಾಕ್ಲ ॥

अयाचतः सीदतश्च सर्व्वोपायैर्नियन्तव्यः[1] ।
आनृशंस्यं परो धर्म्मोऽयाचते यत् प्रदीयते ॥ १९८ ॥

हन (विद्यते) **य** (चेत्) **व्वं** (नरः) **दरिद्र** (दरिद्रः) । **न्दातन्** (यो न) **पमलकु** (याचते) । **उपाय निक** (उपायास्तस्य) **सकारणन्यन्** (सर्वकारणानि तस्य) **पमलक्व**[2] (याचेतेति) । **अपन्** (यतः) **स्यनृशंस**[3] (आनृशंस्यं) **प्व विशेष** (विशेषः) **नि धर्म्म ङरन्य** (धर्माणां) । **यतिक** (तदानृशंस्यं) **कत्मु** (प्राप्यते) **रि कवेहन्** (दाने) **इं दान** (दानानां) **रिं अमलकु**[4] ([अ]याचमानानां) ॥

By all means help the depressed, particularly when they are too sensitive to

ask. Kindliness and aiding the non-asking ones is the noblest dharma.
(d) Kawi paraphrases याचते .

---

१. क ख—°निमन्तु य, च छ— °निमन्तु य, ग—न्निपन्तुय, ज—न्निमन्तु य । नियन्तव्यः
२. च छ—पमलकु । √लकु-अ ।
is after MBb.5.53.18.
३. क—स्यनृशस, ख छ ज—स्यनिशंस ।
४. च छ—इमलकु ।

ಖಾಬಲಾಕ್ಲಾಬಾಕಿಗಾಜಿಗಾ ಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಾಜಿ ಕಾಖಕ್ಲಾಖ ।
ಟಿಬಿ ಕ್ಲಬಾಗಾ ಕ್ಲಾಕಿ ಬಾ ಕ ಖಾಖಿ ಬಿಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಾಜಿ ॥ ೧೯೯ ॥
ಬಬಾಕಿ ಬಾಳ್ಳ ಚಾ ಖಾಗಲಬ ಗಿ ಟಿಲಬಬಾಕ್ಲ ಖಾಖ । ಬಾಳ್ಳ ಲಳ್ಳಾಡ್ಡಿ । ಳಬಣ್ಣಬಿಖಿ ಗಿ
ಖಾಡ್ಡಾಬ । ಕ್ಲಾಗಾಬ ಳ್ಳಬಿ । ಚಾಖಿ ಬಿಬಿಬ ಕ್ಲಾಕಿ ಖಾಖ ಕ್ಲಾಗಿಕಾ ॥

नावमन्येताभिगतं न प्रणुद्यात् कथञ्चन ।
अपि श्वपाके शुनि वा न दानं विप्रणश्यति ॥१९९॥

लवन् (अपरं च) **हय्व** (न) **त** (अथ) **सम्पे**[1] (अवमन्येत) **रिं अमलकु** (याचकं) **दान** (दानस्य) । **हय्व** (न) **मतुण्डुं**[2] (प्रणुद्यात्) । **यद्यपिन्** (यद्यपि) **रिं चण्डाल** (चण्डालः) । **शुगाल** (श्वा) **तुवि** (अपि) । **तन्** (न) **विफल** (विफलं) **इकं**[3] **दान** (दानं) **इरिक** (तेषु) ॥

Never insult or drive away the creature who has come to your door. Alms, even to a pariah or a dog, are not wasted.

Ind. Spr. 3659/1557. १. ज—सम्पेय् । २. क—तुण्डुं, ख—मतुण्डुं य । ३. क—इका ।

ಟಿಬಾಕ್ಲಾಬಾಕಿ ಬಾಬಚ್ಲಿ ಗಾಕಾಲಬಲಾಕ್ಲಾಜಿ ಗ್ಲಿಗಿ ಬಟಾ ।
ಕಾಗ್ಲಿಕಿ ಟಿಬಲಬಾಗಾಕ್ಲಾಬ ಬಟ ಕಾಗಾಬಿಗಾ ಹಿಗಾಕಟಿಗಾಕ ॥ ೨೦೦ ॥
ಬಬಾಕಿ ಚಾ ಬಗಾಕ । ಕ್ಲಾಬ ಕಾಗಿ ಬಲಬಟ ಗಿ ಟಿಲಬಾಕ್ಲ ಖಾಖ । ಬಚ್ಚಿ ಹಿ
ಲಾಕಿಬ ಬಾಗಿಬಾಗಿ । ಲಾಬಾಗ್ಲಿಾ ಬಾಬುಬಿ । ಚಾಖಿ ಬಾಖ ಗಾಕಬ ಹೀಗ ಬಬಾಕಿ ಗ್ಲಿಗ್ಲ ಲಾಡಿ
ಚಾಳ್ಳ । ಬಗ್ಲಾಕಾಹಿ ಗೆಬಾಕಿ ಗಿಬಾಜಿಗಾ ಗ್ಲಾಲಿಬಾಗಾಹಾಕಿ ಲಬ ಹಿ ಟಿಗಾಬಗ ಖಾಖ । ಕಾಬ್ಲಾಗ್ಲಿ ಹಿ

ꣀ꣑ꣂꣃ꣄ ꣅ꣆꣇꣈ । ꣉꣊꣋꣌꣍ ꣎꣏꣐꣑ ꣒꣓꣔꣕꣖꣗ ꣘꣙ । ꣚꣛꣜ ꣝ ꣞ ꣟꣠꣡ ॥

अहन्यहनि याचन्तं कोऽवमन्येद्[1] गुरुं यथा ।
मार्ज्जनं दर्पणस्येव यः करोति दिने दिने ॥२००॥

लवन् त वनेः (अथ चान्यत्) । **स्यप** (कः) **करि** (इह) **सम्पय** (अवमन्येत्) **रिं अमलकु** (याचन्तं) **दान** (दानानां) । **सल्विर्** (सर्वेषां) **निं मनसि**[2] (याचतां) **सारिसारि** (अहन्यहनि) । **मराङ्गों** (उपगच्छन्ति) **हऋप्** (अर्थिनः) । **तन्** (न) **हन** (विद्यते) **भेद निर** (तद्भेदः) **लवन् गुरु**[3] (गुरोः) **माजर् धर्म्म** (धर्मोपदेशकात्) । **सबुकन्** (आरम्भे) **इं वैन्** (दिनस्य) **लोत्** (सर्वदा) **हुमिलङकॅन्**[4] (अपवहति) **मल** (मलं) **निं अवेः** (दातुः) **दान** (दानस्य) । **कद्यङ्ग निं**[5] (यथा) **मङिसुहि**[6] (मार्ष्टि) **चृमिन्** (दर्पणस्य) । **लोत्** (सर्वदा) **सारिसारि** (अहन्यहनि) **मङ्गिलङकॅन्**[7] (अपवहति) **मल** (मलं) । **मङ्कन** (एवं) **त** (अथ) **सं मनसि** (याचकः) ॥

Who would muster the heart to be rude to one who comes to one's door day after day. He serves as your preceptor. He dusts away the dirt that has settled on your soul's mirror.

१. ख ज—अवमान्येद्, ग—अमवन्येद् ।
२. √तसि to beg for daily food.
३. छ—तुरु ।
४. क—हुमिलङकन्, ग—हुमिलङकॅन् ।
५. ज—नि ।
६. मं-√इसुः-इ ।
७. क—मङ्गिलङकन् ।

ꣂꣃ꣄ ꣅ꣆꣇ ꣈ ꣉꣊꣋꣌꣍ ꣎꣏꣐꣑꣒ ꣓꣔꣕꣖꣗ ꣘꣙꣚ ॥

꣛꣜꣝꣞꣟꣠꣡꣢꣣ ꣉꣊꣋꣌꣍ ꣤꣥꣦꣧꣨ ꣩꣪꣫꣬ ꣭꣮꣯ ꣰ ॥ ꣱꣰ꣲ ॥

ꣳꣴ ꣵꣶ ꣷ ꣸꣹꣺ꣻ ꣼ꣽꣾ ꣿ ꣀꣁꣂꣃ꣄ ꣅ꣆꣇ ꣈ ꣉꣊꣋꣌꣍ ꣎꣏꣐꣑꣒ ꣓꣔꣕꣖꣗ ꣘꣙꣚ ॥

꣛꣜꣝꣞꣟꣠꣡꣢꣣ ꣉꣊꣋꣌꣍ ꣤꣥꣦꣧꣨ ꣩꣪꣫꣬ ꣭꣮꣯ ꣰ ॥ ꣱꣰ꣳ ॥

ꣳꣴ ꣵꣶ ꣷ ꣸꣹꣺ꣻ ꣼ꣽꣾ ꣿ ꣀꣁꣂꣃ꣄ ꣅ꣆꣇ ꣈ ꣉꣊꣋꣌꣍ ꣎꣏꣐꣑꣒ ꣓꣔꣕꣖꣗ ꣘꣙꣚ ॥

ꣳꣴ ꣵꣶ ꣷ ꣸꣹꣺ꣻ ꣼ꣽꣾ ꣿ ꣀꣁꣂꣃ꣄ ꣅ꣆꣇ ꣈ ꣉꣊꣋꣌꣍ ꣎꣏꣐꣑꣒ ꣓꣔꣕꣖꣗ ꣘꣙꣚ ॥

नातः परं च लोकेषु किञ्चित् पापिष्ठमस्ति वै ।
यथात्मनाशनं लोके नास्ति देहीति वा पुनः ॥ २०१ ॥

तन् हन (नास्ति) **क्त** (वै) **कपापन् ल्विह** (पापिष्ठं) **सङ्केरिकि**[1] (अतः परं) । **इकं** (यः) **सुमहुरकॅनॅं**[2] (प्रतिभाषते) **नास्ति** (नास्तीति) । **सि** (यः) **मुजरकॅनॅं**[2] (कथयेत्) **देहि** (देहीति) **कुनॅं**[3] (पुनः) । **देहि** (देहि) **मवेवेह**[4] (प्रयच्छ) **कित** (नः) । **लिं** (वचनं) **निकं मरा**[5] (उपागच्छतां) **मिन्ताङ्गॅं** हऋप् (अर्थिनां) । **नास्ति** (नास्ति) ।[6] **तन्** (न) **हन** (विद्यते) । **सहुर्** (उत्तरं) **निकं अतङॅत्**[7] (प्रत्याख्यातुः) ।[8] **पिनिन्तन्** (याच्यमानस्य) । **व्कस्** (शिखरं) **निं कपापनिक**[9] (तत्पापस्य) । **इक** (यः) **तं मकोजर्** (कथयति) **देहि** (देहीति) । **फलशेष** (फलशेषः) **नि कपापन्** (पापस्य) **इं सुमहुर** (तस्य यः प्रतिभाषते) **नास्ति** (नास्तीति) **डूनि इक** (ततः परं) । **मतंन्यर्** (अतः) **पड** (समं) **पाप** (पापं) **निक कालिः** (द्वयोः) ॥

There is nothing more sinful than the squashing of hopes, than stating "I have not" or than demanding "give unto me".

MBh.5.113.9. a) Poona वैनतेय for च लोकेषु (without v.l.).

b) Poona उच्यते for अस्ति वै (without v.l.).

c) Poona आशा° for आत्म° (without v.l.).

d) नास्ति देहीति is supported by D3.4.9, other mss. देहि नास्तीति. Poona वचः for पुनः (without v.l.).

१. ग ज—सकेरिकि ।
२. क—°कॅनॅं ।
३. क—कुनं ।
४. ग—पवेवेह ।
५. ग—परा ।
६. छ नास्ति ।
७. क—अतॅङत् ।
८. क ग ज नास्ति दण्डः ।
९. छ—पाप निक ।

ꣳꣴ ꣵꣶ ꣷ ꣸꣹꣺ꣻ ꣼ꣽꣾ ꣿ ꣀꣁꣂꣃ꣄ ꣅ꣆꣇ ꣈ ꣉꣊꣋꣌꣍ ꣎꣏꣐꣑꣒ ꣓꣔꣕꣖꣗ ꣘꣙꣚ ॥

꣛꣜꣝꣞꣟꣠꣡꣢꣣ ꣉꣊꣋꣌꣍ ꣤꣥꣦꣧꣨ ꣩꣪꣫꣬ ꣭꣮꣯ ꣰ ॥ ꣱꣰ꣴ ॥

ꣳꣴ ꣵꣶ ꣷ ꣸꣹꣺ꣻ ꣼ꣽꣾ ꣿ ꣀꣁꣂꣃ꣄ ꣅ꣆꣇ ꣈ ꣉꣊꣋꣌꣍ ꣎꣏꣐꣑꣒ ꣓꣔꣕꣖꣗ ꣘꣙꣚ ॥

ꣳꣴ ꣵꣶ ꣷ ꣸꣹꣺ꣻ ꣼ꣽꣾ ꣿ ꣀꣁꣂꣃ꣄ ꣅ꣆꣇ ꣈ ꣉꣊꣋꣌꣍ ꣎꣏꣐꣑꣒ ꣓꣔꣕꣖꣗ ꣘꣙꣚ ॥

शिक्षयन्ति न यच्छन्ते[1] देहीति कृपणा नराः ।
अवस्थेयमदानस्य[2] मा भूदेवं भवानिति ॥ २०२ ॥

कुनें[-3] **कपवित्र** (पवित्रकरणं) **निक सं मनसि** (याचकानां) **मर**[४] **अमिन्त** (य उपगच्छन्ति अर्थितुं) **दान** (दानं)। **रि देन्यर्** (यतः) **पवरवरः** (शिक्षयन्ति)।[५] **मपितुतुर्** (उपदिशन्ति)। **कुम्व** (नूनं) **लिं निर** (कथयन्ति)। **हव्व** (न) **जुग** (हि) **ङ्कं**[६] (मां) **मङ्कें**[त्] (प्रतिख्याहि)। **प्रिहॅन्** (यतस्व) **कगवयक्न**[७] (क्रियेत) **तप्व इकं दान** (दानं)। **वुलतन** (दृश्येत) **क्त** (हि) **अवस्था** (अवस्था) **निं** (तेषां[यैः]) **तन्** (न) **पगवे**[८] (कृतं) **दान** (दानं) **डूनि** (पुरा)। **य इक**[९] (ते) **ममङ्के** (वर्तन्ते) **कदि** (यथा) **सङ्हुलुन्** (अहं)। **यथान्य** (तदिव, मामिव) **तत्**[१०] (न त्वं) **ममङ्के**[११] **य** (वर्तेथाः)। **मतंन्यन्** (अतः) **गवयक्न** (कर्तव्यं) **इकं दान** (दानं)। **मङ्कन**[१२] (इति) **लिं** (वचनं) [१३]**निर** (तेषां) **वरवरः**[१३] (उपदेशः)। **ततर्** (न हि) **पनसि** (याचन्ते) [१४]**सिरर्** (ते यदा) **मङ्कन**[१४] (एवं) **अपितुतुर् जुग** (उपदिशन्ति हि)। **मतंन्यन्** (अतः) **पवित्र** (पवित्रं)॥

Misers advise others to be generous, but their own fists they hold tight.

---

१. क ख ग—याचन्ते, च छ ज—यचन्ते।
२. ख ग—अवस्थेयमिदानस्य, च छ—अवस्तेयमिदानस्य, ज—अवस्थेयमिदनास्य।
३. क—कुनं।
४. ग—पर।
५. ग च छ ज नास्ति।
६. =ङ-ब्वं(अहं,मां)।
७. क ग—गवयक्न, ज—गवेयक्न।
८. छ—य गवे।
९. ख ग च छ ज—इकि।
१०. ख—ततन्, ग—तन्।
११. ज—मङ्के।
१२. च—मङ्क।
१३-१३. क—निरव्वरवरः।
१४-१४. ख ज—सिसिर्म्मङ्कन।

ཕྱིག་ཀྱིས་ ཀུན་ཡིད་ཀྱིས་ ཡཀ་ཧི་ ཡཕྱུག་ཕྱིས་ཀྱིས། །
ཨེས་ ཧཀཀ་ ཤིས་ ཧཱ་ ཨ་ སེ་ཚིག་ཀྱི་ ཕྱུག་ཀཀཀ་ ཀི། ॥८०८॥

ཨཧཀི་ ཀཀཀ་ ཡཀྱིས་ཀི་ ཧཨཱ། ཀཀ་ ཧཀ་ ཀུ་ཏི་ ཅུས་ ཤ་ཨ། ཀཧཀཀུ་ ཀ ཕྱ ཡཤཱཨཀ་ཏ་ཤ། ཨཀཱཡཨཀཡ། ཅུས་ ཀཤཀུ་ ཀཧཀཀུ། ཐཏ་ཏ་ ཤཀ་ ཀཤཀུ་ ཀཧཀཀུ། ཕུཀཨཀུ་ ཀ། ཕུཀཨཀུ་ ཀཀ། ཚིཡཀ་ ཐཤཨ་ ཕྱ ཧཀཨ། ཅུཚིཅུཚི་ ཀིཚཨཀི་ ཀཤཡིཀི། །

प्रदद्याद् देयमित्येव[१] **यजेद् यष्टव्यमित्यपि।**
अस्तु वात्र फलं मा च कर्त्तव्यं पुरुषेण हि ॥ २०३॥

लवन् वनेः (अन्यच्च) **यद्यपिन्** (यद्यपि) **हना** (अस्तु)। **तन्** (मा) **हन** (अस्तु) **कुनें**[-२] (च) **इकं फल** (फलं)। **वेहक्न** (प्रदद्याद्) **त प्व**[3] (हि) **यथासम्भव** (यथासम्भवं)। **सकायकाय** (सर्वेण कायेन)। **इकं**[४] (यद्) **योग्य** (योग्यं) **वेहक्न** (दातुं)। [५]**मङ्कनं** (तथा) **वस्तु** (वस्तु) **योग्य** (योग्यं) **पूजाक्न**[६] (पूजयितुं)।[५] **पूजाक्न** (यजेत्) **जुग**[७] (अपि)। **नियत** (नियतं) **मफल** (सफलं) **प्वं**[८] **दान** (दानं)। **डूनिडूनि**[९] (प्रथमं) **तिकान्**[१०] (तत्) **गवयॅन्** (कर्तव्यं)॥

One should give because he must. One should make offerings to the sacred fire, because he must. Fruits may or may not accrue. It has to be done as a matter of duty.

MBh.3.32.2cd 3ab. a) Poona ददामि for प्रदद्याद्.
b) Poona यजे for यजेद्. Śl K2.3 D2 support our अपि, others उत.
c) Poona वा for च.
d) Poona यत् for हि.

१. ख ग च ज—°व, छ—°वी।
२. क—कुनं।
३. क—प्वं।
४. क नास्ति।
५-५. ख नास्ति।
६. ग च छ ज—वेहक्न।
७. क—जुग य।
८. ग—म्वं।
९. ख ज—डुनियुनि।
१०. तिक-अन्। च छ ज—तिकन्।

ཕིཀཀ་ཀུཀཀ་ ཀཀཀཀ་ ཀུཕིཕིཀཀཚཡིཀུཕི །
ཅཀཀ་ ཀཱཀ་ པཕིཀུཀ་ཀི་ ཀཀཀཁཀྵི་ པཀཀུ ཨ ॥८०९॥

ཤུཚ་ ཀུཚ་ ཚཀཚཀཀཀ། ཀཀཀཀ། ཤྱཕིཀ། ཤྱཚཀ། ཚི པཕིཀུ ཀུཚ། །
པཕིཀུ ཀཀཚི་ ཡཀྱིཀཀཀཚི། ཀཤུཚ། །ཀཀཀ་ ཡཤྱཚཚི། ཀི ཚྱིཀྱཀཀཀ ॥

हिरण्यदानं गोदानं पृथिवीदानमित्यपि।
एतानि वै पवित्राणि तारयन्ति परत्र च ॥ २०४॥

कुनं (अथ) **इकं कनकदान** (कनकदानं)। **गोदान**[१] (गोदानं)।[२] **भूमिदान** (भूमिदानं)। **क्कस्** (शिखरं) **निं पवित्र** (पवित्राणां) **इक** (एतानि)। **पवित्र** (पवित्रं) **डरॅनि** (नाम) **मङ्गिलडकॅन्**[3] **वलेश** (क्लेशनाशकस्य)। **लवन्** (च) **मन्काकॅन्**[४] (गमयन्ति) **रि स्वर्गलोक** (स्वर्गलोके)॥

Gifts of gold, cows and land are holy. They deliver one to the other world.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.59.5. b) Almost all mss. एव च, one ms. अथापि च.
d) Mss. अपि दुष्कृतं (or °कृतात्, °दुष्कृतान्), none reads परत्र च.

१. ख छ ज नास्ति।
२. क नास्ति दण्डः।
३. क—°कन्, ग—मङ्गिलंक्न।
४. क—मन्काकन्।

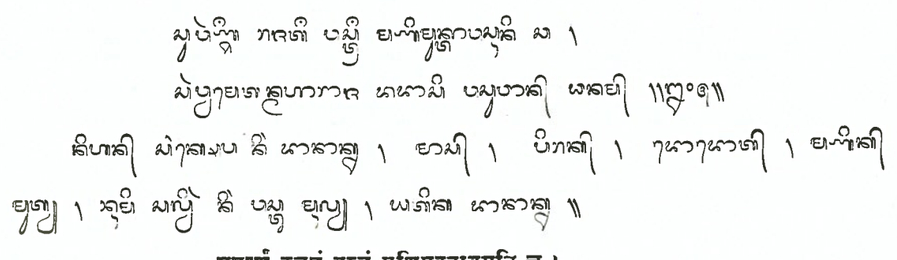

सुवर्णं रजतं वस्त्रं मणिमुक्तावसूनि च ।
सर्व्वमेतन्महाराज ददासि[1] वसुवान् धनम् ॥ २०५ ॥

निहन् (एषः) **संक्षेप** (संक्षेपः) **निं दानाक्न** (देयस्य) । **मास्** (सुवर्णं) । **पिरक्** (रजतं) । **दोदोत्** (वस्त्रं) । **मणिक्** (माणिक्यं) **मुत्य** (मुक्ताः) । **भूमि** (भूमिः) **सल्विर्** (सर्वविधानि) **निं वस्तु** (वस्तूनि) **मूल्य** (मूल्यवन्ति) । **यतिक** (एतानि) **दानाक्न** (देयानि) ॥

O King, thou a person of fortune, givest gold, silver, clothing, jewels, pearls and costly goods.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.62.23. c) Mss. महाप्राज्ञ, महाप्राज्ञो. d) Most mss. ददाति, १. ख—दानसि । only three mss. have ददासि. All mss. वसुधां ददत्.

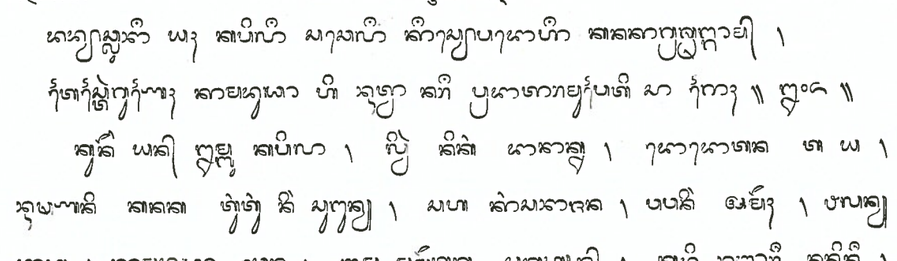

दद्याच्छुभां यः कपिलां सचेलां कांस्योपदोहां कनकाग्रशृङ्गाम् ।
तैस्तैर्गुणैः कामदुघा हि भूत्वा नरं प्रदातारमुपैति सा[1] गौः ॥२०६॥

कुनॅ[2] (अथ) **यन्** (चेत्) **लुम्बु** (गौः) **कपिला** (कपिला) ।[3] **ल्विर् निकं** (प्रकारः) **दानाक्न** (देयस्य) । **दोदोतन** (सचेला) **त य** (अथ सा) । **भूषणनि**[4] (भूषितव्या) **कनक तुंतुं** (सुवर्णाग्राभ्यां)

निं सुङुन्य (तच्छृङ्गयोः) । **सह** (सह) **कांसभाजन** (कांस्यभाजनेन) । **ववन्** (आनीतेन) **इं अमॅः**[5] (दोहकेन) । **फलन्य** (तत्फलं) **द्लाह** (परत्र) । **कामदुघा** (कामदुघा) **धेनु** (धेनुः) । **लुम्बु** (गौः) **ममॅत्वक्न** (उत्पादयति) **सकह्युनॅ**[6] (सर्वान् कामान्) । **कदि** (यथा) **भट्टारी** (भट्टारी) **नन्दिनी** (नन्दिनी) । **दृब्य**[7] **निक** (द्रव्यं तस्य) **रिं परलोक** (परलोके) ॥

Let one gift away an auspicious, tawny cow, mantled, horns tipped with gold, together with a brazen milking pot. That cow comes back to the donor in the form of numerous blessings fulfilling wants and aspirations.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.57.28. a) All mss. प्रयच्छेत or प्रयच्छते for दद्याच्छुभां. Many mss. सचैलां or सवत्सां. b) All mss. °शृङ्गीम् . c) Mss. कामदुघाथ, कामदुहास्य, कामदुघा तु (or च). १. क च छ—सभ, ख—सार, ग ज—साभ । २. क—कुनं । ३. ख ग च छ ज नास्ति दण्डः । ४. क—°नि । (सदण्डः) । ५. अ-√पॅः । ६. ख—ससकह्युन् । ७. क—द्रव्य ।

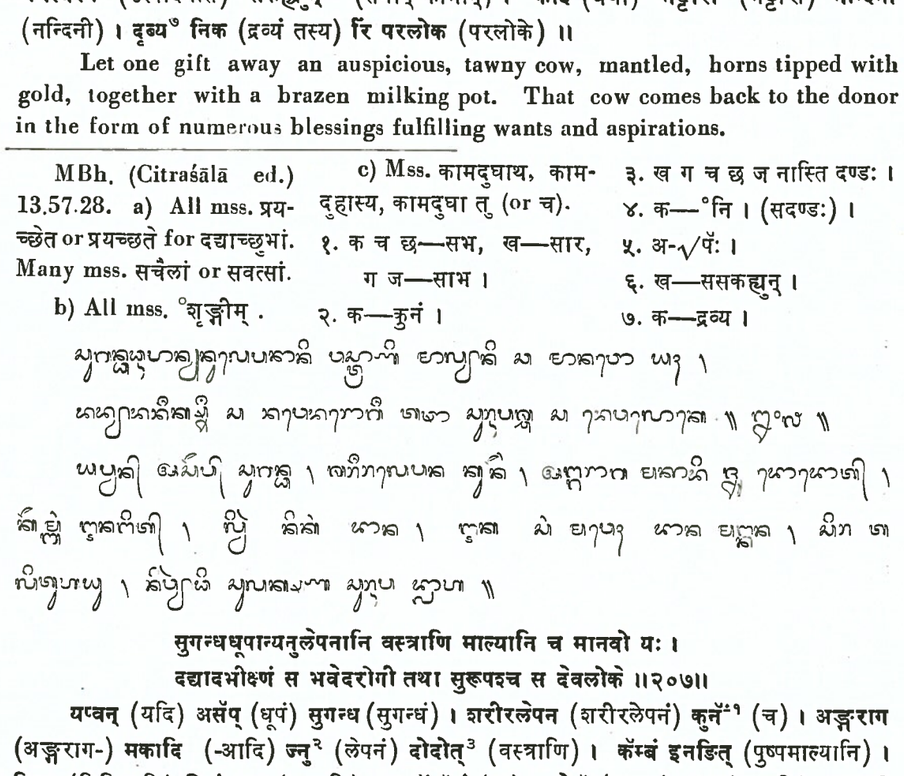

सुगन्धधूपान्यनुलेपनानि वस्त्राणि माल्यानि च मानवो यः ।
दद्यादभीक्ष्णं स भवेदरोगी तथा सुरूपश्च स देवलोके ॥२०७॥

यप्वन् (यदि) **असॅप्** (धूपं) **सुगन्ध** (सुगन्धं) । **शरीरलेपन** (शरीरलेपनं) **कुनॅ**[1] (च) । **अङ्गराग** (अङ्गराग-) **मकादि** (-आदि) **ज्नु**[2] (लेपनं) **दोदोत्**[3] (वस्त्राणि) । **कॅम्बं इनङित्** (पुष्पमाल्यानि) । **ल्विर्** (विविधानि) **निकं दान** (दानानि) । **इक**[4] [5]**सं** (यः) **मवेः**[5] (दद्यात्) **दान** (दानानि) **मङ्कुन**[6] (ईदृशानि) । **सिर** (सः) **त** (अथ) **लितुहयु** (सुन्दरः) । **निर्व्याधि** (निर्व्याधिः) **सुलक्षण** (सुलक्षणः) **सुरूप** (सुरूपः) **द्लाह** (परत्र) ॥

By bestowing fragrance, incense, unguents, clothes and garlands now and again, one attains health and beauty in the abode of gods.

१. क—कुनं । २. ग च छ ज—ज्नु । (सदण्डः) । ३. क—दोदोत ।

४: छ—इकं । ५-५. क—सवे: । ६. क—ममङ्कन ।

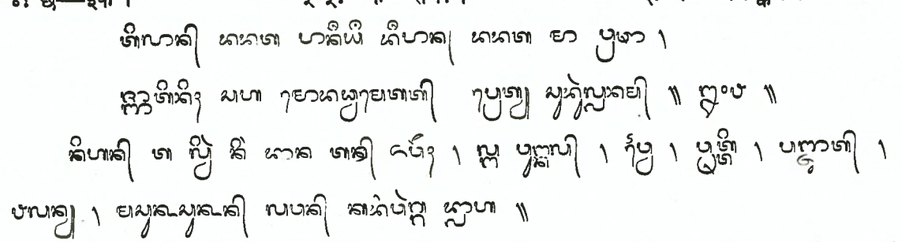

तिलान् ददत पानीयं दीपान् ददत मा वृथा[1]? ।
ज्ञातिभिः सह मोदध्वमेतत् प्रेत्य सुदुर्ल्लभम् ॥ २०८ ॥

निहन् त (अथैते) **त्विर्** (प्रकाराः) **निं दान** (दानस्य) **तन्** (न) **एवॅः** (दुष्कराः) । **ल्ङ वुङ्कल्** (तैलबीजानि) ।[2] **व्वं** (पानीयं) । **वृत्ति** (वर्ती) । **पञ्जुत्** (दीपः) । **फलन्य** (तत्फलं) । **मसुखसुखन्**[3] (सुखीभवत) **लवन्** (सह) **कदंवर्ग्ग** (ज्ञातिभिः) **द्लाह** (परेत्य) ॥

Give sesamum oilseeds, give water, give lamps, shirk not. And thereby assure your and your kinsmen's place in heaven. (मा वृथा 'it won't go amiss').

MBh. (Citraśālā ed.) 13.58.20. b) Many mss. दीपमन्नं प्रतिश्रयं. Most mss. जाग्रत or जागृत for मा वृथा. c) Many mss. बान्धवैः for ज्ञातिभिः. d) Many mss. एतत्प्रेतेषु दुर्लभम्. १. क—वृत्थ, ग—वृत, च छ—वृत्त । २. ज नास्ति दण्डः । ३. ग—मसुकान्सुकान् ।

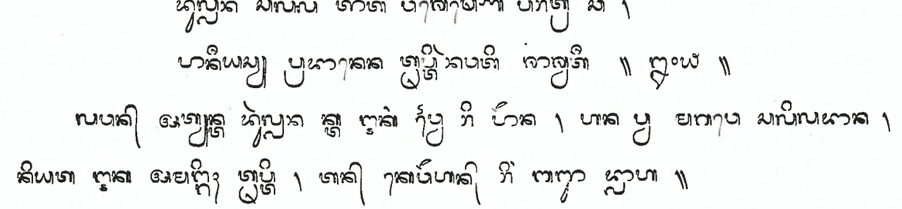

दुर्ल्लभं सलिलं तात[1] विशेषेण[2] परत्र च ।
पानीयस्य प्रदानेन तृप्तिर्भवति शाश्वती ॥ २०९ ॥

लवन् अत्यन्त **दुर्ल्लभ** (अत्यन्तदुर्लभं) **वत** (विशेषेण) **इकं**[3] **व्वै** (सलिलं) **रि पॉन** (परत्र) । **हन प्व** (यदि) **मगवे** (करोति) **सलिलदान** (सलिलदानं) । **नियत**[4] (नियतं) **इक अमङ्गिः**[4]

(प्राप्नोति) **तृप्ति** (तृप्तिं) । **तन्** (न) **केवॅहन्** (क्लिश्यते) **रि बलु** (जले) **द्लाह** (परत्र) ॥

Water is hard to get in heaven. By distributing free water in this world, one's thirst is quenched for ever.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.58.19. b) All mss. वै is found only in one ms. for च. d) Most mss. प्रीतिः, a few कीर्तिः for तृप्तिः which १. ख—तथा, च छ ज—तत । २. ख ग च छ ज—विशेषस्य । ३. क—इकं । (सदण्डः) । ४. ख—नियतन् । ५. अ-√पङ्गिः ।

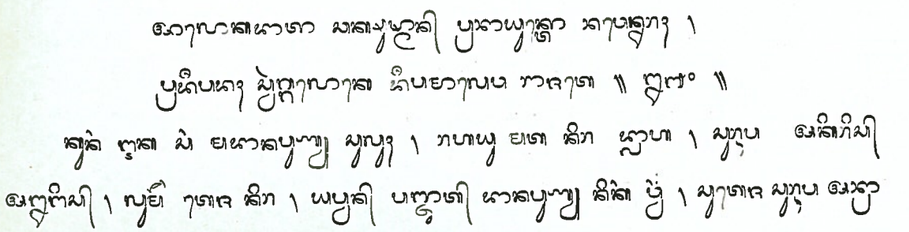

आलोकदाता चक्षुष्मान् प्रभायुक्तो भवेन्नरः ।
प्रदीपदः स्वर्गलोके दीपमालेव राजते ॥ २१० ॥

कुनं (अथ) **इक** (यः) **सं मदानपुण्य** (दानपुण्यत्वेन ददाति) **सुलुः** (आलोकं) ।[1] **रहयु** (शोभने) **मत निर** (तच्चक्षुषी) **द्लाह** (परत्र) । **सुरूप** (सुरूपः) **अकिरिस्** (प्रकाशवान्) **अलूङिस्** (स्निग्धः) ।[2] **[3]लुमॅं** (प्रभावत्) **तेज निर** (तत्तेजः) ।[3] **यप्वन्** (यदि) **पञ्जुत्** (दीपः) **दानपुण्य** (दानपुण्यं) **निकं व्वं** (नरस्य) । **सुतेज** (सुतेजः) **सुरूप** (सुरूपं) **अभ्रा** (सुप्रभं) **हलूप्** (सौन्दर्यं) **द्लाह** (परत्र) ॥

A giver of light never becomes blind. He has always bright eyes. He is enlightened. In heaven he shines with the brilliance of rows of lamps.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.98.50ab, 51cd. a) Only one ms. °दाता चक्षुष्मान्, others °दानाच्चक्षुष्मान्, one ms. दाने चक्षुष्मान्. c) All mss. दीपप्रदः (one ms. दीपप्रभः). d) Many mss. दीपमाली विराजते. १. क ख नास्ति दण्डः । २. च ज नास्ति दण्डः । ३-३. ग नास्ति ।

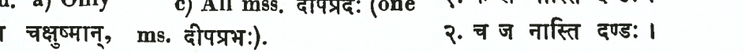

꣇ ꣆ ﬀ ﬁ ﬂ ﬃ ﬄ ﬅ ﬆ ﬓ ﬔ ﬕ ﬖ ﬗ ﬠ ﬡ ﬢ ﬣ ﬤ ﬥ ﬦ ﬧ ﬩ שׁ שׂ שּׁ שּׂ אַ אָ אּ בּ גּ דּ הּ וּ זּ ﬷ טּ יּ ךּ כּ לּ ﬽ מּ ﬿ נּ סּ ﭂ ףּ פּ ﭅ צּ קּ רּ שּ תּ וֹ בֿ כֿ פֿ ﭏ ﭐ ﭑ ﭒ ﭓ ﭔ ﭕ ﭖ ﭗ ﭘ ﭙ ﭚ ﭛ ﭜ ﭝ ﭞ ﭟ ﭠ ﭡ ﭢ ﭣ ﭤ ﭥ ﭦ ﭧ ﭨ ﭩ ﭪ ﭫ ﭬ ﭭ ﭮ ﭯ ﭰ ﭱ ﭲ ﭳ ﭴ ﭵ ﭶ ﭷ ﭸ ﭹ ﭺ ﭻ ﭼ ﭽ ﭾ ﭿ ﮀ ﮁ ﮂ ﮃ ﮄ ﮅ ﮆ ﮇ ﮈ ﮉ ﮊ ﮋ ﮌ ﮍ ﮎ ﮏ ﮐ ﮑ ﮒ ﮓ ﮔ ﮕ ﮖ ﮗ ﮘ ﮙ ﮚ ﮛ ﮜ ﮝ ﮞ ﮟ ﮠ ﮡ ﮢ ﮣ ﮤ ﮥ ﮦ ﮧ ﮨ ﮩ ﮪ ﮫ ﮬ ﮭ ﮮ ﮯ ﮰ ﮱ ﮲ ﮳ ﮴ ﮵ ﮶ ﮷ ﮸ ﮹ ﮺ ﮻ ﮼ ﮽ ﮾ ﮿ ﯀ ﯁ ﯂ ﯃ ﯄ ﯅ ﯆ ﯇ ﯈ ﯉ ﯊ ﯋ ﯌ ﯍ ﯎ ﯏ ﯐ ﯑ ﯒ ﯓ ﯔ ﯕ ﯖ ﯗ ﯘ ﯙ ﯚ ﯛ ﯜ ﯝ ﯞ ﯟ ﯠ ﯡ ﯢ ﯣ ﯤ ﯥ ﯦ ﯧ ﯨ ﯩ ﯪ ﯫ ﯬ ﯭ ﯮ ﯯ ﯰ ﯱ ﯲ ﯳ ﯴ ﯵ ﯶ ﯷ ﯸ ﯹ ﯺ ﯻ ﯼ ﯽ ﯾ ﯿ ﰀ ﰁ ﰂ ﰃ ﰄ ﰅ ﰆ ﰇ ﰈ ﰉ ﰊ ﰋ ﰌ ﰍ ﰎ ﰏ ﰐ ﰑ ﰒ ﰓ ﰔ ﰕ ﰖ ﰗ ﰘ ﰙ ﰚ ﰛ ﰜ ﰝ ﰞ ﰟ ﰠ ﰡ ﰢ ﰣ ﰤ ﰥ ﰦ ﰧ ﰨ ﰩ ﰪ ﰫ ﰬ ﰭ ﰮ ﰯ ﰰ ﰱ ﰲ ﰳ ﰴ ﰵ ﰶ ﰷ ﰸ ﰹ ﰺ ﰻ ﰼ ﰽ ﰾ ﰿ ﱀ ﱁ ﱂ ﱃ ﱄ ﱅ ﱆ ﱇ ﱈ ﱉ ﱊ ﱋ ﱌ ﱍ ﱎ ﱏ ﱐ ﱑ ﱒ ﱓ ﱔ ﱕ ﱖ ﱗ ﱘ ﱙ ﱚ ﱛ ﱜ ﱝ ﱞ ﱟ ﱠ ﱡ ﱢ ﱣ ﱤ ﱥ ﱦ ﱧ ﱨ ﱩ ﱪ ﱫ ﱬ ﱭ ﱮ ﱯ ﱰ ﱱ ﱲ ﱳ ﱴ ﱵ ﱶ ﱷ ﱸ ﱹ ﱺ ﱻ ﱼ ﱽ ﱾ ﱿ ﲀ ﲁ ﲂ ﲃ ﲄ ﲅ ﲆ ﲇ ﲈ ﲉ ﲊ ﲋ ﲌ ﲍ ﲎ ﲏ ﲐ ﲑ ﲒ ﲓ ﲔ ﲕ ﲖ ﲗ ﲘ ﲙ ﲚ ﲛ ﲜ ﲝ ﲞ ﲟ ﲠ ﲡ ﲢ ﲣ ﲤ ﲥ ﲦ ﲧ ﲨ ﲩ ﲪ ﲫ ﲬ ﲭ ﲮ ﲯ ﲰ ﲱ ﲲ ﲳ ﲴ ﲵ ﲶ ﲷ ﲸ ﲹ ﲺ ﲻ ﲼ ﲽ ﲾ ﲿ ﳀ ﳁ ﳂ ﳃ ﳄ ﳅ ﳆ ﳇ ﳈ ﳉ ﳊ ﳋ ﳌ ﳍ ﳎ ﳏ ﳐ ﳑ ﳒ ﳓ ﳔ ﳕ ﳖ ﳗ ﳘ ﳙ ﳚ ﳛ ﳜ ﳝ ﳞ ﳟ ﳠ ﳡ ﳢ ﳣ ﳤ ﳥ ﳦ ﳧ ﳨ ﳩ ﳪ ﳫ ﳬ ﳭ ﳮ ﳯ ﳰ ﳱ ﳲ ﳳ ﳴ ﳵ ﳶ ﳷ ﳸ ﳹ ﳺ ﳻ ﳼ ﳽ ﳾ ﳿ ﴀ ﴁ ﴂ ﴃ ﴄ ﴅ ﴆ ﴇ ﴈ ﴉ ﴊ ﴋ ﴌ ﴍ ﴎ ﴏ ﴐ ﴑ ﴒ ﴓ ﴔ ﴕ ﴖ ﴗ ﴘ ﴙ ﴚ ﴛ ﴜ ﴝ ﴞ ﴟ ﴠ ﴡ ﴢ ﴣ ﴤ ﴥ ﴦ ﴧ ﴨ ﴩ ﴪ ﴫ ﴬ ﴭ ﴮ ﴯ ﴰ ﴱ ﴲ ﴳ ﴴ ﴵ ﴶ ﴷ ﴸ ﴹ ﴺ ﴻ ﴼ ﴽ ﴾ ﴿ ﵀ ﵁ ﵂ ﵃ ﵄ ﵅ ﵆ ﵇ ﵈ ﵉ ﵊ ﵋ ﵌ ﵍ ﵎ ﵏ ﵐ ﵑ ﵒ ﵓ ﵔ ﵕ ﵖ ﵗ ﵘ ﵙ ﵚ ﵛ ﵜ ﵝ ﵞ ﵟ ﵠ ﵡ ﵢ ﵣ ﵤ ﵥ ﵦ ﵧ ﵨ ﵩ ﵪ ﵫ ﵬ ﵭ ﵮ ﵯ ﵰ ﵱ ﵲ ﵳ ﵴ ﵵ ﵶ ﵷ ﵸ ﵹ ﵺ ﵻ ﵼ ﵽ ﵾ ﵿ ﶀ ﶁ ﶂ ﶃ ﶄ ﶅ ﶆ ﶇ ﶈ ﶉ ﶊ ﶋ ﶌ ﶍ ﶎ ﶏ ﶐ ﶑ ﶒ ﶓ ﶔ ﶕ ﶖ ﶗ ﶘ ﶙ ﶚ ﶛ ﶜ ﶝ ﶞ ﶟ ﶠ ﶡ ﶢ ﶣ ﶤ ﶥ ﶦ ﶧ ﶨ ﶩ ﶪ ﶫ ﶬ ﶭ ﶮ ﶯ ﶰ ﶱ ﶲ ﶳ ﶴ ﶵ ﶶ ﶷ ﶸ ﶹ ﶺ ﶻ ﶼ ﶽ ﶾ ﶿ ﷀ ﷁ ﷂ ﷃ ﷄ ﷅ ﷆ ﷇ ﷈ ﷉ ﷊ ﷋ ﷌ ﷍ ﷎ ﷏ ﷐ ﷑ ﷒ ﷓ ﷔ ﷕ ﷖ ﷗ ﷘ ﷙ ﷚ ﷛ ﷜ ﷝ ﷞ ﷟ ﷠ ﷡ ﷢ ﷣ ﷤ ﷥ ﷦ ﷧ ﷨ ﷩ ﷪ ﷫ ﷬ ﷭ ﷮ ﷯ ﷰ ﷱ ﷲ ﷳ ﷴ ﷵ ﷶ ﷷ ﷸ ﷹ ﷺ ﷻ ﷼ ﷽ ﷾ ﷿ ﹀ ﹁ ﹂ ﹃ ﹄ ﹅ ﹆ ﹇ ﹈ ﹉ ﹊ ﹋ ﹌ ﹍ ﹎ ﹏ ﹐ ﹑ ﹒ ﹓ ﹔ ﹕ ﹖ ﹗ ﹘ ﹙ ﹚ ﹛ ﹜ ﹝ ﹞ ﹟ ﹠ ﹡ ﹢ ﹣ ﹤ ﹥ ﹦ ﹧ ﹨ ﹩ ﹪ ﹫ ﹬ ﹭ ﹮ ﹯ ﹰ ﹱ ﹲ ﹳ ﹴ ﹵ ﹶ ﹷ ﹸ ﹹ ﹺ ﹻ ﹼ ﹽ ﹾ ﹿ ﺀ ﺁ ﺂ ﺃ ﺄ ﺅ ﺆ ﺇ ﺈ ﺉ ﺊ ﺋ ﺌ ﺍ ﺎ ﺏ ﺐ ﺑ ﺒ ﺓ ﺔ ﺕ ﺖ ﺗ ﺘ ﺙ ﺚ ﺛ ﺜ ﺝ ﺞ ﺟ ﺠ ﺡ ﺢ ﺣ ﺤ ﺥ ﺦ ﺧ ﺨ ﺩ ﺪ ﺫ ﺬ ﺭ ﺮ ﺯ ﺰ ﺱ ﺲ ﺳ ﺴ ﺵ ﺶ ﺷ ﺸ ﺹ ﺺ ﺻ ﺼ ﺽ ﺾ ﺿ ﻀ ﻁ ﻂ ﻃ ﻄ ﻅ ﻆ ﻇ ﻈ ﻉ ﻊ ﻋ ﻌ ﻍ ﻎ ﻏ ﻐ ﻑ ﻒ ﻓ ﻔ ﻕ ﻖ ﻗ ﻘ ﻙ ﻚ ﻛ ﻜ ﻝ ﻞ ﻟ ﻠ ﻡ ﻢ ﻣ ﻤ ﻥ ﻦ ﻧ ﻨ ﻩ ﻪ ﻫ ﻬ ﻭ ﻮ ﻯ ﻰ ﻱ ﻲ ﻳ ﻴ ﻵ ﻶ ﻷ ﻸ ﻹ ﻺ ﻻ ﻼ ﻽ ﻾

(दैवतैः) ॥

The giver of soft and oiled shoes proceeds to worlds honoured by gods (°पूजितान् लोकान्).

MBh.(Citraśālā ed.) 13. 130.33ab. a) All mss. च for तु.

b) All mss. पात्रभूते द्विजोत्तमे or द्विजातये.

cd) Cf. 13.96.21ab. The Vulgate reads °पूजितान् for पूजितः.

१. क ख ग च छ ज—°समन्वितः ।

२-२. ख—निर्विकार परिपूर्ण ।

३. ख ग च ज—मुलिः ।

४. ग—इन्द्र ।

५. ख—ङ्का ।

६. क—किनत्यँङन् ।

  ﬀ ﬁ ﬂ ﬃ ﬄ ﬅ ﬆ ﬓ ﬔ ﬕ ﬖ ﬗ ﬠ ﬡ ﬢ ﬣ ﬤ ﬥ ﬦ ﬧ ﬩ שׁ שׂ שּׁ שּׂ אַ אָ אּ בּ גּ דּ הּ וּ זּ ﬷ טּ יּ ךּ כּ לּ ﬽ מּ ﬿ נּ סּ ﭂ ףּ פּ ﭅ צּ קּ רּ שּ תּ וֹ בֿ כֿ פֿ ﭏ ﭐ ﭑ ﭒ ﭓ ﭔ ﭕ ﭖ ﭗ ﭘ ﭙ ﭚ ﭛ ﭜ ﭝ ﭞ ﭟ ﭠ ﭡ ﭢ ﭣ ﭤ ﭥ ﭦ ﭧ ﭨ ﭩ ﭪ ﭫ ﭬ ﭭ ﭮ ﭯ ﭰ ﭱ ﭲ ﭳ ﭴ ﭵ ﭶ ﭷ ﭸ ﭹ ﭺ ﭻ ﭼ ﭽ ﭾ ﭿ ﮀ ﮁ ﮂ ﮃ ﮄ ﮅ ﮆ ﮇ ﮈ ﮉ ﮊ ﮋ ﮌ ﮍ ﮎ ﮏ ﮐ ﮑ ﮒ ﮓ ﮔ ﮕ ﮖ ﮗ ﮘ ﮙ ﮚ ﮛ ﮜ ﮝ ﮞ ﮟ ﮠ ﮡ ﮢ ﮣ ﮤ ﮥ ﮦ ﮧ ﮨ ﮩ ﮪ ﮫ ﮬ ﮭ ﮮ ﮯ ﮰ ﮱ ﮲ ﮳ ﮴ ﮵ ﮶ ﮷ ﮸ ﮹ ﮺ ﮻ ﮼ ﮽ ﮾ ﮿ ﯀ ﯁ ﯂ ﯃ ﯄ ﯅ ﯆ ﯇ ﯈ ﯉ ﯊ ﯋ ﯌ ﯍ ﯎ ﯏ ﯐ ﯑ ﯒ ﯓ ﯔ ﯕ ﯖ ﯗ ﯘ ﯙ ﯚ ﯛ ﯜ ﯝ ﯞ ﯟ ﯠ ﯡ ﯢ ﯣ ﯤ ﯥ ﯦ ﯧ ﯨ ﯩ ﯪ ﯫ ﯬ ﯭ ﯮ ﯯ ﯰ ﯱ ﯲ ﯳ ﯴ ﯵ ﯶ ﯷ ﯸ ﯹ ﯺ ﯻ ﯼ ﯽ ﯾ ﯿ ﰀ ﰁ ﰂ ﰃ ﰄ ﰅ ﰆ ﰇ ﰈ ﰉ ﰊ ﰋ ﰌ ﰍ ﰎ ﰏ ﰐ ﰑ ﰒ ﰓ ﰔ ﰕ ﰖ ﰗ ﰘ ﰙ ﰚ ﰛ ﰜ ﰝ ﰞ ﰟ ﰠ ﰡ ﰢ ﰣ ﰤ ﰥ ﰦ ﰧ ﰨ ﰩ ﰪ ﰫ ﰬ ﰭ ﰮ ﰯ ﰰ ﰱ ﰲ ﰳ ﰴ ﰵ ﰶ ﰷ ﰸ ﰹ ﰺ ﰻ ﰼ ﰽ ﰾ ﰿ ﱀ ﱁ ﱂ ﱃ ﱄ ﱅ ﱆ ﱇ ﱈ ﱉ ﱊ ﱋ ﱌ ﱍ ﱎ ﱏ ﱐ ﱑ ﱒ ﱓ ﱔ ﱕ ﱖ ﱗ ﱘ ﱙ ﱚ ﱛ ﱜ ﱝ ﱞ ﱟ ﱠ ﱡ ﱢ ﱣ ﱤ ﱥ ﱦ ﱧ ﱨ ﱩ ﱪ ﱫ ﱬ ﱭ ﱮ ﱯ ﱰ ﱱ ﱲ ﱳ ﱴ ﱵ ﱶ ﱷ ﱸ ﱹ ﱺ ﱻ ﱼ ﱽ ﱾ ﱿ ﲀ ﲁ ﲂ ﲃ ﲄ ﲅ ﲆ ﲇ ﲈ ﲉ ﲊ ﲋ ﲌ ﲍ ﲎ ﲏ ﲐ ﲑ ﲒ ﲓ ﲔ ﲕ ﲖ ﲗ ﲘ ﲙ ﲚ ﲛ ﲜ ﲝ ﲞ ﲟ ﲠ ﲡ ﲢ ﲣ ﲤ ﲥ ﲦ ﲧ ﲨ ﲩ ﲪ ﲫ ﲬ ﲭ ﲮ ﲯ ﲰ ﲱ ﲲ ﲳ ﲴ ﲵ ﲶ ﲷ ﲸ ﲹ ﲺ ﲻ ﲼ ﲽ ﲾ ﲿ ﳀ ﳁ ﳂ ﳃ ﳄ ﳅ ﳆ ﳇ ﳈ ﳉ ﳊ ﳋ ﳌ ﳍ ﳎ ﳏ ﳐ ﳑ ﳒ ﳓ ﳔ ﳕ ﳖ ﳗ ﳘ ﳙ ﳚ ﳛ ﳜ ﳝ ﳞ ﳟ ﳠ ﳡ ﳢ ﳣ ﳤ ﳥ ﳦ ﳧ ﳨ ﳩ ﳪ ﳫ ﳬ ﳭ ﳮ ﳯ ﳰ ﳱ ﳲ ﳳ ﳴ ﳵ ﳶ ﳷ ﳸ ﳹ ﳺ ﳻ ﳼ ﳽ ﳾ ﳿ ﴀ ﴁ ﴂ ﴃ ﴄ ﴅ ﴆ ﴇ ﴈ ﴉ ﴊ ﴋ ﴌ ﴍ ﴎ ﴏ ﴐ ﴑ ﴒ ﴓ ﴔ ﴕ ﴖ ﴗ ﴘ ﴙ ﴚ ﴛ ﴜ ﴝ ﴞ ﴟ ﴠ ﴡ ﴢ ﴣ ﴤ ﴥ ﴦ ﴧ ﴨ ﴩ ﴪ ﴫ ﴬ ﴭ ﴮ ﴯ ﴰ ﴱ ﴲ ﴳ ﴴ ﴵ ﴶ ﴷ ﴸ ﴹ ﴺ ﴻ ﴼ ﴽ ﴾ ﴿ ﵀ ﵁ ﵂ ﵃ ﵄ ﵅ ﵆ ﵇ ﵈ ﵉ ﵊ ﵋ ﵌ ﵍ ﵎ ﵏ ﵐ ﵑ ﵒ ﵓ ﵔ ﵕ ﵖ ﵗ ﵘ ﵙ ﵚ ﵛ ﵜ ﵝ ﵞ ﵟ ﵠ ﵡ ﵢ ﵣ ﵤ ﵥ ﵦ ﵧ ﵨ ﵩ ﵪ ﵫ ﵬ ﵭ ﵮ ﵯ ﵰ ﵱ ﵲ ﵳ ﵴ ﵵ ﵶ ﵷ ﵸ ﵹ ﵺ ﵻ ﵼ ﵽ ﵾ ﵿ ﶀ ﶁ ﶂ ﶃ ﶄ ﶅ ﶆ ﶇ ﶈ ﶉ ﶊ ﶋ ﶌ ﶍ ﶎ ﶏ ﶐ ﶑ ﶒ ﶓ ﶔ ﶕ ﶖ ﶗ ﶘ ﶙ ﶚ ﶛ ﶜ ﶝ ﶞ ﶟ ﶠ ﶡ ﶢ ﶣ ﶤ ﶥ ﶦ ﶧ ﶨ ﶩ ﶪ ﶫ ﶬ ﶭ ﶮ ﶯ ﶰ ﶱ ﶲ ﶳ ﶴ ﶵ ﶶ ﶷ ﶸ ﶹ ﶺ ﶻ ﶼ ﶽ ﶾ ﶿ ﷀ ﷁ ﷂ ﷃ ﷄ ﷅ ﷆ ﷇ ﷈ ﷉ ﷊ ﷋ ﷌ ﷍ ﷎ ﷏ ﷐ ﷑ ﷒ ﷓ ﷔ ﷕ ﷖ ﷗ ﷘ ﷙ ﷚ ﷛ ﷜ ﷝ ﷞ ﷟ ﷠ ﷡ ﷢ ﷣ ﷤ ﷥ ﷦ ﷧ ﷨ ﷩ ﷪ ﷫ ﷬ ﷭ ﷮ ﷯ ﷰ ﷱ ﷲ ﷳ ﷴ ﷵ ﷶ ﷷ ﷸ ﷹ ﷺ ﷻ ﷼ ﷽ ﷾ ﷿ ﹀ ﹁ ﹂ ﹃ ﹄ ﹅ ﹆ ﹇ ﹈ ﹉ ﹊ ﹋ ﹌ ﹍ ﹎ ﹏ ﹐ ﹑ ﹒ ﹓ ﹔ ﹕ ﹖ ﹗ ﹘ ﹙ ﹚ ﹛ ﹜ ﹝ ﹞ ﹟ ﹠ ﹡ ﹢ ﹣ ﹤ ﹥ ﹦ ﹧ ﹨ ﹩ ﹪ ﹫ ﹬ ﹭ ﹮ ﹯ ﹰ ﹱ ﹲ ﹳ ﹴ ﹵ ﹶ ﹷ ﹸ ﹹ ﹺ ﹻ ﹼ ﹽ ﹾ ﹿ ﺀ ﺁ ﺂ ﺃ ﺄ ﺅ ﺆ ﺇ ﺈ ﺉ ﺊ ﺋ ﺌ ﺍ ﺎ ﺏ ﺐ ﺑ ﺒ ﺓ ﺔ ﺕ ﺖ ﺗ ﺘ ﺙ ﺚ ﺛ ﺜ ﺝ ﺞ ﺟ ﺠ ﺡ ﺢ ﺣ ﺤ ﺥ ﺦ ﺧ ﺨ ﺩ ﺪ ﺫ ﺬ ﺭ ﺮ ﺯ ﺰ ﺱ ﺲ ﺳ ﺴ ﺵ ﺶ ﺷ ﺸ ﺹ ﺺ ﺻ ﺼ ﺽ ﺾ ﺿ ﻀ ﻁ ﻂ ﻃ ﻄ ﻅ ﻆ ﻇ ﻈ ﻉ ﻊ ﻋ ﻌ ﻍ ﻎ ﻏ ﻐ ﻑ ﻒ ﻓ ﻔ ﻕ ﻖ ﻗ ﻘ ﻙ ﻚ ﻛ ﻜ ﻝ ﻞ ﻟ ﻠ ﻡ ﻢ ﻣ ﻤ ﻥ ﻦ ﻧ ﻨ ﻩ ﻪ ﻫ ﻬ ﻭ ﻮ ﻯ ﻰ ﻱ ﻲ ﻳ ﻴ ﻵ ﻶ ﻷ ﻸ ﻹ ﻺ ﻻ ﻼ ﻽ ﻾

सर्व्वस्वमपि यो दद्यात् कलुषेणान्तरात्मना ।
न तेन स्वर्गमाप्नोति चित्तमेवात्र कारणम् ॥ २१३ ॥

न्दातन् प्रमाण[1] (अप्रमाणा) **क्वेः**[2] (तन्मात्रा) । **यद्यपिन्** (यद्यपि) **सक्वेहन्** (सर्वं) **इं दृब्य** (द्रव्याणां) **निकं व्वं** (नरस्य) । **पुण्याक्तनन्य**[3] (दानं क्रियते) । **न्दान्** (परं) **[4]यन्** (यदि) **अगॅलूः**[4] (कलुषा) **बुद्धिन्य** (बुद्धिस्तस्य) । **कपलङलं** (निरुद्धः) **तन्** (न) **तुलुस्**[5] (प्रवर्तते) **त्याग** (त्यागः) । **तन्** (न) **पफल** (सफलं) **इक** (तत्) । **संक्षेपन्य** (तत्संक्षेपः) ।[6] **श्रद्धा** (श्रद्धा) **निं**[7] **मनः** (मनसः) **प्रसिद्ध** (हि) **कारण** (कारणं) **निं**[7] **फल** (फलस्य) ॥

The gift of all possessions made with a foul mind does not bring one to heaven. It is the mind which matters.

---

१. क—प्रमाणं ।
२. च छ—अक्वेःन्य ।
३. छ—पूण्यक्न ।
४-४. छ—य अगॅन्य । (सदण्डः) ।
५. ख छ—तुलस् ।
६. क नास्ति ।
७. क—नि ।

ꦮꦗ꧀ꦗꦶꦥ꧀ꦱꦶꦠꦩꦺꦴ ꦥꦸꦂꦮꦸꦱ꧀ꦪꦸ ꦮꦱ꧀ꦠꦸ ꦱꦩꦸꦥꦸꦭꦶꦪꦺꦴ ꦤꦸꦥꦪꦺ ।

ꦧꦲꦸꦏꦶ ꦤꦸꦩꦪꦤꦺ ꦥꦂꦄꦪꦶ ꦧꦲꦸꦮꦶꦝꦲꦱꦸꦮꦶꦝꦺꦴꦱꦶꦠꦺ ॥ ꦱ꧇꧗꧈꧘ ॥

ꦏꦸꦭꦺ ꦥꦂꦄꦪ । ꦄꦤꦪꦏꦶꦝꦶ ꦥꦩꦸ ꦏꦶꦫꦺꦤꦺꦴꦥꦸꦤꦺꦏꦶ । ꦄꦱꦶꦤ ꦏꦶ ꦥꦩꦸ ꦏꦶꦫꦺꦤꦺꦴꦥꦸꦤꦺꦴꦏꦶ ꦏꦸꦭꦺ ।
ꦮꦗꦶꦫꦏ ꦮꦫꦏꦸ ꦲꦶ ꦄ ꦭꦤꦸꦤ । ꦮꦏꦶ ꦱꦺꦴꦲꦸꦤꦸꦏꦶ ꦠꦸ ꦲꦶ ꦮꦏꦶ ꦲꦶꦤꦸꦏꦸꦭꦸ ꦏꦸꦭꦺ
ꦱꦸꦲꦸ ॥

यद्यदिष्टतमं लोके यच्च स्यादयितं गृहे ।
तत्तद्[1] गुणवते देयं तदेवाक्षयमिच्छता ॥ २१४ ॥

कुनं (अथ) **देय** (कर्तव्यं) । **सावकन्** (सर्वं) **इं वस्तु** (वस्तूनां) **किनह्यून्** (इष्टानां) । **सल्विर**[2] (सर्वविधानि) **निं**[3] **वस्तु** (वस्तूनि) **किनतृष्णान्**[4] (तृष्णितानि) **कुनें**[5] (अपि) । **यतिक** (तानि) **दानावन** (दत्त) **रिं**[6] **सं मगुण** (गुणवते) । **यन् अह्यून्** (यदीच्छति) **ङ्गं** (नरः) **रि**[7] **तन् हॅन्त्य** (अक्षयाय) **निं कभुक्तयन्य**[8] (स्वभोगस्य) **दलाह** (परत्र) ॥

Aspiring after inexhaustible merit one should give away to the deserving whatever one cherishes and values most.

MBh.(Citraśālā ed.) 13.59.7. b) Mss. read यच्चास्ति, यच्चास्य, यच्चापि for यच्च स्याद्.

१. ख—तथाद्, च छ—ततद् । २. ख—सल्विर्, च छ ज—सल्विर्ं । ३. क—नि । ४. क-°इन्°-√तृष्णा-अन् । ५. क—कुनं । ६. क ग ज—रि । ७. छ—रिं । ८-८. छ—निक । भुक्तयन्य ।

ꦄꦗꦸꦗꦺꦴ ꦲꦶ ꦲꦶꦫꦺꦤꦺꦴꦒꦸꦤꦺ ꦄꦲꦶꦂꦄꦪꦺꦴ ꦲꦲꦶꦝꦶꦪꦺꦴ ।

ꦲꦺꦴꦄꦶꦤꦺꦴꦲꦤ ꦲꦶ ꦄꦲ ꦲꦸꦤꦸꦏꦶ ꦲꦲꦶꦝꦶꦪꦺꦴ ꦲꦲꦶꦤꦺꦴꦲꦤ ॥ ꦱ꧇꧗꧈꧗ ॥

ꦮꦸ ꦤꦲꦤ ꦲꦶ ꦲꦲꦤ । ꦲꦲꦶ ꦱꦸꦏꦸꦭꦺ ꦱꦤꦲꦸꦭꦸ ꦄ ꦱꦸꦄꦺꦴꦱꦸ । ꦱꦸꦏꦸꦄꦤꦤ ꦥꦶꦏꦸꦤꦺ
ꦄꦲ ꦲꦄꦸꦒꦶ ꦲꦸꦱꦸ । ꦥꦶꦏꦺꦴ ꦲ ꦄꦶꦒ ꦲꦤꦤ । ꦲꦤꦤ ꦲꦸꦭꦸꦏ ꦱꦸꦭꦸꦏꦸ । ꦄ ꦱꦸꦲꦸ
ꦱꦸꦭꦸꦲꦤꦤ ꦤꦲꦏꦸ । ꦱꦸꦭꦸꦲꦺꦴꦱꦸ ꦱꦸꦲꦸ । ꦲꦺꦴꦥꦸꦏꦶ ꦥꦲꦲꦺꦴꦲꦸ ꦥꦶꦏꦸꦭꦸ ꦱꦸꦲꦸ । ꦲꦺꦴꦮꦸꦭꦲꦤꦤ

ꦤꦲꦶꦲꦤ । ꦲꦺꦴꦮꦸꦭꦲꦺꦴꦱꦸ ꦱꦸꦲꦸ ꦱꦸꦄꦺꦴꦲꦸ ॥

सत्कृत्य तु द्विजातिभ्यो यद्दीयेत तदुत्तमम् ।
याचितेन हि यद्दत्तं तदाहुर्मध्यमं [1]बुधाः[2] ॥ २१५ ॥

न्य[3] (एषः) **भेद** (भेदः) **निं दान** (दानानां) । **यन्** (यदि) **इनुन्दं** (निमन्त्र्यते) **इनारम्भ** (आरभ्यते) **सं ब्राह्मण** (ब्राह्मणः) । **इनुपकार** (उपक्रियते) **पिनूजा** (पूज्यते) **सह** (सह) **पाद्यादि** (पाद्यादिना) **मङ्गल** (मङ्गलेन) । **विनेः** (दीयते) **त सिर** (तस्मै) **दान** (दानं) । **दान** (दानं) **मङ्कन क्रमन्य** (एवंक्रमः) । **य** (अथ) **इक** (तद्) **उत्तमदान** (उत्तमं दानं) **ङरन्य** (नाम) । **उत्तमफल** (उत्तमफलं) **इक** (तद्) । **यप्वन्** (यदि) **पकहेतु**[4] (हेतुभूतं) **पमिन्त** (याचनं) **इकं दान** (दानस्य) । **मध्यमदान** (मध्यमं दानं) **ङरनिक** (नाम तस्य) । **मध्यमफल** (मध्यमफलं) **इक** (तद्) **दलाह** (परत्र) ॥

The noblest gift is the one that is awarded with honours, the middle one is that which is in response to a demand.

MBh.12.282.17ab, 18 cd. a) Our lontars read सत्कृत्यं.

b) Poona यो ददाति नराधिप.

c) Poona तु or च for हि.

d) Our lontars together with B6 Ds1 D6 read तं for तद्.

१. क—तमाहु°, ख च—तमहुमा°, ग—तमाहुमांद्धयमम्, छ—तमहुमाद्यमम् ।
२. ग ज—बुधः, छ—कुडाः ।
३. ख—न्यं ।
४. क—पकहेतुं ।

ꦲꦺꦴꦥꦸꦏꦸꦲꦺꦴ ꦲꦶꦝꦶꦪꦺꦴ ꦲꦮꦗ꧀ꦗꦲꦤꦪꦺꦴꦥꦸꦏꦸꦲꦺꦴꦥꦶ ꦄ ।

ꦲꦲꦲꦸꦗꦺꦴꦄꦪꦺꦴ ꦲꦸꦄꦺꦴꦱꦸ ꦱꦸꦲꦸ ꦄꦲꦶꦝꦶꦪꦺꦴ ꦲꦲꦶꦤꦺꦴꦲꦤ ॥ ꦱ꧇꧗꧈꧘ ॥

ꦲꦥꦸꦏꦶ ꦲꦺꦴꦥꦸꦤꦺ ꦄꦭꦸꦄ ꦮꦸꦏꦶ ꦱꦶ ꦲꦺꦴꦥꦸ ꦲꦤꦤ । ꦲꦤꦶ ꦮꦺꦴꦱꦸ ꦤꦲꦏꦸ । ꦲꦤꦶ
ꦲꦮꦸꦮꦸ ꦲꦶꦲꦸꦲꦸ ꦲꦤꦤ ꦱꦶ ꦤꦺꦭꦸꦥꦸ । ꦤꦄꦶꦱꦸꦲꦤꦤ ꦱꦤꦲꦸꦭꦸ । ꦤꦄꦶꦱꦸꦥꦸ ꦮꦤ ꦮꦸ ।
ꦱꦶ ꦄ ꦥꦱꦸꦪꦲ ॥

अवज्ञया दीयते यद्यदेवाश्रद्धयापि[1] च ।
तदाहुरधमं दानं मुनयः सत्यवादिनः ॥ २१६ ॥

यप्वन् (यदि) **अवज्ञा** (अवज्ञा) **सम्पे** (अवहेला) **बुद्धि** (बुद्धिः) **निं अवेः दान** (दानकरणस्य) । **तन्** (न) **श्रद्धा** (श्रद्धा) **कुनं** (च) । **तन्** (न) **अबुङः**[2] (प्रसन्नः) **मितुहु** (विश्वसिति) **हन** (अस्तित्वे)

नि कर्म्मफल (कर्मफलस्य)। [3]कनिष्ठदान (कनिष्ठं दानं) ङरनिक (नाम तस्य)।[3] कनिष्ठफल (कनिष्ठफलं) इक (तत्) ज्मः (परत्र)।[४] लि (इत्याहुः) सं पण्डित (पण्डिताः)॥

What is given contemptuously is the lowest form of gift.

MBh.12.282.19.
b) तथैव for यदेव.
१. क ख—यत्। यदेवाश्रद्धया-पि, ग—यत्। यदेवा-श्रयद्धयापि, च छ—यत्। ३-३. च छ त्रुटितम्। यदेवश्रद्धायपि, ज—यत्। ४. क च छ ज नास्ति। यदेवश्रध्यपि। २. अ-√बुङः।

ꡔꡢꡱꡣꡔ ꡣꡱꡒ ꡔꡒꡱ ꡣꡢꡱꡣꡱꡒ ꡢꡱꡒ ꡔ ꡣꡔꡒ ।
ꡔꡔꡒꡱꡢꡱꡒꡢꡱꡒ ꡣꡔꡱ ꡔ ꡔꡣꡒ ꡣꡱꡣꡱ ꡣꡔꡣ ꡔ ॥ꡣ꡷ꡔ॥

ꡣꡱꡣꡔꡔꡣꡣ ꡣꡒꡔ । ꡒꡒ ꡔꡣꡱꡣꡒ । ꡣꡣꡣꡔ । ꡣꡣ । ꡔꡒꡣꡒ ꡔꡒ ꡣꡱꡔ ꡔꡱꡱ । ꡣꡔꡔꡒ ꡔꡒꡒꡔ । ꡣꡔꡒꡱꡢꡱ ꡣꡱꡔꡔ ꡒꡒ ꡣꡔꡔ । ꡔꡔꡒꡔꡒ ꡣꡣꡒꡔꡒꡔ । ꡣꡔꡣꡔꡱꡔ ꡒꡒ ꡣꡱꡣꡔꡣ ꡣꡔꡣ ॥

अश्रद्धया हुतं दत्तं तपस्तप्तं कृतं च यत्।
असदित्युच्यते पार्थ न च तत् प्रेत्य नेह च ॥ २१७॥

उपलक्षण (उपलक्षणं) **तिक** (तद्)।[१] **रि आहुति** (आहुतस्य)। **वेवेः** (दानस्य)। **तप** (तपसः)।[२] **सल्विर्** (सर्वविधानां) [3]**नि उलः**[3] **धर्म्म** (धर्मवृत्तानां)। **यन्**[४] (यदि) **तन्**[५] **पदुलुर्**[६] (नानुगतः) **श्रद्धा** (श्रद्धया) **नि**[७] **मनः** (मनसः)। **कनिष्ठ** (कनिष्ठं) **ङरनिक** (नाम तस्य)। **तन्पफल** (अफलं) **रि इहत्र परत्र** (इहत्र परत्र)॥

O son of Pṛthā, anything done without faith and devotion, whether it be an offering to the sacred fire, a gift or a penance, is termed false and unreal. It serves neither here nor there.

MBh.6.39.28. d) नो इह for नेह च.
१. ख ग च छ ज नास्ति। २. क नास्ति। ३-३. च छ—रिङुलः। ४. क—य। ५. ख—त। ६. ख—कदु°, ग—पदुतुर्। छ—पदुलुर्। (सदण्डः)। ७. क—नि।

ꡣꡣꡔꡱ ꡔꡔꡣꡱꡣꡱꡣꡔꡔꡔꡔꡔꡔꡱꡒ ꡣꡱꡔ ꡔꡔꡣꡔ ।

ꡔꡔꡔꡔꡔꡔ

ꠢꠣꠥ ꠏꠢꠑꠞꠞꠣꠝ । ꠞꠞꠤ ꠢꠣꠥ ꠓꠤ ꠓꠣꠢꠤ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠢꠣꠞꠣꠝ ॥

यो न दद्यात् प्रतिश्रुत्य स्वल्पं वा यदि वा बहु ।
आशास्तस्य हता: सर्व्वा: क्लीबस्येव हता: क्रिया: ॥ २१९ ॥

कुनं (अथ) **इकं व्वं** (नर:) **मपितुतुर्** (उपदिशति) **जग** (एव) । **मकोन्** (आदिशति) **अगवय** (कुरुत) **दानपुण्य** (दानपुण्यं) । **अक्वे:** (स्वल्पं) **अक्डिक** (बहु भवेत्) **तुवि** (अपि) । **इकं व्वं** (नर:) **मङ्कन** (एवं) **क्रमन्य** (क्रम:) । **य इक** (स:) **तन्** (न) **सिद्धसाध्य**[1] (सिद्धसाध्य:) **द्लाह** (परत्र) । **[2]विलुम** (विफलं) **अंसि**[2] (सर्वं) **सेष्ट**[3] **प्रयोजनन्य** (स्वेष्टप्रयोजनं) । **कदि** (यथा) **क्रम** (क्रम:) **निं क्लीव** (क्लीबस्य) । **तन्यफल** (अफला:) **पोल:न्य** (तत्क्रिया:) ॥

When one promises but does not give, whether the thing be small or big, his aspirations are thwarted in the same way as the actions of a weak and impotant man.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.9.3. d) Mss. प्रजाफलं or क्रियाफलं for हता: क्रिया:. All the lontars read क्लीव

with व. विलुमार्सि ।
१. ग—सद्यर् for सिद्धसाध्य । ३. स-इष्ट ।
२-२. क ख ज—विलुमर्सि, ग—विलुमार्स्सि, च छ—

ꠢꠣꠥ ꠞꠞꠤ ꠁꠤ ꠏꠢꠑꠞ ꠢꠣꠞꠞꠤꠝ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠢꠣꠞꠣꠝ ꠓꠣꠢꠤꠞꠞꠣ ꠓꠣꠢꠤꠞꠞꠣ ꠓꠣꠢꠤ ।
ꠞꠞꠣꠞꠞꠣꠞꠞꠣꠝ ꠞꠞꠤꠝ ꠞꠞꠤꠝ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ॥ ꠞꠞꠤ ॥

ꠓꠣꠢ ꠓꠣ ꠞꠞ ꠢꠣꠞꠤ ꠁꠤꠢ । ꠞꠞꠤ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠢꠣꠞꠣꠝ ꠞꠞꠤꠝ । ꠁꠞꠞ
ꠢꠣ ꠓꠣꠢꠤ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠁꠤꠢ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠓꠣꠢꠤ । ꠓꠣꠢꠤ ꠞꠞꠤꠝ । ꠞꠞꠤꠝ
ꠞꠞꠣ । ꠢꠞꠞ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ॥

करिष्य इति संश्रुत्य कर्त्तव्यं तदकुर्व्वत:[1] ।
मिथ्यावचनदग्धस्य इष्टं पूर्त्तं विहन्यते ॥ २२० ॥

हन (विद्यते) **त** (अथ) **व्वं** (नर:) **कुम्व** (अथ) **लिन्य** (यद्वचनं) । **ओम्** (ओं) ।[2] **मगवय**[3] (करिष्ये) **धर्म्मसाधन** (धर्मसाधनं) **ङ्कलुन्** (अहं) । **सल्विर्** (सर्वविधा:) **निं हिनयु** (पुण्यस्य) । **मङ्कन** (इति) **लिन्य** (आह स:) । **न्दातन्** (नैव) **तुहु** (सत्यं) **य अगवे** (करोति) । **हिलं** (विहन्यते)

इष्टन्य (तदिष्टं) । **म्वं** (च) **पूर्त्तन्य इक** (तत्पूर्त्तं) । **न्यं**[4] (अथ) **इष्ट** (इष्टं) **ङरन्य** (नाम) ॥

If, having promised, one backs out, he is scorched by falsehood, his sacrifices and public munificence bear not the merit, otherwise due.

MBh.5.105.8. a) करिष्य इति संश्रुत्य appears in MBh.3.52·8. MBh.5.10.8 reads प्रतिश्रुत्य करिष्येति.

d) इष्टापूर्तं for इष्टं पूर्तं. प्रणश्यति or विनश्यति for विहन्यते.

२. ख ग च छ ज नास्ति ।
३. क—मगवयं ।
४. ग—म्वं ।
१. क—तदनुकुर्व्वत: ।

ꠢꠣꠞꠞꠣꠞꠞꠣꠝ ꠓꠣꠢꠤꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣꠝ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ।
ꠢꠣꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣꠝ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ॥ ꠞꠞꠤ ॥

ꠞꠞꠣ ꠁꠤ ꠢꠣ ꠞꠞ ꠢꠣꠞꠣꠝ । ꠞꠞꠣ ꠁꠤ ꠢꠣ ꠞꠞ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠢꠣꠞꠣ ꠁꠤ ꠢꠣꠞꠣꠝ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ।
ꠢꠣꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣ ꠢꠣꠞꠣꠝ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠢꠣꠞꠣꠝ । ꠞꠞꠣ ꠢꠣꠞꠣ
ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣ ꠢꠣꠞꠣ । ꠞꠞꠣ
ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ।
ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣ
ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ।
ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ।
ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ॥

एकाग्निकर्म्म हवनं त्रेतायां यच्च हूयते ।
अन्तर्व्वेद्यां च यद्दानमिष्टं तदभिधीयते ॥ २२१ ॥

पूजा (पूजा) **रि**[1] **सं ह्यं एकाग्नि**[2] (एकाग्नौ) । **पूजा** (पूजा) **रि**[1] **सं ह्यं त्र्यग्नि**[3] (त्र्यग्नौ) । **दान** (दानं) **रि कुण्ड** (कुण्डे) **कुनं** (च) । **यतिक** (एतद्) **इष्ट** (इष्टं) **ङरन्य** (नाम) । **न्यं** (अथ) **पूर्त्त** (पूर्त्तं) **ङरन्य** (नाम) ॥

Iṣṭa or yajña includes offerings into one or three fires, as well as gifts made in the yajña ground.

---

१. ज—रिं ।
२. ख—कालग्नि ।
३. छ—त्रयाग्नि ।

ꠞꠞꠣꠞꠞꠣꠝ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞ ।
ꠢꠣꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣꠝ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ॥ ꠞꠞꠤ ॥

ꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣ ꠓꠣꠢꠤ । ꠞꠞꠣ ꠢꠣꠞꠣ । ꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠓꠣꠢꠤ । ꠞꠞꠣ
ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠢꠣꠞꠣ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣ
ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣ
ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ।
ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ।
ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ।
ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ । ꠞꠞꠣ ꠞꠞꠣꠞꠞꠣ ॥

वापी[1] **कूपतटाकानि देवतायतनानि च ।**
अन्नप्रदानमारामः पूर्त्तमित्यभिधीयते ॥ २२२ ॥

पुण्य (पुण्यं) **तलाग** (तटाकं) **तन् हिलि** (अप्रवहत्) । **पुण्य** (पुण्यं) **सुमुर्** (कूपः) । **पुण्य** (पुण्यं) **तलाग**[2] (तटाकं) **हुमिलि** (प्रवहत्) । **पुण्य** (पुण्यं) **देवगृह** (देवगृहाणि) । **उलुल्** (वितानः) । **कमलिर्** (शाला) । **पहोमन् प्रकार** (अग्निशालादि) । **पुण्य** (पुण्यं) **नसि** (अन्नं) । **पुण्य** (पुण्यं) **पविरामान्** (विरामस्थानानि) । **पतनि** (धर्मशाला) **गिलंगिलं प्रकार** (पान्थशालादि) । **इक त** (इति) **कबेः** (सर्व्वं) । **यतिक** (यद्) **पूर्त्तं** (पूर्त्तं) **ङरन्य** (अभिधीयते) ॥

Pūrta includes the construction of public works, e.g. water-reservoirs, wells, tanks and temples, as well as distribution of food and providing parks and groves.

Note the use of प्रकार in Kawi for इत्यादि. तन (in पतनि) may be the Middle Indic थान 'place' (=स्थान). २ क ख च ज—तॅलग, ग—तॅलग ।, छ—तलग । (सदण्डः) ।

ᬧᬭᬸᬬᬸᬦᬲᬲ᭄ᬯᬢᬲᬦ᭄ᬢᬶᬢᬲᬫᬶᬢᬶᬬᬸᬓᬲᬶᬯᬶᬢᬶᬬᬸᬓᬲᬶᬯᬶᬢᬶᬬᬸᬓᬲᬶᬯ

कितन् (व्याधितत्वात्)।[2] **रिं हवन्** (अध्वनि) **असुंसुं** (?वर्तते)। **अङ्कैल्**[3] (सर्वथा) **तन् कवुःन्य** (अज्ञाताय)। **अगों** (महत्) **इकं शुभकर्म्मफलं कत्मु** (अश्यते) **वेन्य**[4] (तेन) **रिं**[5] **द्लाह** (परत्र)॥

Great merit accrues to the giver of food to a traveller on the road who is fatigued and unknown.

MBh.3.2. Northern additional śloka 12* (second stanza) tallies with the above. Cf. MBh. 13.7.7.

१. क नास्ति। २. ख ग ज नास्ति। ३. अ-ङ-√हेल्। क ख च छ ज—अङेल्। ४. ग च ज सदण्डः। ५. क नास्ति।

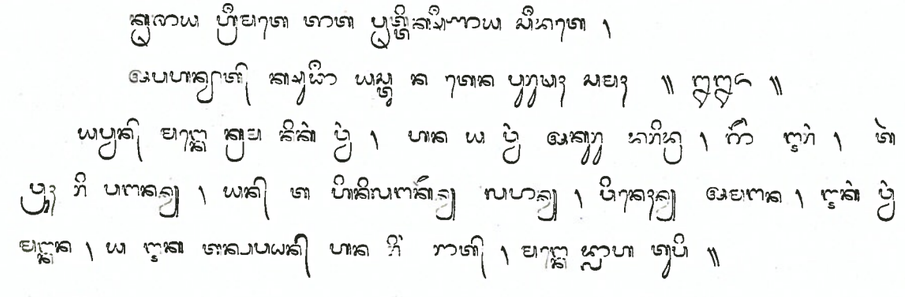

कृशाय ह्रीमते तात[1] **वृत्तिक्षीणाय सीदते।**
अपहन्यात् क्षुधां यस्तु न तेन[2] **पुरुषः समः॥ २२६॥**

यव्वन् (यदि) **मङ्कै** (इह) **क्रम** (क्रमः) **निकं व्वं** (नरस्य)। **हन** (विद्यते) **य** (चेत्) **व्वं** (नरः) **अकुरु** (कृशः) **दरिद्र** (दरिद्रः)। **गों इरं** (महाह्रीमान्)।[3] **तर्**[4] **वुः रि पङनन्य** (स्वभोजनस्याज्ञाता)।[3] **य[न्] त** (यदि) **हिनिलङकॅन्य** (अपहन्यते तेन) **लपान्य** (तस्य क्षुधा)। [4]**विनेःन्य** (दीयते तेन) **अमङन**[4] (भोक्तुं)। **इकं व्वं** (नरः) **मङ्कन** (ईदृशः)। **य इक** (सः) **तन्यपङन्**[6] (न समः, अनुपमः) **हन**[7] (विद्यते) **रिं**[5] **रात्** (लोके)। **मङ्कै**[8] (इह) **द्लाह** (परत्र) **तुवि** (च)॥

None equals the feeder of an emaciated, modest person who has lost his livelihood.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.59.11. a) Most mss. कृशाय कृतविद्याय or °हृतवित्ताय. c) Most mss. क्षुधं. So excepting क.

d) Three mss. स वै पुरुषसत्तमः.
१. ख—तथा। २. ग—ते। ३-३. च छ त्रुटितम्। ४. ग ज—त। ५-५. क ख ज—विनेःन्यमङन, ग—विनेःन्यमङन्य। अ-√पङन्-अ। ६. छ—तन्पङन्। ७. छ—हिन, ख—हनें। ८. ख नास्ति। ९. ख च छ ज—मङ्कनं, ग—मङ्कनां।

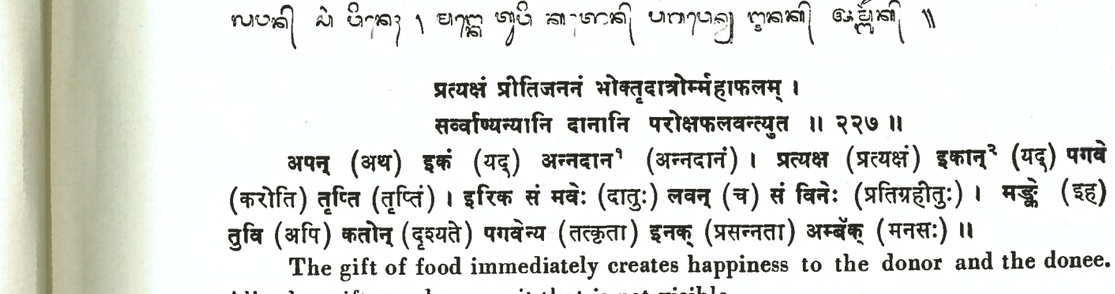

प्रत्यक्षं प्रीतिजननं भोक्तृदात्रोर्म्महाफलम्।
सर्व्वाण्यन्यानि दानानि परोक्षफलवन्त्युत॥ २२७॥

अपन् (अथ) **इकं** (यद्) **अन्नदान**[1] (अन्नदानं)। **प्रत्यक्ष** (प्रत्यक्षं) **इकान्**[2] (यद्) **पगवे** (करोति) **तृप्ति** (तृप्तिं)। **इरिक सं मवेः** (दातुः) **लवन्** (च) **सं विनेः** (प्रतिग्रहीतुः)। **मङ्कै** (इह) **तुवि** (अपि) **कतोन्** (दृश्यते) **पगवेन्य** (तत्कृता) **इनक्** (प्रसन्नता) **अम्बॅक्** (मनसः)॥

The gift of food immediately creates happiness to the donor and the donee. All other gifts produce merit that is not visible.

---

१. क च छ—अनदान, ज—अन्नदन्न। २. ग छ ज—इकन्।

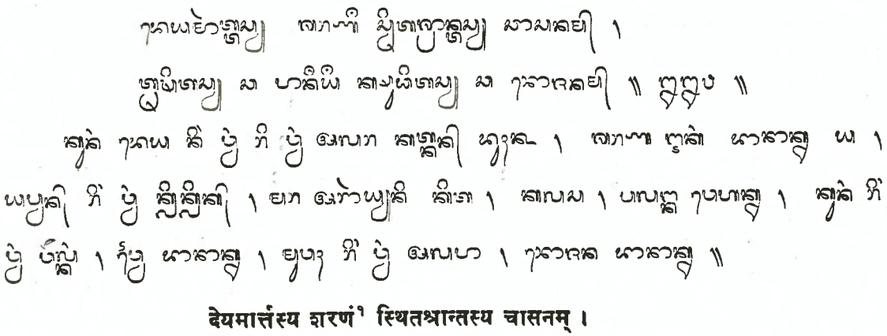

देयमार्त्तस्य शरणं[1] **स्थितश्रान्तस्य चासनम्।**

तृषितस्य च पानीयं क्षुधितस्य च भोजनम् ॥ २२८ ॥

कुनं[2] (अथ) **देय** (कर्तव्यं) **निं व्वं**[3] (नरस्य) **रिं**[4] **व्वं** (नरे) **अलर** (आर्ते) **कत्कन्**[5] **दुःख** (दुःखाभिभूते)।[6] **शरण** (शरणं) **इकं दानाक्न** (देयं) **य** (नरेण)। **यप्वन् रिं**[7] **व्वं** (नराय) [8]**क्लिक्लिक्** (श्रान्ताय)। **मर**[8] **अराय्यंन्** (विश्रामायागताय) [8]**इ कित**[8] (युष्मान्)। **कलस** (आसनं)। **पलङ्कु** (पर्यङ्कं) **वेहक्न** (देयं)। **कुनं**[10] **रिं व्वं** (नराय) **वॅल्कं** (तृषिताय)। **व्वै** (पानीयं) **दानाक्न** (देयं)। **मुवः**[11] (च) **रिं व्वं** (नराय) अलपा (क्षुधिताय)। **भोजन** (भोजनं) **दानाक्न**[12] (देयं)॥

To the distressed give refuge, to one tired of standing give a seat, to the thirsty water and to the hungry a meal.

MBh.3.2.53. a) शयनं (no v.l.) for शरणं.
b) Lontars read वासनं. चासनं is the universal MBh. reading.
Cf. also MBh.12.344.2
१. ग—करणं।
२. ज—कुनॅं।
३. ख सदण्डः।
४. च छ—रिं।
५. छ सदण्डः। √तॅक।
६. ग नास्ति दण्डः।
७. ख—रि।
८-८. ख—क्लिक्लिन्मर।
९-९. क नास्ति, ख—रि कित।
१०. क नास्ति।
११. क—कुनं।
१२. ग—दानकक्न, ज—दनकक्न।

ꦱꦫꦺꦴꦲꦾꦤ꧀ꦠꦿꦴꦠꦺꦴ ꦲꦾꦤ꧀ꦲꦶ ꦥꦴꦱꦶ ꦲꦾꦤ꧀ꦲꦶ ꦱꦸꦫꦺꦴꦥꦶꦴꦫꦺꦴ ।
ꦥꦴꦒ꧀ꦒꦾꦴꦫꦺꦴꦃꦏꦶꦴꦭꦺꦴ ꦠꦺꦴꦪꦸꦴꦠ꧀ꦠꦿꦴꦪꦴꦏ ꦱꦺꦴꦁꦱꦸꦏꦺꦴ ॥ ꧇꧉꧉꧉ ॥
ꦱꦥꦏꦺꦴ ꦥꦴꦏꦺꦴ । ꦥꦸꦫꦴꦗꦶ ꦄꦪꦺꦴꦱꦶꦴ । ꦪꦏꦺꦴ ꦄꦪꦱꦸ ꦄꦪꦶꦁꦺꦴ । ꦥꦴꦥꦸꦴ ꦆꦪꦺꦴ ।
ꦱꦶꦁꦺꦴ ꦱꦴꦒꦴꦫꦴ । ꦪꦶꦴꦏꦺꦴ ꦩꦫꦱꦺꦴꦩꦺꦴꦂ ꦱꦺꦴꦁꦱꦸꦏꦺꦴ ।

चक्षुर्दद्यान्मनो दद्याद् वाचं दद्यात् सुभाषिताम् ।
प्रत्युत्थानाभिगमनं कुर्य्यान्न्यायेन चार्च्चनम् ॥ २२९ ॥

लवन् वनेः (अन्यच्च)।[1] **वुलत्** (चक्षुः) **अमनिस्** (मधुरं)। **मनः** (मनः) [2]**अल्ब** (उदारं) **अंत्ति**[2] (प्रसन्नं)। **वुवस्** (वाचं) **एनक्** (मधुरां)।[3] **स्गॅः** (आतिथ्यं) **स्वागत** (स्वागतं)। **यतिक** (एतानि) **गवयक्न** (करणीयानि)। **दुलुरन्** (सह) **इकं**[4] **दान** (दानेन)। **यथायुक्ति** (यथायुक्तं)॥

Give a kindly glance, an attentive mind, pleasant words, courteous reception and due respect.

MBh.3.2.54.b) सुभाषितां गमनं, other N mss. प्रत्युत्थायाभिगमनं, S प्रत्युद्गम्या°.
१. ख छ नास्ति।
२-२. क—अल्बान्ति, ख ग च छ—अल्बान्ति, ज—अल्बन्ति।
३. छ नास्ति।
४. ग—इं।
is the general N reading, others च सूनृतां.
c) Only B4 प्रत्युत्थानाभि-

ꦥꦾꦤꦺꦴꦤꦶ ꦤꦸꦃꦧꦸꦩꦶꦤꦶ ꦥꦫꦺꦴꦏ꧀ ꦱꦺꦴꦤꦸꦠꦾꦴ ꦄ ꦱꦸꦤꦸꦠꦾꦴ ।
ꦄꦥꦴꦪꦤꦶꦴꦫꦺꦴꦏ꧀ ꦒꦫꦺꦴꦥꦴꦪꦸ ꦒꦱꦺꦴꦒ꧀ꦒꦾꦴꦤꦶꦴꦒ꧀ꦒꦺꦴ ꦏꦺꦴꦁꦱꦸꦏꦺꦴ ॥ ꧇꧉꧉꧉ ॥
ꦤꦶꦴꦏꦺꦴ ꦠꦺꦴ ꦥꦸ । ꦥꦴꦏꦺꦴ ꦥꦶꦱꦸꦪꦴ ꦏꦺꦴꦥꦤ꧀ꦑꦶꦴ ꦒꦶꦪꦸꦪꦴꦃ ꦄ ꦱꦸꦤꦸꦠꦾꦴ । ꦥꦴꦪꦸꦪꦴꦏꦺꦴ ।
ꦄꦪꦸꦪꦴꦤꦶ । ꦥꦺꦴꦒ꧀ꦒꦶ ꦥꦴꦒꦺꦴꦪꦸꦒꦶ । ꦒꦶꦪꦸ ꦒꦶꦒꦴꦥꦴꦒꦺꦴ । ꦄꦒꦾꦴ ꦒꦶꦒꦴꦥꦴꦒꦺꦴ ।
ꦄꦒꦶꦏꦺꦴ ꦥꦴꦏꦺꦴ । ꦱꦸꦗꦴ ꦏꦺꦴꦒꦶꦪꦸ ꦒꦶꦪꦸꦪꦴꦃ ꦄ ꦪꦒꦴꦏꦺꦴ ॥

तृणानि भूमिरुदकं वाक् चतुर्थी च सूनृता ।
सतामेतानि गेहेषु नोच्छिद्यन्ते कथञ्चन ॥ २३० ॥

निहन् (एतानि) **तं त्लु** (त्रीणि)। **तन् विलुम**[1] (नोच्छिद्यन्ते) **कपङ्क्हं** (प्राप्तुं) **रियुमः** (गेहेषु) **सं सज्जन** (सज्जनानां)। **प्रत्येकन्य** (तत्प्रत्येकं)। **सम्सम्** (शाकानि)। **पंक्ति**[2] (पंक्तिभोजनं) **पतमुय्**[3] (आतिथ्यं)। **व्वै** (उदकं) **हिदॅं** (भूरि)। **उजर्** (वाक्) **अमनिस्** (सूनृता)। **सत्य** (सत्यं) **हितावसान** (हितावसानं)।[4] **यतिक** (एतानि) **तन्** (न) **लुप्त** (लुप्तानि) **कतॅम्ब** (प्राप्तुं) **रियुमः** (गेहेषु) **सं महाजन**[4] (महाजनानां)॥

Grass, earth, water and fourthly sweet words—the homes of good men are never short in these.

MBh.3.2.52, 5.36.32.
d) कदाचन for कथञ्चन.
१. छ—मिलुम।
२. ख—मङक्ति।
३. क—पनमुय्।
४. क नास्ति।
५. ख—सज्जन।

ꦱꦾꦴꦱꦶꦴ ꦱꦴꦤꦸꦴꦒꦺꦴꦃꦏꦺꦴ ꦱꦸꦪꦴꦃ ꦏ ꦥꦸꦒ꧀ꦒꦴꦒꦶꦴꦒꦶꦴꦤꦴꦱꦺꦴꦤꦴꦃ ।
ꦤꦏꦴꦪꦺꦴꦄꦱꦴꦒꦺꦴꦥ ꦲꦴꦏꦺꦴ ꦥꦶꦒ꧀ꦒꦶ ꦆꦱꦶꦥꦸꦴꦒ꧀ꦏꦴꦪꦭꦏꦴꦤꦶ ॥ ꧇꧉꧉꧉ ॥
ꦏꦸꦏꦺꦴ ꦠꦸꦏꦺꦴ ꦥꦺꦴ ꦪꦴꦒ꧀ꦏ ꦏꦸꦪꦴꦤ꧀ꦑꦶ । ꦲꦏꦺꦴ ꦱꦸꦱꦸ । ꦲꦏꦺꦴ ꦥꦺꦴ ꦪꦴꦒꦸꦴ । ꦲꦏꦺꦴ

येषां नाग्रभुजो देवा न वृद्धातिथिबालकाः ।
राक्षसानेव तान् विद्धि निर्व्वषट्कारमङ्गलान् ॥ २३१ ॥

कुनं (अथ) **इकं व्वं** (नराः) **मङ्कु क्रमन्य** (एवंक्रमाः) । **तन्** (न) **देव** (देवाः) । **तन्** (न) **व्वं मतुह**[1] (वृद्धाः) । **तन्**[2] (न) **तमुय्** (अतिथयः) । **तन्** (न) **ररे** (बालकाः) । **इकं** (ये) **रुमुहुन् अमङन्**[3] (अग्र-भुजः) **रियुमःन्य**[4] (स्वगृहेषु) ।[5] **इक तं** (एते) **व्वं** (नराः) **मङ्कन** (ईदृशाः) । **राक्षस** (राक्षसाः) **ङरनिक** (नाम ते) । **अपत्** (यतः) **तर्** (न) **बुः** (जानन्ति) **रि सं ह्यं वषट्कार-मन्त्र-मङ्गल** (वषट्कार-मन्त्र-मङ्गलान्) । **अप[न्]** (यतः) **तन्** (न) **पङ्कनाकॅन्य**[6] (भावयन्ति, उच्चारयन्ति) ।[7] **पतुलर्** (समाः) **इं देवादि** (देवादिभिः) ॥

Those in whose homes it is neither gods, nor the aged, neither guests nor children, to whom food is served first, they are demons indeed who eat unconsecrated meals.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.98.56. a) Some mss. यस्य for येषां. Most mss. विप्रा for देवा.

b) Most mss. देवता- तिथिवालकाः. Some mss. विप्रा° for वृद्धा°. All the lontars read वालकाः with वा°.

d) Most mss. निर्विशङ्का- नमङ्गलान्.

१. ग—मतुव्ह ।
२. ग—यन् ।
३. छ सदण्डः ।
४. क—रियुमःन्य ।
५. क नास्ति ।
६-६. ग—पङनकॅन्पा ।
७. ख ग च छ ज नास्ति ।

एकः स्वादु न भुञ्जीत एकः स्वार्थान् न चिन्तयेत् ।
एको[1]**न गच्छेदध्वानं**[1] **नैकः सुप्तेषु जागृयात् ॥ २३२ ॥**

लवन् तन् ददि[2] (न) **मनुङ्गलकॅन्**[3] (एकसात्कुर्वीत) **वस्तु** (वस्तु) **मेनक** (स्वादु) । **पथ्यरस** (पथ्यरसं) **भोजन** (भोजनं) । **म्वं** (च) **तन् ददि**[4] (न) **तुमुङ्गल्** (एकः स्यात्) **इ विवेकन्य** (स्वविवेके) **रि किनार्य्य** (कार्येषु) । **हिन्त्वक्न**[5] (परामृशेत्) **त** (अथ) **य** (सः) **रि लेन्** (अन्यान्) । **म्वं** (च) **तन्** (न) [6]**पनुङ्गनुङ्गल** (एकैकः कुर्यात्) **तं**[6] **अलकुलकु** (यात्रां) । **लवन्** (च) **तन्** (न) **ददि**[7] (युज्यते) **सुम्लत्** (अन्तरा) **मतङ्कि**[8] (जागर्तुं) **यन्** (यदा) **पतुरु** (स्वपन्ति) **रोवन्त** (सखायस्तव) **कबेः** (सर्वे) ॥

Alone one should not eat delicious things. Alone one should not ponder over one's affairs. Alone one should not proceed on a journey. Alone one should not keep awake while others are asleep.

MBh. 5.33.45. b) Our स्वार्थान् (all lontars स्वार्थन्) is supported by D2.3.4.7, other mss. चार्थ or चार्थान्.

१-१. ख—नस्नेदध्वानन्, ग ज—नच्छेदध्वानन्, छ—नच्चेदद्वानन् ।
२. ग—ददि ।
३. म-√तुङ्गल्-अकॅन् । छ—°न् । (सदण्डः) ।
४. क—ददि ।
५. √हिन्तु ?-अकॅन्-अ । ख ग च छ—हिन्त्वाक्न ।
६-६. क ख ग च छ—पनुङ्ग-नुङ्गलातं, ज—पनुङ्गलं ।
७. क—दन्दि ।
८. क—°ङ्कि । (सदण्डः) ।

येषां न पचते माता येषां न पचते पिता ।
उच्छिष्टं येऽभिकांक्षन्ति तेषामेतन्महासुखम् ॥ २३३ ॥

हन (विद्यते) **त** (अथ) **व्वं** (नरः) **मङ्कू क्रमन्य** (एवंक्रमः) । **तन्** (न) **पसुरुहन्** (पचते तस्मै) **सं रामरेणन्य** (तत्पिता माता च) । [1]**अपयपन्** (यतः) **तन्**[2] (न) **पमङन्य** (भुंक्ते) ।[1] **य[न्]** (यदि) **तन्** (न) **हिनयपकॅन्य** (परिवेष्यते) **रि सं रामरेण** (पित्रा मात्रा वा) । **सल्विर्** (सर्वविधं) **निं तिनङःन्य** (तद्भुक्तस्य) । **नियत** (नियतं) **तुनसन्** (याचितं) **सं रामरेण** (पितुर्मातुश्च) **तप्व पिनङन्य** (भुक्तं तेन) **सारिसारि**[3] (प्रत्यहं) । **इकं व्वं** (नरः) **मङ्कून क्रमन्य** (एवंक्रमः) । **य इक** (सः) **यथासुखन्**[4] (यथाकामं) **पनॅम्बकॅन्**[5] (अश्नुते) **सुख असमसम** (असमं/अनुपमं सुखं) **द्लाह** (परत्र) ॥

Those for whom neither mother nor father prepares the meal, they are happy indeed. They eat with others.

१-१. ख ज त्रुटितम् । ३. सारिसारि=सहरिसहरि । ५. प-√तॅमु-अकॅन् ।
२. ग च छ—त । ४. ख ग च—°सुकान् ।

ꡎꡢꡣꡔꡎꡤ ꡢꡔꡤ ꡌꡣꡤ ꡌꡢꡎꡤ ꡔꡤ ꡔꡤꡑꡢꡌꡤ ।
ꡔꡔꡢꡤꡢꡣꡔꡌꡔꡎꡤ ꡑꡤꡌꡔꡢꡣꡔꡔ ꡑꡢꡤꡌꡤ ॥ ꡢꡢꡣ ॥

ꡑꡤꡌꡤ ꡑꡤꡔꡣ ꡌꡔꡤ । ꡢꡔꡤ ꡔꡢꡢꡤ ꡑꡤ ꡌꡔꡎꡤ । ꡢꡢꡣꡔꡤ ꡔꡤꡑꡤꡌꡤ
ꡢꡔꡤ ꡔꡤꡑꡤꡌꡤ । ꡔꡤꡑꡤꡌꡤ ꡢꡔꡤ ꡑꡤ ꡌꡔꡎꡤ । ꡢꡣꡢꡣꡔꡤ ꡔꡤꡑꡤꡌꡤ
ꡢꡔꡤ ꡔꡤꡑꡤꡌꡤ । ꡔꡔꡢꡤꡢꡣꡔꡌꡔꡎꡤ ꡑꡤꡌꡔꡢꡣꡔꡔ ꡑꡢꡤꡌꡤ ॥ ꡢꡢꡣ ॥

दुर्ब्बलार्थं बलं यस्य त्यागार्थं च परिग्रहः ।
पाकश्चैवापचितार्थं[1] पितरस्तेन पुत्रिणः ॥ २३४ ॥

निहन् (एषः) **सिनङ्गः** (मन्यते) **अनक्** (पुत्रः) । **इकं**[2] (यः) **शरण** (शरणं) **निं अनाथ** (अनाथानां) । [3]**तुमुलुं** (उपकरोति) **कदं**[3] (बान्धवान्) **कलरन्** (दुःखितान्) **दोंनि शक्तिन्य** (स्वबलेन) । **दानाक्न** (दातव्यं) [4]**दोन्य अन्तुक्न्य**[4] **अङर्ज्जन** (प्रयोजनं तदर्जनस्य) । **पडनॅन्** (भोक्तव्यं) **इं दरिद्र** (दरिद्रैः) **दोन्यन्** ([इति] प्रयोजनं) **पसुरुहन्** (तत्पाकस्य) । **इकं मङ्कून** (ईदृशः) । **यतिकानक्** (स पुत्रः) **डरन्य** (नाम) ॥

Whose valour is to serve the weak, whose fortunes are to be gifted away, whose food is for the emaciated—such is the son of whom parents may be proud.

१. क—पतश्चापचितमर्थं, ख— र्थी), ज—पतश्चपचिता- ४-४. क—दोन्यक्तुकन्य, ख
पातश्चापचितामर्थं, ग— मार्थं । ग ज—दोन्यन्तुकन्य ।
पातश्चपचित्तमार्थं च छ— २. ख—इका ।
पतार्श्चपचितमार्थं (छ— ३-३. क—तुमुलुङ ।

ꡎꡢꡣ ꡑꡤ ꡌꡔꡌ ꡢꡤꡑꡤꡑꡤ ꡔꡔꡢꡤꡌꡤ ꡌꡔꡌ ꡌꡔꡎꡤꡑꡤꡌꡤ ।
ꡑꡤꡔꡤꡔꡤꡑꡤ ꡔꡤꡌꡔꡎꡤ ꡔꡤꡑꡤꡌꡤ ꡌꡔꡎꡤꡑꡤꡌꡤ ॥ ꡢꡢꡣꡢ ॥

ꡎꡤꡔꡤ ꡑꡔꡎꡤ । ꡔꡔꡎꡤ ꡑꡤ ꡑꡤꡌꡔꡎꡤꡑꡤꡌꡤ ꡎꡌꡎꡤꡔꡤ । ꡎꡤꡑꡤ ꡑꡤꡔꡤ ꡑꡤ ꡌꡔꡎꡤ ꡔꡔꡢꡤ ।
ꡎꡤꡑꡤꡎꡤꡌꡔꡎꡤꡑꡤꡌꡤ ꡑꡤꡔꡤꡔꡤꡑꡤ ꡑꡤꡔꡤꡔꡤꡑꡤ । ꡔꡤꡔꡤ ꡎꡤꡑꡤ ꡑꡤꡔꡤ ꡑꡤ ꡎꡤꡔꡤ । ꡎꡤꡑꡤ
ꡑꡤꡎꡤꡌꡔꡎꡤꡑꡤꡌꡤ ꡑꡤꡔꡤꡔꡤꡑꡤ ꡑꡤꡔꡤꡔꡤꡑꡤ । ꡔꡤꡔꡤ ꡎꡤꡑꡤ ꡑꡤꡔꡤ ꡑꡤ ꡎꡤꡔꡤ । ꡎꡤꡑꡤ
ꡑꡤꡎꡤꡌꡔꡎꡤꡑꡤꡌꡤ ꡎꡤꡔꡤꡔꡤꡑꡤ ꡎꡤꡔꡤꡔꡤꡑꡤ । ꡔꡤꡔꡤ ꡔꡔꡢꡤ ꡑꡤꡔꡤ ꡑꡤ ꡔꡤꡔꡤ ꡔꡔꡢꡤ ।
ꡎꡤ

ශ්‍රීමන්තං ඥාතිමාසාද්‍ය යජ්ඥාතිරවසීදති ।
දග්ධවෘක්ෂං මෘග ඉව සාදනං තස්‍ය නින්දති ॥ ෂ්ඨ්ඨ ॥

श्रीमन्तं ज्ञातिमासाद्य यज्ज्ञातिरवसीदति[1] ।
दग्धवृक्षं मृग इव सादनं[2] तस्य निन्दति ॥ २३६ ॥

कुनॅं[x] इकं (यः) **व्वं** (नरः) **सुगिः** (श्रीमान्) ।[3] **पिनराश्रयन्** (आश्रितः) **दॅंनि कदंन्य** (स्वज्ञातिभिः) । **न्दान्**[y] (अथ) **यय** (ते) **जुग** (तु) **कदंन्य** (ब्रान्धवाः) **केप्वन्**[x] (अवसन्नाः) । **कसकितन्** (व्याधिताः) **तर्** (न) **द्रुः** (जानन्ति) **रि पडनॅंन्य** (भोक्तव्यं) । **कदि** (यथा) **ल्विर** (प्रकारः) **निं**[6] **किदं** (मृगेण) **अमराश्रय** (आश्रयीकृतः) **रिं कयु** (वृक्षः) **ग्सॅं** (दग्धः) **कतुन्वन्**[7] (प्लुष्टः) । **विभव** (विभवः) **निकं व्वं** (नरस्य) **मङ्कून क्रमन्य** (ईदृक्क्रमः) । **कश्मल** (कश्मलः) **इक** (सः) । **तन्** (न) **योग्य** (योग्यः) **तङ्गपॅंन्**[8] (ग्रहीतुं) । **यद्यन्** (यद्यपि) **दानाक्न** (दत्तं) ॥

If even having approached a well-to-do relative, one should sink, it redounds to the discredit of the host.

MBh.5.39.25. b) यो for यत्.
c) दिग्धहस्तं for दग्धवृक्षं.
d) स एनस्तस्य विन्दति.
१. क—यं ज्ञानिरनसिदति, ख—यज्ञानरनसिदति, ग—यज्ञादिरनसिदाति, च—यज्ञाधीरनसिद्धाति, छ—यज्ञाडिरनसिद्धति, ज—यज्ञादिरनसिदति ।
२. क—सादनन्, ख—साधनस्, ग—सायनन्, च—साधनन्, छ—साडनन्, ज—सधणन् ।
३. क च ज नास्ति ।
४. ज—न्दन् ।
५. क-√इषु-अन् ।
६. ज—निं कं ।
७. क-√तुनु-अन् ।
८. क—तङ्गपन् ।

ඇහුනාසූ හාහා ඥාහා පඇසූ ශ්‍රියාසීඤ්හඇසූ ඥුහාඇඛෝඳූ ।

හීඅසා ඥාඤ්ඣාපඇසූ කුඇසීඅඤ් ඇඅඋ හාහීඇහූ හාහීඅසී ඇඅඅපඇසූ ॥ ෂ්ඨ්ඨ ॥

ඇහෝඤ්ඣාකී හඇහූ හීඅසා හාඅඇඅපඇහ හීඛුඇඤ් සී ඊ්ඊ । ඊ්ඊසූ । සාඅසා සාඇඛුඅසීඤ් ।
ඊ්ඊ ඛුඅඤ්ඣ සාහීඅසාකී । ඉඇසූ හාහීඤ් । ඔඇහී පඤ්ඣකී ඤුඅසාකී । සඅහඅඤ් හා හඇහූ ।
ඥුහීඤ්ඣ ඇඅසාඤ්ඣ හීඛුඇඤ් සීඤ්ඊ ॥

चत्वारस्ते तात गृहे वसन्तु[1] श्रियाभिभूतस्य[2] गृहस्थधर्म्मे ।
दीनो ज्ञातिश्चावसन्नः कुलीनः सखा[3] दरिद्रो भगिनी चानपत्या ॥ २३७ ॥

मतंन्यन् (अतः) **पात्** (चत्वारः) **तिकं** (ते) **तमोलह** (तिष्ठन्तु) **रियुमः** (गृहे) **निं व्वं** (पुरुषाणां) । **ल्विर्न्य** (तेषां विधाः) । **कदं** (ज्ञातिः) **कास्यसिः**[x] (दीनः) । **व्वं** (नरः) **सुजन्म** (सुजन्मा) **कहीनन्** (हीनः) । **मित्र** (मित्रं,सखा) **दरिद्र** (दरिद्रः) ।[x] **अरि** (अनुजा) **बद्वन्** (भगिनी) **ऋङन्** (अनपत्या) । **नहन्** (इति) **तं पात्**[6] (चत्वारः) । **इवॅंन्य**[7] **मङन्त्य** (योग्या वासयितुं) **रियुमः** (गृहे) **निङ्कं** (नरस्य) ॥

My dear, a highborn but poor kinsman in distress, a destitute comrade and a childless sister may go and live in the household of a relative favoured by fortune.

MBh.5.33.59. a) Our चत्वारः is S, चत्वारि is N.
b) Our अभिभूतस्य is supported by M2-5 Cd, other mss. read अभिजुष्टस्य.
c) वृद्धो or श्रान्तः for दीनः.
१. क—थसन्ता, ख ग ज—वसन्ता, च छ—वसन्त ।
२. क—श्रीयाभिनुतस्य ।
३. क ख ग—सता, च छ ज—सत ।
४. क-√असिः[2] ।
५. छ नास्ति ।
६. ग—पात ।
७. क—इवॅंन् ।

ඔඅඋඤ්ඣසිසී ඨ ඇහාඅඤ්ඣී ඨ ඥුඨඅඤ්ඣඊ්ඊී ඤාහූඇඅඨී ඛුඤ්ඣීඨඇඛී ।
ඔඥුඅඤ්ඣඅඨාඨඨුඇඅඔඅඤ්ඣීඛුඥුඨහඥුඅඤ්ඣකී ඛුඥුහා අ ඵ්ඊහීඨඨාඥුඨඇහා ॥ ෂ්ඨ්ඨ ॥

ඇහුඅ ඊ්ඊ සී හාකී ඛුඇඤ්ඣ ඇඅඤ්ඣු හීඛුඇඤ් । ඵ්ඊ සීහීඨඅඨාඛුඛී් । ඵ්ඊ
සීහීඨඅඨාඥුඨඇහාකී ඔඇඅඤ්ඣකී । ඵ්ඊ සීඤ්ඣාසී ඨ සීඥුඅසීඅසීකී ඵ්ඊ ඔඥුඤ්ඣ । ඵ්ඊ ඵ්ඨඨුඤ්ඣඅ ।
ඵ්ඊ හාකී ඥුහීී । හාකී හාහීඤ්ඣඨ । ඵ්ඊ හාකී ඊ්ඊී අඨඨුඅඤ්ඣඅ । ඵ්ඊ ඇඅඥුහඅ හාකී

ཀྱཱཏྭ ཀཔཏཏྭ । ཁཱཔཱཏི ཏྱི ཅི ཡཱཏ། ཀཀ ཀིཡྱཏཱ ॥

अकर्म्मशीलं च महाशनं च लोकद्विष्टं[1] बहुमायं नृशंसम् ।
अदेशकालज्ञमनिष्टवेषमेतान्[2] गृहे न प्रतिवासयेत[3] ॥ २३८ ॥

कुनं ल्विर् (विधाः) **निं तन् युक्ति** (अयुक्तानां) **मङन्त्य** (वासयितुं) **रियुमः**[4] (गृहे) । **व्वं** (नरः) **निरर्थकालूमें**ः (निरर्थकोऽलसः) । **व्वं** (नरः) **निरर्थकादोयन्**[5] **अमङन्** (निरर्थको महाशनः) । **व्वं** (नरः) **निन्दानि** (निन्दकः) **य**[6] (यः) **किनेलिकन्** (द्विष्यते) **इं**[7] **व्वं अक्वेः** (सर्वजनैः) । **व्वं** (नरः) **प्रवञ्चन**[8] (प्रवञ्चनः) । **व्वं** (नरः) **तन् पेरिं** (?असहायः) । **तन्** (न) **हरिम्बवा** (?) । **व्वं** (नरः) **तन् व्रि**[9] **कालदेश** (अकालदेशज्ञः) । **व्वं** (नरः) **मकवेश** (वेशितः) **तन्योग्य वेशन्य** (अयोग्यवेशेन) । **नहन्** (इति) **ल्विर्** (विधाः) **निं** (ये ते) **तन्** (न) **उङ्ङ**[10] (वसेयुः) **रियुमः** (गृहे) ॥

One who is lazy, who eats much, who is hated by the people, who is crafty and cruel, who knows neither time nor place, who dresses in an undesirable way—these are not to be lodged in one's home.

MBh.5.37.31. d) K1.2 B Ds D1.2.5-8 T2 support प्रतिवासयेत, other mss. प्रतिवासयीत.

१. क—°द्वेष्टं, ख—°द्वैषं, ग च छ—द्वेषं, छ—द्वेषी ।
२. ख—°वेषनमेतान्, च छ—°वेश° ।
३. क ज—°तं, ख ग—°तां, च—°वशयेतं, छ—°वशयेती ।
४. छ—रियुमः ।
५. क ख ग च छ ज—°कदोयन् ।
६. ज—न्द ।
७. ग—इ ।
८. क—पर्बञ्चन, ख—पब्बञ्चन, ग—पबञ्चन, च छ ज—पर्बञ्चन ।
९. क—हव्रि ।
१०. ज—उङ्ग ।

པྲཱཎིཧཱ ཀྲཱཧྨཎིཧཱཡཝེཡྱཱ་ ཚིཡྱཨཡཱལྲཱཏྱིཀཱཝཱཏྱཧཱ་ ।
ཨཱཀཱཔ པྲཱཎྱཱཏྱ ཧཱཡཝེཡྱཱ ཀྱཧཱཀྲཱཧྨཎིཧཱ་ ॥ ཀྱཀྱཡ ॥

ཚི ཀྲཱཧྨཎཱ ཏི པིཧིཏི ཧཱཏི ཀཱཏིཀཱཏིཏི । ཨི ཀྱཧཱལྲཱ ཧཱཏི པྲཱཀྲཱ ।
ཀྲཱཧྨཎིཧཱ । པཱཏཀྱཏི । ཚིཡྱ । ཁྱཔཏཏྱ । ཁཱཏེ । ཀྲཱ་ ཀ ཏི ཨེལྲཱཧཱཀྱ ।
ཀྱ ཚིཔྲཱཧཱཡཱ ॥

ऋत्विक्पुरोहिताचार्य्याः शिष्यसम्बन्धिबान्धवाः ।
सर्व्वे पूज्याश्च मान्याश्च श्रुतवृत्तोपसंहिताः ॥ २३९ ॥

न्यं[1] (एते) **प्रत्येक** (विधाः) **निं**[2] **प्रिहॅन्** (अवधेयाः) **तन्** (न) **बरिबरिन्** (अवमन्तव्याः) । **सं ब्राह्मण** (ब्राह्मणः) **माजि ऋग्वेद** (ऋग्वेदाध्यायी) । **पुरोहित** (पुरोहितः) ।[3] **पङज्यन्**[4] (आचार्यः) ।[5] **शिष्य** (शिष्यः) । **कुलवन्धु** (कुलबन्धुः) । **कदं** (बान्धवः) ।[5] **व्रुः त रिं धर्म्मशास्त्र** (धर्मशास्त्रज्ञः) ।[6] **स्वं** (च) **शिष्टाचार** (शिष्टाचारवान्) ॥

A ṛtvik, a priest and a preceptor, a disciple, a relative and a kinsman, all men worthy of respect and honour, men of learning and character,

MBh. (Citraśālā ed.) 13.37.6. b) Many mss. शिष्याः. All the lontars read वान्धवाः with initial व° or वा.° d) Many mss. श्रुतवन्तो

१. ग ज—न्य, च छ नास्ति ।
२. ग—नि ।
३. ख ग च छ ज नास्ति ।
४. ग—मङज्यन् ।
५. छ नास्ति ।
६. क नास्ति ।

ཀྲཱཧྨཎཡཱི པིཏཱི ཙཱཏཱི ཅ ཀྱཡཏཱི ཧྲཱཧྨཎཱི ཡཱཏཡཱ ཚེཏྲཡཱ ཙ ।
ཀྱཱཡིཿ ཙཱི ཀྲཱཧྨཎཱཔཱཏིཏཡིཏྱི ཅཱཏྭཱཏྲིཾཤཱཏྱཱི ཧཱཔཱཏཀྱཱཏྱཱི ཀྱཙཱཀྱཡ ॥ ཀྱཾ° ॥
ཡཱཏ ཏྲ ཀྱཧྨཎཡཱཡ ཏི པཱཏཡཏྱ । ཏི ཀྱཱཔཱཏྱ ཁྱཔེ । ཁཱཡཱཁཱཀཱཡིཾ། ཁཱཅཡ ।
ཙཱཁི । ཡཁཏ । ཀྱཔེ ཡཱཏྱཁ ཁྱཔཡཏྱ । ཨེཏི ཙཱཔ ཁིཡཱ । ཚྱི ཨཱཀེ ཙཱཔ ཁི
ཀྲཱཧྨཎཱ । ཀྲཱཧྨཎཱ ཀཱཁི ཏྱྱཀེཡ । ཨཱཀཱཁཱཔཏྱ ཨཡཱཀྲ ཙཱཔ ཁིཡཱ ॥

उपाध्यायं पितरं मातरं च येऽभिद्रुह्यन्ति मनसा कर्म्मणा वा ।
तेषां पापं भ्रूणहत्या[1] विशिष्टं नान्यस्तस्मात् पापकृच्चास्ति लोके ॥ २४० ॥

हन[2] **प्व** (विद्यते चेत्) **द्रोहक** (द्रोहकः) **रिं पङज्यन्** (उपाध्यायं प्रति) ।[3] **रिं बपेबु** (मातापितरौ प्रति) **कुनं** (च) । **मककारणं** (कारणं कृत्वा) **काय** ।[3] **वाक्** ।[3] **मनः** (कायवाङ्मनांसि) ।[3] **इकं** (यः) **मङ्कन क्रमन्य** (एवंक्रमः) । **अगॉं** (महत्) **पाप** (पापं) **निक** (तस्य) । **ल्विः** (विशिष्टं) **सकें**[4] **पाप** (पापात्) **निं भ्रूणहा** (भ्रूणघ्नः) ।[4] **भ्रूणहा**[4] (भ्रूणहा) **डरनिं**[5] (नाम) **रुरुगर्भ** (गर्भपातकस्य) । **संक्षेपन्य**[6] (तत्संक्षेपः) **अत्यन्त** (अत्यन्तं) **पाप** (पापं) **निक** (तस्य) ॥

Those who hate and injure a teacher, the father or the mother in thought or action, commit a sin greater than abortion.

MBh.12.109.26. d) तस्मान्नान्यः पापकृदस्ति लोके.

१. क ग—°हत्यः°, ख च छ—°हत्याः° ।
२. ज—न्हना ।
३. छ नास्ति ।

४. क— सङ्कें । ५. क नास्ति । ६. क ग—ङरनि । ७. ख ग—°न्य । (सदण्डः) ।

ꦮꦶꦤꦶꦠꦫꦺꦴꦲꦺꦴꦕ ꦏꦸꦪꦸꦕꦸ ꦥꦶꦠꦏ ꦲꦏꦏ ꦔ ꦄꦕꦏꦕ ।

ꦄꦲꦸꦮꦺꦴꦪꦸꦭꦸꦕꦺꦴꦱ ꦔꦃ ꦮꦺꦴꦤꦶꦕ ꦔ ꦲꦶꦛꦸꦤ ꦄꦮꦏꦭꦏꦕ ॥ ꣑ꣳ॥

ꦲꦶꦃꦏꦶ ꦏꦺꦴꦤ ꦲꦶ ꦏꦺꦴꦥꦏꦸ । ꦉꦴꦔꦸꦪꦸꦔ । ꦏꦺꦴꦥꦏꦸ ꦄꦱꦸ ꦲꦶ ꦮꦺꦴꦤꦶꦏ । ꦱꦴꦤꦺꦴꦏꦶ ꦱꦺꦴꦤꦺꦴꦒꦶ ꦲꦶ ꦉꦴꦔꦸꦪꦸꦔ । ꦄꦴꦛꦸꦏꦶ ꦲꦸꦤꦶ ꦮꦺꦴꦤꦶ । ꦲꦏꦺꦴꦔꦶ ꦏꦺꦴꦗꦺꦴꦉꦸꦔꦺꦴꦏꦶ । ꦄꦴꦱꦸꦏꦺꦴꦔ ꦄ ꦉꦴꦔꦸꦪꦸꦔ । ꦄꦗꦶꦏꦺꦴ ꦉꦸꦤꦺꦴ । ꦄꦴꦛꦸꦏꦶ ꦲꦸꦤꦶ ꦮꦺꦴꦤꦶ । ꦱꦴꦤꦺꦴꦏꦶ ꦱꦺꦴꦤꦺꦴꦒꦶ ꦲꦶ ꦉꦴꦔꦸꦪꦸꦔ । ꦄꦗꦶꦏꦺꦴ ꦉꦸꦤꦺꦴ । ꦄꦴꦛꦸꦏꦶ ꦲꦸꦤꦶ ꦮꦺꦴꦤꦶ । ꦱꦴꦤꦺꦴꦏꦶ ꦱꦺꦴꦤꦺꦴꦒꦶ ꦲꦶ ꦉꦴꦔꦸꦪꦸꦔ । ꦄꦗꦶꦏꦺꦴ ꦉꦸꦤꦺꦴ ।

शरीरमेतौ कुरुतः पिता माता च[1] भारत ।
आचार्य्यशास्ता या जातिः सा दिव्या साजरामरा ॥ २४१ ॥

निहन् (एतद्) **तत्त्व** (तत्त्वं) **निं**[2] **बपेबु** (मातापित्रोः) । **उपाध्याय** (उपाध्यायस्य) । **बपेबु** (मातापितरौ) **सङ्क** (मूलं) **निं शरीर** (शरीरस्य) । **न्दातन्** (न) **लङ्कें** (नित्यं) **इक** (तद्) । **कुनें**[3] (परं) **इकि** (एषा) **जाति** (जातिः) । **मकादि**[4] (आदिभूतं) **कब्राह्मणन्**[5] (ब्राह्मणत्वं) । **संस्कार** (संस्कारः) **ङं उपाध्याय** (उपाध्यायस्य) । **सङ्कन्यन्** (मूलं) **हन** (अस्तित्वस्य) । **इकनं** (एतद्) **प्रसिद्ध** (साधितं भवति) **तिनूत् विनरवरः** (उपदिश्यते) **इं उपाध्याय** (उपाध्यायेन) । **यतिक** (तद्) **उत्तम** (उत्तमं) । **इक**[6] (तद्) °**तन्** (न) **कन**[7] (अभिभूयते) **रिं**[8] **लर** (व्याधिना) **पाति** (मृत्युना) ॥

Parents make the body, the preceptor raises it to brāhmaṇahood, which is non-decaying and non-dying.

MBh.5.44.5. d) Our दिव्या is supported by K4 D2-4. Cf. also 12.109.17.

१. छ—त । २. ग—नि । ३. क—कुनं । ४. ख ग—मकादि । ५. ग—ब्राह्मणन् । ६. क—य इक । ७-७. ग—तक्कॅन । ८. ग—रि ।

ꦏꦴꦭꦲꦶꦤꦶ ꦏꦴꦪꦲꦶꦤꦶ ꦥꦣꦶ ꦮꦺꦴꦱꦺꦴꦪꦸꦉꦸꦃꦤꦺꦴꦮꦤꦺꦴꦪꦤ ꦔ ।

ꦪꦏꦸꦱꦸꦮꦶꦤꦺꦴꦪꦤ ꦲꦴꦱꦸꦤꦶ ꦥꦸꦪꦸꦣꦲꦶꦥꦣꦺꦴꦲꦺꦴꦪꦤꦶ ॥ ꣑ꣴ॥

ꦥꦺꦴꦏꦺꦴ ꦔ ꦉꦸꦭꦤꦥꦲꦶꦤꦶ ꦔ ꦥꦺꦴꦤꦶ ꦏꦴꦭꦲꦶꦤꦶ ꦥꦣꦶ ꦉꦸꦪꦸ । ꦉꦸ ꦏꦴꦥꦲꦶꦤ ꦥꦣꦶ ꦉꦸꦪꦸ । ꦱꦥꦲꦶ

ꦮꦺꦴꦪꦸꦉꦸꦃꦤꦺꦴꦮꦤꦺꦴꦪꦤ ꦥꦣꦶ ꦲꦺꦴꦤꦶ ꦏꦴꦭꦲꦶꦤꦶ ꦥꦣꦶ ꦉꦸꦪꦸ । ꦱꦥꦲꦶ ꦔ ꦱꦸꦪꦸꦱꦸꦔꦺꦴꦏꦺꦴꦤ ꦲꦶ ꦱꦺꦴꦤꦺꦴꦒꦶ ꦲꦶ ꦔ ।

लौकिकं वैदिकं वापि तथाध्यात्मिकमेव च ।
यस्माच्चाधीयेत नरस्तं पूर्व्वमभिवादयेत् ॥ २४२ ॥

वनेः (अन्यद्) **सं** (ये) **उमरहकॅन्**[1] (अध्यापयन्ति) **सं ह्यं लौकिक विद्या** (लौकिकविद्यां) । [2]**म्वं** (च) **वैदिक विद्या** (वैदिकविद्यां) ।[2] **लवन्** (च) **अध्यात्मिक विद्या** (आध्यात्मिकविद्यां) । **पडज्यन्** (अध्यापकः) **इरिक विः** (य एतेषां) । **सिर त**[3] (सः) **रुमुहुन्** (पूर्वं) **सॅम्बहॅन्**[4] (अभिवाद्यः) ॥

One should be the first to greet and salute his teacher from whom he has learned secular, Vedic or spiritual lore.

---

१. क—उमरहकन्, छ—°न् । २-२. छ त्रुटितम् । ३. क नास्ति । ४. क—सम्बहन् । (सदण्डः) ।

ꦮꦸꦪꦸꦔ ꦏꦴꦪꦶꦤꦶꦏꦴꦔ ꦔ ꦭꦺꦴꦏꦸꦣꦺꦴꦪꦸ ꦏꦴꦄꦴꦔꦄꦔ ।

ꦄꦏꦺꦴꦪꦴꦮꦸ ꦥꦸꦄꦴꦣꦺꦴꦪꦸꦮꦸ ꦮꦸꦪꦸ ꦏꦴꦪꦸꦔ ꦄꦥꦺꦴꦣꦺꦴꦪꦸꦏꦺꦴꦤ ॥ ꣑ꣷ॥

ꦭꦺꦴ ꦄꦔ । ꦣꦺꦴꦪ ꦉꦸꦔ ꦥꦺꦴ ꦲꦸꦪꦺꦴꦪ ꦄꦥꦺꦴꦥꦶꦤꦶꦥꦺꦴꦤꦶꦭꦺꦴꦏꦶ ꦱꦺꦴꦤꦺꦴꦏꦶ ꦮꦸꦪꦸ । ꦄꦴꦛꦸꦏꦶ ꦲꦸꦤꦶ ꦮꦺꦴꦤꦶ । ꦄꦴꦱꦸꦏꦺꦴꦔ

or वैर°.

b) Some mss. कथंचन.

d) All mss. युधिष्ठिर for विजानता.

१. ख—गुरुणां, च—गुरुनं, ज—गुरुणं। ग—गुरूणं, छ—गुरुनी, झ—गुरुनं। ३. छ—व्यानता। ४. च—न्य, ज—निहं। ५. छ—अवहिल्। वहिल्। ६. क—अहुतं। ७. ग ज नास्ति। ८. स-अ √सुख-नृ-अ। क ख ग—सानुकान, च छ ज—सनुकन।

ꡌꡟꡊꡍ ꡏꡍꡐꡔꡒꡔꡐꡔ ꡐꡍ ꡊꡏꡏꡍꡐꡏ ꡐꡔꡐꡊꡍ ।
ꡐꡔꡏꡍꡏꡔ ꡏꡊꡍꡐꡊꡏꡔꡐꡔꡐꡍ ꡎ ꡏꡍꡌꡌꡍ ॥ ꡔꡓꡓ ॥

ꡌꡊꡍ ꡊꡍꡎ । ꡊꡍꡔ ꡎꡔ ꡏꡔ ꡌꡔꡒꡊꡍ ꡍꡏ ꡐꡔꡎ । ꡌꡌꡔꡒꡏꡍ ꡏꡔ ꡊꡍꡎ । ꡌꡍꡔꡊꡔꡎ ꡎꡔ ꡐꡔꡎꡒꡔꡎ ꡎꡔꡎ । ꡎꡔꡌꡔꡎꡔꡎ ꡎꡔ ꡐꡔꡎꡒꡔꡎ ꡎꡔꡎ ꡏꡍꡏ । ꡐꡔꡏꡍ ꡌꡌꡍꡔꡒꡔꡎꡔꡎ ꡌꡌꡍꡔꡒꡔꡎꡔꡎ ꡎꡔꡎ ꡏꡍꡏ ॥

सम्यङ् मिथ्याप्रवृत्ते वा वर्त्तितव्यं गुराविह।
गुरुनिन्दा निहन्त्यायुर्म्मनुष्याणां न संशयः ॥ २४४ ॥

लवन् वनेः (अन्यच्च)। **हृव** (न) **जुग** (हि) **ङ्** (नरः) **मङ्पत्** (निन्देत्) **रि**[1] **गुरु** (गुरुं)। **यद्यपिन्** (यद्यपि) **सलःक्न**[2] (प्रतिकूलं) **पोलः निर** (तद्वृत्तं)। **कयत्नाक्न** (यतेत) **जुग** (हि) **गुरूपचरण** (गुरूपचरणे)। **कसिद्ध** (साधनं) **निं**[3] [4]**कसेव** (सेवायाः) **निं**[4] **कदि सिर** (तादृशां)। **ङवत् अमुहरात्पायुष** (अल्पायुषं करोति) **अमङुन्** (करोति) **कपापन्** (पापं)।[5] **कनिन्दा** (निन्दा) **निं**[6] **कदि सिर** (तादृशां)॥

The behaviour towards a teacher must be correct, even if the teacher is on the wrong path. Reviling the teacher mars one's life.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.104 81. a) A few mss. प्रवृत्तो. A few mss. वा, others अपि.

b) A few mss. गुरोरपि.

c) All mss. दहति (a few हरति) for निहन्ति.

१. ग—रि। २. च छ—सलक्न। ३. क ग—नि। ४-४. ग—कसेवकनि। ५. क नास्ति। ६. ग—नि।

ꡌꡊꡍꡐꡔꡒꡔꡐꡔ ꡏꡍꡐꡔ ꡊꡍꡎꡔꡎ ।
ꡐꡔꡏꡍꡏꡔ ꡐꡔꡏꡍꡐꡔꡒꡔꡎꡔꡎ ꡐꡔꡏꡍꡏꡔ ꡐꡔꡏꡍꡐꡔꡒꡔꡎꡔꡎ ॥ ꡔꡓꡔ ॥

ꡌꡊꡍ ꡊꡍꡎ । ꡊꡍꡔ ꡎꡔ ꡏꡔ ꡌꡔꡒꡊꡍ ꡍꡏ ꡐꡔꡎ । ꡌꡌꡔꡒꡏꡍ ꡏꡔ ꡊꡍꡎ । ꡌꡍꡔꡊꡔꡎ ꡎꡔ ꡐꡔꡎꡒꡔꡎ ꡎꡔꡎ ꡏꡍꡏ । ꡐꡔꡏꡍ ꡌꡌꡍꡔꡒꡔꡎꡔꡎ ꡌꡌꡍꡔꡒꡔꡎꡔꡎ ꡎꡔꡎ ꡏꡍꡏ ॥

तपश्शौचवता नित्यं धर्म्मसत्यरतेन च।
मातापित्रोरहरहः पूजनं कार्य्यमञ्जसा ॥ २४५ ॥

इकं (यः) **ङवं** (नरः) **गुमवयकॅन्**[1] (करोति) **कपूजानि**[2] (पूजां) **रामरेण** (मातापित्रोः) **सारिसारि** (अहरहः)। **लङ्ङॅं** (नित्यं) **मगवे** (करोति) **तप** (तपः) **ङरनिक** (नाम)। **ङवं** (च) **लङ्ङॅं** (नित्यं) **मशोच** (शौचं करोति)। **अपगॅः**[3] (रतः) **रिं**[4] **कसत्यन्** (सत्ये) **ङवं धर्म्म** (धर्मे च) **ङरनिक** (नाम)॥

Keeping pure and austere, devoted to dharma and truth, one should ever and faithfully serve his parents day after day.

१. क—गुमवयकन्। २. ग—कपूजानि। ३. ज—अपगॅं। ४. क ख ग—रि।

ꡌꡊꡍ ꡊꡍꡎꡔꡎ ꡌꡌꡍꡔꡒꡔꡎ ꡌꡌꡍꡔꡒꡔꡎꡔꡎ ꡐꡔꡏꡍꡏꡔ ꡐꡔꡏꡍꡐꡔꡒꡔꡎꡔꡎ ।
ꡌꡌꡔꡒꡏꡍ ꡏꡔ ꡊꡍꡎ । ꡌꡍꡔꡊꡔꡎ ꡎꡔ ꡐꡔꡎꡒꡔꡎ ꡎꡔꡎ ꡏꡍꡏ । ꡐꡔꡏꡍ ꡌꡌꡍꡔꡒꡔꡎꡔꡎ ꡌꡌꡍꡔꡒꡔꡎꡔꡎ ꡎꡔꡎ ꡏꡍꡏ ॥

माता गुरुतरा भूमेः खात्[1] **तथोच्चतरः पिता।**
मनः शीघ्रतरं वायोश्चिन्ता बहुतरा तृणात् ॥ २४६ ॥

अपन् (यतः) **ल्विः** (विशिष्टः) **त्मॅन्** (हि) **ङवत्** (भारः) **निं इबु** (मातुः)। **सङ्ङॅं**[2] **ङवत्** (भारात्) **निं त्मः** (भूमेः)। **कत्वङन्**[3] (पूज्या)। **तर्** (न) **बरिबरिन्** (अवमन्तव्यं) **कलिङन्य** (तद्वचनं)। **अरुहुर्**[4] (उच्चतरः) **त्मॅन्** (हि) **सं**[5] **बप** (पिता) **सङ्ङॅं**[6] **लडित्** (खात्)। **अदृस्** (शीघ्रतरं) **त्मॅन्** (हि) **अं मनः** (मनः) **सङ्ङॅं**[7] **बायु** (वायोः)। **अक्वेः** (भूयांसः) **त्मॅन्** (खलु) **अङॅन-**

ङॅन्[८] (विचाराः) सङ्कें[७] दुकुत् (तृणेभ्यः) ॥

The mother is weightier than earth, the father is loftier than sky, the mind is quicker than wind, thoughts and worries are more numerous than grass.

MBh.3.297.41. b) Poona's dominant reading is पिता उच्चतरश्च खात् (v.l. खात् पितोच्चतरस्तथा).

d) Our बहुतरा is supported by K1.2.4, others mostly बहुतरी. तृणात् is supported by K4 B1.3 Dn D2.4.6 G3, others नृणाम्.

१. ख—कार्त्तं ।
२. क—सङ्के ।
३. क—कत्यॅङन ।
४. ख ग—अलुहुर् ।
५. क ख च छ ज—अं ।
६. क—सकें, ग—संङ्कें, ज—सङ्कें ।
७. क छ—सकें ।
८. क ख च ज—अङङॅनङॅन्, छ—अङङॅन् अङॅन् ।

ပိဟာ ဧာဟာ ဃ ဘာဂ္ဂဇ္ဇ ဟုယ္ဟာဟာ ဃယ္ဟု ဂ္ဂဟိဟ္ဟာ့ ।
ဋဟာ ဂ္ဂပုဟ္ဟု ဃ ဟာယ္ဟာဟ ဆိါဟ္ဟိုဆပဟိါ ဧာဇ္ဇဟိါ ॥ ၅၃၈ ॥

ဋ္ဟာ့ ဘဆ္ဟိ ဧာဆပိုဟာ့ကြ ။ ပဟိုဟ္ဟု ဃ ဘပိုဟ္ဟု ဂ္ဂဟာ့ဋ္ဟ ။ ပဃဟ္ဟု ဧာဋ္ဋ ဆ္ဟာ ။
ဃဟ္ဟိ ဟဋ္ဋုဧာ့ကြ ဋ္ဟာ့ ဂိ ဟာယ္ဟ ॥

पिता माता च राजेन्द्र तुष्यतो[१] यस्य देहिनः ।
इह प्रेत्य च तस्याथ कीर्त्तिर्भवति शाश्वती ॥ २४७ ॥

इकं भक्ति[२] (भक्तिः) **मकञ्चितन्** (पित्रोः) । **परितुष्ट** (परितुष्टिः) **सं रञ्चित्य** (पूजितपित्रोः) **देन्य** (तेन) । **फलन्य[३]** (तत्फलं) **मङ्के[४]** (इह) **द्लाह** (परत्र) । **लङ्गें** (शाश्वती) **पालूमन्** (कीर्त्तिः) **इक** (तस्य) **रिं हयु** (धर्मे) ॥

O king of kings, if one's parents are happy, one's fame here and hereafter lasts for ever.

MBh.3.196.19. b) नित्यदा for देहिनः.

d) कीर्तिर्धर्मश्च शाश्वतः.

१. ख ग च छ ज—तुष्टयतो ।
२. क—भक्त ।
३. क—फलन्य । (सदण्डः) ।
४: ख ज—मङ्कें ।

ဧာဂိါဧာဇ္ဇဟိါ ဟ္ဟာဟာဧာဟာ ဃယ္ဟု ဃာဇ္ဇာဆိ ဘဂ္ဂဧာဟာ ।
ဇ္ဇာဂုဃင်္ဂာဟာ ဟ္ဟာဃာဒပ္ဟုဇ္ဇာ့ ပိဟာဂ္ဂာ ဃဲဧုဃာဃာဇ္ဇ ॥ ၅၃၄ ॥

ဟ္ဟု ပုဟ္ဟုဇ္ဇ ဆိ ဏပ ။ ဟိုဋ္ဋဧ္ဟု ။ ဧာဂိါဧာဇ္ဇဟိါ ။ ဟ္ဟာဟာဧာဟာ ။ ဃဇ္ဇဟာဟာ ။
ဧာဂိါဧာဇ္ဇဟိါ ဏာဆိ ဃဟ္ဋ ဆိ ဧာဂိါဧ ။ ဟ္ဟာဟာဧာဟာ ဏာဆိ ဧပဟ္ဟု ဟုဂိါဟိ ။ ဃဇ္ဇဟာဟာ
ဏာဆိ ဧာဟာ့ ဃဧာဏ္ဇ ဃဧဂိါဟုဆိ ပိဟ့ ॥

शरीरकृत् प्राणदाता यस्य चान्नानि भुञ्जते ।
क्रमेणैते त्रयोऽप्युक्ताः पितरो धर्म्मसाधने ॥ २४८ ॥

त्लुः (त्रयः) **प्रत्येक** (प्रकाराः) **निं[१] बप** (पितॄणां) । **तिङ्कुन्य** (तद्यथा) ।[२] **शरीरकृत्** (शरीरकृत्) । **प्राणदाता** (प्राणदाता) । **अन्नदाता[३]** (अन्नदाता) । **शरीरकृत्** (शरीरकृत्) **डरनिं[४]** (नाम) **सङ्क** (मूलं) **निं[१] शरीर** (शरीरस्य) । **प्राणदाता** (प्राणदाता) **डरनिं[४]** (नाम) **मपुण्य** (पुण्यकर्तुः, दातुः) **हुरिप्** (प्राणानां) । **अन्नदाता** (अन्नदाता) **डरनिं[४]** (नाम) **मवेः** (यो ददाति) **अमङन्** (अत्तुं) **अङिङ्कनि[५]** (गालयति) **विः** (हि) ॥

Three are the fathers—one is the maker of the body, the other the giver of life, the third the giver of food.

MBh.1.66.13. c) Our एते is supported by K4 Ñ V1 B Dn D1.2.4 T2 G4 M6-8, other mss. ते.

d) Our °साधने is supported by Ñ3 T G1.3 M, others read °शासने or °निश्चये.

१. ग—नि ।
२. छ नास्ति ।
३. क ख नास्ति ।
४. ग—डरनि ।
५. अ-ङ √इङु-अन्-इ । छ—अङिन्वनि ।

ပိဟာဧာဟိ ပိဟ္ဟု ပုဟ္ဟု ဃဝိဟ္ဟ ပုဟ္ဟုဃ္ဟ ဂ္ဂိပ ပိဟာ ।
ဧာဂိါဘာဟိါဆိ ဂ္ဂဧဟာဆိ ပိဟာ ဂ္ဟုဧာဟ့ ပုဃဆ္ဟုဟိ ॥ ၅၃၄ ॥

ဋ္ဟာ့ ဃဧာဆိ ဏာဆ္ဟ ။ ဧာဟုဟ္ဟုပ္ဟိ ဆိ ဏပ ဟိါဧာဂ္ဟဆ္ဟ ။ ဆ္ဟာ့ ဋ္ဟာ့ ဏပ ။
ဃာဆ္ဟု ဆိ ဃုဇ္ဇ ဆိ ဃဧာဆိ ဟိါဧာဂ္ဟဆ္ဟ ။ ဃပဆိ ဟာဆိ ဟာဇ ဟိါဆ္ဋ္ဟိ ဆိ ဏပ ။
ဧာဂိါ ဆိါ ဂ္ဟာဟိ ။ ပိဂ္ဂဧဟာဆ္ဋ္ဟိဂ ဟ ဃ ॥

प्रीतिमात्रं पितुः पुत्रः सर्व्वं पुत्रस्य वै पिता ।
शरीरादीनि देयानि[१] पिता त्वेकः प्रयच्छति ॥ २४९ ॥

इकं (यः) **अनक्** (पुत्रः) **डरन्य** (नाम) । **मात्रतृप्ति[२]** (तृप्तिमात्रं) **निं[३] बप** (पितुः) **गिनवेन्य**

(क्रियते तेन) । कुनं (परं) इकं (यः) बप (पिता) । सव्वेः निं[3] (सर्वाणि) सुख (सुखानि) निं अनक् (बालस्य) गिनवेन्य (क्रियन्ते तेन) । अप[न्] (यतः) तन् (न) हन (विद्यते किंचिद्यत्) तिन्डॅत् (प्रतिख्यायते) निं[3] बप (पित्रा) ।[४] शरीर निर (तच्छरीरं) तोवि (अपि) । विनेहकॅनिर त[५] य (दीयते तेन) ॥

The son gives only pleasure to his father. To the son the father is all. It is the father alone who bestows the body and everything else.

MBh.12.258.17 (the same as above).

१. छ—योदनि ।
२. ग—मातृतृप्ति ।
३. ग—नि ।
४. छ नास्ति ।
५. क ख ग ज नास्ति ।

ꠅꠞꠤꠅꠞꠅꠞꠤꠇꠣ ꠟꠀ ꠎꠛꠣꠇꠣ ꠅꠀꠟꠛꠎꠛꠣꠇꠣ ꠊꠊꠀ ।

ꠊꠎꠅꠀꠊꠛꠟꠀ ꠎꠛꠣꠇꠣ ꠀꠅꠛꠣ ꠅꠀꠎꠛꠣ ꠇꠟꠀꠛꠣ ꠊꠊꠀꠟꠇꠀ ॥ ꣓꣐ ॥

ꠎꠛꠣꠎꠛꠣ ꣓꣐꣓ । ꠣꠊꠀꠟ ꣓꣐꣓ꠇꠣ ꠎꠇꠀ ꠎꠀꠎꠣ ꠡ । ꠣꠟꠣ ꣓꣑ꠣ ꠊꠀꠎꠣ । ꠡꠀꠛ꠆꣓꣒ । ꠇꠣꠛꠇꠣ । ꠛꠛꠇꠣ । ꠛꠛꠇꠣ ꠊꠀꠎꠣ । ꠅꠀꠟ ꠊꠊꠎꠣꠡꠇꠣ । ꣓꣑꣓꣐꣓꣒

इकं (यः) **ष्वं** (नरः) **त्क रिं पानकन्** (पुत्रवान्)। **पपुत्वन्**[2] (पौत्रवान्)।[3] **न्दातन्** (नैव) **सः** (वियुक्तः) **लवन् सं इबु** (मात्रा)। **वेत्** (कारणं) **निं भक्तिन्यन्** (तद्भक्तिः) **पकादिं** (आदिकृता) **देव सिर** (देवानां सा)। **कदीर्घायुषन्**[4] (दीर्घायुष्यं) **म्वं** (च) **स्वर्गपद** (स्वर्गपदं) **फल निक** (तत्फलं)॥

When one is devoted to his mother, even after getting sons and grandsons, he lives for a century and thereafter ascends up to heaven.

१. क ख ग च छ ज—जननि। ४. क—कदीग्घायुषन्, ख ग— ग्घ्यायुषन्। (सदण्डः)।
२. ख—पमुत्वन्। कदीग्घ्यायुषन्, च—कदि-
३. छ नास्ति दण्डः। ग्घ्यायुषन्, छ ज—कदि-

ཙཱཡཱ་ནཡཱ་ཡུཥྚཱ་ རཱཏཱི ཙཱཡཱ་ རཱཏཱི ཧྱཱཏཱི །

ཙཱཡཱ་ ཡུཥྚཱི ཐཱཙཱི ཨེཏཱི ཡཡཱ་ ཐཱཏྟཱ་ པིཡུཛྱཱཙཱ ॥ ཉ།།

ཁྱཱཏེ ཙུཏཱ་ ཙུཁཱིཀྟཱཙཱི ཀཱཁཱི ཙུཀྱཱུ། ཐཱཏཱཙཱ་ པྲཱིཏཱིཏཱུཏཱ། ཡ ཙུཏཱ་ རཱཏིཧྱ ཀཱཙཱ། ཡ ཙུཏཱ་ ཨེཏྟུ ཧྱཱཏཱི ཀཱཙཱ། ཡ ཙུཏཱ་ ཀུཐཱཀ ཡུཥྚཱ་ ཁྱཱི ཀཱཙཱི ཀཱཙཱ॥

तदाऽसमृद्धो भवति तदा भवति दुःखितः।
तदा शून्यं जगत् [1]सर्व्वं यदा[1] मात्रा वियुज्यते॥ २५३॥

कुनं (परं) **इकं** (यः) **इनिङ्गतन्**[2] (वियुज्यते) **देनि**[3] **इबुन्य** (स्वमात्रा)। **मकहेतु** (हेतुभूतं) **प्रतिकूलन्य** (तत्प्रातिकूल्यं)। **य इक** (सः) **दरिद्र** (दरिद्रः) **ङरन्य** (नाम)। **य इक** (सः) **अन्मु** (प्राप्नोति) **दुःख** (दुःखं) **ङरन्य** (नाम)। **य इक** (सः) **गुमवे** (करोति) **शून्य** (शून्यतां) **निं**[4] **रात्** (लोकस्य) **ङरन्य** (नाम)॥

It is at the passing away of the mother that one becomes poor and miserable. The whole world becomes empty.

MBh.12.258.28. a) तदाऽसमृद्धो is supported by K6 M1.6.7, other mss. read tadā sa vṛddho. b) यदा for tadā. c) तस्य for सर्व्व. १-१. ख ग—सर्व्वं। य्यदा, च छ ज—सर्व्वं। य्याद। २ √ इङ्गत् to fly. ३. ज—देनिं। ४. ज—रिं।

ཨེཏིཧྱཧཱཡཡཱ པྲཱཏྱཱཧཱཡཱཏཱི ཡཱཙཱཡ ཧེཏྟྭཱཡཡཱི།

ཤྲཱཧཱཏྟཱསིཀྱཧཱིཡཱ ཁལྱཱི པྲཱཏྱཱུཧཱ ཀྱིཡཱཧཱི ॥ ཉ།།

ཡཱཙེཏྟྱཱི ཡཱཏྟེ ཧྲཱཡཱ ཀྱི ཏྱེ ཡཱཏྟཱ། ཡཱཙཱཡྱ ཤྲཱཡཱཙཱ ཨེཔཱཔཱཧཱཏྟྭཏྟྱཱི།

ཡཱཁྱཱུ ཨཱཁིཧཱ ཨེཏྟཱུཔཱཏཱཡ། ཨེ ཨེཏྟྱཱི ཡཱཁཱིཧཱཡ ॥

अभिवादयेत वृद्धमासनं चास्य दर्शयेत्।
कृताञ्जलिरुपासीत गच्छन्तं पृष्ठतोऽन्वियात्[1]॥ २५४॥

मतंन्यन् (अतः) **मङ्कें**[2] (एतद्) **उलह** (वृत्तं भवेत्) **रिं**[3] **ष्वं मतुह** (वृद्धान् प्रति)। **मनान्त्वा** (अभिवादयेत) **स्वागता** (स्वागतं कुर्यात्) **अवेहोङ्कुनुङ्कुन्** (प्रत्येकमासनं दद्यात्)। **मनॅम्बह** (अञ्जलिं कुर्यात्) **अशीला** (शीलवान् स्यात्) **अङ्कुक्रपक्न** (पुरतस्तिष्ठेत्)। **यर्** (यदा) **अङ्कुत्** (प्रगच्छन्ति) **मङतॅरक्न**[4] (पृष्ठतोऽन्वियात्)॥

Respectfully greet the aged, show him a seat, stand with folded hands and follow him.

१. क—पृष्ठतोन्वयत्, ख ज— यात्। ४. म-ङ-√अतॅर्-अकॅन्-अ।
पृष्टतोन्वयत्, ग—पृष्टतो- २. क—मङ्कों।
न्वयात्, च छ—प्रष्टोन्व- ३. ग ज—रि।

ཀྱེཏྟྱི ཧྱཱཏ ཀུཏྟཱཡཱཏྟྱི ཡུཏཱ། ཐུཏིཀ ཨེཡཱཙི།

པྲཱཡུཏྟཱཨཱཙཱིཡཱཡཱཏཱི པཱཏཱཉྫཱཡི པྲཏིཔཱདྱཏེ ॥ ཉ།།

ཨཔཱཀྱི ཨེཏྟེ ཧྱཱིཔི། ཀིཀཱ། ནཱཏ ཡཱཀྱི པིཀཱཙཱི ཨེཡུཡཱ། ཡཱཁྱཱུ ཏྱེ ནཱཏ།
ཡཱཀྱེ ཡཱཙཱཡིཡཱཧ། ཡཱཁྱཱུ། ཡཱཡུཡི ཡཱ ཧྱཱིཔི། ཀིཀཱ॥

ऊर्ध्वं प्राणा उत्क्रामन्ति यूनः स्थविर आयति।
प्रत्युत्थानाभिवादाभ्यां पुनस्तान् प्रतिपद्यते॥ २५५॥

अपन् (अथ) **अल्वं**[1] (उत्क्रामन्ति) **हुरिप्** (प्राणाः) **निकं ररे**[2] (यूनः) **यन्** (यदा) **पिनरन्** (उपागतः) **इं अतुह** (स्थविरः)। **यत्ना** (यतेत) **ष्वं ररे** (युवा)।[3] **मनुंसुं**[4] (प्रत्युद्गच्छति) **मङभिवाद**[5] (अभिवादयते)। **मनॅम्बः** (अञ्जलिं करोति)। **मलुय्** (निवर्तन्ते) **त** (अथ) **हुरिप्** (प्राणाः) **निक** (तस्य)॥

At the approach of an elder, life as it were goes out of the body of the young. He gets it back by standing up and respectful salutation.

MBh.5.38.1. a) ह्यत्क्रामन्ति. So also Patañjali's Mahābhāṣya 6.1.84 and

२ √ इङ्गत् to fly. ३. ज—देनिं। ४. ज—रिं।

Manu 2.120.

१. √लव to scatter.
२. क—ररै, ख—ररे।
३. च नास्ति।
४. म-सुंसुं। ज—मनुसुं।
५. ख—अभिवाद।

अभिवादनशीलस्य नित्यं वृद्धोपसेविनः।
चत्वारि तस्य वर्धन्ते कीर्त्तिरायुर्य्यशो बलम् ॥ २५६ ॥

कुनँ (अथ) **फल** (फलं) **निं कभक्तिन्** (भवत्याः) **रिं**[1] **व्वं अतुह** (वृद्धान् प्रति)। **पात्** (चतस्रः) **इकं वृद्धि** (वृद्धयः)। **प्रत्येकन्य** (तासां प्रकाराः)। **कीर्त्ति** (कीर्तिः)।[2] **आयुष** (आयुष्यं)। **बल**[3] (बलं)। **यश** (यशः)। **कीर्त्ति** (कीर्त्तिः) **ङरनिँ**[4] (नाम) **पालूमन्** (स्तुतिः) **रिं हयु** (धर्मे)। **आयुष** (आयुष्यं) **ङरनिं** (नाम) **हुरिप्** (जीवनं)। [5]**बल** (बलं) **ङरनिं** (नाम) **कशक्तिन्** (शक्तिः)। **यश** (यशः) **ङरनिं**[6] (नाम) **पतितिङ्गल्** (मरणान्तरं शेषः) **रहयु** (शोभनः)।[5] **यतिकाव्वुः** (एतानि वर्धन्ते) **परिपूर्ण्ण** (परिपूर्णा भवन्ति)। **फल** (फलं) **निं**[7] **कभक्तिन्** (भवत्याः) **रिं**[8] **व्वं अतुह** (वृद्धानां)॥

Serving and revering the aged increase fame, life, reputation and power.

MBh.5.39.60. c) तस्य is supported by D7 T1 G1, most others संप्र°.

१. ख ग ज—रि।
२. च नास्ति।
३. क नास्ति।
४. ख—ङरनि, च छ—ङरन्य।
५-५. क—यश पालूमन् रिं कशक्तिन्।
६. ख—ङरनि।
७. ग—नि।
८. ख ग—रि।

वयसः[1] कर्म्मणोऽर्थस्य श्रुतस्याभिजनस्य च।
वेषवाग्बुद्धिसारूप्यमनुन्मत्तस्य[2] लक्षणम् ॥ २५७ ॥

न्यं (एतद्) **केङँतक्न**[3] (उपधार्यं)। **वुवुः** (वृद्धिः) **निं**[4] **शरीर** (शरीरस्य)। **नां बाल** (बाल्यं)। **योवन** (यौवनं)। **वृद्ध** (वार्धक्यं)। **यतिक** (एतानि) **पतूतक्न** (सारूप्याणि कुर्यात्) **लवन् इकं योग्य उलहन्य** (तद्योग्यकर्मभिः)। **रि त्लस्न्यातूत्** (तत्सारूप्ये कृते)। **मुवः** (पुनः) **त य** (सः) **पतूतक्न**[4] (सारूप्यं कुर्यात्) **लवन् पिरकन्य** (रजतेन)। **मास्न्य** (सुवर्णेन)। **सकार्य्य** (सर्वाणि कार्याणि) **सिद्धाक्तन्य** (साधयेत्) [5]**कुनं** (एव)। **इक त** (यद्) **अनुं असम्भव** (?) **अतूत** (सारूप्यं भवेत्) **लवन् जन्मन्य त य** (तज्जन्मना)।[6] [7]**पतूत् निक**[7] (युक्तमेतद्) **य त पतूतक्न** (सारूप्यं कुर्यात्) **लवन् देंनि अह्मस्** (आभूषणेन)। [8]**देंनि अनण्डं**[8] (परिधानेन)। **देंनि अङुचप** (भाषणेन)। **म्वं** (च) **देंनि**[9] **अमावाम्बेंक्** (आनयेद् बुद्धिं)। **पतूत्** (सारूप्ये) **निक**[10] (एतैः) **कबेः** (सर्वैः)। **यतिक**[11] (एतद्) **लक्षण** (लक्षणं) **निं अनङां**[12] (अनुन्मत्तस्य) **ङरन्य** (नाम)॥

It is a characteristic of the sane to establish conformity between one's age, conduct, wealth, learning and birth on the one hand, and dress, speech and talents on the other.

१. क ख ग ज—वयस, च छ—वयश।
२. ख—°सारूप्यस्य। मनुन्मत्त.य।
३. क ग ज—केङत।
४. ख ग—नि।
५. ग—मतूतक्ना।
६-६. छ त्रुटितम्।
७-७. ज नास्ति, ख ग च—पतूत् निका। (सदण्डः)।
८-८. ज नास्ति। अनण्डं=अ-√सण्डं।

९. क—देयनि । ११. छ—यतिकु । अतॅङॅ ।
१०. ज—निकं । १२. क ग च—अतॉङॉ, ज—

པིཡ་ཀྱི་ མིཧཡ་པིཀྱི་ ཁཡ་ཝེ་ཀྱི་ ཀྱཡ་པིཡིཧ་ཡི །
ཀྱཧ་ཡི་ ཀྱཡ་ཝེ་ཀྱི་ ཨ་ ཡིཀྱཡ་ཀྱཡ་ཡཡ་ཀྱཧ་ ॥ ཀྱ་ཅ་ ॥

ཏྱི་ ཡི་ ཀྱཡ་ཧཡ་ཝི། । ཏྱེ་ ཨེཀྱཡ་པི། । ཡིཧཡིཡ་ཝི། ཁྱཧ། । ཏྱེ་ ཧཱཧ་ ཧཱཧ་ ཧཱཧི་ཀྱ །
ཏྱེ་ ཧཧ་ ཁཧཡ་ཁྱཀྱ། । ཏྱེ་ ཨཡཧ । ཏྱེ་ ཀྱཡི་ ཡཀྱི་ཡི་ པ་ ཁྱཧ། । ཏྱེ་ ཀྱཧཧ་ཧི་ ཧྱཀྱ། ।
ཀྱཧཡ་ཡི། । ཀྱཧཧ་ཧི། । ཡ་ཏྱི་ ཡི་ ཁཧི་ཡ་ཧཡ་ཝི། । ཏྱེ་ ཨེཁྱ་ ཧྱཀྱ་ ཀྱི་ཧ་ཧི། । ཡཡཀྱཧ
ཀྱཀྱཧ་ ཡི་ ཀྱཡ་ཧཡ་ཝི། । ཨེཀྱཡ་ཧཝ་ཝི། ཀྱཏྱི་ཏྱ ॥

विषण्णं दीनमाविग्नं[1] क्षुधार्त्तं व्याधिपीडितम् ।
हृतस्वं व्यसनार्त्तं च नित्यमाश्वासयेन्नरः ॥ २५८ ॥

ल्विर् (विधाः) **निं बोधनान्** (आश्वास्यानां, बोध्यानां) । **व्वं** (नरः) **अङेल्** (विषण्णः) । **सिनकितन्**[2] (रुग्णः) **कुनं** (अपि) । **व्वं** (नरः) **हीन** (हीनः) **दीन** (दीनः) **दरिद्र** (दरिद्रः) । **व्वं** (नरः) **हन** (विद्यते) **कतकुत्य** (भीतः) । [3]**व्वं** (नरः) **अलप** (क्षुधितः) ।[3] **व्वं** (नरः) **व्याधि मङ्किङॅप्** **लर कुनं** (व्याधिपीडितं च) । **व्वं** (नरः) **इनलप्**[4] **दृब्यन्य**[4] (हृतद्रव्यः) । **रिनम्पस्** (चोरितः) । **इनहल्**[6] (आच्छिन्नः) । [7]**सल्विर्** (सर्वविधः) **निं**[7] **कहिलङन्** (व्यसनपीडितः) । **व्वं** (नरः) **अन्मु**[8] (प्राप्तः) **दुःख प्रिहति** (दुःखशोकान्) । **समङ्कन** (इत्येवं) **प्रत्येक** (प्रकाराः) **निं**[9] **बोधनान्** (बोध्यानां) । **आश्वासान्** (आश्वास्या) **बुद्धिन्य** (बुद्धिस्तेषां) ॥

A man should always console and comfort the depressed, the destitute, the hungry, the ailing, the one who has lost his possessions and the one struck by calamity

MBh.12.221.40. a) त्रस्त-मुद्विग्नं for दीनमाविग्नं.
b) भयार्तं for क्षुधार्तं.
d) नित्यमाश्वासयन्ति ते.
१. ख—°ण्णं, ग च ज—°द्दनं, छ—°द्दनी ।
२. ग—सिरिनकितन् ।
३-३. छ नास्ति ।
४. ख—हिनलपन् ।
५. ज—दृःयेन्य ।
६. robbed. ख—रिनहल् ।
७-७. ग—सल्विरन्नि ।
८. ग—अनॅमुं ।
९. क ख—नि ।

ཏྱི་ཡི་ཏྱཧ་ཧི་ཀྱི་ ཡཧ་ཏྱཀྱི་ ཡི་ཀྱཡི་ ཀྱཡ་ཏྱ་ ཡི་ཏྱཡ་ ཡེ་ཏྱཡ་ །
ཡེ་ཏྱཡ་ཡི་ ཡི་ཀྱཡ་ཧཡ་ ཡཧཡ་ཡཀྱཧཡ་ཧཡ་ཡི་ཀྱཧ་ ॥ ཀྱ་ཅ་ ॥

ཀྱཧཡ་ ཀྱཧ་ ཏྱེ། ། ཧཡ་ཡི་ཧཡ་ཡི། ཧཧཧ་ ཨ་ པ་ཏྱ་ ཡེ་ཏྱཡ་ཡཧ་ཏྱ །
ཀྱི་ ཡེ་ཏྱཡ་ཧཡ་ཝི། ཡཧཡ་ཡཧཡ་ཧཡ་ ཡེ་ཏྱཡ་ཧཡ་ཡཧ་ཏྱཧ་ཧཡ་ཡི། ॥ ཀྱ་ཅ་ ॥

ཨེཧཡ་ཀྱི། ཀྱཧ་ ཏྱེ་ ཧཡ་ཡི། ཧཡ་ཏྱ་ཧཡ་ཧཡ་ ཡིཀྱཧཡ་ཧ །ཏྱེ་ཀྱ་ ཀྱཧ་ ཡེ་ཏྱཡ་ཧཡ་ཡཧ
ཀྱིཧ་ཀྱཧཏྱ །ཧཡ་ཡི། ཡཧཀྱཧཏྱི་ ཀྱཡཧཏྱ་ ཧྱཀྱཧ །ཁྱཧ་ཡི་ ཀྱཧ་ ཨ་ ཨེཧཡ་ཀྱི་ ཀྱི་ ཡིཀྱཧཡ་ཧ །
ཧཀྱི་ཏྱེ་ཀྱཧ་ ཀྱཧ་ ཁྱི་ཧ་ ཡེ་ཏྱཡ་ཧཡ་ཡཧ །ཁྱཧཡ་ཧཀྱཧཏྱི་ ཀྱཧ་ ཁྱི་ཧ་ ཧྱཀྱཧ ॥

आचाराद्विच्युतो जन्तुर्न धर्म्मफलमश्नुते ।
आचारेण हि संयुक्तः सम्पूर्णफलभाग्भवेत् ॥ २६० ॥

अपन् (अथ) **इकं व्वं** (नरः, जन्तुः) **यन्** (यदि) **पनसर्**[1] (विच्यवति) **सङ्कें शिष्टाचार** (शिष्टाचारात्) । **व्यर्थं** (व्यर्थं) **इकं धर्म्मसाधन** (धर्मसाधनं) **गिनवेन्य** (तत्कृतं) । **तन्** (न) **कभुक्ति** (भुज्यते) **फलन्य** (तत्फलं) **दलाह** (परत्र) । **कुनं**[2] (परं) **इक** (ये) **सं अपगॅः** (धीराः) **रिं**[3] **शिष्टाचार** (शिष्टाचारे) । **परिपूर्ण** (परिपूर्णं) **फल** (फलं) **निकं धर्म्मसाधन** (धर्मसाधनस्य) ।

Manu 4.155.
१. क ख ग च छ ज—सम्यक् ।
२. च छ—°मूला ।
३. क ख ग च छ ज—निसे° ।
४. क—रिं ।
५. √५गुः-अन् ।

ཨེཧཡ་ཀྱི་ཡི་ཀྱཧ་ ཁཀྱི་ཀ་ ཨེཀྱཡ་པ་ཡཧ་ཀྱཧ་ཀྱཧ་ ।
ཨེཧཡ་ཀྱཧ་ཧ་ ཧི་ ཡིཁྱཀྱཧ་ ཡཧེཀྱི་ཧ་ཡཧ་ཀྱཧ་ཀྱཧ་ཧཡ་ཀྱཧ་ཧཡ་ཡི། ॥ ཀྱ་ཅ་ ॥

कभुक्ति (भुज्यते) दे निर (तैः) द्लाह (परत्र) ॥

Devoid of character one does not enjoy the fruit of dharma. Dharma yoked to practice brings full fruit.

Manu 4.156. १. म-√ससर् । २. छ—कुनॅ । ३. ग—रि ।

ཞེཤཙཡིྱ། མཙེཀྵཡིྱ། ཀྱིཙེཀྵཤཙཡིྱཁྱཡིཁྱ མ ।

ཀྱཀྵཡིྱ མཁཙཀྵིཁྱཤ ཁྱཤཙཀྵཡིྱཁྱཤཙཀྵཡིྱ ཀྱིཁཀ ॥ ཀྱཅཀ ॥

ཚིཡཡི། ཡཙཡཙཡ ཚིཤ མེ ཀྱཙཀྵཡ । ཡཡི། ཀྱི ཞེཤཙཡིྱ । མཙེཀྵཡི । ཀྱི ཙཀྵཡི ། ཀྱི ཞེཁྱཡིཤཙཤ ཁྱཀྵི । ཀྱཀྵཙེཡིྱ ཁྱཡ ཚིཡ । ཡཡྱ པཁྱཡི ཀྱྱི । ཀཡཡི ཀྱཡ ཡཀྵཤ । ཞེཁྱཡཙཀྵཡཤ ॥

अमावास्यां चतुर्दश्यां पौर्णमास्यष्टमीषु च ।
ब्रह्मचारी भवेन्नित्यममृतस्नातको द्विजः ॥ २६१ ॥

निहन् (एषः) **ताचार निक** (अथ आचारः) **सं ब्राह्मण** (ब्राह्मणस्य) । **यन्** (यदि) **रिं अमावास्या** (अमावास्यायां) । **चतुर्द्दशी** (चतुर्दश्यां) । **रिं पूर्णिमा**[1] (पूर्णिमायां) । **रिं अष्टमीकाल** (अष्टमीकाले) **कुनॅ**[2] (च) । **ब्रह्मचार्य्य**[3] (ब्रह्मचारी भवेत्) **जुग** (हि) **सिर** (सः) । **हय्व** (न) **पक्रक्**[4] (उपगच्छेत्) **इं**[5] **स्त्री** (स्त्रियं) । **ङरनि**[6] (नाम) **व्रत** (व्रतिनः) **मङ्कन** (ईदृशस्य) । **अमृतस्नातक** (अमृतस्नातकः) ॥

One who keeps celibate on new and full moon days as well as on the eighth and fourteenth days of the lunar fortnight, he is termed an amṛtasnātaka.

Cf. Manu 4.128. ज—पूर्ण्णम्म । ४. ख—कक्रक् ।
१. क—पुर्णमा, ख ग—पूर्ण्णम, २. क—कुनं । ५. क—रिं ।
च—पूर्णम, छ—पूर्ण्णम, ३. ग—ब्राह्मचारिर्य्य । ६. ग—ङरनि ।

སངཡཙཡིྱཡིྱཁྱ པིཀཁྱ ཡཡི། ཀྲཀྵཁྱ ཧིཀཡཁྱ པཀཁྱ ཡིཡྱཀཡི ।

པཀཡྱ སཀཀཡི ཡཁཡཡཔི ཀཁཡྱཡི ཡཅ ཤྱིཀྵཡིྱཁྱཡི ཀྱཡཁཔཡི ཀྲཀཔཁྱཡི ॥ ཀྱཅཀ ॥

ཡཔཡི ཡཡྱ ཞེཀཡཔི ཡཡི ཀཡི ཡཡྱཀཡཁཡཡི । ཡཡྱ ཡཀཀིཁྱཡི
ཡཡྱ । ཡཡྱ ཡེཡཡིཡཡི । ཡཡྱ ཡིཡྱཀ ཀི པཁཡཁ । ཡཡྱ ཞེཀཀིཁཀིཡི པཀཡཡཀ ।

ཡཡི། ཞེཀྱཡི། ཁཀྵཡི། ཀཡཡཡཡཡི ཡཡཡཡཡ

ताङ्दुं[६] (गायेत्)। **ह्यव** (न) **मोन्युन्यन्**[७] (वादयेत्)। **ह्यव** (न) **मगन्धलेपन** (गन्धलेपनं धारयेत्)। **ह्यवास्कर्** (न पुष्पाणि धारयेत्)। **इनङित्**[८] (संग्रथितानि)। **ह्यव** (न) **अंलकुलकु** (आहिण्डेत्)। **ह्यव** (न) **असुखसुखन्** (मोदेत्) **दर्प्प-विजविजः** (दर्पसुखेषु)। **ह्यव अवुक्** (नातिशयं) **तुरु** (शयनं कुर्यात्)। **ह्यव** (न) **अङिनुम्** (पिबेत्) **मद्य** (मद्यं)। **फलन्य** (तत्फलं) **तन्** [९]**हिनिङन्** (अनन्तं)। **इकं**[९] **स्वर्गलोक** (स्वर्गलोकः) **कभुक्ति** (भुज्यते) **द्लाह्** (परत्र)॥

Avoiding dances and songs, musical instruments, perfumes and garlands, travel, arrogance, lying down, and liquors at the time of lunal conjunctions, and keeping to measured diet lead man to inexhaustible worlds of the Maruts.

Darpa **in Kawi is boyish behaviour, playing about in sheer joy.**

१. क ख ग च छ ज—नृतं। ४-४. क नास्ति। ८. ज—रिनङित्।
२. क—गीतं, ख च—गीन, ग छ ज—गित। ५. √इरिं। ९-९. क—हिनिङनन्। इकं, ख—पहिङन्तिक।
३. ख ग च छ ज—दर्प्प। ६. क ज—ङिदुं, ग—अङिदुं। ७. म-उनि-उनि-अन्।

ꦮꦺꦴꦤ꧀ꦏꦶ ꦏꦱꦺꦴꦥꦺꦴꦒ ꦱꦺꦴꦒꦶꦤ꧀ ꦔ ꦤꦶꦪꦾ꧀ ꦤꦶꦮꦺꦴꦤ꧀ꦏꦶ ꦠꦾꦴꦒ꧀ ।

ꦮꦺꦴꦤ꧀ꦏꦶ ꦥꦺꦴꦒꦾ꧀ꦒꦏꦺꦴꦒꦶ ꦲꦶ ꦤꦶꦮꦺꦴꦤ꧀ꦏꦶ ꦏꦏꦺꦴꦱꦺꦴꦏꦶ ꦔꦏꦶ ॥ ꦠ꧇ꦫ꧇ ॥

ꦱꦺꦴꦒꦶ ꦮꦺꦴꦤ ꦠꦸꦤꦺꦴ ꦥꦶꦪꦶꦂꦤꦶ ꦤꦶꦠꦾ꧀ꦔ ꦠꦺꦴꦮꦺꦴꦤ꧀ ꦱꦺꦴꦒꦶ ꦤꦶꦮꦺꦴꦤ꧀ ꦠꦸꦤꦺꦴ ꦤꦶꦮꦺꦴꦤ꧀

Compassion, forbearance, truth, non-injury, control, straightforwardness, affection, graciousness, sweetness and softness form the ten yamas.

Cf. MBh.12.262.37.

१. क ख ग ज नास्ति । २-२. क दृष्टिप्लुतिः । ३. ख ग ज—प्रत्येकन्यर् । ४. ख नास्ति ।

ꦲꦤꦼꦏꦶꦗ꧀ꦗ꧀ꦲ꧀ ꦲꦮꦃ ꦲꦸꦂꦏꦶ ꦱꦸꦲꦁꦒ꧀ꦲꦃꦲꦧꦃꦱꦸꦏꦶꦪꦃ ।
ꦥ꧀ꦫꦲꦃꦲꦃꦲꦾꦴꦃꦲꦶ ꦱ ꦱ꧀ꦠꦴꦲꦶ ꦱ ꦱꦶꦪꦲ꧀ ꦲꦮ ॥ ꧇ꦱ꧐ꦯ ॥

ꦱꦭꦺꦴ ꦥꦸꦲ꧀ ꦱꦧ꧀ꦱꦸꦲ꧀ ꦫꦴꦗꦱꦸ । ꦤꦱꦴ ꦱꦶꦪꦲ꧀ ꦩꦲꦱꦸ । ꦥꦫꦴꦗꦸꦱꦴꦱꦸ । ꦲꦮ । ꦤꦸꦒꦴ । ꦲꦧ । ꦗꦸꦲ꧀ । ꦱꦸꦲꦁꦒ꧀ꦲꦾ । ꦏ꧀ꦱꦴꦲꦁꦒ꧀ꦲꦃꦲꦶꦥꦸꦲ꧀ । ꦥꦸꦲ꧀ । ꦏꦸꦲꦃꦲꦃ । ꦏꦾꦴꦲ꧀ ꦱꦸꦲ꧀ । ꦭꦲꦴꦲꦶ ꦲ ꦲꦾꦲꦶ ꦱꦶ ꦱꦶꦪꦲ꧀ । ꦲꦮ ꦩꦲꦃꦥꦸꦲ꧀ । ꦲꦾꦲꦶꦤꦴꦲꦮꦲꦶ । ꦤꦴꦲꦸꦲ꧀ । ꦲꦮ ꦥꦲꦃꦥꦸꦲ꧀ । ꦱꦸꦲꦁꦒ꧀ꦲꦾ । ꦥꦸꦲ꧀ ꦱꦸꦲ꧀ । ꦲꦤꦺꦴꦲꦤꦴꦤꦴꦲꦤꦴꦲꦶ । ꦲꦤꦺꦴꦲꦤꦴꦲꦤꦴꦲꦶ । ꦲꦮ । ꦥꦶꦠꦸꦥꦸꦗꦴꦲꦶ । ꦲꦮ । ꦲꦤꦺꦴꦲꦤꦴꦲꦤꦴꦲꦶ । ꦤꦸꦲꦴꦲꦶ ꦲꦮꦶꦃ । ꦲꦏꦺꦴꦱꦁꦱꦴꦱꦺꦴꦱꦤꦴ । ꦲꦮ । ꦤꦸꦲꦴꦲꦶ ꦱꦶꦩꦱꦁꦫꦱꦺꦴꦱꦤꦴ । ꦱꦸꦲꦁꦒ꧀ꦲꦾ । ꦥꦸꦲ꧀ ꦱꦸꦲ꧀ । ꦲꦤꦺꦴꦲꦤꦴꦲꦤꦴꦲꦶ ꦲꦮ । ꦤꦸꦲꦴꦲꦶ ꦱꦶꦩꦱꦁꦫꦱꦺꦴꦱꦤꦴ । ꦱꦸꦲꦁꦒ꧀ꦲꦾ । ꦥꦸꦲ꧀ ꦱꦸꦲ꧀ । ꦲꦤꦺꦴꦲꦤꦴꦲꦤꦴꦲꦶ ꦲꦮ । ꦤꦸꦲꦴꦲꦶ ꦲꦮꦶꦃ । ꦲꦏꦺꦴꦱꦁꦱꦴꦱꦺꦴꦱꦤꦴ ।

ඞිහාඞි ඍාඉඍාඉඞි පිඞඍු । ඍාඞා ඨාඨොඨ । ඨාඨඞ ෆි ඞාඔිඛ්ඛඞි ඔොඉ । ඍාඞා ඞාපිඍු ඞි ඨොඨ । ඨාඨඞ ෆි ඞාඔිඛ්ඛඞි ඞොඉ ඍාඞ । ඍාඞා ඞාපිගිඨ । ඨාඨඞ ෆි ඞාඔිඛ්ඛඞි ඔොඔ ඍාඞ । ඵඛ්ඛාඉ ඉඵඍු । ඉඵ්ඛඞ ඍාඉඍාඉඞි පිඞගිඨ । ෆඨ ඞිඞා ඔ ඉඵඍුඞි ඉඵ්ෆිහාඉ්ඉ හාඵු ॥

एकेनांशेन धर्म्मार्थः[1] कर्त्तव्यो भूतिमिच्छता ।
एकेनांशेन कामार्थ[2] एकमंशं विवर्द्धयेत् ॥ २६८ ॥

निहन् (एषः) **क्रमन्यन्** (क्रमः) **पिनत्लु**[3] (त्रिविधानस्य) । **इकं सभाग** (एकः भागः) । **साधन** (साधनं) **रि कसिद्धन्** (साधनाय) **इं**[4] **धर्म्म** (धर्मस्य) । **इकं कंपिर्व**[5] (द्वितीयः) **नि**[6] **भाग** (भागः) । **साधन** (साधनं) **रि कसिद्धन्** (साधनाय) **इं काम** (कामानां) **इक** (सः) । **इकं** (यः) **कंपितिग** (तृतीयः) । **साधन** (साधनं) **रि कसिद्धन्** (साधनाय) **इं अर्थ** (अर्थस्य) **इक** (सः) । **वृद्धचक्न** (विवर्धयेत्) **मुवः** (पुनः) । **मङ्कन** (एवं) **क्रमन्यन्** (क्रमः) **पिनतिग** (त्रिविधानस्य) । **दे निक** (तस्य) **सं** (यः) **मह्यून्**[7] (कामयते) **मङ्किःहक्नं** (प्राप्तुं) **हयु** (धर्मं) ॥

Desiring well-being one should reserve one part for dharma, one for pleasure and the third for investment.

१. क ज—धर्मथः, ग—धर्म्मतः, च छ—कर्म्मतः, ज—कर्मथ । ५. क—कर्व ।
च—धर्म्मथिः, ज— ३. ग—पिनकत्लु । ६. ग—नि ।
धर्म्मापिः । ४. ग—इ । ७. क—अह्युन् ।

ඉඔොඨ ඔොඉඍු ෆඞ ඨාඨු ඉඔඨඔොඉඍු ෆඞ ඔිඞාඍු හාඞි ।
ඔොඉඍු ඊිඨ ඞාඉඍාඉ ඉඨාඞා ඛ ඞඟාඍොඞාඊිඞාඛාඔාඔ ॥ ෆඉඔ ॥

ඔෙපාඞි ෆඞා ඔොඉ । ඔාඞි ඔොඉඍු ඊිඍු ඞි ඔොඨ්ඨඛඉ । ඔ ෆඞා ඨාඛ ෆාඉ । පාඔොඉ ඞි ඔෙඔඍිු ඍුඛ් ඔ හුඊිඉඍුඞාඞි ෆඞා । ඉඍුඞි ඔාඞි ඔෙඔඉ ඍුඍු ඞි ඔොඨ්ඨඛඉ । ඉාඉ්ඔ ෆඞා । ඔිඞිඍ්ඨහාඞි ඉඛ ඔ ඔඨ්ඨඛ । ඔඔොඉ්ඔ හාඍු ඔෙඛඔ ඔාඉ්ඨ ඔොඉ । ඔාඞි හාඨොඨ්ඨඛ ॥

येऽर्था धर्म्मेण ते लभ्या येऽधर्म्मेण धिगस्तु तान्[1] ।
धर्म्मं वै शाश्वतं लोके न जह्यादर्थकांक्षया ॥ २६९ ॥

अपन् (अधुना) **इकं अर्थ** (अर्थः) । **यन्** (यदि) **धर्म्म** (धर्मः) **ल्विर्** (विधिः) **नि**[2] **काज्जंनन्य** (तदर्जनस्य) । **य इक** (सः) **लाभ** (लाभः) **ङरन्य** (नाम) । **परमार्थ** (परमं साधनं) **नि अमङ्किः** (प्रापणस्य) **सुख** (सुखं) **सं तुमॅम्बकॅन्** (यः प्राप्नोति) **इक** (तमर्थं) । **कुनॅं**[3] (परं) **यन्** (यदि) **अधर्म्म** (अधर्मः) **ल्विर्** (विधिः) **नि**[3] **काज्जंनन्य** (तदर्जनस्य) । **कश्मल** (कश्मलं) **इक** (तद्) । **सिनिङ्गहन्** (वर्ज्येत) **दे सं सज्जन**[4] (सज्जनेन) । **मतंन्यन्**[5] (अतः) **हय्व** (न) **अनसर्** (अतिगच्छेत्) **सङ्कॅ**[6] **धर्म्मं** (धर्मं) । **य[न्]** (यदार्थं) **तङर्ज्जन** (अर्जयति) ॥

Money earnt with dharma is gainful (or is the true wealth). What is got with adharma, fie on that. Dharma is an eternal value. Do not discard it for money.

MBh.12.281.19. a) any ms. Poona mss. धन° or वित्त°. d) अर्थ° is not found in any ms. The dominant reading is सत्याः

१. क ग च छ ज—त, ख—ता ।
२. क—नि ।
३. ख—रिं, ज—इं ।
४. क— सज्जनन ।
५. क—मतंन्य ।
६. क—सक ।

ඔෙඉ්ඔ ඔඍු පිඅඉ්ඨ ඟාඍුඞාඞිඟ ඟාඊිඔ ।
ඨඛාඔඛඔාඔ්ඉි ඨඍුඍු ඟඅඔඛඔාඔ්ඔි ඨාඉි ॥ ෆඉ° ॥

ඟාඞ ඨ ඨු ඉාඉ්ඔ ඍුඛඉ । ඉාඉ්ඔ ඉඞාඔාඔඞ ඔෙඔඉ । ඔාඞි පාඔොඉ්ඔ । ඔාඞි ඔාඔොඉ්ඔ ඞිඞා ඔෙඔ ඍාඞ । ඍාඞා ඨු ඉාඉ්ඔ ඍුඛඉ । ඍුඍු ඔාඞි ඟාඞි පාඔොඉ්ඔ । ඔෙපාඞි ඔුඉ්ඉි ඉ්ඉාඞි ඍාඞා ඉාඞිඍුපිා ඔගිඞාඞි ඔඉ්ඔ ඞි ඉාඉඍු । ඔඟුපිඞි । ඨඔිඨාඞ ඔෙඨඔාඞඉ ॥

धर्म्मार्थं यस्य वित्तेहा तस्यानीहा गरीयसी ।
प्रक्षालनाद्धि पङ्कस्य दूरादस्पर्शनं वरम्[1] ॥ २७० ॥

हन ष्व[2] (विद्यते चेत्) **ष्वं** (नरः) **मङ्कॅ क्रमन्य** (एवंक्रमः) । **मङ्क** (ईहते) **मकसाधनं** (साधनं कर्तुं) **अधर्म्म** (अधर्मं) । **अन्** (यदा) **पङर्ज्जनार्थं** (अर्जयति अर्थं) । **अन्** (यद्यपि) **साधन** (साधयति) **रिं धर्म्मप्रयोजन** (धर्मप्रयोजनं) **निकं अर्थ** (अर्थेन) **देन्य** (सः) । **इकं ष्वं** (नरः) **मङ्कन क्रमन्य**

(एवंक्रमः)। लूहें[3] (वरं) जुग (हि) [4]यन्(यदि) तन्[4] (न) पङज्र्जन (अर्जयति)। अपन् (यतः) युक्ति (युक्तं) त्मॅन् (खलु) इकं (यत्) मनिङ्गहि (परिहरति) लतॅक् (पङ्कं) सङ्ग रिं मङम्बः[5] (उपगमनात्)। यद्यपिन् (यद्यपि) वसॅहन[6] (प्रक्षालयेत्) अवसानन्य (अवसाने) ॥

If one longs for money to serve dharma, then let him have no longing at all. Instead of washing away mud from one's clothes, it is better to keep away from mud.

MBh.3.2.47. The first hemistich is found onlyinK2 B2.3.4 D1.2.4.5.6. Of these B4 D5 support our reading.

d) Telugu mss. support परं of our lontars.

१. ग च ज—परं, ख—परि, छ—परी।
२. क—त्वं।
३. ग—लूहें।
४-४. क ग च ज—य त, ख—यन्।
५. छ—पङम्बः।
६. छ—वसि°।

ꢀꢁꢂꢃꢄꢅꢆꢇꢈꢉꢊꢋꢌꢍꢎꢏꢐꢑꢒꢓꢔꢕꢖꢗꢘꢙꢚꢛꢜꢝꢞꢟꢠꢡꢢꢣꢤꢥꢦꢧꢨꢩꢪꢫꢬꢭꢮꢯꢰꢱꢲꢳꢴꢵꢶꢷꢸꢹꢺꢻꢼꢽꢾꢿ ।

ꢀꢁꢂꢃꢄꢅꢆꢇꢈꢉꢊꢋꢌꢍꢎꢏꢐꢑꢒꢓꢔꢕꢖꢗꢘꢙꢚꢛꢜꢝꢞꢟꢠꢡꢢꢣꢤꢥꢦꢧꢨꢩꢪꢫꢬꢭꢮꢯꢰꢱꢲꢳꢴꢵꢶꢷꢸꢹꢺꢻꢼꢽꢾꢿ ॥ ꣋꣋ ॥

ꢀꢁꢂꢃꢄꢅꢆꢇꢈꢉꢊꢋꢌꢍꢎꢏꢐꢑꢒꢓꢔꢕꢖꢗꢘꢙꢚꢛꢜꢝꢞꢟꢠꢡꢢꢣꢤꢥꢦꢧꢨꢩꢪꢫꢬꢭꢮꢯꢰꢱꢲꢳꢴꢵꢶꢷꢸꢹꢺꢻꢼꢽꢾꢿ ।

ꢀꢁꢂꢃꢄꢅꢆꢇꢈꢉꢊꢋꢌꢍꢎꢏꢐꢑꢒꢓꢔꢕꢖꢗꢘꢙꢚꢛꢜꢝꢞꢟꢠꢡꢢꢣꢤꢥꢦꢧꢨꢩꢪꢫꢬꢭꢮꢯꢰꢱꢲꢳꢴꢵꢶꢷꢸꢹꢺꢻꢼꢽꢾꢿ ।

ꢀꢁꢂꢃꢄꢅꢆꢇꢈꢉꢊꢋꢌꢍꢎꢏꢐꢑꢒꢓꢔꢕꢖꢗꢘꢙꢚꢛꢜꢝꢞꢟꢠꢡꢢꢣꢤꢥꢦꢧꢨꢩꢪꢫꢬꢭꢮꢯꢰꢱꢲꢳꢴꢵꢶꢷꢸꢹꢺꢻꢼꢽꢾꢿ ।

ꢀꢁꢂꢃꢄꢅꢆꢇꢈꢉꢊꢋꢌꢍꢎꢏꢐꢑꢒꢓꢔꢕꢖꢗꢘꢙꢚꢛꢜꢝꢞꢟꢠꢡꢢꢣꢤꢥꢦꢧꢨꢩꢪꢫꢬꢭꢮꢯꢰꢱꢲꢳꢴꢵꢶꢷꢸꢹꢺꢻꢼꢽꢾꢿ ।

सर्व्वेषामेव शौचानामर्थशौचं विशिष्यते।
योऽर्थे[1] शुचिर्हि स शुचिर्न मृद्वारिशुचिः शुचिः॥ २७१॥

अपन् इरि[2] सक्वेः (सर्वेषां) निं शौच (शौचानां)। [3]नां पात्रशौच[3] (पात्रशौच-)। मृत्शौच (मृच्छौच-)। जलशौच (जलशौच-)। भस्मशौचादि[4] (भस्मशौचादीनां)। किङ्ग (केवलं) अर्थशौच (अर्थशौचं) जुग[5] (हि) लिवः (विशिष्यते)। कलिङन्य (अर्थात्)। इकं (यः) शुचि (शुचिः) रिं अर्थ (अर्थे) डरन्य[5] (नाम)।[5] सुमिङ्गः[6] (परिहरति) इं अन्यायार्थ (अन्यायार्थं)। य इक (सः) परमार्थ (परमार्थः, अर्थः) निं शुचि (शुचेः) डरन्य (नाम)। कुनं (अथ) इकं (यः) शुचि (शुचिः) दॅनि जलशौचादि (जलशौचादिभिः)। तन् (न) परमार्थ (अर्थः) निं[7] शुचि (शुचेः) इक (सः)॥

Of all purifications monetary purity is the highest. He who is honest in

money matters is pure indeed. Cleansing with clay and water is not purity.

Ind. Spr.6957/5206.

१. ख—सोर्थे।
२. क—रि, ख—इक, ग च छ ज—इ।
३-३. क नास्ति।
४. ख—भष्मशोच।
५. क नास्ति।
६. छ—सुमिङः।
७. ग—नि।

ꢀꢁꢂꢃꢄꢅꢆꢇꢈꢉꢊꢋꢌꢍꢎꢏꢐꢑꢒꢓꢔꢕꢖꢗꢘꢙꢚꢛꢜꢝꢞꢟꢠꢡꢢꢣꢤꢥꢦꢧꢨꢩꢪꢫꢬꢭꢮꢯꢰꢱꢲꢳꢴꢵꢶꢷꢸꢹꢺꢻꢼꢽꢾꢿ ।

ꢀꢁꢂꢃꢄꢅꢆꢇꢈꢉꢊꢋꢌꢍꢎꢏꢐꢑꢒꢓꢔꢕꢖꢗꢘꢙꢚꢛꢜꢝꢞꢟꢠꢡꢢꢣꢤꢥꢦꢧꢨꢩꢪꢫꢬꢭꢮꢯꢰꢱꢲꢳꢴꢵꢶꢷꢸꢹꢺꢻꢼꢽꢾꢿ ॥ ꣋꣋ ॥

ꢀꢁꢂꢃꢄꢅꢆꢇꢈꢉꢊꢋꢌꢍꢎꢏꢐꢑꢒꢓꢔꢕꢖꢗꢘꢙꢚꢛꢜꢝꢞꢟꢠꢡꢢꢣꢤꢥꢦꢧꢨꢩꢪꢫꢬꢭꢮꢯꢰꢱꢲꢳꢴꢵꢶꢷꢸꢹꢺꢻꢼꢽꢾꢿ ।

ꢀꢁꢂꢃꢄꢅꢆꢇꢈꢉꢊꢋꢌꢍꢎꢏꢐꢑꢒꢓꢔꢕꢖꢗꢘꢙꢚꢛꢜꢝꢞꢟꢠꢡꢢꢣꢤꢥꢦꢧꢨꢩꢪꢫꢬꢭꢮꢯꢰꢱꢲꢳꢴꢵꢶꢷꢸꢹꢺꢻꢼꢽꢾꢿ ।

येऽर्थाः क्लेशेन महता धर्म्मस्यातिक्रमेण वा।
अरेर्व्वा[1] प्रणिपातेन मा स्म तेषु कृथा मनः॥ २७२॥

हन (विद्यते) यार्थ (अर्थः) उलिः (प्राप्तः) निं[2] परिक्लेश (परिक्लेशेन)। उलिः (प्राप्तः) निं अन्याय (अन्यायेन) कुनें[3] (च)। अथवा (अथवा) कसॅम्बहन् (प्रणिपातेन) इं[4] शत्रु (शत्रोः) कुनें[3] (च)।[4] हेतुन्य (अस्माद्धेतोः) इकं (सः) अर्थ (अर्थः) मङ्कन क्रमन्य (तथाक्रमः)। तन् (न) केङिनक्न (काम्येत) इक (सः)॥

Do not put your heart into the monies which demand immense exertion, transgression of dharma or the felling down of an enemy.

MBh.5.39.61. a) Our reading is unique. Poona reads अतिक्लेशेन येऽर्थाः स्युः.
b) Our वा is supported by Dn2 Ds D8 G2.4 M, others च.
d) मनः कृथाः (no v.l.)

२. ग—नि।
३. क—कुनं।
४. ग—इ।
५. क नास्ति।

ꢀꢁꢂꢃꢄꢅꢆꢇꢈꢉꢊꢋꢌꢍꢎꢏꢐꢑꢒꢓꢔꢕꢖꢗꢘꢙꢚꢛꢜꢝꢞꢟꢠꢡꢢꢣꢤꢥꢦꢧꢨꢩꢪꢫꢬꢭꢮꢯꢰꢱꢲꢳꢴꢵꢶꢷꢸꢹꢺꢻꢼꢽꢾꢿ ।

ꢀꢁꢂꢃꢄꢅꢆꢇꢈꢉꢊꢋꢌꢍꢎꢏꢐꢑꢒꢓꢔꢕꢖꢗꢘꢙꢚꢛꢜꢝꢞꢟꢠꢡꢢꢣꢤꢥꢦꢧꢨꢩꢪꢫꢬꢭꢮꢯꢰꢱꢲꢳꢴꢵꢶꢷꢸꢹꢺꢻꢼꢽꢾꢿ ॥ ꣋꣋ ॥

ꢀꢁꢂꢃꢄꢅꢆꢇꢈꢉꢊꢋꢌꢍꢎꢏꢐꢑꢒꢓꢔꢕꢖꢗꢘꢙꢚꢛꢜꢝꢞꢟꢠꢡꢢꢣꢤꢥꢦꢧꢨꢩꢪꢫꢬꢭꢮꢯꢰꢱꢲꢳꢴꢵꢶꢷꢸꢹꢺꢻꢼꢽꢾꢿ ।

ꢀꢁꢂꢃꢄꢅꢆꢇꢈꢉꢊꢋꢌꢍꢎꢏꢐꢑꢒꢓꢔꢕꢖꢗꢘꢙꢚꢛꢜꢝꢞꢟꢠꢡꢢꢣꢤꢥꢦꢧꢨꢩꢪꢫꢬꢭꢮꢯꢰꢱꢲꢳꢴꢵꢶꢷꢸꢹꢺꢻꢼꢽꢾꢿ ।

ꢀꢁꢂꢃꢄꢅꢆꢇꢈꢉꢊꢋꢌꢍꢎꢏꢐꢑꢒꢓꢔꢕꢖꢗꢘꢙꢚꢛꢜꢝꢞꢟꢠꢡꢢꢣꢤꢥꢦꢧꢨꢩꢪꢫꢬꢭꢮꢯꢰꢱꢲꢳꢴꢵꢶꢷꢸꢹꢺꢻꢼꢽꢾꢿ ।

जातस्य हि कुले मुख्ये परवित्तेषु गृध्यतः ।
लोभश्च प्रज्ञामाहन्ति [1]प्रज्ञा हन्ति[1] हता श्रियम् ॥ २७३ ॥

यद्यपिन् (यद्यपि) **कुलज**[2] (कुलजः) **इकं** (सः) **व्वं** (नरः)। **यन्** (यदि) **एङिन्** (गृध्यति) **रिं**[3] **परदृव्यहरण** (परद्रव्यहरणे)। **हिलं** (नश्यति) **कप्रज्ञान्** (तस्य प्रज्ञा) **इक** [4]**देनि कलोभन्य**[4] (तल्लोभात्)। **हिलं** (नाशे) **निं**[5] **कप्रज्ञान्य** (तत्प्रज्ञायाः)। **य** (अथ) **त** (सा) **हुमिलङकॅन्** (नाशयति) **श्रीन्य** (तस्य श्रियं)। **हलूप्न्य** (तस्य सौन्दर्यं) **सल्विर्** (सर्वविधं) **निं विभवन्य**[6] (तस्य विभवं)॥

In one born in an eminent family, greed for other's riches obscures wisdom, which further leads to the loss of glory.

MBh.5.70.18. a) Our reading is not in Poona mss. Poona reads कुले जातस्य वृद्धस्य (no v.l.).
c) Poona लोभः प्रज्ञानमाहन्ति (K5 लोभः प्रज्ञां समाहन्ति).
d) ह्रियम् (no v.l.). Our श्रियं appears in the next śloka ह्रीर्हता बाधते धर्मं धर्मो हन्ति हतः श्रियम्।
१-१. छ नास्ति।
२. ज—कुलजति।
३. क नास्ति, ग—रि।
४-४. ग—देनि पकलोभन्य।
५. क—नि।
६. छ—भावन्य।

ꡐꡢꡏꡒꡂꡒ ꡏꡐꡒꡒ ꡗꡢꡒꡃꡊ ꡔꡊꡏꡐꡒꡏ ꡐꡒꡏꡊ ꡔꡏꡊꡃ ।
ꡏꡏꡊꡃ ꡗꡢꡒꡃꡊꡒꡒꡗꡒꡗꡢꡒꡐꡢꡒꡐꡢꡒꡏꡊꡃꡐꡒꡊꡃꡗꡢꡒꡃꡊ ॥ ꡙꡏꡓ ॥

ꡗꡒ ꡒꡗ ꡔꡏꡒ ꡔꡊ ꡗꡒꡃꡊꡒꡃ ꡗꡒꡃꡊ । ꡔꡐꡒꡏꡊꡃꡊ ꡐꡒꡃꡊ ꡏꡐꡒꡃꡊ ꡏꡐꡒꡃꡊ ꡏꡐꡒꡃꡊ ꡏꡐꡒꡃꡊꡃꡊ ।
ꡗꡒꡃꡊ ꡒꡗ ꡔꡏꡒ ꡔꡊ ꡗꡒꡃꡊꡒꡃ ꡗꡒꡃꡊ । ꡔꡐꡒꡏꡊꡃꡊ ꡐꡒꡃꡊ ꡏꡐꡒꡃꡊ ꡏꡐꡒꡃꡊ ꡏꡐꡒꡃꡊ ꡏꡐꡒꡃꡊꡃꡊ ।
ꡗꡒꡃꡊ ꡒꡗ ꡔꡏꡒ ꡔꡊ ꡗꡒꡃꡊꡒꡃ ꡗꡒꡃꡊ । ꡔꡐꡒꡏꡊꡃꡊ ꡐꡒꡃꡊ ꡏꡐꡒꡃꡊ ꡏꡐꡒꡃꡊ ꡏꡐꡒꡃꡊ ꡏꡐꡒꡃꡊꡃꡊ ।

धर्मश्चार्थश्च कामश्च त्रितयं जीविते फलम् ।
एतत् त्रयमवाप्तव्यमधर्म्मपरिवर्जितम् ॥ २७४ ॥

त्लु (त्रितयं) **क्त** (खलु) **फल** (फलं) **निं**[1] **हुरिप्** (जीवितस्य) **ङरन्य** (नाम)। **अवक्न्यन्**[2] (शरीरं) **त्लु** (त्रयाणां)। **धर्म्म** (धर्मः)। **अर्थ** (अर्थः)।[3] **काम** (कामः)। **नहन्** (इति) **तावक्न्यन्**[4] (शरीरं) **त्लु** (त्रयाणां)। **हय्व त** (नाथ) **कस्लतन्** (अन्तराविशति) **अधर्म्म** (अधर्मः)॥

Dharma, riches and pleasures are the three fruits of life. Let adharma not pollute them.

१. ग—नि। २. ख—अवक्न्यान्। ३. क नास्ति। ४. ख—तावक्न्यान्।

ꡐꡒꡏꡊꡃ ꡔꡊꡏꡊ ꡐꡒꡃꡊꡃ ꡗꡢꡒꡃꡊ ꡐꡒꡃꡊꡃꡊ ꡗꡢꡒꡃꡊ ।
ꡗꡒꡃꡊ ꡗꡒ ꡔꡊꡏꡊ ꡗꡒꡃꡊꡒꡃ ꡗꡒꡃꡊ ꡐꡒꡃꡊꡃꡊ ꡗꡢꡒꡃꡊ ॥ ꡙꡏꡔ ॥

ꡗꡒꡃꡊ ꡒꡗ ꡔꡏꡒ ꡔꡊ ꡗꡒꡃꡊꡒꡃ ꡗꡒꡃꡊ । ꡔꡐꡒꡏꡊꡃꡊ ꡐꡒꡃꡊ ꡏꡐꡒꡃꡊ ꡏꡐꡒꡃꡊ ꡏꡐꡒꡃꡊ ꡏꡐꡒꡃꡊꡃꡊ ।
ꡗꡒꡃꡊ ꡒꡗ ꡔꡏꡒ ꡔꡊ ꡗꡒꡃꡊꡒꡃ ꡗꡒꡃꡊ । ꡔꡐꡒꡏꡊꡃꡊ ꡐꡒꡃꡊ ꡏꡐꡒꡃꡊ ꡏꡐꡒꡃꡊ ꡏꡐꡒꡃꡊ ꡏꡐꡒꡃꡊꡃꡊ ।
ꡗꡒꡃꡊ ꡒꡗ ꡔꡏꡒ ꡔꡊ ꡗꡒꡃꡊꡒꡃ ꡗꡒꡃꡊ । ꡔꡐꡒꡏꡊꡃꡊ ꡐꡒꡃꡊ ꡏꡐꡒꡃꡊ ꡏꡐꡒꡃꡊ ꡏꡐꡒꡃꡊ ꡏꡐꡒꡃꡊꡃꡊ ।

अवन्ध्यं दिवसं कुर्य्याद् धर्म्मतः कामतोऽर्थतः ।
गते हि दिवसे तस्मिंस्तदूनं तस्य जीवितम् ॥ २७५ ॥

हय्व (न) **तिकं काल** (कालः) **विनेः** (क्रियेत) **निष्फला** (निष्फलः)।[1] **वेहॅन्** (कुर्यात्) **सफल** (सफलं) **जुग य** (ह्येतं)। **पिलिः** (स्वल्पमपि) **उपयोगाक्न** (उपयुंक्ष्व)। **इ**[2] [3]**कसिद्धन्** (साधने) **इं**[3] **धर्म्म अर्थ काम** (धर्मार्थकामानां) **कुनॅं**[4] (हि)। **अप[न्]** (यतः) **तन्वुरं** (नियतं) **क्षय** (क्षयः) **निं**[5] **हुरिप्** (जीवितस्य)।[6] [7]**इरिकं काल** (काले)। **मतंन्यन्** (अतः) **पॅंपॅङॅन्**[8] (उपयुंक्ष्व) **इकं हुरिप्**[6] (जीवित) **हय्व** (न) **कालक्षेप** (कालक्षेपं कुर्याः)॥

Make each day fruitful of dharma, joy and earning. With each day gone, life is less by that.

१. च छ नास्ति।
२. क—रि, छ नास्ति।
३-३. छ—सिद्धनिं।
४. क—कुनं।
५. क—रिं।
६. च नास्ति।
७-७. ख दृष्टिप्लुतिः।
८. क—पॉपॅङॅन्, ग ज—पॅपॅङॅन्।

ꡗꡢꡒ ꡐꡒꡏꡊꡃꡗ ꡐꡒꡏꡊꡃꡗ ꡗ ꡔꡊꡏꡊꡃꡗ ꡗ ꡔꡊꡒꡒꡊꡃꡗ ।
ꡐꡒꡏꡊꡃꡗ ꡗꡒꡃꡊꡒꡒꡗꡒꡃꡊ ꡗꡒ ꡔꡊꡏꡊꡃꡗꡒꡃꡊꡃꡊꡗꡒꡃꡊ ꡗꡒꡃꡊꡒꡒꡗꡒꡃꡊ ॥ ꡙꡏꡕ ॥

ꡔꡊꡃꡊ ꡐꡒ ꡗꡒꡃꡊ ꡗꡒꡃꡊꡒꡃꡊꡒꡃꡊꡗꡒꡃꡊ ꡐꡒꡏꡊꡃꡊ । ꡔꡐꡒꡏꡊꡃꡊ । ꡔꡊꡏꡊ । ꡏꡊꡔꡊꡔꡊ । ꡏꡗꡊꡔꡊ ꡗꡒꡃꡊ
ꡗꡔꡊꡔꡊ ꡔꡐꡒꡏꡊꡃꡊ ꡗꡒꡃꡊ । ꡔꡊꡒꡒꡗꡒꡃꡊꡒꡃꡊꡒꡃꡊꡗꡒꡃꡊ ꡔꡊꡏꡊꡃꡊ । ꡏꡊꡔꡊꡔꡊ ꡔꡊꡏꡊꡃꡊ ꡗꡒꡃꡊꡒꡃꡊꡒꡃꡊꡗꡒꡃꡊ
ꡔꡊꡏꡊꡃꡊ ꡗꡒꡃꡊ ꡔꡊꡏꡊꡃꡊ ꡗꡒꡃꡊꡒꡃꡊꡒꡃꡊꡗꡒꡃꡊ ꡔꡊꡏꡊꡃꡊ ꡗꡒꡃꡊ ꡔꡊꡏꡊꡃꡊ ꡗꡒꡃꡊꡒꡃꡊꡒꡃꡊꡗꡒꡃꡊ ॥

यन्न धर्म्माय नार्थाय न कामाय न शान्तये ।
व्यर्थं तज्जन्मिनां[1] जन्म मरणायैव केवलम् ॥ २७६ ॥

इकं (यः) ध्वं (नरः) तन् (न) पनिद्धाकॅन्[२] (साधयति) धर्म्म (धर्मं)। अर्थ (अर्थं)।[३] काम (कामं)।[३] मोक्ष (मोक्षं)। हेमन् (धिक्) हनहन (अस्तित्वं) अपार्थक[४] (अपार्थकं) हुरिप्न्य (तज्जीवितं)। ङरनिकान्[५] (नाम) मङ्कन (एवं)। उमिङु (पालनं) शरीरन्य (शरीरस्य) पङनॅन् (भोजनाय) इं मृत्यु इक (मृत्यवे तद्) ॥

If life is utilized neither for dharma, nor for wealth, nor for pleasure, then it has been a waste. It has served only death.

१. ग—जन्मिनां (तद् नास्ति)। ३. क नास्ति। ५. ग छ ज—ङरनिकन्।
२. छ—पनिन्दाकॅन्, ज— ४. क छ—पर्तक, च—पार्थक, पनिन्धकॅन्। ज—पर्थक।

ꡈꡖꡂꡩꡀꡈꡏ ꡏꡀꡏꡩꡏ ꡀꡈꡂꡈꡀꡂꡀ ꡩꡐꡐꡀꡀ ।
ꡨꡖꡂ ꡨꡖꡂꡏꡀꡩ ꡀꡩꡏꡩꡂ ꡩꡏꡩꡨꡂꡖ ꡏꡐꡏꡀꡈ ꡈꡖꡂ ॥ ꡩꡐꡐꡐ ॥

ꡏꡀꡈꡂꡩꡀꡂ ꡖꡨꡩꡏꡩꡀ ꡩꡀꡈꡂ ꡈꡖꡂ । ꡀꡏꡀꡏꡩ ꡂꡖ ꡈꡂ ꡏꡀꡏꡩ । ꡏꡀꡏꡩ ꡐꡐꡀꡂ ꡈꡂ
ꡩꡏꡏꡩ ꡩꡏꡏꡀꡀ ꡀꡏꡀꡈ । ꡏꡀꡩꡀ ꡩꡀꡈꡂ ꡩꡈꡀꡩꡐꡏꡀꡈꡀ । ꡀꡐꡨꡖ ꡖꡂ ꡨꡖꡏꡀ ।
ꡀꡩꡨꡖꡨꡖꡂꡀꡖꡀꡈꡀ । ꡩꡀꡈꡂ ꡏꡏꡩ ꡀꡏꡀꡩꡈꡂꡂꡖ ꡏꡏꡖꡂꡩꡈ । ꡩꡏꡏꡩꡂ ꡖꡂ ꡏꡀꡏꡩꡈꡂꡂꡖ ꡏꡏꡖꡂꡩꡈ ।
ꡀꡏꡀꡐꡨꡖꡩ । ꡀꡏꡏꡀꡈ ꡩꡀꡈꡂ ꡨꡩꡀꡩꡀꡈ ꡀꡏꡏꡀꡈ ꡩꡈꡀ ꡀꡏ । ꡏꡀꡈꡂ ꡐꡐꡨꡖ ꡩꡀꡈꡂꡐꡏꡏꡀꡈꡂꡈ ॥

अर्थांस्त्यजत पात्रेषु भजध्वं कामजान् गुणान्।
प्रियं प्रियेभ्यः कुरुत मृत्युर्हि त्वरते जयी[१] ॥ २७७ ॥

मतंन्यन्[२] (अतः) तिङ्गलक्न (त्यजत) इकं अर्थ (अर्थान्)। दानाक्न (दत्त) रि सं पात्र (पात्रेषु)। पात्र (पात्रं) ङरन्[३] (नाम) सं (यः) [४]योग्य (योग्यः) वेहन[४] (दातुं, ग्रहीतुं) दान[४] (दानस्य)। मङ्कन (एवं) इकं भोगोपभोग (भोगोपभोगान्)। सल्विर् (सर्वविधान्) निं[६] विषय (विषयान्)। भुक्तिन्नतिक (भुंक्त तान्)। इकं वस्तु (यानि वस्तूनि) सानुखेरि (सर्वसुखदानि) हतिन्त (तव हृदयाय)। वेहक्न (दत्त) रि मनुखेरि[७] (सुखदेभ्यः) हतिन्त (तव हृदयाय)। सकस्ङॅप्त (पूर्णभोगाय)। अपन् (यतः) इकं (यः) मृत्यु (मृत्युः) अग्य (त्वरते) जुग (हि) य (सः)। तन् (न) कञ्नं (शक्यते) इनलहकॅन् (पराजेतुं) ॥

MBh.5.58.20. a) S supports पात्रेषु, N पात्रेभ्यः. b) N सुतान् प्राप्नुत कामजान्, S सुखमाप्नुत कामजम्. c) चरत for कुरुत. d) राजा हि त्वरते जये (no

(v.l.).
१. क ख—जयां, ग—जयं, च छ ज—जयि।
२. च छ—मतंन्य, ख ज—
३. ख—ङरन्य।
४-४.क—योग्यावेहन।
५. ज—धन।
६. ख—निंथ, ग—न्नि, छ—इं।
७. क ग—मनुकेरि।

ꡩꡏꡀꡈꡖꡀꡈꡂꡩ ꡂꡀꡩꡨꡖꡏꡀꡈꡂꡩ ꡏꡂꡀ ꡩꡨꡖ ॥
ꡩꡨꡖ ꡖꡀꡩꡨꡖ ꡀꡈꡖꡀꡈꡂꡩ ꡂꡀꡩꡨꡖꡏꡀꡈꡂꡩ ꡏꡂꡀ ꡩꡨꡖ ॥ ꡩꡐꡐꡐ ॥
ꡀꡨꡖꡀꡈ ꡩꡀꡈꡂ ꡈꡖꡂ ꡏꡀꡏꡩ । ꡖꡏꡀ ꡨꡖꡂ ꡏꡀꡏꡩ ꡏꡩꡀ । ꡖꡏꡀꡈ ꡨꡖꡂ ꡀꡏ ꡂꡀꡩꡨꡖꡏꡀꡈꡂꡩ ।
ꡖꡏꡀ ꡖꡀ ꡨꡖꡂ ꡀꡏ ꡂꡀꡩꡨꡖꡏꡀꡈꡂꡩ ꡏꡩꡀ । ꡖꡏꡀꡈ ꡨꡖꡂ ꡏꡀꡏꡩ । ꡖꡏꡀ ꡖꡀ ꡨꡖꡂ ꡏꡀꡏꡩ । ꡀꡏ
ꡂꡀꡩꡨꡖꡏꡀꡈꡂꡩ ꡖꡏꡀꡂꡀ ꡨꡖꡂ ꡖꡂꡀ । ꡖꡏꡀ ꡖꡂꡖꡀꡈꡂ ꡨꡖꡂ ꡏꡀꡏꡩ । ꡖꡏꡀꡈ ꡨꡖꡂ ꡀꡏ ꡂꡀꡩꡨꡖꡏꡀꡈꡂꡩ ॥

इहैवैकस्य नामुत्रामुत्रैकस्य नो इह।
इह वामुत्र वैकस्य नामुत्रैकस्य नो इह ॥ २७८ ॥

अपन् (अथ) इकं ध्वं (नरः) ङरन्य (नाम)। हन (विद्यते) सुख (रमते) मङ्के (इह) जुग (हि)। तन् (न) सुख (रमते) रिं[१] जन्मान्तर (जन्मान्तरे)। [२]हन त (विद्यतेऽथ) सुख[२] (रमते) रिं जन्मान्तर (जन्मान्तरे) जुग (हि)। तन् (न) सुख (रमते) मङ्के (इह)। [३]हन (विद्यते) त (अथ) सुख (रमते) मङ्के (इह)।[३] रिं[१] जन्मान्तर (जन्मान्तरे) वनेः (च) सुख तः (रमते)। हन (विद्यते) तातन् (नहि) सुख (रमते) मङ्के (इह)। तन् (न) सुख (रमते) रिं[१] जन्मान्तर (जन्मान्तरे) ॥

Some enjoy here and not hereafter. Some hereafter but not here. Some both here and hereafter. And there are still those who enjoy neither here nor hereafter.

१. ग—रि। २-२. च छ—हसुख। ३-३. छ दृष्टिप्लुतिः।

ꡀꡈꡂꡈꡀ ꡏꡨꡖꡖ ꡖꡨꡩꡏꡩꡀ ꡀꡨꡖꡖ ꡈꡖꡖꡖ ꡈꡖꡖꡩ ꡨꡨꡩꡀꡖꡖꡀ ।
ꡏꡀꡨꡨꡂꡀꡖ ꡀꡨꡏꡨꡀꡨꡨꡂꡏꡨꡏꡀ ꡀꡂꡏꡖꡀ ꡀꡨꡂꡀ ꡏꡨꡨꡀꡨꡨꡏꡏꡀ ꡈꡨꡀꡂꡀꡈꡖꡀ ॥ ꡩꡐꡐꡨ ॥
ꡈꡨꡀꡂꡀ ꡩꡀꡈꡂ ꡀꡨꡏꡀ ꡩꡀꡈꡂ । ꡨꡀꡈ ꡖꡨꡏ ꡨꡨꡩꡀ ꡀꡨꡨꡀꡈꡨꡨꡀꡈꡀ ꡏꡀꡨꡨꡀ ꡈꡖꡂ ꡀꡨꡂꡨꡨꡀꡈꡂꡩ
ꡨꡨꡀꡈꡀ । ꡩꡂꡀꡈꡀ ꡈꡖꡂꡏꡨꡨꡩꡂꡀ ꡏꡨꡏꡀ । ꡨꡨꡀꡈꡂꡩꡂꡀ । ꡨꡨꡀꡈꡀꡩ ꡨꡨꡀꡈꡀꡩ ꡀꡨꡨꡀꡈꡀꡩ ꡈꡖꡂ

ꦫꦤꦶ ꦪꦺꦱꦴꦁ ꦮꦶꦥꦸꦭꦤꦶ ꦱꦤ꧀ꦠꦶ ꦤꦶꦠ꧀ꦪꦁ ꦫꦩꦤ꧀ꦠꦺ ꦱꦸꦮꦶꦪꦸꦱꦶꦛꦲꦱ꧀ꦕ ꧈

धनानि येषां विपुलानि सन्ति नित्यं रमन्ते सुविभूषिताश्च ।
तेषामयं शत्रुवरघ्नलोको नासौ सदा देहसुखे रतानाम् ॥ २७९ ॥

निहन् (एते) **इकं** (ये) **सुख** (रमन्ते) **मङ्कै**[1] (इह) **ङरन्य** (नाम) । **हन** (विद्यन्ते) **ब्वं** (नराः) **सुगिः** (धनं येषां) **तन्पहिङन्**[2] (अनन्तं) **क्वेः** (बहु) **निं**[3] **मास्न्य**[4] (तत्सुवर्णं) **पिरक्न्य** (तद्रजतं) । **न्दान्** (परं) **भिनुक्तिन्य** (भुज्यते तैः) **जुग** (हि) । **सिनण्डंन्य** (परिधीयते तैः) । **पिनङन्य** (अश्यते तैः) **पिसनिङ** (नैव) **ददहक्न**(दीयते) **रिं धर्म्मक्रिया** (धर्मक्रियासु) । **इकं**[5] **ब्वं मङ्कन प्रवृत्तिन्य** (एवंप्रवृत्ता नराः) । **य** (ये) **इक** (ते) **सुख** (रताः) **मङ्कै** (इह) **जुग** (हि) **ङरन्य** (नाम) ॥

Those who have ample wealth, they enjoy life and its decorations. This world belongs to them, O vanquisher of mighty foes. But not always the other one.

MBh.3.181.35. b) सुविभूषिताश्च is a Southern reading. d) देहसुखे is supported by N, S has ग्राम्यसुखे.

१. क ख ग छ—मङ्कै ।
२. ज—तन्पङ्किङन् ।
३. ग ज—नि ।
४. क—मास ।
५. ख—इक ।

ꦫꦥ ꦨꦸꦒ꧀ꦒꦴꦪꦺꦴꦒꦤ꧀ꦝꦸꦥꦶ ꦥꦸꦪ꧀ꦝꦿꦏꦂ ꦄꦪꦸꦪ꧀ꦗꦤ꧀ꦠꦶ ꦫꦏꦾꦴꦤꦶ ꦏꦂꦩꦤꦶ ꧈
ꦲꦶꦫꦺꦴꦒ꧀ꦝꦶꦪꦴ ꦲꦸꦫꦴꦥꦶꦫꦏ꧀ꦮꦴꦪꦸꦪꦺꦴꦒꦤꦶ ꦲꦱꦸꦤꦶ ꦥꦫꦱꦸ ꦫꦩꦪꦸ ꧈ ꧇꧅꧉ ꧈

ꦱꦸꦏꦺ ꦠꦸꦱꦺ ꦥꦺ ꦲꦤꦶ ꦱꦱꦸꦫꦲꦶ ꦪꦱꦪꦴꦪꦶ ꧈ ꦢꦺꦴꦱꦶ ꦏꦸꦪꦱꦪꦴ ꦲꦴ ꧈ ꦲꦸꦪꦴꦲꦸꦪꦴ
ꦥꦶꦪꦾꦴꦁꦪꦾ ꧈ ꦲꦶꦫꦺꦴꦒꦺꦴꦪꦶ ꧈ ꦢꦴꦪꦶꦪꦶ ꦲꦶ ꦄꦥꦸꦪꦱꦺ ꧈ ꦠꦸꦱꦺ ꦥꦺ ꦢꦸꦒ꧀ꦒꦤ ꧈ ꦠꦸꦱꦺ ꦱꦸꦒ꧀

ꦱꦴꦪꦺ ꧇ ꧈

ये युक्तयोगास्तपसि प्रयुक्ताः[1] स्वाध्यायशीला जनयन्ति देहम् ।
जितेन्द्रिया भूतहिते निविष्टास्तेषामयं नास्ति, परस्तु लोकः ॥ २८० ॥

कुनं (परं) **इकं** (ये) **ब्वं** (नराः) **तन् कलुबन्**[2] (सततं) **मसमाधि** (समाधिमन्तः) । **ज्नँक्** (रताः) **गुमवयं**[3] (करणे) **तप** (तपसः) । **तुहगण** (नित्यं) **विद्याभ्यास** (विद्याभ्यासाः) । **जितेन्द्रिय** (जितेन्द्रियाः) । **मासिः** (दयावन्तः) **रिं**[4] **सर्व्वसत्त्व**[5] (सर्वसत्त्वेषु) । **इकं** (ये) **ब्वं** (नराः) **मङ्कन** (ईदृशाः) । **य इक** (ते) **सुख** (रताः) **द्लाह** (परत्र) **ङरन्य**[6] (नाम) ॥

Those who are engaged in yoga, penance and studies, those who have subjugated their senses and are devoted to the good of creatures, their world is the other one.

MBh.3 181.36. a) युक्तयोगाः is supported by K3.4 B4 D1.2 S, other mss. योगयुक्ताः प्रयुक्ताः is supported by K3 D1.3 G1, other mss. प्रसक्ताः. b) जनयन्ति is found in K2 G4, other mss. जरयन्ति. देहं is found in K1.2 B1-3 D5 T1 G1 M1, other mss. देहान्. d) तेषामसौ नायमरिघ्न लोकः (no v. l.)

१. क ख ग च छ ज—प्रयुक्तं ।
२. ख ग च छ—कलुबान् ।
३. क—गुमवै ।
४. ग—रि ।
५. क—सर्वतत्व ।
६. क ख ग ज नास्ति ।

ꦫꦥ ꦨꦺꦴꦒꦾꦴꦪꦺꦴꦒꦤ꧀ꦠꦺꦱꦶ ꦥꦿꦪꦸꦏ꧀ꦠꦱꦶ ꦱꦴꦪꦴꦤ꧀ꦣꦶ ꦨꦺꦴꦒꦾꦴꦁ ꦱꦸꦕꦶꦂꦤꦴ ꦗꦤ꧀ꦠꦸ ꦩꦫꦤꦶ ꦫꦱꦴꦤꦶ ꧈
ꦩꦲꦴꦩꦲꦴꦪꦴꦥꦾ ꦏꦸꦪꦩꦺꦴꦏ꧀ꦱꦪꦴ ꦠꦺꦴꦩꦱꦺꦴꦤ꧀ꦣꦶ ꦫꦱꦴꦤꦶ ꦩꦤ꧀ꦢꦶꦪꦺ ꧈ ꦲꦶꦢꦺꦴꦩ꧀ ꦫꦱꦴꦤꦶ ꦩꦤ꧀ꦢꦶꦪꦺ ꧈

ꦫꦤꦶ ꦪꦺꦱꦴꦁ ꦮꦶꦥꦸꦭꦤꦶ ꦱꦤ꧀ꦠꦶ ꦤꦶꦠ꧀ꦪꦁ ꦫꦩꦤ꧀ꦠꦺ ꦱꦸꦮꦶꦪꦸꦱꦶꦛꦲꦱ꧀ꦕ ꧈

ये धर्म्ममेव प्रथमं चरन्ति धर्म्मेण लब्ध्वा तु धनानि लोके ।
दारानवाप्य ऋतुभिर्य्यजन्ते[1] तेषामयं चैव परश्च लोकः[2] ॥ २८१ ॥

निहन् (एते) **ल्विर्** (प्रकाराः) **निकं ब्वं**(तेषां पुरुषाणां ये) **सुख** (रमन्ते) **मङ्कै** (इह) । **सुख** (रमन्ते) **द्लाह** (परत्र) । **हन य** (ते) **मङभ्यास** (अभ्यस्यन्ति) **धर्म्मसाधन** (धर्मसाधनं) । **रिं**[3] **त्लस्न्यन्** (अन्ते) **परिपूर्ण** (परिपूर्णं) **कदम्लन् इं**[4] **धर्म्मसाधन देन्य** (धर्मसाधनकरणे) । **मङर्ज्जन** (अर्जयन्ति) **त य** (अथ ते) **अर्थ** (अर्थं) । **धर्म्मतः** (धर्मतः) **देन्याङर्ज्जन** (अर्जनं) ।[5] **मस्त्री प्व य** (परिणयन्ति ते) । **ममुक्ति** (भुञ्जते) **विषय** (विषयान्) । **धर्म्मत**[6] **देन्य** (धर्मतः) । **मुवः** (च) **मयज्ञा**[7] (यजन्ते) **त य** (अथ ते) । **देवयज्ञा**[8] (देवयज्ञान्) । **पितृयज्ञादि** (पितृयज्ञादि) । **इकं** (ये) **ब्वं** (पुरुषाः) **मङ्कन** (एवं) । **यतिक** (ते) **सुख** (रमन्ते) **मङ्कै** (इह) । **सुख** (रमन्ते) **द्लाह** (परत्र) **ङरन्य**

(नाम) ॥

Those who first engage in dharma, then gain wealth with dharma, marry and offer oblations to the sacred fires, theirs are both the worlds.

MBh.3.181.37. b) च for तु. Our लोके is found only in B4, other mss. काले.
१. क ग च छ—°र्जयन्ते, ख— ऋतुभी जयन्ते, ज— °र्जयन्टे ।
२. ख ग च ज—लोकं, छ— लोकी ।
३. ज—रिं ।
४. ग—इ ।
५. क नास्ति ।
६. क ग च छ—धर्म्मति ।
७. ज—मयज्ञ ।
८. च ज—देवयज्ञ ।

ꣳ꣇ꣀ ꣏ꣂ꣍ꣀ ꣆ꣂ꣏꣗ ꣏ ꣇ꣁ꣏ꣀ ꣏ ꣇ꣁ꣍ꣂ ꣏ ꣇ꣁ꣆ꣀ ꣆ꣀ ꣏ ꣇ꣁ꣆ꣀ ꣐꣯ꣂ꣇ꣁ꣏ꣂ꣍ꣀ꣇꣗ꣀ꣏꣗ ।
꣏ ꣇ꣁ꣆ꣀ꣍ꣂ꣏꣗ꣀ꣍ꣂ꣇꣗ꣀ꣏꣗ ꣇꣯ꣁ꣏ꣀ꣇꣗ꣀ꣏꣗ꣀ꣍ꣂ꣏꣗ꣀ꣍ꣂ

꣆ꣂꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣆ ।

꣆ꣂꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣆ ॥ ꣘꣙꣱ ॥

꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣆ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣆ ।

꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣆ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣆ ॥ ꣘꣙ꣲ ॥

अनुपोष्य त्रिरात्रेषु [1]तीर्थान्यनधिगम्य च[1] ।
अदत्त्वा काञ्चनं गाश्च दरिद्रो नाम जायते ॥ २८४ ॥

निहन् (एतद्) **हल निं**[2] (पापं) **तन् पतीर्थ** (अतीर्थगमनस्य) । **हन** (विद्यते) **य** (चेत्) **ब्वं** (नरः) **मङ्कु क्रमन्य** (एवंक्रमः) । **तप्वन्** (न) **पोपवास** (उपवसति) **तिगं** (तिस्रः) **ञ्जि** (रात्रीः) । **तप्वन्** (न) **पाद्युस्**[3] (स्नाति) **रिं**[4] **तीर्थ** (तीर्थेषु) । **तप्वन्** (न) **पवेः** (ददाति) **काञ्चनदान** (काञ्चनदानं) । **गोदान**[5] (गोदानं) । **इकं** (यः) **ब्वं** (नरः) **मङ्कुन**[6] **क्रमन्य** (एवंक्रमः) । **य इक** (तत्) **परमार्थ** (कारणं) **निं दरिद्र** (दरिद्रस्य) **ङरन्य** (नाम) ॥

Not fasting for three nights, not going on pilgrimage, not gifting gold and cows lead to a person's being born as a poor man.

MBh.3.80.39. a) °धिगम्यते । ४. ग—रि ।
त्रिरात्राणि (Śl K त्रिरात्रं तु). २. क ग—नि । ५. ग नास्ति ।
१-१. ख ग च छ ज— ३. क ख ग च छ ज—पद्युस् । ६. ख—मङ्के ।

꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣆ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣆ ।

꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣆ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣆ ॥ ꣘꣙ꣳ ॥

꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣆ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣆ ।

꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣆ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣆ ॥ ꣘꣙ꣴ ॥

सदा दरिद्रैरपि हि शक्यं प्राप्तुं नराधिप ।
तीर्थाभिगमनं पुण्यं यज्ञैरपि विशिष्यते ॥ २८५ ॥

अपन् (अथ) **मङ्कु** (एतद्) **कोत्तमन्** (उत्तमत्वं) **इं**[1] **तीर्थयात्रा** (तीर्थयात्रायाः) । **अत्यन्त पवित्र** (अत्यन्तपवित्रं) । **ल्विः** (विशिष्यते) **सङ्कुं कपावनन्** (पावनत्वात्) **इं**[1] **यज्ञ** (यज्ञस्य) । **ब्नं** (शक्यं) **उलहक्न** (कर्तुं) **रिं**[2] **दरिद्र** (दरिद्रैः) ॥

Even the poor can afford to take holy pilgrimages. They are superior even to yajñas.

MBh.3.80.37ab 38cd. b) नरेश्वर. २. ग—रि ।
a) यो दरिद्रैरपि विधिः (no v.l.). १. ग—इ ।

꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣆ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣆ ।

꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣆ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣆ ॥ ꣘꣙ꣵ ॥

꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣆ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣆ ।

꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣆ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣇ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣋ꣀ꣑꣈꣆ꣂ ꣆ ॥ ꣘꣙ꣶ ॥

मृतो दरिद्रः पुरुषो मृतं राज्यमरक्षकम् ।
मृतमश्रोत्रियं श्राद्धं मृतो यज्ञस्त्वदक्षिणः ॥ २८६ ॥

इक (यः) **तं**[1] (अथ) **ब्वं** (पुरुषः) **दरिद्र** (दरिद्रः) । **य इक** (सः) **मति** (मृतः) **ङरन्य** (नाम) । **मङ्कुनं** (तथा) **राष्ट्र** (राष्ट्रं) ।[2] **वन्वागों** (प्रजा भूयसी) । **जनपद** (जानपदाः) **पुन्पुनन्** (प्रजाः) ।[2] **य** (ते) **तन् परतु** (अराजकाः) । **माति** (मृताः) **ङरनिक** (नाम) । **मङ्कुनं**[3] (तथा) **श्राद्ध** (श्राद्धं) । **पितृतर्प्पण** (पितृतर्पणं) । **य**[2] (तद्) **श्राद्ध** (श्राद्धं) **ङरन्य** (नाम) । **यन्**[4] (यदि) **तन्** (न) **किनहनन्** (विद्यते) **सं श्रोत्रिय** (श्रोत्रियः) । **माति** (मृतं) **ङरनिक** (तन्नाम) । **श्रोत्रिय** (श्रोत्रियः) **ङरन्** (नाम) **सं समाप्त**[5] (समाप्तः, पारं गतः) **रिं**[2] **वेद**[6] (वेदे) । **°सं हुवुस् तुममकॅन्** (प्रविष्टः) **सं ह्यं वेद**[7] (वेदं) । **मङ्कुनं यज्ञ** (एवं यज्ञः) **य[न्]** (यदि) **तन्** (न) **पदक्षिणा** (सदक्षिणो भवेत्) । **माति** (मृतः) **ङरनिक** (नाम) ॥

Dead is the poor man, dead the kingdom without the king, dead the śrāddha

without a śrotriya, and dead is the yajña without the fee.

MBh.3.297.59. d) मृतं २. क नास्ति । ५. ग—समास्त, च—समस्त ।
राष्ट्रमराजकं (no v.l.). ३. च—मङ्कन । ६. ग—देव ।
१. ग ज—त । ४. क ख—य । ७-७. ख ग च छ ज त्रुटितम् ।

꣘꣙꣑꣇ꣀ꣔ꣀ꣘ꣀ꣑꣇ ꣘꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇ꣀ ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇꣘꣑꣇ ꣘ꣀ꣔ꣀ ।
꣆꣔ꣀ꣔ꣀ꣆꣔ꣀ ꣆꣑꣇꣆꣑꣇꣘ꣀ ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇꣘꣑꣇ ꣆꣑꣇꣘ꣀ꣙ ॥ ꣇꣐꣏꣏ ॥

ꣁ꣘ꣀꣀꣀ꣔ ꣆ ꣑꣇꣑꣇꣘ꣀ ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙ । ꣆꣏ꣀ꣘ꣀ꣘ꣀ꣆ ꣇꣘ꣀ꣑꣇ ꣁ꣑꣇ꣀ꣙ꣀ꣙ । ꣘ꣀ ꣇꣑꣇꣘ꣀ ꣑꣇ꣀ ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙ꣀ꣑꣇꣘꣑꣇ । ꣘ꣀ
꣇꣘ꣀ꣑꣇꣘ꣀ ꣘꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇ꣀ꣙ꣀ ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇꣘꣑꣇ ꣘꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇ꣀ꣙ꣀ ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇꣘꣑꣇ । ꣆꣏ꣀ꣘ꣀ꣘ꣀ꣆
꣑꣇꣑꣇ ꣑꣇ꣀ꣑꣇꣘ꣀ ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇꣘꣑꣇ । ꣀ꣘ꣀ ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇꣘꣑꣇ ꣀ꣘ꣀ । ꣁ꣘ꣀꣀꣀ꣔ ꣑꣇꣑꣇ ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙ꣀ꣑꣇꣘꣑꣇ ।
꣆꣏ꣀ꣘ꣀ꣘ꣀ꣆ ꣑꣇꣑꣇ ꣑꣇ꣀ꣑꣇꣘ꣀ ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇꣘꣑꣇ । ꣆꣏ꣀ꣘ꣀ꣘ꣀ꣆ ꣘꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇ꣀ꣙ꣀ ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇꣘꣑꣇ ।

दुर्भिक्षादपि दुर्भिक्षं भयादतिभयं तथा ।
मृतेभ्यः प्रमृतं[1] यान्ति दरिद्राः पापकारिणः ॥ २८७ ॥

अनोन (पश्यत) **प्व** (नु) **कित** (यूयं) **दरिद्र** (दरिद्रान्) । **मुलहक्न** (कुर्वन्ति) **इकं** (ये) **अधर्म्म** (अधर्मं) । [2]**य** (ते) **ल्विर्**[2] (विधाः) **निं कपापन्** (पापस्य) । **य इक** (एते) **दुर्भिक्ष** (दुर्भिक्षं) **सङ्कें**[3] **दुर्भिक्ष**[4] (दुर्भिक्षात्) **ङरन्य** (नाम) । **व्कस्** (अत्यन्तं) **निं करहं**[5] (शुष्कस्य) **क्लेश** (क्लेशं) **सङ्कें क्लेश** (क्लेशात्) ।[6] **व्कस्** (अत्यन्तं) **निं सिनङ्गः क्लेश** (क्लेशस्य) । **भय** (भयं) **सङ्कें**[7] **भय** (भयात्) । **अत्यन्त**[8] (अत्यन्तं) **निं कऋसुस्** (भयस्य) । **माति** (मृतं) **सङ्कें**[9] **माति** (मृतात्) । **पुतुस्** (शिखरं) **निं सिनङ्गः** (ये मताः) **माति** (मृताः) ॥

The sinful poor pass on from one famine to another severer famine, from one fear to another greater fear and from one death to another greater death.

MBh.12.174.3. a) एव for अपि.
b) क्लेशात्क्लेशं भयाद्भयम्.
१. क ख ग ज—प्रमृतः, च छ—प्रमृत्तः ।
२-२. क—सल्वीर् ।
३. क—सकें, च छ—सङ्कें ।
४. ग—दुर्भिक्षं ।
५. क—°हं, ग—°हं (सदण्डः) ।
६. क नास्ति ।
७. क—सकें ।
८. क—अन्त्य ।
९. क ग—सकें ।

꣘ꣀ꣔ꣀ꣘ꣀ꣑꣇ ꣘꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇ꣀ ꣘ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇꣘꣑꣇ ꣘ꣀ ।
꣆꣔ꣀ꣔ꣀ꣆꣔ꣀ ꣘ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇꣘꣑꣇ ꣆꣑꣇꣘ꣀ꣙ ॥ ꣇꣐꣏꣐ ॥

ꣁ꣘ꣀꣀꣀ꣔ ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙ । ꣘꣙ꣀ꣘ꣀ꣘ꣀ꣆ ꣇꣘ꣀ꣑꣇ ꣁ꣘ꣀꣀꣀ꣔ । ꣘ꣀ ꣇꣑꣇꣘ꣀ ꣑꣇ꣀ ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇꣘꣑꣇ ।
꣘꣙ꣀ꣘ꣀ꣘ꣀ꣆ ꣘꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇ꣀ꣙ꣀ ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇꣘꣑꣇ ꣘꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇ꣀ꣙ꣀ ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇꣘꣑꣇ ।
꣘꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇ꣀ꣙ꣀ ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇꣘꣑꣇ ꣘꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇ꣀ꣙ꣀ ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇꣘꣑꣇ ।

दरिद्रस्य मनुष्यस्य दुष्प्रज्ञस्याधनस्य च[1] ।
कालेऽ[2]प्युक्तं हितं[2] वाक्यं न कश्चित् प्रतिपद्यते ॥ २८८ ॥

इक तं[3] (यः) **दरिद्र** (दरिद्रः) । **यद्यपिन्** (यद्यपि) **प्राज्ञा** (प्राज्ञो भवेत्) **तुवि** (अपि) । **तन्**[4] (न) **हिनिडॅप्**[4] (प्रतिपद्यते) **जुग** (हि) **इकं** (यद्) **सेनुजरकॅन्य**[5] (तेनोच्यते) । **यद्यपि** (यद्यपि) **मङॅनें** (उचिताः) **कालदेश** (कालदेशयोः) **तुवि** (अपि) । **शब्द**[6] (शब्दाः) **हितावसान** (हितावसानाः) **तुवि** (अपि) । **ङुनिवेः** (अधिकं) **यन्**[7] **अपुङ्गङ**[8] (मूढः) **इकं** (यः) **व्वं**[9] (नरः) **दरिद्र** (दरिद्रः) । **पिसनिङुन्** (नैव) **हना** (भविष्यति) **सम्बेग** (संवेगः) **रुमॅङ्गा** (श्रोतुं) **सोजर्न्य** (सर्ववचनं तस्य) ॥

No one heeds the advice, though it be beneficial and opportune, of a poor, dull and destitute person.

१. ख—व ।
२-२. क—प्युक्त हितं, ग छ ज—प्युक्त हित, ख—प्यूक्त हित, च—प्यक्त हित ।
३. च—त ।
४. ख—न्मितन् ।
५. क—हिनिधप् ।
६. क—सेनुजरकन् ।
७. क नास्ति ।
८. क—यत् ।
९. क—अपुङ्गुं ।
१०. क नास्ति ।

꣘꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇ꣀ꣙ꣀ ꣀ ꣑꣇ꣀ꣘ꣀ꣙ꣀ ꣘꣙ꣀ꣑꣇ꣀ꣘ꣀ꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇꣘꣑꣇ ꣘꣙꣑꣇ꣀ꣘ꣀ ।
꣆꣔ꣀ꣘ꣀ꣙ ꣘꣙꣑꣇ ꣘ꣀ꣘ꣀ꣙ꣀ ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇꣘꣑꣇ ꣘꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇ꣀ꣙ꣀ ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇꣘꣑꣇ ॥ ꣇꣐꣏꣑ ॥

ꣁ꣘ꣀꣀꣀ꣔ ꣘꣙꣑꣇ꣀ ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙ । ꣘꣙ꣀ꣘ꣀ꣘ꣀ꣆ ꣘꣙꣑꣇ꣀ ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇꣘꣑꣇ । ꣘꣙ꣀ꣘ꣀ꣘ꣀ꣆ ꣘꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇ꣀ꣙ꣀ ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇꣘꣑꣇ ।
꣘꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇ꣀ꣙ꣀ ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇꣘꣑꣇ । ꣘꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇ꣀ꣙ꣀ ꣀ꣘꣇꣘ꣀ꣙꣑꣇ꣀ꣑꣇꣘꣑꣇ । ꣁ꣘ꣀꣀꣀ꣔

སིལ་ཁྱུག་ཀྱི་ སཱཧཱི ॥

सन्तोऽपि न विराजन्ते लुप्तार्थस्येतरे गुणाः ।
आदित्य इव भूतानां श्रीर्गुणानां प्रकाशिका[1] ॥ २८९ ॥

अपन्[2] (अथ) **इकं दरिद्र** (दरिद्रः) **ङरन्य** (नाम) । **यद्यपिन्** (यद्यपि) [3]**इक मक्वेः**[3] (भूयांसो भवेयुः) **गुण** (गुणाः) **कबुहन्य** (तज्ज्ञानस्य) । **तन्** (न) **प्रकाश** (प्रकाशन्ते) **इक** (ते) । **तन्** (न) **परिपूर्ण्ण** (परिपूर्णा) **हलून्य**[4] (शोभा तेषां) । **अपन्**[5] (यतः) **श्री** (श्रीः) **निमित्त** (निमित्तं) **निं गुणन्** (गुणानां) **परिपूर्ण्ण** (परिपूर्णतायाः) **हलून्य**[4] (शोभायाः) । **कदि** (यथा) **रूप** (रूपं) **सं ह्यं आदित्यन्** (आदित्यस्य) **प्रकाशाकॅन्** (प्रकाशयति) **इक नां**[6] **सर्व्वभूत** (सर्वभूतानि) । **सिर** (सः) **निमित्तन्यान्**[7] (निमित्तं तेषां) **कतोन्** (दृश्यतायाः) ॥

One who has lost his fortune, his merits and qualities shines not. Like the sun who illuminates the worlds, it is riches that illuminate merits and qualities.

Ind.Spr.6795/3120. a) सतोऽपि हि न राजन्ते. b) दरिद्रस्य for लुप्तार्थस्य. d) प्रकाशिनी.

१. क ख ग—प्रकाशिता, च—°तः, छ ज—°त ।
२. च—आन् ।
३-३. क—क्वेह इकं ।
४. क—हलून्य ।
५. छ—अन् ।
६. क नास्ति ।
७. क—°त्थन्यन्, ज—°न्यन् ।

མཐོང་ཡང་ མཱིཧཱུ་ ཁྱུག་ཀྱིས་ མཐུ་ཀུན་ ཐོག་ཏུ་ ། མཐོང་མཐའ་ ཁ་ ཉིལ་ལྟོ་ མཱིཧཱུ་ ཁ་ ཕྱུགས་ཀྱི་ ॥ ཉུལ་ ॥

ཉན་ཐོས་ མཱིཧཱུ་ ཁྱུག་ཀྱི་ ། ཇི་ མཐོང་མཐའ་ ། ཡང་ ཉམ་ཀྱིས་ཀྱིས་ ཁྱིས་ ། པཾ་ ཁྱུག་ ཡ ། ཀི་ ཁཱཏ་ ཁྱི་ པཁྱཱ་ ཁཱཁ ། ཐེཔཁྱི་ ཉན་ཐོས་ མཐོང་མཐའ་ ཁྱིས་ ། ཁྱི་ ཚིཁཏྲཱ་ཀི་ ཁཱཁ སིཁ ། ཐལ་ཁ ཉན་ཐོས་ མཱིཧཱུ་ ། ཁྱི་ ཁཱཁ ཁཏྲཱ་ཀྱཱཔཁཱ ཁཱཁ ॥

चण्डालश्च दरिद्रश्च द्वावेतौ सदृशौ मतौ ।
चण्डालस्य न गृह्णन्ति[1] दरिद्रो न प्रयच्छति ॥ २९० ॥

इकं दरिद्र (दरिद्रः) **ङरन्य** (नाम) । **म्वं** (च) **चण्डाल** (चण्डालः) । **यन्** (यदि) **इनिङॅतिङॅतॅन्**[2] (विचार्येत) **गतिन्य** (तयोर्गतिः) । **पङ**[3] (समौ) **जुग** (हि) **य** (तौ) । **रिं**[4] **कप्व** (द्वौ) **तन्** (न) **पगवे** (कुरुतः) **दान** (दानं) । **अपन्** (अथ) **इकं** (यः) **चण्डाल** (चण्डालः) **ङरन्य** (नाम) । **तन्** (न)

तिनङ्गप् (गृह्यते) **दान** (दानं) **निक** (तस्य) । **मङ्कन** (तथा) **इकं** (यः) **दरिद्र** (दरिद्रः) ।[5] **तन्** (न) **हन** (विद्यते) **गन्तन्यावेह**[6] (सम्भावना तस्य दातुं) **दान** (दानं) ॥

A pariah and a poor person are said to be equal. From the pariah one does not accept, while the poor is incapable of offering.

Ind.Spr. 2226/4046.
१. क च छ ज—गृह्णति, ख ग—गृह्णाति ।
२. क—इङॅतिङॅतन्, ख ग च ज—इङॅतिङॅतन् ।
३. च—मड ।
४. क—रिं ।
५. च छ नास्ति ।
६. क—गन्त्यन्यवेह ।

ཐེཔཱཀྱིལཁཱའི་ ཁཱཁལཁཏྲཱཀྱིལཀཱཁཡིས་ ।

ཀུཔཱི་ སྒུཔཱཁཡཀྱིཔཱོ་ ཁཱཁཐཱཁྱུ་ པཱཀཱ་ སིཔཱི་ ॥ ཀུལ་ ॥

ལཱཁཐ ཀྱིལ་ སི་ ཁཱཁཀུ་ ཀཱཁཐུ ། ཡཁི་ ཁཡཁ ། ཁཱཁི་ ཁཱཁ ཀུཁ པཱཁཐུ ཁཡཁི་ ཁཱཁཐཱཁཡཁ ། ཀྱཔ་ སི་ ཁཱཁི་ ཁཱཁ ཡཁི་ ཀུཁཡ ། ཁཱཁི་ ཁཱཁ ཁཀཁ ཁཡུཁི ། ཁཱཁི་ ཁཱཁ ཁཱཁཐཱཁི་ ཀྱཁཁཱ ཀུཁཡ ། ཐུ་ ཁཱཁི་ ཁཱཁ ཀཱཁཀཱཁཡ ॥

अहिरण्यमदासं तदल्पान्नाद्यमगोरसम् ।
गृहं कृपणवृत्तीनां[1] नरकस्य परो निधिः ॥ २९१ ॥

मङ्कन (तथा) **उमः** (गृहं) **निं दरिद्र** (दरिद्रस्य) **ङरन्य** (नाम) । **यन्** (यदि) **रसन**[2] (विचार्यते) । **तन्** (न) **हन** (विद्यते) **जुग** (हि) **पहिन्य** (तद्भेदः) **लवन् नरकलोक** (नरकलोकात्) । **रूप निं**[3] (स्पष्टं) **तन्** (न) **हनं** (विद्यते) **मास्** (हिरण्यं) **इरिय** (तत्र) । **तन्** (न) **हनं** (विद्यन्ते) **ररे** (बालाः) **हुलुन्** (दासाः) । **तन्** (न) **हनं** (विद्यन्ते) **अन्नादि भोग** (अन्नादिभोगाः) **इरिय** (तत्र) । **म्वं** (च) **तन्** (न) **हनं**[4] (विद्यते) **गोरस** (गोरसः) ॥

A miser's house is hell. There is no gold, no servants, little eatables, and no milk.

---

१. क ग च—°वृत्तिना, ख—°वृत्तीन, छ—°वृत्तीना, ज—°वृत्तिन ।
२. क ख ग च छ—रसान ।
३. क ग छ—नि ।
४. ज—हन ।

ཡཐུ་ སྒུལ་ སྒུལཁཡཁ་ སྒུལཀུཁྱུ་ སྒུལཁཱིཡི་ ॥

ཨ ཀྱཔ ཀཱཁཁི་ སྒུལཁ ཁཁཡ ཁ ཁཱིཀཱཁྱུལ་ སྒུལ་ ॥ ཀུཡཀ ॥

यश्च कृशः कृशधनः[1] कृशभृत्यः कृशातिथिः।
स[2] वै राजन् कृशो नाम न शरीरकृशः कृशः॥ २९२॥

[3]**इक** (यः) **तं**[3] (अथ) **दरिद्र** (दरिद्रः)। **य इक** (सः) **व्यक्त** (व्यक्तं) **निं**[4] **सिनङ्गः** (विचार्यते) **मकुरु**[5] (कृशः) **ङरनिक**[6]। **यद्यपिन्** (यद्यपि) **अलम्ब**[7] (पीवरः) **तुवि** (हि)।[5] **य[न्]** (यदि) **तन्** (न) **पमास्** (धनवान्)। **अकुरु** (कृशः) **ङरनिक** (नाम तस्य)। **मङ्कन** (एवं) **इकं** (यः) **व्वं** (नरः) **तन्** (न) **पहम्ब**[8] (भृत्यवान्)।[10] [11]**तन्** (न) **व्नं**[11] (शक्नोति) **अवेह** (दातुं) **मङन** (अन्नं)। **व्वं** (नरः) **तन् पतमुय्** (अनतिथिः) **कुनं** (अपि)। **तन्** (न) **पिनरपरन्** (उपगम्यते)। **यतिक** (सः) **प्रसिद्धाकुरु** (नूनं कृशः) **ङरन्य** (नाम)। **कलिङन्य** (उच्यते) **तन्** (न) **कुरु** (कृशत्वं) **निं**[12] **शरीर** (शरीरस्य) **कारण** (कारणं) **निं सिनङ्गः**[13] (विचार्यमाणस्य) **अकुरु** (कृश इति)॥

O king, lean in money is lean. So also the one who is lean in servants and guests. It is not the man who is lean in body who is lean.

MBh 12.8.24. a) यः तं। ९. ज—पतम्ब।
कृशाश्वः कृशगवः (कृशधनः is supported by K2-4 D8).
१. च—कृशादाः। ४. ग—नि। १०. क नास्ति।
२. च छ—य। ५. क—अकुरु, ज—मगुरु। ११-११. ज—न्तन्वनं।
३-३. च छ—इकं, ज—इकां ६. क—ङरन्य। १२. क नास्ति, ग—नि।
७. अ-√लूमु-अ। १३. क च ज—सिनङ्गः।
८. च नास्ति।

सुहृदां हि धनं भुंक्ते[1] कृत्वा प्रणयमीप्सितम्[2]।
प्रतिकर्त्तुमशक्तस्य जीवितान्मरणं वरम्॥ २९३॥

अपन् (अथ) **इकं** (यः) **दरिद्र ङरन्य** (दरिद्रः)। **भिनुक्तिन्य** (भुज्यते तेन) **त विभव** (विभवः) **निं**[3] **मित्रन्य** (स्वमित्राणां)। **तिन्कन्** (अभिगतानां) **सप्रयोजनन्य** (स्वसर्वप्रयोजनेभ्यः)। **न्वन्** (अथ) **पिसनिङु** (नैव) **य** (सः) **व्नं** (शक्नोति) **अमलूस**[4] (प्रतिकर्तुं) **रि मित्रन्य** (स्वमित्राणां)। **दोंनि**[5] **दरिद्रन्य** (स्वदरिद्रत्वात्)। **दोंनि**[6] **कश्मल** (कश्मलत्वात्) **निं**[7] **बुद्धिन्य** (स्वबुद्धेः) **कुनें**[8-5] (हि)। **लोभ** (लुब्धः) **हुमेंत्** (निगूहति) **अन्डेंत्** (प्रतिचष्टे)। **यन् परमार्थन्य** (अस्यार्थः)। **लूहेंङं**[9] (वरं भवेत्) **माति** (मरणं) **सङ्केरिक**[10] (एतस्मात्)॥

Having gained the desired affection, one may share the wealth of friends. But if he is unable to repay, it is better far to die than to continue to live.

MBh.5.105.7. a) भुक्त्वा for भुंक्ते.
१. ख—भुक्तं।
२. च छ—°क्षितम्।
३. क ग—नि।
४. अ-√वलूस्-अ। क—अमलूसि।
५. ग—देनि, ज—न्दे।
६. ग च—देनि।
७. क ख ग—नि।
८ क ज—कुनं।
९. ख च—लूहङ, ज—लूहेंङं।
१०. क—सकेरिक।

लूहॅं[1] (वरः) **मत** (खलु) **लर** (शोकः) **निकं व्वं** (नरस्य) **दरिद्र स्वभाव** (स्वभावदरिद्रस्य)। **कास्यसिः** (दयनीयः) **सदाकाल** (सदाकालं)। **तन्** (न) **कदि** (यथा) **लर** (शोकः) **निकं व्वं** (नरस्य) **दरिद्र** (दरिद्रस्य) **मूलसुगिः** (मूलधनिनः)। **अगों** (महान्) **त्मेंन्** (खलु) **लर निक** (शोकस्तस्य)॥

The poor by birth does not suffer so much as one who is brought up in comfort, who has had the good things of life, but later on loses them.

Ind. Spr. 3257/1385. a) न तथा बाध्यते लोके.

c) द्रव्याणि for भद्राणि.

d) सुखे स्थितः for सुखैधितः.

१. छ—लॅहॅं।

ပြာဖမာ လြဲပဟြိ ဂဂျပာ ဂမဝံဖြို့ ဃဖြိုင် ပီဧဖျာဂျာ ।
ဟဂိုဟြာဟြိ ဟု ဘာဂဇဖွ့ ဃဧာဃင်ပဃပီ ဒိုင်ယျဒြိ ॥ ဤယ၅ ॥

ပြာယ ဆ်ာ ဆဲ ယ္ဂဂိုင် । ဟိဃဧဃဖြို့ ဂုဂ ယ ဘိ ဧာဘုဧျုဃ်ဂျာ ဇွာ ပီယာယ । ဧျုင်
ဇွာ ဟဂိုဟြ । ယဃျုပီဃ် ဂဂျဂ် ဂုဟဂပီ । ဟိဖြို့ ဂုဂ ယ ॥

प्रायेण श्रीमतां गेहे[1] **भोक्तुं शक्तिर्न विद्यते।**
दरिद्राणां तु राजेन्द्र सशाखमपि जीर्य्यति॥ २९५॥

प्राय (प्रायेण) **निक** [2]**सं सुगिः**[2] (धनिनः)। **हीनशक्ति** (हीनशक्तयः) **जुग** (हि) **य** (ते) **रि कभुक्त्यन्** (भोगे) **इकं विषय** (विषयाणां)। **कुनॅं**[3] (परं) **इकं** (ये) **दरिद्र** (दरिद्राः)। **यद्यपिन्**[4] (यद्यपि) **गडन्**[5] (शाकं) **तोवि** (तदपि)। **हॅन्ति** (जीर्यते) **जुग य** (एव)॥

Generally the rich have not the capacity to digest. The poor, on the other hand, can digest even wood with branches on.

MBh.5.34.49. a) गेहे is supported by D9, all other mss. लोके.

d) अपि काष्ठं हि जीर्यति.

MBh.12.28.29 has a different second hemistich: काष्ठान्यपि हि जीर्यन्ते दरिद्राणां नराधिप.

२-२. छ—ससुगिः।

१. देहे would have suited the context.

३. क—कुनं।

४. च—यद्यन्।

५. क—हडन्, ज—गडान्।

ယစပန္ဓဟာဂျပဘဒ္ဓြိ ဟဂိုဟြာ ဘုဧ္ဓာဂျဟ ယဟာ ।
ဆာယ္ဂြိ ဥဟုဟြိ ဇဆယဖြိ ဃ ယာဂျုယ္ဂု ဆ ပီဧဖျာဂျ ॥ ဤယ၈ ॥

ဃဂျာယ္ဂျပာ ဖြိုင်ပဟြ ဂုဂျပာ ဂမဝံဖြို့ ဃဖြိုင် ပီဧဖျာဂျာ ဃ ।
ဟဂိုဟြာဟြိ ဟု ဘာဂဇဖွ့ ယဆာဆဒပီ ဒိုင်ယျဒြိ ॥ ဤယ၇ ॥

ပြာယ ဆ်ာ ဆဲ ယ္ဂဂိုင် । ဟိဃဧဃဖြို့ ဂုဂ ယ ဘိ ဧာဘုဧျုဃ်ဂျာ ဇွာ ပီယာယ । ဧျုင်
ဇွာ ဟဂိုဟြ । ယဃျုပီဃ် ဂဂျဂ် ဂုဟဂပီ । ဟိဖြို့ ဂုဂ ယ ॥

सम्पन्नतरमेवान्नं दरिद्रा भुञ्जते सदा।
क्षुत् स्वादुतां जनयति सा चाढ्येषु न विद्यते॥ २९६।

संक्षेपन्य (तत्संक्षेपः)। **अंसि वस्तु** (सर्वाणि वस्तूनि) **पिनङन्** (अश्यन्ते) **इं दरिद्र** (दरिद्रैः) **जुगन् एनक्** (स्वादूनि)। **अपन्** (यतः) **इकं** (या) **लपा** (क्षुत्)।[1] **यामङुन्** (सा जनयति) **इनक्**[2] (स्वादुतां) **निं**[3] **पिनङन्** (अशितस्य)। **रिं दरिद्र** (दरिद्रेषु) **तन्दॅलन्**[4] (आधारः) **इक** (सा)। **कुनॅं**[5] (परं) **रिं**[6] **सं सुगिः** (धनिषु)। **तन्** (न) **उङ्ग** (विद्यते) **इक** (सा)॥

The poor have always palatable meals. Hunger makes them savoury. And hunger is missing among the affluent.

MBh.5.34.48. d) सुदुर्लभा for न विद्यते.

१. ख नास्ति।

२. ग—एनक्।

३. च छ—निकं।

४. त-√अन्दॅल्-अन्। क—तन्दि-लान्, ख ग च ज—तन्दि-लून्, छ—तन्दिलन्।

५. क—कुनं।

६. क—रिं।

ဆာယ္ဂြိ ဖဲလျဃိဂြိ ပျဟုဃဟျဂျဃာဟျဟ ဂုံဖဲဖျာဂျဃပ ဃ ।
ဖဲဖာဇ္ဂျဃဟိဂြိ ဒိဟ္ဂာ ဆဲဖာဂျဟျပ ဘဃိ ပျဂြိ ॥ ဤယ၅ ॥

ဃပဂြိ ဟ ပဂုဆ္ဂ । ဤဆဲ ဃပဟ ဃဂြိဃဂျဆ်ဆဲဂြိ ဆာယဟျဆ္ဂြိ । ဘိ ဆဲဂျပယဆိ
ဖဲလျဆာယဆ ယ । ဧျဲ ဃဂြိဃဂျဆ်ဆဲဂြိ ဆာဃိဘဆဲ ဟ ယ । ဟ်ဆ္ဂြိ ဤဆဲ ဒိဟ္ဂာ । ဂုဃဂြ်ဟ
ဤဂ ယ ဘိ ဘဃ । ယ ဟာ ဃဟ်ဆာဆ်ဆဲဂြိ ဃပဟ ॥

क्षुद् धर्म्मसंज्ञां प्रणुदत्यादत्ते धैर्य्यमेव च।
अर्थानुसारिणी जिह्वा कर्षत्येव रसं प्रति॥ २९७॥

लवन् त वनेः (अथान्यच्च)। **इकं** (या) **लपा** (क्षुत्) **मङ्ङिलङकॅन्**[1] (नाशयति) **कयत्नन्**[2] (यत्नं)।[3] **रि कगवयन्** (करणे) **इं**[4] **धर्म्मसाधन** (धर्मसाधनानां) **य** (सा)। **म्वं** (च) **मङ्ङिलङकॅन्**

(नाशयति) **कधीरन्** (धैर्यं) **त य**[४] (सा) । **तॅक्वन्** (ध्रुवं) **इकं** (या) **जिह्वा** (जिह्वा) । **मेङॅत्** (स्मरति, अनुसरति) **जुग** (हि) **य** (सा) **रिं रस** (रसं) । **य** (तं रसं) **ता**[६] (अधुना) **मतॅककॅन्**[७] (कर्षति) **लपा** (क्षुत्) ॥

Hunger drives away the conscienceness of dharma. It takes away patience. The tongue (or the palate) follows riches and is drawn towards savoury tastes.

MBh.3.246.24. d) T2 G1 support रसं, other mss. रसान्.

१. ख—अङिलङकॅन्, ज—मइ-लङकॅन् ।
२. ख ग छ—कयत्नान् ।
३. क नास्ति ।
४. ग—इ ।
५. ज—रयं ।
६. ग ज—त ।
७. क—पतॉहकॉन् । √वतॅक्-अकॅन् ।

ཤིཝཇི་ ཡི་ ཝཀྵི་ ཀྲུཔྟ་ ཀཱཡཔི་ ཀེཡཱཡཱཀཱཝཱཏ་ཀྱཝཏ་ ।
ཨེཀྟཱཝཏ་ ཁོཏྟཱཡཱཝཱཡི་ ཡི་ ཁ ཤིཝཱཝཱཏྶཡཱཀྱཔཏྟི་ཡཱཝཏ་ ॥ ཀྱཡཔ ॥

སྟཱཝཱི་ ཀྱཁོ་ ཨེཔྱཀྱེ་ । ཝཀྵི་ཡི་ཁི་ ཡཱཀཱཔྱཡ་ ཀྱཏ་ ཡ । ཡཝཱི་ པཏྱེ་ ཁཡ་ ཧྱཏཔ་ । ཨེཔཱཀྵི་ ཡཱཝཱི་ ཅཱི་ཡཱི་ ཡ । ཨེཝཱི་ ཨེཡྱཏཁོཏྟཱཡཱི་ ཀཱཝཏ་ཡཱཀྱ ཀྱཁི ॥

विषमां हि दशां प्राप्य दैवं गर्हयतेऽबुधः ।
आत्मनः कर्म्मदोषं हि न विजानात्यपण्डितः ॥ २९८ ॥

न्दान् (अथ) **इकं** (यः) **अपुङ्गुं** (अबुधः) । **मनॅसॅल्** (गर्हयते) **पुराकृत** (पुराकृतं) **जुग** (हि) **य** (सः) । **यन्** (यदा) **पन्मु** (प्राप्नोति) **लर दुःख** (शोकदुःखं) । **अप**[न्] (यतः) **तन्** (न) **एङॅत्**[१] (विजानाति) **य** (सः) । **अन्** (यद्) **अशुभकर्म्म** (अशुभकर्मं) **गिनवेन्य** (स्वकृतं) **डूनि** (पुरा) ॥

Encountering a difficult situation the unknowing one blames destiny. He does not know the fault of his own deeds.

MBh.3.200.6. a) Our हि is supported by B1, others read च (or some mss. त). b) देवान् गर्हति वै भृशम् (B1.4 देवं and of our lontars च छ read देवान्, B4 गर्हयते). c) Only K1 supports our कर्मदोषं हि, most other mss. कर्मदोषाणि.

१. क—एङत् ।

ཀྱཧཱཡཱཀཱ་ ཨཡཱཝཱཀྵཱཀྵི་ ཡཨི་ ཤཱཨཱཧཱཡཨྵཱཀཱཡི་ ।
ཧཱཀཧ ཡཧཱཡི་ ཨཡཱཝཱི་ཡཱཀྵཱ ཧྱཀྵཱཡི་ པྲཱཀཧཱཡི་ ॥ ཀྱཡཔ ॥

པཱཏཱཝཱཀཱ་ । ཀྱཁོ་ ཏྲེ་ པིཏྱ པྲཡཱཡ । ཡཱཀི་ ཡྱེ་ ཨེཡ । ཨེཀི་ ཨེཡཱིཏྱཡ ཀོ་ ཀི ཀཤཱཡྱཧཱཀྵཱཀྵི་ པཏྱི་ ཨེཀྟཱཀྵ । ཀྱཧཱཀྱ ཤིཁཱཀི་ པཱཀཔཡཱཀི་ ཡཱཤཨཡཱཤཏྲཱིཡཱཀི་ ཤྱཱ ཡ । ཨེཔཀི་ ཡཱཀི་ ཧཱཤ ཡྱཏྱྱ ཡཀི་ ཡཱཀི་ ཀྱཤིཔྱཀི་ ཀཱཀྵ । ཧཱཤ ཤི་ པཀིཔྱཀི་ ཧཱཤ ཤི་ ཡྱཏྱྱ । ཧིཀཱཀྵཀི་ ཡཱཀི་ ཧཱཤ ཁྱཤཀཨོཏྲཱཀྵ ཀྱཤི ཁཱཡིཀཱཤི ॥

ईहमानः समारम्भान् यदि नासादयेद्धनम् ।
तपो महत् समातिष्ठेन्न ह्यनुप्तं[१] **प्ररोहति ॥ २९९ ॥**

परमार्थन्य (तदर्थः) । **इकं**[२] (यः) **व्वं** (नरः) **विफल प्रयास** (विफलप्रयासः) । **तन्**[3] (न) **त्मुं** (आसादयति) **अर्थ** (अर्थं) । **अन्**[४] (यद्यपि) **अतिशय** (अतिशयं) **गॉं** (महत्त्वं) **निं**[५] **कोत्साहन्यन्** (तस्योत्साहस्य) **पन्निः** (यतमानस्य) **अङर्ज्जन** (अर्जयितुं) । **योग्य** (युक्तिः) **निकन्** (तस्य यद्) **पगवय**[न्] (अकरोत् [शुभकर्म]) **तन्पमिसन्मिसन्**[६] (न सकृत्) **क्त** (हि) **य** (सः) । **अप**[न्] (यतः) **तन्**[७] (न) **हन** (विद्यते) **तुमुवुः** (प्ररोहणं) **य**[न्] (यदि) **तन्** (न) **इनिपुक्** (उप्तं) **ङरन्य** (नाम) । **हन** (अस्तित्वं) **निं**[८] **पङिपुक्** (वापकस्य) **हन** (अस्तित्वं) **निं**[९] **तुमुवुः** (प्ररोहणस्य) । **हिङन्यन्**[१०] (यावत्) **तन्** (न) **हन** (विद्यते) **शुभकर्म्मन्य** (शुभकर्म तस्य) **डूनि**[११] (पुरा) **कलिङनिक** (इत्युक्तं भवति) ॥

If even after great exertion one does not succeed in acquiring money, one should take to great penance. For nothing sprouts without the seed being sown.

MBh.12.171.1ab tallies with our ab. For the entire stanza see MBh. (Citraśālā ed.) 13.163.11.
a) Some mss. इह यत्नसमारम्भाद्.
b) A few mss. °साधयेद्.
c) All mss. उग्रं तपः समारोहेत्.

१. ख—यभुप्तं, ख—यनुप्विं, च—यनुप्तं, छ—ह्यन् उप्ती ।
२. ख—कं ।
३. छ नास्ति ।
४. ख—हन, छ नास्ति ।
५. ग ज—नि ।
६. क—तमसन्मिसन्, ख ग च छ ज—तपमिसन्मिसन् ।
७. ज—तन् तन् ।
८. क ग—नि ।
९. ग—नि ।
१०. ग—हिङन्य ।
११. क छ—डूनि, च—डूनि । (सदण्डः) ।

ཨེཀྟཱཀྵཱཔིཡཱཀཱ་ ཀྱཧཱཀ པྲཱཀཧཱཡཱཀྵཱ སཱཏྱཱ ।
ཀཧཱཏཱཡྱཱཀཱ ཧཱཀིཧཱཤྱ པཱཝཱཧཱཀྵཱི སཱཀཱཧ ཡྱཏཱི ॥ ཀྱཡ ॥

ᮠᮔ ᮏ ᮠᮒᮤᮉ ᮃᮓᮤᮍ ᮑᮤᮞᮔᮠ । ᮓᮠᮔᮤ ᮏᮤᮀᮓ ᮌᮠᮔ ᮌᮠᮔᮏᮀᮏᮤ । ᮘᮔᮠᮌᮠᮔᮏᮀᮏ
ᮠᮔᮤ ᮠᮔ ᮋᮠᮔᮔᮃᮤᮘᮤᮔᮠᮔᮏᮀᮏ । ᮠᮔᮤ ᮠᮔ ᮔᮠᮌᮠᮀᮀ ᮃᮒᮔᮠᮤ ᮑᮒᮓᮤᮏᮤ ᮃᮌᮓ । ᮓᮤᮁᮤ ᮠᮔᮃᮤ
ᮌᮠᮔ । ᮀᮏᮓᮠᮔᮑᮠᮒᮤᮁᮠᮔᮠᮀᮌᮠᮔᮃᮠ ᮁᮤ ᮃᮃᮔᮃᮤ ᮠ ᮏ ᮙ ॥

अत्यन्तविमुखे दैवे व्यर्थयत्नेषु कर्म्मसु ।
तेजस्विनो दरिद्रस्य वनादन्यत् कुतः सुखम् ॥ ३०० ॥

हन प्व (विद्यते चेत्) **दरिद्र** (दरिद्रः) **अगों**[1] **विवेक** (महाविवेकः) । **न्दान् व्यर्थ** (व्यर्थं) **जुग** (हि) **सोलःन्य** (सर्वं तत्कृतं) । **मकहेतु** (हेतुभूतः) **तन्हन** (अभावः) **शुभकर्म्मफलन्य** (शुभकर्म-फलानां) । **तन्** (न) **हन** (विद्यते) **कारण** (कारणं) **निकान्** (तस्य) **पनॅम्बं** (प्राप्तुं) **सुख** (सुखं) । **ङ्किः** (केवलं) **हलस्** (वनं) **जुग** (हि) । **त्यक्तपरिग्रह** (त्यक्तपरिग्रहः) **अनुसुप**[2] (प्रविशेत्) **रिं अलस्** (वने) **त प्व य** (सः) ॥

With the face of destiny turned away, with exertions availing not, there is no other place of comfort for a man of honour than a forest.

Ind. Spr. 169/65. b) व्यर्थयत्ने च पौरुषे. १. क ख ग—गों, ज—गें । २. √सुसुप् ।

ᮏᮀᮃᮤᮍᮀᮃᮠ ᮑᮤᮃᮠᮔᮠ ᮑᮤᮞᮠᮔᮑᮤᮑᮤᮘᮠᮔᮞᮠᮔᮞᮠ ।
ᮀᮃᮤᮃᮠ ᮞᮠᮑᮤ ᮘᮑᮤᮃᮤᮞᮠᮔᮃᮠ ᮞᮠᮀᮃᮠ ᮏᮀᮏᮀᮃᮠᮔᮞᮠᮔᮏᮀᮏᮠᮔ ॥ ᮙᮁᮙ ॥
ᮔᮠᮔᮑᮤ ᮙᮠᮑᮤ ᮏᮠ ᮑᮤᮏᮀᮑᮤ ᮀᮠᮔ । ᮞᮠᮀᮃᮠᮔᮑᮤ ᮀᮃᮠ ᮃᮃᮔᮠᮑᮤ । ᮞᮞᮠᮔᮤᮃᮤᮀᮃᮤ
ᮞᮠᮞᮠᮑᮤᮔᮠᮑᮤ । ᮀᮃᮤᮀᮃᮤᮑᮤ ᮏᮀᮃᮠᮔᮠᮔᮠ ᮙ । ᮀᮠᮑᮤ ᮏᮠᮀᮏ ᮏᮠᮔ ᮑᮤ ᮏᮤᮀᮃᮤ । ᮔᮠᮔ ᮀᮠᮔᮠᮑᮤ
ᮑᮤᮠᮔᮠ ᮑᮤ ᮔᮠᮔᮠᮑᮤ । ᮔᮠ ᮞᮠᮀᮀ ᮑᮤ ᮏᮀᮃᮠᮔᮠ ᮑᮤᮠᮔᮠ ᮑᮤ ᮀᮠᮔ । ᮔᮠᮔᮑᮤ ᮞᮞ ᮏ ᮙᮠᮑᮤ
ᮞᮠᮀᮃᮠᮔᮠᮑᮤ ᮞᮠᮀᮀᮏ ᮀᮠᮔᮠᮀᮏ ॥

प्रत्यादिष्टस्य वित्तेन विश्रामार्प्पितचेतसः[1] ।
तुल्ये सति परिक्लेशे[2] कः प्रद्वेषस्तपोवने ॥ ३०१ ॥

अपन् (अथ) **इकं** (यः) **व्वं** (नरः) **सिङलर् इं सुख** (अप्रवेश्यः सुखेन) । **कत्कन्** (अभिभूतः) **तुह** (वार्धक्येन) **तोवि** (च) । **ययाम्रिः** (यतमानः) **कसकितन्** (व्याधितः) । **तुहुन्** (यद्यपि) **व्वागान**

(दुर्भाग्यः) **त य** । **तन्** (न) **त्मुं**[3] (प्राप्नोति) **फल** (फलं) **निं प्रिःन्य** (स्वयत्नस्य) । **अप**[4] (कः) **केलिक् निक** (प्रद्वेषस्तस्य) **रिं अलस्** (वने) । **अप** (किं) **कारण** (कारणं) **निं**[5] **प्रद्वेष निक** (तत्प्रद्वेषे) **रिं तप** (तपसि) । **अपन्** (यतः) **यय प्व** (तुल्यः) **इकं परिक्लेश** (परिक्लेशः) **कत्मु** (प्राप्यते) **देन्य** (तेन) ॥

Rejected by riches, mind keen on quiet rest, why should one reject the penance grove. The discomforts are not greater.

---

१. क—विस्रसर्पित°, ख—त°, छ—विश्रसाम्पित° । ४. ग—आपन् ।
विस्रसार्प्पित°, ग ज—विस्र- २. ख ग—परिक्लेश । ५. च—नि ।
सर्प्पित°, च—विश्रसार्प्पि- ३. क—त्मु ।

ᮏᮀᮃᮤᮍᮀᮃᮠ ᮑᮤᮃᮠᮔᮠ ᮑᮤᮞᮠᮔᮞᮠᮔᮞᮠ ।
ᮀᮃᮤᮀᮃᮠᮔᮠᮑᮤ ᮞᮠᮀᮃᮠᮔᮠ ᮞᮠᮀᮀᮏ ᮀᮠᮔᮠᮀᮏ ॥ ᮙᮁᮙ ॥
ᮞᮠᮔᮠᮑᮤ ᮀᮠ ᮀᮠᮔᮠᮑᮤ । ᮏᮀᮏᮀᮃᮠᮔᮠ ᮏᮀᮏᮠᮔᮠᮀᮏ ᮑᮤᮠᮔᮠᮀᮏ । ᮑᮤᮠᮔᮠᮑᮤᮔᮠᮑᮤ
ᮀᮃᮤᮀᮃᮠᮔᮠᮑᮤ । ᮀᮃᮤᮀᮃᮠᮔᮠᮑᮤ ᮞᮠᮔᮠᮑᮤ । ᮀᮃᮤᮀᮃᮠᮔᮠᮑᮤ ᮞᮠᮔᮠᮑᮤ । ᮀᮃᮤᮀᮃᮠᮔᮠᮑᮤ
ᮞ

(तद्:खं) । **न्दान्** लूहँ (भद्रं) **त्मन्** (खलु) **इक** (तत्) **सङ्कें**[७] **दुःख** (दुःखात्) **निं दरिद्र** (दरिद्रस्य) । **म्वं लर निं**[८] (शोकः) **सदाकाल** (सदाकालं) **मनमन** (कामयमानस्य) **अहऋप्हऋप्** (याचमानस्य) । **ङुनिवेः** (विशेषतः) **यन्** (यदा) **पसेवा** (सेवते) **अहऋप्हऋप्** (आशासमानः) **वेवेहन**[९] (दानं) ॥

Like a tree growing in saline soil, bent, eaten by ants and its bark scorched by fire, a beggar's life has no charms.

Cf. Ind.Spr.6499/3006:

शुष्कस्य कीटखातस्य
वह्निदग्धस्य सर्वतः ।
तरोरिव दरिद्रस्य
न वरं जन्मिनः फलम् ॥

निष्णुसित is a rare form. I have not met it before. √स्नुस् by itself, without the prefix, is met with in the Dhātupāṭhas.

१. क ख च छ ज—कुञ्जस्य ।
२. क—°निष्नुसित°, ख—°निष्णुषि°, ग—°निष्णमितत्वधः. च छ—°निष्णुसित्वादः, ज—दवानिष्णु° ।
३. च—ककयु ।
४. ख—पुक्रतॅतन्। √पुक्रत् not thriving, ग्रॅन् denotes a tendency to disease.
५. क—इ ।
६. ख ग च छ ज—°ल् । (सदण्डः) ।
७. क—सङ्के ।
८. क—नि ।
९. क—वेहन, ग—°न्य, छ—वेवेअन् ।

ཤཱིཿ ཁལྲ པཱཧཱཀྱཱིཥྚ ཁཧ ཀྱཱཏཱི སཧཱསཱཧ ।
ཤཧཱཧཱཁཱཁཱཧཱཀྱཱཏཱིཥྚཱཿ ཁྲིཥྚཱི ཝཧཱིཀཱཏ྄ེཥཱིཏཱིཿ ॥ ཅ་ཅ ॥
ཨཔཱི ཏྭཱཾ ཧཱཏྟཱཧཱཏྟཱི ཀཧཱཧཱཧ । པིཤཱཙཱཤྲཱཏྟཱི ཏྭཱ ཡ । ཀཧ ཚིཤ
ཨ སིཀཧཱ ཧིཤཏྟཧཱཏྟཱི ཡཱཧཱཧ । ལི ཚིཀ । པཧཱཏྟ । ཁཱཤྲ । པཀཱཚིཀཱི ।
པཤྲཏྟཱཿ । པཀྱཱཧཱི । ཀྱཱི । ཡཏྟཤ ལི ཨ སིཀཧཱ । ཏྟཱཀཱི ཝཤྲ ཏྭཱ ཏྭཱ ཀྱ
ཧཱཏྟཧཏྟཱི । ཀཧཱི ཚི ཀྱི ཚི ཧཏྟཧཏྟཤྲ ॥

एहि गच्छ पतोत्तिष्ठ वद मौनं समाचर ।
एवमाशाग्रहग्रस्तैः क्रीडन्ति धनिनोऽर्थिभिः ॥ ३०३ ॥

अपन् इकं (ये) [१]**हऋपऋप्** (कामयन्ते) **वेवेहन** (दानं) ।[१] **पिनकाम्ङम्ङन्**[२] (क्रीडनकीक्रियन्ते) **जुग** (हि) **य** (ते) । **दे निक सं सिनेवा** (सेवितैः) **हिनऋप्हऋप्** (आशितैः) **मवेह**[३] (दास्यन्तीति) । **लिं** (वचनं) **निर** (तेषां) । **परङ्के** (एहि) । **लकु** (गच्छ) । **पङदॅग्**[४] (उत्तिष्ठ) । **पलुङ्गुः** (निषीद) ।

पङुचप् (वद) । **हनॅं** (मौनं समाचर) । **मङ्कुन** (एवं) **लिं** (वचनं) **सं सिनेवा** (सेवितस्य [धनिनः]) । **न्दान्** (अथ) **यत्न** (यतन्ते) **जुग** (हि) **इकं व्वं** (नराः) **हऋप्हऋप्** (आशावन्तः) । **वेत्** (कारणं) **निं गॉं** (महत्त्वं) **निं**[५] **हऋप्हऋप्न्य** (तदाशानां) ॥

Come here, go away, sit down, stand up, speak, be quiet—thus the rich play with those who, seized by great hopes, come to beg.

Ind.Spr.1477/579 (as above).

१. १. क—हऋप् वेहन ।
२. पिनक-√अमॅङ्[२]-अन् ।
३. ग—मवेवेह ।
४. प-ङ्√अदॅग् ।
५. ख ज—नि, च छ नास्ति ।

ཨཧཱཀྱཧཱཏི ཀྲྀཧཱཏི སྲཥྚཱཀྱཧ ཁྲཥྚཧཁཱཏི ।
ཨཀྱཱཔི ཏ སྲཥྚཱཀྱཱཏི ཀྱཨྱཱིཏི སཧཁཧཀྱཱཀཧ ॥ ཅ་ཁ ॥

སཱིསཱིཏི ཡཧ སཧཱཧ ཏཧྲྀ ཡཏྟྲྀཏྟི མཱིཧྲྀཧྲྀཧ । ཨཱཀསཧ ཁྲཧཱཧ ལྷིཏྟི ।
ཧཱཏི ཧཏྟཤི ཏྭཱི ཧཱཏྟི । ཁཧཧཱཏྟི ཁྲཱིཏྟི । ཏྭི ཏྭཱཀྱི । ཀྲྀཧ ।
ཏྲྀཤྲ ཧཏྟཤི ཨ ཡཱཧཧཁཏྟཱི ཧཱཏྟི ཧཏྟཧཏྟཧཏྟཱི ॥

अहन्यहनि भूतानि सृजत्येव प्रजापतिः ।
अद्यापि न सृजत्येकं योऽर्थिनं नावमन्यते ॥ ३०४ ॥

सारिसारि मत (अहन्यहनि) **भटार ब्रह्मा** (भट्टारको ब्रह्मा) **मनृष्टि**[१] (सृजति) **सर्व्वभूत** (सर्वभूतानि) । **अनेक**[२] (अनेके) **प्रकार** (प्रकाराः) **लिवर्न्य** (विधास्तेषां) । **तन्** (न) **तुङ्गल्** (एका) **बुद्धिन्य** (बुद्धिस्तेषां) । **लवन्** (च) **प्रवृत्तिन्य** (प्रवृत्तिस्तेषां) । **म्वं** (च) **गुणन्य** (गुणास्तेषां) । **रूपन्य** (रूपास्तेषां) । **ङिङ्** (केवलं) **तुङ्गल्** (एकः) **जुग** (हि) **तन्** (न) **कसृष्टि**[३] (सृष्टः) **दे निर** (तेन प्रजापतिना) । **अद्यापि** (अद्यापि) **कत्क** (यावत्) **मङ्के** (अद्य) । **इकं** (यः) **तन्** (न) **असम्पय** (अवमानी) **रिं**[४] **मसेवा**[५] (सेवकेषु) **अङ्गॉं हऋप्** (महाशावत्सु) ॥

Day after day the Creator's creation goes on. But till today he has not created one being who does not repudiate petitioners and supplicators.

---

१. म-√सृष्टि ।
२ क—नैक ।
३. च छ—कमृष्टि ।

སངྒཱགཱཧཱགཱ ཀཱཡཱཀཱ ཡཱཙཏེཔཱཡེཀྵཱཀཱཔཱ།

ཛྫིཡཱཀཱཡཱཀཱ མིཀྵཱཀཱཨི ཨཱཨི ཀཱཀཱཀྵཱ ཨཱཨཱཀཱཀཱ ॥ ཀ྄ཀ྄ཀ྄ ॥

སཱཀཱཧཱཀཱི ཀཱཨེ ཡཱིཀྵཱཀཱཀྵཱི ཨཱཔཱཔཱི ། ཀཱཨི ཨཱཨ ཏཀ པཱིཨཱཀྵ ཡཱཔཱཨི ཀྵེ ཀཱཡཱ

ཨཱཨཱ ། ཀཱཨེ ཀྵེ སཱངྒཱཀཱཨཱཧཱཀཱ ། ཨཱཔཱཨཱཔཱཨི ཨཱཨ ཀྵཱཀཱི།ཀྵཱི ཀཱཨཱཀྵཱཨཱཔཱི ། ཨཱིཨཱི

ཨཱཀཱིཀཱཨཱི ཨེཀྵཱི ། ཨེཀྵེཨི ཡཱཙཏཀྵ ། སཱཀྵཱི ཀྵཱིཀྵཱིཀཱི ཨཱཔཱཀྵ ། ཡཱཨེཀྵཱི པཨ

ཡཱཔཱི ཀཱཡཱ ཨཱཨཱ ཏཀ ཨ ॥

कण्ठगद्गदता स्वेदो मुखवैवर्ण्यवेपथू।
म्रियमाणस्य चिह्नानि यानि तान्येव याचतः ॥ ३०५ ॥

कतुह्वन्[1] (ध्रुवं) **इकं** (यः) [2]**ममिन्त** (याचते) **अङ्गें**[2] **हक्रप्** (महाशया)। **तन्** (न) **हन**(विद्यते) **जुग** (हि) **पहिन्य** (तद्भेदः) **लवन् व्वं** (नरात्) **मेः मात्य** (म्रियमाणात्)। **इकं** (यः) **स्ँडं कण्ठगतप्राण** (कण्ठगतप्राणः)। **अपयपन्** (यतः) **तुन** (क्षीणः) [3]**त्क प्गत्प्गत्**[3] (यावद्गुढं) **देन्याङुचप्** (तद्भाषणं)। **हरिङॅतॅन्** (स्विन्नः) **अल्लू क्**[4] (शोकार्तः) **अङनॅन्** (वैवर्ण्यं) **मुखन्य** (तन्मुखस्य)। **कुःतॅर्**[5] (वेपथुमान्) **वतॅक्तॅगॅन्** (वेपते) **भावन्य** (तद्भावः, तच्छरीरं)। **मतंन्यन्** (अतः) **पड** (समः) **लवन् मेः मात्य** (म्रियमाणेन) **जुग** (हि) **य** (सः)॥

Choking of speech, perspiration, loss of facial colour and tremors are the marks of one approaching death as also of a begging petitioner.

१. ग—कतुहान्, च—कतुह्वर्। ३-३. च छ—प्गत्कप्गत्प्गत्। ५. ग छ ज—°र्, च—कम्तॅर्। (सदण्डः)।
२-२. ख ज—ममिन्तङ्गॅं। ४. क—अल्यॅक्, छ—अङनुक्।

པཀྵཡཱཀྵཱཡཱིཀྵཱཨཱི ཀྵཱིཡཱི ཀཱཀྵཱཀཱ ཨཨཱཡཱཀཱ ཡཨཨ ।

པཡཨཨཱཨཡཱིཨཨཱཀཱཡཱཨ ཨཱཨཨ ཨིཨེཀྵཱཨ ཀྵཱཨཨ ॥ ཀ྄ཀ྄ཨ ॥

ཀྵེ སཱཨཱཀྵ ། ཀྵཨ ཨེཨེཀྵ ། ཨཀྵིཨི ཀྵཨཨཀྵཡཨཱཨཱཨི ཀྵཱཨ ཡ ། ཀྵཱིཨཨ ཀཱཨཱཨ

ཡཨེཨེཀྵ ཡཨཨཱ ཡཨཀྵཱ ། པཀྵཱཀྵཱཀྵ ། ཨཨཱཨི ཡཨཀྵ ཨཱ ཨཀྵ ། ཨཱི ཨཨ ཡཨཱ ཨི

ཀཱཡཱཀཱཡཱི ། ཀྵཀྵ ། ཀྵཱ ། ཀྵཱཀ ། ཡཨཱཨཱིཨིཀྵཱ པཨེཨེཀྵཀྵ ། ཡཨཨཱི ཀྵཨེ ཨཱཨཱི ॥

वस्त्रमम्भस्तिलान् भूमिं गन्धो वासयते यथा[1]**।**
पुष्पाणामधिवासेन तथा संसर्गजा गुणाः ॥ ३०६ ॥

न्यं (एषः) **स्लङकन** (अन्तःक्षिप्येत)। **इकं** (ये) **संसर्ग** (संसर्गाः)। **अग्लिस्** (आशु) **जुगानु-लरकॅन्**[2] (हि संक्रामयन्ति) **गुण य** (गुणान् ते)।[3] **इरिकं** (तान् ये) **लोत्** (सततं) **मसंसर्ग** (संसर्ग-वन्तः) **लवन् मगुण** (गुणवद्भिः)। **व्यक्तिन्य** (व्यक्तिरस्य)।[4] **नहन् याम्बॉं** (गन्धः) **निं**[5] **स्कर्** (पुष्पाणां)। **अन्** (यत्) **तुलर्** (प्रसरति) **मर रिं**[6] **दोदोत्** (वस्त्रेषु)। **व्वै** (अम्भसि)।[7]**ल्ङ** (तैले)।[7] **ल्मः** (भूमौ)। **मकनिमित्त** (निमित्तं कृत्वा) **पसंसर्गन्य** (तत्संसर्गं)। **लवन् इकं कॅम्बं**[8] (पुष्पैः)॥

To make scented oil, a layer of flowers is laid on the ground. Then a sheet of cloth. It is sprinkled with water and spread over with sesamum oil-seeds. Fragrance of flowers permeates cloth, water, sesamum seeds and the earth. Similarly by association are human virtues transmitted.

MBh.3.1.22. a) Our तथ। अम्भः is supported by T G3. 4 M1, others read आपः.
१. क—तत, ख छ—तथा, ग—तषा, च—तटा, ज—
२. क—जुग यानु°।
३. छ नास्ति।
४. क नास्ति।
५. क ग—नि।
६. क ग—रि।
७-७. ज नास्ति।
८. क—कम्बं।

ཧིཡཱཀཱ ཧི ཡཱིཀྵཱཀཱ ཧིཀྵཱཀྵཱ ཨཡཱ ཨཡཱཀཱཡཱཀཱི ।

ཨཀྵཱཡཱཀྵ ཨཡཱཀཱཀཱཡཱཀཱི ཧིཨིཀྵཱཀྵ ཧིཨིཀྵཱཡཱཀཱི ॥ ཀ྄ཀ྄ཨ ॥

ཡཱིཀྵཱཀྵཱི ཡཨཱི ཀྵཱཡཱི ། ཡཱཨི ཡཨཱིཨཱཀྵ ཀྵེ ཡཨཱཨ ཀྵེ ཡཱི ཨཱཨཱ ཧིཨཀྵཱཡཱི ।

ཡཨཱཡཱི ཡཱི ཡཱཀྵཡཱ ཨིཨེཀྵ ཨི ཡཱི ། ཡཱཀྵཡཱ ཀྵཨེ ཀྵཱཡཱི ཀཱཨཱཀྵ ། ཡཱི ཀྵཀྵཡཱ ཀྵ ཨེ

ཨིཨེཨེཀྵ ། ཀྵཀྵཡཱ ཀྵཱཡཱི ཨི ཡཱི ཡཨཱི ཡཨཀྵཨ ॥

हीयते हि मतिस्तात हीनैः सह समागमात्।
समैश्च समतामेति विशिष्टैश्च विशिष्टताम् ॥ ३०७ ॥

मतंन्यन् (अतः) **मण्डॅः**[1] (पतति) **इकं बुद्धि** (बुद्धिः)। **यन्** (यदि) **पसंसर्गं** (संसर्गो भवति)

ङ्कं (नरस्य) लवन् व्वं (नरेण) सोर् (हीनेन) हीनबुद्धि (हीनबुद्धिना)। यप्वन् (यदि) व्वं मध्यम (मध्यमेन) संसर्ग्ग (संसर्गो भवति) निं व्वं (नरस्य)। मध्यम (मध्यमा) इकं [2]बुद्धि (बुद्धिः) देन्य[2] (तेन)। व्वं (नरः) उत्तम प्व (उत्तमः) सं सिनंसर्ग्ग (संसृज्यते)। उत्तम (उत्तमा) बुद्धि (बुद्धिः) निं व्वं (नरस्य) यन् मङ्कन (यद्येवं)॥

By association with inferiors the mind becomes mean, by association with persons of equal merit it remains as before and by association with superiors the mind is improved.

Ind. Spr. 7405/3358 (same as above).
Cf. MBh.3.1.58:

बुद्धिश्च हीयते पुंसां नीचैः सह समागमात्। मध्यमैर्मध्यतां याति श्रेष्ठतां याति चोत्तमैः॥

१. प-√अण्डैः।
२-२. क—बुद्धिन्य।

ཀུཀཧཀུ ཀུཀཱལསཿཔི ཡཱཏི ཝིསྟཱརཱིཾ སྣཱཡཱི །
པཱིཏཱཡཱཿ ཀྵཱིཏཱིཝཱཔ དཱིཔསཀཱིཀཱིཧཀཱཌྜཱི ॥ ཀ०ཅ ॥

ཡཱཝཀཱིཀི ཨཱཏྟཱིཀཱ ཀྵཱིཀཱ ཀུཀཱ । ཡཱཀི ཀྵཱིཀཱཀ ཨ ཀྵཱི ཨཱཀུཀཱ । ཀཱཧཱི ཡཱཝཨཱཀྵ ཀཱཀཱི ཨ ཡཱཀུཀཱ ཀུཀི । ཅུཧུ ཡ ཡཱཏྟཱི ཨཔཀུཀུ । ཀཱཧཱི ཀྱཔ ཀཱིཀཱ ཅྱ ཀུཡཱིཀཱཝ ཀྱ ཀྵཱི །ཀྵི । ཅུཧུ ཀུཀ པཀྵཱིཀྵ ॥

गुणवत्सु गुणाल्पोऽपि याति विस्तरतां नृणाम्।
पतितः स्वादुविमले तैलबि[1]न्दुरिवाम्भसि ॥ ३०८ ॥

यद्यपिन् (यद्यपि) अक्किडक (अल्पः स्यात्) कितकं गुण (गुणः)। [2]यन् (यदि) इरिक (तत्र) सं व्वं (नरः) मगुण (गुणवान्)।[2] लोत् (सततं) मसंसर्ग्ग (संसर्गवान्) लवन् सं मगुण (गुणवता) कुनें[3] (हि)। लुम्रा (विस्तरतां याति) य[4] (एषः) मङ्कुन्[5] (अधिकं) अवुवुः (वर्धमानः)। कदि रूप (रूपमिव) निकं ल्ङ[6] (तैलस्य) तुमिबा (पततः) रिं व्वै (अम्भसि)। लुम्रा[7] (विस्तरं याति) जुग (हि) पुरिःन्य (स्वभावतः)॥

Among men of virtue and eminence a lesser soul also expands. It is like a drop of oil fallen on sweet clear water.

---

१. क ख ग च छ ज—°वि°।
२-२. क नास्ति।
३. क—कुनं।
४. क—जुग य।
५. ग—मङ्कुंन्।
६. ख—ल्ङा। (सदण्डः)।
७. छ—लुम्रः।

ཡཱཧཱཀཔཀྵཱཔཡཱཧཱཡཱཏཱི ཀི[1]ཀུཀུ ཀུཀཱཔིཀྵཱཀུ ।
ཨེཡཱཀཱཀཀྵཱཡཱཧཱཡཱཏཱི ཀཱཀཨཀ ཅཔ ཨེཔཡཱཀུ ॥ ཀ०ཡ ॥

ཡཨཀྵཱིཀི ཨཱཀཀྵཱཔ ཅཱཨ ཀུཀུ । ཡཱཀི ཀི ཀྵི ཀི[1]ཀུཀུ ཧཱཀི པཀྵཱིཀི ཀི པཱཨ
ཀི པཱཀ ཀྵཱིཀྵ । ཨེཔཱིཡཱི ཀུཀ ཡ । ཧཱཀི ཨཱཀཡཱཀི པིཀྵཱཡཱཀྵ । ཨཱཧཀྵཀུ ཀི
པཡཨཔཡཱཀི སིཡཱི ཀི པཧཀྵཡཱི ཨེསིཡཱི । ཧུཡཱཡཱི སིཧྵ ཨེཡཱཡཱཀྵ ।

महानप्यल्पतामेति निर्गुणे गुणविस्तरः।
आधारानुस्वभावत्वाद् गजेन्द्र इव दर्पणे ॥ ३०९ ॥

यद्यपिन् (यद्यपि) अक्वेह[1] (भूयांसः स्युः) इकं गुण (गुणाः)। यन् (यदि) रिं व्वं (नरे) निर्गुण (निर्गुणे) तन् (न) पत्कॅन् (?) रि हन (अस्तित्वे) निं[2] पङ्क्तुन्य (तज्ज्ञानस्य)। अहॉत् (संकीर्णः) जुग (हि) य (सः)। तन् (न) कतोन् (दृश्येत) विस्तारन्य (तद्विस्तारः)। कद्यङ्ग (यथा) निं[3] वयंवयङनिं[4] (प्रतिबिम्बं) लिमन्[5] (गजेन्द्रस्य) रिं[6] पह्यसन् (दर्पणे) अलित् (अल्पे)। तुमूत् (अनुगच्छति) [7]लित्न्य (अल्पत्वमस्य) आधारन्य[7] (तदाधारं)॥

Great expanse of virtues, transmitted to a virtueless person, is reduced to small dimensions on account of the nature of the receptor. It is like the reduction of the mighty frame of an elephant in a small mirror.

Ind.Spr. 4760/2148.
a) याति for एति. c) आधाराधेयभावेन.
१. छ ज—अक्वेः।
२. क नास्ति, ग—नि।
३. ग—नि।
४. ग—वयंवयंनि, च छ—वयवयङनिं।
५. च छ ज—°न्। (सदण्डः)।
६. ग—रि।
७-७. च—लित्न्यधारन्य, छ—लित्न्यडरन्य, ज—लित्न्यधरन्य।

ཧཱཀྵཱིཀི ཀུཀཱཧུ ཀཱཀུཀྵཱ ཨ ཀྵཱཀཱཔཧུ ཀཱཧཱཀཱཡ ।
ཀི[1]ཀུཀཱཀ ཀྵཱ ཧི ཨེཀུཀྵཱིཧཱཀྵཱཀུ ཀྵཱཀཱཧིཀུཧུཀྵཱཀྵ ॥ ཀ०ཀ ॥

ཡཱཧཱཀྵཱིཀི ཧཱཧུ ཅྱ ཧཱཀི ཏྱིཀི ཧི ཀུཀཱ । པྱིཧཱཀི ཧཱཀིཧཱཧིཀི ཀུཀ ཨ । ཧཱཧུ
ཀཱཔཧཀ ཀུཡཧཨི ཀྵཱཨཧ । ཨཡཧཀི ཏུཀཱ ཅྱ ཨེཀུཀྵི ཀྵཀི ཧཱཀཡཀུཀཱཀྵ । ཡཀཱཡཧུཀ

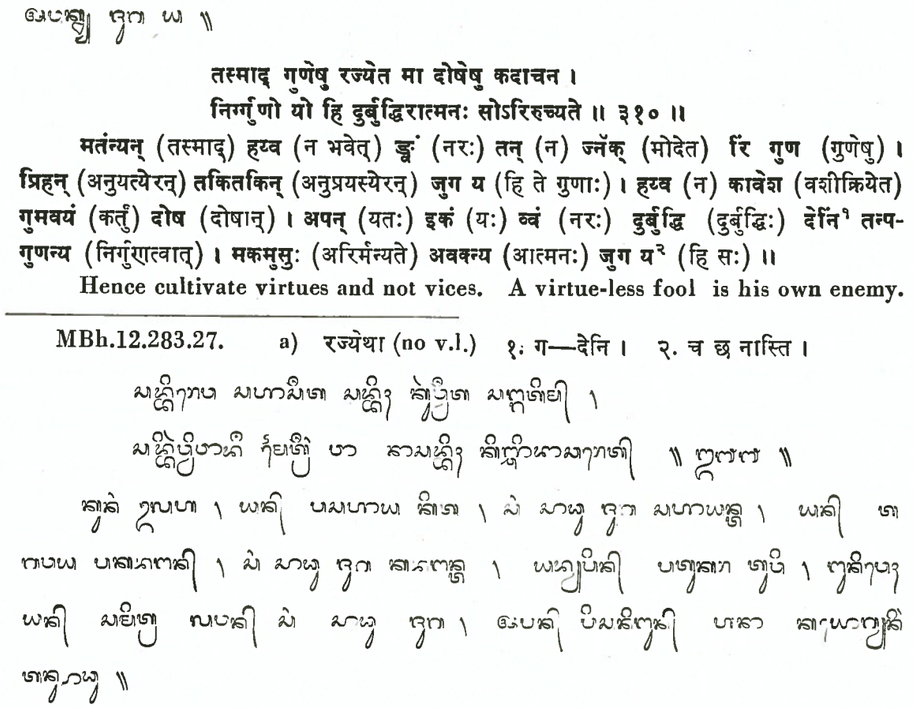

तस्माद् गुणेषु रज्येत मा दोषेषु कदाचन ।
निर्गुणो यो हि दुर्बुद्धिरात्मनः सोऽरिरुच्यते ॥ ३१० ॥

मतंन्यन् (तस्माद्) **हय्व** (न भवेत्) **ङ्कं** (नरः) **तन्** (न) **ज्नॅक्** (मोदेत) **रिं गुण** (गुणेषु)। **प्रिहन्** (अनुयत्येरन्) **तकितकिन्** (अनुप्रयस्येरन्) **जुग य** (हि ते गुणाः)। **हय्व** (न) **कावेश** (वशीक्रियेत) **गुमवयं** (कर्तुं) **दोष** (दोषान्)। **अपन्** (यतः) **इकं** (यः) **व्वं** (नरः) **दुर्बुद्धि** (दुर्बुद्धिः) **दॅनि**[1] **तन्पगुणन्य** (निर्गुणत्वात्)। **मकमुसु**ः (अरिर्मन्यते) **अवक्न्य** (आत्मनः) **जुग य**[2] (हि सः) ॥

Hence cultivate virtues and not vices. A virtue-less fool is his own enemy.

MBh.12.283.27. a) रज्येथा (no v.l.) १. ग—देनि। २. च छ नास्ति।

सद्भिरेव सहासीत[1] सद्भिः कुर्वीत सङ्गतिम्[2]।
सद्भिर्विवादं मैत्रीं वा नासद्भिः किञ्चिदाचरेत् ॥ ३११ ॥

कुनं (अथ) **उलह** (वर्तनं, व्यवहारः)। **यन्** (यदा) **पसहाय कित** (सहायं करोषि)। **सं साधु** (साधुः) **जुग** (हि) **सहायन्त** (स्यात् सहायस्तव)। **य[न्] त** (अथ यद्) **गवय** (करणं) **पकदङन्** (सम्बन्धस्य)। **सं साधु** (साधुः) **जुग** (हि) **कदङन्त** (सम्बन्धी स्यात् तव)। **यद्यपिन्** (यद्यपि) **पतुकर**[3] (विवदेः) **तुवि**[4] (अपि)। **ङुनिवेः** (विशिष्टं) **यन्**[5] (यदा) **समित्र** (मैत्रीं कुर्याः) **लवन्** (सह) **सं साधु** (साधुना) **जुग** (एव)। **अपन्** (यतः) **पिसनिङुन्** (कथं नु) **हना**[6] (स्यात्) **कयोग्यनि** (योग्यता) **तन्साधु** (असाधुना) ॥

Sit with good men, go with good men, discuss with good men, make friends with good men. Have nothing to do with bad men.

Ind.Spr. 6769/3147. c) च for वा.

१. क—पहाधिता, ख—सहा-यीता, ग—साहयित, च—सहयित। २. ख च ज—°तं, ग—सङ्गुतिं। ३. ख—पतुकर्। ४. क नास्ति। ५. ख ग च छ ज—यत्। ६. ख च ज—हन।

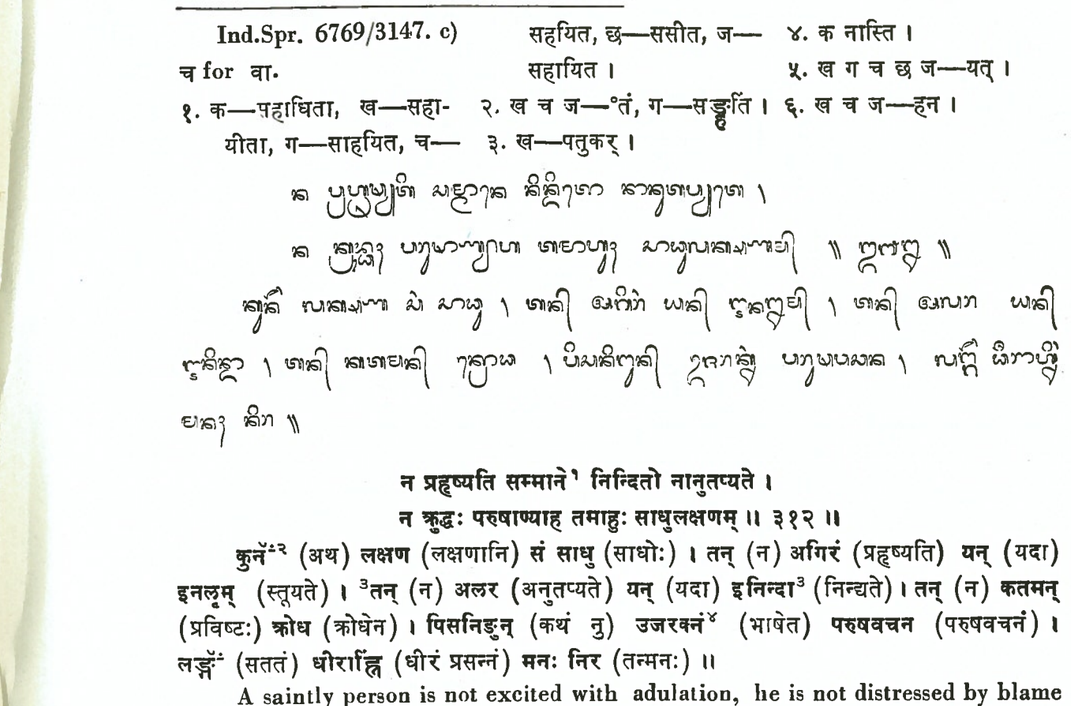

न प्रहृष्यति सम्माने[1] निन्दितो नानुतप्यते।
न क्रुद्धः परुषाण्याह तमाहुः साधुलक्षणम् ॥ ३१२ ॥

कुनॅं[+2] (अथ) **लक्षण** (लक्षणानि) **सं साधु** (साधोः)। **तन्** (न) **अगिरं** (प्रहृष्यति) **यन्** (यदा) **इनलूम्** (स्तूयते)। [3]**तन्** (न) अलर (अनुतप्यते) **यन्** (यदा) **इनिन्दा**[3] (निन्द्यते)। **तन्** (न) **कतमन्** (प्रविष्टः) **क्रोध** (क्रोधेन)। **पिसनिङुन्** (कथं नु) **उजरक्नं**[4] (भाषेत) **परुषवचन** (परुषवचनं)। **लङ्गॅं**[+] (सततं) **धीरार्ह्ण** (धीरं प्रसन्नं) **मनः निर** (तन्मनः) ॥

A saintly person is not excited with adulation, he is not distressed by blame and abuse. Angered he does not utter harsh words.

MBh.5.33.26ab. a) न प्रहृष्यति सम्माने is the dominant S reading, others न हृष्यत्यात्मसंमाने. b) नावमानेन तप्यते. १. ख ग—सन्माने, च छ ज—सन्मने। २. ग—कुनं। ३-३. ग—तन्नलर यन्निनिन्दा, ज—तनलर यन्निनिन्द। ४ च—उजरक्न।

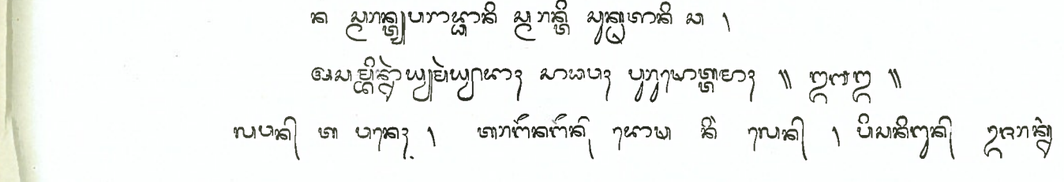

ਪਸਾਪਯਤਸ । ਨੁਆਗ੍ਰ ਏ ਟੁਸਾਨ੍ਰ । ਨਪਾਘ ਚੁਨ ਪ੍ਰਕਾਂਸੀ ਕੀਨ । ਸਾਸੀ ਪਾਕ ਨਾਲ੍ਹਕੀਨ ਬਾਕਸਾਨ ਸਾਸੇ ਵਿਸ੍ਰਾਸਤਾ । ਕੁਪਾਂਨ੍ਰ ਚੁਨ ਮੀਨ ਸੀ ਏਘੁਸਾਨ ਕੀਨ । ਦਾਲ੍ਹਕ ਸਕਾਸ੍ਰਾ ਕੇ ਸਾਘੁ । ਮੀਨ ਪੁਸ੍ਰਾਸਾਨ੍ਹਾਕ ਸਾਸੀਨ ਪਾਕਨ੍ਰ ॥

न स्मरन्त्यपराद्धानि स्मरन्ति सुकृतानि च ।
असम्भिन्नार्य्यमर्य्यादाः साधवः पुरुषोत्तमाः ॥ ३१३ ॥

लवन् त वनेः (अथान्यच्च) । **तर्** (न) **अङॅनङॅन्**[1] (स्मरन्ति) **दोष निं** (दोषान्) **लेन्** (अन्येषां) । **पिसनिङुन्** (कथं नु) **उजरकनं**[2] (भाषेरन्) **परापवाद** (परापवादान्) । **गुणन्य** (तद्गुणाः) **स्वं** (च) **उलःन्य** (तत्कृतानि) । **रहयु** (शोभनानि) **जुग** (एव) **केङॅत् निर** (स्मर्यन्ते तैः) । **तातन्** (नैव) **हन** (विद्यते) **गन्तनिर**[3] (सम्भावना) **मनसर** (विचरणस्य) **सकें शिष्टाचार** (शिष्टाचारात्) । **अपगॅः** (धीराः) **जुग** (हि) **सिर** (ते) **रिं**[4] **मर्य्यादा निर** (मर्यादासु) । **मङ्कन** (एवं) **लक्षण** (लक्षणानि) **सं साधु** (साधूनां) । **सिर पुरुषोत्तम** (पुरुषोत्तमः) **ङरनिर** ([इति] नाम) **वनेः** (अपरं) ॥

Saints and ideal men do not remember injuries and faults, they remember good deeds. They do not transgress social and moral bounds.

१. ख—अङॅन्नाङॅनॅन् । २. ग—उजरकन । ३. छ—गन्तेनिर । ४. च छ—रिं ।

ਘਙ ਘਙ ਪ੍ਰਕ੍ਰਾਸ੍ਰੀ ਰਕਾਮਸ੍ਰਾਂ ਸਮ੍ਰਾਸਮਪਸਾਗ੍ਰ ।
ਜਾਲ੍ਹ ਸ ਪੁਸਸਾਨ੍ਹਾਸਾ ਕਲ੍ਰਾ ਸਾਘੁਸ੍ਰਾਙ ਜਾਙ ॥ ੭੮੪ ॥

ਪਸਾਙੋਜਕ੍ਰ । ਨੁਪਕਾਲ ਜਾ ਪ੍ਰ ਸੇ ਸਾਘੁ ਜਾਕੀਨ । ਸ੍ਰਾਲ੍ਹਸ੍ਰਾਂਸੀ ਨਸਕੀ ਰਕ੍ਰਾ ਕੀ ਨੁਆ ਕੀਨ । ਏਂ ਪ੍ਰਾ ਕੀਨ । ਕਾਸ੍ਰਾਨ੍ਰ ਕੀ ਪਸੀ । ਸ੍ਰਾਲ੍ਹਸ੍ਰਾਂਸੀ ਨਸਕੀ ਨੁਙੀ ਕੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰ । ਏਂ ਪੰ ਕੀ ਕਾਘੁ । ਸ੍ਰਾਲ੍ਹਸ੍ਰਾਂਸੀ ਨਸਕੀ ਸੀਨਾਂ ਕੀ ਪਸਕ੍ਰ ॥

यथा यथा प्रकृष्टानां क्षेत्राणां सस्यसम्पदः ।
शाखा च फलभारेण नम्रः साधुस्तथा तथा ॥ ३१४ ॥

परमार्थन्य (अस्यार्थः) । **उपशम** (उपशमवान्) **त प्व** (अथ) **सं साधु** (साधुः) **ङरनिर** (नाम) । **तुमुङ्कुल्** (विनम्रः) **देंनि**[1] **ङ्वेः** (गणैः) **निं**[2] **गुण निर** (स्वगुणानां) । **ङ्वं** (च) **वुः निर** (स्व-

ज्ञानस्य) ।[3] **कद्यङ्ग निं परि** (धान्यमिव) । **तुमुङ्कुल्** (नमति) **देंनि**[4] **ङ्वत्** (भारेण) **निं**[4] **ङ्वःन्य** (स्वधान्यानां) । **ङ्वं** (च) **पां** (शाखा) **निं कयु** (वृक्षस्य) । **तुमुङ्कुल्** (नमति) **देंनि**[5] **ताॅब्** (घनत्वेन) **निं**[4] **फलन्य** (स्वफलानां) ॥

The more the fields are ploughed, and the richer the crops, so the saint, [the more saintly he is] the more humble he becomes. He is like the branch bending low with the weight of fruits.

१. क—देनि । २-२. क—क्वैः हि । ३-३. ख नास्ति । ४. क ग—देनि । ५. क—नि । ६. क ज—देनि ।

ਪ੍ਰਸ੍ਰਾਸਾ ਕ ਪਿਙਸਪਾਙ੍ਗੀ ਮੀਕਸਾਨ੍ਹਾਙ੍ਗਾਙ੍ਗੀ ਮ ।
ਮੀਪਾਮਾਙ੍ਗਾਪਸਾਨ੍ਹਾਙ੍ਗ ਗਸਪ੍ਰਾ ਸਾਗਙ੍ਗ ਮਾਘਪਾ ॥ ੭੮੫ ॥

ਕੀਪਾਕੀ ਸਾ ਪ੍ਰਸੀਨ੍ਰ ਸੇ ਮਾਘੁ । ਸਾਕੀ ਸਮੀ ਚੁਨ ਮੀਨ ਦ੍ਰਘਪ ਗਘਾਘ ਕੀ ਗ੍ਰਪਾਕੀ । ਸੀ ਪ੍ਰਸੀਪ੍ਰਸੀਨ੍ਰ ਸਾਪੀ । ਸਾਸਾਨ੍ਹਾ ਸਾਕੀ ਪਾਸ੍ਰਾਪ੍ਰਸ ਘਾਕੀ ਪਾਸ੍ਰਾਨਾਕੀ ਕਾਘਪਾਕੀ । ਸਾਸਾਸਸਾਸ੍ਰਾਪ । ਦਾਲ੍ਹੀ ਕ੍ਰਮੀਨ੍ਰ ਸੀ ਕ੍ਰਦਾਸਙ੍ਗਾਘ । ਦਾਲ੍ਹਕ੍ਰਾਕੀ ਗ੍ਰਘਾਨ੍ਰ ਗ੍ਰਘਾਨਾਕੀ ਚੁਨ ਮੀਨ ॥

पृष्ठतो न विजल्पन्ति[1] **दीनमभ्युद्धरन्ति च ।**
संवासान्नावमन्यन्ते सेव्या राजेन्द्र साधवः[2] **॥ ३१५ ॥**

निहन् त (एषोऽथ) **पुरिः** (स्वभावः) **सं साधु** (साधूनां) । **तन्** (न) **ददि** (भवति) **जुग** (हि) **सिर** (ते) **मुचप** (विजल्पेयुः) **दोष** (दोषान्) **निं लेन्** (अन्येषां) ।[3] **रि वुरिवुरिन्य** (तत्पृष्ठतः) **तुवि**[4] (अपि) । **तरङ्गा** (न मन्यन्ते) **तन् पतुलुङ**[5] (अनभ्युद्धर्तुं) **यन्**[6] (यदा) **पनोन्** (पश्यन्ति) **कलरन्** (दुःखार्तं) । **तातर्** (नैव) **असम्पे** (अवमन्यन्ते) । **मत्वं** (पूजयन्ति) **असिः** (दयन्ते) **रिं अमराश्रय** (आश्रयागतान्) । **मतंन्यन्**[7] (अस्मात्) **योग्य** (योग्यं) [8]**सेवान्** (सेव्येरन्) **जुग**[8] (हि) **सिर** (ते) ॥

Saints do not bite at one's back. They raise the distressed. Association does not breed contempt. So, O king, serve saintly persons·

१. ख—विकल्पन्त, ग च छ ज—विकल्पन्ति । २. ग—साधनः । ३. क ग ज नास्ति । ४. क—तोवि । ५. क—पनु°, ग—पतुलुङन् । ६. ग नास्ति । ७. ख ग ज—मतङ्गन्, च छ—मतंन्य । ८-८. ख ग ज—सेवाञ्जुग, च—शेवञ्जुग ।

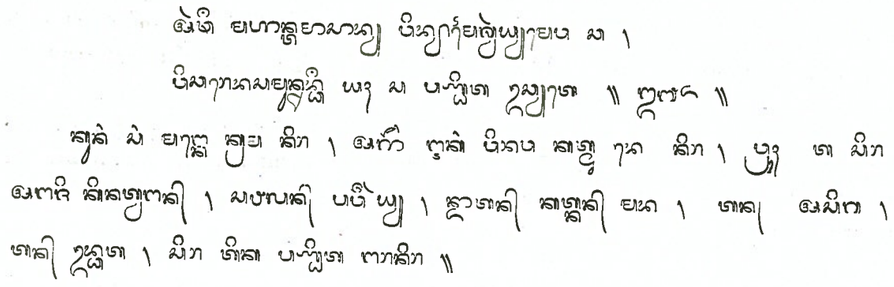

अर्थं महान्तमासाद्य विद्यामैश्वर्य्यमेव च ।
विचरेदसमुन्नद्धं[1] यः स पण्डित उच्यते ॥ ३१६ ॥

कुनं (अथ) **सं** (यः) **मङ्कें क्रम निर** (एवंक्रमः) । **अगों** (महान्) **इकं विभव** (विभवः) **कत्मु** (आसादितः) **दे निर** (तेन) । **बुः** (विजानाति) **त** (अथ) [2]**सिर** (सः) **अङजि**[2] (अध्येतुं) **किनत्वङन्**[3] (पूजितः) । **सफलन्** (सफलं भवति) **पवीर्य्य** (तद्वीर्यं) । **न्दातन्** (अथ न) **कत्कन्** (अभिगम्यः) **मद** (मदेन) । **तन्** (न) **असिग** (दृप्तः) । **तन्** (न) **उद्धत** (उद्धतः) ।[4] **सिर** (सः) **तिक** (अधुना) **पण्डित** (पण्डितः) **ङरनिर** (उच्यते) ॥

A pandit, even having attained great wealth, learning and power does not behave in a swollen way.

MBh.5.33.39. c) विचर- द्धदां । ३. क—किनत्यँङन् ।
त्यसमुन्नद्धो (no v l.). २-२. ख ग ज—सिरङजि ४. च नास्ति ।
१. क—°समुन्नद्धतं, ग—°समु- (सदण्डः) ।

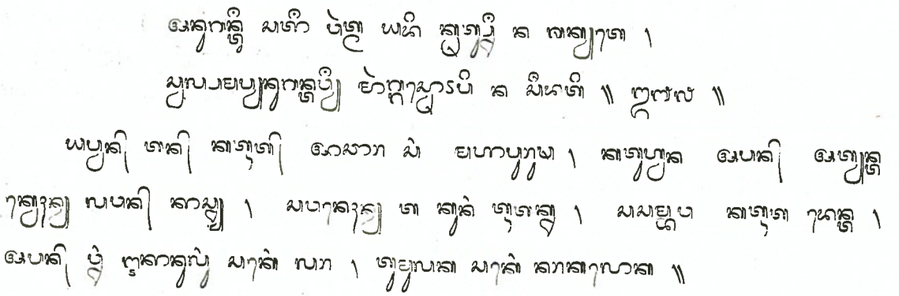

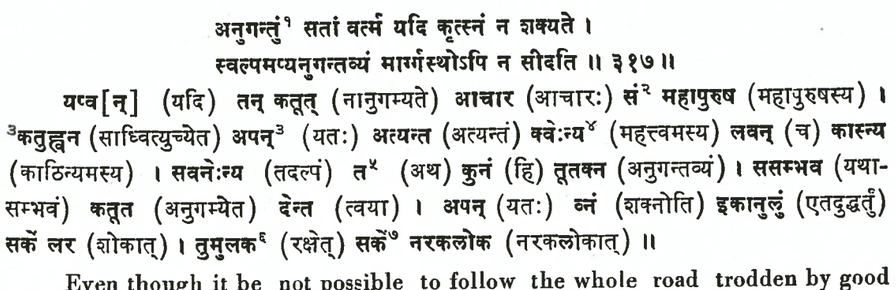

अनुगन्तुं[1] सतां वर्त्म यदि कृत्स्नं न शक्यते ।
स्वल्पमप्यनुगन्तव्यं मार्गस्थोऽपि न सीदति ॥ ३१७ ॥

यप्व[न्] (यदि) **तन् कतूत्** (नानुगम्यते) **आचार** (आचारः) **सं**[2] **महापुरुष** (महापुरुषस्य) । [3]**कतुह्वन** (साध्वित्युच्येत) **अपन्**[3] (यतः) **अत्यन्त** (अत्यन्तं) **क्वेःन्य**[4] (महत्त्वमस्य) **लवन्** (च) **कास्न्य** (काठिन्यमस्य) । **सवनेःन्य** (तदल्पं) **त**[5] (अथ) **कुनं** (हि) **तूतक्न** (अनुगन्तव्यं) । **ससम्भव** (यथासम्भवं) **कतूत** (अनुगम्येत) **देन्त** (त्वया) । **अपन्** (यतः) **व्नं** (शक्नोति) **इकानुलुं** (एतदुद्धर्तुं) **सकें लर** (शोकात्) । **तुमुलक**[6] (रक्षेत्) **सकें**[7] **नरकलोक** (नरकलोकात्) ॥

Even though it be not possible to follow the whole road trodden by good men, let one go a short distance. While on the road one will not come to grief.

---

१. ग च छ—अनुगन्तं । ह्वन्यपन । ५. क नास्ति ।
२. क—स । ४. ख ग च छ ज—क्वेःन्य । ६. क—तुमुलकं ।
३-३. क—कतुह्वन्पन, छ—कतु- (सदण्डः) । ७. क नास्ति, च—त सकें ।

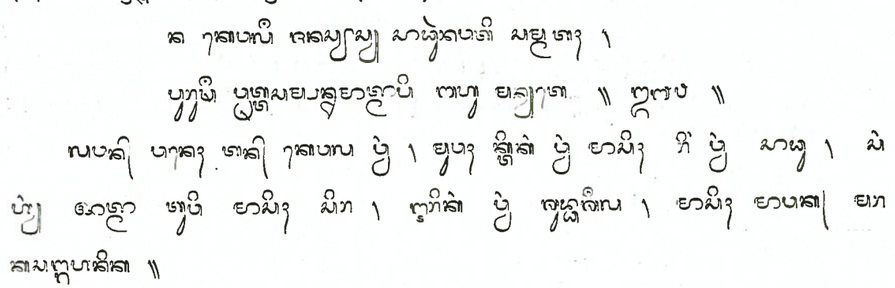

न केवलं जनस्यास्य साधुर्भवति सम्मतः[1] ।
पुरुषं वृत्तसम्पन्नमात्मापि बहु मन्यते ॥ ३१८ ॥

लवन् वनेः (अन्यच्च) **तन्** (न) **केवल** (केवलं) **व्वं** (जनाः) । **मुवः**[2] (अपि तु) **कितकं व्वं**[3] (वयं) **मासिः** (स्निह्यामः) **रिं**[4] **व्वं**[5] **साधु** (साधौ नरे) । **सं ह्यं** आत्मा (आत्मा) **तुवि** (अपि) **मासिः** (स्निह्यति) **सिर** (एषः) । **इरिकं**[6] **व्वं** (नरेषु) **शुद्धशील** (शुद्धशीलेषु) । **मासिः** (स्निह्यति) **मावक्** (आत्मानं) **मर कसङ्गहनिक** (इति मन्यते) ॥

A saint is not only adored by the people. Even the self has respect for high conduct.

---

१. क ख च छ ज—सन्मतः । २. क—वनः । ३. क ख ग ज नास्ति ।

४. ख ग ज—रि । ५. च छ—सं । ६. च—इकं ।

ནེའཡ་ཕྱག་ཞིའི་ ཕྱག་ཞིག་ ཤིཊྛཡ་ ཟབ་ཡཱཏི །
མཆུ་ པཱ་ཏི་ ནེ་ཕྱཱ་ཟཱ་ ཟཱ་ཕཱ་ཟཱ་ཡཱ་ཀྱ་ ཕྱཱི་ཞཱི་ཡཱ་ཞི །། ཀྱཱ་ཡ ।।
ཡཱ་ཡཱ་ཀི་ ཕཱ་ཟཱི་ཞིག་ ཧྱུ་ཀིཀ་ ཀིཾ་ ཕྱཱུ་ཕཱ་ཡཱ་ ཨེ་ མཆུ་ཁ །
ནེཀྱཱ་ཕཡཱི་ཟཱི་ཀི་ ཏུ་ཟཱ་ ཟཱ་ཕཱ་ཡཱ་ཀི །
ཟཱ་ཕཱ་ཡཱ་ཀི །
ཕཱ་ཟཱི་ཞིག་ ཕཱ་ཟཱི་ཀི་ །
ཕྱཱུ་ཕྱཱི་ ཨེ་ ཟཱ་ཡུ་ ཡཱ་ ཕྱ་ ཏུ་ཀི །
ནེཡྱཱ་ཟཱ་ ཨེ་
ཡཱ་ཟཱ་ཕྱཱུ་ཁ །
ཡ་ཆུ་ཁ་ ཏུ་ཡཱ་ ཕཱ་ཞཱི་ཀི་ ཀིཾ་ །
ཁེ་ ཀྱཱ་ཟཱ་ཡཱ་ཁ་ ཀིཾ་ །
ཁེ་ ཟཱ་ཕཱ་ཡཱ་ཁ་ ཀིཾ་ །
ཨེ་ཀྱཱ་ཟཱ་ཡཱ་ཁ་ ཀིཾ་ ཡཱ་ ཡཱ །

आर्य्यवृत्तमिदं वृत्तमिति विज्ञाय शाश्वतम् ।
सन्तः परार्थं कुर्व्वाणा नावेक्षन्ते[1] प्रतिक्रियाम् ।। ३१९ ।।

तातन् (नैव) **पकनिमित्त** (निमित्तं कुर्वन्ति) **ह्यनिर** (स्वकामं) **रिं प्रत्युपकार** (प्रत्युपकाराय) **सं सज्जन** (सज्जनाः) । **अर्ग्गवयकॅन्** (यत् कुर्वन्ति) **इकं कपरार्थन्** (परार्थं) । [3]**कुनं** (अथ) **विवेक निर** (तद्विवेकः) ।[2] **प्रवृत्ति** (प्रवृत्तिः) **सं साधु** (साधोः) [3]**त प्व**[3] **इकि** (अथैषा) । **मर्य्यादा** (मर्यादा) **सं महापुरुष** (महापुरुषस्य) । **मङ्कन** (एवं) **जुग** (हि) **विवेक निर** (तद्विवेकः) । **तर्** (न) **प्रेक्षक** (प्रेक्षकः) **रिं फल** (फलेषु) ।।

This is the eternal way chosen by noble souls. Knowing this, good people do not look for reward in serving others.

MBh.3.281.48. a) K1.2 support our mss. mostly आर्यजुष्टं, other आर्यवृत्तं, १. क ख च—नापेक्षन्ते छ ज— which may suggest emending आर्यवृत्तं to आर्यवृतं. नपेक्षन्ते । २-२. ग नास्ति । ३-३. क—कत्व ।

ཕྱཱི་ ཡཱ་ཕྱཱཀ་ སིཾ་ཀཱ་ཡཱི་ པིཕྱཱ་ཡ་ཟཱི་ ཨ་ ཟཱ་ཟཱི་ ཨ །
ཨེ་ཀཱ་ཡཱི་ཀྱཱ་ པིཕྱཱ་ཟཱ་ ཀཱ་ཡཱི་ཀྱཱ་ ཕྱཱུ་ཟཱ་ཟཱུ་ ཟཱ་ཟཱ་ ཟཱ་ཟཱ་ །། ཀྱཱུ་ཾ ।।
ཨེ་ཀཱཀཱ་ཡཱ་ཕཱཀྱ་ ཕྱཱུ་ཕྱཱི་ ཨེ་ ཨཱཕྱཱཀ་ ཀཱཀཱ་ཟཱཀི་ ཀཱ་ཡཱུ་ཕྱཱུ་ཀྱཱུ །
ཀྱཱི་ཀེ་ ཏུ་ཀཱ་ ཡཱཀཱ་ཟཱི །
ཟཱ་ཕྱཱི་ ཏུ་ཀཱ་ ཀཱཀཱ་ཟཱི །
ཨེ་ཟཱ་ཀཱ་ ཀཱཀཱ་ཟཱི །
ཕྱཱུ་ཕྱཱི་ ཏུ་ཀཱ་ ཀཱཀཱ་ཟཱི །
ཨེ་ཟཱ་ཀཱ་ ཀཱཀཱ་ཟཱི །
ཟཱ་ཕཱ་ཡཱ་ཀི །
ཟཱ་ཕཱ་ཡཱ་ཀི །
ཟཱ་ཕཱ་ཡཱ་ཀི །
ཟཱ་ཕཱ་ཡཱ་ཀི །
ཟཱ་ཕཱ་ཡཱ་ཀི །
ཟཱ་ཕཱ་ཡཱ་ཀི །
ཟཱ་ཕཱ་ཡཱ་ཀི །
ཟཱ་ཕཱ་ཡཱ་ཀི །
ཟཱ་ཕཱ་ཡཱ་ཀི །

ཀཱི་ཟཱ་ ཧྱུ་ཕྱཱ །
ཡཱཀི་ ཀྱཱི་ཀྱ་ ཀི་ ཀཱཀྱཱི་ཟཱཀི །
ཕྱཱི་ཟཱུ་ ཀྱཱི་ཀྱ་ ཀཱཀཱཀི་ཟཱ །
ཨེ་ཡཱཀི་ ཀྱཱི་ཀྱ་ ཀི་ ཀཱཀྱཱི་ཟཱཀི་ ཀྱཱི་ཀྱ་ ཀཱཀཱཀི་ཟཱ །
ཡཱཀི་ ཧྱཱཊྛཱི་ཟཱ །
ཨཱཀཱི་ཟཱཀི་ ཀཱཀཱཀི་ཟཱ །
ཕྱཱི་ཟཱུ་ ཨི་ ཨཱཀི་ ཕཡཱཕྱཱཀཱཀི་ ཕྱཱི་ཀེ་ ཟཱཀཱཀྱཱི་ཀྱ་ ཀཱཀཱཀི་ཟཱ ।
ཡཱཀི་ ཧྱཱཊྛཱི་ཟཱ ।
ཨཱཀཱི་ཟཱཀི་ ཀཱཀཱཀི་ཟཱ ।

मतंन्यन् (अतः) **हय्व**[2] (न स्यात्) **तःपविवेक** (अविवेकी)। **अवक्त त प्व** (स्वात्मा) **उमङॅनङॅन** (प्रत्यवेक्षेत) **उलःन्यावक्त** (स्वात्मवृत्तं) **सारिसारि** (प्रत्यहं)। **लिङन्त** (वचनं तव)। **सलः** (दुष्टं) **करिकि** (एतद्) **उलःत** (कृतं तव)।[3] **युक्ति** (युक्तं) **करिक** (अपरं)। **पड** (समं) **लवन् पशु** (पशुभिः) **करिकि** (अन्यद्) **त** (अथ) **मङ्कॅ** (इह)। **पड** (समं) **लवन् सं पण्डित** (पण्डितैः) **कुनं** (च)। **देनिकि** (या) **प्रवृत्तिन्त** (प्रवृत्तिस्तव)। **मङ्कन** (एवं) **लिङन्त** (विचारस्ते) **सारिसारिन्**[4] (प्रत्यहं) **यत्नातुतुर** (यतेथा विचारणं) **रि प्रवृत्तिन्त** (आत्मप्रवृत्तौ)॥

Let one examine his conduct each day—which of my actions has been beastly and which one saintly.

१. ख ग च छ ज—किन्तु। ३. ख नास्ति। सारिसारिन्। (सदण्डः)।
२. च छ—हयो। ४. च छ—सारिसारि।, ग—

ꠋꠣꠞꠤ ꠇꠛꠛꠤꠘꠤ ꠉꠝꠛ ꠘꠞ꠆ꠡꠛꠇꠣꠘꠥꠛꠣꠡꠤ ।
ꠡꠞꠤ ꠛꠇ ꠘꠞꠤ ꠛꠇ ꠛꠤꠐ ꠉꠛꠇꠛꠣꠐꠤ ꠘꠣꠐ ꠛꠣꠘꠤ ॥ ꣸꣸꣸ ॥

ꠘꠣꠛꠉꠣ ꠋꠣ ꠇꠘꠥꠞꠤ ꠋꠣꠐꠥꠛꠣ । ꠡꠣꠋ ꠛꠇꠉꠛ । ꠡꠣꠋ ꠛꠉꠉꠣꠋ । ꠇꠛꠣꠛꠘ ।
ꠛꠛꠉꠘꠥꠛꠣ । ꠎꠘꠥꠞꠡꠤ । ꠡꠣꠋ ꠉꠛ ꠋꠣꠡꠥ । ꠛꠘ ꠡꠣꠋ ꠛꠘꠥꠞꠤ ꠋꠣꠐꠥꠛꠣ । ꠘꠣꠐꠤꠡꠣ ।
ꠘꠞꠤ ꠛꠛꠘ । ꠘꠞꠤ ꠛꠛꠘꠥ ॥

कर्त्ता कारयिता चैव यश्चैवमनुमन्यते।
शुभं वा यदि वा पापं तेषामपि समं फलम्॥ ३२२॥

समङ्कॅ (अथ) **तं** (ते) **अमुक्ति** (भुञ्जते) **कर्म्मफल** (कर्मफलं)। **इकं** (यः) **मगवे** (करोति)। **इकं**[1] (यः) **मकोन्** (आदिशति) **अगवय**[2] (कर्तुं)। **इकं** (यः) **मङनुमत** (अनुमन्यते)।[3] **मंयुक्त्यनि**[4] (युक्तमिति कथयति)। **इक** (ते) **त** (अथ) **कत्लु** (त्रयः)। **पड** (समाः) **इक** (ते) **ममुक्ति** (भुञ्जते) **कर्म्मफल** (कर्मफलं)। **सल्विरन्य** (समं)। **यन्** (वा) **हल** (अशुभं)। **यन्** (वा) **हयु** (शुभं)॥

The doer, the instigator, the approver, the three sharethe fruit equally, whether the action be meritorious or sinful.

१. क—इक। २. क—मगवय। ३. च छ नास्ति। ४. ज—मयुक्त्यानि।

ꠇ ꠛꠘꠤ ꠐꠣꠛꠤ ꠛꠘꠤ ꠡꠣꠐꠤ ꠉꠞꠤꠐꠤ ꠉꠛꠤ ꠇꠘꠤꠐꠤ ।
ꠎꠞꠣꠘꠤꠇꠘꠤ ꠛꠘꠤ ꠛꠘꠤ ꠛꠤ ꠛꠛꠤ ꠉꠣꠞꠤꠐꠣꠡꠤꠐꠣꠡꠤ ॥ ꣸꣸꣸ ॥

ꠘꠣꠛꠉꠣ ꠋꠣ ꠎꠞꠣꠘꠤ ꠉꠣꠞꠤꠐꠣꠡꠤ । ꠡꠣꠋ ꠛꠇꠉꠛ ꠐꠣꠡꠤ । ꠛꠛꠘ ꠛꠘꠤ ꠛꠘꠤ ꠛꠤ ꠛꠛꠤ ।
ꠛꠛꠘ ꠛꠘꠤ ꠛꠘꠤ ꠛꠤ ꠛꠛꠤ । ꠛꠘꠤ ꠛꠘꠤ ꠛꠘꠤ ꠛꠤ ꠛꠛꠤ । ꠛꠘꠤ ꠛꠘꠤ ꠛꠘꠤ ꠛꠤ ꠛꠛꠤ ।
ꠛꠘꠤ

ପ୍ରତିଜ୍ଞାସ । ଏ ଦ୍ରବ୍ୟ ଜିନିଷ୍ଟି ମୋତିକା । ଦୃଢ଼ୀକରଣକି । ସାଧାରଣତଃ ମନୁଷ୍ୟ ।
ସାଧାରଣତ୍ୱାକି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତକି । ଏହାକି ପ୍ରତି ମୋତାଏ ॥

दिवं स्पृशति भूमिं च शब्दः पुण्यस्य कर्म्मणः ।
यावत् स शब्दो भवति तावत् पुरुष उच्यते ॥ ३२५ ॥

अपन् इकं (यत्) **शुभकर्म्म** (शुभकर्म) **ङरन्य** (नाम) । **त्क**[1] (गच्छति यावत्) **रिं**[2] **स्वर्गलोक** (स्वर्गलोकं) **कोचपन्य**[3] (तत्कीर्त्तिः) । **ङुनिवेः** (विशेषतः) **रिं पृथ्वीतल**[4] (पृथ्वीतले) । **य इक कीर्त्ति** (कीर्त्तिः) **ङरनिक**[5] (नाम) ।[6] **पोचपन्** (कीर्य्यत इति) ।[6] **मकनिमित्तं** (निमित्तं कृत्वा) **गवे** (कर्म) **रहयु**[7] (शुभं) । **सलवस्न्यन्** (सुदीर्घकालं) **कोचप्** (कीर्त्यते) ।[7] **समङ्कन** (एवं) **इकं**[8] (यः) **मगवे** (करोति) । **अन्** (सः) **व्वं** (नरः) **ङरन्य** (नाम) ॥

The echo of holy action touches earth and heaven. As long as this echo resounds, so long is man a man.

MBh.3.191·21, 297.63. d) In 3.191.21 S reads तावत्स्वर्गे महीयते, N as above.

१. ज—त क्क ।
२. ख—रि ।
३. क—कोचपनिका ।
४. क—पृतिवीतल ।
५. क—ङरन्य ।
६-६. ख नास्ति ।
७. ग—हयु ।
८. ख नास्ति ।
९. च छ—इक ।

ଶିଶିଲି ଅଧୁବାଟି ଏହି ଅ ବାଟରେ ପୁଣ୍ୟଲୁ ଶୋଇଥାଏ ।
ଏଇଥିରୁ ଜଣେ ଅନ୍ୟ ଜଣଙ୍କୁ ପୁଣ୍ୟ ଦେଇଥାଏ ॥ ୩୨୬ ॥
ସେଥିକି ତୁମେ ବୁଝିପାରୁ ନାହଁ । ତୁମ ନିଜ ଭିତରେ ଏକାଗ୍ରତା ତୁମେ

कीर्त्तिहि पुरुषं लोके सञ्जीवयति मातृवत् ।
अकीर्त्तिर्ज्जीवितं हन्ति जीवतोऽपि[1] **शरीरिणः ॥ ३२६ ॥**

ପ୍ରତି ଏକାଗ୍ର । ଅନେକଙ୍କୁଥିରି ଶୋଇଥିବା ଜଣେ । ତା ପ୍ରତି ମଧ୍ୟରାତ୍ରି । ଅଧିକି
ଶୋଇଥିବା ଦୁଇଟି ଲାଖିଥିବାମାନଙ୍କରି । କାରଣ ଏକରି ପଛରୁ ଜଣେ । ଜଣେ ଦୁଇ ।
ଦୁଇଜଣ ଦୁଇଟି । ଶବ ପରିଷ୍କାର । ପିନ୍ଧିବାକୁ ଏଥିରୁ ଗୋଟିଏ । ଅଧିକି ଯେଉଁ ଦୁଇଟି ।
କାରଣ ଏକରି ଗିନ୍ଧୋଇବାକୁ ଦୁଇ । ତାରି ଦୁଇଟି ଏଥିରୁ ଗୁଡ଼ିଏ ॥

आरोप्यते शिला शैले क्लेशेन महता यथा ।
पात्यते च सुखेनाधस्तथात्मा[1] **पुण्यपापयोः ॥ ३२४ ॥**

मतंन्यन् (अतः) **हय्व** (न) **तन्** (न) **यत्ना** (यत्नं कुर्यात्) । **रक्षान्** (रक्ष्येत) **कयत्नाक्न** (यत्नः क्रियेत) **कतॅम्वन्** (उपलभ्येत) **इकिं**[2] **सि ददि व्वं**[3] (मानुष्यं) **देन्त**[4] (त्वया) । **सकारणन्यन्** (सर्वं कारणं तस्य) **अॅन्तस** (यत् तरेत्) **मिण्डुहुर**[5] (उन्मज्जेत्) **मुवः** (पुनः) । **त** (अथ) **प्व गवयक्न** (तत्सर्वं कुर्यात्) । **अपन्** (यतः) **अत्यन्त** (अत्यन्तं) **इवॅः** (दौष्कर्यं) **निं ममिण्डुहुरकॅन्**[5] (उन्मज्जनस्य) । **कुनं** (अथ) **यन्** (यद्) **पमिङ्कोरक्न**[6] (पातयेत्) । **एमन्** (सुकरं) **इक** (तत्) । **तोनॅन्त** (द्रष्टव्यं त्वया) । **नां** (विद्यते, =हन अं) **वुङ्कल्** (शिला) । **पिरुहुरक्न**[7] (आरोपयेत्) **य्यॅग्र** (अग्रे) **निं वुकिर्** (पर्वतस्य) । **अन्तुक्** (परिणामः) **निं**[8] **परिक्लेश** (परिक्लेशस्य) **इक** (तत्) । **कुनं** (परं) **यन्** (यद्) **तिबाक्न** (पातयेत्) **इक** (तां) । **तन्** (न) **केवॅहन्**[9] (क्लिश्यति) **ङुं**[10] (नरः) **इरिक** (तत्र) ॥

It is a great strain to take a rock up the hill. It is easy to fell it down. So it is with one's soul in regard to merit and evil.

१. ख—सुकेदान° ।
२. च छ—इकि ।
३. ख ग च छ ज नास्ति ।
४. छ—देन्य ।
५. ङुहुर्=रुहुर्=लुहुर्
high— पिण्डुहुर्, ममिण्डुहुरकॅन् cause to emerge.
६. क—ममिङ्कोरक्न । √पिङ्कोर् ।
७. क—पिण्डु°, च छ—पि° । पिरुहुर् high.
८. क—रिं ।
९. ज—केवॅः हन् ।
१०. च छ—वं ।

इक (या) **तं कीर्त्ति** (कीर्त्तिः)। **साक्षात्** (साक्षात्) **इवु** (माता) **जुग** (हि) **य** (सा)। [2]**रि कप्व** (सर्वान्) **अहुरिपि**[2] (संजीवयति)। **यद्यपिन्** (यद्यपि) **लीन** (लीनः, मृतः) **इकं** (यः) **मकीर्त्ति**[3] **य**[4] (कीर्त्तिमान्)। **महुरिप्**[5] (जीवति) **जुग**[6] (एव) **इकान्**[7] (सः) **मङ्कन** (एवं)। **रि तन् हिलं** (अनाशे) **निं**[8] **कीर्त्तिन्य**[9] (तत्कीर्त्तेः)। **कुनं** (परं) **इकं**[10] **सि** (यत्) **दुर्य्यश** (दुर्यशस्त्वं)। **व्यक्त** (व्यक्तं) **मृत्यु** (मृत्युः) **इक** (तद्)। **अपन् यद्यपिन्** (यद्यपि) **अहुरिप** (जीवेत्) **इक** (सः)।[11] **मककदुर्य्यशन्य** (दुर्यशस्त्वं तस्य)। **यन्** (यदा) **कोचप्** (कीर्त्यते) **इक**[12] **कदुर्य्यशन्य**[13] (तस्य दुर्यशः) **माति** (मृतः) [14]**डरन्य** (नाम) **इक**[14] (सः)॥

Like a mother, fame bestows life. Infamy, on the other hand, destroys life, even while the body lives.

MBh.3.284.32 (as above).
१. क ख ग च छ ज—जीवितोपि।
२-२. क—रिं कप्वांहुं°, ग—रि कम्वंहुं°, च छ—रि काप्वहुं°, ज—रि कप्वांहुरिपि।
३. क—मककीर्त्ति।
४. ख नास्ति।
५. क—अहुरिप्।
६. ख ग च छ ज नास्ति।
७. च छ—इका।
८. च—नि।
९. ख—कीर्त्तन्य।
१०. ख ग च छ ज—इका।
११. ख ग च छ ज नास्ति।
१२. क—हिकं।
१३. क—कदुर्य्यशन्।
१४-१४. क ख ग ज—डरनिका।

ꠛꠇꠣꠟꠇꠤ ꠇ ꠎ ꠢꠞꠇꠛꠎ ꠇ ꠔꠘꠣꠎꠎ ꠇꠝꠢꠎꠇꠞ ।
ꠡꠎꠣ ꠎꠘꠣꠎꠇꠝ ꠘꠣꠎꠤꠇꠞ ꠡꠔꠣ ꠎꠣꠛꠇ ꠔꠢꠞꠤꠔꠎꠣ ॥ ꠎꠎꠎ ॥

द्रोग्धव्यं[1] **न च मित्रेषु न**[2] **विश्वस्तेषु कर्हिचित्**[3]।
यस्य चान्नानि भुञ्जीत यत्र च स्यात् प्रतिश्रयः॥ ३२७॥

म्यं[4] (एतत्) **पंरक्ष** (रक्षणं) **कीर्त्ति** (कीर्त्तेः)। **हय्व** (न) **द्रोहक** (द्रोहकः) **रिं मित्र** (मित्रेषु)।

द्रोहक (द्रोहकत्वं) **डरन्** (नाम) **इं मह्यन्** (ईहा) **रि पात्यनिक** (मारणस्य)। **हय्व** (न) **द्रोहक** (द्रोहकः स्यात्) **रिं कपर्च्चय**[5] (प्रत्ययवत्सु)। **पर्च्चय**[5] (प्रत्ययं कुर्वन्ति) **रि**[6] **कित** (अस्मासु) **कुनं**। **रिं**[7] **पिनडन्त** (यस्य भुक्तं) **स्कुल्य** (अन्नं)। **पमराश्रय**[8] (यत्र स्यादाश्रयो वः) **कुनें**[8,9]। **अपन्** (यतः) **कृतघ्न** (कृतघ्नत्वं) **डरन्** (नाम) **इं पाप** (पापस्य) **निमङ्कन** (ईदृशां)। **तन् पूर्व्वऋण** (न पूर्वऋणः = कृतघ्नः)॥

One should never betray friends or those who have put trust in you, neither those whose food you have eaten nor those who have given asylum.

MBh.3.154.13. b) येषां for यस्य (no v.l.)
१. क ख ग च छ ज—द्रोग्धव्य।
२. क—च।
३. ख ग च छ ज—कहिचित्।
४. ख—न्यान्।
५. च नास्ति।
६. क—रिं।
७. ग—रि।
८. क—कुनं ममराश्रयन्त।
९. ख—कुनं।

ꠛꠇꠣꠟꠇꠤ ꠇ ꠎ ꠢꠞꠇꠛꠎ ꠇ ꠔꠘꠣꠎꠎ ꠇꠝꠢꠎꠇꠞ ।
ꠡꠎꠣ ꠎꠘꠣꠎꠇꠝ ꠘꠣꠎꠤꠇꠞ ꠡꠔꠣ ꠎꠣꠛꠇ ꠔꠢꠞꠤꠔꠎꠣ ॥ ꠎꠎꠎ ॥

ꠛꠢꠞꠤꠎ ꠛꠣꠘꠇ ꠢꠢꠔꠣꠇ ꠛꠣꠢꠞꠤꠎꠣ । ꠢꠞꠇꠢꠛꠣꠛꠣꠘꠣꠘꠇ ꠎꠣ ꠢꠞꠇ ꠛꠣꠢꠞꠤꠎ ꠢꠞꠛ ꠎꠣꠛꠇ ।
ꠛꠣꠘꠇ ꠢꠞꠛ ꠇꠎ ꠎꠇꠛ । ꠎꠣꠢꠣꠢ ꠛꠣꠘꠇ ꠢꠇꠛꠎꠛꠢꠇ ꠢꠢꠞꠤ । ꠢꠛꠇ ꠢꠣꠛꠣꠛꠣꠛ ꠛꠣꠘꠇ ꠢꠇꠛꠎꠛꠢꠇ
ꠢꠢꠞꠤ । ꠛꠣꠢꠣꠛ ꠎꠣꠛꠇ । ꠣꠣꠛꠣꠛꠣꠛ ꠛꠣꠘꠇ ꠢꠞꠛꠎꠛꠇ ꠛꠣꠢꠣ । ꠢꠞꠣꠛꠛ ꠇꠎ ꠇꠣ ꠢꠣꠢ ꠇꠇꠣ
ꠎꠣ ꠛꠣ । ꠣꠢꠣꠢꠣꠢꠇꠇ ꠢꠞꠛꠛ ꠢꠣꠛ ꠢꠞꠣꠢꠞꠤꠎꠤꠞꠛ ꠛꠣꠢꠇꠣ । ꠎꠣꠛꠇ ꠢꠣꠢ ꠇꠣ ꠎꠛꠣꠢꠞꠤꠎ । ꠛꠣꠘꠇ
ꠢꠣꠢꠣꠛꠣꠇꠣꠣ । ꠛꠣꠘꠇ ꠎꠛꠤꠎ ꠢꠣꠛꠣꠛꠣꠛꠤꠞꠛ ꠛꠣꠢꠣ ॥

ब्रह्मघ्ने च सुरापे च चोरे भग्नव्रते शठे।
निष्कृतिर्व्विहिता[1] **सद्भिः कृतघ्ने नास्ति निष्कृतिः॥ ३२८॥**

ब्रह्मघ्न (ब्रह्मघ्नत्वं) **डरनिं** (नाम) **ममाति**[2] **ब्राह्मण** (ब्राह्मणमारणस्य)। **हुमिलङकॅन्** (नाशनं) **सं ह्यं ब्राह्म मन्त्र** (ब्राह्ममन्त्राणां) **कुनं** (च)। **तन्** (न) **यत्न** (यत्नः) **रि सिर** (तेषु)। **सुराप**[3] (सुरापत्वं) **डरनिं** (नाम) **मडिनुम् मद्य** (मद्यपानस्य)। **अन्** (यदि) **पकव्रत**[4] (व्रती) **तन्** (न) **पडिनुम्** (पिबति) **मद्य** (मद्यं)। **चोर** (चौरः) **कुनं** (च)। **भग्नव्रत** (भग्नव्रतत्वं) **डरनिं** (नाम) **मंलुबुर् व्रत** (व्रतभङ्गस्य)। **अत्यन्त** (अत्यन्तं) **गॉं** (महत्त्वं) **निं**[5] **पाप निक** (तत्पापानां) **कबेः** (सर्वेषां)।

तथापिन् (तथापि) **मङ्कुन** (एवं) **हन** (विद्यते) **पन्नायश्चित्त** (प्रायश्चित्तं) **इरिक**[6] (तेषां)। **कुनं** (परं) **पाप** (पापं) **निं कृतघ्न** (कृतघ्नतायाः)। **तन् पतम्बानिक** (अनौषधं तद्)। **तन् कव्नं** (अशक्यं) **पिन्नायश्चित्त** (प्रायश्चित्तकरणं)॥

There is atonement for killing a brāhmaṇa, for drinkings pirituous liquors, thievery, breaking vows and wickedness, but none for ingratitude.

MBh.12.263.11. b) Our चोरे is supported by a large number of mss., v.l. चौरे. All lontars spell व्रत with व्र°. Our शठे is supported only by Ds, others तथा. Cf. also MBh.12.166. 24.

१. क—°विहत, ख ग—°विस्कृता, च ज—°विस्कृत, छ—°विस्कत।
२. क—अमनि।
३. च छ—सुर।
४. क—पकव्रतं।
५. ख—नि।
६. छ—इरिकं।

ꦏꦲꦫꦏꦮꦾꦺꦴꦶꦲꦂ ꦥꦤ꦳ ꦕꦏꦺꦴꦫꦶꦱ꦳ꦸꦏ ꦲꦴꦪꦸꦂꦕ꦳ ।
ꦄꦲꦴꦥꦱꦲꦥꦴꦪꦶꦏꦂ ꦮꦿ ꦲꦥꦄꦏꦺꦴꦶꦱꦸꦏꦶ ॥ ꣘꣘꣙ ॥

ꦠꦸꦏꦺꦴ ꦥꦺꦤ ꦲꦥꦴꦕꦸꦱꦶ । ꦄꦲꦴꦪꦸꦏꦶ ꦕꦸꦪꦄꦥꦏꦺꦴ ꣘꣘꣙꣒ ꦲꦥ । ꦕꦶꦏꦺꦴ ꦥꦺꦤ
ꦱꦶ꣘꣘꣙ꦱꦕꦸꦱꦶ । ꦥꦶꦪꦱꦶꦕꦸꦏꦶ ꦄꦲꦴꦕꦸꦏ ꦒꦶ ꦏꦏꦴꦲꦄꦥꦪꦱꦶ ꣘꣘꣙꣒ ꦲꦥ । ꦠꦸꦏ ꦗꦺꦴ ꦥꦺꦤ
ꦮꦾꦸꦏ ꦏꦏꦴꦲꦄꦪꦸ । ꦱꦶꦪꦗꦺꦴ ꦏꦏꦴꦲꦄꦥꦪꦱꦶ ꣘꣘꣙꣒ ꦲꦥ । ꦠꦸꦏ ꦗꦺꦴ ꦥꦺꦤ
ꦮꦾꦸꦏ ꦏꦏꦴꦲꦄꦪꦸ । ꦱꦶꦪꦗꦺꦴ ꦏꦏꦴꦲꦄꦥꦪꦱꦶ ꣘꣘꣙꣒ ꦲꦥ । ꦠꦸꦏ ꦗꦺꦴ ꦥꦺꦤ
ꦮꦾꦸꦏ ꦏꦏꦴꦲꦄꦪꦸ । ꦱꦶꦪꦗꦺꦴ ꦏꦏꦴꦲꦄꦥꦪꦱꦶ ꣘꣘꣙꣒ ꦲꦥ । ꦠꦸꦏ ꦗꦺꦴ ꦥꦺꦤ

नरकाध्युषितः पन्था गन्तव्यस्तेन दारुणः।
अपापेऽपापहृदये यः पापमनुतिष्ठति ॥ ३२९ ॥

इकं (यः) **व्वं** (नरः) **पापबुद्धि** (पापबुद्धिः)। **अह्युन्** (ईहते)। **गुमवयक्नं**[1] (कर्तुं) **उलः पाप**[2] (पापवृत्तं)। **इरिकं व्वं** (जनेषु) **निर्म्मलबुद्धि** (निर्मलबुद्धिषु)। **पिसनिङुन्** (कथं नु) **अह्युन** (ईहेरन्) **रि कगवयन्** (करणे) **इं उलः पाप** (पापवृत्तस्य)। **इक तं**[3] (यः) **व्वं** (पुरुषः) **मङ्कुन क्रमन्य** (एवं-क्रमः)। **नियत** (नियतं) **कक्रूसून्** (भयावहः)। **ल्विर् निकं ह्नु** (मार्गः) **त्क रिं निरय** (निरयगामी)। **तिनून्य** (अनुगम्यते) **दलाह** (परत्र)॥

He, who does evil to an innocent and guileless soul, travels the hard path infested by hell.

१. ग—मगवयक्न। २. ख—सलः। ३. छ—त।

ꦮꦶ ꦏꦲꦴꦫꦏꦮꦾꦺꦴꦶꦲꦂ ꦏꦤ꦳ ꦲꦴꦪꦸꦂꦕ꦳ ꦄ ꦲꦴꦪꦸꦂꦕꦱꦸꦏꦶ ꦒꦸꦪꦱꦸꦏꦶ ꦱꦴꦲꦸꦪꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱ ।
ꦄꦲꦴꦪꦸꦂꦕꦱꦸꦏꦶꦲꦂ ꦏꦴꦪꦸꦂꦱꦸꦏꦶ ꦱꦴꦲꦸꦪꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱ ।
ꦥꦶꦱꦶꦪꦸꦏꦶꦲꦂ ꦏꦴꦪꦸꦂꦱꦸꦏꦶ ꦱꦴꦲꦸꦪꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱ ।
ꦥꦶꦱꦶꦪꦸꦏꦶꦲꦂ ꦏꦴꦪꦸꦂꦱꦸꦏꦶ ꦱꦴꦲꦸꦪꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱ ।
ꦥꦶꦱꦶꦪꦸꦏꦶꦲꦂ ꦏꦴꦪꦸꦂꦱꦸꦏꦶ ꦱꦴꦲꦸꦪꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱ ।
ꦥꦶꦱꦶꦪꦸꦏꦶꦲꦂ ꦏꦴꦪꦸꦂꦱꦸꦏꦶ ꦱꦴꦲꦸꦪꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱ ।

यः करोति नरः पापं न तस्यात्मा ध्रुवं प्रियः।
आत्मनेव कृतं [1]पापमात्मनैवापि भुज्यते[1] ॥ ३३० ॥

कुनं इकं (यः) **व्वं**[2] (नरः) **गुमवयकॅन्** (करोति) **इकं उलः पाप** (पापकर्मणि)। **तन्** (न) **मासिः** (स्निह्यति) **मावक्** (आत्मानं) **ङरनिक**[3] (नाम सः)। **अपयपन्** (यतः) **अवक्न्य** (स्वात्मना) **गुमवय्** (करोति) **इकं** (यद्) **कपापन्**[4] (पापं)। **अवक्न्य** (आत्मा) **अमुक्ति** (भुंक्ते) **फलन्य** (तत्फलं) **द्लाह** (परत्र)॥

A sinner cannot be said to love his soul. The sin that he commits has to be paid for by him.

१-१. क—पापमत्मनैवोपभुज्येते। २. क नास्ति। ३. क—ङरन्य। ४. छ—पापन्।

ꦥꦶꦱꦶꦪꦸꦏꦶꦲꦂ ꦏꦴꦪꦸꦂꦱꦸꦏꦶꦲꦂ ꦱꦴꦲꦸꦪꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱꦴꦲꦸꦪꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱ ।
ꦥꦶꦱꦶꦪꦸꦏꦶꦲꦂ ꦕꦴꦪꦸꦪꦴꦲꦶꦏꦶ ꦱ ꣘꣘꣙꣒ꦲꦴꦒꦸꦶ ꦲꦶꦂꦥꦴꦪꦸꦥꦴꦒꦸꦶ ꦱꦴꦲꦸꦪꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱ ॥ ꣘꣘꣙꣘ ॥
ꦲꦶꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱꦸꦶ ꦱꦶ ꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱꦶꦱꦶꦏꦸꦒꦸꦶ । ꦱꦸꦶ ꦪꦴꦩꦸꦱꦥꦴꦲꦴꦒꦸꦶ । ꦱꦸꦶ ꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ।
ꦱꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱꦸꦶ ꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱꦶꦱꦶꦏꦸꦒꦸꦶ । ꦱꦸꦶ ꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱ ।
ꦱꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱꦸꦶ ꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱꦶꦱꦶꦏꦸꦒꦸꦶ । ꦱꦸꦶ ꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱ ।
ꦱꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱꦸꦶ ꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱꦶꦱꦶꦏꦸꦒꦸꦶ । ꦱꦸꦶ ꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱ ।
ꦱꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱꦸꦶ ꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱꦶꦱꦶꦏꦸꦒꦸꦶ । ꦱꦸꦶ ꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱꦴꦲꦴꦒꦸꦶ ꦱ ।

संक्लिष्टकर्म्माणमतिप्रमादं भूयोऽनृतं चादृढभक्तिकं च।
विशिष्टरागं बहुमायिनं च नैतान् निषेवेत नराधमान् षट् ॥ ३३१ ॥

निहन् (एते) **ल्विर्** (विधाः) **निं तन्** (न) **संसर्गन्** (संसृज्याः)। **व्वं** (नरः) **मङुलहकॅन्**

(आचरति) **पिसकित्**[1] (संक्लिष्टकर्म)। **परपीडा** (परपीडां) **दुराचार** (दुराचारं)। **व्वं** (नरः) **गॅां प्रमाद** (अतिप्रमादः)। [3]**व्वं** (नरः) **मिथ्यावाद** (मिथ्यावादी)।[2] **व्वं** (नरः) **तन्** (न) **अपगॅः** (दृढा) **कभक्तिन्य** (भक्तिर्यस्य)। **व्वं** (नरः) **गॅां राग** (विशिष्टरागः)। **व्वं** (नरः) **सक्त** (सक्तः) **रिं मद्य** (मद्ये)। **नहन्** (इत्येते) **तं**[3] (अथ) **नॅम्** (षट्) **कनिष्ठ** (कनिष्ठाः, अधमाः) **निं व्वं** (नराणां)। [4]**तन्** (न) **योग्य** (योग्याः) **सिविन्**[4] (सेवितुं) ॥

One should not associate or serve six types of mean persons, viz., those who oppress others, those who are negligent and generally untrue, unfaithful, too much biased or enormously crafty.

MBh.5.37.33. a) Some N mss. संश्लिष्टकर्माणम्.

Our अतिप्रमादं is supported by B3.4 Dn2 D5. 6.9 T G1.2.5. G3.4 M °प्रमादिनं.

b) Our भूयोऽनृतं is not found in Poona mss. K4 D3.4 S(except T2) come closest to it and read बह्वानृतं (K4 °शिनं). N majority reading is नित्यानृतं.

c) Our विशिष्टरागं is unique. Poona readings are विकृष्ट°, निकृष्ट° and विसृष्ट°.

Our °मायिनं is also unique. Poona readings are बहुमानिनं, पटुमानिनं and बहुभाषिणं.

d) Poona अप्येतान्न सेवेत. Our नैतान् निषेवेत is supported by K1.4.

१. क—पिसॅकित्।
२ २. क ग नास्ति।
३. च छ—त।
४-४. ज—तय्योग सिवि।

ᨕᨘᨚᨊᩣᨠᩣᨶᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᩋᨻᩩᨵᩣᨻᩣᨵᩣᨶᩣᨾ ᨴᩩᩁᩣᨧᩣᩁᩣᨶᩥ ।
ᨻᩉᩩᨾᩣᨶᩥᨶᩣᨾᨸᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨻᩉᩩᨽᩣᩈᩥᨱᩣᨾᨸᩥ ॥ ᩳᩳᩳ ॥

ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨻᩉᩩᨽᩣᩈᩥᨱᩣᨾᨸᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨻᩉᩩᨾᩣᨶᩥᨶᩣᨾᨸᩥ ।
ᨴᩩᩁᩣᨧᩣᩁᩣᨶᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᩋᨻᩩᨵᩣᨻᩣᨵᩣᨶᩣᨾᨸᩥ ॥ ᩳᩳᩳ ॥

ᨴᩩᩁᩣᨧᩣᩁᩣᨶᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨻᩉᩩᨾᩣᨶᩥᨶᩣᨾᨸᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨻᩉᩩᨽᩣᩈᩥᨱᩣᨾᨸᩥ ।
ᩋᨻᩩᨵᩣᨻᩣᨵᩣᨶᩣᨾᨸᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨻᩉᩩᨽᩣᩈᩥᨱᩣᨾᨸᩥ ॥ ᩳᩳᩳ ॥

ᨻᩉᩩᨽᩣᩈᩥᨱᩣᨾᨸᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨴᩩᩁᩣᨧᩣᩁᩣᨶᩥ ।
ᩋᨻᩩᨵᩣᨻᩣᨵᩣᨶᩣᨾᨸᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨻᩉᩩᨾᩣᨶᩥᨶᩣᨾᨸᩥ ॥ ᩳᩳᩳ ॥

ᨻᩉᩩᨾᩣᨶᩥᨶᩣᨾᨸᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨻᩉᩩᨽᩣᩈᩥᨱᩣᨾᨸᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨴᩩᩁᩣᨧᩣᩁᩣᨶᩥ ।
ᩋᨻᩩᨵᩣᨻᩣᨵᩣᨶᩣᨾᨸᩥ ॥ ᩳᩳᩳ ॥

ᨻᩉᩩᨽᩣᩈᩥᨱᩣᨾᨸᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨴᩩᩁᩣᨧᩣᩁᩣᨶᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨻᩉᩩᨾᩣᨶᩥᨶᩣᨾᨸᩥ ।
ᩋᨻᩩᨵᩣᨻᩣᨵᩣᨶᩣᨾᨸᩥ ॥ ᩳᩳᩳ ॥

ᨴᩩᩁᩣᨧᩣᩁᩣᨶᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨻᩉᩩᨾᩣᨶᩥᨶᩣᨾᨸᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨻᩉᩩᨽᩣᩈᩥᨱᩣᨾᨸᩥ ।
ᩋᨻᩩᨵᩣᨻᩣᨵᩣᨶᩣᨾᨸᩥ ॥ ᩳᩳᩳ ॥

ᨻᩉᩩᨾᩣᨶᩥᨶᩣᨾᨸᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨻᩉᩩᨽᩣᩈᩥᨱᩣᨾᨸᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨴᩩᩁᩣᨧᩣᩁᩣᨶᩥ ।
ᩋᨻᩩᨵᩣᨻᩣᨵᩣᨶᩣᨾᨸᩥ ॥ ᩳᩳᩳ ॥

ᨻᩉᩩᨽᩣᩈᩥᨱᩣᨾᨸᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨴᩩᩁᩣᨧᩣᩁᩣᨶᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨻᩉᩩᨾᩣᨶᩥᨶᩣᨾᨸᩥ ।
ᩋᨻᩩᨵᩣᨻᩣᨵᩣᨶᩣᨾᨸᩥ ॥ ᩳᩳᩳ ॥

ᨴᩩᩁᩣᨧᩣᩁᩣᨶᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨻᩉᩩᨾᩣᨶᩥᨶᩣᨾᨸᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨻᩉᩩᨽᩣᩈᩥᨱᩣᨾᨸᩥ ।
ᩋᨻᩩᨵᩣᨻᩣᨵᩣᨶᩣᨾᨸᩥ ॥ ᩳᩳᩳ ॥

ᨻᩉᩩᨽᩣᩈᩥᨱᩣᨾᨸᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨴᩩᩁᩣᨧᩣᩁᩣᨶᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨻᩉᩩᨾᩣᨶᩥᨶᩣᨾᨸᩥ ।
ᩋᨻᩩᨵᩣᨻᩣᨵᩣᨶᩣᨾᨸᩥ ॥ ᩳᩳᩳ ॥

असन्त्यागात् पापकृतामपापान्[1] **तुल्यो दोषः स्पृशते मिश्रभावात्।**
शुष्केणार्द्रं दह्यते मिश्रभावात् तस्मात् पापैः सह सन्धिं न कुर्य्यात्॥ ३३२॥

अपन् इकं[2] (यः) **व्वं**[3] (नरः) **यन्**[4] **पसंसग्गं** (संसर्गवान्) **लवन्** (सह) **व्वं** (नरैः) **पापकम्मं** (पापकर्मभिः)। **कहवा** (कृष्यते) **जुग** (हि) **य देंनि**[5] (सः) **दोष** (दोषैः) **निकं पापकर्म्म** (पापकर्मणां)। **कद्यङ्ग** (यथा) **निं तहॅन्** (काष्ठं) **अहुरिप्** (जीवितं, आर्द्रं)। **मिलु** (अनुगच्छति) **गसॅं** (दाहं) **यन्** (यदा) **पमिश्र** (मिश्रं) **लवन् तहॅन्** (काष्ठेन) **अंकि** (शुष्केण)। **मतंन्यन्** (अतः) **तन्पसहाय** (असहायः)। **तन्पमित्रा** (अमित्रः स्यात्) **लवन्**[4] (सह) **व्वं पापकर्म्म** (पापकर्मभिः) **जुग** (हि) **ङ्गुं** (नरः)॥

MBh.5.34.67 (cf. 12 74.23). b) Our दोषः is replaced by दण्डः (without v.l. in 5.34.67). But in 12.74.23 K1 shows the word दण्ड (तुल्ये दण्डा स्पृश्यते मिथ्यभावात्).

१. क—अपप, ख ग—अपापन्, च छ—अपाप, ज—अपपन्।
२. ग—इका।
३. ख—व्वं। (सदण्डः)।
४. क नास्ति।
५. क—देनि।

ᨻᩉᩩᨾᩣᨶᩥᨶᩣᨾᨸᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨴᩩᩁᩣᨧᩣᩁᩣᨶᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨻᩉᩩᨽᩣᩈᩥᨱᩣᨾᨸᩥ ।
ᩋᨻᩩᨵᩣᨻᩣᨵᩣᨶᩣᨾᨸᩥ ॥ ᩳᩳᩳ ॥

ᨴᩩᩁᩣᨧᩣᩁᩣᨶᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨻᩉᩩᨾᩣᨶᩥᨶᩣᨾᨸᩥ ᨶᨷᩉᨷᨶᨷᨶᩉᨷᩣ ᨻᩉᩩᨽᩣᩈᩥᨱᩣᨾᨸᩥ ।
ᩋᨻᩩᨵᩣᨻᩣᨵᩣᨶᩣᨾᨸᩥ ॥ ᩳᩳᩳ ॥

वर्ज्जनीयो मतिमता दुर्ज्जनः सन्धिवैरयोः।
श्वा भवत्युपघाताय ललन्नपि दशन्नपि[1]॥ ३३३॥

संक्षेपन्य (तत्संक्षेपः)। [2]**तन्** (न) **समित्र** (मैत्रीं कुर्यात्)।[2] **तन्** (न) **पतुकर** (वैरं कुर्यात्) **ङ्गुं** (नरः) **लवन्** (सह) **दुर्ज्जन** (दुर्जनैः)। **अप[न्]** (यतः) **तन्** (न) **युक्ति** (युक्तं यत्) **ङ्गुं** (पुरुषः) **दिलतॅन्** (लिह्येत) **इं असु** (शुना)। **ङुनिवेः** (कथं नु) **यन्** (यदि) **सहुतन्य** (दश्यते तेन)॥

A wise man should avoid the wicked in both peace and fight. A dog, whether he licks (in love) or bites (in anger) is liable to convey infection.

---

१. च—भषनपि।
२-२. क नास्ति।

ᩋᩈᨾ᩠ᨾᩣᨿᩣᩋᩈᨾ᩠ᨾᩣᨿᩣ ᩋᨷᩥᨸᩥᩋᨷᩥᨸᩣᨿᩣ ᨸᩩᨶᩥᩋᨷᩥᨸᩣᨿᩣ ।
ᩈᩉᩣᩈᨾ᩠ᨾᩩᩋᩈᩉᩣᩈᩣ ᨶᩣᨸᩣ ᨶᩣᨸᩥᨶᩣᨸᩣ ᨶᩣᨸᩥᨶᩣ ॥ ᩳᩳᩳ॥

ཀུཨ་ ཙེ ཤེཀྵཨ ། ཙཀི་ པཙི ཨཔཀི ཏྲི ཀུཨ ། ནྲཔ ཨི ཏྲ ཙཀྵ ཀུཏིཨ ། ཏྲཙཡཀི ཏི ཙཀི པཡྱཙཀཏྲ ཙཨ ། ཀྵཨཏྲ ། ཡཀི ཀུཏིཨེ ཏྲི ། པིཙི་ ཙཀྵཡཨ་ ། པིཙི་ ཨིཀྵཙཨ ཡ ། ཀྵཀེ ཀུཨེ ཤེཀྵཨ ། པིཙི་ ཙཡྱཀྵྱཨ ཡིཙཨ ། པིཙི་ ཀྵཙཨཙཨ ཀྵཀེ ། ཀཙཀི ཙེ ཏྲཙཡཨ ཏྲ ཀུཏིཨ ཨཙིཙི་ ॥

कण्टकानां खलानां च द्विविधैव[1] प्रतिक्रिया ।
उपानन्मुखभङ्गो वा दूरतो वा विवर्ज्जनम् ॥ ३३४ ॥

इक (यः) **तं** (अथ) **दुर्ज्जन** (दुर्जनः) । **तन् पहि** (अभेदः) **लवन्**[2] **वि** (कण्टकेन) **इक** (तस्य) । **रूप निं वं** (द्वे) **तम्ब** (औषधे) **इरिक**[3] (तयोः) । [४]**उपायन् रिं**[४] (उपायौ) **तन्** (न) **पमुहरन्य** (कुर्यातां तौ) **हल** (पापं) । **क्रमन्य** (तत्क्रमः) । **यन्** (यद्) **इरिकं वि** (कण्टके) । **पिलिः** (वा) **तरुम्पः** (उपानहा) । **पिलिः** (वा) **सिङ्गहन**[५] (विवर्ज्येत) **य** (तद्) । **कुनं** (परं) **इकं**[६] (यत्) **दुर्ज्जन** (दुर्जनः) । **पिलिः** (वा) **तुमुङ्कुल** (नामयेत् तं) **मिहय**[७] (सभ्य इव) । **पिलिः** (वा) **दोहन** (दूरे तिष्ठेत्) **कुनं** । **नहन् तं** (इति) **उपाय** (उपायौ) **वं** (द्वौ) **इरिक** (एतयोः) **कालिः** (उभयोः) ॥

There are two ways of dealing with wicked men and thorns. One may wield the shoe (crushing the sharp point of the thorn, and slapping the face of the wicked) or keep them at a distance.

Ind.Spr. 2046/4002.

१. क ज—द्विविद्धैःव, ख च—द्विविधेःव, ग—द्विविधैःव, छ—द्विविदेःव ।
२. च—लावनन् ।
३. ख—इका ।
४-४. क—उपाय रि, ज—उपयन्निरिं ।
५. क ज—सिङ्गःहन ।
६. क—रिकं ।
७. क—मिङय, च छ—पिङ्कय an officer.

ཡཨ ཀཀ ཨཊཀཡཀ པིཏྲཡྱི ཡཀཡཙི ཨིཀཡཨིཀྵཀཀ ། ཨི ཀྵཙཀཨཀཡཨཔི་ཀཙཡཨི ཨཏཀཀྵཡཨ ཀྵཏཀྵཡཨ ॥ ཀྵཀྵཅ ॥

ཧཡྱ ཙ སྱྀ པཀྵཡ ཏི ཤེཀྵཨ ། ཨཏཀྵྱ ཙཀི ། ཡཨཔཡཨི ཙཀི ཧཀཏེཡྱཀྵ ། ཀྵཡྱ ཀྵཀེ སིཙ ། ཧཡྱ ཙ ཡཀྵཨ ། ཨཔཡཀི ཙཀི ཨེཔཨ ཙཀྵ ། ཡཀཡྱཔིཀི ཨཏཡྱཀྵ ཨཙཀཏཀཨ ། ཙཔི ཏྲཀ པཨཧྱཀི ཙིཨ ॥

मा गाः खलेषु विश्रम्भं ममेति चिरसंस्तुतः ।
दीर्घकालोपनीतोऽपि[1] दशत्येव भुजङ्गमः ॥ ३३५ ॥

हय्व त (न) **रगॅः** (भोजयेत्) **पच्चय** (प्रत्ययं कुर्यात्) **रिं दुर्ज्जन** (दुर्जनेषु) । **अनुङ्कु इकि** (ममैषः) । **मलवस्**[2] (चिरात्) **इकि** (एषः) **हनेर्य्यकु** (विद्यते मया सह) । **कुम्ब** (इति) **कुनं** (हि) **लिङ** (विचार्येत) । **हय्व** (नैव) **त मङ्कन** (तथा) । **अपन्** (यतः) **इकं** (यः) **सर्प्प** (सर्पः) **डरन्य** (नाम) । **यद्यपिन्** (यद्यपि) **अत्यन्त** (अत्यन्तं) **लवसन्य** (दीर्घकालं) **अजरजरन** (शिक्षितः) । **इवॅं**[3] (ध्रुवं) **जुग** (हि) **पनहुत्**[3] (दशनं) **निक** (तस्य) ॥

Do not put trust in the wicked on the basis that he is known since long. A snake though kept and trained for a long while, still bites.

१. ख—दीर्घ्यकालो°, ग— दिरघ्यकालो° । दिरघ्यकालो°, च छ ज— २. क—आलवस् । ३. प-√सहुत् ।

पिकཡཨཔཀཡི ཨཀྵི ཙིཨཀ ཨཡཨཡིཀཀཨཔཀཡི ।
ཨཀཀཔཀྵཀཡཀཨཨཔཨཙི ཙིཡཨྱཀྵཡཔ ཀྵཀྵཀཡཙི ॥ ཀཀཅ ॥

ཨཔཀི ཀྵཡ ཙིཙ ཙིཨ ། ཡཀྵྱཙི ཀྵཀྵ ཀཀ ཡ ། ཡིཙིཀྵཡཨཀྵ ཀ ཨ ཨཀྵཨ ། ཧཡྱཀྵྱཡི ཨེཡཨ ཨེཡྱ ། ཀཨཙིཡཨཀྵ ། ཀཨཡཨཔཀི ཀཡ ཨཡཔཨཡི ཨེཨཡཔ། ། ཡཨ ཀཔཀི ཡིཨཡི ཨེཡཔཨ ཡིཀ ཙི ཡིཙཀཔ ॥

विनयावनतं सन्तं नीचः समधिरोहति ।
स्वगात्रकृतसोपानं निषण्णमिव कुञ्जरम् ॥ ३३६ ॥

लवन् (अथ) **क्रम** (क्रमः) **निकं नीच** (नीचस्य) । **मङ्कुन्** (अधिकं) **उद्धत** (उद्धतः) **जुग** (हि) **य** (सः) । **तिनिङ्कुलन्य**[1] **प्व** (दृष्ट्वा) **सं सज्जन** (सज्जनं) । **तुमुङ्कुल्** (नतं) **आदर** (आदरेण) **अत्वं**[2] (पूजया) ।[3] **देनिं कसुशीलनिर** (सुशीलत्वात्) । **तातन्** (नैव) **एरं**[४] (लज्जितः) **अमपस्** (नाशयितुं) **अनतप्** (प्रहर्तुं) । **पड** (समः) **लवन् लिमन्** (कुञ्जरेण) **अंऋप** (निषण्णेन) **सिर** (स [सज्जनः]) **रि हिडॅंप्न्य** (तद्विचारे) ॥

A mean fellow rides the back of a saintly man bowed in courtesy, making his limbs serve as a stair. It is like a seated elephant.

१. क—तिनोन्य । २. क—अत्यॅं, ग ज—त्वं । ३. क नास्ति । ४. क—एरङर् ।

ꡖꡢꡂ ꡏꡀ ꡐꡀꡂ ꡊꡞꡂꡃ ꡀꡏꡀꡊꡀꡊ ꡀꡂꡀꡏ ꡐꡂꡀ ।

ꡂꡏꡁꡀꡏꡀꡏ ꡂꡀꡐ ꡏꡀꡏ ꡂꡁ ꡀ ꡏꡁꡀꡂꡏꡂꡁꡀꡏꡀꡂ ॥ ꣇꣇॥

ꡏꡀꡊꡀꡏ ꡂꡀꡁꡏ ꡋꡀ ꡏꡁꡏ । ꡂꡁꡏ ꡇꡂꡀ ꡊꡀꡂ ꡊꡀꡏꡁꡏ ꡂꡀ ꡋꡁꡏꡂꡀꡂ । ꡂꡀꡏꡀ ꡏꡀ ꡊꡀꡂ । ꡊꡁꡏ ꡋꡀ ꡊꡀꡂꡀꡂ । ꡊꡁꡏꡀꡏ ꡂꡀꡁꡏ ꡏꡀꡏ ꡊꡀꡂꡀꡂ । ꡂꡁꡏ ꡀ ꡊꡀꡂꡀꡂ । ꡊꡁꡏꡀꡏ ꡂꡁꡀ

अमुहर भय (कुर्वतां भयं) ॥

Even sweet words spoken by an evil person generate fear in my heart. They are like unseasonal flowers that portend calamity.

Ind. Spr.2860/1188.
दुर्जनैरुच्यमानानि
सस्मितानि प्रियाण्यपि ।
अकालकुसुमानीव

भयं संजनयन्ति हि ॥

१. च छ—°मनोहर । (सदण्डः) ।
२. क च छ—मनिस्, ज—मनिस् । (सदण्डः) ।
३. क—मुजरकन्य ।
४-४. ज—त्रसक्रुस् ।
५. क ख ग ज—रि ।
६. ग—नि ।

ཡཨུཀཱཏཨཝཱཡཱཏཀྱཱི ཧཱསྟེ སཱཧྱེཡཱི ཨ ཧཱཡཱི ।
ཨཱེཏཱདྲྀ ཀཱཏྱཡུཏྟེ པཱཔཡ ཨ ཨ སཱཏྱཱི ཏིཡཱི ཨ ཧཱཡཱི ॥ ཀྱཿ ॥

ཨཔཱཀི ཡཱི ཀུཏིཡཱི པཱཧཱེཡཱ ཨཱིཡཱི ཨཔཱཀི ཏཱཡཱི ཨཱཏྨཱཡཱི ཧཱཏ ཏུཀ ། ཀྱཱི པཱཧཱེཡཱ ཡཨུཀ ། ཧཱཏ ཏུཀ ཀཱཏྨུ ། ཡཱཏྟཱཏེ པཱཧཱེཡཱ ཨེཏྨཱཏ ཏུཀ ཀཱཏྨུ ། ཡཱཏྟཱཏེ པཱཧཱེཡཱ ཨེཏྨ ། ཡཱཏྟཱཏེ པཱཧཱེཡཱ ཏིཡ ཏུཀ ཀཱཏྨུ ॥

[1]मधुरेऽसत्यमन्वेष्यं तच्च नास्त्यमृतं च तत् ।
[2]धर्म्मोऽन्वेष्यश्च परुषे स च नास्ति विषं च तत् ॥[2] ३४० ॥

अपन् यन् (अथ) पेतॅन्[3] (अन्वेष्यः) परमार्थ (अर्थः) निकं[4] च्रोलन्[5](पापः) ।[6] रिं परमार्थ (शब्देषु) मधुर (मधुरेषु) ।[7] तन् (न) हन (विद्यते) जुग[8] (हि) । ङिः (केवलं) परमार्थ (सत्यं) अमृत (अमृतं) जुग (हि) कत्मु (प्राप्तं) । मङ्कनं[9] (तथा) परमार्थ (अर्थः) धर्म्म (धर्म्यः) । यन् पेतॅन्[3] (अन्वेष्यः) रिं परमार्थ पारुष्य (परुषशब्देषु) । नोर (न विद्यते) जुग (हि) य[1] (सः) परमार्थ (सत्यं) विष (विषं) जुग (हि) कत्मु (प्राप्तं) ॥

Look for untruth in sweet words. If you do not discover it, sweet words are nectar. Look for dharma in harsh words. If you do not discover it, harsh words are poison.

१-१. ग त्रुटितम् ।
२-२. ख च छ ज त्रुटितम् ।
३. क—पेतन् ।
४. क—निक ।
५. ख—च्रोल् ।
६. छ नास्ति ।
७. ख नास्ति ।
८. क—जुग य ।
९. ज—मङ्कन ।

ཀུཏྟ རིཏྟི པཱཧཱཡཱ ཨེཀྵཱཀི ཡཨུམེཔིཔཨ ।
ཨེཀྵཱཏྨཀི ཀཱཏྟཨཱཡྱཱཀྱི ཨེཏྱཨ ཏིཏྟ ཨཨ ॥ ཀྱཿཀ ॥

ཨཔཀི ཏུཀ ཡིཏྟ । ཡཀི ཧཱཀྱིཏྱཀི པཡུཀྱཀི । ཡཨཱཏྱཀི ཧཱཏྱཨཱ । ཨིཡཨ ཨཔཱཏིཀི ཏུཀ ཨིཀྵཱཀིཀ ། ཡཨཱཏྱཔིཀི ཀཔཨཀཀི རི ཡཨུ ཧཱཀི ཡིཀཱཀི । ཏྱཀྵི པཱཧཱེཡཱ ཨིཀྵཱཏྱ । སྐཱཀི ཀཱཏྟཨཱཡྱ སྐུཀ । ཨཀྟཱཀཱ ཏྲྀ ཀཔཨཀ । ཨཀྱིཀཱཀི པཱཧེཔཀི ཀྱི ཀིཏྟྱི ཏུཀཀཱཏིཀི । ཡཨཱཀྱཀི ཨཔཱཏིཀ ཨིཀྵཱཏྱ । ཡཏྟཀ ཅ ཧྲྀཏྟཀ । ཀཱཀི སྐུ ཧིཀཡཨཡཨ । ཀཱཀི སྐུ ཧིཀཡཨཡཨ ॥

वृश्च[1] निम्बं परशुना अञ्जेनं[2] मधुसर्प्पिषा ।
अच्चैनं[3] गन्धमाल्याभ्यां[4] सर्व्वथा तिक्त एव सः ॥ ३४१ ॥

अपन् (अथ) इकं (यः) मिम्ब (निम्बः) । यन् (यदा) तुगॅलून् (शाखा वृश्चिताः) वडुङॅन्[5] (उच्छिन्नाः) । यद्यन् (यदि) तुवुह[6] (रोहति) । नियत (नियतं) अपहित् (तिक्तः) जुग (एव) सॅवॅानिक (प्ररोहास्तस्य) । यद्यपिन् (यद्यपि) लेपनन्[7] (लिप्यते) रिं मधु (मधुना) ष्हन्[8] (दुग्धेन) मिञाक्[9] (सर्पिषा) । इवॅां (समा) पहित्निक (कटुता) सॅवॅान्य[10] (तत्प्ररोहाणां) । क्नान् (सेव्यते) गन्धमाल्य (गन्धमाल्याभ्यां) कुनं (अपि) । अङ्गराग (अङ्गरागेण) ज्नु (उद्वर्तनेन) लेपन (लेपेन) ।[11] सल्विरॅान (सर्वविधैः) वडिवडि[12] (परिमलैः) म्वं (च) कॅम्बं[13] (पुष्पैः) इनडित् (संग्रथितः) । ययान्यन्[14] (तथापि) अपहित (तिक्ताः) सॅवॅान्य[15] (तत्प्ररोहाः) । मङ्कन (तथा) तं दुर्ज्जन (दुर्जनाः) । तन् (न) क्न (परिवर्तन्ते) हिनलहल (अपकृताः) । तन् (न) क्न (परिवर्तन्ते) हिनयुहयु (सुकृताः) ॥

Cut the neem tree with an axe. Anoint it with honey and butter. Worship it with scents and garlands. No matter what one does the neem will remain bitter.

Ind. Spr.5325/2412.
यश्च निम्बं परशुना
यश्चैनं मधुसर्पिषा ।
यश्चैनं गन्धमाल्याद्यैः
सर्वस्य कटुरेव सः ॥
१. क ख ग च छ ज—सञ्च ।
२. क च छ—यञ्चेन, ख—यञ्जैनम्, ग—यञ्चैन, ज—यञ्चैनम् ।
३. क च छ—यञ्चे°, ख ग ज—यञ्चै° ।
४. क—°मलभ्यां, ख—°ला°, ग—°मला°, च—°मल°, छ—°मलभ्यी, ज—°मलभ्यं ।
५. क—वदुङन् ।
६. ख—तुमुवुह ।
७. क—°नान् ।

८. क नास्ति, ख—ह्ना, छ—प्तन् ।
९. क—मिलक् ।
१०. क—सिवॅान्य ।
११. क ग ज नास्ति ।
१२. ख—ववङि ।
१३. क ख—कम्बं ।
१४. ख—ययान्य ।
१५. क—सिवान्य, ग—सॅवॅान्यः ।

ꯏꯖꯥꯔꯗꯥꯡꯗꯤ ꯑꯁꯥꯑꯣꯢꯕꯒꯤ ꯑꯃꯁꯨꯡ ꯀꯣꯛꯄꯒꯤ ꯃꯇꯧ ꯂꯩꯔꯤ ꯫

ꯑꯃꯁꯨꯡ ꯑꯩꯈꯣꯌꯒꯤ ꯃꯇꯧ ꯑꯁꯥꯑꯣꯢꯕꯒꯤ ꯑꯃꯁꯨꯡ ꯀꯣꯛꯄꯒꯤ ꯃꯇꯧ ꯂꯩꯔꯤ ꯫

ꯑꯩꯈꯣꯌꯒꯤ ꯃꯇꯧ ꯑꯁꯥꯑꯣꯢꯕ ꯑꯃꯁꯨꯡ ꯀꯣꯛꯄ ꯑꯁꯤ ꯑꯩꯈꯣꯌꯒꯤ ꯃꯇꯧ ꯂꯩꯔꯤ ꯫

ꯑꯩꯈꯣꯌꯒꯤ ꯃꯇꯧ ꯑꯁꯥꯑꯣꯢꯕ ꯑꯃꯁꯨꯡ ꯀꯣꯛꯄ ꯑꯁꯤ ꯑꯩꯈꯣꯌꯒꯤ ꯃꯇꯧ ꯂꯩꯔꯤ ꯫

ꯑꯩꯈꯣꯌꯒꯤ ꯃꯇꯧ ꯑꯁꯥꯑꯣꯢꯕ ꯑꯃꯁꯨꯡ ꯀꯣꯛꯄ ꯑꯁꯤ ꯑꯩꯈꯣꯌꯒꯤ ꯃꯇꯧ ꯂꯩꯔꯤ ꯫

मदोपशमनं शास्त्रं खलानां कुरुते मदम् ।
चक्षुःसंस्कारकं तेज उलूका[1]नामिवान्धता ॥ ३४२ ॥

दोन् (प्रयोजनं) **सं ह्यं अजि** (शास्त्रस्य) **ङरनिर** (नाम) । **मङ्ङिलङक्न** (नाशनं) **मद** (मदस्य) । **कुनॅं**[*] (परं) **रिं दुर्ज्जन** (दुर्जनेषु) । **मंदद्यकॅन्**[2] (करोति) **मद** (मदं) **सिर** (तद्) । **मङ्ङिन्** (अधिकं) **प्तॅं**[*3] (तमः) **हतिन्य** (तन्मनसः) । **वुत** (अन्धः) **तन्**[४] (न) **वुः** (जानाति) **रि** [५]**लिं** (वचनं) **निं**[५] **रात्** (लोकस्य) । **कद्यङ्ग** (यथा) **निं तेज** (तेजः) **सं ह्यं आदित्यन्** (आदित्यस्य) **पङ्ङिलङकॅन्** (नाशयति) **प्तॅं**[*६] (तमः) ।[७] **दुम्लिङकॅन्** (दर्शयति) **पनोन्** (चक्षुः) **इं रात्** (लोकस्य) । **कुनं** (परं) **रिं उलूक** (उलूकस्य) । **अमुहर**[८] (करोति) **प्तॅं**[*६] (तमः) । **मङ्ङिन्** (अधिकं) **अहुलप्** (व्याकुलितो भवति) । **वुत** (अन्धीक्रियते) **य** (सः) **दे निक** (तेन) ॥

Learning which subdues arrogance in others, serves to create arrogance in low persons. Light, which puts the eye in action, makes the owl blind.

१. क ख ग read उल्लुक with two l's. Compare Hindi and other languages उल्लू, etc.
२. क—मंदद्याकन् ।
३. क छ—प्तं ।
४. क—त ।
५-५. क—कलिङनिं, ख ग च छ ज—लिङनिं ।
६. क—प्तं ।
७. ख नास्ति ।
८. क—ममुहार ।

ꯏꯖꯥꯔꯗꯥꯡꯗꯤ ꯑꯁꯥꯑꯣꯢꯕꯒꯤ ꯑꯃꯁꯨꯡ ꯀꯣꯛꯄꯒꯤ ꯃꯇꯧ ꯂꯩꯔꯤ ꯫

ꯑꯩꯈꯣꯌꯒꯤ ꯃꯇꯧ ꯑꯁꯥꯑꯣꯢꯕ ꯑꯃꯁꯨꯡ ꯀꯣꯛꯄꯒꯤ ꯃꯇꯧ ꯂꯩꯔꯤ ꯫

ꯑꯩꯈꯣꯌꯒꯤ ꯃꯇꯧ ꯑꯁꯥꯑꯣꯢꯕ ꯑꯃꯁꯨꯡ ꯀꯣꯛꯄ ꯑꯁꯤ ꯑꯩꯈꯣꯌꯒꯤ ꯃꯇꯧ ꯂꯩꯔꯤ ꯫

ꯑꯩꯈꯣꯌꯒꯤ ꯃꯇꯧ ꯑꯁꯥꯑꯣꯢꯕ ꯑꯃꯁꯨꯡ ꯀꯣꯛꯄ ꯑꯁꯤ ꯑꯩꯈꯣꯌꯒꯤ ꯃꯇꯧ ꯂꯩꯔꯤ ꯫

विद्यामदो धनमदस्तृतीयोऽभिजनं[1]र्म्मदः ।
मदा ह्येतेऽवलिप्तानामेत एव सतां दमाः ॥ ३४३ ॥

निहन्[२] (एषः) **संक्षेप** (संक्षेपः) **निं मंदद्यकॅन्**[3] (कारकाणां) **मद** (मदस्य) **रिं दुर्ज्जन** (दुर्जनेषु) । **विद्या** (विद्या) । **धन** (धनं) । **अभिजन** (अभिजनः) । **विद्या** (विद्या) **ङरन्** (नाम) **सं ह्यं अजि** (शास्त्रं) । **विद्यामद** (विद्यामदः) **ङरनिं** (नाम) **वॅङ्कृ**[४] (मदस्य) **कपुहर दे निर** (तत्कृतस्य) । **धन** (धनं) **ङरनिं** (नाम) **मास्** (सुवर्णस्य) **मणिक्** (माणिक्यस्य) । **सल्विर् निं विभव** (सर्वविधविभवस्य) । **धनमद** (धनमदः) **ङरनिकं** (नाम) **मद** (मदस्य) **कवङुन् देन्य** (तत्कृतस्य) । **अभिजन** (अभिजनः) **ङरनिं** (नाम) **कव्वङन्** (कुलजन्मनः) । **अभिजनमद** (अभिजनमदः) **ङरनिकं** (नाम) **वॅङ्कृ**[४] (मदस्य) **कपुहर देन्य** (तत्कृतस्य) । **नहन्** (एते) **तावक्** (शरीरभूताः) **निं**[५] **मंदद्यकॅन्** (कारकाः) **मद** (मदस्य) **रिं दुर्ज्जन** (दुर्जनेषु) । **कुनं** (परं) **रि**[६] **सं सज्जन** (सज्जनेषु) । **मंदद्यकॅन** (कुर्वन्ति) **कोपशमन्** (उपशमं) **इक** (एते) ॥

Learning, wealth and high birth form the three intoxicants for men of arrogance. The very same three elements go to make the good humble.

MBh.5 34.42. b) °जनो (without v.l.) for our °जनैर्. c) K1(by corr.).4.5 B (except B3) D(except D9) T2 G2 मदा एते, other mss. एते मदा.
१. क—°नोर्, ख ग—°नैर्, च छ—°ने, ज—°नेंर् ।
२. छ—नाहन् ।
३. "bring into existence." क ग—मदद्यकन् ।
४. क—मद ।

५. छ ज—नि । ६. क—रिं ।

ꡀꡢꡗꡁ ꡁꡁꡒꡁ ꡁꡠꡒꡀ ꡁꡒꡒꡀꡁꡁ ꡁꡢꡗꡁ ।

ꡢꡗꡁ ꡁꡒꡒꡀꡀꡁꡁꡀ ꡀꡒꡒꡗꡁꡢꡢꡗꡁ ꡀꡒꡒꡗꡁ ॥ ꡗꡒꡒ ॥

ꡁꡢꡀꡒ ꡁꡀꡀ ꡀꡠꡗꡁ ꡀꡒ ꡁꡗꡒ ꡁꡠꡒꡒ ꡀꡒ ꡁꡒꡒꡀ । ꡁꡢꡀꡒ ꡀꡠꡗ ꡠꡁ ꡗꡁ ꡁꡗꡒꡒꡀ । ꡁꡢꡀꡒ ꡀꡠꡗꡁ ꡀꡒ ꡁ

ꠇꠞꠛ ꠅꠘꠛꠞꠘꠛꠣꠛꠀ ꠞꠘꠛꠀ ꠞꠛꠀ ।
ꠇꠣꠛꠀ ꠞꠛꠣꠛꠀ ꠞꠛꠀꠞꠛꠀ ꠘ ꠞꠛꠀ ॥ ꣒꣓ ॥

सभके पुरि किंव जेन्हेक । यज्यनि अपिद्व कि अवपि गुरुय अे अय्य । कायरुनि एग गुरुन्य । कुन्ने यनि गुरुयन्यवन्य । यज्यनि अप्य कि पिप गुरुपि कायरुन एग गुरुन्य । यनिय्य ॥ ३४७ ॥

खलः सर्षपमात्राणि परछिद्राणि पश्यति ।
आत्मनो विल्वमात्राणि पश्यन्नपि न पश्यति ॥ ३४७ ॥

लवन् पुरिः (स्वभावः) **निकं दुर्ज्जन** (दुर्ज्जनस्य) । **यद्यन्**[1] (यद्यपि) **सविजि** (एकं बीजं) **निं ससवि** (सर्षपस्य) **दोष** (दोषं करोति) **सं साधु** (साधुः) । **कतोन्** (दृश्यते) **जुग** (हि) **देन्य** (तेन, दुर्जनेन) । **कुनं** (परं) **यन्** (यः) **दोषन्यावक्न्य** (दोषः स्वात्मनः) । **यद्यन्** (यद्यपि) **सव्वः निं विल्व**[2] (विल्वफलं) **तोवि** (अपि) **कतोन** (दृष्टं) **त देन्य** (तेन) । **तन्** (न) **तिनोन्**[3] (दृश्यते) **जुग** (हि) **य** (सः) ॥

The wicked man sees others' faults even though they be as small as grains of mustard, but his own even seeing he sees not, though they be as big as a wood-apple.

MBh.1.69.1. a) राजन् for खलः. b) पश्यसि. d) पश्यसि.

Note विल्व and not बिल्व.

१. ग—यद्यनिकं ।
२. च—विल्वः ।
३. क—तिनोन्य, ख—ततोन् ।
४. ख ग ज नास्ति ।
५-५. ख ग च छ ज—इरं । अपन् साधु ।

ꠇꠞꠛ ꠅꠘꠛꠞꠘꠛꠣꠛꠀ ꠞꠘꠛꠀ ꠞꠛꠀ ।
ꠇꠣꠛꠀ ꠞꠛꠣꠛꠀ ꠞꠛꠀꠞꠛꠀ ꠘ ꠞꠛꠀ ॥ ꣒꣔ ॥

सभके मुरुय कि जेन्हेक । गुरु अे अय्य । यिगुक्त एग मुरु किंयके पनल्लुय यिगे यिनेय गि अे पुरुषे पन्यिय । गयके यल्लके जेन्हेक । पिपगियं ल्लुयन्य । यिगुक्त पगियुरुन्यके ल्लुयि यनिगल्लन्यय यिगपयय गि अे यगपुरुष ॥

अभिवाद्य यथा वृद्धान् सन्तो गच्छन्ति निर्वृतिम् ।
तथा सज्जनमाक्रुश्य मूर्खो भवति निर्वृतः[1] **॥ ३४८ ॥**

लवन् (च) **स्वभाव** (स्वभावः) **निं दुर्ज्जन** (दुर्जनस्य) । **इक** (ये) **सं साधु** (साधवः) । **अत्यन्त** (अत्यन्तं) **जुग** (हि) **सुख** (सुखं) **निरान्**[2] (तेषां) [3]**पनम्बह** (अभिवादने) **अत्वं**[3] (पूजने) **आदर** (आदरणे) **रि सं वृद्ध पण्डित** (वृद्धपण्डितानां) । **तातन्** (नैव) **मङ्कनं**[4] (तथा) **दुर्ज्जन** (दुर्जनः) । **विपरीत** (विपरीतः) **क्रमन्य** (तत्क्रमः) । **अत्यन्त** (अत्यन्तं) [5]**परितुष्टन्य** (तत्परितोषः) **अन्**[5] **त्लस्** (कृत्वा) **मनिरस्कारावमान** (तिरस्कारं, अवमानं) **अङपहास** (अपहासं) **रि सं महापुरुष** (महापुरुषाणां) ॥

Just as paying respect to the aged gives joy to the good, so abusing and reviling the good satisfies the wicked.

MBh.1.69.12. b) साधुर्गच्छति निर्वृतिम्. c) All our lontars read °य्य for °इय.

१. क ग च छ ज—निर्वृतिः, ख—निवृतिः ।
२. क ज—निरन् ।
३-३. क—पनम्बहत्यें ।
४. क—मङ्कन ।
५-५. क ग ज—परितुष्टन्यन् ।

ꠇꠞꠛ ꠅꠘꠛꠞꠘꠛꠣꠛꠀ ꠞꠘꠛꠀ ꠞꠛꠀ ।
ꠇꠣꠛꠀ ꠞꠛꠣꠛꠀ ꠞꠛꠀꠞꠛꠀ ꠘ ꠞꠛꠀ ॥ ꣒꣕ ॥

सभके मुरुय कि जेन्हेक । गुरु अे अय्य । यिगुक्त एग मुरु किंयके पनल्लुय यिगे यिनेय गि अे पुरुषे पन्यिय । गयके यल्लके जेन्हेक । पिपगियं ल्लुयन्य । यिगुक्त पगियुरुन्यके ल्लुयि यनिगल्लन्यय यिगपयय गि अे यगपुरुष ॥

अप्रदाता समृद्धोऽसौ दरिद्रश्च[1] महामनाः ।
अश्रुतश्च समुन्नद्धस्तमाहुर्म्मूढचेतसम् ॥ ३४९ ॥

कुनं इकं (यः) **व्वं** (नरः) **सुगिः** (समृद्धः) **परिपूर्ण्ण** (परिपूर्णः) । **न्दातन्** (नैव) **पगवे** (करोति) **दानपुण्य** (दानपुण्यं) । **व्वं** (नरः) **दरिद्राहङ्कारान्** (दरिद्रः, अहंकारवद्) [2]**हतिन्य** (हृदयं तस्य) **कुनं**।[2] **उद्धत** (उद्धतः) **गर्व्व** (सगर्वः) । **अन् व्वं**[3] (नरः) **तन्** (न) **वुः** (जानाति) **मङजि** (अध्येतुं) **कुनं** । **इक त** (एते) **कत्लु** (त्रयः) । **प्रसिद्ध** (सिद्धिः) **निं मूढ** (मूढत्वस्य) **इक** (तेषां) ।[4] **लिं** (इत्याहुः) **सं पण्डित** (पण्डिताः) ॥

Foolish is he, who though prosperous does not help others, who though poor is generous, and who though ignorant is proud and swollen.

Cf. MBh.5.33.30 (no variants recorded).

अर्थाश्चाकर्मणा प्रेप्सु-
र्मूढ इत्युच्यते बुधैः ॥

अश्रुतश्च समुन्नद्धो
दरिद्रश्च महामनाः ।

२-२. क—हतिन्य । कुनं ।
३. क नास्ति ।
१. क—दरिद्रश्व. ख ग च छ ज—दरिद्रस्य ।
४. ख ग च छ ज नास्ति ।

ཡིག རྒྱིཔཡིག ཀཧཱཀཡཱ་ཡ་ ཏེཀྵཱཡཱན་ ཐུཡི ཡཱཡ ।

ཡཱན་ སཱཔྲཱཐྲཱཐྲིཏཱ་ ཨཱཏྨ ཨ ཡུ ཐུཨཱཡཱཀཱ་ཡ ཧནཱ་ ॥ ཀ།ཀ° ॥

ཡཱན་ ཐ ཏེ ཐིཧཱཡཱཡཨཱཏྨ ཡིཾ ཀཧཱཡཱ་ ཨཱཡཱ་ । ཐྲཱཏྨ ཀྲཱཔྲཔཡཱཐྲིཏྲ ཀཀ ཀྲཱཏྨ ཀཀ ཀཀཀ ཡཱ

ꠇꠣꠛꠣꠞꠤ ꠇꠣꠞꠤꠇꠣꠞꠣꠇꠣꠇꠣꠞꠤꠇꠣꠞꠤꠀ ꠐꠤ ꠛꠣꠇꠣꠐꠤ ॥ ꠟ꠰꠶꠵ ॥

ꠇꠣꠇꠣꠞꠣꠛꠣ ꠛ ꠀ ꠇꠣꠛ । ꠇꠣꠇ ꠀꠞꠣꠀꠐꠣꠛꠣꠞꠀ ꠀꠞꠤ । ꠟꠞꠤꠀꠇꠣ ꠇꠣꠞꠣꠛꠛ । ꠇꠣꠇꠣꠞꠣ
ꠞꠣ ꠇꠣꠞꠤ ꠛꠞꠤꠐꠤꠐꠤ ꠇꠣꠛꠣꠛꠛ । ꠇꠣꠇꠣꠞꠣꠐꠤꠀ ꠞꠣꠐꠤ । ꠛꠛ ꠛ ꠤꠐ ꠞꠣꠀꠇꠣꠇꠣꠐꠤ
ꠇꠣꠞꠤ ꠀꠞꠣꠀꠞꠣ ꠇꠣꠇꠛꠛ ॥

असन्तोऽभ्यर्थिताः सद्भिः किञ्चित् कार्य्यं कदाचन ।
मन्यन्ते सन्तमात्मानम[1]सन्तमिति विश्रुतम् ॥ ३५२ ॥

[2]कथञ्चन ष्व (कथंचन) **सं साधु** (साधुः) । **हन** (चेत्) **किनार्य्य निर** (कारयति) । **इरिकं तन्साधु** (असाधुना) । **समङ्कन** (तदा) **त यन्** (सः) **हुमिडॅप्** (मन्यते) **अवकन्य** (स्वात्मानं) **महापुरुष** (महापुरुषं) । **यद्यपिन्** (यद्यपि) **त्लस्** (हि) **ब्रुः** (जानाति) **य** (सः) **रि कोचपन्** (लोकमतं) **यन्** (यत् सः) **सिनङ्गः** (मन्यते) **तन्साधु** (असाधुः) ॥[2]

If the noble man asks a favour from the mean one, the latter begins to consider himself a superior person although everybody knows him to be otherwise.

MBh.5.34.43. d) Our G3, others mostly अपि. °त्मजम°, ज—°मत्मजम° । इति is supported by B, D2 १. ख छ—°त्माजम°, ग च— २-२. ख त्रुटितम् ।

ꠇꠣꠞꠣꠛꠣꠀ ꠇꠣꠛꠣꠞꠣꠀ ꠐꠣꠀ ꠇꠣꠛꠣ ꠛꠣꠛ ꠇꠣꠛꠣꠞꠣꠛꠣ ।
ꠟꠣꠛꠣꠛꠣꠀ ꠛꠣꠇꠣꠞꠣꠟꠣ ꠐꠣꠛꠣ ꠇꠣꠀꠐꠣꠞꠣꠛꠣꠞꠣꠛꠣꠀ ॥ ꠟ꠰꠶꠷ ॥
ꠇꠣꠛꠣ ꠀ ꠛꠣꠀꠐꠣꠛ ꠟꠣꠇꠣꠐꠤ । ꠛꠞꠣꠐꠤꠀ ꠇꠣꠛꠣ ꠇꠣꠛꠣꠛꠣꠛꠣꠀ ꠟꠣꠇꠣꠛꠣꠀ ꠟꠣ
ꠐꠤ । ꠇꠣꠀ ꠟꠣꠇꠣ ꠟꠣꠇꠣꠛꠣꠞꠣꠛꠣ ꠟꠣꠇꠣꠛꠣꠀ ꠐꠤ । ꠇꠣꠐꠤ ꠇꠣꠛꠣ ꠐꠤ ꠛꠣꠛꠣꠞꠣ
ꠛꠣꠞꠣꠇꠣꠀ ꠐꠣꠀꠐꠣꠛꠣ ꠀꠞꠣꠛꠣ ꠀꠛꠣꠛꠣ ꠛꠣꠛꠣꠞꠣꠛꠣ ॥

[1]प्राज्ञोऽपि जल्पतां पुंसां श्रुत्वा वाचः शुभाशुभाः ।
गुणवद्[2] वाक्यमादत्ते हंसः क्षीरमिवाम्भसि ॥ ३५३ ॥[1]

कुनं सं पण्डित (पण्डिताः) **ङरनिर** (नाम) । **यद्यपिन्** (यद्यपि) **कप्व कऋङ्ग**[3] (श्रूयेत) **हलहयुन्** (शुभाशुभं) **इनुचपन्**[4] **दे निर** (अन्योक्तं) । **न्दान्** (ततः) **इकं** (ये) **उजर्** (शब्दाः) **अहयु** (शुभाः)

जुग (खलु) **इनलप् निर** (आदीयन्ते तैः) । **कदि** (यथा) **क्रम** (क्रमः) **नि हङ्ख** (हंसस्य) **अमङन्**[5] (पिबति) **पॅहन्** (क्षीरं) **मिनिश्र** (मिश्रितं) **लवन्** (सह) **व्वै** (अम्भसा) । **अन् इकं पॅहन्** (क्षीरं) **जुग** (एव) **कपङन्** (पीयते) **देन्य** (तेन) ॥

The wise listen to the good and evil words of the prattling mass, and take up only what is good, like the swan which separates and takes milk out of water.

MBh.1.69.9. a) प्राज्ञस्तु. १-१. ख त्रुटितम् । ४. क ख ग—इङुचपन्, च—इनुचप्, ज—इङूचपन् । d) K4 S support our अम्भसि, other mss. अम्भसः. २. क ग च छ ज—°वत् । ३. क—कऋङॅा, ख—ऋङ्खा । ५. √पङन् ।

ꠇꠣꠛꠣꠞꠣꠛꠣꠀ ꠛꠣꠛꠣꠞꠣꠛꠣꠀ ꠐꠣꠀ ꠇꠣꠛꠣ ꠛꠣꠛ ꠇꠣꠛꠣꠞꠣꠛꠣ ।
ꠛꠣꠞꠣꠛꠣꠞꠣꠛꠣꠀ ꠐꠣꠀ ꠇꠣꠛꠣ ꠇꠣꠛꠣꠞꠣꠛꠣ ꠇꠣꠛꠣꠞꠣꠛꠣꠛꠣ ॥ ꠟ꠰꠶꠸ ॥
ꠛꠞꠣꠐꠤ ꠀ ꠀꠞꠣꠀ ꠇꠣꠛꠣꠛ । ꠀꠞꠣꠀꠐꠣꠛꠣ ꠇꠣꠛꠣꠞꠣꠛꠣꠀ ꠛꠣꠛꠣꠞꠣꠛꠣꠀ ꠛꠣ
ꠐꠤ ꠛꠣꠛꠣꠞꠣꠛꠣꠀ ꠐꠣꠀꠐꠣꠛꠣ । ꠛꠣꠀ ꠛꠣꠛꠣꠞꠣꠛꠣꠀ ꠐꠣꠀꠐꠣꠛꠣ । ꠇꠣꠀ ꠛꠣꠛ ꠛꠣꠛꠣꠞꠣꠛꠣ
ꠛꠣꠞꠣꠛꠣꠀ ꠐꠣꠀꠐꠣꠛꠣ ꠀꠞꠣꠛꠣ ꠀꠛꠣꠛꠣ ꠛꠣꠛꠣꠞꠣꠛꠣ ॥

चोद्यमानोऽपि पापाय शुभात्मा नाभिपद्यते ।
वार्य्यमाणोऽपि पापात्मा पापेभ्यः पापमिच्छति ॥ ३५४ ॥

अपन् (अथ) **सं साधु** (साधुः) **ङरनिर** (नाम) । **यद्यपिन्** (यद्यपि) **कोनॅन्** (आदिष्टः) **सिर** (सः) **रिं उलः सलः** (पापकर्मणे) ।[1] **तन्** (न) **पङ्किङॅप्** (अभिपद्यते) **जुग** (हि) **सिर** (सः) ।[2] **तन्** (न) **ऋङॅऋङान्** (शृणोति) । **कुनं** (परं) **इकं** (यः) **व्वं**[3] (नरः) **दुष्ट** (दुष्टः) । **यद्यपिन्** (यद्यपि) **उद्गतन तोवि** (वार्यते) **रिं उलः सलः** (पापकर्मणः) । **इनुलहकॅन्य** (क्रियते तेन) **जुग** (हि) **य**[3] (तत्) ॥

A noble soul, though instigated to sin, does not give in. The evil soul, though prevented, goes in for it.

MBh.5.137.8: चोद्यमानोऽपि पापेन शुभात्मा शुभमिच्छति ॥ वार्यमाणोऽपि पापेभ्यः पापात्मा पापमिच्छति । १. क नास्ति । २. क ख ग च ज नास्ति । ३. ग नास्ति ।

ပဲြကိ ဏ္ဍဖလဝိသေသဿ ယဒိ သ္ဒုပဟာဒိပိဒးး ।

ဋ္ဌဟာဟာ ဟဋ္ဌသောဏ္ဍဿ ဏသိ သောပဿုမဿ သ ॥ ဋ္ဌဒ္ဓ၅ ॥

ဃေပဒိ ယဒ္ဒုပိဒိ ပဟိပဲြဏ္ဍ ပဿ် ဆိသး ပဲြ ဃဏဒိ । ယဒိ ဟဲြလ္လိသ । ပဲြဟ ဏ္ဍသ । ဃေပဒိ မ္ဟုပဟ ဟိ ဝိသ ယဿ္ဆိ ၇ဟာဒိ ဆဲ ဟဲြ ဃေဒိ । ဟဋ္ဌသ ဟာသိ ဆိသး ပဲြ ဒေဏ္ဍိဟိ । ပဲြဟ ဏ္ဍသ । ဃေပဒိ ဟာသောဿ ဟးဟပ ဟိ ဝဲလ္လဟာယသ ၇ဟာဒိ ဟာသိ ဏာဟဋ္ဌသ ဟ ဟာသောဿ ပဲြ ဟဋ္ဌသ ပဲြဟ ။

MBh.12.37.35 (same as above)

१. ख ग च छ ज—कथा ।
२. ख—यन् ।
३ ३. ख त्रुटितम् ।
४. क ख च छ ज—रिं ।
५. √ससत् to skin. क दण्डो नास्ति ।
६. क—प्व इकं, ख ग—प्व तिकं, ज—प्वा हिकं ।
७-७. क—दृति ।
८. क नास्ति ।
९. ग—मकभोजन ।
१०. √हव to sweep away as in a flood.
११. ख नास्ति ।
१२. क—व्यर्थाति रक्व ।
१३-१३. क—आप तन् न्नि पगवै ।
१४. ग—कपापनान्, ज—कपवनन् ।

ꦤꦕ꧀ꦕ꦳ꦢꦪ꦳ꦶ ꦏ꧀ꦌꦧꦺꦴꦥꦶꦤꦁ ꦤ ꦢꦁꦱ꦳ꦩꦱ꦳ꦏ꦳ꦥꦲꦤ꦳ꦁ ।
ꦮꦺꦴꦂꦤ꦳ꦤ꦳ꦁ ꦥꦸꦕ꧀ꦕ꦳ꦩꦶꦮꦤꦂꦣ꦳ꦤ꦳ꦁ ꦗ꦳ꦤ꦳ꦩꦤ꦳ꦾꦪꦮꦂꦠ꦳ꦶꦤꦃ ॥ ꣓꣗꣙ ॥

यद्यपिन् सं ह्यं सम्यग्ज्ञान ।
कन्नुहन्[1] ञ्व इकं व्वं ।
दुश्शील[2] ।
व्यर्थं त रक्व सिर ।
अप[न्] तन्[3] व्नं सिर मन्काकॅन् ।
इष्टसाध्य ।
य[न्] तन्[3] रिनक्ष रिं शिष्टाचार ।
कद्यङ्ग निं इकू[4] ञ्व निं शृगाल ।
तन् पनपुति[5] ।
तन् कुपिन ।
तन् पमुरुग् ।
दंशमशक[6] ।
अलू ललूर् आदि ।
मङ्कुन तिक[7] सं ह्यं सम्यग्ज्ञान ।
अन् उङ्ग इरिकं[8] व्वं दुश्शील ॥

नाच्छादयति कौपीनं न दंशमशकापहम्[1] ।
शुनः पुच्छमिवानर्थं ज्ञानमन्यायवर्त्तिनः ॥ ३५७ ॥

यद्यपिन् (यद्यपि) सं ह्यं सम्यग्ज्ञान (सम्यग्ज्ञानं) । कन्नुहन्[2] (ज्ञायते) इकं व्वं (नरेण) दुश्शील[3] (दुःशीलेन) । व्यर्थं (व्यर्थं) त रक्व (हि) सिर (तद्) । अप[न्] (यतः) तन्[4] (न) व्नं (शक्नोति) सिर (सः) मन्काकॅन् (आगमयितुं) इष्टसाध्य (इष्टसाध्यं) । य[न्] (यदि) तन्[4] (न) रिनक्ष (रक्षयति) रिं शिष्टाचार (शिष्टाचारं) । कद्यङ्ग (उपमानं) निं इकू[5] (पुच्छस्य) निं शृगाल (शुनः) । तन् पनपुति[6] (नाच्छादयति) । तन् (न) कुपिन (कौपीनं) । तन् पमुरुग् (नापहन्ति) दंशमशक[7] (दंशमशकं) । अलू (?) ललूर् (?) आदि (आदि) । मङ्कुन (तथा) तिक[8] (तद्) सं ह्यं सम्यग्ज्ञान (सम्यग्ज्ञानं) । अन् (यदा) उङ्ग (तिष्ठति) इरिकं[9] व्वं (नरे) दुश्शील (दुःशीले) ॥

The knowledge of a tyrant is of no avail. It is like the tail of a dog, which neither covers the privities nor kills gnats and fleas.

Ind.Spr.3549/1521. c) व्यर्थं for अनर्थं.
d) पाण्डित्यं धर्मवर्जितम्.

१. ख ग च छ ज—दशेमशकापहम् ।
२. ज—कन्नुःहन् ।
३. क—दुश्शील, ज—दुशिल ।
४. क—तन् य ।
५. क—कू, ग ज—इकु ।
६. √सपुत् to cover.
७. ख ग च छ ज—दङ्कमशक ।
८. क—त ।
९. ग—इकारिकं ।

ꦤꦺꦴꦭ꦳ꦾꦮꦪꦮꦲꦫꦤ꦳ꦤ꦳ ꦒ꦳ꦾꦲꦤ꦳ꦤ꦳ꦏ꦳ꦤ꦳ ꦒ꦳ꦾꦲꦤ꦳ꦤ꦳ꦱꦺꦴꦤ꦳ꦤ꦳ꦱꦺꦴꦤ꦳ꦤ꦳ ।
ꦤꦺꦴꦭ꦳ꦾꦲꦤ꦳ꦤ꦳ꦱꦺꦴꦤ꦳ꦤ꦳ꦱꦺꦴꦤ꦳ꦤ꦳ꦏ꦳ꦤ꦳ꦩ꦳ꦾꦲꦤ꦳ꦤ꦳ ꦱꦺꦴꦤ꦳ꦤ꦳ꦏ꦳ꦤ꦳ꦩ꦳ꦾꦲꦤ꦳ꦤ꦳ ꦱꦺꦴꦤ꦳ꦤ꦳ꦏ꦳ꦤ꦳ꦩ꦳ꦾꦲꦤ꦳ꦤ꦳ ॥ ꣓꣗꣚ ॥

ꦄꦥꦤ꦳ꦤ꦳ꦄꦣ꦳ꦾꦲꦤ꦳ꦤ꦳ ꦲꦺꦴꦏ꦳ꦤ꦳ ꦮꦺꦴꦭ꦳ꦾꦏ꦳ꦤ꦳ ꦲꦺꦴꦏ꦳ꦤ꦳ꦮꦺꦴꦭ꦳ꦾꦏ꦳ꦤ꦳ ।
ꦲꦺꦴꦏ꦳ꦤ꦳ꦲꦺꦴꦏ꦳ꦤ꦳ꦮꦺꦴꦭ꦳ꦾꦏ꦳ꦤ꦳ꦲꦺꦴꦏ꦳ꦤ꦳ꦮꦺꦴꦭ꦳ꦾꦏ꦳ꦤ꦳ꦲꦺꦴꦏ꦳ꦤ꦳ꦮꦺꦴꦭ꦳ꦾꦏ꦳ꦤ꦳ ॥ ꣓꣗꣛ ॥

ꦄꦥ꦳ꦤ꦳ (अथ) ꦲꦺꦴꦏ꦳ꦤ꦳ (इकं) ꦮꦺꦴꦭ꦳ꦾꦏ꦳ꦤ꦳ (यः) लोक (लोकः) । ꦏꦂꦩ꦳ꦾ (कर्म) ꦥꦶꦤꦏꦏꦭꦶꦭꦶꦂꦤ꦳ꦾ (तद्दायः) । ꦏꦭꦶꦛ꦳ꦁꦤ꦳ꦾ (अस्यार्थः) । ꦯꦸꦪꦱꦸꦪꦏꦂꦩ꦳ꦾꦥꦭ (शुभाशुभकर्मफलं) ꦗꦸꦒ (हि) ꦛꦶꦤ꦳ꦩꦸꦤ꦳ꦾ (प्राप्यते) । ꦤꦶꦪꦠ (नियतं) ꦩꦱꦩ꦳ꦧꦤ꦳ꦛ꦳ꦾ[1] (सम्बन्धवान्) ꦭꦮꦤ꦳ (सह) ꦯꦸꦪꦱꦸꦪꦏꦂꦩ꦳ꦾ (शुभाशुभकर्मणा) ꦛ (अथ) ꦮ꦳ (हि) ꦪ (स लोकः) । ꦱꦁꦏ꦳ꦺꦱꦥꦤ꦳ꦾ (तत्संक्षेपः) । ꦄꦤꦛꦒ꦳ (ईश्यते) ꦤꦶ[2] ꦥꦸꦂ꦳ꦮꦏꦂꦩ꦳ꦾꦤ꦳ꦾ (स्वपूर्वकर्मणा) ।[3] ꦲꦺꦴꦏ꦳ꦤ꦳ꦭꦺꦴꦏ꦳ꦤ꦳ (लोकः) ꦢꦂꦤ꦳ꦾ (नाम) । ꦥꦂꦩꦲꦂꦣ꦳ꦾꦤ꦳ꦾ (एतस्यार्थः) । ꦏꦶꦤꦮꦰꦏꦺꦴꦤ꦳ (वशीक्रियामहे) ꦄꦁ ꦥꦸꦂ꦳ꦮꦏꦂꦩ꦳ꦾ (पूर्वकर्मभिः) ꦏꦶꦛꦂ꦳ꦾ (वयं) ꦏꦧꦺꦴ꦳ꦂ (सर्वे) ॥

कर्म्मदायादको लोकः कर्म्मसम्बन्धिलक्षणः ।
कर्म्माणि चोदयन्तीह सर्व्वे कर्म्मवशा वयम् ॥ ३५८ ॥

अपन् (अथ) इकं (यः) लोक (लोकः) । कर्म्म (कर्म) पिनककलिलिरन्य (तद्दायः) । कलिङन्य (अस्यार्थः) । शुभाशुभकर्म्मफल (शुभाशुभकर्मफलं) जुग (हि) तिन्मुन्य (प्राप्यते) । नियत (नियतं) मसम्बन्ध[1] (सम्बन्धवान्) लवन् (सह) शुभाशुभकर्म्म (शुभाशुभकर्मणा) त (अथ) प्व (हि) य (स लोकः) । संक्षेपन्य (तत्संक्षेपः) । इनतग् (ईश्यते) निं[2] पूर्व्वकर्म्मन्य (स्वपूर्वकर्मणा) ।[3] इकं लोक (लोकः) ङरन्य (नाम) । परमार्थन्य (एतस्यार्थः) । किनवशाकॅन् (वशीक्रियामहे) इं पूर्व्वकर्म्म (पूर्वकर्मभिः) कित[4] (वयं) कबेः (सर्वे) ॥

People are the inheritors of karma. Their characteristic feature is the connection with past actions. It is the past actions which drive people. All of us are controlled by karma.

MBh.(Citraśālā ed.) 13. वान्. बन्धन°.
1.73. a) Most mss. °दायाद- b) Mss. °सम्बन्ध or c) All mss. यथा(some

mss. तथा)न्योन्यं तथा (some mss. यथा) वयम्

१. ख ज—पसम्बन्ध, ग च— पसॅम्बन्ध, छ—पसॅम्बन्द । २. च छ—नि । ३. क नास्ति । ४. ख च छ—तिक ।

ꠌꠣꠞꠣ ꠇꠣꠞꠣꠌꠣꠡꠣꠇꠣꠌꠣ ꠞꠣꠇꠣꠔ ꠄꠣꠇꠣꠔ ꠄꠣꠞ

(मार्गेण) उसुङन् (शिविकया) ॥

There is vast disparity in the results. Some carry the palanquin, others are carried sitting inside.

MBh.12.318.41. b) 3.200.21cd. for शिबिका (with b).
Our °बन्धिषु is unique. d) TG1·3.6 support १. ख ग च छ ज—य° ।
N °सन्धिषु (v.l. °साधूषु) S शिबिकां, other mss. शिविका- २. √पहि difference.
सिद्धिषु. So also MBh. Note शिविका (with v) ३. √हव way.

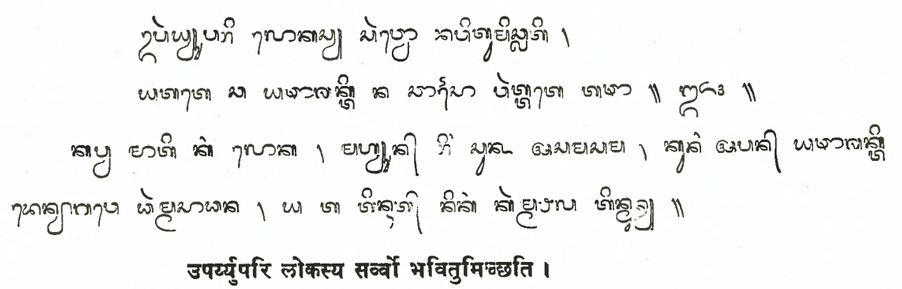

उपर्य्युपरि लोकस्य सर्व्वो भवितुमिच्छति ।
यतते च यथाशक्ति न चासौ वर्त्तते तथा ॥ ३६४ ॥

कव्व (सर्वः) **माति** (म्रियते) **कं लोक** (लोकः) । **मह्यून्** (कामयते) **रिं**[1] **सुख** (सुखाय) **असमसम**[2] (अनुपमाय) । **कुनं** (परं) **अपन् यथाशक्ति** (यथाशक्ति) **देन्यागवे** (कृतं) **धर्म्मसाधन** (धर्मसाधनं) । **य त तिनूत्** (अनुगतं) **निकं कर्म्मफल**[3] (कर्मफलानां) **तिन्मुन्य** (प्राप्यते) ॥

Everybody wishes to be high above the people, and strains himself to the limit of his powers, but does not succeed.

MBh.12.318 38. d) v.l.). ३. ग—धर्म्मफल ।
Our न चासौ is unique. १. ग—रि ।
Poona न च तद् (without २. ख ग च छ ज—समसम ।

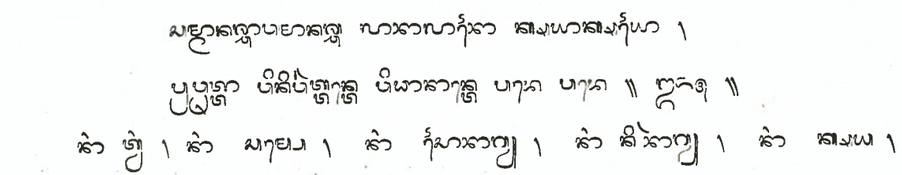

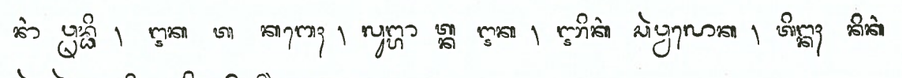

सम्मानश्चावमानश्च लाभालाभौ क्षयाक्षयौ ।
प्रवृत्ता विनिवर्त्तन्ते विधानान्ते[1] पदे पदे ॥ ३६५ ॥

नां (एकः) **त्वं** (संमानः) । [2]**नां** (अन्यः) **सम्पे** (अवमानः) ।[2] **नां** (एकं) **सौभाग्य** (सौभाग्यं) । [3]**नां** (अन्यद्) **निर्भाग्य** (निर्भाग्यं) ।[3] **नां** (एकः) **क्षय** (क्षयः) । **नां** (अन्या) **वृद्धि** (वृद्धिः) । **इक त कबेः** (एते सर्वे) । **लुङ्गु** (गच्छन्ति) **त्क** (विनिवर्तन्ते) **इक** । **इरिकं**[4] **सर्व्वलोक** (सर्वलोकेषु) । **तिङ्गुः निकं** (प्रवृत्तिः) **पूर्व्वकर्म्म** (पूर्वकर्मणां) **ङूनि** (पुरा) । **तिनूत्** (अनुगम्यते) **निं**[5] **कभुक्त्यन्य** (तद्भोगेन) **मङ्के** (अत्र) ॥

At every step honour and dishonour, gain and loss, waste and non-waste operate and cease when they are exhausted.

MBh. 12.174.13. a) K7 D4.6.9 and all our lontars read सन्मान: for सम्मान:

b) Da4 M1.5 support our क्षयाक्षयौ, other mss. क्षयोदयौ, क्षयोदयः, क्षयाव्ययौ, जयाजयौ, or क्षयाप्ययौ.

d) Our पदे पदे is supported by Ś1 K1.2.4.6.7 V1 Bo.6-9 Da3.a4 Dn1.n4 Ds D2-5.7-9 G2 (all second time), other mss read पुन: पुनः.

१. क ख—°नान्ताः, ग—°न्तेः, च छ—विदानन्तः, ज—विदनन्तः ।
२-२. क नास्ति ।
३-३. छ नास्ति ।
४. क—इरिकिं ।
५. क—नि ।

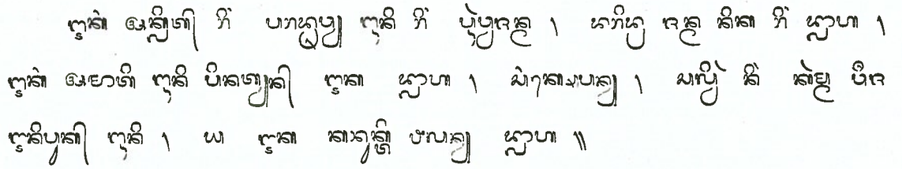

मुष्णन् दरिद्रात्यभिहन्यते घ्नन् पूज्यानसम्पूज्य भवत्यपूज्यः ।
यत् कर्म्मबीजं वपते मनुष्यः तस्यानुरूपाणि फलानि भुंक्ते ॥ ३६६ ॥

इकं[1] (यः) **अक्लित्**[2] (गृह्णाति) **रिं परद्रव्य** (परद्रव्यं) **ङूनि** (पुरा) **रिं पूर्व्वजन्म** (पूर्वजन्मनि) । **दरिद्र** (दरिद्रं) **जन्म** (जन्म) **निक** (तस्य) **रिं**[3] **द्लाह** (परेत्य) । **इकं** (यः) **अमाति**[4] (हतवान्) **ङूनि**[5] (पुरा) **पिनत्यन्** (अभिहन्यते) **इक द्लाह** (परेत्य) । **संक्षेपन्य** (अस्य संक्षेपः) । **सल्विर्** (सर्वविधानि) **निं**[6] **कर्म्मं**[7] (कर्मणां) **बीज** (बीजानि) **इनिपुक्** (उप्तानि) **ङूनि** (पुरा) । **य इक** (इति) **कभुक्ति** (भुज्यन्ते) **फलन्य** (तत्फलानि) **द्लाह** (आयति काले) ॥

If one steals he is reborn as a poor man, if one kills he is killed in a subsequent incarnation, if one does not revere those who must be revered, one becomes unworthy of reverence—whatever action a man sows as the seed, the fruit of that he reaps.

Note the form बीज (with व).
१. ग—इक ।
२. च छ—अक्लित् ङूनि ।
३. क—।, छ—रि ।
४-४. ग—इकामोति ।
५. क छ—ङूनि । (सदण्डः) ।
६. ख—इं, ग—नि, नि ज—न्नि ।
७. क छ—कर्म्म । (सदण्डः) ।

ཨཉྙཱཔཱི ཏཏཱཔཱཡཱཔཱི ཀཱཡཱཏཱསྟཏཔཔདྱཏཱ ।
ཏཔྱཏཱ ཧཱིཾ ཡཏྷཱིཏཾ ཏཏྟདེཝ པྲརོཧཏི ॥ ཅ་ཁ ॥

अन्यदुप्तं जातमन्यदित्येतन्नोपपद्यते ।
उप्यते भुवि यद्बीजं तत्तदेव[1] **प्ररोहति ॥ ३६७ ॥**

लवन् इकं (यद्) **वस्तु** (वस्तु) **इनिपुक्** (उप्यते) । **तन्** (न) **पतुवुः**[2] (जायते) **इक लेन्** (अन्यत्) **सङ्केरिकं** (तस्मात्) **इनिपुक्** (उप्तात्) । **मङ्कन** (इति) **तिकं** (एतद्) **पूर्व्वकर्म्म** (पूर्वकर्म) । **यतिक**[3] (इत्येतानि) **तिनूत्** (अनुगम्यन्ते) **निं फल** (फलैः) **कभुक्त** (भोज्यैः) **द्लाह** (आयति काले) ॥

That what is reaped is different from what is sown, does not fit in. The seed that is sown in the ground, it is that which sprouts.

Ind.Spr.370/130 (Manu 9.40). c) यद्धि for भुवि.
१. च छ—तथदेव ।
२. ग छ—पतुवु, ज—पतुहु ।
३. ख ग च—य इका, ज—य इक ।

ཨཉྙཱཔཱི ཏཏཱཔཱཡཱཔཱི ཀཱཡཱཏཱསྟཏཔཔདྱཏཱ ।
ཏཔྱཏཱ ཧཱིཾ ཡཏྷཱིཏཾ ཏཏྟདེཝ པྲརོཧཏི ॥ ཅ་ཁ ॥

ཡཀ་ ཀིཾ སྡེཊྛཱཡཱཾ ། མྲཏ་ ཀཱཔཱཔཱ ཏྲཱཏཱ ཨིཏཀྲཱི་ སྟྲཱཝ ། ཏཱྲཏེ ཡཀི ཀྲཱཏ
ཀིཾ ཧེཏྲཱཡཱཾ ། མྲཏ་ཧྲྀད་ ཏྲཱཏཱ ཏཱཝཏྲཱི་ ། ཏཱྲཏེ ཀིཾ ཏཱཔཱཏཱཡཱཾ ། ཧྲྀད་ ཀཱཔཱཔཱ
ཏྲཱཏཱ ཨིཏཀྲཱི་ སྟྲཱཝ ། ཡཏྷཱི ཀིཾ ཀྲཱཏཱཝཔཱཔ ། པཱཔམྲཏ་ ཏྲཱཏཱ ཏཱཝཏྲཱི་
སྟྲཱཝ ॥

नित्यमेव सुखं स्वर्गे सुखं दुःखमिहोभयम् ।
नरके दुःखमेवैतन् मोक्षे तु परमं सुखम् ॥ ३६८ ॥

यन् (यद्) **रिं स्वर्गलोक** (स्वर्गे लोके) । **सुख** (सुखं) **केवल** (केवलं) **इकं**[1] **भिनुक्ति** (भुज्यते) **ङ्कान** (तत्र) । **कुनं** (परं) **यन्** (यद्) **ङ्के** (अत्र) **रिं मर्त्यलोक** (मर्त्यलोके) । **सुखदुःख** (सुखं दुःखं) **इकं**[2] **कभुक्ति**[3] (भुज्यते) । **कुनं** (परं) **रिं**[4] **नरकलोक** (नरकलोके) । **दुःख** (दुःखं) **केवल** (केवलं) **इकं भिनुक्ति** (भुज्यते) **ङ्कान** (तत्र) । **यव्वन्** (यत्) **रिं मोक्षपद** (मोक्षपदे) । **परमसुख** (परमसुखं) **इकं कभुक्ति** (भुज्यते) **ङ्कान** (तत्र) ॥

In heaven there is eternal happiness, in this world there is both happiness and sorrow, in hell there is only pain, while in liberation there is supreme beatitude.

MBh.12.183 14. c) Our मोक्षे is not found in Poona mss. d) समं तु (v.l. सुखं तत्, सुखं तु, सुखं च) परमं पदम्.
१. ख नास्ति ।
२. ख—इक ।
३. छ—भुक्ति ।
४. क ग—इं, ज—हिं ।

ཨཱཧུཿ (without v.l.) for एतद्.

ཨཉྙཱཔཱི ཀཡཱཏཱསྟཏཔཔདྱཏཱ ཨཱཧུཿ ཏཏྟདེཝ པྲརོཧཏི ।
སཱཔཱཡཡཱཝཏཔཱ ཏྲཱཏཱཔཱཡཱཡཱ ཀྲཔ ॥ ཅ་ཉ ॥

ꠢꠤꠞ ꠣꠝꠞ ꠢꠥꠛꠣ ꠢꠤꠛꠛꠞꠞꠝꠞ ꠑꠞ ꠢꠥꠘꠣꠞꠣ । ꠣꠘꠣꠢꠣꠛ । ꠢꠥꠢꠑꠞ । ꠢꠤꠘ
ꠤꠢꠞꠣꠞꠣꠝꠞ । ꠣꠞꠣ । ꠞꠤꠣꠛꠥ ꠞꠞ ꠥꠛꠣ । ꠤꠛꠛꠞ । ꠣꠤꠥꠛꠞ । ꠞꠤꠛꠣꠤꠞ । ꠞꠣꠤ ।
ꠞꠣꠣꠞ ꠣꠞ ꠢꠞꠣ ꠤꠛꠛꠞꠞꠝꠞ ꠑꠞ ꠢꠥꠘꠣꠞꠣ ॥

स्वर्गलोकं नयन्त्येनं पञ्चैव सुकृताः कृताः ।
कूपारामसभावप्रा[1] ब्राह्मणावसथा नृप ॥ ३६९ ॥

लिम (पञ्च) **इकं** (तानि) **सुकृत** (सुकृतानि) **मन्काकॅन्**[2] (नयन्ति) **रिं**[3] **स्वर्गलोक** (स्वर्गलोके) । **प्रत्येकन्य** (तेषां प्रकाराः) । **सुमुर्** (कूपः) । **यश**[4] **पविलासान्** (विलासभवनं) । **सभा** (सभा) । **कद्यङ्ग** (यथा) **निं ल्बुः** (मार्गः) । [5]**प्कॅन्** (विपणिः) ।[5] **तम्बक्** (वप्रः) । **ललयन्** (अश्मभित्तिः) । **शाला** (शाला) । **नहन् तं** (एतानि) **लिम** (पञ्च) **मन्काकॅन्** (नयन्ति) **रिं स्वर्गलोक** (स्वर्गलोके) ॥

Water-wells, gardens, public halls, ramparts and homes for the wise—these five utility works done well take a man to heaven.

---

१. क ख ग च छ ज—°बप्र । ३. ग—रि । ५-५. ग नास्ति ।
२. म-√त्क-अकॅन् । ४. यश is a pavilion.

ꠢꠣꠞꠤꠞꠣꠢꠣ ꠞꠤꠢꠣꠛ ꠢꠤꠛꠣꠛ ꠢꠣꠢꠣꠞꠣꠢꠣ ꠑꠞꠣꠢꠣꠞꠣꠢꠣ ।
ꠞ ꠛꠞ ꠢꠣꠞꠤꠞꠣꠞꠣ ꠢꠣꠢꠣ ꠞꠣꠢꠣꠛ ꠞꠣꠢꠣꠛ ꠞꠣꠢꠣ ॥ ꠣꠢ꠰ ॥
ꠞꠣꠢꠣ ꠣꠞ ꠢꠤꠞꠤꠞꠣꠞꠤꠞꠣ । ꠣꠞꠣ ꠞꠣꠢꠤꠛꠞ ꠢꠣꠞꠣꠞꠣꠛ ꠛꠞ । ꠢꠣꠛ ꠣꠣꠛ ꠢꠣꠞꠣ ꠣꠞꠣ ꠢꠣꠛ ।
ꠣꠞꠣ ꠢꠣꠛ । ꠞꠣꠞ ꠞꠣꠢꠤꠛꠞ ꠣꠞꠣ । ꠤꠣꠛꠛ ꠣꠞꠣꠞ ꠞꠣꠢꠣꠞꠣꠛꠣ । ꠢꠤꠢꠞ
ꠣꠞꠣ ꠢꠣꠛ । ꠞꠣꠞ ꠞꠣꠢꠤꠛꠞ ꠞꠣꠢꠣꠞꠣꠛꠣ । ꠢꠤꠢꠞ ꠣꠞꠣ ꠢꠣꠛ । ꠞꠣꠞ ꠞꠣꠢꠤꠛꠞ
ꠞꠣꠢꠣꠞꠣꠛꠣ ।

श्वःकार्य्यमद्य कुर्व्वीत पूर्व्वाह्णे चापराह्णिकम् ।
न हि प्रतीक्षते मृत्युः कृतं वाप्यकृतं तथा ॥ ३७० ॥

हय्व [1]**त** (न) **अङ्किनकिनक्**[1] (प्रमदेत्) । **इकं** (यद्) **गवयॅन्** (कार्यं) **सकतम्बे** (श्वः) **लिंत** (त्वद्वि-

चारे) । **मङ्के** (अद्य) **जुगन्** (हि) **गवयक्न** (कर्तव्यं) । **इकं** (यत्) **गवयॅन्त** (कार्यं) **सोरे** (अपराह्णे) **लित** (त्वद्विचारे) । **एंञ्ज** (पूर्वाह्णे) **जुगेक** (हि तत्) **गवयक्नन्त**[2] (करणीयं त्वया) । **अपन्** (यतः) **इकं मृत्यु** (मृत्युः) ।[3] **तन्** (न) **पङेरकॅन्** (प्रतीक्षते) **जुग** (हि) **य** (सः) । **तन्** (न) **हुनिङ** (जानाति) **रिं**[4] **तुरुं** (अद्यापि) **गवेन्य** (त्वदकृतं) । **लवन्** (च) **हुवुस्** (कृतं) **गवेन्य** (त्वत्कर्म) ॥

Whatever is to be done tomorrow, do that today; whatever is to be done in the afternoon, do that in the forenoon. Death does not wait, whether your work be done or undone.

MBh.12.169.14. d) for our अकृतं तथा. ३. ख ग च ज नास्ति ।
Only K7 supports वापि, १-१. क च छ ज—तङिनकिनक् । ४. क ग ज—रि ।
other mss. वास्य, चास्य or √इनक् pleasant.
अस्य. न वा कृतं (v.l. न चाकृतं) २. क—त्गवयक्नन्त ।

ꠣꠢꠣ ꠢꠤꠞꠣꠞꠣꠢꠣ ꠣꠘꠣꠛ ꠞꠣꠢ ꠞꠤꠛ ꠢꠤꠞꠣꠘꠣꠞꠣꠢꠣꠞꠣ ।
ꠞꠣꠢꠣ ꠞꠣꠢꠣꠞꠣꠞꠣ ꠛꠞꠞꠤꠛꠞꠣ ꠞꠣꠢ ꠞꠣꠣ ꠣꠛꠛꠞꠞꠣ ॥ ꠣꠢ꠰ ॥
ꠢꠤꠛꠣ ꠞꠣꠢ ꠣꠞꠣ ꠣꠢꠞꠣ ꠢꠛꠣ ꠣꠛ ꠛꠞꠣ ꠢꠤꠣ । ꠞꠣꠛ ꠞꠣꠣ ꠛꠞ ꠞꠣꠢꠣ ꠛꠞꠣ
ꠣꠞꠣ । ꠣꠞꠣ ꠞꠣꠢꠣꠞꠣꠛ ꠞꠤꠛꠛꠞꠞꠣ ꠞꠣꠢ ꠞꠣꠣ ॥

यस्य स्यान्मृत्युना सख्यं यो वै स्यादजरामरः ।
तस्य तद्युज्यते वक्तुमिदं मे श्वो भविष्यति ॥ ३७१ ॥

यव्वन् (यदि) **हन** (विद्यते) **सिर** (सः) **समित्र** (यस्य मैत्री) **लवन्** (सह) **सं ह्यं मृत्यु** (मृत्युना) । **तन् क्न** (नाभिभूतः) **रिं तुह पाति** (जरामृत्युभ्यां) **कुनं** (च) । **सिर** (सः) **योग्यन्** (योग्यः) **उमियतक्नं**[1] (द्रष्टुं) **म्ने** (श्वः) **ह्लम्** (परश्वः) ॥

He who has made friendship with death, or he who does not grow old and is immortal, only he has a right to say—this will happen to me tomorrow.

---

१. क—उमिहतक्नं ।

ꠣꠤꠛꠞꠣꠢꠣ ꠢꠣꠞꠣꠢꠣ ꠣꠤꠞꠣꠢꠣꠞꠣ ꠞꠣꠢꠣꠞꠣ ।
ꠞꠣꠢꠣꠞꠣꠞꠣꠢꠣꠞꠣ ꠣ ꠞꠣꠤ ꠢꠣꠞꠣꠛꠣꠞꠣ ॥ ꠣꠢ꠱ ॥

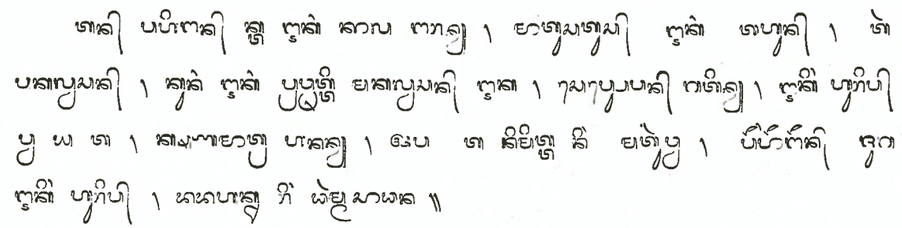

अपर्य्यन्तस्य कालस्य कियानंशः[1] शरच्छतम् ।
तन्मात्रपरमायुर्य्यः स कथं स्वप्तुमर्हति ॥ ३७२ ॥

तन् पहिङन् (अपर्यन्तः) **क्त** (खलु) **इकं काल** (कालः) **ङरन्य** (नाम) । **मातुसतुस्** (शतशः) **इकं तहुन्** (यानि वर्षाणि) । [2]**तर्** (न) **पकल्वसन्** (क्षीयन्ते) ।[2] **कुनं** (परं) **इकं** (या) **प्रवृत्ति** (प्रवृत्तिः) **मकल्वसन्** (क्षीयते) **इक** (सा) । **सेप्सेपन्** (शीघ्रशीघ्रा) **गतिन्य**[3] (अस्या गतिः) । **इकिं** (एतत्) **हुरिप्** (जीवनं) **प्व** (खलु) **य त । क्षणमात्र** (क्षणमात्रं) **हनन्य**[4] (अस्तिता तस्य) । **अप त** (किमथ) **निमित्त** (निमित्तं) **निं मतुर्व्व** (स्वपनस्य) । **पॅंपॉङॅन्** (प्रयोक्तव्यं) **जुग** (हि) **इकिं** (एतद्) **हुरिप्** (जीवनं) । **ददहक्न** (दत्त) **रिं धर्म्मसाधन** (धर्मसाधने) ॥

What fraction is a hundred years of limitless time. Man, whose highest expectation of life is one hundred years, how should he sleep in ease.

१. क ख—क्रियानाशः, ग च छ—क्रियनाशः, ज—क्रियनशः । २-२. ज त्रुटितम्, क—तन्प- ल्वसन्य । √ल्वस् decay. ३. ज—हत्तिन्य । ४. ख—कहनन्य ।

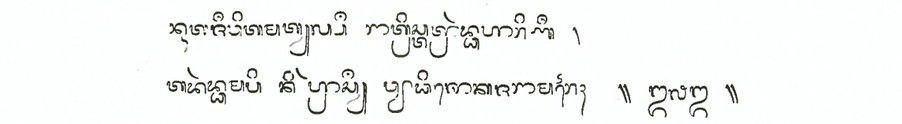

सन्निमज्जज्जगदिदं गम्भीरे कालसागरे ।
जरामृत्युमहाग्राहे न कश्चिदवबुध्यते ॥ ३७४ ॥

अपन् इकं (ये) **सर्व्वभाव** (सर्वभावाः) ।[1] **कलूबु** (निमग्नाः) **रिं संसारसागर** (संसारसागरे) **य** (ते) । **अत्रो** (गभीरे) **तुवि** (अपि) ।[2] **लर** (व्याधिः) । **तुह** (जरा) । **प्रिहति** (शोकः) **पिनकावुहयन्य**[3] (अस्य ग्राहा मन्यन्ते) । **न्दातन्** (नैव) **हन** (विद्यते) **जुग** (हि) **अतुतुर्** (ज्ञानवान्) ॥

Nobody realizes that this world is sinking into the profound ocean of time; senility and death are the mighty sharks that infest this ocean.

MBh. 12.28.43. c) S जन्ममृत्युजराग्राहे. १. ज नास्ति । २. क नास्ति । ३. √वुहय crocodile.

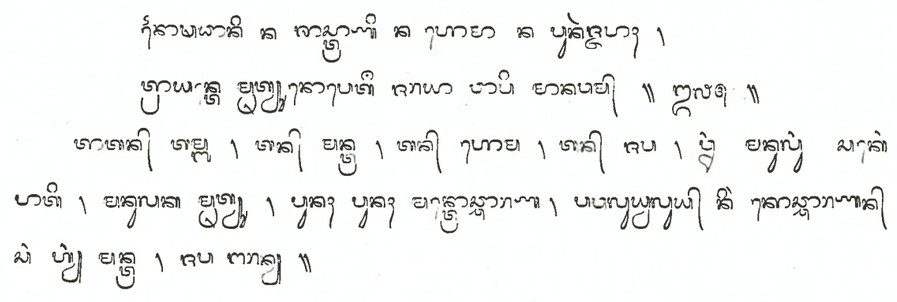

नौषधानि न शास्त्राणि न होमा न पुनर्ज्जपाः ।
त्रायन्ते मृत्युनोपेतं जरया वापि मानवम् ॥ ३७५ ॥

तातन् (नैव) **तम्ब** (औषधानि) । **तन्** (न) **मन्त्र** (मन्त्राः) । **तन्** (न) **होम** (होमः) । **तन्** (न) **जप** (जपः) । **व्नं मनुलुं** (शक्नुवन्ति त्रातुं) **सकें पाति** (मृत्योः) । **मनुलक**[1] (वारयितुं) **मृत्यु** (मृत्युं) । [2]**पुनः पुनः**[2] (व्यर्थं) **मन्त्रोच्चारण** (मन्त्रोच्चारणं) । **पवलुथ्वलुथ्** (अभ्यासः) **निं**[3] **कोच्चारणन्**[4] (उच्चारणस्य) **सं ह्यां मन्त्र** (मन्त्राणां) । **जप** (जपः) **ङरन्थ** (नाम) ॥

Neither medicaments nor armoury, neither fire-offerings nor prayers, save a man approached by death or old age.

MBh.12.28.35 (same as above).

१. ख—पनुलक ।
२-२. क—पुनः । पुनः (सदण्डः) ।
३. क ज—नि ।
४. क ख ज—°णान् ।

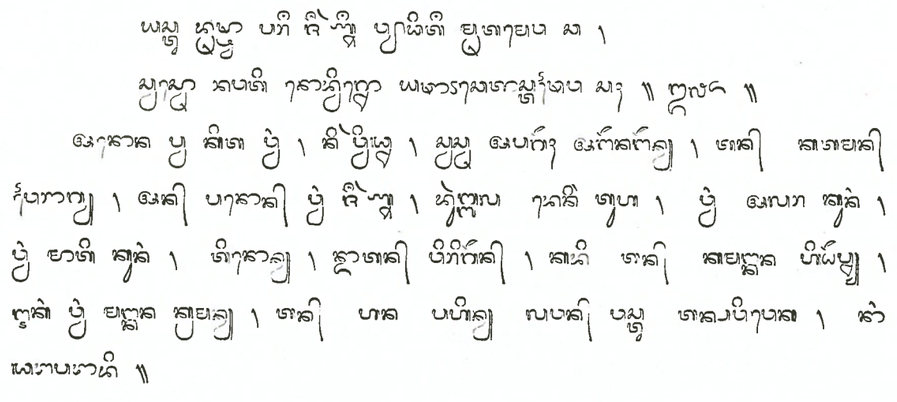

यस्तु दृष्ट्वा परं जीर्ण्णं व्याधितं मृतमेव च ।
स्वस्थो भवति नोद्विग्नो[1] **यथाऽचेतास्तथैव सः ॥ ३७६ ॥**

अनोन (पश्यथ) **प्व** (यदा) **कित** (यूयं) **व्वं** (नरान्) । **निर्व्विघ्न**[2] (निर्विघ्नान्) । **स्वस्थ** (स्वस्थान्) **अपगें: अङॅनङॅन्य** (विचारधीरान्) । **तन् कतमन्** (अप्रविष्टान्) **वैराग्य** (वैराग्येण) । **अन् पनोन्** (दृष्ट्वा) **व्वं** (नरान्) **जीर्ण्ण** (जीर्णान्) । **दुर्ब्बल** (दुर्बलान्) **दें निं**[3] **तुह** (जरया) । **व्वं** (नरान्) **अलर** (व्याधितान्) **कुनं** (च) । **व्वं** (नरान्) **माति** (मृतान्) **कुनं** (च) । **तिनोन्य** (दृष्टास्त्वया) । **न्दातन्** (नैव) **विरिगॅन्** (उद्वेजयन्ति) । **कदि तन्** (न) **कमङ्कन**[4] (एवं भविष्यामीति) **हिङॅन्य** (तद्विचारः) । **इकं** (यः) **व्वं** (नरः) **मङ्कन क्रमन्य** (एवंक्रमः) । **तन्** (न) **हन** (विद्यते) **पहिन्य** (तद्भेदः) **लवन् वस्तु**[5] **तन्पविवेक** (अविवेकवस्तुना) । [6]**नां घटपटादि**[6] (घटपटादिना) ॥

One who sees a tottering old man, an ailing man or a dead man, and is not duly grieved, he is devoid of sensibility.

१. ख ग च छ ज—नोद्विग्नो ।
२. च—डिविघ्न ।
३. क—देनि ।
४. ख—मङ्कन ।
५ क—वस्तु । (सदण्डः) ।
६ ६. ख ग च छ ज—नाङ्घ्यटपटादि ।

अपि सागरपर्य्यन्तां विजित्येह वसुन्धराम् ।
न कश्चिज्जात्वपक्रामेज्जरां मृत्युं च मानवः ॥ ३७७ ॥

यद्यपिन् (यद्यपि) **त्लस्** (कृतं) **कवश**[1] (वशे) **मकहिङनं चतुस्सागर** (चतुःसागरपर्यन्तं) । **इकं पृथिवीमण्डल** (पृथिवीमण्डलं) **दे निकं व्वं** (नरेण) । **मकहेतु** (हेतुं कृत्वा) **गॅां** (महत्त्वं) **निं कशक्तिन्य** (स्वशक्तेः) । **यय** (तथापि) **जुग** (हि) **तन्** (न) **लुपुत्न्य** (अपक्रमणं तस्य) **रिं लर** (व्याधि-) ।[2] **तुह** (जरा-) । **पाति** (-मृत्युभ्यः) ॥

One may conquer the earth up to the oceans, and still shall he not cross over old age and death.

MBh.12.28.15. Poona reads the two hemistichs in reverse order.

b) इमां for इह. Our इह is not found in any Poona ms.

c) अति° for अप°. Our अप° is not found in any Poona ms.

d) जरामृत्यू ह (v.l. हि) मानवः. Our जरां मृत्युं च is not found in any Poona ms.

१. क—कवश । (सदण्डः)।

२. ख नास्ति ।

꣇꣆ꣀꣁ꣆ꣁ꣆ꣁ꣆ꣁꣀꣁ ꣈ꣁ꣆ꣁꣀ ꣇ꣁ꣆ꣁ꣆ꣁ꣈ꣁ꣆ꣁ ꣁ꣆ꣁ꣆ꣁꣀꣁ ꣁ꣆ꣁ꣆ꣁꣀꣁ ।

ꣁ꣆ꣁ꣆ꣁꣀꣁ ꣇꣆ꣁ꣆ꣁꣀꣁ꣈ ꣇꣆ꣁ꣆ꣁꣀꣁ ꣁ꣆ꣁ꣆ꣁꣀꣁ꣈ ꣁ

(यतः) **अगॅां** (महती) **तृष्णान्य** (तृष्णा तस्य)। **न्दातन्** (नैव) **व्नं य** (शक्नोति सः) **रि कभुक्त्यन्य** (तानुपभोक्तुं)। **अपन्** (यतः) **जीर्ण्णं** (जीर्णानि) **सर्व्वेन्द्रियन्य** (तस्य सर्वेन्द्रियाणि)। **तातन्** (नैव) **हन**[3] (विद्यते) **पहिन्य** (तद्भेदः) **लवन् शृगालातुह** (वृद्धशुनः) **तन्पहुन्तु** (निर्दशनात्)। **तृष्णा रिं** (तृष्णा भवति) **तहुलन्** (अस्थिन)। **केवल** (केवलं) **दिनिलत्न्य** (लिह्यते) **इकं तहुलन्** (अस्थि)। **देंनि तृष्णान्य** (तृष्णया) **रिं आस्वादमात्र** (आस्वादमात्रे)।[४] **मङ्कन**[५] (एवं) **पपडनिकं** (सादृश्यं) **वृद्ध** (वृद्धस्य) **कामुक** (कामुकस्य)। **लवन् इकं शृगालातुह** (वृद्धशुना) **तन्पहुन्तु** (निर्दशनेन)। **अरः** (हा) **तन्** (न) **व्नं** (शक्नोति) **अग्गत्**[६] (छेत्तुं) **गॅां निं**[७] (महत्त्वं) **तृष्णान्य** (स्वतृष्णायाः)॥

An old man can neither enjoy nor eschew the pleasures of life. He is like a toothless dog who can only lick the bone.

Ind. Spr. 3833/1652 (same as above).

१. ग—त्यकं, च—त्याक्तं, छ—त्याक्ती।
२. ज—कगवेयन्।
३. ग नास्ति।
४. ख—॥ (दण्डः)।
५. ग—ममङ्कन।
६. क—म्गत्य।
७. ग—नि।

ꠢꠣꠝꠥꠞꠣꠘꠣꠑꠞ ꠘꠣꠑꠞ ꠤꠥꠔꠤꠥꠞꠥ ꠑꠞꠥ ꠑꠞꠥ ।

ꠢꠣꠝꠣꠔꠑ ꠑꠞꠥꠔꠥꠞꠥ ꠘꠣꠑꠞꠥ ꠘꠣꠑꠞꠥ ॥ ꣆꣆꣰ ॥

ꠢꠣꠝꠥꠞ ꠞꠣ ꠘꠣꠞ ꠘꠣꠑꠞ ꠣꠞꠣꠤꠞ ꠘꠑꠞ ।ꠢꠣꠝꠣꠑꠞ ꠞꠥꠑꠞ ꠔꠣꠤꠣꠞꠣ । ꠞꠣꠑꠞ ꠘꠣꠑꠞ ꠘꠣꠑꠞ

ꠣꠝꠥꠞꠣꠑꠞ ꠞꠣ ꠘꠣꠞ ꠘꠣꠑꠞ ꠣꠞꠣꠤꠞ ꠘꠑꠞ ।ꠢꠣꠝꠣꠑꠞ ꠞꠥꠑꠞ ꠔꠣꠤꠣꠞꠣ । ꠞꠣꠑꠞ ꠘꠣꠑꠞ ꠘꠣꠑꠞ

ꠝꠣꠘꠑꠞ ꠤꠥꠔ ꠣꠘꠣꠘꠑꠞ ꠘꠣꠑꠞ ꠞꠣꠤꠣꠞꠣ । ꠞꠣꠑꠞ ꠞꠣꠑꠞ ꠘꠣꠑꠞ ꠞꠣꠤꠣꠞꠣ । ꠞꠣꠑꠞ ꠘꠣꠑꠞ ꠘꠣꠑꠞ

ꠞꠣꠑꠞ ꠞꠣ ꠘꠣꠞ ꠘꠣꠑꠞ ꠣꠞꠣꠤꠞ ꠘꠑꠞ ।ꠢꠣꠝꠣꠑꠞ ꠞꠥꠑꠞ ꠔꠣꠤꠣꠞꠣ । ꠞꠣꠑꠞ ꠘꠣꠑꠞ ꠘꠣꠑꠞ

आसन्नतरतां याति मृत्युर्य्याति दिने दिने[1]।
आघातं नीयमानस्य वध्यस्येव[2] **पदे पदे॥ ३८०॥**

अलुप त[3] (विस्मरति) **जुग** (हि) **यन्** (यद्) **कत्कन** (आगमिष्यति) **पाति** (मृत्युः)। **अपन् इकिं** (एते) **सर्व्वभाव** (सर्वभावाः)। **तन्** (न) **हन** (विद्यते) **पहिन्य** (तद्भेदः) **लवन्** (सह) **व्वं** (नरेण) **दोष** (दोषवता) **अन् विनव**[४] (नीयमानेन) **रिं पमङ्गहन्** (आघातस्थानं)। **रूप** (यथा) **निं**[५] **सलङ्ग-सलङ्गहन्**[६] (पदं पदं) **पल्वं**[७] (ह्रासकः) **हुरिप्य** (तज्जीवितस्य)। **मङ्कन** (एवं) **तिकं**[८] **सर्व्वभाव**

(सर्वभावाः)। **सङ्गिसङ्गिन्**[९] (निशा निशा) **पल्वं** (ह्रासिका) **हुरिप्य** (तज्जीवितस्य)। **मङ्कन्**[१०] **अपऋ** (आसन्नतरः) **पातिन्य** (तन्मृत्युः)॥

As each day passes, death approaches closer and closer. Just as with every step, the condemned criminal is brought nearer to execution.

---

१. ग च नास्ति।
२. ज—वद्यस्येव।
३. क नास्ति।
४. ज—विनवे।
५. क—नि।
६. क—सलङ्गःअन्।
७. क—पंल्वं।
८. क—तिकिं।
९. ज—ंन्य।
१०. छ—ङ्कङ्किन्।

ꠢꠣꠝꠥꠞꠣꠘꠣꠑꠞ ꠘꠣꠑꠞ ꠤꠥꠔꠤꠥꠞꠥ ꠑꠞꠥ ।

ꠢꠣꠝꠣꠔꠑ ꠑꠞꠥꠔꠥꠞꠥ ꠘꠣꠑꠞꠥ ꠘꠣꠑꠞꠥ ॥ ꣆꣆꣰ ॥

ꠢꠣꠝꠥꠞ ꠞꠣ ꠘꠣꠞ ꠘꠣꠑꠞ ꠣꠞꠣꠤꠞ ꠘꠑꠞ ।ꠢꠣꠝꠣꠑꠞ ꠞꠥꠑꠞ ꠔꠣꠤꠣꠞꠣ । ꠞꠣꠑꠞ ꠘꠣꠑꠞ ꠘꠣꠑꠞ

ꠣꠝꠥꠞꠣꠑꠞ ꠞꠣ ꠘꠣꠞ ꠘꠣꠑꠞ ꠣꠞꠣꠤꠞ ꠘꠑꠞ ।ꠢꠣꠝꠣꠑꠞ ꠞꠥꠑꠞ ꠔꠣꠤꠣꠞꠣ । ꠞꠣꠑꠞ ꠘꠣꠑꠞ ꠘꠣꠑꠞ

ꠝꠣꠘꠑꠞ ꠤꠥꠔ ꠣꠘꠣꠘꠑꠞ ꠘꠣꠑꠞ ꠞꠣꠤꠣꠞꠣ । ꠞꠣꠑꠞ ꠞꠣꠑꠞ ꠘꠣꠑꠞ ꠞꠣꠤꠣꠞꠣ । ꠞꠣꠑꠞ ꠘꠣꠑꠞ ꠘꠣꠑꠞ

ꠞꠣꠑꠞ ꠞꠣ ꠘꠣꠞ ꠘꠣꠑꠞ ꠣꠞꠣꠤꠞ ꠘꠑꠞ ।ꠢꠣꠝꠣꠑꠞ ꠞꠥꠑꠞ ꠔꠣꠤꠣꠞꠣ । ꠞꠣꠑꠞ ꠘꠣꠑꠞ ꠘꠣꠑꠞ

इदमेतत् करिष्यामि तत एतद्भविष्यति।
संकल्पः क्रियते योऽयं न तं मृत्युः प्रतीक्षते॥ ३८१॥

तातन् (नैव) **वन** (शक्यं) **तिनुलक्** (वारणं) **इकं**[1] **मृत्यु** (मृत्योः) **ङरन्य। तन्** (न) **पङन्त्यकॅन्** (प्रतीक्षणं) **स्वभावन्य** (तत्स्वभावः)। **मतंन्यन्**[2] (अतः) **सलः** (अयुक्तः) **इकं**[3] **विवेक** (विवेकः) **कुम्व** (नूनं)। **इकिं** (एतत्) **गवयॅन्क्व** (कार्यं मया) **सकऋं**[४] (अधुना)। **ज्मः** (ततः परं) **गवयॅन्क्व**[५] (कार्यं मया) **तिकं धर्म्मसाधन** (धर्मसाधनं)। **हय्व त** (न) [६]**मङ्कन** (तथा)। **पॅंपॅांडन्**[६] (?) **उसॅनक्न** (त्वरस्व) **त प्व**[७] (अथ) **इकं पुण्यकर्म्म**[८] (पुण्यकर्म)। **सावकनिं** (सर्वात्मा) **धर्म्मसाधन** (धर्म-साधनस्य)॥

I shall do this, thereafter will happen this. Death does not wait upon such resolves.

---

१. क—निकं।
२. क—मतंन्य।
३. ज—इक।

४. ग छ—सकऋ । ग—मङ्कनामॅपॉङ, च छ— ७. ज नास्ति ।
५. क छ—ँक्व । (सदण्डः) । मङ्कनपॉपॅङॅन्, ज—मङ्कना- ८. ग च छ ज—पुण्यधर्म्म ।
६-६. क ख—मङ्कनामॉपॉङ, मॅपॅङॅन् ।

ཡཁཱ ཙཱཡཱཾ པནྟྭཱཾ སཱནྟྭཱཡ པཧཱསཡཱི མཡཡི ।
ཧཱཁཱ ཁཱཡཱཾ ཏཁཱཾ སཱནྟྭཱཡ ཡཱཡཱཡཱི མཡཡི ॥ ཀ།ཙ།ཀ ॥

ཨཔཱི ཧཱི ཧཱཁ པྲཡིཙྪ པིཙྪ ཏི ཝཱོཡྱ । ཀྲཡཱཁ ཡཱཀྟེ ཤྲཡྱ । ཨཱཀཱཤཔཐཱཏྱ ।
ཤྲཡྱ པཙྪ ཏི ཏིཁཧཱཡཱཏྱཧཱི । ཝཱཡཱཡཱ ཏི ཨཡཱཡཔཐཱི ཨཡཱིཙྪཱ ཀྱཔཐཡི
ཝཱཡྱཨཱཁཱཁ ཝཱོཡྱ । ཝཱཡྱཀྟ ཏི པཙྪཔཧི । ཧཱི ཧཱཁ ཨཡཔྱ ཙིཀྱཝཱཏིཁཱ ཀྲཡཱཁ
ཡཱཀྟེ ཙིཀཱཡ । ཤྲཱཁཱཡ ཙེ པཙྪ ཧཱཁ । ཏིཡཡ ཤཱཁཱཔཧཱཁེ ཧཡཡ ཁྱཱ ཡ ॥

यथा फलानां पक्वानां नान्यत्र पतनाद् भयम् ।
तथा नराणां जातानां नान्यत्र मरणाद् भयम् ॥ ३८२ ॥

अपन्[1] **तन्** (न) **हन** (विद्यते) **प्रसिद्ध** (प्रसिद्धं) **विघ्न** (विघ्नं) **निं कार्य्य** (कार्यस्य) । **लेन** (अन्यद्) **सङ्कें**[2] **मृत्यु** (मृत्योः) । **संक्षेपन्य** (तत्संक्षेपः) । **मृत्यु** (मृत्युः) **वस्तु** (वस्तु) **निं किन-तकुतन्** (भेतव्यानां) । **कारण** (कारणं) **निं अगरवलन्**[3] (त्वरणस्य) **अमॅपॉङ**[4] (प्रयासस्य) **गुमवयं** (कर्तुं) [5]**धर्म्मसाधन कार्य्य**[5] (धर्मसाधनकार्याणि) । **कद्यङ्ग** (यथा) **निं व्वव्वहन्** (फलानां) । **तन्** (न) **हन** (विद्यते) **अवस्था** (अवस्था) **हिनेनिक**[6] (प्रतीक्ष्या) **लेन** (अन्या) **सकें**[7] **तिबा** (पतनात्) । **मङ्कन** (अतः) **तं** (यद्) **वस्तु** (वस्तु) **हन** (विद्यमानं) ।[8] **नियत** (नियतः) **मकावसानं** (अवसानभावः) **तय**[9] (अभावः) **जुग** (हि) **य**[10] (तस्य) ॥

There is no other danger for ripe fruits but that of falling. Similarly for men who are born there is no other danger than dying.

Ind. Spr.5123/2314.
c) एवं नरस्य जातस्य.
१. क—आप ।
२. ज—सङ्के ।
३. क—अमॉपॉङ ।
४. क—अगरवलन ।
५-५. क—धर्म्मकार्य्य ।
६. ख—हिनेनिका ।, ग—हिनेनिका । (सदण्डः) ।
७. ख ग—सङ्कें ।
८. ग च छ ज नास्ति ।
९. क—तयतय ।
१०. ख नास्ति ।

ཤཱཧཱཔྲཱཀཱཤཱ ཡིཡཱཡཱ པིཙྪཱ་ ཝཱཀཝཱཏྱཱཡཱཔི ।
ཡཱཡཱཀཱཡཱཡཱཔི མིཡཔྲཱཔྟཱ་ ཧཱཔྲཱཀཱཤཱ ཀ ཟིཔཱི ॥ ཀ།ཙ།ཀ ॥

ཧཱཁ ཨཽཤཱི ཏེཀྵཱཡཱི པེཀྵཱཡཱཔ ཙིཁཱཡཱི ཏི ཡཱཡཱཡཱཀཱི । ཝཱཀྱཤཱཤཱཔ པིཤཱཔ
པྲཱཔྟཱཔྲཱཀཱ । ཨཔཱི ཡཡཱཡཱཔི མཱཡཱཔ ཝེཏྲཱཙཱི ཝཱཙཱི ཤིཤཱ ཕེ ཀཤཱི ཧཱ । ཡཱི ཧཱི
ཧཱཁཱཁཱཡཱཡཱ । ཧཱི ཡཱི ཏི ཝཱཀྱཱཡ । ཧཱི ཡཱཙཱི ཀྱཱཁ । ཤཱཧཱཡཱཁ ཏི ཙེཙེ ཏི
ཧཱཡཱཡཱཡཱཁ ཧཱཔི । ཧཱཤི ཀྱཱཁ ཡཱཙཱི । ཡཱི ཧཱཁཱཁཱཡཱཁ ॥

नाप्राप्तकालो म्रियते विद्धः शरशतैरपि ।
तृणाग्रेणापि संस्पृष्टः प्राप्तकालो न जीवति ॥ ३८३ ॥

[1]**हन आदिन्**[1] (विद्यते आदिर्यदा) **पूर्व्वकर्म्मफल** (पूर्वकर्मफलं) **तिनूत्** (अन्वीयते) **निं मृत्युन्** (मृत्युना) **पङ्क्तिङन्**[2] (अन्तः क्रियते) । **शङ्ककाल** (शङ्ककालः) **विनव ऋङॅःन्य** (श्रूयतां) । **अपन् यद्यपिन्** (यद्यपि) **स्युह** (शीर्णं) **जर्ज्जरित** (जर्जरितं) **शरीर** (शरीरं) **निकं व्वं** (नरस्य) **देंनि ह्न** (शरैः) । **य[न्]** (यदि) **तन्** (न) **प्राप्तावसर** (प्राप्तोऽवसरः) । **तन्** (न) **त्क** (आगमनं) **निं**[3] **शङ्कन्य** (तच्छङ्कोः) । **तन्** (न) **माति** (म्रियते) **इक** (सः) । **कहरस** (संस्पृश्येत) **रिं**[4] **तुंतुं**[5] (अग्रेण) **निं दुकुत्मात्र** (तृणमात्रस्य) **तुवि** (अपि) ।[6] **ददि** (भवति) **इक** (सः) **माति** (मृतः) । **यन्**[7] (यदा) **प्राप्तकाल**[8] (प्राप्तकालः) ॥

Even pierced by hundreds of darts one does not die because his appointed time has not arrived. On the other hand, if the time is ripe one does not survive the touch of a reed spike.

Ind. Spr.3595/1517.
a) नाकाले म्रियते जन्तुः.
c) कुशाग्रेणैव संस्पृष्टः.
१-१. क ग—आनादिन्, ख—हनादिन्, च छ ज—अन-दिन् ।
२. क—पंहीङि, च छ—पङ्क्तिङान् ।
३. क—नि, ग—रि ।
४. ख—रि ।
५. ग—तुतुं ।
६. ख ग नास्ति ।
७. क—हन् ।
८. ख—प्राप्तंकाल ।

ཡཱཙཱི ཀྱཱཁ ཨ ཀྱཱཁཱཡ ཧཱཀྱཱི ཨཱཀཱཤཱཔཱཏཱཁཱཡཱི ।

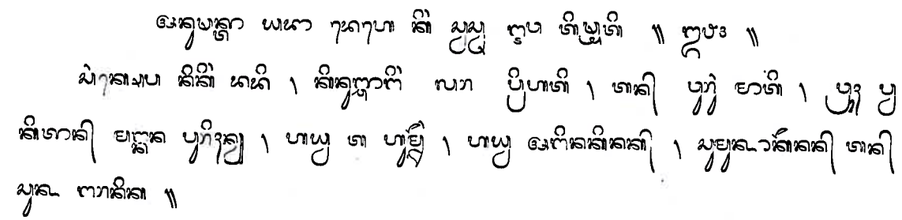

मृत्युर्ज्जरा च रोगश्च दुःखं चानेककारणम् ।
अनुषक्ता यदा देहे किं स्वस्थ इव तिष्ठति ॥ ३८४ ॥

संक्षेप (संक्षेपः) **निकि**[1] **ददि** (भावस्य) । **किनुञ्चं**[2] (पीडितः) **इं**[3] **लर** (दुःखेन) **प्रिहति** (शोकेन) । **तन्** (न) **वुरं** (अपक्रामति) **माति** (मृत्युः) । **वुः प्व** (जानीमः) **कितान्**[4] (वयं यद्) **मङ्कन** (एवं) **पुरिःन्य** (तद्गतिः) ।[5] **हृव्व त** (न) **हुम्नें**[6] (विलम्बस्व) । **हृव्व** (न) **अङिनकिनक्** (स्वस्थो भव) । [6]**सुमुखाकॅन्** (सुखं कुरु) **अन्**[6] (यदा) **तन्** (न) **सुख** (सुखं) **ङरनिक** (नाम) ॥

When death, old age, disease and multicaused pain are sticking to the body, why then does man stay unconcerned.

MBh.12.169.21. a) **व्याधिः** for **रोगः**. c) **अनुषक्तं** for **अनुषक्ताः**. d) Our **तिष्ठति** is supported by Da4 (first time) D7 (second time) G1, other mss. **तिष्ठसि**. १. क ग ज—निकि । २. √कुञ्चं-°इन° । ३. क ख ज—निं, ग—नि । ४. ख—कित । ५. ख नास्ति । ६-६. क—सुमुकॅकॉन्य अं ।

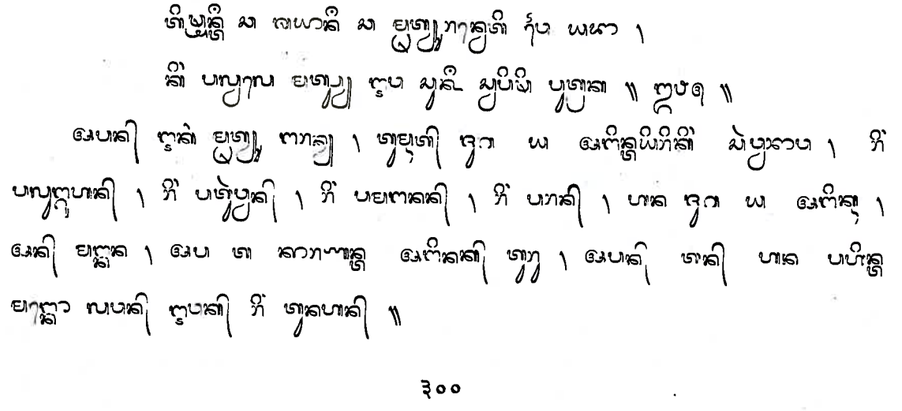

तिष्ठन्तं च शयानं च मृत्युरन्वेति वै यदा ।
किं पल्वले मत्स्य इव सुखं स्वपिषि पुत्रक ॥ ३८५ ॥

अपन् (अथ) **इकं मृत्यु ङरन्य** (मृत्युर्नाम) । **तुमूत्** (अन्वेति) **जुग** (हि) **य** (सः) **अङिन्त-यिरिकिं**[1] (ईक्षितुं) **सर्व्वभाव** (सर्वभावेषु) । **रिं पलुङ्गहन्** (निषदने) । **रिं पतुर्व्वन्** (शयने) । **रिं पमङनन्**[2] (भोजने) । **रिं परन्** (गमने) । **हन जुग य अङिकू**[3] (अनुचरति पुच्छमिव) । **अन्** (यदा) **मङ्कन** (एवं) । **अप त** (किं) **कारणन्त** (कारणं) **अङिनक्** (सुखं) **तुरु** (स्वपिषि) । **अपन्**[4] (यतः) **तन्** (न) **हन** (विद्यते) **पहिन्त** (त्वद्भेदः) **मङ्को**[5] (एवं) **लवन् इवक्** (मत्स्येन) **रिं तुनहन्** (जालस्थेन) ॥

When death pursues you whether you are standing or lying, then why, my little child, are you sleeping like a fish in a tiny shallow pool.

MBh.12.309.18ab. Our **अन्वेति** is supported by D4.7.9 T G1.3.6 M1.5-7. Our **वै** is supported by D4.9 M1.5-7. १. अङ्क्रिन्तै+इरिकिं । च छ—अङिन्तयिकिं । २. ज—पमङन् । ३. √इकू a tail. ४. क—आप, ख च छ ज—अप । ५. ख—मङ्को । (सदण्डः) ।

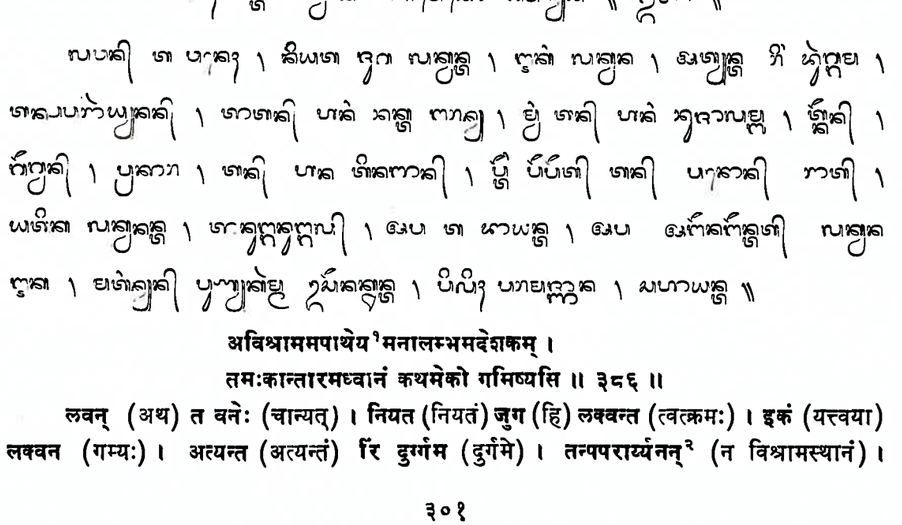

अविश्राममपाथेय[1]मनालम्भमदेशकम् ।
तमःकान्तारमध्वानं कथमेको गमिष्यसि ॥ ३८६ ॥

लवन् (अथ) **त वनेः** (चान्यत्) । **नियत** (नियतं) **जुग** (हि) **लक्वन्त** (त्वत्क्रमः) । **इकं** (यत्त्वया) **लक्वन** (गम्यः) । **अत्यन्त** (अत्यन्तं) **रिं दुर्गम** (दुर्गमे) । **तन्पपरार्य्यनन्**[2] (न विश्रामस्थानं) ।

तातन् (न) हनं[3] (विद्यते) **भक्त ङरन्य** (भोजनं)। **म्वं तन्** (न) हनं[४] (विद्यते) **भुजालम्ब** (भुजावलम्बः)। **त्कॅन्** (यष्टिः)। **गॅग्वन्** (आश्रयः)। **प्रकार** (आदि)। **तन्** (न) **हन** (विद्यते) **तिनङा[1]न्**[५] (पृच्छयः, देशकः)। **प्तॅं पॅप्तॅत्** (महातमः) **तन्** (न) **पनोन्** (दृश्यते) **रात्** (लोकः)। **यतिक** (स मार्गः) **लक्वनन्त** (त्वया गन्तव्यः)। **तानुङ्गनुङ्गल्**[६] (एकलेन)। **अप त** (किं) **दायन्त** (कार्यं तव)। **अप**[७] (के) **अङॅनङॅन्त** (विचारास्तव) **त्** (यद्) **लक्वन** (गन्तव्यः) **इक** (सः)। **मतंन्यन्** (अतः) **पुण्यकर्म्म** (पुण्यकर्म) **उसॅनक्तनन्त**[८] (त्वरितव्यं त्वया)। **पिलिः** (भवेत्) **परमज्ञान** (परमज्ञानं)। **सहायन्त** (सहायस्तव)॥

How will you traverse alone the dark jungle path, without a resting place, without food, without a hold and without a guide?

१-१. क त्रुटितम्। ४. ग च छ—हन। ७. छ—अपन्।
२. छ—°रार्य्यन्। ५. ख च—तिनङान्। ८. ख—उसक्तनन्त।
३. ग—हन। ६. क—तन्तुङ्गल्तुङ्गल्य।

ꡌꡍ ꡐꡍꡂꡊ ꡐꡣꡂꡊꡣꡂꡊꡍꡊ ꡌꡍꡊꡍꡊ ꡌꡍꡊꡍꡊ ꡌꡍ

ཧིཾཧཱྱཧཱཏྭསཙྩཡཱཿ ཤུབྷཱཤུབྷེན སཉྩིཏཱཿ །

ན ཏསྱ དེཧསངྐྵཡེ བྷཝནྟི ཀཱརྱསཱདྷཀཱཿ ॥ ༣༨༩ ॥

ཨཔཎ་ ཨཀཾ ཡཿ ཝིབཝ ། ཧིཾཧཱྱཧཏྣཱདི ། ཤུབྷཱཤུབཀརྨྨབྷིཿ ཧུམནཀྐཾཡ ། ཏནཱ་ ནཾ ཤཀྟཿ ཨཀ ཤཱདྷཡིཏུཾ ། ནུམུལཀཾ་ ལར ། ཏུཧ ། པཱཏི ॥

हिरण्यरत्नसञ्चयाः[1] शुभाशुभेन सञ्चिताः ।
न तस्य[2] देहसंक्षये भवन्ति कार्य्यसाधकाः[3] ॥ ३८९ ॥

अपन् (अथ) **इकं** (यः) **विभव** (विभवः) । **हिरण्यरत्नादि** (हिरण्यरत्नादिः) । **शुभाशुभकर्म्म** (शुभाशुभकर्मभिः) **हुमनकॅन्य** (भावितः) । **तन्** (न) **व्नं** (शक्तः) **इक** (सः) **साधन** (साधयितुं) । **तुमुलकं**[4] (वारयितुं) **लर** (व्याधि-) । **तुह** (जरा-) । **पाति** (-मृत्यून्) ॥

Accumulations of gold and jewels made honestly or dishonestly do not help when the body is wasted away.

MBh. 12.309.51 (same as above).

१. क ख ग छ ज—°सञ्चयोः । ग च छ—°साधनः, ज—°सदनाः ।
२. छ—कस्य ।
३. क—°साधकः, ख—°साधनाः,
४. क—तुमलकं ।

ཨཧིཾསཱྱཾ ཀཱཡཔཏིཾ ཀུཏོ ཏིཥྛཏི ཧཏྟཱསངྐཱཡཿ །

ཨཱཡཱནྟྱཾ པྲིཡཝིཡོགཱཤ ཙཱཤྭཏཱཡཱཿ ཀ ཨ པཎྜིཏཱཿ ॥ ༣༩༠ ॥

ཨཧིཾསཱྱཾ པ ཤྭཱཝ ཀཱཀྵཔཏཏི ། ཀུཏ ། ཏིཥྛཏ ། ཤཱིཥྛཿ ཨསྱི ཏི པཏཏ ། ཨཱཡཱནྟྱཾ ། ཨི ཀཱཡ ཏི ཀཱ ། ཝིཡོགཱཤ ཙ ། ཨཤཱཤྭཏཱཿ ། ཡཱཏི ཤཱི ཀཱཡཾ ། ཨཏོ ཧཱི ཨཡཾ ། ཨཧཾ ཏཱཝཏ ། ཨཡཱ ཙ ཨཡཱ

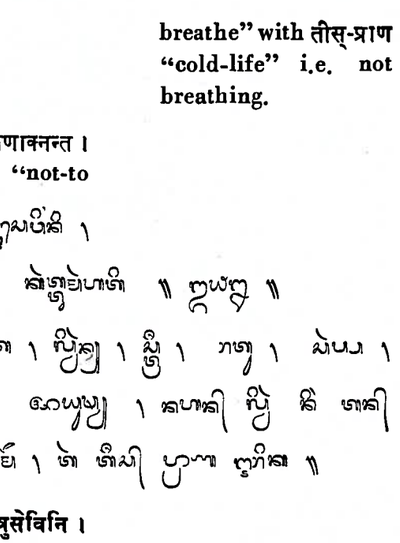

स्त्रीषु राजसु सर्प्पेषु स्वाध्याये शत्रुसेविनि ।
भोगे चायुषि विश्वासं कः प्राज्ञः कर्त्तुमर्हति ॥ ३९२ ॥

समङ्के (एवं) **मरिक**[1] (एते) **तन्**[2] (न) **कविश्वास** (विश्वसनीयाः) **सं पण्डित** (पण्डितेन) । **त्विन्यं** (तद्विधाः) । **स्त्री** (स्त्री) । **रतु** (राजा) । **सर्प्प** (सर्पः) । **विद्याभ्यास** (विद्याभ्यासः) । **व्वं** (नरः) **सेवक** (सेवकः) **रिं शत्रु** (शत्रूणां) । **भोग** (भोगः) ।[3] **आयुष्य** (आयुष्यं) । **नहन्** (एते) **त्विर्** (विधाः) **निं तन् तिनुङ्गलन्** (न विश्वसनीयाः) **दे सं पण्डित** (पण्डितेन) । **तर्** (न) **अँङ्गः** (सम्बन्धः) **तर्** (न) **गॅऋमॅं** (रुचिः) । **तर्** (न) **तीस्** प्राण (विश्वसेत्) **इरिक**[4] (तेषु) ॥

What wise man would put faith in women, kings, snakes, studies, pleasures, life or in one who is serving an enemy.

MBh.5.37.53. b) Our शत्रुसेविनि is supported by K1 D9 K4.5 D7 °सेवने,

other mss. °सेविषु.
१. क ग ज—मरिकं, ख—मरिकन् ।
२. ज—तन्त ।
३. क नास्ति दण्डः ।
४. क छ—इका ।

breathe" with तीस्-प्राण "cold-life" i.e. not breathing.

१. Note the form विश्वस्याद् in all lontars instead of the usual विश्वसेद्.
२. क ख ग च छ ज—बह्नि° ।
३. क ख ग च छ ज—°युषि ।
४. क ग—नि ।
५-५. छ त्रुटितम् ।
६. च—निं ।
७-७. क—कतिस् प्राणाक्नन्त ।
Cf. वि-श्वस् "not-to

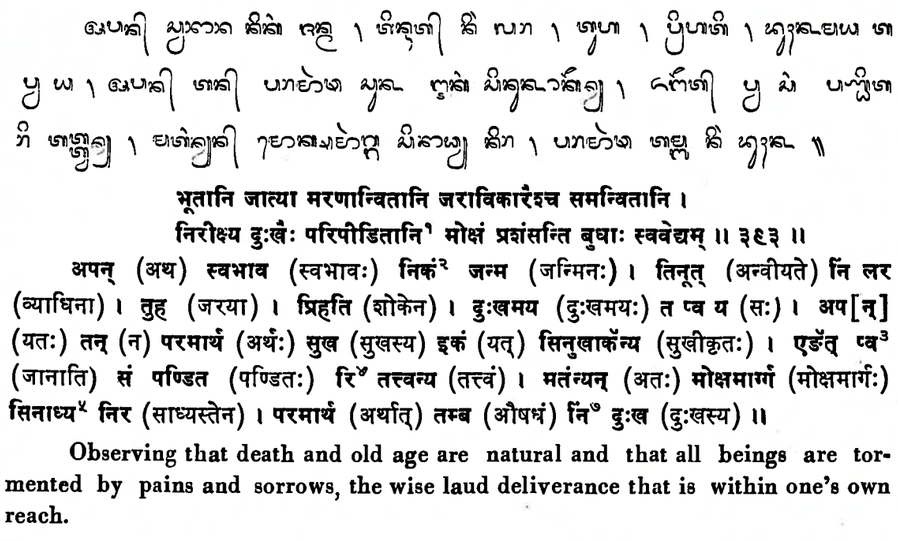

भूतानि जात्या मरणान्वितानि जराविकारैश्च समन्वितानि ।
निरीक्ष्य दुःखैः परिपीडितानि[1] मोक्षं प्रशंसन्ति बुधाः स्ववेद्यम् ॥ ३९३ ॥

अपन् (अथ) **स्वभाव** (स्वभावः) **निकं**[2] **जन्म** (जन्मिनः) । **तिनूत्** (अन्वीयते) **निं लर** (व्याधिना) । **तुह** (जरया) । **प्रिहति** (शोकेन) । **दुःखमय** (दुःखमयः) **त प्व य** (सः) । **अप[न्]** (यतः) **तन्** (न) **परमार्थ** (अर्थः) **सुख** (सुखस्य) **इकं** (यत्) **सिनुखाकॅन्य** (सुखीकृतः) । **एङॅत् प्व**[3] (जानाति) **सं पण्डित** (पण्डितः) **रिं**[4] **तत्त्वन्य** (तत्त्वं) । **मतंन्यन्** (अतः) **मोक्षमार्ग** (मोक्षमार्गः) **सिनाध्य**[5] **निर** (साध्यस्तेन) । **परमार्थ** (अर्थात्) **तम्ब** (औषधं) **निं**[6] **दुःख** (दुःखस्य) ॥

Observing that death and old age are natural and that all beings are tormented by pains and sorrows, the wise laud deliverance that is within one's own reach.

MBh.12.161.43.a) जाती- for जात्या. Our जात्या is found in no Poona ms.

c) निरीक्ष्य दुःखैः is not found in any Poona ms. Poona reads भूयश्च तैस्तैः.

Our परिपीडितानि is supported by V1 B (except B4) D5, others उप°, प्रतिपीडितानि or प्रतिबोधितानि.

d) Our बुधाः स्ववेद्यं is not found in any Poona ms. Poona reads न तं च विद्मः. Our lontars read वुधाः with व.

१. क—°पिधितानि, ख—परपीधि°, ग—परपिधि°, च—परपिधितनि, छ—परपिडितभि, ज—परपिदितनि ।
२. क—निकिं ।
३. ख—प्व य ।
४. ग—रिं, छ नास्ति ।
५. ख ग—सिनाध्या ।
६. ग—नि ।

ಬಪ್ಪೆ ಜ್ಞ । ಬಪ್ಪೆ ಜಾಗಿ । ಗಂಗಾಕ್ಷ ॥

जीवितं च शरीरं च जात्या वै सह जायते ।
उभे सह विवर्द्धेते[1] उभे सह विनश्यतः ॥ ३९४ ॥

नियत (नियतं) **अदुलुर्** (अन्वितं) **क्त इकं हुरिप्** (जीवितं) **लवन्** (सह) **[2]शरीर** (शरीरेण) ।[2] **शरीर** (शरीरं) **हन्दॅलन्** (वासः) **इं हुरिप्** (जीवनस्य) । **हुरिप्** (जीवनं) **हेतु** (हेतुः) **निं[3] शरीरन्** (शरीरस्य यद्) **हन** (विद्यते) । **हिलं** (विनाशे) **निं[3] हुरिप्** (जीवनस्य) । **हिलं** (विनाशः) **निं[3] शरीर** (शरीरस्य) । **संक्षेपन्य** (तत्संक्षेपः) । **पक्कं** (सह) **म्तु** (प्रादुर्भावः) ।[4] **पक्कं** (सह) **माति** (मरणं) ।[5] **गतिन्य** (तयोर्गतिः) ॥

Life and body are born together. Together they grow and together they perish.

MBh.12.217.6. b) Our जात्या वै is supported by D7 T G2.3.6 M1.5-7, other mss. जात्यैव, जातानां, जात्या

च or प्रेत्य वै.
१. क ख ग छ ज—विवर्द्धन्ते, च—विवर्द्दन्ते ।
२-२. छ नास्ति ।
३. ग—नि ।
४. च नास्ति दण्डः ।
५. ख च छ ज नास्ति ।

ಯಚ್ಛಾಸ್ತೀರಗಾಗ್ರಾ ಹಾಗಾಗಿ ಹೊಲ್ಲ ಇಗೀಗಾಖ್ಯಾಕ್ಷ ಸಖ್ಯಾಗಾಖ್ಯಾಗ ಗಾಗಿ ।
ಇಗೀಗಾಖಾಗಾಯಗಾಗೆ ಖ್ಯಾಕ್ಷ್ಯ ಹ್ಯಾಕ್ಷ್ಯ ಗಾಗಾಗಾಸ್ಯ ಹಾಗ ಹ ಹಾಗ ॥ ೨೯೩ ॥
ಆಲಾಕಿ ಲ್ಞಹಾ ಇಖಾಇಖಾಹೊಲ್ಲ । ಗೆಹಾಗ ಖಾಹಾಖಾಯಹೆ ಇಗೀಗ । ಇಗೀಗ ಖಾಯಾಹ ಹಿ
ಖ್ಯಹ್ಞಿ ಗಸಾಕ್ಷ ಖ್ಲಾಗ । ಪಾಗಲಾಗಕ್ಷ । ಲ್ಞಹಿ ಇಗೀಗ ಗಾಸಿ ಹಿ ಖಲ್ಞಾಗ । ಪಿಖಾಖ ಹಿ
ಖ್ಯಹ್ಞಃಹ್ಞಹ್ಞ । ಖಾಗಾಕ್ಷ ಗಾಹ್ಞ ಹಾಹ್ಞ ಇಹ್ಞ ಗ ಹಾಖಿ ಖ್ಲಾಗ ॥

यद्यच्छरीरेण करोति कर्म्म शरीरयुक्तः समुपाश्नुते तत् ।
शरीरमेवायतनं सुखस्य दुःखस्य वातोऽस्य भवे न भावे[1] ? ॥ ३९५ ॥

अपन् इकं (यत्) **शुभाशुभकर्म्म** (शुभाशुभकर्म) । **गिनवे** (क्रियते) **मकसाधनं[2]** (साधनं कृत्वा) **शरीर** (शरीरं) । **शरीर** (शरीरं) **साधन** (साधनं) **[3]निं मुक्ति[3]** (भोगस्य) **फलन्य** (तत्फलस्य) **दलाह** (परेत्य) । **परमार्थन्य** (अस्यार्थः) । **इकिं[4]** (एतत्) **शरीर** (शरीरं) **तलि[5]** (बन्धनं) **निं[6] संसार** (संसारस्य) । **विषय निं[7]** (विषयः) **सुखदुःख** (सुखदुःखस्य) । **मतंन्य[8]** (अतः) **तन्** (न) **दद्य** (भवेत्) **जन्म** (जन्म) **त कमि** (अथास्माकं) **दलाह** (परेत्य) ॥

Whatever action one does with the body, the fruit of that one enjoys or suffers along with the body. The body is the abode of joys and sorrows. So let us not be born hereafter.

MBh.12.194.18. d) दुःखस्य चाप्यायतनं शरीरम्. Our reading is not found in any Poona ms.

१. क ग—भवे ।
२. ज—°सधन ।
३-३. ग—नि मुक्ति ।
४. ग—इकि ।
५. क—तलि ।
६. ख—नि ।
७. ग—नि ।
८. क—मतंन्यन् ।

ಆಬಖಾಖ್ಯಾಹಾಗಾ ಗಸಾಗಾಖ್ಞ ಖಾಗಾಖಾಖಿಹಿಪಿಖಿಗಾ ।
ಖ್ಯಖಾಹಾಗಿ ಗೆಖಿಖ್ಯಖಾಖಖ್ಲ್ಞ ಖಾಗಾಖ ಗಖಾಗಾಖ್ಞ ಹಿಗಖಾಗಾಖ್ಯಹಾಗಿ ॥ ೨೯೫ ॥
ಖ್ಞಆಗಿ ಖ್ಞಾಕ್ಞ ಖ್ಞಗಿಗಿ ಹಿಹಿಂ ಇಖ್ಞ । ಹಿಹಿಖಾಖಾಖಾಹಿಹಿ ಖಾಖಖ । ಖಿಹಾಗಾ ಖ್ಞಾಖಾಖಖ್ಞ । ಗಾಖ್ಞ
ಗ ಖ್ಲಾಖಗ । ಖಾಗಾಖ್ಞಿ ಲ್ಞಾಖ ಗಾಖ್ಞಿ । ಗ್ಞಿಗಾಖಿ । ಗಖಗಾಖಿ ಗ್ಞಖ್ಞಿಂಖ ಗಖಾಗಾಖ್ಯಾಲಾಲ್ಞ ॥

एवमभ्याहते लोके कालेनाभिनिपीडिते ।
सुमहद्धैर्य्यमालम्ब्य मनो मोक्षे[1] निवेशयेत् ॥ ३९६ ॥

अन् मङ्कन[2] (एवं) **पुरिः** (स्वभावः) **निकि जन्म** (जन्मनः) । **किनवशाकॅन्** (वशीकृतस्य) **इं[3] काल** (कालेन) । **संसार** (संसारः) **स्वभावन्य** (तत्स्वभावः) । **हय्व** (मा) **त** (अथ) **प्रमाद** (प्रमादः) । **पहिंह्लि[4]** (प्रसादय) **इकं बुद्धि** (बुद्धिं) । **ह्लॅबॅन्[5]** (सेक्तव्या सा) ।[6] **वेहॅन्** (?) **रुम्गॅपं[7]** (प्रग्रहीतव्यः) **मोक्षमार्ग[8]** (मोक्षमार्गः) ॥

When death (or time) afflicts and torments the world like this, one should take refuge in fortitude and devote the mind to deliverance.

१. ख ग ज—मोक्षन्, च छ—मोक्ष ।
२. ख—मङ्क ।
३. ग—इ ।
४. ख—पाह्लि, छ—पहर्त्ति, ज—पह्लिङ ।
५. क—अॅनॅबॅन्य, ग—ह्लिबॅन् । √हॅनॅब् to water plants.
६. ख ग च छ ज नास्ति ।
७. क—रुमॅगॅपं, ग—रुम्बॅपं ।
८. क—कमोक्षमार्ग ।

ಬಹ್ಞಾರ್ಕಾ ಪಿಙ್ಞಾಖಾಕ್ಞ ಗಾಖಖಾಖಾಕ್ಞ ಪಿ ಙ್ಞಾರ್ಗಾ ।
ಇಹ್ಞಿಕಾ ಪಿಙ್ಞಾಖಾಗಾಕಾ ಗಾಖಖಾಗಾಕಾ ಗಲಾಕಾಖಿಗಾ ॥ ೨೯೭ ॥

ನ ಚೀಷಾ ಕೆವಲ್ಯಂ ಮಾಕ್ಷ್ಯ । ಯಾಷ ಪಿಥ್ಯಯಾಷ । ಯಾಷ ದೇವಯಾಷ । ಮ್ಯಾಷ ಖೆ ಪ್ಯಾಯಷಾಕೆಲ್ಲ । ಖೆ ಲಾಷಾಕ್ಯಷ್ಟ್ರಾಷ ಪುಷಾ । ಪಷ್ಟಾಯಷ್ಟ್ಯಾಷಿ । ಪಿಥ್ಯಯಾಷ ಮಾಷಿಷಾ ಕೆವಲ್ಯಂ ಚೀಷ್ಯಂ ಷೀಷಾ । ಷ್ಯಾಕೆ ಮ್ಯಾಷಾ ಖೆ ಷೆಷ್ಯಷ್ಟಾ । ಭ್ಯಾಷ್ಟ್ರಾಯಚೀಷ್ಟ್ರಯಾ । ಷಾಷಯಾ ಖಷಚೀಷ್ಟ್ರಯಂ । ಷಾಷಯಾಷ ಮಾಷಿಷಾ ಕೆವಲ್ಯಂ ಚೀಷ್ಯಂ ಷೀಷಾ ॥

पन्थानौ पितृयानश्च देवयानश्च विश्रुतौ ।
जन्मिनः पितृयानेन देवयानेन मोक्षिणः ॥ ३९७ ॥

द्वं (द्वौ) **तिकं मार्ग्ग** (मार्गौ) **ङरन्य** (नाम) । **हन** (विद्यते) **पितृयान** (पितृयानः) । **हन**[1] (विद्यते) **देवयान** (देवयानः) । **इक सं गृहस्थकर्म्म** (गृहस्थकर्मा) । **सं मकानुष्ठान**[2] (अनुष्ठाता) **पूजा** (पूजा-) । **पञ्चयज्ञादि** (पञ्चयज्ञादीनां) । **पितृयान** (पितृयानः) **ङरनिक**[3] (नाम) **मार्ग्ग** (मार्गस्य) **तिनूत् निर** (अनुयातस्य तेन) । **कुनं** (परं) **इक** (यः) **सं निस्तृष्णा** (निस्तृष्णः) । **त्यक्त**[4]-**परिग्रह** (त्यक्तपरिग्रहः) ।[5] **केवल अतिङ्गल्** (सर्वत्यागी) । **देवयान** (देवयानः) **ङरनिक**[3] (नाम) **मार्ग्ग** (मार्गस्य) **तिनूत्** (अनुयातस्य) **निर** (एतेन) ॥

Two are the well-known Paths—the Path of the Fathers and the Path of the Gods. Those who are to be reborn go by the Path of the Fathers, those who are to be delivered go by the Path of the Gods.

MBh.12.17.14. c) Our जन्मिनः is unique. Poona ईजानाः (v.l. राजानः). The Kawi paraphrase sup-

४. ग—व्यक्त° ।
५. क नास्ति ।

ಖಗ್ಗಾಕ್ಷಾಷ್ಟ್ರಾಯಚೀಷಿಖಗ್ಗಾಲಿಪಗ್ಗಾಷ್ಟ್ರಾ ಷೀಷಿ ಖಾಲಾಷಾಷ್ಟ್ರಾ ಪಷಾಕ್ಷಿ ಷ್ಟುಖಾ ।
ಷಾಷ್ಟ್ರಾಷಖಷಾಖಿ ಪಷಾಲಿ ಪಷಿಖಿ ಷೀಷಿ ಪಿಗ್ಲಾಷಾಖಿ ಪಿಲಾಸಿ ಗ್ಯಾಷಷ ॥ ೨೯೪ ॥

ಗ್ಯಾಷ ಖೆ ಲಾಷ್ಟುಷಾಕೆಷಾಕಿ ಪಿಥ್ಯಯಾಷ । ಲಾಷಾಲಿಲಾಷ್ಟ್ರಾ ಖಷ್ಟ್ರಾ । ಷಾಪ । ಖಲಾಕೆಖಲಾಲಿಷಾ ।
ಷೀಷ್ಟ್ರಾಖಾಲಾಗ್ಯಷಾ । ಖಿಲ್ಲಾಪಷಾ ಖಷಿಷ್ಟ್ರಷಾಕೆಷಾ । ಕ್ಷಾಕಿ ಚೀಷಾಲ ಖಿಷ ಲ್ಯಷಿ । ಲಾಸ್ಯಖಿ ಲಿಷಷ್ಟ್ರ ।

ಷಾಲಿಷ್ಟ್ರಾಕಿ ಖೆ ಪಿಥ್ಯ ಷಾಗ್ಲಾಲಾಷಾಕಿ ಖೆಷ ಪಿಥೆಷಾಕಿ । ಖಾಥ್ಯಾಕಿ ಗ್ಯಾ ಖೆ ಪ್ಯಾ । ಖಪಾಕಿ ಚೀಷಾಕಿ ಷಾಷಾಲಾಷಾಕಿ ಖೆಷ ಇಷ್ಟ್ರ । ಚ್ಯಾಷಾ । ಲಾಚೀ ॥

यज्ञैस्तपोभिर्न्नियमैर्व्रतैश्च[1] **दिवं समासाद्य पतन्ति भूयः ।**
तस्मादुपास्यं परमं पवित्रं शिवं विमोक्षं विमलं बुधेन[2] **॥ ३९८ ॥**

[3]**इक** (ये) **सं मनूतकॅन्** (अनुयान्ति) **पितृयान** (पितृयानं) । **मकमार्ग्ग** (मार्गं कृत्वा) **यज्ञ** (यज्ञं) । **तप** (तपः) । **यमनियमादि** (यमनियमादि) । **शिष्टाचारव्रत** (शिष्टाचारव्रतानि) । **स्वर्ग्गपद** (स्वर्ग्गपदं) **अन्तुकनिर** (प्राप्तिस्तेषां) । **न्दन्** (परं तदा) **तिबा** (पतन्ति) **सिर** (ते) **सुवः** (भूयः) । **मलुय्**[4] (निवर्तन्ते) **मंजन्म** (जायन्ते) । **मतंन्यन्** (अतः) **सं ह्यं कमोक्षन्**[5] (मोक्षः) **सिर** (तैः) **प्रिहॅन्** (उपास्यः) ।[6] **साध्यन्** (साध्यः) **दे सं बुः** (बुधेन) । [7]**अपन्** (यतः) **तन्**[7] (न) **कतमान्** (प्रविश्यते) **सिर** (एषः) **जन्म** (जन्मना) ।[8] **तुह** (जरया) ।[8] **पाति** (मृत्युना) ॥[3]

By practising yajñas, austerities, disciplines and vows one reaches heaven but at the expiry of his term he falls back to earth. Hence the wise man should wait upon Śiva, the supreme, the pure, the liberator, the spotless.

MBh.12.306.106cd, 107 ab. b) Our भूयः is supported by D7 T1 G1.3.6 M1.5-7, other mss. भूमौ.
c) तस्मादुपासस्व परं महच्छुचि. Our उपास्यं and पवित्रं are not in Poona mss.

d) Our बुधेन is replaced by पवित्रं (no v.l.).
१. क ख ग च छ ज—°व्रतेश्च (with ब).
२. क ख च ज—वु°, छ—पु° ।
३-३. ख त्रुटितम् ।
४. छ—मलुय् । (सदण्डः) ।
५. क—°क्षान् ।
६. क नास्ति ।
७-७. क—अप तर् ।
८. क ख ग च छ ज नास्ति दण्डः ।

ಪಲ್ಲಾಗ್ಗಾಕಖ್ಯ ಖಾ ಲಾಗ್ಲಾಖ್ಯ ಗಾಗಾಗ್ಯ ಪಿಪಗಿ ಗಾಷಾಖಾಗಾಗಿ ।
ಲಾಗ ಗ್ಯಾಗ್ಗಾಲಗಾಲಾಗಾಗಾಗ್ಗಾ ಗಾಲಾಗಾ ಗ್ಯಾಗ್ಗಾಕಿ ಖಾಗಾಲಾಗ್ಗಾಗಾ ॥ ೨೯೯ ॥

ಷಿಗಾಕಿ ಲಾ ಗಾಗ್ಗಾಷ ಗಿ ಖಿಗ್ಗಾಗಾಗಾಷಾ । ಗಿ ಗಿಷ್ಟ್ರಿ ಷಿಷಾ ಷಾಲಿಲ್ಯಲಷ । ಗ್ಯಾಷಾ ಷಾಲಾಗಾ ಷಿ
ಖಿಗ್ಗಾಲಗಾ । ಖಿಷ್ಟಿಲಿ ಷ್ಟಾ ಖಾಗಾಗಾಷಾ ಖಾ ಖಿಗ್ಗಾಖಾ । ಲ್ಯಾಷ್ಟ್ರಾ ಷಿ ಲಾಗಾಗಾ ಲಾಷಷ್ಟ್ರಾಗಾ ಗ್ಯಾಷಾ ।

ཞིགས ཕུ མིག མཚེ མུགཱཤཱཁ །ཅཁུཏྟ ཀོ ཚིའེ གཤཱཁ མཚྪཱཕ །ཐཏྟཁ མེཕུཤཱཡ
ཚིའེ ཧུཏྟཁ ཀི མུགཱཤཱཁ ཐྪ ཀི ཏྲཱཕུཤཱཁ ཏྭེ ཧུཏྟཁ ཐཏྟཁ ཏྲཱཡཏྭ ॥

प्रम्लानेषु च माल्येषु ततःपिपतिषाक्षयात् ? ।
आ ब्रह्मभवनादेते[1] दोषा ब्रह्मन् सुदारुणाः ॥ ३९९ ॥

निहन्[2] तं (एतद्) **दुःख** (दुःखं) **रिं स्वर्गलोक** (स्वर्गलोके) । **रि [3]हॅन्ति** (अन्ते) **निकं[3] कर्म्मफल** (कर्मफलस्य) । **इकं** (यत्) **कारण** (कारणं) **निं स्वर्गपद[4]** (स्वर्गपदस्य) । **अलूम् स्कर्** (म्लायन्ति) **सुहुनिक[5]** (शिरोमाल्यानि) **सं स्वर्गस्थ[6]** (स्वर्गस्थस्य) । **तॅम्बे** (आरम्भः) **निं[7] मगवे मनस्ताप** (मनस्तापकरणस्य) **इक** (सः) । **तिबा** (पतति) **प्व सिर** (सः) **सॅकि[8] सुरलोक** (सुरलोकात्) । **अत्यन्त** (अत्यन्तं) **गॉं** (महत्त्वं) **निकं शोक सन्ताप[9]** (शोकसन्तापस्य) । **मङ्कन** (एवं) **सर्व्वदाय** (सर्वेऽंशाः) **निकं दुःख** (दुःखस्य) **रिं[10] सुरलोक** (सुरलोके) । **त्क** (यावत्) **रिं[10] ब्राह्मलोक** (ब्रह्मलोकं) **इकं दुःख** (दुःखानि) **मङ्कन[11]** (एवं) **क्रमन्य** (क्रमाणि) ॥

The heavenly garlands fade and one descends to earth. It is a severe calamity. It continues till one reaches Brahmahood.

१. क—अब्राह्मभवानादेते, ख—आब्राह्माणभावनादेते, ग—आब्राह्माभवानादेते, च छ—अब्राह्म°, ज—अब्रह्मभवनदेते ।
२. क ख ज—नितन्, ग—नियन् ।
३-३. क—हॅन्तिकं ।
४. ग—स्वार्ग° ।
५. सुहुन्-इक ।
६. ख—स्वर्गस्थान ।
७. ग—नि ।
८. क—सकें ।
९. ख—मनस्ताप ।
१०. ग—रि ।
११. क—ममङ्कन ।

ཕཏཏཏུ མཧཱཏུཁཾ ཕརིཏཱཕཾ སུཏཱརུཎམ །
སྭརྒཱཕཱཛཿ པྲཱཔྣུཝནྟི ཏསྨཱཏ྄ སྭརྒཾ ན ཀཱམཡེ ॥ ४०० ॥

ཏུཤ ཧུཏྟ ཀི ཨེཏཏ །ཨེ ཡཤྩཱཔ ཀི ཨེཏཏཱཔཏྟཱ །ཅཏྟཁ ཀི ཀཱཔུཤཱ
ཀིཤ །ཡཱཏྟཱཁ ཏཱཀི ཀཱཀི ཀཱཡི ཀི ཨེཏཏཱཕཤ ॥

पतन्तस्तु महादुःखं परितापं सुदारुणम् ।
स्वर्गभाजः प्राप्नुवन्ति तस्मात् स्वर्गं न कामये ॥ ४०० ॥

इक (यद्) **दुःख** (दुःखं) **निं मंजन्म** (जायमानस्य) । **म्वं मनस्ताप** (मनस्तापः) **निं स्वर्गविच्युत** (स्वर्गविच्युतस्य) । **अत्यन्त** (अत्यन्तं) **रिं[1] कऋसुस् निक[2]** (तद्भयं) । **मतंन्यन्[3]** (अतः) **तन्** (न) **एडिन्** (कामयामहे) **कमि** (वयं) **रिं स्वर्गपद** (स्वर्गपदं) ॥

Falling down is very painful. Those who share the joys of heaven, afterwards endure intense agony. Hence, I do not long for heaven.

MBh.3.247.39. a) Poona readings are पतनं तन्, पतनान्तं, पतनान्ते, पतां तन् and पतां तु.
Our महादुःखं is supported by B2.4 Dc2 Dn1 D2-6 T G4, others महद्दुःखं. परितापं and सुदारुणं are supported by K3.4 D1.3 and Ś1 K B2-4 Dc1 D1.3, other mss. परितापः सुदारुणः.
c) प्राप्नुवन्ति is not found in Poona mss. They read च्यवन्तीह, अश्नुवन्ति, चरन्ति, भवन्ति, पतन्ति and स्रवन्ति.

१. ग—रि ।
२. क—इका ।
३. क—मतंन्य ।

ཀཱཡཱཀ ཡཏཱཀཱཡཏྟཱཏ྄ ཡི ཡུཀཱ ཡཱཀྱཱཏྟཱཀཱཡཾ །
ཀཱཡུཏཱཡཏྟཱཏ྄ ཀཔཱཡུཏི པཱཡུཏི ཕུཡཏི སྭཡུ ॥ ३०९ ॥

ཡི ཕེཏྟཱཡཏཱཀ ཏཱཀི ཏྭེཀ ཧུཏྟ །ཡཱཏྟཁ སྭཡཱཏྟ །ཡི ཀཱཀཱཡཏཱཀ ཕ ཡ ཏ ।
ཏཏཏཱཀི ཀྱཱཔཱཀི ཏྲེ ཏྭེཀ ཧུཏྟ །ཅཱཀཱཀ པཱཀཱཡུ ཨེ ཡཤཱཀི་ཏྭཱ །ཐེཏཁ ཕ ཡི
ཡིཀེཡཱུཡཱཡཀི །ཐུཏ པཏུ ཨཱཡི་ཕུཏཏི །ཅཡཱཏྟ ཨེཏཏཱཡཏ །ཅཔཡཔཱཀི པིཀཏཱཀི ཡ
ཀཱཀི ཀཱཏཔེཏ །ཡཡིཏཱཀ ཨེཕུཏཏཱཡཤ ཀི ཨེཏཏཱཡཏ །ཡི པིཡུཀཱཡཏཱཀ ཐཀ ཡ ། ཤཏ ।
པིཏྲེ ཐུཤྩ ཀི ཧུཏྟ ཏྲཱཀ །ཡི ཏཏཀུཤཱཡཏཱཀི ཕ ཡ ཏ ། ཅཨིཡིཡཨིཡིཡ ཀྱཐ ཚིའེ
ཕུཤཏཧུཤ ཏྭཡིཀ ॥

नरके यातनादुःखं तिर्य्यक्ष्वन्योऽन्यभक्षणम् ।
क्षुत्तृषादुःखं[1] प्रेतेषु पर्य्येति[2] व्यसनं नृषु ॥ ४०१ ॥

रिं स्वर्गलोक (स्वर्गलोके) **ङरन् इकं** (यद्) **दुःख** (दुःखं) । **मङ्कन[3]** (एवं) **क्रमन्य** (तत्क्रमः) । **रिं नरकलोक** (नरकलोके) **प्व य त । तातन्** (नैव) **उचपॅन्** (वाच्यं) **ल्विर्** (विधाः) **इकं[4] दुःख** (दुःखानां) । **अनेक[4]** (अनेके) **पंदण्ड[5]** (दण्डाः) **सं यमकिङ्कर** (यमकिङ्कराणां) । **मंजन्म[6]** (जायते)

प्व रिं[5] तिर्यग्योनि (तिर्यग्योनौ)। मृग (मृग-) पशु (पशु-) सरीसृपादि (सरीसृपादिषु)। अत्यन्त (अत्यन्तं) संसारन्य (तद्दुःखं)। अपयपन् (अपि च) पिनङन् (भक्ष्यन्ते) य देंनि[6] (ते) रोवंन्य (स्त्रसखिभिः)। यतिक (एते) सर्व्वदाय (सर्वे दायाः) निं[10] संसारन्य (तत्संसारस्य)। रिं पितृलोक (पितृलोके) मर य। लपा (क्षुत्)। वॅल्कं (तृषा) मुख्य निं (मुख्याः) दुःख (दुःखानां) ङ्कान (तत्र)। रिं मानुषयोनि (मानुषयोन्यां) प्व य त। असिलिसिलिः[11] (पर्येति) क्रम (क्रमः) निकं[12] सुखदुःख[13] (सुखदुःखयोः) इरिक॥

In hell there is the pain of tortures. Among the lower creatures there is cannibalism. Among the ghosts there is the torment of hunger and thirst. Among men calamities hold the siege.

१. क—क्षुत्यतषर्दुःकं, ख ज—क्षुत्तष°, ग—क्षुत्तमदुःकि, च छ—क्षुतयदुःकं।
२. ग च छ ज—मय्येति।
३. क—ममङ्कन, ज—समाङ्कन।
४. क ख—निकं।
५. क ग—अनेकं।
६. ज—पडण्ड।
७. क ज छ ज—अंजन्म, ग—अजन्म।
८. ग—रि।
९. ख ग—देनि।
१०. क ग—नि।
११. "alternating." क ख ग—असिलिःसिलिः।
१२. ज—निं।
१३. ख ग च छ ज—दुःख।

ᠫᠭᠠᠯᠤᠭᠠᠨᠤᠭᠤᠢᠬᠠᠭᠠᠴᠢᠭᠠ ᠶᠠᠭᠴᠠᠭᠠᠨᠳ ᠠᠰᠠᠭᠤᠭᠠᠳᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ।
ᠭᠤᠯᠠᠭᠠ ᠠᠭᠠᠭᠠᠶᠠᠨ ᠭᠠᠭᠴᠠᠭᠠᠨᠳ ᠠᠰᠠᠭᠤᠭᠠᠳᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠬᠠᠭᠠᠯᠠᠭᠠ ᠬᠠᠭᠠᠯᠠᠭᠠ ॥ ४०२ ॥

ᠶᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠨᠤᠮᠠᠨ ᠬᠠᠭᠠᠨ ᠳᠤ । ᠫᠭᠠᠭᠠᠶᠠ ᠭᠠᠭᠴᠠᠭᠠ । ᠶᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠡᠭᠴᠴᠢ ᠬᠤᠭᠤᠯᠠᠭᠠ ᠠ ᠭᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠫᠠᠯᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠨᠤᠭᠤᠭᠠᠭᠠᠭᠠ । ᠶᠠᠭᠴᠠᠭᠠ ᠳᠤ ᠠᠯ ᠬᠤᠭᠤ ᠶᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠬᠡᠬᠡᠭᠤᠭᠤᠭᠠᠭᠠ । ᠬᠤᠭᠤᠯᠠᠭᠠ ᠭᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠰᠠᠭᠠ । ᠪᠢᠰᠴᠠᠭᠠ ᠠ । ᠨᠤᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠳᠤ ᠠᠶᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ । ᠫᠡᠨᠳᠠ ᠫᠠᠭᠢᠭᠤᠭᠤᠭᠠ । ᠬᠤᠭᠤᠯᠠᠭᠠ ᠬᠠ ᠠ ᠭᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠫᠠᠭᠠᠫᠠᠭᠠ ᠰᠠᠭᠠ ᠨᠠᠭᠠ । ᠲᠡᠭᠡ ᠳᠤ ᠮᠤᠭᠤᠭᠠ ᠠᠯ ᠬᠤᠭᠤ ᠬᠡᠬᠡᠭᠤᠭᠤᠭᠠᠭᠠ । ᠬᠤᠭᠤᠯᠠᠭᠠ ᠬᠠ ᠠ ᠭᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠫᠠᠯᠠᠭᠠᠭᠤᠭᠠ ᠰᠠᠭᠠ ᠬᠠᠭᠠᠫᠠ ᠶᠠᠭᠠ ॥

प्रातर्मूत्रपुरीषाभ्यां मध्याह्ने क्षुत्पिपासया।
तृप्ताः कामेन बाध्यन्ते[1] जन्तवो निशि निद्रया॥ ४०२॥

अपन् इंकि[2] (यः) दंदि व्वं (मनुष्यभावः)। प्रथमं (प्रथमं) तावत् (तावत्)। यन् (यदा) एंञ्जि (प्रातः) दुःख (दुःखितः) य (सः) देंनि पंलरंनि[3] (पीडया) मूत्रपुरीष (मूत्रपुरीषयोः)। मावन्[4] (रोहति) प्व सं ह्यं (देवः) मनॅङः (मध्याह्ने) आदित्यतेज[5] (आदित्यतेजः)। दुःख (दुःखितः) देंनि[6] [7]लपा (क्षुत्-)। वॅल्कं (-तृषाभ्यां) य (सः)।[9] त्लस् प्व य अमङन् (भुक्त्वा)।[8] पूर्ण्ण (पूर्णं) परितुष्ट (परितुष्टः)। दुःख (दुःखितः) त[8] (अथ) य[10] (सः) देंनि पङ्वेश (आवेशेन) निं[11] राग (रागस्य)। ञ्जि(रात्रौ) प्व [12]सुरुप् (अस्तमेति) सं ह्यं (देवः) आदित्य[12] (आदित्यः)। दुःख (दुःखितः) त (अथ) य (सः) देंनि[13] पमरिभूत (प्रभावेण) निं हरिप् मत (नेत्रनिद्रायाः)॥

Creatures are pressed by the call of nature in the morning and by hunger and thirst in the midday. When they are full cupid presses them. And at night sleep.

Ind.Spr.4319.
१. ख—बध्यान्ते, ग च छ ज—बध्यन्ते।
२. ज—इकं।
३. ख ग—पङलरनि, ज नास्ति।
४. √अवन् way. छ—मप्वन्।
५. क—सं ह्यङादित्य।
६. क—त य देनि, ख—देनि।
७-७. क—लपा वॅल्क।
८. क नास्ति।
९. ख नास्ति।
१०. ग—य। (सदण्डः)।
११. ख—नि।
१२-१२. क—सं ह्यं, ग च ज—सुरुप् सं, छ—सुरुप् सं ह्यं
१३. क—देनि।

ᠭᠤᠳᠠᠭᠠᠷᠡᠳᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠᠨᠢ ᠨᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠᠳᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠᠨᠢ ।
ᠡᠭᠡᠭᠴᠢᠭᠠᠨ ᠬᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠᠨ ᠭᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠᠨᠢ ॥ ४०३ ॥

ᠶᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠫᠠ ᠭᠠᠭᠠᠭᠠ ᠨᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠬᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ । ᠶᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠪᠠᠭᠠᠭᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠬᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠶᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ । ᠬᠠᠭᠠᠭᠠ ᠨᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠭᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ । ᠶᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠬᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠫᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ । ᠶᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠫᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠭᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ । ᠶᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠫᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠭᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ । ᠫᠠᠭᠠᠭᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ । ᠠᠭᠠᠭᠠ ᠭᠠᠭᠠᠭᠠ ᠶᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠬᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ । ᠬᠤᠭᠤᠯᠠᠭᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠠ ᠬᠠᠭᠠ ᠭᠠᠭᠠᠭᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ । ᠭᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠨᠤᠭᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ । ᠶᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠨᠤᠭᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠨᠤᠭᠠᠭᠠ । ᠬᠠ ᠭᠠᠭᠠᠭᠠᠭᠠ ᠰᠠᠭᠠᠭᠠᠭᠠ । ᠶᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠨᠤᠭᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠ ᠨᠤᠭᠠᠭᠠ ॥

उद्धरेदात्मनात्मानं नात्मानमवसादयेत्।
आत्मैव ह्यात्मनो बन्धुरात्मैव रिपुरात्मनः॥ ४०३॥

मङ्कून (एवं) **प्व क्रम** (क्रमः) **निकि**[1] **संसार** (संसारस्य)। **मतंन्य**[2] (अतः) **तॅन्तसकॅन्** (उद्धर) **तावक्त** (आत्मानं) **मककारणावक्त**[3] (आत्मना)। **हय्व** (न) **कित** (त्वं) **सुमंसारावक्त** (पीडयात्मानं)।[4] **अपन्** (यतः) **अवक्त** (स्वात्मा) **प्रसिद्ध** (हि) **कदंन्यावक्त** (आत्मनो बन्धुः)। [5]**अवक्त** (आत्मा) **प्रसिद्ध** (एव) **मुसुःन्यावक्त** (आत्मनो रिपुः)।[5] **परमार्थन्य** (अस्यार्थः)। **यन्** (यदि) **मासिः** (स्नेहः) **अवक्त** (आत्मनः) **य्यंवक्त** (आत्मनि)।[6] **कुमिङ्कून्**[7] (चिन्तयति) **सं ह्यं कमोक्षन्** (मोक्षं)। **कदंन्यावक्त** (आत्मनो बन्धुः) **इकान्** (सः) **मङ्कून** (एवं)। **यप्वन्**[8] (यदि) **तन्** (न) **मासिः** (स्निग्धः) **अवक्त** (आत्मा) **य्यंवक्त** (आत्मनि)। **तर्** (न) **किरकिर** (चिन्तयति) **ल्पसन्य** (मोक्षं)। **मुसुःन्यावक्त** (आत्मनो रिपुः) **इकान्** (इति) **मङ्कून** (एवं)॥

One should raise himself. Never should one depress himself. Self is both the friend and enemy of self.

MBh.6.28.5 (same as above) Also elsewhere.
१. क—निं।
२. क ख ग—°न्या।
३. ख—मकाकरण तावक्त।
४. क नास्ति दण्डः।
५-५. छ त्रुटितम्।
६. ख ग च छ ज नास्ति।
७. क छ—कुमिङ्कि, ख—कुमिन्किन्।
८. क ग—याप्व, ज—यप्व।

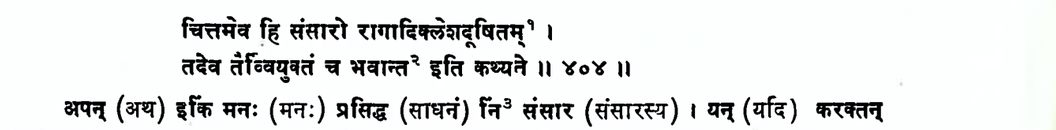

चित्तमेव हि संसारो रागादिक्लेशदूषितम्[1]।
तदेव तैर्विप्रयुक्तं च भवान्त[2] **इति कथ्यते॥ ४०४॥**

अपन् (अथ) **इकि मनः** (मनः) **प्रसिद्ध** (साधनं) **निं**[3] **संसार** (संसारस्य)। **यन्** (यदि) **करक्तन्** (अभिभूतं) **रागादि मल** (रागादिमलैः)। **यप्वन्** (यदि) **निर्म्मल** (निर्मलं)। **तन्** (न) **कक्तन्** (पीडितं) **विकल्प** (विकल्पैः)। **रि हिलं** (नाशे) **निं**[4] **रागादि क्लेश** (रागादिक्लेशानां)। **सिर** (एतद्) **वस्तु** (कारणं) **निं कमोक्षन्** (मोक्षस्य)। **प्रसिद्ध** (साधनं) **निं**[4] **मॅन्तस्** (तारणस्य) **इं भवार्ण्णव**[5]

(भवार्णवस्य)॥

Consciousness, defiled by excessive attachment and other afflictions, forms our world. The same consciousness, when liberated from these, is known as the end of our world.

---

१. क ख—°भूषितं, च—°भुसितं।
२. क—भावान्त, ख च छ—भावन्त।
३. ग नास्ति।
४. ग—नि।
५. ख नास्ति, ग—नि।
६. ख—भावार्ण्णव।

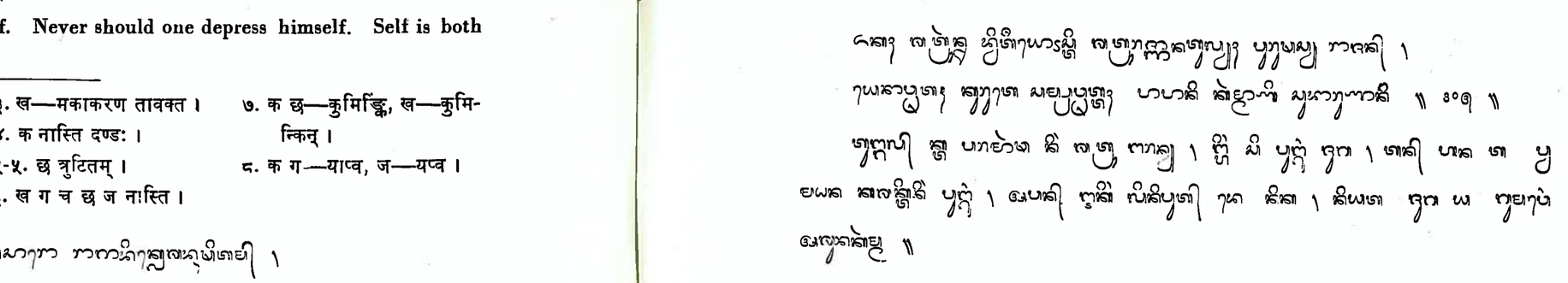

एकः शत्रुर्न द्वितीयोऽस्ति शत्रुरज्ञानतुल्यः पुरुषस्य राजन्।
येनावृतः[1] **कुरुते सम्प्रवृत्तः पापानि कर्म्माणि सुदारुणानि॥ ४०५॥**

तुङ्गल् (एकः) **क्त** (एव) **परमार्थ** (अर्थः) **निं शत्रु** (शत्रोः) **ङरन्य** (नाम)। **ङिङ्** (केवलं) **सि पुङ्गं** (अज्ञानं) **जुग** (हि)। **तन्** (न) **हन** (विद्यते) **त प्व** (स यः) **मडन**[2] (तुल्यो भवेत्) **कशक्तिनिं**[3] (शक्त्या) **पुङ्गं** (अज्ञानस्य)। **अपन्** (यतः) **इकि**[4] (यः) **लिनिपुत्**[5] (आवृतः) **दे निक** (एतेन)। **नियत** (नियतं) **जुग** (हि) **य** (सः) **गुमवें** (करोति) **अशुभकर्म्म** (अशुभकर्माणि)॥

Of man there is just one enemy. There is no other enemy equal to ignorance, O king. Under its influence one does horrible deeds.

MBh.12.286.28. c) सम्प्रयुक्तो for सम्प्रवृतः. d) घोराणि for पापानि.
१. क—येनवृत्तः, ख—येन°, ग—च—°त्तः, छ—येनवृत्तः।
२. क—मधान, ख—मद।
३. क ग ज—शक्ति निं, ख—नि शक्ति निं।
४. ख ग च छ ज—इकं।
५. च—लिपुत्।

ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ཡིན་ནོ། །

ཉོན་མོངས་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རྩ་བ་ཡིན་ཏེ། ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨོས་པ་ཡིན་ནོ། ། ཅི་ཞེ་ན།

प्रज्ञया निर्म्मितैर्धीरास्तारयन्त्यबु[1]धान् प्लवैः ।
नाबु[1]धास्तारयन्त्यन्यानात्मानं वा कदाचन ॥ ४०८ ॥

इक तं (यद्) **पुङ्गुं** (अज्ञानं) । **यतिक** (तद्) **क्लबक्कनन्त**[2] (निमज्जयेत्) । **मकसाधनं** (साधनं कृत्वा) **कप्रज्ञान्** (प्रज्ञां) । **प्रज्ञा** (प्रज्ञा) **डरनि** (नाम) **तुतुर्** (उपदेशस्य) **तन् पतिडन्**[3] (अनन्तस्य) । **सि**[4] **वुः** (ज्ञानं) **त रि वस्तु तत्त्व** (वस्तुतत्त्वानां) । **अपन्** (यस्मात्) **सं पण्डित** (पण्डितः) ।[5] **व्नं**[5] **सिर** (शक्नोति) **मङन्तसकॅन्** (तारयितुं) **व्वं** (नरान्) **लेन्** (अन्यान्) **तुवि** (अपि) । **सङ्कें भवार्ण्णव**[6] (भवार्णवात्) । **मकसाधनं** (साधनं कृत्वा) **परहु**[7] (प्लवं) । **विनडुन्** (निर्मितं) **दॅनि**[8] **कप्रज्ञानिर** (स्व-प्रज्ञया) । **कुनं** (परं) **इकं अपुङ्गुं** (अबुधः) । **तन्** (न) **हनं** (विद्यते) **कप्रज्ञान्** (प्रज्ञा) **इरिय** (तस्मिन्) । **अवक्न्य** (आत्मा) **तुवि** (अपि) ।[9] **तन्** (न) **कान्तस्** (त्रायते) **देन्य** (तेन) ॥

The wise take the unwise across on wisdom's float. The unwise can ferry across neither others nor themselves.

MBh.12.228.2. d) Our कदाचन is supported by B6 Dn1 M5, other mss. कथंचन.

१. क ख ग च छ ज—°वु° ।
२. √क्लब् immerse.
३. ग—पहिडान्, पहिडन् । च छ—
४. ज—सिर ।
५-५. क नास्ति ।
६. ख च छ—भावार्ण्णव ।
७. क ग—परवु, ज—प्रहु ।
८. क—देनि ।
९. ख नास्ति दण्डः ।

ꠇꠞꠥꠑꠣꠀ ꠘꠤꠔ ꠇꠥꠗꠞꠣ ꠞꠞꠥꠗꠣ ꠞꠞꠥꠗꠣꠀ ꠇꠥꠗꠞꠣꠘꠤꠔꠣ ।
ꠇꠞꠥꠑꠣꠀꠞꠞꠥꠗꠣ ꠘꠤꠔ ꠇꠥꠗꠞꠣ ꠞꠞꠥꠗꠣ ꠞꠞꠥꠗꠣꠀ ꠇꠥꠗꠞꠣꠘꠤꠔꠣ ॥ ३०५ ॥

ꠞꠞꠥꠗꠣ ꠑꠤ ꠘꠤꠔꠘꠤꠔ । ꠘꠤꠔꠞꠞꠥꠗꠣ ꠞꠞꠥꠗꠣꠀ ꠞꠞꠥꠗꠣꠘꠤꠔꠣ । ꠔꠞꠥ ꠇꠞꠥꠑꠣ ꠘꠤꠔꠣ ꠞꠞꠥꠗꠣ ꠞꠞꠥꠗꠣꠀ ꠞꠞꠥꠗꠣꠘꠤꠔꠣ ।
ꠇꠞꠥꠑꠣꠀꠞꠞꠥꠗꠣ ꠘꠤꠔ ꠇꠥꠗꠞꠣ ꠞꠞꠥꠗꠣ ꠞꠞꠥꠗꠣꠀ ꠇꠥꠗꠞꠣꠘꠤꠔꠣ ॥ ३०५ ॥

ꠞꠞꠥꠗꠣ ꠑꠤ ꠘꠤꠔꠘꠤꠔ । ꠘꠤꠔꠞꠞꠥꠗꠣ ꠞꠞꠥꠗꠣꠀ ꠞꠞꠥꠗꠣꠘꠤꠔꠣ । ꠔꠞꠥ ꠇꠞꠥꠑꠣ ꠘꠤꠔꠣ ꠞꠞꠥꠗꠣ ꠞꠞꠥꠗꠣꠀ ꠞꠞꠥꠗꠣꠘꠤꠔꠣ ।
ꠇꠞꠥꠑꠣꠀꠞꠞꠥꠗꠣ ꠘꠤꠔ ꠇꠥꠗꠞꠣ ꠞꠞꠥꠗꠣ ꠞꠞꠥꠗꠣꠀ ꠇꠥꠗꠞꠣꠘꠤꠔꠣ ॥ ३०५ ॥

नेत्रहीनो यथा ह्येकः कृच्छ्राणि लभतेऽध्वनि ।
ज्ञानहीनस्तथा लोके तस्माज्ज्ञानविदोऽधिकाः ॥ ४०९ ॥

कद्यङ्ग (यथा) **निं वुदहय** (अन्धः) । **लुमकु** (गच्छन्) **मनुङ्गःनुङ्गःल्**[1] (एकलः) । **अगॉं** (महत्) **इक दुःख** (दुःखं) **कत्मु**[2] (लभ्यते) **देन्य** (तेन) **रिं हवन्** (अध्वनि) । **मङ्कन** (तथा) **तं अपुङ्गुं** (अबुधः) । **अन्** (यदा) **हनें**[3] (विद्यते) **रात्** (लोके) । **अगॉं** (महत्) **इकं**[4] **संसार** (दुःखं) **कत्मु** (लभ्यते) **देन्य** (तेन) । **मतंन्य** (अतः) **सं प्राज्ञ**[5] (प्राज्ञः) **डरनिर** (नाम) । **सं** (यः) **एनक्** (मोदते) **वुः निर** (ज्ञाने) **रिं वस्तु तत्त्व** (वस्तुतत्त्वानां) । **सिर** (सः) **विशेष** (विशेषः) ॥

Just one without eyes stumbles on the road, so in life one without knowledge. Hence those knowing knowledge are the superior ones.

MBh.12 207.4 (same as above).

१. ज—मनुङ्गःन्तुङ्गःल् ।
२. ख—कत्मु र ।
३. ज—हने ।
४. ज—इ ।
५. क ख ग च छ—प्रज्ञा, ज—प्रज्ञ ।

ꠇꠞꠥꠑꠣꠀ ꠘꠤꠔ ꠇꠥꠗꠞꠣ ꠞꠞꠥꠗꠣ ꠞꠞꠥꠗꠣꠀ ꠇꠥꠗꠞꠣꠘꠤꠔꠣ ।
ꠇꠞꠥꠑꠣꠀꠞꠞꠥꠗꠣ ꠘꠤꠔ ꠇꠥꠗꠞꠣ ꠞꠞꠥꠗꠣ ꠞꠞꠥꠗꠣꠀ ꠇꠥꠗꠞꠣꠘꠤꠔꠣ ॥ ३०५ ॥

ꠞꠞꠥꠗꠣ ꠑꠤ ꠘꠤꠔꠘꠤꠔ । ꠘꠤꠔꠞꠞꠥꠗꠣ ꠞꠞꠥꠗꠣꠀ ꠞꠞꠥꠗꠣꠘꠤꠔꠣ । ꠔꠞꠥ ꠇꠞꠥꠑꠣ ꠘꠤꠔꠣ ꠞꠞꠥꠗꠣ ꠞꠞꠥꠗꠣꠀ ꠞꠞꠥꠗꠣꠘꠤꠔꠣ ।
ꠇꠞꠥꠑꠣꠀꠞꠞꠥꠗꠣ ꠘꠤꠔ ꠇꠥꠗꠞꠣ ꠞꠞꠥꠗꠣ ꠞꠞꠥꠗꠣꠀ ꠇꠥꠗꠞꠣꠘꠤꠔꠣ ॥ ३०५ ॥

अनिष्टसम्प्रयोगाच्च विप्रयोगात् प्रियस्य च ।
मनुष्या[1] मानसैर्दुःखै[2]र्य्युज्यन्ते येऽल्पबुद्धयः ॥ ४१० ॥

कुनं इकं (यः) **अपुङ्गुं** (अज्ञानी) । **नियत** (नियतं) **जुग** (हि) **य हुमिडॅप्** (शोचति) **इकं कप्रिहति**[3] (शोककरं) । **मकहेतु** (हेतुं कृत्वा) **पत्मुन्य** (सम्प्रयोगं) **लवन् केलिक्न्य** (अनिष्टेन) । **पपसःन्य** (विप्रयोगं) **लवन् कासिःन्य** (प्रियेण) । **अरः** (हा) **देन्याहङ्कारन्य** (अहङ्कारात्) । **मकनिमित्त** (निमित्तं कृत्वा) **पुङ्गुंन्य** (अज्ञानं) ॥

Men of little wisdom suffer mental agonies when they encounter what they desire not and lose what they cherish.

MBh.3.206.16. c) Our मनुष्याः is supported by N (except Ś1 K1.2) G1.3, other mss. मानुषाः d) Ś1 K1.2.4 Dc Dn3 D1.2 support our येऽल्प°, others ह्यल्प°, चाल्प°, etc., all pointing to an original hiatus °युज्यन्ते अल्प°.

१. क—मानुष्य ।, ख ग—°ष्याः, (सदण्डः) । मनुसेदुके, ज—मनुसैर्दुकैर् । च छ—°ष्यः, ज—°ष्यः । २. क—मोनसैर्दुकैर्, च छ— ३. ख ग—प्रिहति।

꣇꣇꣇

ꦮꦸꦒ꧀ ꦲꦏ꧀ ꦭꦺ ꦱꦶꦃ । ꦭꦭ꧀ꦝ ꦭ ꦒꦾꦱꦾꦱꦩꦿꦶꦃ । ꦲꦏ꧀ ꦱꦸꦔ꧀ꦒ꧀ ꦮꦸꦒ꧀

ꦱꦺꦴꦤ꧀ ॥

लीलयाल्पं यथा गात्रात् प्रमृज्यादात्मनो रजः ।
बहु यत्नेन महता दोषनिर्हरणं तथा ॥ ४१३ ॥

हन [1]**य** (यदि) **अद्युस्**[1] (स्नाति) । **लीला लिवर्न्यान्**[2] (लीलया) **इसुः** (प्रमार्ष्टि) **इ शरीरन्य** (स्वं शरीरं) । **सिनम्बिन्यासिबु**[3] (स्नानक्षालने) **तन्** (न) **परिक्दॅा** (परिखेदः) । **तन्** (न) **अङेल्**[4] (कष्टं) **इक** (तत्र) । **न्दान्** (अथ) **यन्**[5] (यदा) **अकिडक्** (अल्पानि) **ग्लृग्लृःन्य अवक्न्य** (मलानि तस्य देहस्य) । **कुनं** (परं) **यन्** (यदा) **अक्वेः** (बहूनि) **ग्लृग्लृःन्य अवक्न्य** (मलानि तस्य देहस्य) । **एनक्** (दृढा) **रकॅत्न्य** (सक्तिस्तस्य) । **अङेल्** (कष्टं) **इकान्**[6] (तद्) **पेसुहिसुः** (प्रमार्ष्टुं) । **उलिःन्य यत्न** (तद्यत्नकरणं) **तन्** (न) **क्नं** (शक्यं) **लीला** (लीलया) । **मङ्कन** (एवं) **तं**[7] **क्रोध-लोभादिमल** (क्रोधलोभादिमलानि) । **अन्** (यदा) **क्लबक्न** (नाश्यानि) **सङ्कें**[8] **शरीर** (शरीरात्) ॥

A little dirt on body is removed easily, but if it is much it takes effort. So is it with the removal of faults,

MBh.12.271.13 (same as above). Cf.12.297.17.
१-१: ख ग ज—मद्युस् ।
२. क ज—लिवर्न्यन्, ग—लिवर्न्या । लीला लिवर्-न्य-अन् easy-way-his-that.
३. सिनम्बि is from √सम्बि together, असिबु is from √सिबु to wash, 'at the same time that he washes.'
४. √हेल् । अङेल् = अङ्कें ल् ।
५. क—य ।
६. छ—इकं ।
७. क—कं, ज—त ।
८. क—सकें ।

ꦲꦱꦾꦪꦮ ꦒꦠ꧀ꦮꦪꦭꦶꦁꦒꦾꦲꦶ ꦲꦮꦺꦴ ꦄꦱꦶꦲꦱꦪꦺꦴꦒꦶ ।

ꦒꦺꦴꦲꦶ ꦒꦺꦴꦲꦶ ꦭ ꦲꦒ꧀ꦒꦿꦺꦴꦲꦪꦶꦪꦄꦶꦱꦸꦪꦺꦴꦒꦶ ॥ ३९३ ॥

ꦱꦸꦏꦺ ꦥꦺꦴꦒ꧀ꦱꦭꦏ꧀ꦱ ꦒꦠ꧀ꦮ । ꦄꦶ ꦲꦲꦶ ꦥꦸꦔ꧀ꦥꦸꦔ꧀ꦮꦲꦶ । ꦒꦸꦒ ꦲꦲꦶ ꦱꦸꦔ꧀ꦒ꧀ । ꦲꦪꦥꦸꦏꦶ ꦥꦸꦔ꧀ꦥꦸꦔ꧀ꦮꦲꦶ । ꦲꦶꦲꦺꦴ ꦲꦶ ꦥꦶꦄ ꦒ ꦒꦺꦴꦲꦶꦪ । ꦥꦸꦏꦶ ꦥꦶꦄꦪ । ꦄꦱꦸꦪꦲ ꦲꦪꦺꦴ ꦥꦺꦴꦒ꧀ꦱꦭꦏ꧀ꦱꦶ । ꦒꦺꦴꦲꦶꦒꦺꦴꦲꦶ ꦱꦸꦏꦺ ꦥꦺꦴꦒ꧀ꦱꦭꦏ꧀ꦱ । ꦱꦸꦏꦺ ꦱꦸꦔ꧀ꦒ꧀ । ꦄꦶ ꦥꦸꦔ꧀ ꦲꦶ ꦄꦶ ꦥꦸꦔ꧀ ꦲ ꦒꦺꦴꦲꦶꦪ । ꦄꦶ ꦥꦸꦔ꧀ꦱꦸꦪꦲ ꦲꦪꦺꦴ ꦥꦺꦴꦒ꧀ꦱꦭꦏ꧀ꦱꦶ । ꦪꦥꦸꦏꦶ ꦱꦸꦔ꧀ꦒ꧀ । ꦒꦺꦴꦲꦶꦒꦺꦴꦲꦶ ꦭ ꦄꦶꦥꦸꦔ꧀ꦥꦸꦔ꧀ꦮꦲꦶ । ꦪꦥꦸꦏꦶ ꦱꦸꦔ꧀ꦒ꧀ । ꦒꦺꦴꦲꦶꦒꦺꦴꦲꦶ ꦱꦸꦏꦺ ꦥꦺꦴꦒ꧀ꦱꦭꦏ꧀ꦱ । ꦱꦸꦏꦺ ꦱꦸꦔ꧀ꦒ꧀ । ꦄꦶ ꦥꦸꦔ꧀ ꦲꦶ ꦄꦶ ꦥꦸꦔ꧀ ꦲ ꦒꦺꦴꦲꦶꦪ । ꦄꦶ ꦥꦸꦔ꧀ꦱꦸꦪꦲ ꦲꦪꦺꦴ ꦥꦺꦴꦒ꧀ꦱꦭꦏ꧀ꦱꦶ । ꦪꦥꦸꦏꦶ ꦱꦸꦔ꧀ꦒ꧀ । ꦒꦺꦴꦲꦶꦒꦺꦴꦲꦶ ꦭ ꦄꦶꦥꦸꦔ꧀ꦥꦸꦔ꧀ꦮꦲꦶ ॥

क्षमया क्रोधमुच्छिन्द्यात् कामं संकल्पवर्ज्जनात् ।
लोभं मोहं च सन्तोषाद्विषयांस्तत्त्वदर्शनात् ॥ ४१४ ॥

कुनं पङ्क्लिङन्त[1] (त्वयोच्छेद्यः) **क्रोध** (क्रोधः) । **सि तन् ऋङॅऋङॉन्**[2] (अश्रवणेन) । **जुग ह्य्व** (न) **तन् क्लन्**[3] (अधीरः) **यप्वन्** (यदि) **इकं राग** (रागः) । **कतिङ्क्लन्** (शेषितः) **इं प्रपञ्चाज्ञान**[4] (प्रपञ्चाज्ञानेन) । **पङ्क्लिङन्तेरिक** (उच्छिद्येत त्वया) । **कुनं इकं** (यौ) **लोभ** (लोभ-)। **मोह** (-मोहौ) । **सि कसन्तोषन्** (संतोषः) **पङ्क्लिङन्तेरिक** (उच्छेदसाधनं तव तयोः) । **यप्वन्**[5] (ये) **विषय** (विषयाः) । **नां शब्द** (शब्दः) । **रूप** (रूपं) । **रस** (रसः) । **गन्ध** (गन्धः) । **स्पर्श** (स्पर्शः)। **सि**[6] **ब्रुः** (ज्ञानं) **त रि वस्तु तत्त्व** (वस्तुतत्त्वेषु) **पङ्क्लिङन्तेरिक** (उच्छेदसाधनं तव तेषां) ॥

Root out anger by forgiveness, sensuality by avoidance of thinking about it, greed and infatuation by contentment, passions by viewing the ultimate nature of objects.

MBh.12.266.5ab 8cd (same as above).
१. ख च छ—पङिं ।
२. छ—ऋङॉ ।
३. √कॅल्-अन् ।
४. क ख ग च छ ज—प्रपञ्च-ज्ञान ।
५. ग—यप्व ।
६. क—सिं ।

ꦲꦺꦴꦪꦮꦾꦲ ꦥꦺꦴꦒ꧀ꦝꦿꦭꦶꦁꦝꦺꦴꦱꦲꦱꦺꦴꦲꦶꦃ ꦄꦒ꧀ꦥꦶꦥꦶꦥꦺꦴꦒ꧀ꦝꦱꦺꦴꦲꦶ ।

ꦲꦺꦴꦱꦶꦾꦲꦾꦒ꧀ꦲꦾꦏ ꦄ ꦒꦸꦪꦃ ꦲꦾꦒꦿꦺꦴꦲꦶꦤ꧀ ꦒꦾꦱꦾꦄꦩꦱ ꦥꦾꦶꦪꦃ ॥ ३९४ ॥

ꦏꦸꦏꦺ ꦤꦺꦴꦏ꧀ ꦏꦾꦝꦶ ꦲꦥꦸꦥꦸꦥꦸꦃ । ꦄꦶ ꦄꦶꦒ꧀ꦏ ꦱꦶ ꦤꦸꦥꦸꦄꦾꦒ꧀ । ꦥꦶꦄꦥꦶꦥ ꦥꦶꦄꦱꦺꦴꦒ꧀ । ꦲꦶꦲꦺꦴ ꦲꦶ ꦤꦸꦥꦸꦄꦾꦒ꧀ । ꦏꦸꦏꦺ ꦤꦺꦴꦏ꧀ ꦲꦏꦺꦴꦒ꧀ꦱ ꦥꦾꦶꦱꦺꦴꦒ꧀ꦱꦶ । ꦄꦶ ꦲꦲꦶ ꦏꦺꦴꦒ꧀ꦱꦺꦴꦒ꧀ꦱ ꦥꦾꦶꦱꦺꦴꦒ꧀ꦱꦶ । ꦏꦸꦏꦺ ꦤꦺꦴꦏ꧀ ꦲꦏꦺꦴꦒ꧀ꦱ । ꦄꦶ ꦥꦸꦔ꧀ ꦲꦶ ꦄꦶꦲꦺꦴꦒ꧀ꦱꦺꦴꦒ꧀ꦱ ꦥꦾꦶꦱꦺꦴꦒ꧀ꦱꦶ । ꦏꦸꦏꦺ ꦤꦺꦴꦏ꧀ ꦲꦏꦺꦴꦒ꧀ꦱ । ꦄꦶ ꦲꦲꦶ ꦏꦺꦴꦒ꧀ꦱꦺꦴꦒ꧀ꦱ ꦥꦾꦶꦱꦺꦴꦒ꧀ꦱꦶ । ꦄꦶ ꦥꦸꦔ꧀ ꦲꦶ ꦄꦶꦲꦺꦴꦒ꧀ꦱꦺꦴꦒ꧀ꦱ ꦥꦾꦶꦱꦺꦴꦒ꧀ꦱꦶ । ꦏꦸꦏꦺ ꦤꦺꦴꦏ꧀ ꦲꦏꦺꦴꦒ꧀ꦱ । ꦄꦶ ꦥꦸꦔ꧀ ꦲꦶ ꦄꦶꦲꦺꦴꦒ꧀ꦱꦺꦴꦒ꧀ꦱ ꦥꦾꦶꦱꦺꦴꦒ꧀ꦱꦶ ॥

आयत्या वर्ज्जयेदाशामर्थं सङ्कल्पविवर्ज्जनात् ।
अनित्यत्वेन च स्नेहं दुःखं योगेन पण्डितः ॥ ४१५ ॥

कुनं इकं (या) **बुद्धि** (बुद्धिः) **हक्रूप्हक्रूप्** (कामयते)। **रि सिद्ध**[1] (सिद्धये) **निं इष्टसाध्य** (इष्टसाधनस्य)। **विधिवश** (विधिवशः) **पङ्क्लिङन्तेरिक** (उच्छेदकारणं भवेत् तव)। **ततः** (आदेशः) **निं विधि** (विधेः) **त प्व हेरक्न**[2] (पालनीयः)। **यप्वन्** (यः) **विभव**[3] (विभवः)। **अन्नपान** (अन्नपान-) **रत्न** (रत्न-) **वस्त्रादि** (वस्त्रादि)। **भोगोपभोग** (भोगोपभोगाः)। **सि तन् करक्तन्** (असङ्गः) **पङ्क्लिङन्तेरिक**[4] (उच्छेदकारणं भवेत् तव)। **कुनं इकं** (यः) **सिः** (स्नेहः)। **सि ब्रुः** (ज्ञानं) [5]**त रि अनित्य**[5] (अनित्यत्वस्य) **निं**[6] **सर्व्वभाव** (सर्वभावानां) **पङ्क्लिङन्तेरिक** (उच्छेदकारणं भवेत् तव)। **यप्वन् इकं** (यद्) **शोकसन्तापादि** (शोकसन्तापादि) **दुःख** (दुःखं)। **योग** (योगः) **पङ्क्लिङन्तेरिक** (उच्छेदकारणं भवेत्)। **योग** (योगः) **ङरन्य** (नाम) **चित्तवृत्तिनिरोध** (चित्तवृत्तिनिरोधः)। **कहृतन्** (संयमनं) **इं मनः** (मनसः)। **सं** (यः) **कुमवशाकॅन्** (वशे करोति) **इक** (तद्)। **सिर** (सः) **पण्डित** (पण्डितः) **ङरनिर** (नाम)॥

Hope can be avoided by appeal to destiny, wealth by avoiding attachment, affection by pondering over non-permanence and pain by yoga.

MBh.12.66.9cd 10ab

a) च जयेद् for वर्जयेद्.
d) क्षुधं for दुःखं.

१. ग—हिष्ट सिद्ध।
२. √हेर् to wait for, to pay attention to.
३. क ख ग च छ—विभाव।
४. ज—पङ्क्लिङन्तेरि।
५-५. ज—रिं अनित्य, क—तर्य्यनित्य।
६. ग—नि।

꤁ꤢꤟꤢꤟꤢꤡꤢꤡꤢꤢꤢꤡꤢꤢ ꤢꤢꤢꤡꤢꤢꤢ ꤡꤢꤟꤢꤟ ꤡꤢ ꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤡꤢꤡ ।
ꤢꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤡ ꤡꤢꤡꤢꤡ ꤢꤢꤢꤢꤢꤢ ꤢꤢꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤡ ॥ ३९८ ॥

ꤡꤢꤟꤢ ꤡꤢꤡ ꤡꤢꤢꤢꤢꤢꤡꤢ ꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢ ꤡꤢꤡꤢꤡ ।
ꤡꤢꤡꤢ ꤡꤢꤡ ꤡꤢꤢꤢꤢꤢꤡꤢ ꤡꤢꤡꤢꤡ ꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢ ꤡꤢꤡꤢꤡ ॥ ३९९ ॥

ꤡꤢꤟꤢ ꤡꤢꤡ ꤡꤢꤢꤢꤢꤢꤡꤢ ꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢ ꤡꤢꤡꤢꤡ ।
ꤡꤢꤡꤢ ꤡꤢꤡ ꤡꤢꤢꤢꤢꤢꤡꤢ ꤡꤢꤡꤢꤡ ꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢ ꤡꤢꤡꤢꤡ ॥ ४०० ॥

ꤡꤢꤟꤢ ꤡꤢꤡ ꤡꤢꤢꤢꤢꤢꤡꤢ ꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢ ꤡꤢꤡꤢꤡ ।
ꤡꤢꤡꤢ ꤡꤢꤡ ꤡꤢꤢꤢꤢꤢꤡꤢ ꤡꤢꤡꤢꤡ ꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢ ꤡꤢꤡꤢꤡ ॥ ४०१ ॥

कारुण्येनात्मनो मोहं तृष्णां च परितोषतः।
उत्थानेन जयेत् तन्द्रीं वितर्कं निश्चयाज्जयेत् ॥ ४१६ ॥

कुनं इकं (यः) **काभिमानन्** (अभिमानः)। **सि कारुण्य** (कारुण्यं) **पङ्क्लिङन्तेरिक** (तस्योच्छेद-

कारणं)। **यप्वन् इकं** (या) **तृष्णा** (तृष्णा)। **परितोष** (परितोषः) **पङ्क्लिङन्तेरिक** (तस्या उच्छेदकारणं)। **इकं** (यद्) **मनः** (मनः) **सर्व्वसुख** (सर्वसुखं) **जुग** (हि)। **कुनं इकं** (या) **लूमॅः** (तन्द्रा)। **कोत्साहन्** (उत्साहः) **पङ्क्लिङन्तेरिक** (तस्या उच्छेदकारणं)। **कुनं इकं** (यद्) **विकल्पज्ञान** (विकल्पज्ञानं)। **निश्चयज्ञान** (निश्चयज्ञानं) **पङ्क्लिङन्तेरिक** (तस्योच्छेदकारणं)। **निश्चयज्ञान** (निश्चयज्ञानं) **ङरनिं** (नाम) **सम्यग्ज्ञान**[1] (सम्यग्ज्ञानस्य)॥

One should conquer pride by compassion, greed by contentment, lassitude by energy and doubt by certainty.

MBh.12.266.10cd 11 paraphrase uses अभिमान. सम्यक्ज्ञान।

ab. a) मानं for मोहं. Kawi १. क ख ग च छ ज—

ꤢꤢꤡꤢ ꤡꤢꤡꤢ ꤡꤢꤢꤢꤡ ꤢꤢꤡꤢ ꤢꤢꤡꤢ ꤡꤢꤡꤢ ꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢ ।
ꤢꤢꤢꤡꤢ ꤡꤢꤡꤢ ꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢ ꤢꤢꤡꤢ ꤢꤢ ꤢꤢꤢꤢꤢꤢ ॥ ३९४ ॥

ꤡꤢꤡꤢ ꤡꤢꤡꤢ ꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢꤢ

never pained.

Ind.Spr.4814.

१. ख नास्ति । २-२. क नास्ति । ३. क—कपङ्किः । ४. क ग ज—लुमरें । ५-५. क—हनंगि°, ग ज—हनङ्गि° ।

ꡔꡚꡗꡞꡊꡍꡀꡑꡞꡊꡗꡀ ꡚꡍꡊꡗꡚꡍꡊꡒꡍ ꡗꡀꡑꡀꡗꡚꡗꡀ ।

ꡗꡞꡗꡗꡀꡗꡞꡗ ꡞꡗꡗꡀꡗꡀ ꡒꡍ ꡀꡗꡞꡗ ꡚꡍꡒꡍꡚꡗꡞꡗꡀ ॥ ३८५ ॥

ꡗꡀꡗꡔꡀ ꡔꡀꡒꡍꡔꡀ ꡀꡗꡍꡑꡞ । ꡔꡀꡍꡀ ꡚꡔꡞꡔꡞ ꡒꡍ ꡗꡀꡑꡀꡗꡚꡗꡀꡍꡗ ꡀꡗꡔꡚꡀꡗꡔꡚ । ꡒꡍꡍꡗꡀꡗꡀꡍꡀꡍꡀ ꡀꡗꡀ । ꡗꡀꡗꡀ ꡚꡔꡀꡍꡀ ꡒꡍꡍꡔꡚꡀꡍꡀ ꡔꡚ ꡚꡗꡒꡀ । ꡗꡀꡍꡀ ꡚꡀꡍꡔꡍꡑꡚꡒꡀ ꡔꡀꡗꡔꡀ । ꡑꡚ ꡀꡗꡀ ꡑꡗꡀ । ꡗꡀꡍꡀ ꡚꡀꡍꡔꡀꡑꡔꡚꡒꡀ ꡀꡗꡔꡚꡀꡗꡔꡚ । ꡗꡚꡍꡀ ꡀꡗꡀ ꡑꡗꡀ । ꡗꡀꡍꡀ ꡚꡀꡍꡔꡀꡑꡔꡚꡒꡀ ꡀꡗꡔꡚꡀꡗꡔꡚ ॥

अवश्यमिन्द्रियैस्तात वर्त्तितव्यं स्वगोचरे ।
चण्डरागस्तु यस्तत्र [1]तं बुधः[1] परिवर्ज्जयेत् ॥ ४१८ ॥

स्वभाव (एष स्वभावः) **मातीकं** (म्रियन्ते) **इन्द्रिय** (इन्द्रियाणि) ।[2] **अन्** (यदा) **पविषय** (वर्तन्ते) **रिं**[3] **स्वगोचरन्य** (स्वगोचरेषु) **सोवंसोवं** (एकैकशः) । **तिनूतकॅन्** (अनुगम्यते) **इक** (तैः) । **कुनं** (परं) **इकं** (तद्) **हिनिलन्** (परिवर्ज्यते) **सं पण्डित** (पण्डितेन) । **यन्** (यतः) **पकनिमित्तं** (निमित्तभूतं) **लालन** (लालनस्य) । **म्वं** (च) **राग** (रागस्य) **जुग** (हि) । **तन्** (न) **पकफलं**[4] (फलं) **धर्म्मसाधन** (धर्मसाधनं) । **य इक** (तानि) **सिनिङ्गहनिर**[5] (परिवर्ज्यैरन् तेन) ॥

Each sense must keep within its own field. One who is intensely impassioned should be avoided by the wise.

१-१. ग च ज—त वुधः, ख—त वूधः, छ—त वुडः । २. ग नास्ति । ३. क ख ग ज—रि । ४. ग—पपलं । ५. क—सिनिम्पङनिर, ग—सिनङ्गहनिर ।

ꡔꡚꡒꡍꡔꡀꡗꡀꡑꡚꡍꡔꡚꡍꡔꡀꡗꡀꡑꡚꡍꡔꡀꡗꡀꡑꡚꡍꡔꡀꡗꡀꡑ

and philosophical knowledge it is removed.

१. क ख ग च छ ज—प्रपञ्च- ज्ञान । २. ख नास्ति । ३. क ग—इ । ४. ख—तेनक् । ५. ग ज—नि ।

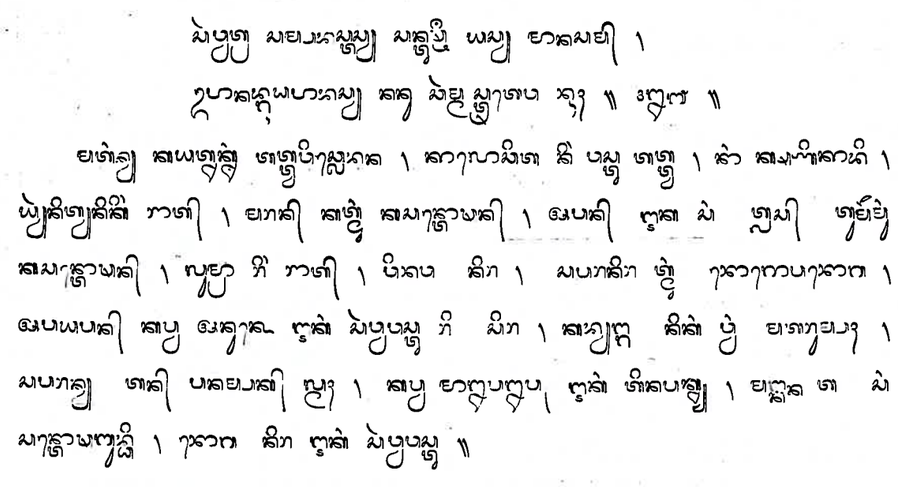

सर्व्वत्र सम्पदस्तस्य सन्तुष्टं यस्य मानसम् ।
उपानद्गूढपादस्य ननु चर्म्मस्तृतेव भूः ॥ ४२१ ॥

मतंन्य[1] (अतः) **कयत्नक्नं**[1] (यतेत) **तत्त्वविच्छेदन** (तत्त्वविच्छेदने) । **कालोचित** (आलोचनं) **निं वस्तु तत्त्व** (वस्तुतत्त्वानां) । **नां क्षणिकादि** (क्षणिकादि) ।[2] **र्य्यनित्यनिंकि** (अनित्यत्वे) **रात्** (लोकस्य) । **मरन् कत्मुं** (प्राप्तुं) **कसन्तोषन्** (सन्तोषं) । **अपन्** (यतः) **इक सं** (यः) **त्लस् तुमॅमुं** (प्राप्तवान्) **कसन्तोषन्** (सन्तोषं) । **लुत्रा** (विस्तृतः) **रिं रात्** (लोके) ।[3] **विभव**[4] **निर** (विभवस्तस्य) । [5]**सपर निर**[5] (सर्वमार्गे तस्य) **त्मुं** (प्राप्यन्ते) **भोगोपभोग** (भोगोपभोगाः) । **अपयपन्** (यतः) **कप्व** (सर्वं) **अनुखे** (सुखयति) **इकं सर्व्ववस्तु** (सर्ववस्तूनि) **रि सिर** (तस्मिन्) । **कद्यङ्ग** (यथा) **निकं**[6] **व्वं** (पुरुषः) **मतरुम्पः** (सोपानत्कः) । **सपरन्य** (सर्वमार्गे तस्य) **तन्** (न) **पनम्पक्**[7] (पादौ पततः) **ल्मः** (भूमौ) । **कप्व** (सर्वं) **मालूपलूप्** (शोभनं) **इकं** (यत्र) **तिनपक्न्य**[8] (पादौ पततः) । [6]**मङ्कन** (तथा) **त**[6] **सं** (यः) **सन्तोषबुद्धि** (सन्तोषबुद्धिः) । **भोग निर** (भुज्यन्ते तेन) **इकं सर्व्ववस्तु** (सर्ववस्तूनि) ॥

He whose mind is contented has wealth all over. It is like a person whose foot is guarded by a shoe. For him the whole earth is spread over with leather.

Ind. Spr. 6918/3206. d) चर्मवृतेव.

१. ग—मतंन्यन् । २. ख नास्ति दण्डः । ३. ख च ज नास्ति दण्डः । ४. क ख ज—विभाव । ५-५. क—सपरानिरार्, ज—°निरर् । ६. क—निं । ७. क—पनपक् । ८: क—सतिनपक्न्य । ९-९. ज—मङ्कनातं ।

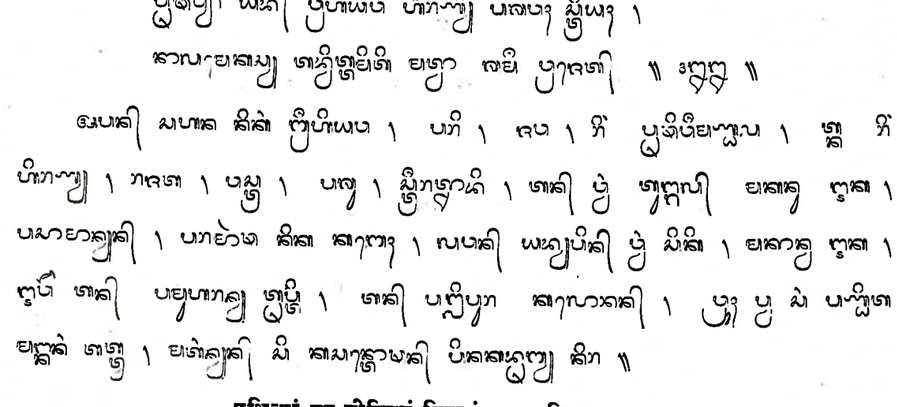

पृथिव्यां यद् व्रीहियवं हिरण्यं पशवः स्त्रियः ।
नालमेकस्य तद्वित्तमिति मत्वा शमं व्रजेत् ॥ ४२२ ॥

अपन् सहन (सर्वं विद्यमानं) **निकं व्रीहियव** (व्रीहियवानां) । **परि** (शालयः) । **जव**[1] (यवाश्च) । **रिं पृथिवीमण्डल** (पृथिवीमण्डले) । **त्क** (यावत्) **रिं हिरण्य** (हिरण्यं) । **रजत** (रजतं) । **वस्त्र** (वस्त्रं) । **पशु** (पशवः) । **स्त्रीरत्नादि** (स्त्रीरत्नादि) । **तन्** (न) **व्वं** (पुरुषः) **तुङ्गल्** (एकः) **मकनु** (भुंक्ते) **इक** (तद्) । **पसामान्यन्** (सामान्येन) । **परमार्थ** (अर्थः) **निक**[2] **कबेः** (सर्वस्य) । **लवन् यद्यपिन्** (यद्यपि) **व्वं** (नरः) **सिकि** (एकः) । **मकान्व**[3] (भुञ्जीत) **इक** (तद्) । **इवॅं**[4] (ध्रुवं) **तन्** (न) **पमुहरन्य** (करोति) **तृप्ति** (तृप्तिं) । **तन्** (न) **पङिलंपुर** (शमयति) **कलोभन्** (लोभं) । **व्रुः** (जानाति) **प्व सं पण्डित** (पण्डितः) **मङ्कनं**[4] (ईदृशं) **तत्त्व** (तत्त्वं) । **मतंन्यन् सि** (अतः) **कसन्तोषन्** (सन्तोषः) **पिनकदृव्य** (क्रियते द्रव्यं) **निर** (तेन) ॥

MBh.5 39.69. a) यत्पृथिव्यां (no v.l.). All lontars read व्रीहि with b. c) तत्सर्वं for तद्वित्तं. S तदेकस्य न पर्याप्तं. d) इति मत्वा शमं व्रजेत्

is supported by K2 D1.7, with ब. other mss. mostly इति पश्यन्त मुह्यति. All lontars read ब्रजेत् २. क—इका, ज—इक । ३. ग—मकाद्व । ४. क—न्मङ्कन ।

ཐྱཱཔ་ཏྱཱཡ་ མཡཤཱི་ཀྱཤཡ་ ཀྱཤ་ ཏྱཱཀྱཱཤྱཱཀི་ ཤ་ མཱཏྱཱཀྱཤཤཱི །
ཧཱཤཤཱཏཱཔ་ཏྱཱཡཤཱཀྱཱཡ་ ཀྱསྱཧཱསྱཱཡ་ པྱཱཀྱཱཏྱཱཡཱི ॥ ༤༢༢ ॥

ཀྱཱཏེ་ ཀྱཤ་ ཤཱིཀ །ཧཱཀི་ ཏྱཤཱི་ཤཱི་ཤཱིཀ་ ཏྱཤ །ཏྱཱཀ་ ཤཱིཤ་ པཱསྱ་ ཀྱཱཡི་ ཤཱཀྱཱཀྱཱཱི་ ཀྱཤ་ ཤཱིཀ །ཏྱཤཀྱཱ །ཧཱཡྱཱ །མཱཏྱི་ ཤི་ ཧཱཤཔཱཀྱ །ཡཱཙཱིཤཤ་ པཱིཀྱཏྱཱཀྱཱཤཱིཀ །ཤཤཀི་ པ་ པཱཀྱཏྱཤ་ ཤཱིཀ་ ཀི་ ཏྱཱཀྱ །ཀྱཱིཤཅ་ ཀ་ ཀྱཏྱཏ་ ཤཱིཀ་ ཏྱཀྱིཤ་ པསྱ ॥

द्रव्येषु समतीतेषु ये गुणास्तान् न चिन्तयेत् ।
तानना[1]द्रियमाणस्य स्नेहस्तस्य प्रणश्यति ॥ ४२३ ॥

कुनं (अथ) **दे निर** (तेन) ।[1] **तन्** (न) **इनङॅनङॅनिर** (चिन्त्येरन्) **जुग** (हि) । **गुण** (गुणाः) **निकं**[2] **वस्तु** (वस्तूनां) **त्लस्** (पुरा) **कभुक्ति** (भुक्तानां) **दे निर** (तेन) । **इनक्न्य** (तत्स्वादः) । **हयुन्य** (तच्छोभा) । **सल्विर्** (सर्वाणि) **निं पालपन्य**[3] (तत्सुखानि) । **यतिक** (तानि) **पिनुङ्करकॅनिर** (पृष्ठतः कृतानि तेन) । **एनक्** (दृढं) **प्व पराङ्मुख** (पराङ्मुखीभावः) **निर**[4] (तस्य) **रि गुणन्य** (तद्गुणेभ्यः) । **हिलं** (नष्टा) **त** (अथ) **तृष्णा** (तृष्णा) **निर**[4] (तस्य) **इरिकं** (तेषु) **वस्तु** (वस्तुषु) ॥

One should not brood over past pleasures. By disregarding them one destroys his love for them.

MBh.12.317.5. d) स्नेह- बन्धः for स्नेहस्तस्य. Our प्रणश्यति is supported by K7 D4.5.7.9, other mss. प्र- (or वि)मुच्यते. १. ज नास्ति दण्डः । २. ग—निक । ३. √अलप् to take, पालपन् taken. ४. क—निर । (सदण्डः) । ५. ख—निर । (सदण्डः)।

པྲཱིཏཱཡཱ་ ཤཱཀཱཀཱཡ་ པྲཀཱཏཱཡཱི་ པཱིཏཱཡཱཀཱཏཱཡཱཡྱ་ ཀྱཤཡཱིཀཱཡ །
ཡཤཱ་ ཤཱིཏཱཡཱཤཱི་ ཀྱཏཱཡཱི་ ཧཱཡཱ་ ཡཱཙཱཡྱ་ པྲཱཀྱཱཏྱཱཡཱི ॥ ༤༢༣ ॥

ཨཔཀི་ ཏྱཀཱ་ ཙྪེ་ ཡཱཔཱ ཨཀི་ པཔཡཱ་ ཡཱཔཀི་ ཧཱཀཱིཡྱ །ཀྱཱི་ ཤི་ མཱིཡྱ །ཡཀཱཤཱིཙྪཱི་ ཧཱཀྱཱཀྱཱཀཤི་ ཀྱཱཡྱ །ཡཱཙྪིཀྱི་ ཧཱཡཔཱཡྱ །ཧཱཀཱཡྱ་ ཤིཀ །ཡ ཧ ཨཀཔུཧཱཀྱཱི་ ཙྪིཧཱཡཱི་ ཀྱཏཱཀ་ ཡཀྱཱཧ ཀི་ ཧཱཡཱིཡྱ །ཧཱཡཔཡྱ ཙ ཨཀྱཱཀྱཱཀྱཤི་ ཡཱཙྪིཀྱི་ ཏྱཀཱཀ་ ཀྱཤ་ ཤཱིཀ ॥

प्रीतेः शोकः प्रभवति वियोगार्त्तस्य[1] देहिनः ।
यदा निरर्थकं वेत्ति तदा सद्यः प्रणश्यति ॥ ४२४ ॥

अपन् इकं (यः) **व्वं** (नरः) **मलर**[2] (शोचति) **अन्** (यदा) **पपसः** (वियुक्तः) **लवन् कासिःन्य** (स्वप्रियात्) । [3]**गॉं निं सिःन्य** (यस्मिन् महांस्तत्स्नेहः) ।[3] **मकनिमित्त** (निमित्तं कृत्वा) **काङॅनङॅनन्**[4] (कामं) **इ गुणन्य** (तद्गुणेषु) । **सल्विर्** (सर्वविधेष्) **इं**[5] **पालपन्य** (तद्भोगेषु) । **कारण निक** (ततः) । **य त** (एतद्) **अनुवुहकॅन्**[6] (वर्धयते) **प्रिहति** (चिन्तां) **शोक** (शोकं) **सन्ताप** (सन्तापं) **रि हृतिन्य** (हृदये) । **हलन्य** (तत्पापानि) **प्व अङॅनङॅनॅन्य**[7] (अपि चिन्त्यन्ते तेन) । **सल्विर्** (सर्वविधाः) **निं**[8] **दोषन्य** (तद्दोषाणां) । **हिलं** (नाशः) **नियत** (नियतं) **नि सिःन्य**[9] (तत्प्रीतेः) **त्के** (यावत्) **प्रिहतिन्य** (तच्छोकं) ॥

Love produces sorrow at separation. When one realises that love is meaningless, then it disappears immediately.

MBh.12.157.10. d) K4 Da D4 support वियोगार्तस्य, D9 supports वियोगास्तस्य, other mss. mostly वियोगात्तस्य. १. क—°र्त्तस्य, ख च छ—°स्तस्य, ग ज—°गस्तस्य । २. क—अलर्, ख—मललर, ग—°र् । ३-३. क ख नास्ति । ४. क ग—काङॅनङॅन् । ५. क—निं, ग—इ, च ज—रिं । ६. च—अनुहुंहकॅन्, छ—नुहुहकॅन् । ७. क ख ज—°नङॅन्य । ८. ख—नि । ९. क—°न्य । (सदण्डः) ।

ཤིཡ་ མཱཔུཧཱཡ་ ཙྪཱཏཱ་ མཔུཀྱཱཡཱཧཱཀཱཔཡཱཡྱ་ ཀྱཔ །
མཱཀྱ་ ཡི་ ཤཱཏཡ་ ཀྱཤཱི་ ཧཱཡཡ་ ཧཱཏིཀཱཏཱཡཱཡ ॥ ༤༢༤ ॥

ཀྱཱཏེ་ མཱཔུཡཱཡ །ཙྪཱཀྱ་ ཏྱཱཀ་ ཡིཤཔཀི །ཨཔཀི་ ཏྱཀཱཀ་ ཙྪཱཀྱ །པཔཀི་ ཏྱཔཱཀྱཀི །ཡ ཨཡཀྱཀི་ ཧཱཔ །ཨཔཡཔཔཀི་ མཡཔཱཙྪཀི་ ཏྱཀཱཀ་ ཤཏཡ་ ཧཱཡཡ་ ཀྱཤ་ ཤིཀ ॥

निद्रा सर्व्वात्मना त्याज्या स्वप्नदोषानवेक्ष्य वै ।
स्वप्ने हि रजसा देही तमसा वाभिभूयते ॥ ४२५ ॥

कुनं सर्व्वदाय (सर्वव्यापारेषु) । **तुरु** (निद्रा) **जुग** (हि) **हिलन्** (त्याज्या) । **अपन्** (यतः) **इकं तुरु** (निद्रा) ।[1] **लवन्** (च) **इप्यन्** (स्वप्नाः) । **य** (ते) **अमङुन्** (कुर्वन्ति) **हल** (दोषान्) । **अपयपन्** (यतः) **सुमपुत्** (आवृणुतः) **इकं**[2] **रजः तमः**(रजस्तमसी) **दे निक** (एतेन स्वप्नेन) ॥

Seeing the many failings caused by sleep one should resolutely withstand it in all activities. It is during sleep that mist and darkness take hold of one.

MBh.12.209.1cd, 2ab. b) अवेक्षता for अवेक्ष्य वै. d) K4 M7 support वा°, other mss. चा°.

१. च छ नास्ति दण्डः ।
२. ख—तिकं ।

꤁ꤢꤱꤟꤢꤵꤚꤱꤗ ꤀ꤞꤢꤢꤡꤢꤡꤢꤟꤚꤱꤗ ꤔꤢꤡꤢꤱꤗ ꤢꤡꤢꤔꤢꤱ ।
ꤔꤢꤡꤢꤱꤗ ꤚꤢꤡꤢꤔꤢꤢꤡꤢ ꤡꤢ ꤡꤢꤟꤢꤢꤡꤢꤱꤗ ꤚꤢꤡꤢꤱꤗ ꤡꤢꤔꤢꤱ ॥ ४२५ ॥

ꤢꤡꤢꤔꤢꤱꤗ ꤔꤢꤡꤢ ꤀ꤞꤢꤡ ꤢꤡꤢꤔꤢꤱ ꤡꤢꤡ । ꤡꤢꤱꤗ ꤢꤡꤢꤔꤢꤱ ꤡꤢꤡ । ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ ꤡꤢꤡ ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ । ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ ꤡꤢꤡ ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ । ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ ꤡꤢꤡ ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ । ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ ꤡꤢꤡ ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ । ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ ꤡꤢꤡ ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ । ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ ꤡꤢꤡ ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ । ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ ꤡꤢꤡ ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ । ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ ꤡꤢꤡ ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ । ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ ꤡꤢꤡ ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ ॥

नक्तंचर्य्यां दिवास्वप्नमालस्यं मैथुनं मदम् ।
देन्यं विषययोगं तु श्रेयोऽर्थी[1] परिवर्ज्जयेत् ॥ ४२६ ॥

मतंन्यन् (एवं) **देय निक**[2] (कार्यं) **सं ममेत्**[3] (चरमाणस्य) **हयु** (धर्मं) । **यन्** (यदा) **अभ्युदय** (अभ्युदयो भवेत्) । **ङुनिवेः** (विशेषतः) **यन्** (यदा) **निःश्रेयस**[4] (निःश्रेयो भवेत्) । **समङ्कें** (इति) **हिला निर** (वर्ज्यस्तेन) । **हय्व लकुलकु** (न चरेत्) **रिं कुलूम्** (रात्रौ) । **हय्वातुरु** (न स्वपेत्) **रिं रहिन** (दिने) । **हय्व** (न) **लुह्य** (आलस्यं कुर्यात्) । **हय्व** (न) **सक्तः** (सक्तः) **रिं सङ्ग**[5] (संगेषु) **हय्वाह्युन्ह्यन्** (न कामयेत) **दर्प्पं** (दर्पं) **रिं मद्य** (मद्ये) । **हय्व** (न) **लूसु** (दुर्बलः) **दीनारुमुः**[6] (दीनः, अविनीतः) **रिं उलः** (वृत्ते) । **हय्व** (न) **तन्** (न) **पंहुत्** (नियच्छेद्) **इन्द्रिय** (इन्द्रियाणि) ॥

Wandering at night, sleeping during day, indolence, sensuality, intoxication, meanness and passions should one desirous of weal avoid altogether.

MBh.12.276.23. b) पैशुनं mss. (no v.l.) for मैथुनं. c) अति (v.l. अभि)योगम-योगं च. d) T1 G1.3 support श्रेयोऽर्थी परिवर्जयेत्, other निश्रेयश ।

१. क—श्रेयोवीं, ख ग च छ ज—श्रेयो वि ।
२. ख—निकं ।
३. ख—मङुन् ।
४. ख ग ज—निश्रेयश, च छ—निश्रेयश ।
५. ख—सङ्गम, ज—सङ्गम्म ।
६. क—दीनारुसुरुः, ग—दिन-सुरुः ।

ꤔꤢꤡꤢꤱꤗ ꤢꤡ ꤁ꤢꤱꤢꤡꤢꤟꤢꤔꤢꤡꤢꤱꤗ ꤢꤡ ꤢꤱꤢꤡꤢꤡꤢꤱ ।
ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱꤗ ꤔꤢꤡꤢꤡꤢꤱꤗ ꤢꤡꤢꤔꤢꤱ ॥ ४२६ ॥

ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ ꤡꤢꤡ ꤔꤢꤡꤢ ꤡꤢꤡ । ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ ꤡꤢꤡ ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ । ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ ꤡꤢꤡ ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ । ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ ꤡꤢꤡ ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ । ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ ꤡꤢꤡ ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ । ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ ꤡꤢꤡ ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ । ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ ꤡꤢꤡ ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ । ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ ꤡꤢꤡ ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ । ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ ꤡꤢꤡ ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ ॥

विषयाणां च दौरात्म्यादिन्द्रियाणां च चापलात् ।
मनसश्चानवस्थानात् सर्व्वकृच्छ्रेषु तिष्ठति ॥ ४२७ ॥

कहुतन् (नियच्छेद्) **इं**[1] **मनः**[2] (मनः) **इकं** (यद्) **प्रिहॅन्** (अनुचर्यते) **त्मन्** (नु) । **अपन्** (यतः) **·य[न्]** (यदि) **तन्** (न) **कहुत्** (नियम्यते) **इकं मनः** (मनः) । **चपल** (चपलानि) **इकं इन्द्रिय** (इन्द्रियाणि) । **साहसिकन्** (साहसिका) **पप्रवृत्ति**[3] (प्रवृत्तिः) । **तुवि** (च) **तन् सिपि** (नाल्पं) **कदुष्टन्** (दुष्टत्वं) **इकं विषय** (विषयाणां) **डरन्य** (नाम) । **व्यक्तापुहर**[4] (व्यक्तं करोति) **हल** (दोषं) । **नियतान्मु** (नियतं प्राप्यते) **दुःख** (दुःखं) **ङ्गें** (नरेण) **जनॅक् इरिक** (तत्सक्तेन) ॥

On account of the depravity of bodily passions, the fickleness of senses and the instability of mind one gets into all kinds of difficult situations.

१. ग—इ ।
२. ज—मनः । (सदण्डः) ।
३. ख—प्रवृत्तिन्य ।
४. ख—°मुहर ।

ꤔꤢꤡꤢꤱꤗ ꤓꤢꤡꤢꤔꤢꤢꤡꤢꤱ ꤡ ꤡꤢꤡꤢ ꤢꤡꤢꤔꤢꤡꤢ ꤡꤢꤔꤢꤱ ।
ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱꤗ ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱꤗ ꤢꤡꤢꤔꤢꤱ ॥ ४२७ ॥

ꤡꤢꤔꤢꤱꤗ ꤡꤢꤡ ꤔꤢꤡꤢꤡꤢꤱ ꤡꤢꤡ ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ ꤡꤢꤡ ꤡꤢꤡꤢꤡꤢꤱ ꤡꤢꤡ

ꠛꠣꠞꠞꠢꠣ ꠔꠤꠢꠛ । ꠔꠤꠘꠣꠞꠣꠞꠞꠣꠞꠤ ꠛꠞꠤꠢꠛꠤ ꠢꠞꠤꠢꠛ । ꠣꠞꠘꠤ ꠢꠤꠔ ꠘꠤ ꠞꠣꠢꠞꠤ ꠣꠢꠔꠣ । ꠣꠔꠣꠘꠣꠢꠣ । ꠣꠢꠞꠘꠤꠢꠣ ꠘꠣꠞꠣꠢꠣ । ꠢꠣꠢꠤꠘꠣ ꠤꠞꠣꠘꠣ ꠘꠤ ꠔꠤꠞꠣꠢꠣ ꠣꠔꠣꠘꠣ ꠣꠞꠣꠘꠣ ꠘꠤ ꠢꠣꠞꠣꠘꠣ ॥

विषयान् प्रत्यवसितुं न जातु लभते धृतिम् ।
श्येनच्छायामनुपतन् कपिञ्जल इवातपे ॥ ४२८ ॥

अपन् इकं (यः) **व्वं** (नरः) **तुमूतकॅन्** (वर्तमानः) **पङवशन्** (वशे) **इं इन्द्रिय** (इन्द्रियाणां) **रि विषयन्य** (तद्विषयेषु)। **तन्** (न) **हन** (विद्यते) **जुग** (हि) **गन्तन्य** (सम्भावना) **वऋग** (तृप्तेः)। **पिसनिङुन्** (नैव) **पङ्गुहं**[1] (लभेत) **तृप्ति** (तृप्तिं)। **कदि रूप** (यथा) **निं हयम् अलस्** (वनकुक्कुटः)।[2] **कपनसन्**[3] (आतपे)। **मङुसिर्** (अनुपतन्) **हॉब्** (छायां) **निं**[4] **ह्लं** (श्येनस्य) **दुवॅग् अंलयं**[5] (उत्पततः) **कपान** (कथं) **इकान्** (तद्वद्) **तॅम्व**[6] (प्राप्नुयात्) **सुख** (सुखं) **निं मङॉब्**[7] (छायायाः) ॥

Enjoying sensual pleasures one is never satisfied. It is like a heath cock who seeks to fly in the shade of a hawk.

१. ग च छ ज—पङ्गुह ।
२. ख ज नास्ति दण्डः ।
३. च छ त्रुटितम् ।
४. च—नि ।
५. √लयं to fly.
६. क ख ग च छ—तॅम्वा ।
७. √हॉब् shadow, मङॉब् to look for shadow.

ꠘ ꠞꠣꠛꠤ ꠣꠞꠣꠢ ꠣꠞꠤꠢꠣꠞꠤꠔꠣꠞꠣꠘ ꠞꠣꠞꠤꠢꠣ ।
ꠔꠔꠤꠔ ꠢꠤꠞꠤꠢꠣ ꠣꠞꠣꠢ ꠘꠣ ꠔꠤꠔꠣꠞꠣ ॥ ४२९ ॥

ꠞꠣꠞꠣꠘ ꠞꠣꠢꠞꠤ ꠣꠞꠣꠢ ꠘꠣꠞꠣꠢ ꠔꠤꠔꠣꠞꠣꠘ ꠞꠣꠞꠤꠢꠣ ।
ꠔꠤꠔꠤꠢ ꠢꠤꠢꠤꠔꠤꠔꠣꠞꠣ ꠣꠢꠔꠣ ꠔꠤꠔꠣꠞꠣ ॥ ४२९ ॥

ꠘꠣꠘꠣꠢꠣ ꠔꠣꠞ ꠞꠣꠢꠤ ꠘꠤꠢꠣ ꠢꠣꠞꠣ ꠢꠤꠔꠤꠢꠣꠞ । ꠢꠣꠔꠤꠔꠣꠢꠣ ꠔꠤꠞꠣꠔꠣꠢꠣ । ꠢꠣꠘꠤꠢꠣ ꠔꠤꠢꠤꠞꠣꠘꠤꠢꠣ । ꠢꠣꠘꠤꠢꠣ ꠔꠤꠢꠤ ꠞꠣꠢꠞꠣ । ꠣꠔꠣ ꠞꠣꠢꠞ ꠘꠤ ꠣꠢꠔꠤꠔꠣ । ꠔꠤꠢꠤꠔꠣꠢ ꠞꠣꠞꠣ ꠘꠤꠢꠣꠞꠣ । ꠢꠣꠘꠤꠢꠣ ꠘꠤꠘꠤꠔꠣꠢꠣ ꠘꠤꠢꠣꠞꠣ । ꠢꠣꠘꠤꠢꠣ ꠔꠤꠢꠤꠔꠣꠢ

ज—षद्यते, च छ—सध्यते । ३-३. क—हनं मडानं, ख ज— ४. ग—मतंन्य ।
२. क ख ग च छ ज—न । हन मदन ।

𑖩𑖽𑖨𑖽𑖫𑖪 𑖌𑖽𑖩𑖪𑖨𑖽𑖫𑖪 𑖩𑖽𑖨𑖽𑖫𑖪 𑖩𑖽𑖨𑖽𑖫𑖪 ।
𑖩𑖽𑖨𑖽𑖫𑖪 𑖮𑖽𑖩𑖪𑖨𑖽𑖫𑖪𑖩𑖽 𑖫𑖪𑖨𑖽𑖫𑖪𑖩𑖽 𑖨𑖽𑖫𑖪𑖩𑖽𑖨𑖽𑖫𑖪 𑖨𑖽𑖫𑖪𑖩𑖽𑖨𑖽𑖫𑖪 ॥ ३८८ ॥

𑖩𑖽𑖨𑖽𑖫𑖪 𑖌𑖽𑖩𑖪𑖨𑖽𑖫𑖪 𑖩𑖽𑖨𑖽𑖫𑖪 𑖩𑖽𑖨𑖽𑖫𑖪 ।

अपन् इकं (या) **स्त्री** (स्त्री)। **त्क असि:**[2] (स्निग्ध-) **अगलक् मतन्य**[3] (चण्ड-लोचना)। **लि** (विचारे) **निकं कामुक** (कामुकस्य)।[4] **वस्तु** (वस्तु) **निं**[5] **अपुसपुस्** (वञ्चनाया:) **तम्बलुं** (ग्रीवाकाष्ठ-यन्त्रं)। **शङ्कल**[6] (शृङ्खला) **निं मूढ** (मूढस्य) **जुग** (हि) **य** (सा)। **कद्यङ्ग** (यथा) **निं जाल** (जालं)। **पुकॅत्** (आनाय:)। **पयं** (महाजालं)। **अन्** (यदा) **हिननकॅन्**[7] (क्रियते) **बन्धना** (बन्धनं) **पङलप्**[8] (ग्रहीतुं) **इवक्** (मत्स्यान्)। **म्वं कदि** (यथा) **कुरुङन्** (पञ्जरं) **इं मनुक्** (शकुने:)। **अन्** (यदा) **हिनहकॅन्**[9] (स्थाप्यते) **पञ्जर** (पञ्जरं) **निकं मनुक्** (शकुनीनां कृते)॥

A net catches fish, a cage keeps the bird captive, a lovely-eyed dame binds and imprisons the fool.

---

१. क ख ग च—बा°, छ ज—ब°।
२. ख—असिग।
३. क—पमतन्य।
४. ख नास्ति दण्ड:।
५. ग च छ ज—निनिं।
६. ख च छ—सङ्कल। Saṅkala is a Mid-Indian form.
७. क—इनहकॅन्य. च—तिनन°।
८. ग—पमङलप्।
९. ख—हिनॅनहकॅन्। √अन: place.

ꠅꠞꠣꠤ ꠅꠞꠣꠇꠞꠣꠞꠣꠘꠣꠘꠣꠤ ꠅꠞꠣꠤ ꠘꠘꠅꠤ ꠅꠞꠣꠇꠞꠣꠤ ।
ꠘꠣꠤꠘ ꠞꠣ ꠘꠣꠤꠘ ꠞꠣ ꠘꠘꠅꠞꠣꠤꠅꠞꠣꠘ ꠅꠞꠣꠇꠞꠣꠞꠣ ॥ ३८३ ॥

ꠞꠣꠞꠣꠤ ꠅꠞꠣꠇꠞꠣꠞꠣ ꠞꠣꠞꠣꠤ ꠘꠘꠅꠤ ꠅꠞꠣꠇꠞꠣꠞꠣ ।
ꠞꠣꠞꠣꠤ ꠅꠞꠣꠇꠞꠣꠞꠣ ꠞꠣꠞꠣꠤ ꠘꠘꠅꠤ ꠅꠞꠣꠇꠞꠣꠞꠣ ॥ ३८४ ॥

ꠞꠣꠞꠣꠤ ꠅꠞꠣꠇꠞꠣꠞꠣ ꠞꠣꠞꠣꠤ ꠘꠘꠅꠤ ꠅꠞꠣꠇꠞꠣꠞꠣ ।
ꠞꠣꠞꠣꠤ ꠅꠞꠣꠇꠞꠣꠞꠣ ꠞꠣꠞꠣꠤ ꠘꠘꠅꠤ ꠅꠞꠣꠇꠞꠣꠞꠣ ॥ ३८५ ॥

नासां कश्चिदगम्योऽस्ति नासां वयसि निश्चय:।
विरूपं वा सुरूपं वा पुमानित्येव भुञ्जते ॥ ४३४ ॥

तातन् (नैव) **हन**[1] (विद्यते) **तन् योग्य** (अयोग्य:) **परन** (गन्तुं)। **देंनि स्त्री** (स्त्रीणां) **ङरन्य। तन् योग्य** (अयोग्य:) **मर इरिक** (उपगन्तुं)। **अपन् ममङ्के गतिङ्क। कुनं इक।**[2] **ममङ्कन** (एवं

वर्तमाना) **गतिन्य** (तद्गति:)। **ममङ्कन कव्वङन्य। तातन्** (नैव) **कत्कन्** (प्रविष्ट:) **विवेक** (विवेक:) **मङ्कन। इकं** (या) **स्त्री** (स्त्री) **ङरन्य** (नाम)। **मर** (आगच्छति) **जुग** (हि) **य** (सा)। **म्वं तन्** (न) **बु:** (जानाति) **त य** (सा) **रिं अतुह** (वृद्धं) **रिं अन्वम्** (युवानं)। **तातन्** (नैव) **हुनिङ** (चिन्तयति) **य** (सा) **रिं**[3] **सुरूप** (सुरूपं) **लवन् विरूप** (विरूपं)। **जलुजलु** (पुमान्) **त** (अथ) **प्व इकिं**[4] (स:)। **मङ्कन** (इति) **जुग** (एव) **लिन्यन्** (बुद्धिर्यदा) **त्काकॅन्** (करोति) **रागन्य** (स्वरागं)॥

Women run after men, not because one is worthy, young or beautiful, but because he is a male.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.38.17. b) Many mss. संस्थिति: for निश्चय:. c) All mss. विरूपं रूप- वन्तं (or °मन्तं) वा (or च). १. क—हनं। २. ख ग च छ ज नास्ति दण्ड:। ३. क—रि। ४. क—इका।

ꠅꠞꠣꠤ ꠅꠞꠣꠇꠞꠣꠞꠣ ꠞꠣꠞꠣꠤ ꠘꠘꠅꠤ ꠅꠞꠣꠇꠞꠣꠞꠣ ।
ꠞꠣꠞꠣꠤ ꠅꠞꠣꠇꠞꠣꠞꠣ ꠞꠣꠞꠣꠤ ꠘꠘꠅꠤ ꠅꠞꠣꠇꠞꠣꠞꠣ ॥ ३८६ ॥

ꠞꠣꠞꠣꠤ ꠅꠞꠣꠇꠞꠣꠞꠣ ꠞꠣꠞꠣꠤ ꠘꠘꠅꠤ ꠅꠞꠣꠇꠞꠣꠞꠣ ।
ꠞꠣꠞꠣꠤ ꠅꠞꠣꠇꠞꠣꠞꠣ ꠞꠣꠞꠣꠤ ꠘꠘꠅꠤ ꠅꠞꠣꠇꠞꠣꠞꠣ ॥ ३८७ ॥

ꠞꠣꠞꠣꠤ ꠅꠞꠣꠇꠞꠣꠞꠣ ꠞꠣꠞꠣꠤ ꠘꠘꠅꠤ ꠅꠞꠣꠇꠞꠣꠞꠣ ।
ꠞꠣꠞꠣꠤ ꠅꠞꠣꠇꠞꠣꠞꠣ ꠞꠣꠞꠣꠤ ꠘꠘꠅꠤ ꠅꠞꠣꠇꠞꠣꠞꠣ ॥ ३८८ ॥

अनर्थित्वान्मनुष्याणां भयात् परिभवात् तथा।
मर्य्यादायाममर्य्यादा: स्त्रियस्तिष्ठन्ति भर्तृषु ॥ ४३५ ॥

[1]**संक्षेप** (संक्षेप:) **निकिं**[1]**स्त्री** (स्त्रिय:)। **दुराचार** (दुराचारा) **जुग** (हि) **य** (सा)। **तन्** (न) **कव्नं** (शक्या) **सिनॅङ्कॅरन्**[2] (संरोद्धुं)। **यद्यपिन्** (यद्यपि) **सिनॅङ्कॅरन्** (संरुद्धा)।[3] **विनर:** (उपदिष्टा) **रिं मर्य्यादा युक्ति** (मर्यादायुक्तौ)। **अप[न्]** (यत:) **तन्** (न) **सङ्क रि**[4] (मूलं) **पमाति:न्यान्** (वशीकरणस्य यद्) **विनर:** (उपदिष्टा)।[5] **मतंन्यन्** (कारणं) **अनुकूल** (अनुकूलताया:) **पकतोनन्य** (दृश्यमानत्वं) **रि**[6] **जलुन्य** (स्वभर्त्रा)। **कुनं प्रसिद्ध कारणन्य रि देन्यन् तन् किनार्य्य**

जुग । नोर (न) मुजुक्मुजुकि[७] (अर्थयते) य (सा) । पिलिः दोंन (स्याद्) तकुत्य (भयात्) कुनं (वा) । पिलिः (स्यात्) परिभाव (परिभवात्) कुनं (वा) । कारणन्यन् मङ्कन ॥

Women care not for bounds, and yet they remain in bounds, faithful to their husbands, either because there is nobody to woo, or out of fear and insult.

MBh. (Citraśālā ed.)13. 38.16. b) All mss. भयात्परिजनस्य च.

१-१. क—संक्षेपनिकं ।
२. √सङ्कर् to shut in.
३. ख ग च ज नास्ति दण्डः ।
४. ख—रिं ।
५. क नास्ति दण्डः ।
६. छ—रिं ।
७. √बुजुक् to court, to woo.

ꡖꡡꡎ ꡏꡔꡎ ꡐꡡꡗꡒꡒꡒ ꡐꡡꡗ ꡏꡔꡎ ꡏꡡꡔꡐꡡꡎꡒꡒꡒ ।
ꡖꡡꡎ ꡏꡒ ꡎ ꡒꡒꡒꡖꡡꡏꡒꡒꡒ ꡒꡡꡒꡡꡐꡒꡒꡒ ꡖꡡꡏꡒꡒꡒ ॥ ३८८ ॥

ꡐꡡꡗꡒꡒꡒ ꡡꡎ ꡎꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡒꡒꡒ ꡡꡎ ꡎꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡏꡡꡎꡒꡒꡒ । ꡒꡡ ꡡꡎ ꡎꡒꡒꡒ ꡒꡒꡒꡔꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡏꡡꡎꡒꡒꡒ । ꡐꡡꡗꡒꡒꡒ ꡡꡎ ꡎꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡏꡡꡎꡒꡒꡒ । ꡐꡡꡗꡒꡒꡒ ꡡꡎ ꡎꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡏꡡꡎꡒꡒꡒ । ꡐꡡꡗꡒꡒꡒ ꡡꡎ ꡎꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡏꡡꡎꡒꡒꡒ । ꡐꡡꡗꡒꡒꡒ ꡡꡎ ꡎꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡏꡡꡎꡒꡒꡒ । ꡐꡡꡗꡒꡒꡒ ꡡꡎ ꡎꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡏꡡꡎꡒꡒꡒ । ꡐꡡꡗꡒꡒꡒ ꡡꡎ ꡎꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡏꡡꡎꡒꡒꡒ ।

उशना[१] वेद यच्छास्त्रं यच्च वेद बृहस्पतिः ।
उभे ते न विशिष्येते स्त्रीबुद्धिस्तु विशिष्यते ॥ ४३६ ॥

यद्यपिन् (यद्यपि) **इकं** (यद्) **अजि** (शास्त्र-) **कवुः**[२] (-ज्ञानं) **भगवान्** (भगवतः) **शुक्र** (शुक्रस्य) । **म्वं इकं** (यद्) **अजि** (शास्त्र-) **कवुः** (-ज्ञानं) **भगवान्** (भगवतः) **बृहस्पति** (बृहस्पतेः) । **दद्य** (भवेतां) **इक** (एते) **कलिः** (द्वे ज्ञाने) **मेमन** (?) । **कवश** (वशीकृते) **नियतनिक** (नियतं) **भ्यासन्** (अभ्यासेन) ।[3] **सारिसारि** (प्रत्यहं) **लोल्यन्** (प्रयसनीये) **कयत्नाक्न** (यतनीये) । **कुनं** (परं) **बुद्धि** (बुद्धिः) **निं स्त्री** (स्त्रीणां) । **व्कस्** (शिखरं) **निं दुर्ग्राह्य** (दुर्ग्राह्याणां) **जुग** (हि) **य** (सा) । **तर्** (न) **क्नेनकु** (ज्ञायते) **ककवशान्य**[४] (तस्या बलं) । **यद्यपिन्** (यद्यपि) **लोल्यन्** (प्रयस्यते) **सारिसारि** (प्रत्यहं) **कयत्नाक्न** (यत्यते) । **हृत्शल्य** (हृच्छल्यवान्) **मत** (अधुना) **सङ्कलुन्** (अहं) । **उमप** (कः) **त कुनें** (अथ) **त्कपन्** (उपायः) **[५]इक** (येन) **सं**[५] **व्वं** (पुरुषः) **रुमक्ष** (रक्षेदात्मानं) **य** (तस्याः) ॥

The learning of Uśanā and Vṛhaspati do not match the intelligence of women.

MBh.13.39.89 (cd are missing).

१. क—उशान, ख—उशानाः, ग—उशणः, च छ—उशनाः,
२. क—वुः ।
३. ख ग च ज नास्ति ।
४. ख—कवशान्य, क ग—ककवशान्य ।
५-५. क—इकं ।

ꡖꡡꡎ ꡏꡔꡎ ꡐꡡꡗꡒꡒꡒ ꡐꡡꡗ ꡏꡔꡎ ꡏꡡꡔꡐꡡꡎꡒꡒꡒ ।
ꡖꡡꡎ ꡏꡒ ꡎ ꡒꡒꡒꡖꡡꡏꡒꡒꡒ ꡒꡡꡒꡡꡐꡒꡒꡒ ꡖꡡꡏꡒꡒꡒ ॥ ३८८ ॥

ꡡꡎ ꡏꡔꡎ ꡐꡡꡗꡒꡒꡒ ꡐꡡꡗ ꡏꡔꡎ ꡏꡡꡔꡐꡡꡎꡒꡒꡒ । ꡐꡡꡗꡒꡒꡒ ꡡꡎ ꡎꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡏꡡꡎꡒꡒꡒ । ꡐꡡꡗꡒꡒꡒ ꡡꡎ ꡎꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡏꡡꡎꡒꡒꡒ । ꡐꡡꡗꡒꡒꡒ ꡡꡎ ꡎꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡏꡡꡎꡒꡒꡒ । ꡐꡡꡗꡒꡒꡒ ꡡꡎ ꡎꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡏꡡꡎꡒꡒꡒ । ꡐꡡꡗꡒꡒꡒ ꡡꡎ ꡎꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡏꡡꡎꡒꡒꡒ । ꡐꡡꡗꡒꡒꡒ ꡡꡎ ꡎꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡏꡡꡎꡒꡒꡒ । ꡐꡡꡗꡒꡒꡒ ꡡꡎ ꡎꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡒꡒꡒ ꡎꡡꡔꡏꡡꡎꡒꡒꡒ ।

नाग्निस्तृप्यति[१] काष्ठानां नापगानां महोदधिः ।
नान्तकः सर्व्वभूतानां न पुंसां वा[२]मलोचना ॥ ४३७ ॥

तन् (न) **पकब्सुरन्** (तृप्यति) **मत सं ह्यं** (देवः) **अपुय्** (अग्निः) **ङरनिर** (नाम) । **यद्यपिन्** (यद्यपि) **सहन** (सर्वाणि) **निं कयु** (काष्ठानि) । **सतुमुवुः**[3] (सर्वं यद् रोहति) **रिं भूमंण्डल** (भूमंण्डले) । **यन्**[४] (यदि) **तिबाक्न** (क्षिप्यते) **रि सिर** (तस्मिन्नग्नौ) । **इवें**[५] (ध्रुवं) **तन्** (न) **तृप्त्यनिर** (तृप्तये तस्य) **मङ्कन्** (अधिकं) **वृद्धि** (वर्धन्ते) **जुग** (हि) **दिलः निर** (ज्वालास्तस्य) **देनिक** (अनेन) । **मङ्कन** (तथा) **तं तसिक्** (समुद्रः) । **तन्** (न) **पकवक्रुगन्**[५] (तृप्यति) **उमिनुम्** (पानेन) **व्वं** (जलानि) **रिं ल्वः**[६] (नदीनां) । **मङ्कन** (तथा) **सं ह्यं** (देवः) **मृत्यु** (मृत्युः) । **तन्** (न) **पकब्सुरन्** (तृप्यति) **उमङन्** (भक्षणेन) **हुरिप्** (जीवनस्य) **निं सर्व्वभाव** (सर्वभावानां) । **मङ्कन** (तथा) **तिकं स्त्री** (स्त्री) **ङरन्य** (नाम) । **तन्** (न) **पकब्सुरन्** (तृप्यति) **जुग** (हि) **रागन्य** (तद्रागः) **रिं सङ्गः**[७] (सङ्गेन) ॥

Fire is not satiated with fuel, ocean is not satiated with rivers, death is not

satiated with creatures, a woman is not satiated with men.

MBh.5.40.6. d) A few mss. °लोचनाः.

१. ख ग ज—नाग्नितृप्त्यति, च छ—नाग्नितृप्त्यति।
२. क ख ग च छ ज—बा°।
३. √तुवुः to grow.
४. क नास्ति।
५. क—कवक्रुगन्।
६. ज—त्मः।
७. ख ज—सङ्गम।

ꠌꠝꠏ ꠖꠤꠛꠝꠌꠝꠛꠤ ꠏꠟꠤꠖꠤꠛꠏ ꠝꠞꠝ ꠝꠞꠝꠑ ।
ꠌꠞꠝꠞꠟꠤꠑꠤ ꠏꠤꠖꠞꠝꠞꠝ ꠔꠞꠝꠞꠏꠤ ꠑꠝꠞ ꠏꠟꠞꠝ ॥ ꠵꠱꠶ ॥

ꠝꠞꠝ ꠤꠝꠏ ꠟꠞꠝ ꠔꠞꠝꠞ ꠑꠝꠞ ꠏꠤ ꠌꠞꠝ ꠋꠝꠞꠝꠞ ।
ꠌꠞꠟꠏꠤꠝ ꠞꠝꠞꠝ ꠔꠞꠝꠞ ꠑꠝꠞ ꠏꠤ ꠌꠞꠝ ꠋꠝꠞꠝꠞ ।
ꠔꠞꠝꠞ ꠤꠝꠏ ꠟ

स्त्री नाम माया निकृतिः क्रोधमात्सर्य्यविग्रहा ।
दूरात् त्यजेदनार्य्यां तां ज्वलितामेध्यवद्बुधः[1] ॥ ४४० ॥

तत्त्व (तत्त्वं) **निकं स्त्री ङरन्य** (स्त्रियाः) । **सुलप्**[2] (मायाविनी) ।[3] **बञ्चन** (वञ्चकी) **जुग** (हि) **य** (सा) । **मकावक् क्रोध** (क्रोधात्मिका) । **किम्बुरु** (मात्सर्यवती) । **मतंन्यन्** (अतः) **दिनोहन्** (दूरे स्थाप्या) **इक** (सा) **दे सं पण्डित** (पण्डितेन) । **तन्** (न) **हन** (विद्यते) **पहिन्य** (तद्भेदः) **लवन् अमेध्य** (अमेध्येन) । **बीभत्स** (बीभत्स-) । **वस्तु** (-वस्तुना) **चम्पुर्** (अपवित्रेण) ॥

A woman is magic and illusion, made up of wrath and envy.

---

१. क—°वद्वुधः, ख ग ज— °वुद्वुधः, च—°वुद्वुदः, छ—°वुद्वुडः । २. क—सिंहुलप्य । ३. ख नास्ति दण्डः ।

ꠢꠣꠝꠞꠤꠎꠟꠞ ꠇꠣꠛꠤꠛꠤꠎ ꠇꠣꠝꠣꠎꠣꠝꠤꠑꠣ ꠉꠢꠣꠎꠣꠞꠤ ।
ꠢꠢꠤꠟꠤ ꠎꠞ ꠇ ꠟꠣꠝꠣꠢꠟꠤꠟꠤ ꠟꠣꠝꠣꠎꠢ ꠞꠤꠞꠤꠟꠤꠢꠣ ॥ ३३९ ॥

ꠢꠣꠝꠞ ꠑꠤ ꠤꠢꠤ ꠟꠣꠎꠣ ꠝꠣꠎꠞ ꠣꠎ ꠤꠢꠤ । ꠝꠣ ꠞꠤꠣꠣꠞꠤ । ꠢꠣꠝꠞꠣꠢꠣ ꠟꠣꠎꠣꠝꠣꠎꠢ ।
ꠢꠢꠤꠟꠤꠢꠣ ꠑꠤꠞꠤꠢꠣ ॥

स्वभावश्चैव नारीणां नराणामिह दूषणम् ।
इत्थं वै न प्रमाद्यन्ति प्रमदासु विपश्चितः ॥ ४४१ ॥

स्वभाव (स्वभावः) **निं**[1] **स्त्री** (स्त्रीणां) **त**[2] (अथ) **इकं**[3] (ताः) **मगवे** (कुर्वन्ति) **हल** (दूषणं) **रिं व्वं** (नराणां) । **लर** (व्याधिः) **प्रिहति** (शोकः) **पिनुहरन्य** (क्रियेते ताभिः) । **मुरुङकॅन्** (नाशयन्ति) **सर्व्वकार्य्य** (सर्वकार्याणि) । **एङॅत् प्व** (जानाति) **सं पण्डित** (पण्डितः) । **मतंन्यर्** (अतः) **यत्न** (यतते) **जुग** (हि) **सिर** (सः) **दुमोहिं**[4] (दूरे स्थातुं) **स्त्री** (स्त्रीभ्यः) ॥

It is in the nature of women to attract men. The wise have to be careful.

---

१. ग—नि । २. ख नास्ति । ३. छ—निकं । ४. ख—दुमोही, ग च छ ज— दुमोहि ।

ꠢꠣꠝꠞ ꠢꠣꠝꠞ ꠉꠢꠣꠢꠣꠝꠞ ꠇꠣꠢꠣꠎꠣꠢꠟꠤꠉꠣꠉꠤꠢꠣ ।

ꠢꠣꠝꠞ ꠢꠣꠝꠞ ꠇꠣꠎꠣ ꠇꠣꠝꠣꠎꠣꠢꠟꠤ ꠇꠣꠎꠣꠎ ꠢꠣꠝꠞ ꠣꠎ ꠤꠢꠤ ॥ ३३८ ॥

ꠎꠣꠝꠞ ꠑꠤ ꠤꠢꠤ । ꠝꠣ ꠞꠤꠣꠣꠞꠤ । ꠢꠣꠝꠞꠣꠢꠣ ꠟꠣꠎꠣꠝꠣꠎꠢ ꠞꠤꠞꠤꠟꠤꠢꠣ ।
ꠢꠢꠤꠟꠤꠢꠣ ꠑꠤꠞꠤꠢꠣ ॥

येषु येषु प्रदेशेषु[1] कायोऽत्यन्तजुगुप्सितः ।
तेषु तेषु जनः सक्तो वैराग्यं केन यास्यति ॥ ४४२ ॥

हन (विद्यन्ते) **त** (अथ) **अवयव** (अवयवाः) **ङ्का र्य्यवक्** (शरीरे) **निं स्त्री** (स्त्रीणां) । **अत्यन्त** (अत्यन्त-) **रिं**[2] **बीभत्स** (-बीभत्साः) । **क्स्** (शिखरं) **निं करक्रमः** (उद्वेगस्य) । **योग्य** (योग्याः) **केलिक** (द्वेष्टुं) । **युक्ति** (युक्तं) **सिङ्कहन** (वर्जनं) । **हय्व** (न) **त** (अथ) **मङ्कन** (तथा) । **र प्व तन्** (न) **य** (सा) **कज्नॅक्**[3] (रन्तव्या) **निकं व्वं** (नरैः) । **हर्ष** (हर्षः) **अकूं**[4] (कामः) **अलुलुत्** (संसक्तिः) **जुग य इरिक**[5] (तत्र) । **अन्** (यदि) **मङ्कन** (एवं) [6]**इकं व्वं** (नराः) । **न्य** (केन) **त** (अथ) **कुनं** (हि) **दुमेः य** (कारणेन तेषां) **वैराग्य**[6] (वैराग्यं) ॥

---

१. ग—प्रदेशषु । २. ग—रि । ३. ग—क्नज्नॅक् । ४. क—कुङ । ५. क—इका । ६-६. ज त्रुटितम् ।

ꠇꠣꠝ ꠑꠤ ꠣꠎꠣ ꠢꠣꠝꠞꠤꠢꠟꠤ ꠎꠣꠇꠣꠝꠟꠤꠑꠤ ꠑꠤꠢꠣꠝꠞꠤ ।
ꠢꠑꠤꠎꠤꠑꠤꠢꠣꠇꠣꠞꠤꠢꠣ ꠘꠟꠤꠎꠣ ꠣ ꠉꠤꠑꠤꠝꠟꠤꠢꠣ ॥ ३३७ ॥

ꠎꠣꠇꠣ ꠇꠣꠝ ꠑꠤ ꠣꠎꠣꠢꠟꠤꠢꠞꠣꠣ । ꠞꠣꠣ ꠘꠤ ꠣꠎꠤꠑꠤ । ꠑꠤꠢꠣꠝꠞꠤꠢꠣ ꠢꠟꠤꠑꠤ । ꠢꠣꠝꠞ
ꠢꠣꠝ ꠑꠤꠣ ꠢꠣꠝꠞ ꠑꠤꠣꠝ ꠣꠝꠣꠝ । ꠑꠤꠣꠝꠣꠎꠣꠢꠣꠑꠤꠝꠞ ꠎꠣꠇꠣꠝꠟꠤꠑꠤ ꠑꠤꠣ ꠤꠢꠤ । ꠢꠞꠤꠑꠤ
ꠘꠟꠤꠎꠤꠑꠤ ꠑꠤꠣꠝꠞ । ꠇꠣꠢꠣꠝꠟꠤ ॥

[1]को हि नाम मनुष्येषु जानन्नपि विचक्षणः ।
हरिणीपदमात्रेण चर्म्मणा न[2] खलीकृतः ॥ ४४३ ॥

अपन् (यतः) **ङ्के** (इह) **रिं**[3] **मानुषलोक** (मानुषलोके)। **इक** (यः) **सं पण्डित** (पण्डितः)।[4] **विचक्षण** (विचक्षणः) **तुवि** (अपि)। **तन्** (न) **हन**[1] (विद्यते) **सिर** (सः) **तन्** (न) **दीने** (दीनः) **कश्मल** (कश्मले)। **किनवशाकॅन्** (वशीकृतः) **देन्य अवयव** (अवयवेन) **निं**[5] **स्त्री** (स्त्रियाः)। **कुलित्** (चर्म) **ससुल्पित्** (एकं पदं) **इं**[6] **किदं** (हरिण्याः)।[7] **प्रमाणन्य** (प्रमाणं तस्य)॥

१-१. ज त्रुटितम्।
२. छ नास्ति।
३. ग—रि।
४. ख नास्ति दण्डः।
५. ग—नि।
६. क—निं।
७. क नास्ति दण्डः।

ပ္ဂာသ္ဟာဧယာသဟိဂာဏ္ဍာဇ ပဟာဟာ ဧသ္ဟာဂါသာဘိဟာဧါ ।
ပ္ဂာဏ္ဍာဇ ပိပ္ဂဟာဂ်ာသပ ဆဲပ္ဂဧာဆ္ဆိသ္ဂျိဂါ ဇဂာဧါ ॥ ३३३ ॥

ဘိ ဏ္ဍာ ဆိဇဲ ဆ္ဂျသိဟါ ဃသ္ဂျသိပာဟါ ဆိ ဆိဟဲ । ပာဇ ဟ ဆာဆိ । ဧ္ဍာ ဟါဆိ ဂါဆ္ဂျ ပဟာသိ । ပိဇဆာပ္ဍ္ဍ ဆိ ဧ္ဍာ । ဃပဇိ ဘ । ပိဏ္ဍာဆိ ဟါဘိဂ်ာဟါ । ဃပဇိ ဆဲပ္ဂဧာဃ । ဃ ဟ ဇဲဂ်ာဇ ပ္ဂာသဏ္ဍာဆိ ဏ္ဍာဘိဆိ ဘဟါ । ဧ္ဍာဃ ပ္ဂဟ ဟ္ဂသိ ဃ ဂ္ဂဇာသ္ဂျ ॥

प्रस्वेदमलदिग्धेन वहता मूत्रशोणितम्।
व्रणेन[1] **विवृतेनैव सर्व्वमन्धीकृतं जगत्॥ ४४४॥**

रि[2] **ङः** (मध्ये) **निकं कुलित्** (चर्मणः) **ससुल्पित्** (पदमात्रस्य) **निं**[3] **किदं** (हरिण्याः)। **हन** (विद्यते) **त** (अथ) **कनि**[4] (व्रणः)। **ङा** (विवृतः) **तन् कनें वरस्** (अनारोप्यः)।[5] **पिनकल्लु** (मार्गीकृतः) **निं**[6] **मूत्र** (मूत्रस्य)। **लवन् रः** (शोणितस्य)। **हिब्कन्**[7] (दिग्धः) **हरिङॅत्** (प्रस्वेदेन)। **लवन्** (च) **सर्व्वमल** (सर्वमलेन)। **य त** (एषः) **अंदे** (करोति) **वुलङुन्**[8] (व्याकुलतां) **इरिंकिं**[9] **रात्** (जगति)। **मूढ** (मूढाः) **वुत** (अन्धाः) **तुलि** (बधिराः) **य देन्य** (तेन)॥

१. क—वृन्तेन।
२. च—रिं।
३. ख—इं।
४. ज—कनिन्।
५. ग नास्ति दण्डः।
६. क ज—निं।
७. क ग—हिब्कॅन्।
८. क—वुलङुन, ख—हुल°।
९. ख—°कि, ज—°कं।

ဏ္ဍာဟာဆိ ဆာဃ္ဂျ ဟာဘ္ဂျာဇ္ဇ ဇ ဆာဏဧယိ ဧဃဘ္ဂျာဏ ।
ဧဃဇာ်ဆာပ ဆာဃ်ိ ဃာဘိ ဏာဃ္ဂသဇ ဃ ဃာဇဆဇ ဃ ॥ ३३၅ ॥

ဏ္ဍာဇ ဟ ဆာဆိ । ဆိဇ္ဍဟာဆိ ဃဟိဃဟိ । ဇ္ဂာဟာဆိ ဟ္ဂျိဏ်ဃိ ဂ္ဂဏ ဃ । ဟာဆိ ဘ္ဂျာ ပိပ္ဂိဇ်ဘ္ဂျ । ဟာဟာဆိ ဇ္ဇ ဘိ ဘ္ဂဏာ । ဆာသိဂ ဏ္ဍာဇ ဧဇ္ဍာဟာဆိ ဂ္ဂဏ ဃ္ဂျိဏ္ဍာဃ । ဟိဃပဲ ဧဃဇ္ဂျိဘ္ဂျ । ဟိဃပဲ ဧဘာဇ္ဂျ ॥

कूलानि नास्य पात्यन्ते न कथमपि खन्यते।
खनकैव क्षयं याति बलेन च धनेन च॥ ४४५॥

इक[1] (यः) **तं कनि**[2] (व्रणः)। **सिनुहन्**[3] (खन्यते) **सारिसारि** (प्रत्यहं)। **न्दातन्** (न) **तूबिस्** (दुर्गमः) **जुग** (हि) **य** (सः)। **तन्** (न) **रुबुः** (पतन्ति) **पिङ्किन्यं** (कूलान्यस्य)। **तातन्** (न कथमपि) **कन** (खन्यते) **रिं ञ्रो** (गभीरत्वे)। **कालिः** (च) **इकं अनुहन्** (खनकः) **जुग** (हि) **दुर्ब्बल** (दुर्बलः)। **हिलं** (नष्टा) **शक्तिन्य** (तस्य शक्तिः)। **हिलं** (नष्टं) **मास्न्य** (धनं तस्य)॥

१. छ—इकं।
२. ज—कनिन्।
३. √सुहन् instrument.

ဃဘ္ဂျာဆ္ဍ ဧဃဟဘ္ဂျာဆိ ပ္ဂဟိဆ္ဍိဟ္ဂျာဘိ ဂ္ဂဃဘ္ဂျိဘ္ဂျာဇ္ဇ ।
ဟဘ္ဂျာဆ္ဍ ဆ္ဃ ဆာဧ္ဂျာဆိ ဇ္ဂျဟ ပ္ဂြိဘ ပိဃ္ဂျဆ ॥ ३३၆ ॥

ဇဟ္ဂျာဆ္ဍ ဘိ ဏ္ဍာဇ္ဂျ ဏ္ဍာ ဆာဆိ လိ ဧဃဇိ । ဇဧ်ဟ္ဂျာဆ်ာဆိ ဆဲပ္ဂဧဃ ဆိ ဧဃဏိ । ဆာဃဘာဘာဆိ ဂ္ဂဘာဆိ ဆာဃ ဆဲပ္ဂဟ္ဂျာဆိ သ္ဂျဘ္ဂျိသ္ဂျဘ္ဂျိ । ဃဖိဇာဧဃ္ဂျဟဘ ဆဲ့ ဏ္ဍာ့ သ္ဂျသ္ဂျဘ္ဂျိ ဏ္ဍာဏိဆ ဘဘ္ဂျ । ဧဘာဇ္ဂျဿ ဧဃဟ ဆာဧိ । ဟာဆိ လိပိ ဆာဏိဆ ဏ္ဍာဏ္ဍာဇ ဆိဆ ဂ္ဂဃဆ ဧဃဆိ ဘ္ဂျဆ ॥

यान्येव मलवाहीनि पूतिच्छिद्राणि योषिताम्।
तान्येव खलु काम्यानि अहो पुंसां विडम्बना॥ ४४६॥

अत्यन्त (अत्यन्त-) **रिं बीभत्स** (-बीभत्सः) **इकं**[1] (यः) **कनि**[2] (व्रणः) **लिं** (विचारे) **ममि** (मम)। **अमॅत्वकॅन्** (जनयति) **सर्व्वमल** (सर्वाणि मलानि) **निं शरीर** (शरीरस्य)। **कावरणन्** (आवृतः) **देंनि कला** (कलया) **मर्व्वुकु**[3] (वसया) **त्वत्त्वत्** (दृढं)। **यतिक** (एतद्) **अमुहर** (करोति) **कूं** (कामं) **तृष्णा** (तृष्णां) **लुलुत्** (सङ्गं) **इरिकं**[4] **रात्** (लोके)। **आश्चर्य्य** (आश्चर्यं) **मत कमि** (मे)। **तन् सिपि** (अनल्पा) **करिक बञ्चन**[5] (वञ्चना) **निकं लोक** (लोकस्य) **अन्** (यदा) **मङ्कन** (एवं)॥

१. च—इक ।
२. क ग—कनिं, ज—कनिन् ।
३. ONW. gives मवुदुक्. मर्वुदुक् is an ancient form.
४. क ग—इरिक ।
५. ख—कबञ्चनन ।

ꠇꠔꠣꠊꠇꠤꠉꠣ ꠓ ꠀꠀꠔꠣ ꠛꠊꠛꠇ ꠓ ꠀꠤꠉꠀꠀꠛꠇ ꠀꠤꠊꠛꠇꠇꠣ ।
ꠀꠀꠔꠣꠊꠤꠀꠤꠀꠛꠣꠔꠣꠉꠇ ꠔꠣꠊꠤ ꠊꠤꠛꠇꠔꠣꠀꠣꠉꠇꠛꠇꠣ ॥ ३३५ ॥

ꠔꠣꠉꠣꠛꠇꠇ ꠇꠔꠣꠔꠣꠓ ꠛꠇꠣꠀ ꠇꠇꠤ ꠊꠤꠀꠇ ꠛꠔꠣꠇ । ꠔꠣꠀꠇ ꠇꠤꠉꠣꠀꠇ ꠇꠇꠛꠇꠇ ।
ꠔꠣꠀꠇ ꠤꠀꠣꠊꠤꠀꠣꠀꠇ ꠛꠇꠣꠀ ꠇꠇꠤ ꠊꠤꠀꠇ ꠛꠔꠣꠇ । ꠔꠣꠀꠇ ꠀꠣꠛꠤꠀꠣꠀꠇ ꠀꠣꠀꠣꠀꠇ ꠇꠇꠛꠇꠇ ।
ꠔꠣꠀꠇ ꠀꠣꠀꠣꠀꠇ ꠀꠣꠀꠣꠀꠇ ꠇꠇꠛꠇꠇ । ꠔꠣꠀꠇ ꠀꠣ

[illegible]

कोटराग्निर्य्यथाशेषं समूलं पादपं दहेत् ।
धर्म्मार्थं च तथा लोके रागद्वेषो[1]? विनाशयेत् ॥ ४४९ ॥

कद्यङ्ग (यथा) **निं अपुय्** (अग्निः) **रि[2] कुबुं** (कोटरे) **निं[3] कयु** (वृक्षस्य) । **अन् ग्सॅं[4]** (दहति) **इकं कयु** (वृक्षं) **निश्शेष** (निश्शेषं) **अरदिन्** (सर्वथा) **त्क रिं[4] पांन्य** (शाखापर्यन्तं) । **वित्न्य** (तत्स्कन्धं) । **व्वद्न्य** (तन्मूलं) । **मङ्कन त** (एवं) **रकॅत्** (सक्तिः) **निकं रागद्वेष** (रागद्वेषयोः) **रि हति** (हृदये) । **नियत** (नियतं) **इक** (तौ) **मङ्किलङकॅन्** (नाशयतः) **धर्म्मं** (धर्मं) । **अर्थं** (अर्थं) । **मोक्ष** (मोक्षं) । **नित्य** (नित्यं) **पदुलुर्** (सखित्वं) **निं राग** (रागस्य) । **लवन्** (च) **द्वेष** (द्वेषस्य) । **यावत्** (यावत्) **हनं[4]** (विद्यते) **राग** (रागः) । **तावत्** (तावत्) **हनं** (विद्यते) **कद्वेषन्[6]** (द्वेषः) ॥

As a fire in the hollow of a tree destroys the tree completely, so passions and jealousies seated inside the heart of man destroy dharma and artha.

MBh.3.2.29. c) धर्मार्थिनं (K2 and some B D mss. धर्मार्थौ तु) तथाल्पोऽपि. d) रागदोषो for रागद्वेषो.

१. क—°षं, ख—°द्वैष, च छ ज—°द्वेष ।
२. क—रिं ।
३. ज—नि ।
४. ख छ ज—रि ।
५. क—हन ।
६. क—कद्वैष ।

[illegible]

कामो बन्धनमेवैकं नान्यदस्तीह[1] बन्धनम् ।
कामबन्धनमुक्तो हि ब्रह्मभूयाय कल्पते[2] ॥ ४५० ॥

लवन् इकि (यश्च) **राग** (रागः) । **व्कस्** (शिखरं) **निं बन्धन** (बन्धनस्य) **इक** (सः) । **ङ्कि** (एकं) **इकि तन् पकर्व्व** (अद्वितीयं) **कारण** (कारणं) **निं पाश[3]** (पाशबन्धस्य) । **अपन्** (यतः) **इक** (यः) **सं लुपुत्** (मुच्यते) **सकें रागपाश** (रागपाशात्) । **नियत** (नियतं) **सिर** (सः) **मुलिः** (निवर्तते) **रि[4] ब्राह्मपद** (ब्राह्मपदं) । **तदाजर** (न सजरः) । **[5]ममर** (न समरः) ।[5] **मभय** (सभयः) । **ममृत्यु** (समृत्युः) । **पद** (पदं) । **[6]ब्राह्म** (ब्रह्मणः) । **क्षम[6]** (?) । **सं ह्यं ब्राह्मपद** (ब्राह्मपदं) **ङरनिर[7]** (नाम) । **तन्** (न) **कतमन्** (व्याप्यते) **तुह** (जरया) ।[7] **लर** (व्याधिना) ।[7] **भय** (भयेन) । **पाति** (मृत्युना) । **निर्व्वाणपद** (निर्वाणपदं) **ङरनिर[8]** (नाम) **वनेः** (अपरं) ॥

There is only one bondage, that of kāma. When released one attains Brahma-hood.

MBh.12.243.7 (as above).

१. क ख च छ ज—नान्यथा (च छ—°ता, ज—°थ) स्त्रीह (ज—स्त्रिह) ।
२. क—कप्यते, ख च छ ज— कल्प्यते ।
३. क—कपाश ।
४. ख च छ ज—रिं ।
५-५. छ नास्ति ।
६-६. क—ब्रह्मा । क्षेप, ज— ब्रह्मक्षेमा ।
७. क ज—ङरनिर । परमसुकेवल, ख—°र । परमासुकेवल ।
८. च नास्ति दण्डः ।
९. क—ङरनिक ।

[illegible]

यः सन्धारयते मन्युं योऽतिवादांस्तितिक्षति[1] ।
यश्च तप्तो न तपति स भृशं शमभाजनम् ॥ ४५१ ॥

कुनं पकतोनन् (दर्शनं) **इक सं व्वं** (नरस्य) **उग्गत्[2]** (छिन्दतः) **राग निर** (स्वरागं) । **यन्** (यदि)

व्नं (शक्नोति) हुमृत् (नियन्तुं) क्रोध निर (स्वक्रोधं) जुग। क्लान्त[3] (तितिक्षति) सिर (अथ सः) रि[4] हलहयु (शुभाशुभं) निं उजर् (शब्दानां)। तातन् (नैव) [5]अलर (तपति) सिर[5] (सः) यर् (यदा) इनवघात[6] (अवघात्यते)। सिर (सः) तिक[7] रागनिर्म्मुक्त[8] (रागनिर्मुक्तः) ङरनिर (नाम) ॥

One who holds his ire in check and forbears abuses and revilings and does not get excited when people try to heat him up, he is the worthy repository of calmness and equanimity.

MBh. 1.74.5. d) दृढं (K भृशं) सोऽर्थस्य भाजनम्.

१. क ख च छ ज—योतिवादन्तितिक्षति।

२. √पगत् to cut.

३. √कॅल। क्लान्+त (त= अथ)।

४. च छ—रिं।

५-५. क—हलर।

६. च छ—इनवगत।

७. ख—सि तिक।

८. ख—रागादिमुक्त।

꣇꣡ꣁ꣡ꣂ꣡ꣃ꣄꣡꣡ꣅ꣡꣆꣡꣇꣡ ꣈꣡꣉ ꣊꣡꣋꣡꣌꣡ ꣍꣡꣎꣡ ꣏꣡꣐꣡꣑ ।

꣒꣡꣓꣡꣔꣡꣕꣡꣖꣡꣗꣡ ꣘꣡꣙꣡ ꣚꣡꣛꣡꣜꣡ ꣝꣡꣞꣡꣟꣡ ॥ ३७८ ॥

꣠꣡꣡ ꣢꣡꣣ ꣤꣡꣥ ।꣦꣡꣧꣡ ꣨꣡꣩ ꣦꣡꣪꣡꣫꣡꣬꣡꣭꣡꣮ ꣯꣡ ꣒꣡꣰꣡꣱ ।ꣲ꣡ꣳ꣡ꣴ꣡ꣵ ꣍꣡ꣶ꣡ ꣒꣡ꣷ꣡꣸ ।꣹꣡꣺꣡ꣻ꣡꣼ ꣽ꣡ꣾ꣡ꣿ ꣒꣡ꣷ꣡ ।꣡ ꣒꣡ꣷ꣡꣸

The sequence is rāga, then kāma, then icchā, and finally tṛṣṇā.

MBh.3.2.33. b) परि- B1.4 Dc D1-3.5. (सदण्डः)।
कृष्यते for परिगम्यते. १. √वलुय् to turn. ४-४. ख—क्वतिच्छान्य।
c) तस्य for चास्य. चास्य २. क—ङरनि।
is supported by Ś1 K3 ३. क च छ ज—ह्यन्।

ཀླུབ་ ཡི་ ཨེཔུཧཔིཥྚ་ ཨིཀཔྲཀཱཤཀཱི ཡཐཱ །
ཨེཨེཐུ་ ཀཧྱཏེ་ རཱགཱ་ ཧཱཧཱཀྲཀཱཏྟིནཱི ॥ ३९३ ॥

ཏྲྀཥཱ་ ཀླུབ་ ཀཱཧཏུ །ཨཔྱེ་ ནི་ ཡཱཙ ཡིཧཏཱཀཱཾཏུ །ཏྲྀཔིཨི་ ཙཔཀི་ ཡཱནྱཏྲཱ
པིནཏུཡཱཧཏུ །ཏྲྀཥཱཡཱ་ ཡིཧཏཱཀི་ ཀཱཀྱཏཱནི་ ཨེཨེཐུ །ཀཱཔུཔྱཨི་ ནིཡཏ་ པྱཙ ཀཱཙཔཀི ॥

तृष्णा[1] हि सर्व्वपापिष्ठा नित्योद्वेगकरी[2] मता।
अधर्म्मबहुला चैव घोरा पापानुबन्धिनी[3] ॥ ४५४ ॥

इकं तृष्णा (तृष्णा) **ङरन्य** (नाम)। **सल्विर्** (सर्वविधानि) **निं हल** (पापानि) **हिननाकॅन्य** (क्रियन्ते तया)। **इलिक्** (उद्वेगः) **लवन्** (च) **तकुत्** (भयं) **पिनुहरन्य** (क्रियेतेऽनया)। **इनकु**[4] (स्वीकृता) **तिकान्** (एषा) **कगॉङन्** (बाहुल्यं) **इं अधर्म्म** (अधर्माणां)। **कऋसुस्** (घोरा) **नियत** (नियतं) **फल कपापन्** (पापफला) ॥

Tṛṣṇā is the wickedest of all. It keeps a man excited all the while. It is infested with adharma. It is terrible. Its consequences are dire sin.

MBh.3.2.34. b) स्मृता २. ख—°षकरी, च छ ज— °वन्दिनि।
is the Northern reading, °षकरि। ४. √अकु I, पिनकु made
S has नृणाम्. ३. क—°वन्धिनी, ख—°वन्धनी, one's own.
१. ख च छ ज—तृष्णो। च ज—°वन्धिनि, छ—

ཨེཨཔྟཱཀི་ པྱཀཡཱ ཀཡཱཀཱཀི ཨཱཔྟཔྱཡཱ པྱཨཱ པྱཨཱ །
ལཱཀཱཀ ཡཱཏིཡཱཡཀྱཡཱཔ ཨཏི ཨིཡཡཱཙཏྲི ཀླུཀྵཡ ॥ ३९९ ॥

ཨེཔཀི ཨཱཙཱ ཡཱཀྵ །ཀཡཱཙཏྲྀཀྵ ནིཀྱཀི ཨཱཙཱ །ཨིཨཔཡཱཙཱཙཱཏྲི ཀླུབ་ །ཏྲྀཨཔཡཱཙཱཙཱཀི །

པིཨཔཀླུ ཏི ཨཱཡཡཔཡཱཀི ཨཱཙཱ །པཏྱཨཱི ནིཨཱ ཀྱཡཱཙ ཨཱཡཀཱཀཱཀི ཡཱཏིཏཱནིཏཱཀི ཏི ཨཱཙཱ
ཡཱཏིཡཱཏི །ཡཡཡཱཀི ཡཱཨ པཡཱ ཡཱཙ ཨཔཀི ཏྲྀཨཱ ཀླུཡ །ཏྲྀནིཏཱནིཏཱཀི ཏི ཡཀྱཡཀྱཡཀི
ཡཱཏྟཱཙི ཀླུཏྲྀཡཀྱི ཡ ཡ ཡཡཀྱཡཱཀྱཨོ ཨེཏཱཡཀྱཡི ॥

आसन्नान् पुरतो भोगान् दर्शयित्वा पुनः पुनः।
छागो हरितमुष्टचेव दूरं[1] नीतोऽस्मि तृष्णया ॥ ४५५ ॥

अपन् कमि (वयं) **मङ्के** (इह)। **[2]तोनॅन्त** (पश्य) **निरुन्**[2] (अनुसर) **कमि** (अस्मान्)। **किनवशाकॅन्** (वशीकृताः) **इं तृष्णा** (तृष्णया)। **इनहसाकॅन्**[3] (विचालिताः)। **विनवन्य** (नीताः) **रिं**[4] **कदोहन्** (दूरं) **कमि** (वयं)। **पञ्चक्** (आसन्नता) **[5]निकं भोग**[5] (भोगानां) **कतोन्** (दृष्टानां) **[6]मङिङिनिङिन्** (कामं जनयति) **रिं**[6] **कमि** (अस्मासु) **सारिसारि** (प्रत्यहं)। **तातन्** (नैव) **हन** (विद्यते) **पहि** (भेदः) **ममि** (मम) **लवन् इकं**[7] **ङुस्** (छागेन)।[7] **इनिङिनिङिन्** (कामयमानः) **रिं दुकुत्** (घास-) **सागॅम्**[8] (-मुष्टिं) **तुमूत्** (अनुसरति) **त य** (सः) **मङ्गाङलोर्**[10] (उत्तरेण) **अङिदुल्**[11] (दक्षिणेन) ॥

Like a goat, whom men delude by holding in its front a tuft of green twigs, I have been tempted far out of the way by tṛṣṇā, repeatedly showing me nearby pleasures.

१. ख च छ—दूरो, ज—दुरो। ४. क—रि। ९. ज—सगगॅम्।
२-२. क—तोनॅन्तन्तिरुन्य [तो- ५-५. क—निक भोग जुग। १०. ज—मङलोर्।
नॅन् (पश्य) तन् (न) तिरुन् ६-६. क—पङिङिनिङिन्य रिं। ११. क ख च छ—°ल, ज—
(अनुसर, √तिरु)]. ७. क—इक। °ला।
३. √अहस् to swerve. ८. ख च ज नास्ति दण्डः।

ཀཱཡཡཔཱཙི ཨཡཡཱ ཀླུཡཡཱཀཱཀྱི ཡཱཀཱཡཱཀཱཡི །
ཨིཔིཔི ཡཡཀྱཡཱཀྱཡི ཡཀཱཡཱཀཱ ནིཀྱཔཡཀྱཡ ॥ ३९८ ॥

ནེ་ ཨཱཀཱཡཔཡཨཙི ཡཨཱཔྱེ་ པཡིཔཱཙི ནི ཙཀིཀ །ཡཨཙི ཡཔྱི ཏྲྀཨཱ །སྱིཀ ཀཨནི
ཡྱཡ །ཡཀྵཨ ཏྲྀཨེ་ ཨཡཱཀཱཀྱི ཀཨཱཙ །ནི ཡཨཡ ནི ཡཨ །ཨཨིཡྱི ཏྲྀཨཱ །ཨཔཨི
ཨཨཀྱི ཡཔཨི ཡཨ །ཡཀྵཨ ཏྲྀཨེ་ ཡཀྱིཔི །ཨཨིཡྱི ཏྲྀཨཱ །ཨཔཨི ནིཡཡཀ ཡྱཨ

ཀྱཻ ཧཱི ཀཱཡཱ། । ཨཔི ཀྱཻ ཀྱཱཡཱ། ཀཱཡཱ ཧཱི ཀྱཻ । ཨཔི ཀྱཻ ཀྱཱཡཱ། ཀཱཡཱ ཧཱི ཀྱཻ ॥

ཨཔི ཀྱཻ ཀྱཱཡཱ། ཀཱཡཱ ཧཱི ཀྱཻ । ཨཔི ཀྱཻ ཀྱཱཡཱ། ཀཱཡཱ ཧཱི ཀྱཻ ॥

ཨཔི ཀྱཻ ཀྱཱཡཱ། ཀཱཡཱ ཧཱི ཀྱཻ । ཨཔི ཀྱཻ ཀྱཱཡཱ། ཀཱཡཱ ཧཱི ཀྱཻ ॥

यौवनं जरया ग्रस्तमारोग्यं व्याधिभिर्हृतम् ।
जीवितं मृत्युरभ्येति तृष्णैका निरुपद्रवा ॥ ४५६ ॥

नां कयौवनन् (यौवनं) **सकञ्चं**[1] (अधुना) **पमॅपॅक्**[2] (संधरति) **निं शरीर** (शरीरं) । **तन्** (न) **लङ्गॅं** (नित्यं) **इक** (तद्) । **क्दॉं**[3] (ग्रस्तं) **दॅंनि तुह** (जरया) । **मङ्कन** (एवं) **इकं आरोग्य** (आरोग्यं) **ङरन्य** (नाम) । **सि तय** (अभावः) **निं लर** (रोगाणां) । **अनित्य** (अनित्यं) **इक** (तद्) । **अपन्** (यतः) **अगन्ति** (व्यत्यस्यते) **लवन् लर** (व्याधिना) । **मङ्कन** (एवं) **इकि हुरिप्** (जीवितं) । **अनित्य** (अनित्यं) **इक** (तद्) । [4]**अपन्** (यतः) **नियत**[4] (नियतं) **त्क** (अभ्येति) **इकं पाति** (मृत्युः) **ङरन्य** । **कुनं** (परं) **इकं** (या) **तृष्णा** (तृष्णा) । **नित्य** (नित्यः) **जुग** (हि) **पिनकस्वभावन्य** (मतः स्वभावोऽस्याः) । **अप [न्]** (यतः) **तन्** (न) **हन**[5] (विद्यते) **हुमिलङकॅन्** (नाशनं) **य** (तस्याः) । **रि पातिन्त** (मरणे) **तुवि** (अपि) । **तुमूत्** (अनुसरति) **जुग** (हि) **य**[6] (सा) । **य[न्]** (यदि) **तन्** (न) **कत्मु** (प्राप्यते) **कवलबन्य** (नाशनमस्याः) ॥

Old age devours youth, disease carries away health, death pounces upon life, tṛṣṇā alone has no enemies.

Ind.Spr.5682. २. √पॅपॅक् । ४-४. च छ—अपनियत ।
१. च—सकञ्चू । ३. क—क्दाः । ५. ख—हुनिङ । ६. च नास्ति ।

ཀྱཻ ཧཱི ཀཱཡཱ། ཀཱཡཱ ཧཱི ཀྱཻ । ཀྱཻ ཧཱི ཀཱཡཱ། ཀཱཡཱ ཧཱི ཀྱཻ ।
ཀྱཻ ཧཱི ཀཱཡཱ། ཀཱཡཱ ཧཱི ཀྱཻ ॥

ཀཱཡཱ ཧཱི ཀྱཻ ཨཔི ཀཱཡཱ། ཀཱཡཱ ཧཱི ཀྱཻ । ཨཔི ཀྱཻ ཀཱཡཱ། ཀཱཡཱ ཧཱི ཀྱཻ ।
ཀྱཻ ཧཱི ཀཱཡཱ། ཀཱཡཱ ཧཱི ཀྱཻ ॥

जीर्य्यन्ति जीर्य्यतः केशा दन्ता जीर्य्यन्ति जीर्य्यतः ।
जीविताशा धनाशा च जीर्य्यतोऽपि न जीर्य्यति[1] **॥ ४५७ ॥**

नहन् यं (एवं) **व्वं** (नरः) **अतुह** (वृद्धः) [2]**तोनॅन्** (द्रष्टव्यः) **देन्त**[2] (त्वया) । **हिलं** (जीर्णाः) **मर रम्बुत् निक** (तत्केशाः) । **रुरू** (पतिताः) **रूक्षा** (रूक्षाः) **क्षया**[3] (क्षीणाः) **रिगलि**[4] (तनवः) । **मङ्कन** (तथा) **हुन्तुन्य** (तद्दन्ताः) । **दुर्ब्बला** (दुर्बलाः) **लर** (व्याधिताः) **अरं**[5] (विरलाः) **अपोगः** (विचलाः) । **कुनं** (परं) **तृष्णान्य** (तत्तृष्णा) **रिं हुरिप्** (जीविते) **लवन्** (च) **रिं**[6] **विभव** (विभवे) ।[7] **तन्** (न) **पल्वं** (जीर्णा) **जुग** (हि) **य** (सा) । **यया** (एषा) **लृङ्गं** (नित्या) **तुङ्गॅं**[8] (धीरा) **अपॅगः** (स्थिरा) **निर्व्विकार** (निर्विकारा) ॥

When the body decays, hair and teeth too decay along with. But not so the hope to live and to gain wealth.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.7.24. c) Mss. चक्षुःश्रोत्रे (or °त्रं) च जीर्यते. d) Mss. तृष्णैका तु न (or न तु) जीर्यते (or जीर्यति).
१. छ—जिर्य्यते ।
२-२. क—तोनॅन्त ।
३. क—क्षयां, ज—क्षयं ।
४. क—रिगरि ।
५. क—अरङरङ् ।
६. ख च छ ज नास्ति ।
७. क नास्ति दण्डः ।
८. छ नास्ति ।

ཀ ཀཱཡཱསྱཱཀཱ ཧཱུཏྱཱཤཱི ཡཀཱི ཀྱཱཤཱཡཱཨིཔཱཀཱཡཀཱི । ཨཡཱུཀཱཨཱསཱཔཱ པཱཀཱཤ ཀ ཀཱཡཱཀྱཱཤ པཱཡཱཀཱ ॥ ३६५ ॥

ཨཀཱཀཱི ཧཱ པཱུ ཀྱཱ ཀྱཻ ཀཱསཱཀཱ । པཱཀ པཱཀྱཱཀྱཱཤ ཀཱཤ । ཨཔཱཀཱི ཀྱཱཤ པཱ ཨཀྱཻ ཀཱཤཱཀཱ । ཀཱཤ པཱཡཱཀྱཱཤ ཀཱཡཱཀཱི । ཀཱཔ པཱཡཱཀྱཱཤ ཀཱཤ ཀྱཻ ཧཱི ཀཱཡཱཀཱི ॥

न तल्लोके द्रव्यमस्ति यत् तृष्णामभिपूरयेत् ।
समुद्रकल्पः पुरुषो न कथञ्चन पूर्य्यते ॥ ४५८ ॥

तातन् (नैव) **हन** (अस्ति) **वस्तु** (वस्तु) **ङ्गॅं** (इह) **रिं लोक** (लोके) । **ङनङ** ([यत्]शक्तं) **पङ्गिङकनं**[1] (तर्पयितुं) **तृष्णा** (तृष्णां) । **अपन्**[2] (यतः) **इकं व्वं** (नरः) **अगॉं तृष्णान्य** (महातृष्णः) । **तन्** (न) **हन** (विद्यते) **पहिन्य** (तद्भेदः) **लवन् तसिक्** (समुद्रेण) । **कप्व** (उभौ) **पिसनिङुन्** (न कथञ्चन) **वन** (शक्येते) **रिं हिबॅक्**[3] (पूरयितुं) ॥

There is no matter that can fulfil avidity. Like the ocean an avid person is never fully filled.

MBh. (Citraśālā ed.) 13.93.46. b) Mss. यल्लोभं (or यल्लोकं) प्रतिपूरयेत्. d) All mss. कदाचन. १. क—पङिक्क । २. च—आन् । ३. क—हिबक् ।

ཡཏ྄ཏཏ ཀྲཏྟྱི ཀཏཱཏ ཏཱཏཱཏ ཏེཥྟྲཏཱཏསྱཱ ཏེཥྟཱཏཱ ।
ཏཱཏ྄ཏཏ ཧྲཱསྱ ཏིཏཱཧྲཱཏ ཏེཥྟྲཏཱཏཀཏ ཏེཥྟཱཏཱ ॥ ཅཉཡ ॥

ཨཔཀི ཏྭཨེ ཧྲཱསྱ ཏཱཧཱཀྱ । ཨཀྱི ཏྱཱ ཡ । ཡཏྱཱ ཏྱ ཏྭཨེ ཏིཨཏ ।
མཏཨཱཏི ཨིཨཏཧྲཱསྱཀི । ཧྲཱཡཀྱི ཧཱ ཡ ཐཏྱི ཨཀྱི । ཀཱཏི ཀྲཱཏ ཨི ཨྱཱཏ ཨི
ཏྲཱསྱ । ཨཨཀི ཐཏྱི ཧྲཱཡཀྱི । ཧྲཱཡཀྱི ཏྭཨེ ཏྲཱསྱ ཡཨཱཨྱཱཏ ཡ । ཧྲཱཡཀྱི ཀྲཱཏཀྱ
ཐཏྱི ཨཀྱི । ཐཏྱཨ ཙིཨེ ཧྲཱསྱ । ཐཏྱི ཨཀྱི ཏི ཧྲཱཡཀྱི ཨིཨེ ཨིཨཧྲཱསྱཀི ॥

यथैव शृङ्गं गोः काले वर्द्धमानस्य वर्द्धते ।
तथैव तृष्णा वित्तेन वर्द्धमानेन वर्द्धते ॥ ४५९ ॥

अपन् इकं (या) **तृष्णा** (तृष्णा) **ङरन्य** (नाम) । **अगॉं** (महती) **जुग** (हि) **य** (सा) । **मवुवुः**[1] ([यदा] वर्धते) **प्व**[2] **इकं विभव** (विभवः) । **सावकॉंन** (शरीरभूतः) **किनतृष्णान्** (तृष्णायाः) । **हुम्वत्** (वर्धते) **त** (अथ) **य** (सा) **मङ्कून् अगॉं** (महत्तरी) । **कदि** (यथा) **क्रम** (क्रमः) **नि** [3]**सुङु** (शृङ्गस्य) **नि**[3] **लृम्बु** (गोः) । **अन्** (यदा) **मङ्कून्** (अधिकं) **हुम्वत्** (वर्धते) । **हुम्वत्** (वर्धते) **इकं**[4] **लृम्बु** (गौः) **मकसुङु** (शृङ्गवती) **य** (या) । **हुम्वत्** (वर्धन-) **क्रमन्य** (-क्रमः) **मङ्कून् अगॉं** (महत्तरः) । **मङ्कून** (एवं) **तिकं** (सा) **तृष्णा** (तृष्णा) ।[5] **मङ्कून् अगॉं** (महत्तरी) **रि ह्वत्** (वर्धने) **निकं किनतृष्णान्** (तृष्णितवस्तूनां) ॥

Just as a horn grows with the growing bull, so does avidity grow with growing possessions.

MBh.12.268.7 (same). १. क—अवुवुः । २. ख नास्ति । ३-३. ज नास्ति । ४. ज—टिकं । ५. च छ ज नास्ति दण्डः ।

ཨེཨཱཧྲཱསྱཡཱཏྱ ཧྲཱསྱ ཀྱཏྱཨཡཀྱ ཏཨཡི ।
ཧཱཀྱཡཨ ཨེཏྱཧཱཀྱཀྱཀྱ ཨཏྟྭ ཡཱཀྱཨ ཨཨཨཡཧྲི ॥ ཅཉཀ ॥

ཀྱི ཧཱཨི ཧཱཨ པཧྲི ཙིཨེ། ཧྲཱསྱ ཨཔཨི ཀྱྲི ཨཱཏྟྭཨ ཨེཀཔཨཡཨཱཙིཨི ཡྱཱཡི । ཀྱི
ཨྱཱཡཨི ཏྭཨེ ཡྱཱཡི ཡཱཀཨཨཔཨ ཀྱཨཀ ཧཱཨི ཡྱཀྱི । ཨྱཨེ ཨཔཨི ཏྭཨེ ཏྭཨེ । པཡ
ཨཔཨི ཏྭཀྱ । ཡ ཧ ཀྱཡཨཨཡ ཏྭཨེ ཀྱི ཧྱཡཏྱཧྲི ཡ ཡཱཀཨཨཔཨ པཧཔཨ ।
ཨཱེཨཨཡཔཨཀྱ । ཀྱི ཙཱིཨྱི ཏྭཨེ । ཡཏྟྭ ཡཱཀཨཨཔཨ ཨེཨྱཡཨ । ཀཨཨི པཧཔཨཨི
ཧྲཱསྱཀྱ ॥

अकर्त्तव्येष्वसाध्वीव[1] तृष्णा प्रेरयते जनम् ।
तमेव सर्व्वपापेभ्यो लज्जा मातेव रक्षति ॥ ४६० ॥

म्वं तन् (न) **हन** (विद्यते) **पहि** (भेदः) **निकं तृष्णा** (तृष्णायाः) **लवन् स्त्री** (स्त्रिया) **कश्मल** (कश्मलया) **अङ्वशाकॅन्** (वशीकृतो यया) **स्वामी** (स्वामी) । **द्यनं** (सा शक्नोति) **कुमोन्** (प्रेरयितुं) **इकं स्वामी** (स्वामिनं) **मकोलह** (कर्तुं) **ङुलः** (कर्म) **तन् युक्ति** (अयुक्तं) । **कुनं** (परं) **अपन् इकं** (या) **इरं** (लज्जा) ।[2] **पड** (समा) **लवन् इबु** (मात्रा) । **य त** (सा) **रुमक्ष** (रक्षति) **इकं व्वं** (नरं) । **तुमङ्गहि** (निवारयति) **य** (सा) **मकोलहं विपथ** (विपथकर्मभ्यः) । **संक्षेपन्य** (अस्य संक्षेपः) । **व्वं**[3] (नरः) [4]**तक्नें इरं**[4] (अलज्जापरः) ।[5] **मङ्ग** (कामयते) **मकोलहं** (कर्म) **अन्याय** (अन्याय्यं) ।[4] **देंनं पङवशॅनि तृष्णान्य** (तृष्णयाभिभूतत्वात्) ॥

Avidity is like a fallen woman. It instigates a person into wrongful activities. Modesty is like a mother. It guards a person against all sins.

---

१. क—°सद्वीव, ख ज—अक- त्वॅव्येषु साध्विज, च छ— अकार्त्तव्येषु सद्विज । २. ख नास्ति दण्डः । ३. ख ज—ङ्वं । ४-४. क—तक्नं रिङरं, छ— ताक्नेङिर, ज—तक्नेंङिरं । ५. छ नास्ति दण्डः ।

ཧྲཱསྱ ཀྱཏཨཱཏྱཡཨྱཡཧྲཱསྱ ཨི ཀྱཏྱཨཔཧྱཡཨྱཨི ।
ཀྱཡཨ ཨི ཨཏྱཨཨཡཧྱི ཧྲཱཡཨཱ ཨཨ ཧཱཧྱཨཀྱ ॥ ཅཉཀཀ ॥

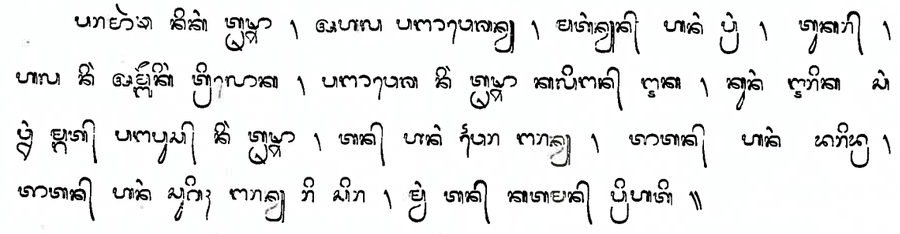

तृष्णा लोकत्रयस्यास्य निर्व्वैरपरिमन्थिनी ।
यैस्तु निर्म्मोकवत् त्यक्ता को दरिद्रः क ईश्वरः ॥ ४६१ ॥

परमार्थ (परमार्थः) **निकं तृष्णा** (तृष्णायाः) । **अहल** (पापः) **पङावेशन्य**[1] (प्रवेशोऽस्याः) । **मतंन्यन्** (अतः) **हनं** (विद्यते) **प्रं** (युद्धं) । **तुकर्** (कलहः) । **हल** (पापं) **निं अम्बॅक्** (मनसः) **इं**[2] **त्रिलोक** (त्रिलोके) । **पङावेश** (प्रवेशः) **निं तृष्णा** (तृष्णायाः) **कलिङन्** (उच्यते) **इक** (सः) । **कुनं** (परं) **इरिक** (अधुना) **सं** (यः) **व्नं** (शक्नोति) **म्गत्** (छेत्तुं) **पङपुस्**[3] (पाशान्) **निं**[4] **तृष्णा** (तृष्णायाः) । **तन्** (न) **हनं** (विद्यते) **वैर** (वैरं) **ङरन्य** (नाम) । **तातन्** (नैव) **हनं** (विद्यते) **दरिद्र** (दरिद्रः) । **तातन्** (नैव) **हनं** (विद्यते) **सुगिः** (ईश्वरः) **ङरन्य** (नाम) **रि सिर** (तस्मै) । **म्वं तन्** (न) **कतमन्** (प्रविश्यते) **प्रिहति** (शोकेन) ॥

Avidity curdles and tortures the three worlds, though the worlds have done no wrong to it. When avidity is shaken off like a slough, there is no one who is left poor or rendered rich.

१. च छ—य पङवेशन्य । २. क—रिं । ३. √अपुस् । ४. ख—इं ।

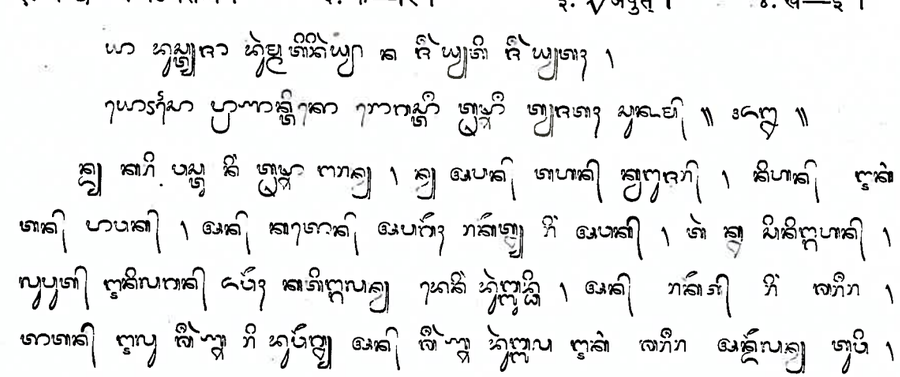

यो दुस्त्यजो दुर्म्मतिभिर्य्या न जीर्य्यति जीर्य्यतः ।
योऽसौ प्राणान्तिको रोगस्तां तृष्णां त्यजतः सुखम् ॥ ४६२ ॥

न्य करि (किं नु) **वस्तु** (वस्तु) **निं तृष्णा** (तृष्णा) **ङरन्य** (नाम) । **न्य अपन्** (अथ) **तहन्**[3] (मतं) **क्वङुजर्**[4] (वच्मि) । **निहन्**[5] (एषा) **इकं तन्** (न) **पावक्** (सशरीरा) ।[6] **अन्** (यथा) **कतोन्** (दृश्येत) **अपगॅः** (दृढं) **रकॅत्य** (सक्तिरस्याः) **रिं अवक्** (शरीरे) । **तर्** (न) **वन** (शक्यते) **सिनिङ्गहन्** (अपसारयितुं) । **ॅलुपुत्** (रक्षिता) **इनिलगन्**[9] (अपसारणात्) **एवॅः कतिङ्गलन्य** (दुस्त्याज्या) **दॅनिं दुर्ब्बुद्धि** (दुर्बुद्धिभिः) । **अन्** (यदा) **रकॅत्** (सक्ता) **रिं शरीर** (शरीरे) । **तातन्** (नैव) **इलु** (सह) **शीर्ण्णं** (शीर्णा भवति) **रि दुवॅन्य** (काले) **अन् शीर्ण्णं** (यदा शीर्णो भवति) **दुर्ब्बल** (दुर्बलत्वे) **इकं शरीर** (शरीरस्य) **अन्वॅलन्य** (तद्वासस्य) **तुवि** (अपि) । **लर** (रोगः) **धीर** (धीरः) **अनवनकॅन्**[8] (बन्दी-करोति) । **करकॅत्** (सक्तः) **रिं**[9] **शरीर** (शरीरे) । **न्दः यतिक** (सा) **सि तृष्णा** (तृष्णा) **ङरन्य** (नाम) । **कवशा**[10] (वशिन भाव्यं) **प्व रि**[11] **कतिङ्गलन्** (तत्त्यागे) **इक देन्त** (त्वया) । **यतिकु**[12] (एवं) **प्रसिद्ध**[13] (साध्यते) **निं अन्मु** (प्राप्तिः) **सुख ङरन्य** (सुखस्य) ॥

Ill-minded men can hardly give up avidity. It grows with them. It is a disease which terminates in death. He who renounces it, becomes happy.

MBh.1.80.*840 lines 5-6, 3.2.35, etc. (as above).
c) v.l. प्राणान्तको.
१. छ—द्युस्त्यज्या ।
२. क च छ—प्राणन्तिको, ख—°न्तिको, ज—प्रणष्टिको ।
३. क—हहान्य, ख—तहन्य ।
४. ख—तङुजर् । कु-अं-√उजर् । कु 'अहम्' ।
५. छ—नहन् ।
६. ख नास्ति दण्डः ।
७-७. ख—लुपुत्तिनि° ।
८. अ-√तवन्-अकॅन् । तवन् prisoner.
९. छ—रि ।
१०. क च छ—कवश, ज—कवष ।
११. क ख ज नास्ति ।
१२. क—यन् तिनुत ।
१३. ज—म्रसिद्ध ।

ဧဝဿ္ဟာဟာ । ဃဟာ ဣဿဴ ဃွင္ । ဆာဃဿ္ဟာ ၅ဟာဒိ ဆာဒွဿ္ဟာဒိ ပဿ္ဟာပိဃဃ ဘိ
ဃွဿ္ဟာဟာ । ဣဆာ ဖာ ဃွင္ ဆာပိး । ဃဖိဆာ ပိဃဆာဒွ ပိဿ္ဟာ । ဖာဟိဿ္ဟာဟိဃာဆ
ဖာ ဃ । ဃဆာဃာဃဆဲ ဿ္ဟာဆာဒွဃွင္ । ဿ္ဟာဆာဒွဃွင္ ဲဖာဆ္ဟ । ဟာဆ ဃ ဃွင္
ဆာဿ္ဟ । ဃဆာဆိဧိဿ္ဟ ပိဃာ ဆိ ဿ္ဟာ । ပ္ဟွဃ္ ဆိ ဃိဆဣဒ္ဒ ဃွင္ ဣဆာ । ဃဖိဆာ
ဿ္ဟာဆာဒွဃွင္ ဲဖာဆ္ဟ । ဃဖိဆာ ဟ္ဟာဖာဆ । ဖာဟိဃာဆ ဃဃာဆိ ဣဆာ ဃွင္ ဆာပိး । ဒ္ဆာဆိ
ပိဃဆိဧိဣ ဟာဆ ဟဖိဖိဧိဖာဆိ ဣဆာ ဃွင္ ဆာပိး ဂ္ဃာဆ္ဟ । ဃဃ္ဟာဆိ ပဆ်ိဿ္ဟိဃဃဆ္ဟ
ဖွပိ । ဣဟိ ဒ္ဒဂ ဂ္ဃာဖာဆိ ဣဆာ ဃွင္ ဆာပိး ဂ္ဃာဆ္ဟ ॥

यच्च काममसुखं लोके यच्च दिव्यं महत् सुखम् ।
तृष्णाक्षयसुखस्यैते नार्हतः[1] षोडशीं कलाम् ॥ ४६३ ॥

अपयपन् (अथ) **इकं** (यद्) **सुख** (सुखं)। **कवङुन्** (क्रियते) **देंनि**[2] **कभुक्त्यन्** (भोगेन) **इं पञ्चविषय** (पञ्चविषयाणां)। **ङ्कै** (इह) **रिं मर्त्यलोक** (मर्त्यलोके)। **लवन् इकं** (यच्च) **सुख** (सुखं)।[3] **कवङुन्** (क्रियते) **देंनि कभुक्त्यन्** (भोगेन) **इं पञ्चविषय**[4] (पञ्चविषयाणां) **रिं सुरलोक** (सुरलोके)। **इक तं** (ते) **सुख** (सुखे) **कालिः** (उभे)। **यतिक पिसनक्न** (सह) **पिण्डन्** (पिण्डिते)। **तहिल्तहिलन** (तोल्येतां) **त य। मकलयनं**[5] (उपमीयेतां) **तृष्णाक्षयसुख** (तृष्णाक्षयसुखेन)। **तृष्णाक्षयसुख** (तृष्णाक्षयसुखं) **ङरन्य** (नाम)। **हन** (यत्) **य सुख** (सुखं) **कत्मु** (प्राप्यते)। **मकनिमित्त** (निमित्तं कृत्वा) **हिलं** (क्षयं) **नि तृष्णा** (तृष्णायाः)। **व्कस्** (शिखरं) **नि सिनङ्गः** (यन्मन्यते) **सुख** (सुखं) **इक। यतिक** (तद्) **तृष्णाक्षयसुख** (तृष्णाक्षयसुखं) **ङरन्य** (नाम)। **यतिक** (तद्) **व्रातन** (विचार्यते)। **तहिलन** (तोल्यते) **लवन् इकं सुख कालिः** (द्वाभ्यां सुखाभ्यां)। **न्दन्** (तदा) **पिसनिङु**[6] (नैव) **हन** (विद्यते) **पहिरिबन्**[7] (समता) **इकं सुख कालिः** (उभयोः सुखयोः) **देन्य** (तेन)। **यद्यत्**[8] (यद्यपि) **पनॅम्बॅलसन्य** (षोडशं) **तुवि** (अपि)। **इवॉं** (ध्रुवं) **जुग** (हि) **सोरन्** (अवरं) **इकं सुख** (सुखं) **कालिः** (द्वयोः) **देन्य** (तस्मात्) ॥

Pleasures of love and the great divine joys do not add up to one-sixteenth bit of the relief from avidity.

MBh.12.168.36 (same as above).

१. क—नार्हतष्, ख—नाग्र्घ्यत, च छ—नाग्र्घ्यतष्, ज— नग्र्घ्यतष्।
२. क—देनि।

३. ख नास्ति दण्डः। मकालयनं।
४. ज—°विषयन्।
५. क च छ ज—°लयनं, ख—
६. क—पिसनिङुन्।
७. क—पंहिरिबन्।
८. ख—यदिन्।

ဇဂ္ဃာဂ ဂ္ဃာဂ္ဃာဂ ဃဟာဣဂ္ဂဂ္ဃာဟာ ဂ္ဃာဂ္ဃာဇဖိ ဟာပိ ပ္ဟပဲဖ္ဟာဂ္ဃာ ।
ဖာဖာဒ္ ဟာဟာဇဖဲဖ္ဟာပိဖ္ဟာဂ္ဃာဟာ ဖွဿ္ဆိ ပ္ဟပဲဖ္ဟာဂ္ဃာ ॥ ၁၄၁ ॥

ဟ္ဟိ ဆိ ဿ္ဟ္ဟာ ဖိဆာ ဃဆ္ဟပ္ဟာဆိဆာဖိ ဆာဂ္ဃာဇဆာဖိ । ဟာဖာဖိ ဟာဆ ဂ္ဃာဇ ဆိဆာ
ဆာဂ္ဃာဇာဖိ ဿပဖိ ပ္ဟာဃ । ဘိ ဆာပ္ဟာဖိ ဿ္ဟာ ဧဧ္ဂ္ဂိဃာဆိဖိ ဘိ ဆဲဇာဟ । ဖာဃဿ္ဟာ ပ္ဟဲ
ဆာဂ္ဃာဇာဖိ । ဿ္ဟ ဖာ ဖာပ္ဟာဟ । ဇာဟ ဖာပ္ဟာဟ । ဃ ဖာဆာဃဃာဖွဖိ ဧဧဲဃဿ္ဟ । ဇာဟ
ဧဧဲဃဿ္ဟ । ဃ ဖာ ပ္ဟဿဖွဿ္ဆ । ဆိပဿ္ဟ ဆိ ဧဧဃ္ဂ္ဂိဿ္ဟ ဿဂ ပ္ဟိဟာဖာ ဇာဆ ဖာ ॥

एको लोभो महाग्राहो[1] लोभात् पापं प्रवर्त्तते ।
ततः पापादधर्म्माप्तिस्ततो दुःखं प्रवर्त्तते ॥ ४६४ ॥

ङ्कि (केवलं) **सि तृष्णा**[2] (तृष्णा) **तिकं** (या) **मनुवुहकॅन्**[3] (वर्धयते) **कलोभन्** (लोभं)। **तातन्** (नैव) **हन** (विद्यते) **भेद** (भेदः) **निकं कलोभन्** (लोभस्य) **लवन् वुहय** (ग्राहेण)। **रिं**[4] **कप्वन्**[5] (सर्वथा) **क्रूर** (क्रूरा) **अङ्लूमकॅन्**[6] (निमज्जयति) **रिं संसार** (संसारे,संसारार्णवे)। **तुमुवुः** (वर्धते) **प्वं कलोभन्** (लोभः)। **म्तु** (उद्भवति) **तं बद्धिपाप** (पापबुद्धिः)। [7]**इकं** (या) **बुद्धिपाप** (पापबुद्धिः)।[7] **य तिकामङुन्** (सा करोति) **अधर्म्म** (अधर्मं)। [8]**इकं** (यः) **अधर्म्म** (अधर्मः)।[8] **य त**[9] (सः) **फलदुःख** (दुःखफलः)। **निवन्ध** (निबन्धः) **निं अमुक्ति** (भोगस्य) **लर प्रिहति** (व्याधिशोकयोः) **इक त** ॥

Greed alone is a great shark. From greed proceeds sin. From sin arises adharma. Thence pain and torture.

MBh.12.252.2cd 3ab. c) अतः पापमधर्मश्च. ततः occurs in V1 B1.2 Da D4 T2 G2 M. पापाद् occurs in M4. d) तथा दुःखमनुत्तमम्.

१. क च छ ज —°ग्रहो।
२. क—तृष्णान्।
३. च—पनुवुहकॅन्।
४. क—रिं।
५. क—कप्व, ख—कप्वा।
६. √क्लम् to sink.
७-७. ख च छ ज नास्ति।
८-८. ज नास्ति।
९. ख—ता।

ꦥꦥꦤꦁ ꦥꦶꦝ꧀ꦝꦺꦮꦥꦶꦛ꧀ꦛꦶꦤꦁ ꦤꦂꦔꦫ ꦏꦺ ꦏꦭꦺꦴꦪꦧꦺꦤ꧀ ।

ꦱꦸꦠ꧀ꦠꦱꦺ ꦔꦥꦶ ꦥꦿꦏꦸꦂꦮ꧀ꦮꦤ꧀ꦠꦶ ꦄꦥꦶꦢ꧀ꦝꦶꦪꦱꦺꦴ ꦔꦫꦔꦴꦱꦺ ॥ ꣳ꣮꣱ ॥

ꦄꦭꦺꦴꦏꦫꦺꦴꦥ ꦤꦶꦏꦁ ꦧꦿꦺꦴꦃ ꦢꦫꦺꦴꦥꦴꦃꦤꦶꦏꦁ ꦏꦭꦺꦴꦪꦧꦺꦤ꧀ ꦤꦂꦔꦫꦏꦁ ꦤꦺꦃ ꦏꦭꦺꦴꦪꦧꦺꦤ꧀ ꦤꦂꦔꦫꦏꦁ ꦤꦺꦃ ꦄꦗꦶꦤꦁ ꦥꦔꦪꦴꦃꦤꦶ ꦄꦭꦺꦴꦥꦴꦔꦴ ꦄꦱꦺꦴꦔꦴ ꦤꦺꦃ ꦄꦱꦺꦴꦔꦴ ꦤꦺꦃ ꦏꦶꦪꦴꦁꦤꦁ ꦏꦭꦺꦴꦪꦧꦺꦤ꧀ ꦤꦂꦔꦫꦏꦁ ꦤꦺꦃ ꦏꦭꦺꦴꦪꦧꦺꦤ꧀ ꦤꦂꦔꦫꦏꦁ ꦤꦺꦃ ꦱꦸꦠ꧀ꦠꦱꦺ ꦤꦺꦃ ꦱꦸꦠ꧀ꦠꦱꦺ ꦤꦺꦃ ꦄꦗꦶꦤꦁ ꦱꦶꦤ꧀ꦥꦸꦠ꧀ ꦤꦺꦃ ꦏꦭꦺꦴꦪꦧꦺꦤ꧀ ꦤꦂꦔꦫꦏꦁ ꦤꦺꦃ ꦄꦗꦶꦤꦁ ꦥꦔꦪꦴꦃꦤꦶ ꦄꦭꦺꦴꦥꦴꦔꦴ ꦄꦱꦺꦴꦔꦴ ꦤꦺꦃ ꦄꦱꦺꦴꦔꦴ ꦤꦺꦃ ꦄꦗꦶꦤꦁ ꦱꦶꦤ꧀ꦥꦸꦠ꧀ ꦤꦺꦃ ꦏꦭꦺꦴꦪꦧꦺꦤ꧀ ꦤꦂꦔꦫꦏꦁ ꦤꦺꦃ ꦏꦭꦺꦴꦪꦧꦺꦤ꧀ ꦤꦂꦔꦫꦏꦁ ꦤꦺꦃ ꦱꦸꦠ꧀ꦠꦱꦺ ꦤꦺꦃ ꦱꦸꦠ꧀ꦠꦱꦺ

अर्थानामर्ज्जने दुःखमर्ज्जितानां च रक्षणे ।
नाशे दुःखं क्षये दुःखं धिगर्थान् दुःखवर्द्धनान् ॥ ४६७ ॥

लवन् त वनेः (अन्यच्च)। **अगॉं** (महत्ता) **इकं प्रिहति** (दुःखस्य) **रि काल** (काले) **निं मङर्ज्जन** (अर्जनस्य)। **प्रभाव** (प्रभावः) **निं कलोभन्** (लोभस्य) **इक**[1] (सः)। **सिद्ध** (सिद्धे) **प्व देंनि मङ-र्ज्जन** (अर्जने)।[2] **मोलिः** (प्रापणं) **अतः**[3] (अपि) **पत्पॅंत्पॅं** (सुरक्षणं) **इं**[4] **अनिम्तिम्** (भाण्डनिधानं)। **मवुवुः**[5] (वर्धते) **तं प्रिहति** (दुःखं) **रि करक्षन्य** (तद्रक्षणे)। **अपयपन्** (यतः) **सर्व्वाभिशङ्की** (सर्वाभि-शङ्की) **जुग** (हि) **ङुं** (पुरुषः) **मम्ङम्ङन्**[6] (भुंक्ते) **अर्थ** (अर्थं)। **कतुह्वन्** (सत्यं) **तन्** (न) **अपिलिः** (अल्पा) **ईर्ष्या** (ईर्ष्या)। [7]**क्रोध** (क्रोधः) **अकिरकिर**[7] (चिन्तनं) **रिं हल** (पापे)। **मल्वं**[8] (क्षीयते) **प्व य सङ्कपिसन्**[9] (प्रथमतः)। **पिनकव्यय** (व्ययः क्रियते) **ददः** (दानस्य) **रि** [10]**कपरिपूर्ण पक्वन्य**[10] (परिपूर्णप्रयोजने)। **ङुनिवेः** (द्वितीयं) **यन्** (यदा) **अल्वं**[11] (क्षीयते) **देंनि कतिवसन्** (दुर्दैवेन)। **न्दः** (तदा) **तन् सिपि** (अनल्पं) **त देन्य** (तेन) **अमङुन्** (क्रियते) **लर** (व्याधिः) **प्रिहति** (शोकश्च)।[12] **रस** (?) **अतुंतुङः** (शिखरायते) **पाति** (मृत्युः)। **संक्षेप** (संक्षेपः) **निकं अर्थ** (अर्थस्य)। **कश्मल** (कश्मलः) **जुग** (हि) **य** (सः)। **सावस्थान्**[13] (सर्वावस्था) **पमङुन्** (कर्त्री) **दुःख** (दुःखस्य)॥

Earning of money is painful, so is its guarding. Its loss is painful, as also its wasting away. At all stages money augments pain.

Cf. MBh.3.2.42.
१. क—इका त।
२. च छ नास्ति दण्डः।
३. क—ङहतत।
४. क—ऊ।
५. क—अवुवुः।
६. क—मा°, ख—°न, च छ—माम्ङम्ङन।
७-७. ख—क्रोध। किरकिर, क छ ज—क्रोध किरकिर।
८. क—अल्वं, ज—म्वं मल्वं।
९. पिसन् one, सङ्कपिसन् from the first.
१०-१०. क—परिपूर्णक्वन्य, ख—सपरिपूर्ण पक्वन्य, च—गपरपूर्ण पक्वन्य।
११. क—पल्वं।
१२. क च छ ज नास्ति दण्डः।
१३. क—°स्थान्यन्, ख—°स्वान्या, च छ—सवस्तन्, ज—सवस्थन्यन्।

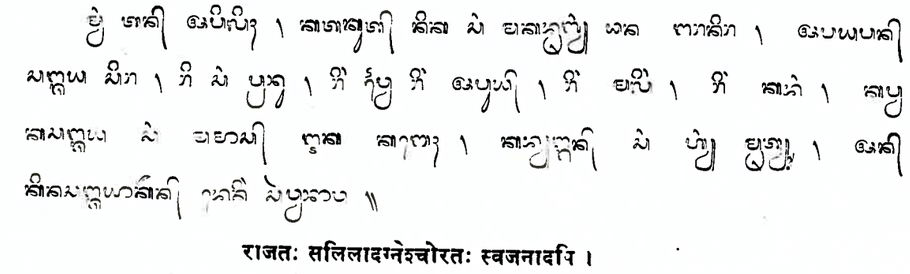

राजतः सलिलादग्नेश्चोरतः स्वजनादपि ।
भयमर्थवतां नित्यं मृत्योः प्राणभृतामिव ॥ ४६९ ॥

स्वं तन् (न) **अपिलिः** (अल्पं) ।[1] **कतकुत् निक** (बिभ्यति) **सं** (ये) **मकदृब्यं**[2] (धारयन्ति) **धन** (धनं) **ङरनिर**[3] (नाम)। **अपयपन्** (यतः) **संशय** (संशयिताः) **सिर** (ते)। **रि सं प्रभु** (राजतः)। [4]**रिं व्वं**[4] (सलिलात्) **रिं अपुय्** (अग्नेः)। **रिं मलि** (चोरतः)। **रिं कदं** (स्वजनात्)। **कप्व** (सर्वे) **कसंशय** (संशयकारकाः) **सं**[5] **ममास्** (धनवतः) **इक कबेः** (अखिलाः)। **कद्यङ्गन्** (यथा) **सं ह्यं मृत्यु** (मृत्युः)।[1] **अन् किनसंशयाकॅन्** (संशीयते) **दॅनि**[6] **सर्व्वभाव** (सर्वभावैः) ॥

Men of money are always in fear of the state, water, fire, thief and even of one's own relations. Just like the fear of death to living creatures.

MBh.3.2.38 (same as above).

१. ख च छ ज नास्ति ।
२. क—मकद्रव्य ।
३. ख—ङरनिका ।
४-४. ख च छ ज नास्ति ।
५. क नास्ति ।
६. क—दे निकं ।

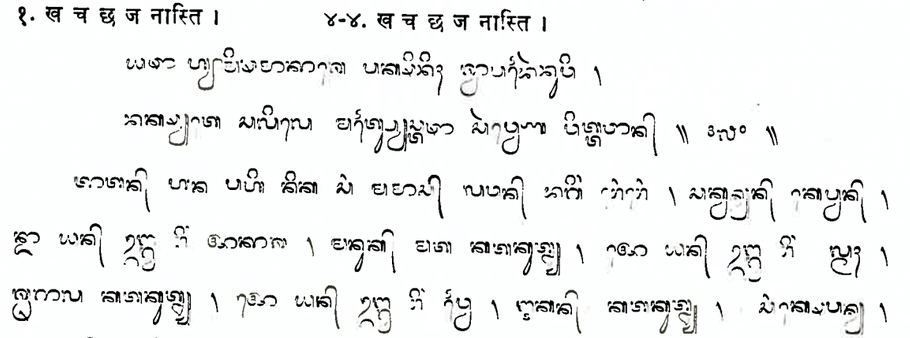

यथा ह्यामिषमाकाशे पक्षिभिः श्वापदैर्भुवि ।
भक्ष्यते सलिले मत्स्यैस्तथा सर्व्वेण वित्तवान् ॥ ४७० ॥

तातन् (नैव) **हन** (विद्यते) **पहि** (भेदः) **निक सं ममास्** (धनवतः) **लवन् दॅगि** (आमिषेण) **रॅरॅ** (?)। **सक्वन्यन्** (सर्वं वित्तं) **केप्वन्**[1] (चिन्त्यते)। **न्दा**[2] **यन्** (यदा) **उङ्ग** (तिष्ठति) **रिं आकाश** (आकाशे)। **मनुक्** (पक्षिणः) **मत कतकुत्य** (भीयन्तेऽनेन)। **ओ** (हा) **यन्** (यदा) **उङ्ग** (तिष्ठति) **रिं ल्मः** (भुवि)।[3] **शृगाल** (श्वापदाः) **कतकुत्य** (भीयन्तेऽनेन)। **ओ** (हा) **यन्** (यदा) **उङ्गः** (तिष्ठति) **रिं व्वै** (जले)।[4] **इकन्** (मत्स्याः) **कतकुत्य** (भीयन्तेऽनेन)। **संक्षेपन्य** (तत्संक्षेपः)। **सक्वन्यन्** (सर्वं तद्वित्तं) **तन् सुख** (असुखं) **अपन्**[5] (यतः) **तन् अपिलिः** (अनल्पं) **कसंशयन्य** (तत्संशयः)। **मङ्कन** (एवं) **त** (अथ) **सं** (सः) **सुगिः** (वित्तवान्) **ङरनिर** (नाम) ॥

Just as in air flesh is consumed by birds, on ground by beasts, in water by fish, so a moneyed man is eaten up by all.

MBh.3.2.39 (same as above).

१. च—एव्वन्। √इपु।
२. ज—ओ।
३. ख च छ ज नास्ति दण्डः।
४. क ख ज नास्ति दण्डः।
५. क च छ—आप, ज—अप।

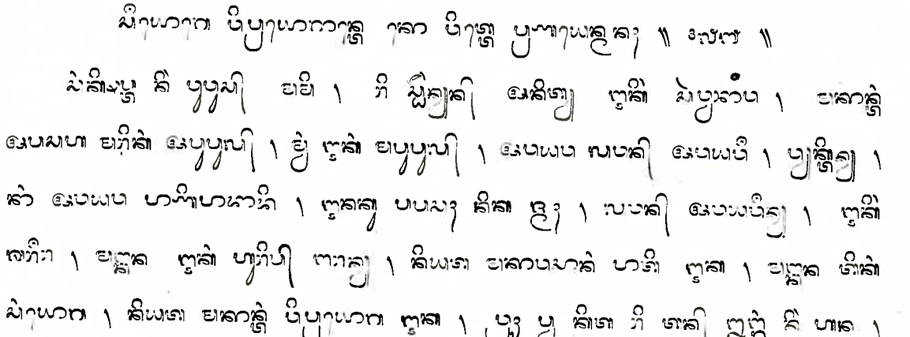

सञ्चये च विनाशान्ते मरणान्ते च जीविते ।
संयोगे विप्रयोगान्ते को वित्ते प्रणयेन्मनः[1] ॥ ४७१ ॥

संक्षिप्त (संक्षिप्तिः) **निं वुवुस्** (वचनस्य) **ममि** (मम) । **रि स्डॅन्यन्** अनित्य (अनित्यत्वे) **इकि सर्व्वभाव** (सर्वभावानां) । **मकान्तं** (अन्तीभूतः) **अपसह** (वियोगः) **मरिकं अपुपुल्**[2] (संयुक्तस्य) । **म्वं** (च) **इकं मपुपुल्** (संयोजकस्य) । **अवयव** (अवयवः) **लवन्** (च) **अवयवी** (अवयवी) । **व्यक्तिन्य**[3] (व्यक्तिरस्य) । **नां अवयव** (अवयवाः) **पाणिपादादि** (पाणिपादादयः) । **इनकु** (स्वीक्रियते) **पपसः निक** (तद्वियोगः) **ज्मः** (भविष्यति काले) । **लवन् अवयवीन्य** (अवयविना) । **इकि** (एतेन) **शरीर** (शरीरेण) । **मङ्कन** (तथा) **इकं** (यद्) **हुरिप्** (जीवितं) **ङरन्य** (नाम) । **नियत** (नियतं) **मकावसानं पाति** (मरणावसानं) **इक** (तद्) । **मङ्कन** (तथा) **निकं**[4] (यः) **संयोग** (संयोगः) । **नियत** (नियतं) **मकान्तं**[5] **विप्रयोग** (विप्रयोगान्तः) **इक** (सः) । **वुः** (जानन्तः) **प्व** (अधुना) **कित** (वयं) **रि**[6] **तन् लृङ्गं** (अनित्यत्वं) **निं हन** (अस्तित्वस्य) । **म्वं** (च) **रि**[6] **तन् हन** (अनस्तित्वं) **निं लृङ्गं** (नित्यतायाः) । **न्य त** (क्व) **कारण** (कारणं) **निं स्वीकार** (स्वीकारस्य) **अम्रिः** (यतनस्य) **अङुसिर्** (अनुसरणस्य) **विभव** (विभवानां) । **न्यं** (क्व) **प्रिहॅन्** (यतितव्यः पदार्थः) । **न्यं** (क्व) **अम्रिह** (यत्नकर्ता) । **न्यं**[7] (क्व) **पम्रिहक्न** (यत्नकारयिता) ॥

When accumulation must end in di-persal, life in death and association in separation, who would put his mind in money ?

MBh.12.105.44. d) को नु विप्रणयेन्मनः.

१. क ख ज—°येन्नरः, च—°येन्ननः, ज—°येनरः ।
२. क—पुपुरु, ख ज—प°, च छ—म° ।
३. क—व्यक्तयन्य ।
४. ख—तिक ।
५. क—°न्त ।
६. ज—रिं ।
७. क—न्द्य ।

ပဂိဗျာဒ္ဍ ပြိယာရိ ဟ္ဘာရိ ပ္ဍိတ္ထိ ဂ္ဘာဂိုဂ္ဂ ၊
ဟ္ဘာ၊ ဂ္ဍပ္ဗျာဂ္ဂာဒ္ဍာဂ္ဍ ဆိ ဥ္ဆုတ္ထိ ဃခဲဝိဂ္ဂ၊ ။ ၃၅၇ ။

ဃေပရိ ဟာဇ ပွဲ ဟ္ဗျာဂဂ္ဂါရိ ဟ္ဘိပ္ဗျ ၊ ဧာဇြိ ဂိ ပဃဂါရိ ၊ ဃ္ဘ ဂိ ပြိဇာဂဂ္ဍ ဃေဂ္ဘိ ပိဇာပ ၊ ဟ္ဘာ၊ ဇာ ဆိန္ဆာဂ္ဂာ ဟ္ဗျာဃ္ဗာဂဆိုရိ ဃေပဍ္ဗ ဃေပြိ ဂ္ဃပဇာ ၊ ဂ္ဂာဆိ ဟ္ဗျာဍ္ဍ ဂိ ပိဇာပ ။

परित्यज्य प्रियान् प्राणान् प्रविशन्ति रणाजिरे ।
पुरुषाः प्रेष्यतामन्ये निर्गच्छन्ति धनार्थिनः[1] ॥ ४७२ ॥

अपन्(अथ) **हन** (विद्यन्ते) **व्वं** (पुरुषाः) **हुमरन्हरन्** (परित्यजन्ति) **हुरिप्य** (स्वप्राणान्) । **माति** (म्रियन्ते) **रिं पलबन्** (रणाजिरे) । **सङ्क रि स्वीकारन्य अङुसिर् विभव** (विभवस्वीकारानुसरणत्वात्) । **वुदू तं** (अन्ये) **निष्कारण** (निष्कारणं) **हुमुलुनकॅन्** (प्रेष्यान् कुर्वन्ति) **अवक्न्य** (आत्मानं) **अम्रिः** (यतमानाः) **सेवक** (सेवकत्वाय) । **दोंनि ह्यन्य रिं विभव** (विभवार्थित्वात्) ॥

While there are people who not caring for their dear life step in to the field of battle, there are others who in search for lucre stir our to serve others.

१. च छ—दानार्त्तिनः, ख—धनानिषः ।

ဂ္ဃာဟာဍ္ဗျဃျဃျဟာဟာဆ္ဆဂ္ဂိုဃဇ္ဗဲဗျိ ဆာဃဂ္ဃဟာ ဆာ့ ၊
ဃဟ္ဂါ ဃျဃဟ္ဂ်ါဂ္ဂ ပိဟရ်ဂ္ဂ်ာ ဟာ ဇဆဃဂ္ဂ္ဗျာဟ ပိဗြိဗျာဃါ ။ ။ ၃၅၈ ။

ဆိဃဟ ဇဃဂ္ဂါရိ ာိဇဲဗျ ဖိဆဲ ပိဆာပ ဟာဆ္ဗ ၊ ာိဇဲဗျ ဟာဆိ ဩ ပာဆ ၊ ဇေပါရိ ဟ္ဃဟ္ဃဃ ဇေဟပဆာဆိုဆိ ဆ္ဗာ ဆိဆဲ ပွဲ ဂ္ဃာဆိ ပိဆာပ ၊ ပဟ္ဗာဟာဆိ ဂ္ဃာဟ ဖိဆဲ ာိဇဲဗျ ဟာဆ္ဗ ၊ ဃဃဆ္ဗျာရိ ဟာရိ ာ္ဗ္ဂဲ ဟာဆ္ဗ ၊ ဟာရိ ဟ္ဗ္ဂိ ဇေဟပ ဩဂ္ဂါပဆာဂ ၊ ဗိုဟ်ဆ္ဗ ၊ ဟာဆ္ဗ ဟ္ဗ္ဂိ ၊ ဇေရိ ဃဗ္ဘာဆ ဟာဗ္ဗ ဆိဆဲ ာိဇဲဗျ ၊ ဃ္ဗျပ ဟာ ဇေဂျဟ္ဂိဃ ။

दोषाश्रयमपायान्तमैश्वर्य्यं[1] कामयेत कः ।
यत् सम्पत्तौ विपत्तौ[2] वा जनयत्येव विक्रियाम् ॥ ४७३ ॥

नियत (नियतं) **अमङुन्** (करोति) **ऐश्वर्य्य** (ऐश्वर्यं) **तिकं विभव** (विभवः) **ङरन्य** (नाम) । **ऐश्वर्य्य** (ऐश्वर्यं) **ङरनि** (नाम) **सि वश**[3] (वशस्य) । **अवन्** (यतः) **बसबस**[4] (बलवद्) **अङवशाकॅन्** (वशीकरणं) **क्रम** (क्रमः) **निकं व्वं** (पुरुषाणां) **दोंनि विभव** (विभवत्वात्) । **परुमहन्** (अधिष्ठानं) **इं दोष** (दोषाणां) **तिकं** (तद्) **ऐश्वर्य्य** (ऐश्वर्यं) **ङरन्य** (नाम) । **ययन्यन्** (यद्यपि) **तन्** (न) **लृङ्गं** (स्थिरं) **हनन्य** (अस्तित्वमस्य) । **तन्** (न) **वुहुं** (हीयते) **अगवे चित्तविकार** (चित्तविकारणे) । **हिलंन्य** (नाशितं) । **हनन्य** (विद्यमानं) **तुवि**[5] (अपि) । **अन्** (यदि) **मङ्कन** (एवं) **तत्त्व** (तत्त्वं) **निकं ऐश्वर्य्य** (ऐश्वर्यस्य) । **स्यप** (कः) [6]**त** (अथ) **अम्सेरिय**[6] (कामयेत तद्) ॥

Who would long for power that harbours faults and upsets one both in woe and weal.

१. छ—°मवस्तितमैश्वर्य्यङ । २: क—बश, ख—भाष, च छ— बषबष ।
२. क ज—चिपतो, ख च छ— बष, ज—बशा । ५: क—तोवि ।
चिपत्तो । ४. ख—भाषभाष, च छ— ६-६. ख—त तमॅसेरीय

ཐྲཱཡཿ ཐཡཱ ཐཡཱཿཀཱཏ ཀྲཡཱཿཔཡཱཏྟྲྀཏིཔཏཱཡཱཏྟཱི ।
ཏྲིཀྲཡཱཿཏྟྲཱཏྟཱཀཱཏྲཱཡཱཏྟྲྀཡྱཱ ཀཱཡཱཡྱ ཐཏྟྲཱ ཏ ཏཱཡཱཀྲཱི ॥ ३५४ ॥

ཐྲཱི ཏྲ ཡཱཏྱ པཐཱཀྲཱཏྱ ཐཡ । ཐཡཱཏྱ ཀྲཱཡ ཏྲཱིཏྟ ཏྱ ཐཡཱཀྲཱཏྱ ཐཡ । ཀྲཏྟ ཐཡཱཡཱཡ པྲཔཱཀྲཱཏྱ ཀྲི ཐཡཱཔྲྀཏྟ । ཏྲཱཏྟཱཡཱཏྟྲྀ । ཏྲྀཏྱ । ཐཏྟྲཱཏཱཏྟྲྀ ཀཏཱཡ । ཀྲྀཏྱ ཐཡཱཀྲཱཏྱ ཐཡ । པཱཏ ཏྲ ཏྱཏྱ ཀྲཱཡ । ཡ ཀྲཱཏ ཐཡཱཀྲཱ ཐཱཏྱ ཏྲྀ ཀཱཡཱཏྱ ཏཱཡཏྱ ॥

त्रयो मदा महाराज मोहयन्त्यविचक्षणम् ।
स्त्रियोऽन्नपानमैश्वर्य्यं तेषु सक्ता न जाग्रति ॥ ४७४ ॥

तुवि ष्व (अपि) **य** न् (ये) **पमङुन्**[1] (कुर्वन्ति) **मद** (मदं) । **अपन्** (अथ) **तिग** (त्रयः) **प्रसिद्ध** (प्रसिद्धाः) **निं अमङुन् मद** (मदकारकाणां) । **इकं** (ये) **अमुहर** (कुर्वन्ति) **वुलङुन्** (मोहं) **रिं अपुङ्गं** (अविचक्षणे) । **प्रत्येकन्य** (प्रकारास्तेषां) । **स्त्री** (स्त्री) । **अन्नपानादि भोग** (अन्नपानादिभोगः) । **ऐश्वर्य्य** (ऐश्वर्यं) । **नहन् तं** (एते) **अमङुन्** (कुर्वन्ति) **मद** (मदं) । **हन** (विद्यते) **ष्व** (कश्चित्) **जनॅक्** (सक्तः) **इरिक** (तेषु) । **य तिक** (मः) **अतुरु** (स्वपिति) **तन् त्रिं**[2] **रात्** (अलोकज्ञः) **ङरन्य** (नाम) ॥

There are three intoxicants, O great king, that confound the undiscerning—women, food and drink, power. Given to them, he sleeps, he does not wake.

१. ख—ममङुन् । २. क—त्रीं, च—त्रिं । त्रिं = त्रुः इं ।

ཐཡཱཡཱཏྱ པྲཐཱཀཱཏྱྀཔ ཐཱཏཱཀྲཱཏྲྀཡཱཔྲྀཀཱཏྲཱཏྱ ।
ཀཱཏྟྲྀཀྲཱཔྲྀཡྱཱཀྲཱཏྲྀཡྱཱཏྱ ཏྲྀཡྱཱཏྱ ཀཱཏྲྀཡྱཱཏྱ ॥ ३५३ ॥

ཏྲྀཀྲ པྱཐཱཏ । ཏཱཡཏྱ ཀྲྀཏྱ । པཡ ཏྲྀཀྲ ཏྱ པཐཡཔཐཱཏྱ ཀྲི ཡྱཐཱཀྲྀ । ཀྱ ཀཱཔྲ

ཐཱཏྱཐཱཏྱ ཀཱཏྱཐཱཏྱ ཀཱཏྱ ཀཱཏྱཐཱཏྱ ཀཱཏྱ ཀཱཏྱ ཐཱཏྱ ཀཱཏྱ ཐཱཏྱ ཀཱཏྱ ཐ

अङर्ज्जन (अर्जय) **विभव** (विभवं)। **सदुवॅग्दुवॅग त य। अपन्** (यतः) **इकि** (एतद्) **अवक् तुबि** (शरीरमपि)। **ददि** (भवति) **इक** (एतद्) **अमुहर** (करोति) **सुकॅर्** (दुःखं)।[४] **तत्**[५] (न) **व्नं** (शक्नोषि) **रि कववन्य** (सह नेतुं)। **केङ्कन्य**[६] (पालयितुं)। **कतुलुङन्य** (त्रातुमेतद्)। **यन्** (यदा) **य**[७] **त्का** (भवति) **ललिस्**[८] (क्रूरता) **निं विधिवश** (विधिवशस्य)॥

My dear one, infatuated by possessions, do not expand too far. At the turn of fate even one's limbs become a burden.

१. क—प्रतिमोहितः, च—प्रविपोहितः।
२. ज—सुवगत्रन्यपि।
३. ख—संक्षिप्तन्य।
४. क ज नास्ति दण्डः।
५. छ नास्ति।
६. क-√इङ्-अन्-न्य।
७. क नास्ति।
८. च छ—ललिस्लिस्।

ꠋꠣꠞꠤꠛꠣꠇꠥ ꠅꠇ ꠘꠇꠥ ꠅꠇ ꠔꠤꠇꠢꠟꠢ ꠅꠥꠟꠢꠘꠣꠢꠅꠟꠤ ।

ꠞꠤꠘꠥꠘꠤꠘꠥ ꠔꠤ ꠢꠅꠢꠔꠣ ꠅꠤꠑꠤ ꠘꠥꠇꠥ ꠅꠣꠔꠣ ॥ ३५४ ॥

ꠋꠢꠘꠥꠇꠥ ꠇꠅꠣ ꠟꠤꠞꠣꠞꠤꠇꠥ । ꠛꠔꠣ । ꠋꠢꠔꠣ ꠘꠥꠇꠥ ꠅꠤ ꠟꠢꠇꠥꠅꠤꠢꠘꠥꠇꠥ । ꠟꠢꠇꠥꠅꠤꠢꠘꠥꠇꠥ । ꠅꠤꠢꠔꠣ ꠘꠥꠇꠥ ꠅꠤ ꠟꠢꠇꠥꠅꠤꠢꠘꠥꠇꠥ । ꠔꠤꠞꠣ ꠘꠥ ꠇꠅꠣ । ꠔꠤꠞꠣ ꠘꠥꠇꠥ ꠅꠤ ꠟꠢꠇꠥꠅꠤꠢꠘꠥꠇꠥ । ꠔꠤꠞꠣ ꠘꠥꠇꠥ ꠅꠤ ꠟꠢꠇꠥꠅꠤꠢꠘꠥꠇꠥ । ꠔꠤꠞꠣ ꠘꠥꠇꠥ ꠅꠤ ꠟꠢꠇꠥꠅꠤꠢꠘꠥꠇꠥ ॥

आकिञ्चन्ये च राज्ये च विशेषः सुमहानयम्।
नित्योद्विग्नो हि धनवान् सर्व्वं त्यक्त्वा सुखी भवेत्॥ ४७७॥

अत्यन्त (अत्यन्तं) **भेद** (भेदः) **मरिकं**[१] **कदरिद्रन्** (दरिद्रतायाः)। **लवन् करतुन्** (राज्येन)। **अपन्** (यतः) **इक सं** (योऽसौ) **मकदृब्यं** (संधारयति) **लक्ष्मी** (लक्ष्मीं)। **हन** (विद्यते) **जुग** (हि) **पोसिक्** (उद्वेगः) **निं**[२] **हति निर** (तद्धृदये)। **कुनं** (परं) **इक सं** (योऽसौ) **त्यक्तपरिग्रह** (त्यक्तपरिग्रहः)। **मकदृब्यं** (मन्यते द्रव्यं) **कदरिद्रन्** (दरिद्रतां)। **सिर** (सः) **वस्तु** (वस्तु, पात्रं) **निं अमङ्गिः सुख** (सुखार्जनस्य)।[३] **अपन्** (यतः) **निस्संशय** (निस्संशयं) **सोलः निर** (सर्वं वृत्तं तस्य)॥

Between pauperhood and kingship the vast difference is this—the wealthy man is always worried.

MBh.12.170.11. d). मृत्योरस्यागतो यथा.
१. क—मातिकं।
२. क—नि।
३. क च नास्ति दण्डः।

ꠅ ꠓꠤ ꠘꠣꠞꠣꠢꠔꠣꠅꠣ ꠅꠣꠟꠤꠓꠤ ꠓꠢꠟꠢꠞꠣ ꠅꠤꠞꠢꠓꠣ ।

ꠓꠢꠞꠣꠔꠣ ꠘꠣꠞꠣꠓꠤꠘꠥꠓꠣꠓꠤ ꠓꠢꠞꠣꠓꠤ ꠞꠣꠟꠤ ꠘꠣꠓꠣꠓꠤ ॥ ३५५ ॥

ꠔꠣꠞꠣ ꠘꠣꠞꠣꠘꠥ ꠅꠤꠑꠣ ꠔꠣꠔꠣꠘꠤ । ꠘꠣꠔꠣꠅꠤꠑꠣ ꠔꠣ ꠔꠣꠘꠥꠞꠣꠢꠅꠤ ꠔꠣꠟꠢꠓꠣꠔꠣꠘ । ꠓꠣꠅꠣ ꠓꠢꠞꠣ ꠅꠤꠑꠣ ꠔꠣꠘꠥꠞꠣꠢꠅꠤ ꠅꠤꠞꠢꠓꠣ । ꠟꠣꠢꠞꠣ ꠢꠞꠣ । ꠟꠣꠓꠣꠢꠞꠣ ꠢꠞꠣꠘꠤ ꠅꠤꠑꠣ ꠔꠣꠘꠥꠞꠣꠢꠅꠤ ꠅꠤꠞꠢꠓꠣ । ꠓꠣꠅꠣꠘꠤ ꠅꠤꠑꠣ ꠔꠣꠘꠥꠞꠣꠢꠅꠤ ꠅꠤꠞꠢꠓꠣ ॥

न हि सञ्चयवान् कश्चिद् दृश्यते निरुपद्रवः।
त्यजेत सञ्चयांस्तस्मात् प्राज्ञः क्लेशं सहैव[१] **च॥ ४७८॥**

अपन् (अथ) **सक्वेः** (सर्वे) **निक सं ममास्** (धनिनः)। **सहनिक** (सर्वे) **सं मङर्ज्जन अभ्युदय** (अभ्युदयार्जकाः)। **तन्** (न) **हन** (विद्यन्ते) **जुग** (हि) **सिर** (ये) **कतोन्** (दृश्यन्ते) **निर्व्विद्यन** (निर्विण्णाः)। **मङ्कन** (एवं) **त्व य त**[२] (एतद्)। **मतंन्य** (तथा) **देय निक** (तद्वृत्तं) **सं** (ये) **मेङॅत्** (जानन्ति)। **तिङलक्न** (त्यक्तव्यः) **निर**[३] (तेभिः) **जुगेकं** (हि सः) **अर्थ** (अर्थः)। **इलगन**[४] (परित्याज्यः) **इकं** (सः) **क्लेश** (क्लेशः)॥

There is not to be seen a single accumulative person who is without trouble. Therefore an intelligent person should give up both accumulations and worries.

MBh.3.2.46cd ab. d) तज्जं क्लेशं सहेत कः. Śl D1-3 तज्ञः for प्राज्ञः.
१. क ज—सहेत, ख—सहेक, (सदण्डः)।
च छ—सहेव।
२. ख ज—त। मङ्कन क्रमन्य।
३. ख च छ ज नास्ति।
४. क—लगन।

ꠘꠣꠞꠣꠘꠥꠞꠣꠅꠣꠞꠣ ꠔꠣꠘꠥꠞꠣ ꠅꠣꠑꠣꠞꠣꠘꠥꠞꠣꠔꠣꠅꠤꠓꠤ ।

ꠑꠣ ꠇꠢꠅꠣꠓꠤꠞꠣ ꠘꠥꠞꠣ ꠅꠣꠑꠣ ꠅꠣ ꠞꠣꠅꠥ ꠘꠤꠓꠣꠇꠣꠑꠣꠔꠣ ॥ ३५६ ॥

ꠑꠣꠔꠣ ꠥꠞꠥ ꠇꠤꠓꠤꠞꠥ ꠇꠤ ꠅꠥꠇꠢꠞꠥꠇꠢꠑꠣ ꠔꠣꠘꠥ । ꠔꠣꠞꠣꠇꠤ ꠓꠣ ꠞꠣꠓꠞꠣ ꠅꠤꠇꠤ ꠔꠣ ꠔꠣꠘꠥ । ꠅꠣꠑꠣꠥ ꠅꠣꠞꠣꠔꠣꠇꠤꠓꠤ ꠘꠣ ꠓꠞꠣꠘꠣꠞꠣꠘꠥ ꠘꠥꠓꠣ ꠞꠣ । ꠞꠣꠑ ꠘꠣ ꠥꠞꠣꠘꠥ ꠘꠣꠞꠣꠘꠥ । ꠅꠣꠑꠣꠥ ꠅꠣꠞꠣꠔꠣꠇꠤꠓꠤ ꠓꠣ ꠓꠞꠣꠘꠣꠞꠣꠘꠥ ꠘꠥꠓꠣ ꠞꠣ । ꠞꠣꠑ ꠘꠣ ꠥꠞꠣꠘꠥ ꠘꠣꠞꠣꠘꠥ । ꠅꠣꠑꠣꠥ ꠅꠣꠞꠣꠔꠣꠇꠤꠓꠤ ꠓꠣ ꠓꠞꠣꠘꠣꠞꠣꠘꠥ ꠘꠥꠓꠣ ꠞꠣ । ꠞꠣꠑ ꠘꠣ ꠥꠞꠣꠘꠥ ꠘꠣꠞꠣꠘꠥ । ꠅꠣꠑꠣꠥ ꠅꠣꠞꠣꠔꠣꠇꠤꠓꠤ ꠓꠣ ꠓꠞꠣꠘꠣꠞꠣꠘꠥ ꠘꠥꠓꠣ ꠞꠣ । ꠞꠣꠑ ꠘꠣ ꠥꠞꠣꠘꠥ ꠘꠣꠞꠣꠘꠥ ॥

ཀུས། སྡུང་ ཁབ རིས། ॥

प्रत्यूहपटहो राज्ञः[1] सामान्यपुरवासिभिः ।
[2]मा मंवमिति[2] यो भावः स तस्य प्रीतिकारकः ॥ ४७९ ॥

मनः (मनः) **क्त** (खलु) **निमित्त** (निमित्तं) **निं सुखदुःखन् कत्मु** (सुखदुःखप्राप्तेः) । **नहन् यं** (एवं) **पडहि** (पटहः) **सजि निं**[3] **राज्य** (राज्यस्य) । **मङ्गल** (मङ्गली) **[4]सं प्रभु**[4] (प्रभुः) । **सामान्य** (सामान्याः) **सहन** (सर्वे) **निकं व्वं** (नराः) **रिं अन्तःपुर** (अन्तःपुरे) **रुम्डों** (श्रुत्वा) **य** । **हन** (भवति) **त्व कुम्व** (नूनं) **विवेकन्य** (विवेकस्तेषां) । **तन्** (न) **ग्राही** (ग्रहः) । **कञ्चडों** (श्रुतः) **मर** (यः) **य**[5] **देङ्कु** (मया) । **हिलं** (नष्टं) **पापङ्कु**[6] (पापं मे) **दे निक** (अनेन) । **य** (सः) **इक**[7] **सुख** (सुखी) **दे निक** (तेन) ॥

१. ख—प्रज्ञाः । ३. ज—नि । ६. ख—पाङ्कु ।
२-२. ख—ममेधमिति, क च ४-४. च—सप्रभु । ७. ख—इकं ।
छ ज—ममेवमिति । ५. च नास्ति ।

ཅེས་ཀྱང་ རིགས་པ་ཉག་གཅིག་ བཟུང་ནས་ སྡུག་བསྔལ་ ।

གཞན་ དོན་ ཆགས་སྡང་གིས་ ཡིད་ པགས་ཤ་ ཐལ་བ་ ॥ ३५० ॥

ཟག་མེད་ དོན་ ཁོང་ཆུད་ ཡིད་ པགས་ཤ་ ཐལ་བ་ ॥ ३५० ॥

ཅའང་ ཁ་ཅིག་ । ཀུན་ ལེ་ ཁལ་ཀྱི་ ཏི་ ཀུ །ཅེས་ཀྱི་ ཚི་ ཀུ । ཏུ། རྒྱུས་ བི་ ཏེག །ཤུས་ཅ་ ཚི་ བཟུབ །ཀུན་ ཚི་ ཐེབས་ཅ། ཀུཀུ། །ཚཱ་ཀྱི་ ཅ་ཅའི་ ཚི་ ཀུ ।
ལེ་ ཡཀྱ་ ཏི་ ཁཀ་ཁ་ཚིག་ ཚིན། ।ཚིག་ ཏིན། ཅུ་ཕུ་ཀྱི་ ཁཀྱི་ ཁཀ་ཅ ॥

अर्थांश्च दुर्ल्लभांल्लोके क्लेशांश्च सुलभांस्तथा[1] ।
दुःखं चैव कुटुम्बार्थं यः पश्यति स मुच्यते ॥ ४८० ॥

लवन् त वनेः (अथान्यच्च) । **इक सं** (योऽसौ) **मेङॅत्** (जानाति) **रिं त्लु** (त्रीणि) । **अवक्** (शरीरं) **निं त्लु** (त्रयाणां) । **न्य दुर्ल्लभ** (दुर्लभत्वं) **निं अर्थ** (अर्थस्य) । **सुलभ** (सुलभत्वं) **निं क्लेश** (क्लेशस्य) । **दुःख** (दुःखं) **निं मंरक्ष कुटुम्ब** (कुटुम्बरक्षणस्य) । **नहन्** (एतद्) **तावक्** (शरीरं) **निं त्लु** (त्रयाणां) । **सं** (यः) **यत्न** (यतते) **रि**[2] **कालोचित निक** (तेषामालोचने) । **सिर** (सः) **तिक लुपुत्** (मुच्यते) **तन्** (न) **कपाश** (पाशैर्बध्यते) ॥

One who realizes that looking after the family involves the strife for hard

monies and easy afflictions, gets released.

MBh.12.277.43. b) Lontars suggest त्रिधा, supported by Kawi. MBh. mss. have only तथा. c) Only B3 margin supports our कुटुम्बार्थं, others कुटुम्बार्थे.

१. क ज—°स्त्रिध, ख—°स्त्रीधः, च—°स्त्रीधा, छ—°स्त्रीडा।
२. च छ—रिं।

ཅེས་ པཀྵིཀྲཧཱཾཤཅ ཀཧཱཡཏཱནཱི་ སཔཀྵིཀྲཧཱ །

ཏྲིཝིཏྠཱི ཀཧཱཡསཱཀྱཱ ཧཱི ཙཀྵུཥཱཨ སུཔཀྵིཀྲཧཱཏྲཱི ॥ ३५९ ॥

ཐཱཏྲཱི་ཀྱ། ཀཱིཀྵུཥཱ་ སཱཔཀྵིཀྲཧཱི སེཔུཥྚེ །ཨཔཀྵི། ཨཀྵོ ཧཱཥ ཏི ཐཡཀྵིཀྲཧ །ཀཧཱཏྲཱི །ཏེ། ཀྵཀྵི ཐཡཀྵ ཙཱཡཀྵི །ཧཱཀྵི་ པཏི་ཀྵིཀྲཧཱཏྲཱ །ཨ ཐཱ ཏིཏིཀྵཱཀྵི། སཱཙཱ ཀྵཱཡཱ ॥

अलं परिग्रहेणैव दोषवान् सपरिग्रहः ।
क्रिमिर्हि कोशकारो[1] हि बद्ध्यते स्वपरिग्रहात् ॥ ४८१ ॥

मतंन्यन् (अतः) **तिङ्गलक्न** (अलं) **[2]कपरिग्रहन्** (परिग्रहेण) **इं**[2] **सर्व्ववस्तु**[3] (सर्ववस्तूनां) । **अपन्** (यतः) **अगों** (महान्) **हल** (दोषः) **निं ममरिग्रह** (परिग्रहस्य) । **तोनॅन्त** (पश्यत) । **नां उलूर्** (क्रिमिः) **मगवे** (करोति) **बसर्**[4] (कोशं) । **हुरुं** (व्यर्थः) **पिनरिग्रहन्य** (परिग्रहस्तस्य) । **य मर**[5] (तद्) **निमित्तन्यान्**[6] (निमित्तं) **कबन्ध** (बन्धनस्य) **क्कसन्**(अन्ते) ॥

Enough of surrounding oneself with accumulations. They are dangerous. The silkworm making the cocoon is imprisoned thereby.

MBh.12.316.29. a) °ग्रहेणेह (v.l. °ग्रहेणेति). b) हि for सः. c) तु for हि. The spelling क्रिमि is supported by Ś1 K1.2.4.6 Da3.a4 G2, other mss. read कृमि. The spelling कोश° is dominant as against कोष°.

१.क—कोशा°, ख—कोश°, च ज—कोशकरो, छ—कोचकरो ।
२-२. ख च ज—कपरिग्रहन्यं, छ—°ह । न्यं ।
३. क—वस्तु ।
४. क—ब्सुर् ।
५. ख नास्ति ।
६. क—निमित्तनिक, ख—°त्तन्य, ज—°न्यन् ।

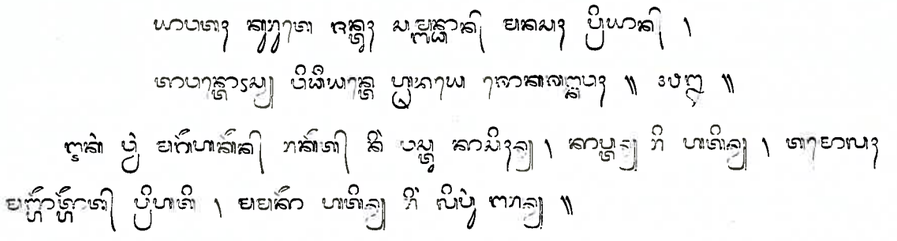

यावतः कुरुते जन्तुः सम्बन्धान् मनसः प्रियान् ।
तावन्तोऽस्य विधीयन्ते हृदये शोकशङ्कवः ॥ ४८२ ॥

इकं (यः) **ब्वं** (नरः) **मगॅहकॅन्**[1] (संबध्नाति) **रकॅत् निं वस्तु कासिःन्य** (स्वप्रियवस्तुभिः)।[2] **काप्तन्य**[3] (तेषामाप्तिः) **रि हतिन्य** (हृदये)। **त मोलः**[4] (न विचलन्ति) **मङ्गॅात्हॉत्**[5] (निगूह्यन्ते) **प्रिहति** (शोकाः)। **ममकॉ**[6] (सशंकु) **हतिन्य** (तद्धृदयं) **रि लिपुं**[7] (?) **ङरन्य**[8]॥

Whatever affectionate ties a creature creates, so many are the nails of potential separation that are struck into the heart.

Ind.Spr.5474/2480.
c) निखन्यन्ते for विधीयन्ते.
१. म्-√पगः-अकॅन् to fasten.
२. क ख— ॥ (द्विर्दण्डः)।
३. ज—कप्तिन्य।
४. म-√उलः to move.
५. ख च छ—मंहात्हात्, ज—ङ्गुरहत्।
६. क—मकॉ। म-पकॉ (पकॉ nail).
७. च छ ज—लिपु।
८. क—ङरनिका।

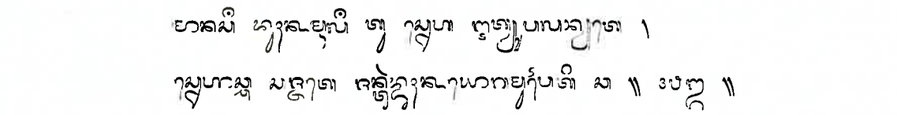

मानसं दुःखमूलं तु स्नेह इत्युपलभ्यते ।
स्नेहाच्च सज्जते[1] जन्तुर्दुःखयोगमुपैति च ॥ ४८३ ॥

अपन् (अथ) **इकं** (यः) **सिः**[2] (स्नेहः) **य इक** (सः) **मूल** (मूलं) **निं प्रिहति** (दुःखस्य)। **सिः** (स्नेहः) **निमित्त**[3] (निमित्तं) **निं**[4] **कहृत् कबन्धन** (बन्धनस्य)। **प्रस्ताव** (प्रस्तावः) **निं अन्मु दुःख** (दुःखप्राप्तेः) **तिक** (सः)॥

The psychological root of pain is affection. It is affection which ties a creature and ultimately leads to pain.

MBh.3.2.26. a) मनसो Ś1 B4 Dc D1 G2 M1, (no v.l.) for मानसं. others तु.
c) च is supported by १. ख छ—सार्जते। २. ख—सिः। (सदण्डः)। ३. छ नास्ति। ४. क—नि।

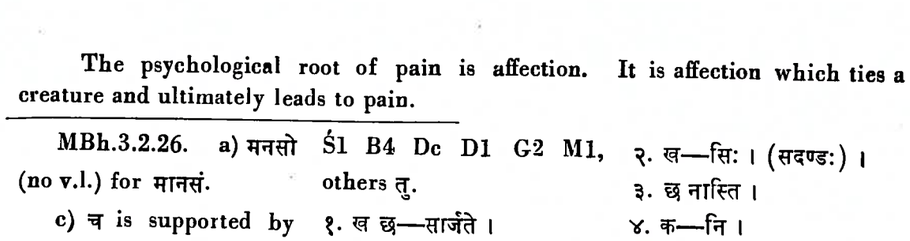

पुत्रदारकुटुम्बेषु सक्ताः सीदन्ति जन्तवः ।
सरःपङ्कार्ण्णवे मग्ना जीर्णा वनगजा इव ॥ ४८४ ॥

रुमकॅत् (सक्तः) **ब्व** (चेत्) **सिः** (स्नेहः) **निकं ब्वं** (नराणां) **रि अनक्** (पुत्र-)।[1] **रबि** (दार-)। **म्वं कुटुम्ब** (कुटुम्बेषु)। **मन्हॅर्**[2] (ततः) **तिक** (ते) **कक्लृम्**[3] (निमग्नाः) **एबॅः** (कष्टं) **कान्तसन्य** (उद्धरणीयाः)। **पड** (समाः) **लवन् लिमन्** (गजेन) **अतुह** (जीर्णेन) **कप्तॅक्** (मग्नेन) **रि अॅण्डुत्**[4] (पङ्के)॥

Creatures attached to sons, wives and families sink down like the aged wild elephant in a mass of muddy swamp.

MBh.12.316.30 (same as above).
१. च छ ज नास्ति दण्डः।
२. क—अन्हॅर्।
३. च छ—क्लॅम्।
४. क—अण्डुत्।

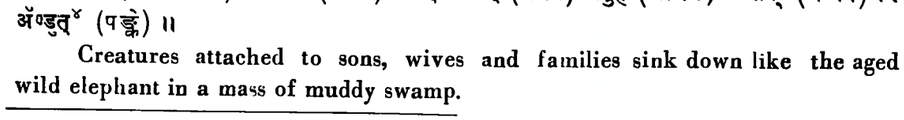

एतत् [1]तद्दुर्ज्जयं लोके[1] पुत्रदारमयं विषम् ।
जायन्ते च म्रियन्ते च यत् पीत्वा मोहिताः प्रजाः ॥ ४८५ ॥

ङ्हु (केवलं) सिः (स्नेहः) निं मानक् (पुत्रवत्तायाः) मरबि (दारवत्तायाः) । मतिकं (हि) परमार्थं (परमं) विष (विषं) ङरन्य ।[2] रिं[3] रात् (लोके) । शक्ति (सक्तिः) तर् (न) क्न (शक्यते) तिनम्बन् (औषधं कर्तुं) ।[4] अपन् (यतः) सक्वेः (सर्वे) [5]निक (ते) सं[5] त्लस् क्न (हताः) देन्य (एतया) । भ्रान्त (भ्रान्ताः) संसार (दुःखिताः) वुलङुन् (व्याकुलिताः) जुग (हि) य (ते) । केदॅर्[6] (चक्रवन्तः) अवलुग्वलुग् (पुनः पुनः निवर्तन्ते) रिं[7] भावचक्र (भावचक्रे) हमॅङन्य[8] (सक्तिमन्तः) ॥

The poison exuded by sons and wife is invincible. Infatuated creatures drink this poison and are born and die time and again.

१-१. क—तद्दर्जयल्लोके, ख च छ—तद्दुर्लभल्लोके, ज—तद्धुर्लभल्लोके ।
२. ज नास्ति दण्डः ।
३. ख च छ ज—इकिं ।
४. च नास्ति दण्डः ।
५-५. क—निकं ।
६. क-√इदॅर् cycle.
७. क—रि ।
८. क—हम्बान्य ।

ལུགས་པས་བཅས་པའི་བྱས་ཀྱི། ཡན་ཏན་གྱུར་ཅི། ཕྱིས་ཐུག་བཅའ། ། ཡིད་བཅས་པའི་ཚིག་ཏུ་ཡང་། ལུགས་པའི་བྱས་ཀྱི། ཕྱིས་ཐུག་བཅའ། ། ཐུག་ཅིང་། ཡང་ཡང་ཐུག་ཅིང་

ꣿꣻ꣼ ꣽꣾꣻ ꣿꣽꣻ ꣼ꣾꣻ । ꣽꣾꣻ ꣿꣽꣻ ꣻ꣼ ꣼ꣾꣻ ꣽꣾꣻ । ꣿꣽꣻ ꣽꣾꣻ ꣻ꣼ ꣼ꣾꣻ ꣿꣽꣻ ꣻ꣼ ꣽꣾꣻ । ꣼ꣾꣻ ꣿꣽꣻ ꣻ꣼ ꣽꣾꣻ ꣼ꣾꣻ ꣿꣽꣻ । ꣽꣾꣻ ꣼ꣾꣻ ꣿꣽꣻ ꣻ꣼ । ꣽꣾꣻ ꣿꣽꣻ ꣻ꣼ ꣼ꣾꣻ ꣽꣾꣻ । ꣿꣽꣻ ꣽꣾꣻ ꣻ꣼ ꣼ꣾꣻ ꣿꣽꣻ । ꣻ꣼ ꣽꣾꣻ ꣼ꣾꣻ ꣿꣽꣻ ꣻ꣼ । ꣽꣾꣻ ꣼ꣾꣻ ꣿꣽꣻ ꣻ꣼ ꣽꣾꣻ । ꣼ꣾꣻ ꣿꣽꣻ ꣻ꣼ ꣽꣾꣻ ꣼

४. च ज नास्ति दण्डः।
५-५. क—निकान् हना।
६. क—सुक।
७. छ—सर्व्वकार्म्म।

ᬬᬘᬸ ᬓᬵᬷᬢᭀ ᬘ ᬓᬵᬷᬢᭀ ᬘ ᬲᬫᬬᬫᬶᬢᭀ ᬬᬩᬶᬫᬶᬢᭀ ।
ᬲᬫᬬᬫᬶᬢ᭄ᬬ ᬘ ᬧᭀᬭᬧᬫᬶᬢᭀ ᬫᬵᬦᭀᬲᭀᬫᬕᬶᬢᭀ ॥ ४४० ॥

यथा काष्ठं च काष्ठं च समेयातां महोदधौ।
समेत्य च व्यपेयातां तद्वद्भूतसमागमः॥ ४९०॥

कद्यङ्गः (यथा) **निं वतं** (स्कन्धः) **कहल** (वृक्षस्य) **मकम्बङन्** (प्लवन्) **रिं तसिक्** (महोदधौ)। **ददि** (भवति) **य**[1] (एतद्) [2]**कचुण्डुक** (संहन्यात्) **अपङ्गिः**[2] (समेयात्) **लवन् कप्वन्य** (स्वसमेन) **वतं** (काष्ठेन)। [3]**नियतन्य** (नियतं) **अपसः**[3] (व्यपेयात्) **मुवः** (पुनः)। **ददि** (भवति) **त** [4]**य** (एतद्) **अपङ्गिः**[4] (समेयात्) **मुवः** (पुनः)। **मङ्कन** (तथा) [5]**त पपङ्गिः**[5] (समागमः) **निकं**[6] **सर्व्वभाव** (सर्वभावानां)। **लवन्** (सह) **कप्वन्य** (स्वसमैः)। **अनित्य** (अनित्यं) **इक** (तद्)। **नियत** (नियतं) **मकान्तं** (सान्तं) **मपसः** (व्यपायनं)। **ददि** (भवति) **त** [7]**य** (ते) **अपङ्गिः**[7] (समेयुः) **मुवः** (पुनः)॥

Just as in an ocean one log of wood meets another and drifts apart again, so is the coming together of creatures.

MBh.12.168.15 (same as above).

१. क नास्ति।
२-२. क ख च छ ज—कचुण्डु कपङ्गिः।
३-३. क—नियत यापसः, ज—नियतन्यपसः।
४-४. क—कपङ्गिः, ख छ ज—यपङ्गिः।
५-५. छ—पङ्गिः।
६. क—निं।
७-७. ख—यापङ्गि, ज—यपङ्गिः।

ᬲᬵᬢᭀ ᬧᬸᬢᭀᬭᬸᬢᭀ ᬘ ᬜᬸᬢᭀᬭᬸᬢᭀ ᬘ ᬜᬸᬢᭀᬭᬸᬢᭀ ᬲᬫᬬᬫᬶᬢᭀ ।
ᬲᬫᬬᬫᬶᬢ᭄ᬬ ᬘ ᬧᭀᬭᬧᬫᬶᬢᭀ ᬫᬵᬦᭀᬲᭀᬫᬕᬶᬢᭀ ॥ ४४१ ॥

एवं पुत्राश्च पौत्राश्च ज्ञातयः सुहृदस्तथा।
अतिस्नेहो न कर्त्तव्यो विप्रयोगो ध्रुवो हि तैः॥ ४९१॥

मङ्कन तिकं (एवं) **अनक्** (पुत्राणां)। **पुतु** (पौत्राणां)। **पुयुत्** (प्रपौत्राणां)। **कदं** (ज्ञातीनां)। **मित्र** (मित्राणां)। **रिनक्व**[1]।[2] **पपङ्गिः** (समागमः) [3]**त य**[3] **लवन् इक** (तैः) **कबेः** (सर्वैः)। **इरिकं**[4] **सक्षण** (एकस्मिन् क्षणे) **तुवि** (अपि)। **नियत अपसः** (नियतं) **अवसान निक** (विप्रयोगान्तस्तेषां)। **मतंन्यन्** (अतः) **हय्व** (न स्यात्) **तीव्र** (तीव्रं) **करक्तन्** (सक्तः) **मासिः** (स्निग्धः)॥

Thus one should not be overfond of sons, grandsons, relatives and friends. There is bound to be separation.

MBh.12.168.16. b) for अति°. d) Our ध्रुवो हि तैः is supported by B0.3.9 Da3. a4 Dn1.n4 Ds D2.3.5.8 M1.6, other mss mostly हि तैर्ध्रुवम्.

Our सुहृदस्तथा is supported by Ś1 K1.2.4.6, other mss. बान्धवास्तथा.

c) तेषु (v.l. तेषां, न च)

१. क—रिनक्ष।
२. क नास्ति।
३-३. क—त। (सदण्डः)।
४. क—इरिकीं।

ᬤᬵᬓᬸᬮᬾᬮᬸᬲᬫᬸᬤᭀᬭᬶᬓᬸ ᬧᬸᬢᭀᬭᬸᬢᭀᬧᬸᬢᭀᬭᬸᬢᭀᬓᬶᬲᬸ ᬲ ।
ᬬᬸᬕᬸ ᬬᬸᬕᬸ ᬧᬸᬢᭀᬭᬶᬢᭀᬓᬶᬲᬸ ᬓᬶᬲᬸ ᬫᬸ ᬫᬬᬢᭀᬶ ॥ ४४२ ॥
ᬬᬾᬦᬶ ᬲᬾᬩᬸ ᬦᬲᬸ ᬮᬶᬦᭀ । ᬫᬦᭀᬶ ᬓᬶᬓᬧᬸᬫᬶᬓᬶ ᬫᬶᬢᬸᬲᬸᬢᭀᬸ । ᬲᬸᬬᬸᬫᬶ
ᬓᬶᬓᬲᬓᬸᬮᬶᬓᬶ । ᬧᬶᬲᬶ ᬓᬶ ᬦᬲᬸᬢᭀᬸᬮᬸᬦᭀᬸ । ᬭᬬᬧᬶᬲᬸᬫᬶᬓᬶ ᬧ ᬮᬶᬮᬶᬓᬸ । ᬫᬶᬲᬸᬫᬶᬓᬶ ।

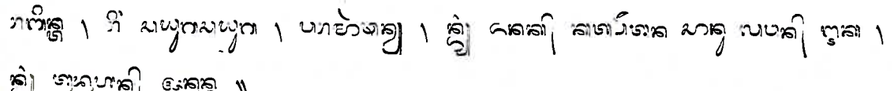

मातापितृसहस्राणि पुत्रदारशतानि च ।
युगे युगे व्यतीतानि कस्य ते कस्य वा वयम् ॥ ४९२ ॥

अनादि (अनादि) **क्तं** (खलु) **जन्म** (जन्म) **ङरन्य** (नाम) । **तन्** (न) **किनव्रुहन्** (ज्ञायते) **तॅम्बेन्य**[1] (तद्भविष्यत्) । **लुपुत् किनलकरन्**[2] । **विलं** (संख्या) **नि जन्मान्तर** (जन्मान्तराणां) । **मेव्विवुत**[3] (सहस्रशः) **प्व** (अथ) **बपन्त** (अस्मत्पितरः) । **इबुन्त** (अस्मन्मातरः) । **अनक्त** (अस्मत्पुत्राः) । **रबिन्त** (अस्मद्दाराः) । **रिं**[4] **सयुगसयुग**[5] (युगेयुगे) । **परमार्थन्य** (अस्य परमोर्थः) । **न्द्यं** (कथं) [6]**एनक्** (सुखं) **कत्पॅतन**[6] (स्थिरीक्रियेत) **सानु** (स्वामी) **लवन् इक** (एतेन) । **न्द्यं** (कथं) **तुदुहन्** (निश्चयः, प्रमाणं) **अनुन्त** (स्वमस्माकमिति) ॥

Thousands of mothers and fathers, hundreds of sons and wives have passed away in ages gone by. Whose are they, whose are we ?

MBh.12.309.84. c) अनागतान्यतीतानि.

१. छ—तॅमबेन्य ।
२. √लकर original material प्रकृति.
३. म-√इवु-√इवु-तु ।
४. च—रि ।
५. छ—सयुगयुग ।
६-६. क ख च छ ज—एनक-त्पॅतन ।

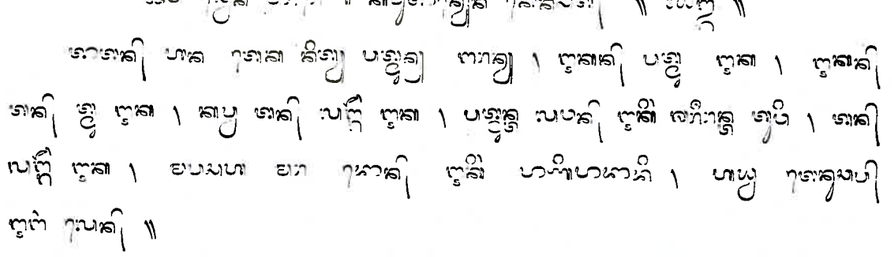

नायमत्यन्तसंवासः कदाचित् केनचित्[1] **सह ।**
अपि स्वेन शरीरेण किमुतान्येन केनचित् ॥ ४९३ ॥

तातन् (नैव) **हन** (विद्यते) **तेक**[2] **नित्य** (नित्यः) **पत्मुन्य** (संवासः) **ङरन्य** (नाम) । **इकन्** (एकः) **पत्मु**[3] **इक** (समागच्छति) । [4]**इकन्** (एकः) **तन् त्मु इक** (वियुज्यते) । [4]**कप्व तन् लङ्कॅं इक**[4] ।[4] **पत्मुन्त लवन्** (संवासोऽस्माकं) **इकिं**[6] (एतेन) **शरीरन्त**[7] (अस्मच्छरीरेण) **तुवि** (अपि) । **तन्** (न) **लङ्कॅं** (नित्यः) **इक** । **मपसह** (वियोक्ष्यन्त इति) **मर दोन्** (प्रयोजनं) **इकिं**[8] **पाणिपादादि** (पाणिपादादीनां) । **हव्व** (न) **तेनुचप्** (अथ वाच्यं) **इकं लेन्** (अन्येषां) ॥

There is no eternity of association with any one, not even with one's body, not to mention with any other.

MBh.12.28.51. b) लभ्यते जातु केनचित्.

१. ख च छ ज—तेनचित् ।
२. क नास्ति ।
३. क—त्मु ।
४-४. ख त्रुटितम् ।
५ ५. च छ ज त्रुटितम् ।
६. ज—इकि ।
७. ख—शरीर ।
८. क—इकि ।

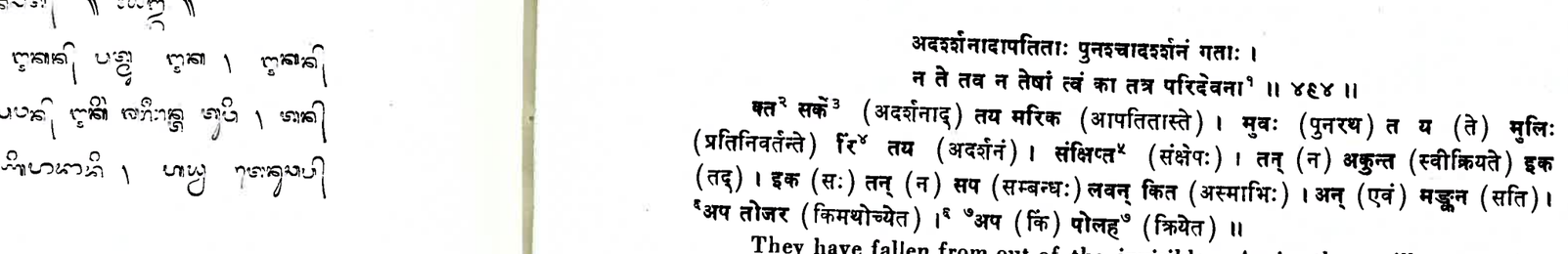

अदर्शनादापतिताः पुनश्चादर्शनं गताः ।
न ते तव न तेषां त्वं का तत्र परिदेवना[1] **॥ ४९४ ॥**

क्त[2] **सकें**[3] (अदर्शनाद्) **तय मरिक** (आपतितास्ते) । **मुवः** (पुनरथ) **त य** (ते) **मुलिः** (प्रतिनिवर्तन्ते) **रिं**[4] **तय** (अदर्शनं) । **संक्षिप्त**[5] (संक्षेपः) । **तन्** (न) **अकुन्त** (स्वीक्रियते) **इक** (तद्) । **इक** (सः) **तन्** (न) **सप** (सम्बन्धः) **लवन् कित** (अस्माभिः) । **अन्** (एवं) **मङ्कुन** (सति) । [5]**अप तोजर** (किमथोच्येत) ।[6] [7]**अप** (किं) **पोलह**[7] (क्रियेत) ॥

They have fallen from out of the invisible. Again they will go out into the invisible. They are not thine, thou art not theirs. What can then the wailing be ?

Cf. MBh.12.168.17.

१. ख—परिवेदान्, च छ ज— परिवेदन ।

२. क—त्क, ख ज—क्ता। ५. च—संक्षिप, छ—संक्सिप। ७-७: क ज—अपोलह, ख—अमोलह। प-√उल:-अ
३. च छ—सङ्कें। ६-६. च त्रुटितम्, ख—मप तोजर, छ—अप हो°।
४. ख—मरिं।

꣆ ॥ ३४३ ॥

हिलं (नष्टं) ष्व[1] (सर्वं) मास् (धनं)। माति (मृतः) ष्वं अनक् (पुत्रः)। रबि (दाराः)। बप (पिता)। [2]इबु (माता)। इकान् (इत्येते) त्लस्[2] (गताः) परत्र (परत्र)। अतिशय (अतिशयं) त गॉं (अथ महत्त्वं) निकं[3] लर (शोकस्य)। म्वं दुःख निं हति (हृद्दुःखस्य)। एङॅत् (जानीमः) ष्व कितान् (वयं) मङ्कन (यदेवं)। गवयॅन्त (चर्यतामस्माभिः) तिकं तम्बा (अपचितिः) निं दुःख[4] (दुःखस्य)॥

Gone are wealth and wife, son and parents. How painful! Brooding over one should follow the path of diminishing pain.

MBh.12.26.17. a) दारे other mss. ध्यायन्. वा for दारेषु. b) वा मृते for मातरि. e) Our ध्यात्वा is supported by B2 Da T1 G M3, other mss. शोकस्य.

Cf. MBh.12.168.7.
१. ख ज—ष्वं।
२-२. क—इबु कुनं।
३. क—निक।
४. ख—लर।
d) Our दुःखस्य is supported by V1 B0.1.3-5 Dn D2.3.5.6.8 T1 G M1.3,

ꣷ꣸꣹꣺ ꣻ꣼ ꣽꣾ ꣿ ꤀꤁꤂꤃꤄꤅꤆ ꤇꤈꤉ꤊꤋꤌꤍꤎꤏ ।
ꤐꤑꤒꤓ ꤔꤕꤖꤗꤘꤙꤚꤛꤜꤝ ꤞꤟꤠꤡꤢꤣꤤꤥ ॥ ३४४ ॥

ꤦꤧ ꤨꤩ ꤪ꤫ ꤬꤭ ꤮꤯ꤰꤱ ꤲꤳꤴꤵꤶ ।
ꤷꤸꤹꤺ ꤻꤼꤽꤾ ꤿ ꥀꥁ ꥂꥃꥄ ꥅꥆ ॥

मृतं वा यदि वा नष्टं योऽतीतमनुशोचति।
दुःखेन दुःखमाप्नोति द्वावनर्थौ प्रपद्यते॥ ४९६॥

हन मर (विद्यते) **ष्वं** (नरः) **क्वॉं मङॅनङॅन्** (अनुशोचति) **इकं[1] माति** (मृतं)। **वस्तु** (वस्तु) **हिलं** (नष्टं) **कुनं** (च)। **अगॉं** (महत्) **प्रिहतिन्य** (तद्दुःखं) **देन्य** (तेन)। **इक** (तद्) **गॉं** (महत्त्वं) **निं[2] प्रिहतिन्य** (शोकस्य)। **यतिक** (एतद्) **अमङुन्** (करोति) **लर** (आधिं)।[3] **र्व** (द्वे) **इकं** (एते) **लर** (दुःखे) **कवङुन्** (कृते) **दे निक अडङॅनङॅन्**[4] (अनुशोचनेन) **इकिं**[5] **हुवुस्** (पूर्वं) **हिलं** (नष्टस्य)। [6]**इकं** (यः) **ष्वं**[7] (मनुष्यः) **मङ्कन** (एवं)। **य** (अथ) **त अमङुन्** (करणं) **हल**[8] (अनर्थस्य) **डरन्य** (नाम)॥[6]

One who laments over the dead, the lost and the past, the sorrow is doubled thereby.

MBh.12.317.9. c) दुःखेन लभते दुःखं.

१. क—इ निकं।
२. क नास्ति।
३. ख नास्ति दण्डः।
४. क—अङॅनङॅनन्।
५. क—इं।
६-६. क नास्ति।
७. ज—म्वं।
८. ख—लर।

ꥇꥈꥉꥊ ꥋꥌꥍꥎꥏ ꥐꥑꥒ꥓ ꥔꥕꥖꥗ ꥘꥙꥚꥛ ।
꥜꥝꥞꥟ ꥠꥡꥢꥣ ꥤꥥꥦꥧ ꥨꥩꥪꥫ ॥ ३४५ ॥

ꥬ ꥭꥮꥯ ꥰꥱ ꥲ ꥳꥴꥵ ꥶꥷꥸ ꥹꥺꥻ ।
ꥼ꥽꥾ ꥿ ꦀꦁ ꦂꦃ ꦄꦅꦆ ꦇꦈ ꦉꦊ ꦋꦌ ꦍꦎ ꦏꦐ ।
ꦑꦒ ꦓꦔ ꦕꦖ ꦗꦘꦙ ꦚꦛ ꦜꦝꦞ ꦟꦠ ꦡꦢꦣ ꦤꦥ ।
ꦦꦧ ꦨ ꦩꦪ ꦫꦬꦭ ꦮꦯ ꦰꦱ ꦲ꦳ ꦴꦵ ꦶꦷ ।

ཡ ཀ ཨཉྫཱཡཱཾ། པྲིཡཱཡཱཾ । ཡཡོཏྟུ ཧཡྱ ཏྭཱ ཏྭཻཀཱཀཱི། ॥

भैषज्यमेतद्दुःखस्य यदेतन्नानुचिन्तयेत् ।
चिन्त्यमानं हि न व्येति भूयश्चापि प्रवर्त्तते ॥ ४९७ ॥

न्यं (एतद्) **प्रसिद्ध** (हि) **तम्बा** (भैषज्यं) **निं प्रिहति** (दुःखस्य) । **क्रमन्य** (अस्य क्रमः) । **इकं**[1] (यानि) **वस्तु** (वस्तूनि) **हिलं** (नष्टानि) । **लुङ्ग** (अतीतानि) । **माति** (मृतानि) **कुनं**[2] (च) । **तन्** (न) **सिद्ध** (सिध्यति) **काज्जनन्य** (तदर्जनं) **कुनं** । **यतिक** (तानि) **तन्**[3] (न) **अङॅनङॅनॅन्**[4] (अनुचिन्त्येरन्) । **अपन्** (यतः) **अपॅगः** (स्थिरा भवति) **रकॅल्न्य**[5] (तेषां सक्तिः) **रि हति** (हृदये) **यन्** (यदा) **इनङॅनङॅन्**[6] (चिन्त्यन्ते) । **रुमकॅत् प्व य** (सक्तिः) ।[7] **मङ्कुन्** (भूयः) **अवुवुः** (प्रवर्धनं) **क्रमन्य** (तत्क्रमः) । **य त अनुवुहकॅन्** (प्रवर्धयति) **प्रिहति** (दुःखं) । **मतंन्य**[8] (अतः) **हव्व** (न) **इक** (तानि) **इनङॅनङॅन्** (काम्येरन्) ॥

Not lamenting is the medicament for sorrow. When one thinks about it, it does not disappear. It goes even farther.

MBh.12.317.12. d) Our प्रवर्त्तते is supported by D5.7 T2 G1, other mss. mostly प्रवर्धते.

१. ज—ङ्किकं ।
२. क नास्ति ।
३. ख नास्ति ।
४. क—अङॅनङॅन् ।
५. क—रकॅल्तिका ।
६. ख—अङॅनङॅनङॅन् ।
७ ☞ Here lontar क comes to an abrupt end. On the next page follows a fragment of śloka 386 मनलम्बम दे सकम् । तमःकन्तरमध्वान । ङ्कत-मेको गमिस्यसि । and Kawi comment: लवन् त वनेः । नियत जुग लक्व-न्त । इक लक्वन । हत्यन्त रिं दुर्गम । तन्प परर्य्यनन् । तातन् हनं भक्त ङरन्य । म्वं तन् हनं भुजालम्ब । त्कॅन् । गॅय्यॅन्य प्रकार । तन् हन तिनङान् ।
८. च ज—मतंन्यन् ।

ཡཆི ཧ ཨཀྐཱཧ ཀཱཁཱི། ཨཀྐཱི ཧ ཨཆེཡཱཁཱི། ।
ཨཔཏྟྱི། ཨཁཧཱཀྐཱཨ ཧཀྟྱཱི། ཀཱཁཱི། ॥ ཨཡ ॥

པིསིཀ ཨེ ཡཡཱི། ཧྱཻཀྐཱཡཁཱི། ཡཱཁྱུ । པིསིཀ ཏྭེ། ཏཱི། ཡཱི། ཧྱཻཀྐཱཡཁཱི། ཨེ ཡཡཱི། । ཨཔཡཁཱཡཀ ཀི ཨེཡི ཡཡཏྟུཁྱ । ཧཱི། ཡཀྟྱི ཧ ཨ ཨཀྱི། ཆཱཁ ཇྱེ ཨཁྱུ । ཀྱི། ཨ ཨེ ཨཀྱིཀཱཧཱི། । ཡཨེཁྱུ། ཀཱི། ཁཱཁྱུཁ ॥

धनं[1] **वा पुरुषो राजन् पुरुषं वा पुनर्धनम्**[2] ।
अवश्यं प्रजहात्येव तद्विद्वान् नानुशंसयेत्[3] ॥ ४९८ ॥

पिलिः (वा) **सं ममास्** (धनी) **तुमिङ्गलकॅन्** (प्रजहाति) **मास्न्य** (स्वधनं) । **पिलिः** (वा) **इकं मास्** (धनं) **तुमिङ्गलकॅन्** (प्रजहाति) **सं ममास्** (धनिनं) । **उपलक्षण** (उपलक्षणं) **रिं अंसि** (सर्वस्य) **मसम्बन्ध** (सम्बद्धस्य) । **तन्** (न) **लङ्गॅं** (नित्यः) **त प्व** (अथ) **पत्मु** (सम्बन्धः) **निं सानु** (स्वामिनः) **म्वं** (च) **अनुन्य** (तत्स्वस्य) । **वुः** (जानाति) **प्व सं पण्डितेरिक** (पण्डितस्तद्) । **मतंन्यन्** (अतः) **[4]तक्** (न) **करक्तन्**[4] (सक्तः) **सिर** (सः) ॥

Either man leaves money, or money leaves man. This cannot be helped. Knowing this why should one sing its praises.

MBh.12.105.45. a) K1.3.5 V1 B Dn D2-8 T1 G M2.4 support पुरुषो, other mss. mostly पुरुषं.

b) All mss. (except Ś1 K1.2.4 M1.3) पुरुषं, Poona text पुरुषः.

c) Our एव is supported by K2.3 D7 S, other mss. एतत्.

d) को ऽनुसंज्वरेत् (or °चरेत्) for नानुशंसयेत्.

१. च छ—दान ।
२. च छ—दानम् ।
श३. ख च छ ज—°सङ्गयेत् । श
४-४. ख ज—तकरक्तन्, च छ—तर्करक्तन् ।

ཡཱཡཡཏཀྐཡཡ ཀཱ ཏྭཏྟྱིཡཱི། ཨེཁྱུ ཡཱཁྱུ ཡཱཁཱི། ।
ཨཨཱི། ཨེཡཡཱཁཡཁཡཡཱི། ཡ ཏཡ ཡཱཁྱུ ཡཡཱི། ॥ ཨཡཡ ॥
ཏྱཱི། ཨ ཏྭཏྟྱི ཨེཡཡཡཁཡ । ཡཀིཡཡཁ ཧྱཡཡཧྱཱི། । ཡིཁཡཁ ཨེཨཱི། ཡཱཁྱུ ཨཱི། ཨེཡཡཡཁ । ཏྱཱི། ཁཨཱི། ཁྱུ། । ཨེཁྱུ། ཨེ ཏྱཱི། ཧཡ ཏཡཁྱུ ཀཡ ཡྱིཡི། । ཨེཨཱི། ཁྱུ ཀ । ཏཁྱུཁ ཡིཀ ཨཱི། ཧྱཡི ཀཡཧྱཡཁ ॥

पुरस्तादेव ते बुद्धिरियं कार्य्या विजानता ।
अनित्यं सर्व्वमेवेदमहं च मम चास्ति यत् ॥ ४९९ ॥

न्यन्[1] (एषा) **तं बुद्धि** (बुद्धिः) **सर्व्वदाय** (सर्वदायेषु) ।[2] **पगॅहन** (स्थिरीकरणीया) **रुमुहुन्** (पुरस्तात्) । **लिङन्य** (उच्यते) **अनित्य** (अनित्यं) **तत्त्व** (तत्त्वं) **निकं सर्व्वभाव** (सर्वभावानां) । **इकि** (एषा) **गतिङ्क** (मम गतिः) **मङ्के** (इह) । **अनुङ्क** (मम स्वं) **नां** (यद्) **इकि**[3] (एतद्) **हन** (विद्यते) **मङ्के** (अद्य) **म्नें**[4] (श्वः) **ल्लॅम्** (भविष्यत्काले) । **अनिन्य** (अनित्यं) **इक** (तद्) । **मङ्कन** (एवं) **लिङ निकं** (वचनं) **तुतुर्** (उपदेशस्य) **कतुतुरन**[5] (उपदेष्टव्यस्य) ॥

From the very start you should fix it in your mind that all this—I and what pertains to me—will not last forever.

MBh.12.105.12. b) M1.3, other mss. विजानतः. ३. छ—इकि ।
विजानता is supported by १. ख—नितन् । ४. क—म्ने । (सदण्डः) ।
K3.5 V1 B D (except D7) २. ख च छ नास्ति दण्डः । ५. छ—कतुतुने, ज—°न् ।

ཨཐིཀྱཱཏྱ ཏྭཡཱབཧིཏྱཀཡཱཏྨཀ ཀཱལཏཿ ।
མིཏྱཱཏྱ ཏྭཡཱཀཱཎྜིཏྱ མིཏྱཝཱཏྱཏྱཀཱལཏཿ ॥ ཅ୦୦ ॥

ཏྭཐཱ ཨ ཀཱཡེན ཨཱཏྨཱནཾ ཡོ ཨཙིནྟྱ ། ཡཏྟྱཱཀེ ཨཔྱཏ ཏྭཐཱ སྱཱཏྟྱཱཡཱ ། ཨེ ཨཐིཀྱཱཏྱཱཏྨཱ ཨཡཾ ཨེ ཡཐཱཏྱཱཔ ། ཏྱཱཔ ཏྭཐཱ ཀྱཱ ཏཱཡཏྱཱཀེ ། ཨེ ཐཔཔྱཱཏྱ ཀཱ ཨཐིཀྱཱཏྱཱཏྨཱ ། ཨཀཱཎྜེ ཐཱཡཏྱཱཔ མིཐཱ ཀཱཏཱཏྱཱཀེ ཨཔྱཏ སྱཱཏྱ ॥

अनित्यत्वे कृतमतिर्म्लानिमाल्येन शोचति ।
नित्यत्वे कृतबुद्धिस्तु भिन्नभाण्डेऽनुशोचति ॥ ५०० ॥

इक सं (यः) **एङत्**[1] (विजानाति) **र्य्यनित्य** (अनित्यत्वं) **निं सर्व्ववस्तु** (सर्ववस्तूनां) । **यद्यन्** (यद्यपि) **अलुम** (म्लायते) **इकं स्कर्**[2] (पुष्पं) **सुहुनिर** (स्वमस्तके) । **तर्** (न) **अकिंङ्कु** (शोचति) **सिर तर्** (न) **मनस्ताप** (मनस्तापः) । **कुनं** (परं) **इकं** (यः) **व्वं** (पुरुषः) **करक्तन्** (रक्तः) । **तर्** (न) **ववक्रुङ्कः** (ध्यायति) **रिं अनित्यतत्त्व** (तत्त्वानित्यत्वं) । **अगों** (महान्) **मनस्ताप निक** (मनस्तापस्तस्य) **देंनि विङ्ले सुंवि** (पात्रे भिन्ने) ॥

When the mind is conscious of transitoriness, it is not saddened by the withering garland. But the mind which takes things to be eternal, even a broken pot makes it grieved.

१. ख—°त् । (सदण्डः)। २. छ नास्ति ।

སྱཡཾཡཱཏཱཔཏྱཱཀ ཏཱཏྱཱ ཏཱཀཱཡཱཏྱཱཔ ཏཱཏྱཱཏཱ ।
ཨཐཱཏྱཱཏཱཀ ཏཱཀིཀཱཏི ཀཱཀཱཀ ཚ ས ཏཱཏྱཱཀཱཀ ॥ ཅ୦୧ ॥

ཏྱེ ཨཀཱཙེཏ ཨཔྱཏ ། ཀཱཏྱཱཏྱེ ཀི ཀཐཱཀཏྱ ། ཀཱཡཏྱཱཀེ ཏྱ ས ཀཐ ཨིཀཱ

ཨཔྱཏི ། ཐཏྟ ཀཱ ས ཨཀྱཱཙཏྱ ཧཱཏྱིཏྱེ ཏཐཱཏི ། ཀཐཱཀེ ཟུཀཏྱ ། ཏེ ཀཏཐཱཐ ཀི ཀཐཱཀེ ཟུཀཐ ། ཀཐཱཀེ ཏྱེ ཐཏྟྱཱཀ ཀྱཱཐཏྱ ། ཀཐཱཀེ ཏཱཏྱཱཀཱཀ ཨཔཐཱཀེ ཀཐཱཀེ ཐཏྟྱཱཀ ཀཐཱཀེ ཐཏྟྱཱཀ ས ཏཱཏྱཱཀཱཀ ། ཨཐཱ ཨིཀཱཀ ཨིཀཱཀེ ཧིཏཱཀཱཀེ ས ॥

स्वयमुत्पाद्यते[1] **वह्निः**[2] **परीतस्तेन**[3] **वह्निना**[4] ।
दह्यमानः परीतापं[5] **भजते न स पण्डितः ॥ ५०१ ॥**

न्यं (यः) **अमों** (पालयति) **अपुय्** (वह्निं) । **कुमुलिं**[6] **रि**[7] (पर्येति) **कहनन्य** (स्वस्थानं) । **कसूबन्**[8] (दह्यते) **प्व**[9] **य दे निकं**[10] (सः) **अपुय्** (वह्निना) । **मङ्ग त य अंलम्प्व**[11] (भजते) **हुमिडॅपं पनस्** (परितापं) । **देंनि**[12] **मूढन्य** (स्वमूढत्वात्) । **त[र्]** (न) **पोपाय** (उपायः) **रि तन् सूब**[13] (अदहनस्य) **निकं पनस्** (परितापात्) । **इकं** (यः) **व्वं मङ्कन** (नरः) **क्रमन्य** (एवंक्रमः) । **तन्** (न) **पण्डित** (पण्डितः) **ङरनिक** (उच्यते) । **अप[न्]** (यतः) **तातन्** (न) **मङ्कन** (एवं) **सं पण्डित** (पण्डितः) **ङरनिर** (नाम) । **महा** (ईहते) **सिरान्**[14] (सः) **पगवे** (कर्तुं) **दुःखन्य** (दुःखं) **अवक् निर** (आत्मनि) **लीला** (मोदते) **सिरान्**[15] (सः) **हिलङकॅन् य** (नाशयितुं) ॥

If one should generate fire, and the fire should surround him, he would not be wise if he were to complain of having been scorched.

Ind.Spr.7310.
१. ख छ ज—उत्पद्यते ।
२. ख ज—वह्निं, च छ—बह्नि ।
३. ख च छ ज—परि° ।
४. ख च छ ज—व° ।
५. ख च छ ज—परि° ।
६. √कुलिलि to go round.
७. ज—रिं ।
८. √शुभ glow.
९. ख—त ।
१०. ज—निं ।
११. अं-√लम्पु-अ ।
१२. ज—देनि ।
१३. ख च छ—सूत, ज—सुत । √शुभ glow.
१४. ज—सिरन् ।
१५. च छ ज—सिरन् ।

སྱཀྵི ས ཀྱཀྵི ས ཨཔཱཡཧེཏོ ས ཡཱཙཱཉྙཱཡ ཐཱཀཱ ཧིཏཱཀཱ ས ।
ཨེཐྱཱཡཱཙཱཡ སེཏྱ ཨཔཱཏིཝཏྟི ཝཀྵཱཀྵིཀཱཀ ཀཱཀཱ ཝཱཐཱཀྵ ཧྱཱཡཱཡཱཀི ॥ ཅ୦୨ ॥

ཀྱཱཀི ཀྱཀི ཐཝཏྟི ཐཀྱ ཧིཀེ སྱཀ ཏྱེ ཀྱཀྵ ། ཐཱཀ ཡཐཀི ཝཱཡ ། ཨི སྱཀྱ

ᮞᮥᮔᮓᮤ ᮍᮤ ᮓᮣᮒᮥ । ᮔᮓᮤ ᮞᮥᮔᮓᮤ ᮒᮧᮒᮤᮔᮤ । ᮊᮧᮥ ᮓᮊᮧᮒᮤ ᮔᮓ ᮊᮤᮞᮊ ᮍᮤ ᮓᮣᮒᮥ ।
ᮀᮒᮤᮓᮤ ᮥ ᮞᮍ ᮔᮒᮤᮒᮓᮤᮊᮤᮞᮊ । ᮓᮞᮊᮧᮥᮓᮤ ᮓᮤ ᮞᮊᮤᮔᮤ । ᮓᮤ ᮥᮒᮔᮤᮔᮤ । ᮞᮒᮤ ᮞᮧᮒᮤᮔᮤ ᮓᮔᮥ
ᮊᮤᮔ ॥

सुखं च दुःखं च भवाभवौ च लाभालाभौ मरणं जीवितं च ।
पर्य्यायतः सर्व्व एवा[1]विशन्ति तस्माद्धीरो नैव तप्येन्न हृष्येत् ॥ ५०२ ॥

तुवि (सत्यः) **प्वन्** (खलु) **पगन्ति** (पर्यायतः) **पुरिः** (क्रमः) **निकं सुख म्वं दुःख** (सुख-दुःखयोः) । **हन** (भवः) **लवन्** (च) **तय** (अभवः) । **सि सुगिः** (धनित्वं) **लवन्** (च) **सि दरिद्र** (दरिद्रत्वं) ।[2] **पाति** (मरणं) **लवन्** (च) **हुरिप्** (जीवितं) । **कव** (सर्वे) **मगन्ति** (पर्यायेण कुर्वन्ति) **हन निक** (स्वं भवं) **रिं ददि** (भावे) । **एङॅत्** (जानाति) **प्व सं पण्डितेरिक** (पण्डित एतद्) । **मतंन्यत्** (तस्मात्) **तर्** (न) **अगिरं** (हृष्येत्) । **तर्** (न) **प्रिहति** (तप्येत्) । **लङ्गॅं** (धीरं) **अंह्नि** (अव्याकुलं) **मनः निर** (मनस्तस्य) ॥

Joy and sorrow, being and non-being, gain and loss, life and death affect all, turn by turn. Let the wise be neither full of sorrow nor of glee.

MBh.5.36.45. c) पर्यायतः विशन्ति. is supported by Dn1 D3. d) N हृष्येन्न शोचेत्, S 4.10 G1.2,4, others पर्यायशः. शोचेन्न हृष्येत्. सर्वमिह स्पृशन्ति for सर्व एवा- Cf. MBh.12.26.31.

१. च—एता° ।
२. छ नास्ति दण्डः ।

ᮞᮥᮓᮨᮞᮧᮞᮤᮒᮤ ᮊᮞᮧᮒᮓᮤ ᮀᮞᮥᮓᮨᮞᮧᮞᮤᮒᮤ ᮊᮀᮁ ।
ᮊᮀᮞᮤ ᮠᮥᮒᮤᮞᮥᮞᮤᮛᮊ ᮞᮠᮥᮊᮀᮞᮤᮒ ᮓᮔᮀᮞᮊᮀ ॥ ५०३ ॥

ᮞᮤᮀᮠᮤᮒ (संक्षेपः) । ᮞᮥᮒᮤᮊᮤᮒᮀ (भोक्तव्यं) ᮒᮊ (आपतनं) ᮀᮤ ᮞᮥᮔ (सुखस्य) । ᮒᮊ (आपतनं) ᮀᮤ ᮓᮥᮃᮔ (दुःखस्य) ᮞᮥᮒᮤᮊᮤᮒᮀ (भोक्तव्यं) ᮃᮒᮤᮊ (तद्) । ᮊᮤᮜᮤᮃᮔᮨᮞ (एतदुक्तं भवति) ।[4] ᮊᮜᮊᮔ (धीरः स्यात्) ᮒ ᮮᮍᮀ[5] (अथ) ᮞᮥᮔ ᮓᮥᮃᮔ (सुखदुःखयोः) । ᮦᮞᮍ (न) ᮒ ᮦᮔ (विद्यते) ᮊᮤᮔᮤᮞᮨᮞᮨᮞ (कृतं) । ᮦᮨᮛᮔ (प्रतीक्षस्व) ᮒᮊᮨᮞ (आपतनं) ᮞᮧᮛᮀᮞᮧᮛᮀ (एकैकस्य) । [6]ᮞᮤᮃᮤᮀᮒ (सह) ᮒᮀ[6] (त्वं) ᮃᮉᮉᮔᮤᮔ (अर्जये:) ᮓᮨᮞᮤᮃᮉᮒᮥᮒᮤ (धर्मप्रवृत्ति) । ᮊᮍᮞᮉᮀ (यथा) ᮀᮤ ᮞᮞᮃᮉᮃᮉ (यथा)[7] (कर्षकः) । ᮊᮜᮔᮀ (धीरः) ᮞᮤᮔᮤᮃᮤᮀᮒᮨᮞ (युक्तः) ᮃᮔᮦᮛᮔᮀ (सहने) ᮓᮔᮞᮒᮤᮞ (तापशीतयोः) । ᮃᮒ (यदा) ᮃᮒᮨᮞᮒᮊᮔᮀ[8] (प्रतीक्षते) ᮞᮥᮜ (पक्वतां) ᮀᮤᮊᮀ ᮓᮨᮞᮤ (शालीनां) ॥

One should nurse the happiness that befalls one, and withstand the calamity. Like a farmer the crops, so one should meet what time brings.

MBh.3.245.15. a) सेवेद् for सेवन्. b) सेवेत् for भज. c) काल- for कालं.

१. ख च ज—सेवं, छ—सेवी ।
२. ख—°मुसषित, च छ—°मुषासित्त, ज—°मुप:सिता ।
३. ख च छ—संसिप्त, ज—संसिप्ट ।
४. च छ ज नास्ति दण्डः ।
५. ज—म्वं ।
६-६. ख—सम्बिन्तङ । √सम्बि to combine
७. ख—मसवःसवः ।
८. √अन्ति to wait.

ᮞᮥᮔᮤ ᮠᮀ ᮃᮃᮤ ᮠᮀ ᮃᮥᮒᮔᮤ ᮃᮥᮃᮔᮤᮀ ᮓᮃᮥᮞᮥᮞᮥᮒᮤᮀ ।
ᮠᮥᮓᮥᮞᮥᮞᮓᮨᮛᮃ ᮓᮤᮜᮤ ᮞᮤᮃᮤᮀᮒᮨᮞ ᮀ ᮢᮤᮃᮥᮞᮥᮒᮤᮀ ॥ ५०४ ॥

ᮓᮤᮀ ᮞᮤᮀᮠᮤᮒᮤᮀᮒᮨᮞᮀ ᮞᮥᮔᮓᮥᮃᮔᮀ ᮞᮥᮔᮓᮥᮃᮔᮤᮀ ᮓᮨᮞᮤᮃᮉᮒᮥᮒ

MBh.12.28.16 (same as above). १. ज—सिनिङ्क्तःहन् । २. छ नास्ति ।

सुखस्यानन्तरं दुःखं दुःखस्यानन्तरं सुखम् ।
पर्य्यायेणोपवर्त्तन्ते नरं नेमिमरा इव ॥ ५०५ ॥

इकं (यः) **विधि** (विधिः) **ङरनिक** । **पूर्व्वकर्म्म** (पूर्वकर्माणि) **तिनूत्य** (अनुवर्त्यन्तेऽनेन) । **सॅङ्कॅरन्य इकं** (आवरणमस्य) **पूर्व्वकर्म्म नियतन्य** (पूर्वकर्मनियतत्वं) । **जातिन्य** (स्वजातिः) **इकान्**[1] (या सा) **पकावक् हल** (शरीरं) । **लवन्** (अशुभस्य) **हयु** (शुभस्य च) । **मतंन्यन्**[2] (तस्मात्) **पगन्ति** (पर्यायेण) **इकं सुखदुःख** (सुखदुःखानि) **ङरन्य**[3] । **तातन्** (न) **हन** (विद्यते) **पहि** (भेदः) **निकं सर्व्व-भाव** (सर्वभावानां) **लवन् चक्र** (चक्रेण) **निं गुलुङन्** (भ्राम्यता) । **नियत** (नियतं) **कपिसोर्** (अधोगतं) **इकं** (यद्) **अरुहुर्** (उपरिस्थं) **ङूनि** (पूर्वं) । **मुवः** (च) **नियतनिक** (नियतं तद्) **कपिण्डुहुर्**[4] (उपरि-गतं) **इकं**[5] (यद्) **इं सोर्** (अधःस्थं) ॥

Pain follows joy. Joy follows pain. They come to man in turns, like the spokes attached to the felly of the wheel.

MBh.3.247.45 (same as above). २. ज—मतङ्गन् । ३. ख—ङरन्यर । ४. ज—कमिं° । ५. ख—रिकं ।

ज्ञानवानेव पुरुषः संयुक्तः परया धिया ।
उदयास्तमनज्ञो हि न शोचति न हृष्यति[1] ॥ ५०६ ॥

हन (भवति) **प्व तुतुरन्**[2] (उपदेष्टव्यं) **मङ्कनं** (एवं) **तत्त्व** (तत्त्वं) । **यतिक** (य एषः) **मज्ञान** (ज्ञानवान्) **ङरन्य** (नाम) । **यावत्** (यावद्) **प्व** (हि) **इकं व्वं** (नरः) **मज्ञान** (ज्ञानवान्) । **तन्** (न) **रकॅत्** (सक्तः) **इकं हर्ष** (हर्षः) **लवन् प्रिहति** (शोकश्च) **रि मनःन्य** (तन्मनसि) । **इक त**[3] (तौ) **सिनङ्क्तः**[4] (परिहरति) **पण्डित** (पण्डितः) **ङरनिर** (नाम) ॥

A man of wisdom, endowed with supreme intelligence, not being a fool, neither worries nor gets excited over rise or fall.

MBh.3.245.14. a) प्रज्ञा-वांस्त्वेव पुरुषः. c) K4 B D (except D1. 3 5) G3 support our reading, other mss. उदयास्तमयज्ञो. १. ख—ऋष्यति । २. ख च छ ज—तुतुऋन् । ३. छ नास्ति । ४. ज—सिनङ्गुः ।

प्रज्ञया मानसं दुःखं हन्याच्छारीरमौषधैः ।
एतद्धि[1] ज्ञानसामर्थ्यं न बालैः समतामियात् ॥ ५०७ ॥

इकं मनः (मनः) **मङ्कन क्रमन्य** (एवंक्रमः) । **यतिक प्रज्ञा** (प्रज्ञा) **ङरन्य** (नाम) । **य त** (तां)

साधनन्तत् (साधनं कुर्याः) वलबकॅन् (निमज्जयितुं) दुःख (दुःखं) निं[2] चित्त (चित्तस्य)। कुनं (परं) इकं(यद्) तम्बापलपः (औषधं)। ल्ङ (तैलं) [3]गुलिग (गुटिका) अकर्[3] (मूलं)। प्रभृति (प्रभृति) लर (व्याधिः) निं शरीर (शरीरस्य) हिलं (हन्यते) देन्य (तेन)। यतिक (यद्) ज्ञानबल (ज्ञानबलं) ङरन्य (नाम) इकं[4]। कशक्तिन् (शक्तिः) इं ज्ञान (ज्ञानस्य)। लृविः (वरा) सङ्कें कायबल (कायबलात्)। कशक्तिन् (शक्तेः) इं शरीर (शरीरस्य) ॥

One should not be like children. With wisdom he should cure mental troubles and with medicines physical diseases. This is within the power of knowledge.

MBh.3.206.15. c) एतद्वि° for एतद्धि.

d) इयात् is supported by B Dn1 n2 D4.6 G3, other mss. व्रजेत्. Lontars read वालैः with व. Cf. MBh.12.317.13 (एतद्धि is supported by M7, इयात् is the general reading and not व्रजेत्).

१. च छ—एतदि।
२. ख—नि।
३-३. ज—गुलिगकर्।
४. ख नास्ति।

ཐཱནསཱི ནཡཱཔཡཱི། ཁཱསྤཱཡི། ཀྲཱཀྵཱཡཱི ཀྲཱཀྵཱཡཱི ། ཨཱཏྨཱནཾ ཤམཡེཏ་ ཏསྨཱཏ་ ཕྲཛྙཡཱ ཨགྣིམིཝཱམྦྷསཱ ॥ ཅ་ཅ ॥

ཨཔནཱི། ཁུཧཱ། ནི ཐནཱ། ཨནུཝྲཧཀྐཾ། ཨཔནཱི། ཁུཧཱ། ནི ཐནཱ། ཨཡཿཔིཎྜེན་ ཏཔྟེན་ ཀུམྦྷསཾསྠམིཝོདཀམ་ ॥ ཅ་ཅ ॥

ཨཔནཱི། ཁུཧཱ། ནི ཐནཱ། ཨནུཝྲཧཀྐཾ། ཨཔནཱི། ཁུཧཱ། ནི ཐནཱ། ཨཡཿཔིཎྜེན་ ཏཔྟེན་ ཀུམྦྷསཾསྠམིཝོདཀམ་ ॥ ཅ་ཅ ॥

मानसेन हि दुःखेन शरीरमुपतापते[1]।
अयःपिण्डेन तप्तेन कुम्भसंस्थमिवोदकम् ॥ ५०८ ॥

अपन् (अथ) **दुःख** (दुःखं) **निं मनः** (मनसः) **अनुवृहकॅन्** (वर्धयति) **इ**[2] **कलरन्** (व्याधिं) **इं शरीर** (शरीरस्य)। **कद्यङ्ग** (यथा) **निं व्सि** (अयः) **तिनुनु** (तप्तं) **पिननसन्** (उष्णं)। **पिनस्यकॅन्**[3] (क्षिप्तं) **व्वें** (उदके) **रिं कुम्भ** (कुम्भसंस्थे)। **पनस्य** (अस्य तापः) **य अमुहर** (करोति) **पनस्** (तापं) **इरिकं व्वें** (जले) ॥

Mental worry scorches the physical frame, like a heated iron ball the water inside a jar.

MBh.3.2.24. b) °तप्यते.

१. च ज—°तप्यते।
२. चे—इं।
३. छ—पिननस्यकॅन्।

ཐཱནསཱི ནཡཱཔཡཱི། ཁཱསྤཱཡི། ཀྲཱཀྵཱཡཱི ཀྲཱཀྵཱཡཱི ། ཨཱཏྨཱནཾ ཤམཡེཏ་ ཏསྨཱཏ་ ཕྲཛྙཡཱ ཨགྣིམིཝཱམྦྷསཱ ॥ ཅ་ཅ ॥

ཨཔནཱི། ཁུཧཱ། ནི ཐནཱ། ཨནུཝྲཧཀྐཾ། ཨཔནཱི། ཁུཧཱ། ནི ཐནཱ། ཨཡཿཔིཎྜེན་ ཏཔྟེན་ ཀུམྦྷསཾསྠམིཝོདཀམ་ ॥ ཅ་ཅ ॥

मानसं शमयेत् तस्मात् प्रज्ञयाऽग्निमिवाम्भसा[1]।
प्रशान्ते मानसे ह्यस्य शारीरमुपशाम्यति ॥ ५०९ ॥

मतंन्य (तस्मात्) **दुःख** (दुःखं) **निं मनः** (मानसं)। **प्रिहॅन्** (यतेत) **पडॅमॅन्**[2] (शमयितुं) **रिं कप्रज्ञान्** (प्रज्ञया)। **अपन्** (यतः) **नियत** (नियतं) **जुग** (हि) **हिलं** (नाश्यते) **देंनि कप्रज्ञान्** (प्रज्ञया)। **कद्यङ्ग** (यथा) **निं अपुय्** (अग्निः) **दुमिलः** (दहन्)।[3] **नियत** (नियतं) **पडॅम्** (शाम्यते) **निक देंनि व्वं** (अम्भसा)। **पडॅम्** (प्रशान्ते) **प्व** (च) **दुःख** (दुःखे) **निं मनः** (मानसे)। **पडॅम्** (हन्यते) **त लर** (व्याधिः) **निकं शरीर** (शरीरस्य) ॥

Therefore quieten mental pain with prajñā like fire with water. When mental pain is eliminated, the bodily pain will also subside.

MBh.3.2.25. b) ज्ञानेनाग्निमिवाम्बुना. Our अम्भसा is supported by K3 G2.

c) ह्यस्य is N reading, S has दुःखे.

१. ख—प्रज्ञायाग्निरिवाम्भसां, च—प्राज्ञायाग्निरिताम्भसां, छ—प्रज्ञायाग्निरिवाम्बसी, ज—°यग्निरिवाम्भसं।
२. छ—पडॅमें।
३. ख नास्ति दण्डः।

མིཏིཔྲཱཔྟཿ ཅ ཀཱཡཔཱི། པཱིཌཱཡཱི ཅ ཀཱཡཀྱཱ ། ཕྲཛྙཱཔཱཀཱཡཥྞེཧཱཡཱཔྟཱཡཱ ཀཏྟཱཀཱ ॥ ཅ་ཀ° ॥

ཀཱཡཱི། མི ཀུཧ ཐྲྀཔྟ ཕྱཱ། ཀཱཡཱི། མུཕུཡཱི མི ཁུཡཱི ། ཀཱཡཱི། ཁྲཱཡཱི མི མིཏྟཧཡཧ ། ཀཱཡཱི། མི པུཧཱི། ཨཡ ཕྱ ། མི ཁཱཔྟཱཡཱི ཏྱཱ ། ཏྱཱ མི ཕྱཱ ཀ མི ཀཱཛྱ ། ཡ ཏྱཱ ཁཱཔྟཱཡཱི ཀཱཧཱ ། ཡ ཏྱཱ པཀ ཕྱཱ ། ཁཱཀཱཡ མི ཐྲྀཐྭཡཱ ཁཡཧཱཀཱ ॥

संविद्यते? न बलयः पलितानि न जानते ।
प्रज्ञावबोधितत्त्वानामव्यापारोऽत्र जन्मनः ॥ ५१० ॥

तन् सि तुह (अजरा) क्तिक (खलु) ब्रुः[1] (प्रज्ञा) । तन् स्यापुस् निं कुस्[2] । तन् (न) क्रुत्[3] (वलयः) निं सर्व्वावयव (सर्वावियवानां) । तन् (न) सि हुवन् (त्यागः) । अप ᵖᵛ । सि कप्रज्ञान् (प्रज्ञा) जुग (अपि) । इक (यद्) सि ब्रुः (ज्ञानं) त रिं तत्त्व (तत्त्वे) । य इक (तद्) कप्रज्ञान् (प्रज्ञा) ङरन्ज (नाम) । य इक (सा) पङब्रुः (बोधिः) । कारण (कारणं) निं मॅन्त्तसनं भवसागर (भवसागरतारणस्य) ॥

Those who have mastered the essence of wisdom and enlightenment, they suffer neither from wrinkles nor from grey hair. Even birth does not operate.

१. Cf. अजरामरवत् प्राज्ञः विद्यामर्थं च चिन्तयेत् । २. ख ज—कुत् । ३. च—रुत् ।

ཀྱཱཀཱཤཙིཏྟཏྭཛཱ། ཀྱཱཀཱཤཾ པིཏཱཧཱསྱཧཱ། ।
པིཏཱཧཱཙཱཀཱཤཙིཏྟཱཡཱ། ཏྲིཀཱལཱཛྙཱཡཱ ॥ ཨཀཀ ॥

ལེ ཚིཤཔཱཏཀི ཀཱཔྲཉྙཀི ཀཱཤཀི । ཙཀི ཨཡཱ ཡཀི པཏྟུ ཀྱཱཀ । ཙཀ། ཨཀིཀི ཡཀི པཏྟུ ཀུཀ । ཧཱཙཀི ཀཱཙཡཀི ཀཏྲཱཡ । ཏྲེ ཙཀཱཀི । པྲིཡཱཀི । ཐུ རཱཀཱཡཀི ཀཱཤཀི ཡཀི པཏྟུ ཀུཀ । ཡཡེ ཙཀཱཀ । ཏྲཀི པི ཀཀཀི ཐཉྙཀ ॥

दुःखेष्वनुद्विग्नमनाः सुखेषु विगतस्पृहः ।
वीतशोकभयक्रोधः स्थिरधीर्मुनिरुच्यते ॥ ५११ ॥

सं (यः) किनहनन् (वासितः) इं कप्रज्ञान्[1] ङरनिर (प्रज्ञया) । तन् (न) अलर (उद्विग्नः) यन् (यदा) पन्मु (प्राप्नोति) दुःख(दुःखं) । [2]तन्(न) अगिरं (हृष्टः) यन् (यदा) पन्मु (प्राप्नोति) सुख (सुखं) ।[2] तातन् (नैव) कतमन्[3] (प्रविष्टः) क्रोध (क्रोधेन) । म्वं (च) तकुत् (भयेन) । प्रिहति (शोकेन) । लङ्कॅं (नित्यं) मॅंह्न (प्रसन्नं) जुग (हि) तुतुर् निर (ज्ञानं तस्य) । अपर्[४] मज्ञान[५] (ज्ञानवान्) । मुनि (मुनिः) वि (हि) ङरनिं (नाम) मज्ञान (ज्ञानवतः) ॥

When the mind is not agitated in disasters, when there is no longing for pleasures, when sorrow, fear and anger are gone then the ascetic is termed inflexible-minded.

MBh.6.24.56. c) राग for शोक (cf. वीत- रागभयक्रोधाः in 6.26.10a).

d) स्थिरधीः is supported by Ś2-4.6 K6 D2 G1 Cg, others स्थितधीः.

१. ख—प्रज्ञान् । २-२. ख ज नास्ति । ३. च छ—कतम । ४. अपर्=अपन् । ५. च छ ज—पज्ञान ।

ཀྱཱཀཱཤཙིཏྟཏྭཛཱ། ཀྱཱཀཱཤཾ པིཏཱཧཱསྱཧཱ། ।
པིཏཱཧཱཙཱཀཱཤཙིཏྟཱཡཱ། ཏྲིཀཱལཱཛྙཱཡཱ ॥ ཨཀཀ ॥

ཐཱཏུསཏུསྱ། । ཀྱཡཱཏྲཱ ཐཀིཀཱ ཡཱཧ । ཀཱཡ । པྲིཧཱཏི । ཙཀ། ཨཀིཀི ཧཱཏི ཀི ཐུཨཱཔཡཀིཀཱ । ཀུཏ ཀི ཧཱཏི ཡེ པཏྟུཐ । པིསཀིཀུ ཀུཨཱཀི ཨཱཏཱ ॥

शोकस्थानसहस्राणि भयस्थानशतानि च ।
दिवसे दिवसे मूढमाविशन्ति न पण्डितम् ॥ ५१२ ॥

मातुसतुस् (शतशः) ।[1] मेञ्विवु (सहस्रशः) मरिकं (आगच्छति) लर (व्याधिः) । भय (भयं) । प्रिहति (शोकः) । त्क (आयान्ति) सारिसारि (दिवसे दिवसे) । ह्रान् हति (हृदयं) निं मूढ[2] (मूढस्य) इनावेशनिक (आविश्यते तैः) । कुनं (परं) रि हति (हृदये) सं पण्डित (पण्डितस्य) । पिसनिङु (कथं नु) इकान् तमा (प्रविशेयुः) ॥

Day after day a fool meets thousands of occasions for grief and hundreds for danger. Not so a pandita.

MBh.3.2.15 (same as 168.31, 317.2. above). Cf. also 12.26.20, १. ख नास्ति दण्डः । २. च ज सदण्डः ।

ཀྱཱཏྲིསཱཧསྲཱི པུཀུསཱ། ཏེཏྲི ཙཱཀི སིཏྲིཡཏི། ।
པིཧཱཡ སཱཧཱཙ སཏྲི སཏྲུསྱུ། སཙཱཔྲིཡཀི ॥ ཨཀཀ ॥

ཡཙཀི ཀུཀ ཙེ ཀྱཱཏྲི ཙཱཙིཙེ ཀཱཔྲཉྙཀི । པིཀེ ཀཱཙཔཏྟ སི ཀྱཱཀཱཀི । སིཏྲིཡཀཏྲ པ ཀྱཱཀ སི། । ཀཱཀུ ཙཱ སཏྲུཀུཡཱ ཀཡ སི། । སཏྲུ ཀཱཙཡཙ । ཙཱཀི ཀཱཙཀྱཱཀི ཀཀཱ ཙཱཙཱ । སཏྲུ ཀཱཙཱི སཀཱཀ ཙཱཙཱ । སི ཀྱཱཀཡཀྱཱཀ । སིཀུ སཀི སུཀཱཙཡ ।

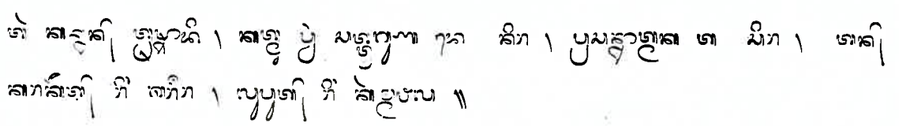

बुद्धिलाभाद्धि पुरुषः सर्वं तरति किल्बिषम् ।
विपापो लभते सत्त्वं[1] सत्त्वस्थः सम्प्रसीदति[2] ॥ ५१३ ॥

अपन् (अथ) **इक सं** (योऽसौ) **त्लस् तुमॅमुं** (लब्धवान्) **कप्रज्ञान्** (प्रज्ञां) । **हिलं** (नाशितवान्) **कलङ्क** (कलङ्कं) **निं**[3] **ज्ञाननिर** (स्वज्ञानस्य) । [४]**निष्कलङ्क** (निष्कलङ्कं) **प्व** (अधुना) **ज्ञान निर** (तज्ज्ञानं) ।[४] **कत्मु** (प्राप्ताः) **तं सत्त्वगुण** (सत्त्वगुणाः) **दे निर** (तेन) । **सत्त्व** (सत्त्ववान्) **केवल** (केवलं) । **तन्** (न) **करक्तन्** (सक्तः) **रजः तमः** (रजस्तमसोः) । **सत्त्व** (सत्त्वं) **ङरींन** (नाम) **सतः** (सतः) **भावः** (भावस्य) । **सि उत्तमज्ञान** (उत्तमं ज्ञानं) । **चित्त सत् स्वभाव** (चित्-सत्-स्वभावः) । **तर्** (न) **कक्तन्**[५] (पीडितः) **तृष्णादि** (तृष्णादिभिः) । [६]**कत्मु** (प्राप्तः) **प्वं**[६] **सत्त्वगुण** (सत्त्वगुणः) **देनिर** (तेन) । **प्रसन्नात्मक** (प्रसन्नात्मकः) **त सिर** (अथ सः) । **तन्** (न) **करकॅत्** (सक्तः) **रिं शरीर** (शरीरे) । **लुप्त्** (विगतः) **रिं कर्म्मफल** (कर्मफलेभ्यः) ॥

It is through intelligence that one crosses over sin. when cleared of sin he attains sattva. Thereafter he gets perfect serenity.

MBh.12.217.11. a) किल्विषं with व. V1 B0.6-9 Da3.a4 D5 support बुद्धिलाभाद्धि, others °लाभात्तु and °लाभे हि. b) नुदति for तरति. Note

१. ख च छ ज—सत्त्व । २. ख छ—सम्प्रासादति. च—सम्प्रासादत्, ज—सम्प्रसदति । ३. ख—नि । ४-४. ख च नास्ति । ५. च ज—कक्ननन्, छ—कक्ननन् । (सदण्डः) । ६-६. छ—कत्मुं प्व ।

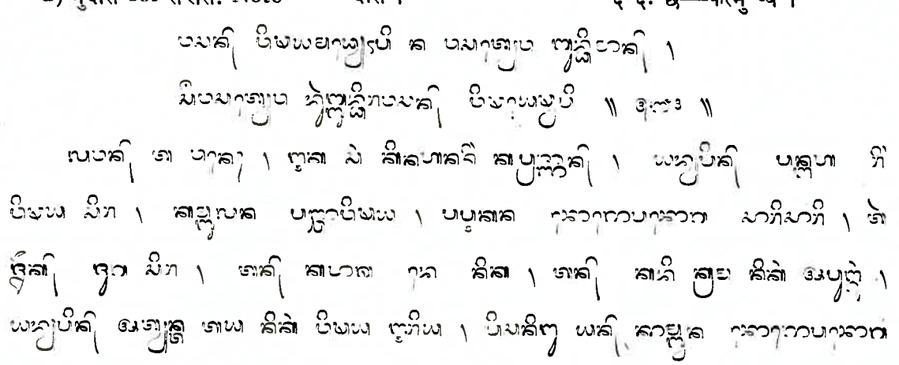

वसन् विषयमध्येऽपि न वसत्येव बुद्धिमान् ।
संवसत्येव दुर्ब्बुद्धिरवसन् विषयेष्वपि ॥ ५१४ ॥

लवन् त वनेः (अथान्यच्च) । **इक** (यः) **सं** (असौ) **किनहनन्**[१] (वासितः) **इं कप्रज्ञान्** (प्रज्ञया) । **यद्यपिन्** (यद्यपि) **पन्डह**[२] (मध्ये भवति) **रिं विषय** (विषयाणां) **सिर** (सः) । **कम्बुलन**[३] (आक्रान्तः) **पञ्चविषय** (पञ्चविषयैः) । **पक्रकन** (उपगतः) **भोगोपभोग** (भोगोपभोगैः) **सारिसारि** (प्रत्यहं) । [४]**तर्** (न) **ज्नॅक्** (रमते) **जुग** (हि) **सिर** (सः) ।[४] **तन्** (न) **कपाश** (पाशितः) **दे निक** (तैः) । **तन्** (न) **कदि** (तथा) **क्रम** (क्रमः) **निकं अपुङ्गुं**[५] (दुर्बुद्धेः) । **यद्यपिन्** (यद्यपि) **अत्यन्त** (अत्यन्तं) **तय** (अभावः) **निकं विषय** (विषयाणां) **इरिय** (तत्र) । **पिसनिङु** (न हि) **यन् काम्ब्वन**[५] (प्लावितः) **भोगोपभोग मात्र** (भोगोपभोगमात्रैः) **तुव्रि** । **तथापि** (तथापि) **ज्नॅक्** (रमते) **जुग** (हि) **य** (सः) । **तन्** (न) **अरि** (विरमति) **हक्रुप्हक्रुप्** (कामेभ्यः) ॥

The wise man is not engrossed in objects of sense, though he lives among them. The ignorant man, though not living among them, is still engrossed by them.

MBh.12.287.6. d) Ds supports अवसन्, other mss. असत्सु.

२. ज—पन्पन्डह् । middle. ३. √अम्बुल् to attack. ४-४. ख नास्ति । √तँङः ५. क-√अम्बु-अन्-अ । अम्बु water.

लोहयुक्तं[1] यथा हेम विपक्वं न विराजते ।
तथाऽपक्वकषायस्य विज्ञानं न प्रकाशते ॥ ५१५ ॥

इक तं (अथ) **कप्रज्ञान्** (प्रज्ञा) । **यन्** (यदा) **कवोरन्** (मिश्रा) **मल** (मलेन) **निं ज्ञान**

(ज्ञानस्य) । **तन्** (न) **अहलूप्** (प्रकाशते) **इक** (सा) । **कद्यङ्गन्यं** (यथा) **मास्** (सुवर्णं) **हिनपि** (द्राव्यते) । **न्द** (अथ) **तप्वन्** (न च) **शुद्ध** (शुध्यते) । **तुरं हन** (भवति) **रकॅत्** (सक्तिः) **निकं ब्सि** (लोहस्य) **रि य** (अस्मिन्) । **तन्** (न) **अहलूप्** (प्रकाशते) **इक** (तद्) ॥

Just as gold mixed with iron does not shine brilliantly on being heated, so knowledge of an immature defiled person does not illuminate.

MBh.12.205.6. c) °कषायाख्यं. १. ख च छ ज—लोहयुक्त ।

पिशाचाक्रुष्टपक्षाणि न गच्छन्ति यथा पथा ।
ज्ञानकर्षायितक्लेशा न्यायैर्विचरन्ति पथा ॥ ४१८ ॥

खगे पदमदोषेण । मीने तुल्ये गतागते । अतो पिशाचपक्षाणि नैव गच्छेत् । मीने पदे गतागत । नैव विचरणे दृष्टान्त । मीने तो पक्षेण । खगे पदमदोषेण । विचरन्ति पिशाच । पिशाचपक्षाणि मिश्रण । मीने जपदे क्रिया । खगे खमीति ॥

वीजान्यग्न्युपदग्धानि न रोहन्ति यथा पुनः ।
ज्ञानदग्धैस्तथा क्लेशैर्नात्मा सम्पद्यते पुनः ॥ ५१६ ॥

कुनं (अथ) **परमार्थन्य** (अस्यार्थः) । **हिलं** (नाशिताः) **इकं क्लेश** (क्लेशाः) **निं अवक्** (आत्मनः) ।[1] **अन्** (यदा) **पिननसन्** (उष्टाः) **रिं ज्ञान** (ज्ञानेन) । **हिलं** (नाशिताः) **प्वं** (अथ) **क्लेश** (क्लेशाः) । **रि कतॅम्वनिं**[2] (लाभे) **सम्यग्ज्ञान** (सम्यग्ज्ञानस्य) । **हिलं** (नाशितं) **तं** (अथ) **जन्म** (जन्म) । **मरि** (विरमति) **पुनर्भव**[3] (पुनर्भवः) । **कद्यङ्ग** (उपमा) **निं वीज** (बीजानां) । **पिननसन्** (उष्टानां) **सिनङ** (उपदग्धानां) । **हिलं** (नाशिता) **तुवुः** (वृद्धिः) **निक** (तेषां) । **मरि** (विरतं) **मसॅवॉं** (रोहणं) ॥

Just as seeds burnt by fire do not sprout, so once the shortcomings are burnt by true knowledge, one is not born again.

MBh.12.204.16. d) 5.6.8.9, other mss. सम्बध्यते (v.l. संयुज्यते, संबुध्यते). सम्पद्यते is supported by K6 Da3.a4 Dn1.n4 Ds D2.3. २. छ—कत्मुनिं, ज—°नि । ३. च छ—पुनर्भाव । १. ख ज नास्ति दण्डः ।

खगानां यथाकाशे पदमुत्प्लवतोदके ।
पक्षी यथा च ह्यागत्या तथा ज्ञानविदां गतिः ॥ ४१८ ॥

खगाने खे पदमदोषेण । मत्स्यानामपि तोये । खगानामपि खे पदमदोषेण । मत्स्यानामपि तोये । सुपुत्री पिनिकल्पः । ज्ञान कि तथा । ज्ञानविदां गतिः । अन्यान् कि खगानां पदमदोषेण । खगानां खे पदमदोषेण । मत्स्यानां तोये पदमदोषेण । ते दुष्करानां खगानां खे पदमदोषेण । मत्स्यानां तोये पदमदोषेण ॥

शकुनानां यथाकाशे मत्स्यानामिव चोदके ।
[1]पदं यथा[1] न दृश्येत[2] तथा ज्ञानविदां गतिः ॥ ५१७ ॥

तातन् (नैव) **वन** (शक्यं) **लिनक्षणान्** (लक्षयितुं) । **तन्पपकतोनन्** (न दृश्यं) । **लुपुत् विनिकल्प** (विगतविकल्पं) । **ज्ञान निक** (ज्ञानं) **सं ज्ञानी** (ज्ञानिनः) **ङरनिर** (नाम) । **कद्यङ्ग** (यथा) **निं तपक्** (पदं) **इं मनुक्** (शकुनानां) **अंलयं** (उत्पततां) **रिं आकाश** (आकाशे) । **तन्** (न) **कतोन्** (दृश्यं) **तपक्न्य**[3] (तत्पदं) **रिं लङिन्** (आकाशे) । **म्वं इकान्** (मत्स्यानां च) **तन्**(न) **कतोन्** (दृश्यं) **तपक्न्य**[3] (पदं) **रिं व्वं** (उदके) ॥

Just as the path traced by birds in the sky or by fishes in the water is not to be seen, so the path of wise men is not to be divined.

MBh.12.174.19. a) शकुनीनां (v.l. शकुनानां, शकुन्तानां) इवाकाशे. १-१. ख च छ—पादय्यथा, ज—पदय्यथ । २. ख च छ ज—दृश्येते । ३. ज—तम्पक्न्य ।

* * *